

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

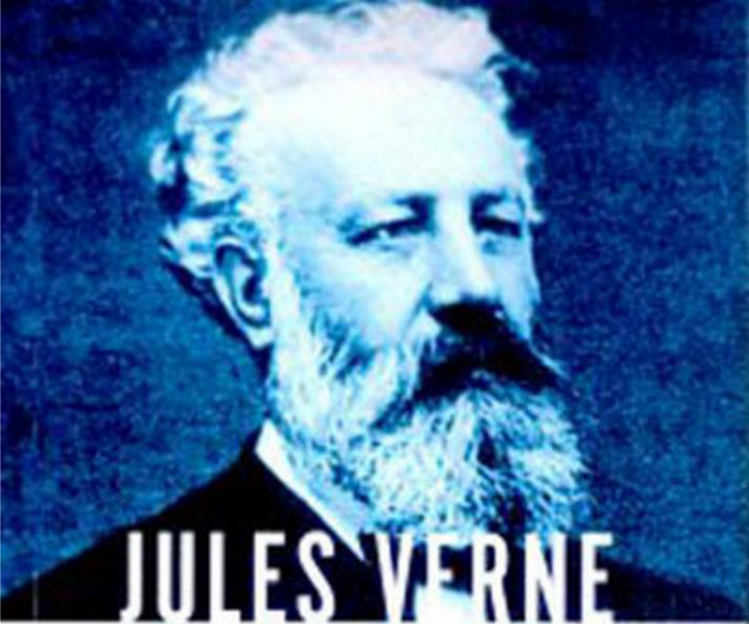
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

JULES VERNE

**Kaptan Grant'ın
Çocukları**

CİLT 1

AYRILAR

Jules Verne

1828'de Fransa'da doğdu. Denizcilik geleneği olan bir ailenin çocuğuydu ve bu durum onun yazın hayatını derinden etkiledi. Küçük bir çocukken gemilerde tayfalık yapmak için evden kaçtı ama yakalanıp ailesine teslim edildi.

1847'de hukuk öğrenimi görmesi için Paris'e gönderildi. Ancak Paris'teyken tiyatroya ilgisi derinleşti. 1850'lerin sonlarında ilk oyunu yayımlandı. Babası, hukuk öğrenimini bıraktığını duyduğunda aralarında büyük bir tartışma çıktı ve harcamaları için gönderilen para kesildi. Bu durum Jules Verne'i öykülerini satarak para kazanmaya zorladı.

Paris'in kütüphanelerinde jeoloji, mühendislik ve astronomi okunarak geçirilen uzun saatlerden sonra, Jules Verne ilk kitabı *Balonla Beş Hafta*'yı yayımladı. Bu romanı, *Dünya'nın Merkezine Seyahat*, *Dünya'dan Ay'a ve Denizler Altında 20 000 Fersah* gibi romanlar izledi.

Romanlarının büyük beğeni toplaması Jules Verne'i zengin bir adam yaptı. 1876'da büyük bir yat aldı ve Avrupa'nın çevresini yatıyla dolaştı.

1905'te Amiens'te öldü.

Jules Verne
Kaptan Grant'in Çocukları 1. Cilt

Kitabın özgün adı:
Les Enfants Du Capitaine Grant 1

İthaki Yayınları - 104
Jules Verne Kitaplığı - 7

Redaksiyon: Alev Özgüner
Yayın Koordinatörü: İthaki
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: İthaki

3. Baskı, Ocak 2012, İstanbul
Sertifika No: 13901

Fransızcadan çeviren: Işık Ergüden
© Bu çevirinin yayın hakları İthaki Yayınları'na aittir.

Katkılarından dolayı Sevin Okyay'a teşekkür ederiz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok No: 16/15 Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 - 449 12 83 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: 0212 613 30 06 - Faks: 0212 613 51 97

**KAPTAN
GRANT'İN
ÇOCUKLARI
–1. Cilt–**

Jules Verne

Çeviren: Işık Ergüden

Jules Verne Kitaplığı'ndan yayımlanan kitaplarımız:

- 1- *Doktor Ox'un Deneyi* - Çeviren: Alev Özgüner
- 2- *Madenin Esrarı* - Çeviren: Kerem Eksen
- 3- *Dünya'dan Ay'a* - Çeviren: Z. Zühre İlkelen
- 4- *Karpatlar Şatosu* - Çeviren: Işık Ergüden
- 5- *Ay'ın Çevresinde Seyahat* - Çeviren: Aysen Altınel
- 6- *Dünya'nın Merkezine Seyahat* - Çeviren: Mehveş Omay
- 7- *Kaptan Grant'in Çocukları 1. Cilt* - Çeviren: Işık Ergüden

Jules Verne Kitaplığı;
Jules Verne kitaplarını yıllar önce
Türkçeye kazandırmış olan
A. İhsan Tokgöz'e* ithaf edilmiştir.

* A. İhsan Tokgöz: Türk yazar, yayıncı ve siyaset adamı. Jules Verne'in romanlarını Türkçe'ye ilk çeviren kişidir. 1890 yılında Âlem Basımevi'ni kurdu ve Edebiyat-ı Cedide akımının yayın organı olan Servet-i Fünun Dergisi'ni yayımlamaya başladı. İkinci Meşrutiyet'ten Birinci Dünya Savaşı sonlarına değin Yüksek Ticaret Mektebi'nde coğrafya öğretmenliği yaptı. 1919'da Avrupa'ya giderek Heyet-i Temsiliye'nin amaç ve fikirlerini batı kamuoyuna duyurmaya çalıştı. Lozan Barış Konferansı sırasında da Türk Basın Bürosu'nun yöneticiliğini yaptı. 1931'de Ordu milletvekili olarak girdiği TBMM'de yasama görevini ölümüne değin sürdürdü. Başlıca yapıtları: Altı Hafta Nil'de Seyahat, Avrupa'da Ne Gördüm, Tuna'da Bir Hafta, Tirol Cephesinde Ateş Hattında, Matbuat Hatıralarım.

ÖNSÖZ

KAPTAN GRANT'İN PEŞİNDE...

İnsanın küçüklüğünü aydınlatan kitaplar vardır. Çok okuyan bir çocuk olsanız bile, bazı kitapların üzerinizde farklı bir etkisi olur. Onların içinde yaşarsınız. Ben de Tom Sawyer'a güldüm, Oliver Twist'e acıdım, Küçük Prenses Sara ile duygulanıp Maugli'nin macerasını soluk soluğa izledim ama, çocukluğumun esas "kahramanlar"ı, üç kitaba bölünmüştür (yani, Cyrano'yu saymazsak): *Esrarlı Bahçe*, *İki Çocuğun Devr-i âlemi* ve *Kaptan Grant'in Çocukları*.

Birincisinde esas ilgimi çeken, *Esrarlı Bahçe*'nin kendisiydi. Aslında "esrarlı" değil, "gizli"ydi, çocuklar onu bulup biraz sevgi gösterince yeniden hayat buluyordu. Devr-i âleme

çıkan iki çocuk ise, başka bir mesele. Jano ile Yanik, on beş yaşına vardığım sırada bile benim idollerim arasında yer alıyordu. Yanik, aynı zamanda bir akrobat olduğu için, biraz daha kıymetlimdi. Bayıla bayıla okuduğum onca Jules Verne kitabı arasında neden en çok “*Kaptan Grant’in Çocukları*”nı sevdiğim ise benim için uzun süre bir muamma olarak kaldı. Verne okurlarının bağına daha muhabbetle bastığı maceralar vardır gerçi. Ama ben; roket misali bir topla atılarak Ay’a giden insanlar, yanardağların içine girip arzın merkezine seyahat edenler, denizin altında yirmi bin fersaha dalıp balonla dünyayı dolaşanlar dururken en çok, Kaptan Grant’in iki çocuğu Mary ve Robert’in Patagonya, Avustralya ve Yeni Zelanda’da babalarını arama macerasına gönül koymuştum. Çocuklar tek başlarına gitmez tabii (oysa tek başlarına gitseler de hiç fena olmazdı). Lord Edward Glenarvan’ın benzersiz teknesi “Duncan”la çıktıkları bu arayışta; görev duygusu hayli kuvvetli olan Lord’un kendisi, iyilik meleği karısı Helena, genç kaptan John Mangles, hiçbir olay karşısında tepki göstermeyen (gerçi kitabın bir yerinde yarım bir tepki gösterir ya!) Binbaşı Mac Nabbs, sa-

dık Iskoç tayfalar ve elbette seyahatin en renkli kişisi, Paris Coğrafya Cemiyeti Sekreteri, dalgın bilgin Jacques-Eliacin-François-Marie Paganel, ya da kısaca Paganel de onlarla birlikte.

Paganel'in bu uzatmalı seyahatin en ilgi çekici kişisi olduğundan yana hiç kuşku yok. Verne, İngilizler, daha doğrusu Iskoçlar arasına hepsinden sevimli bir Fransız karakter koyarak minik bir intikam almış. Küçük yerli çocuğa öğretilen İngiliz tekelindeki coğrafya ile de bir puan daha kaydetmiş. Paganel'in (görmediğim filmde Maurice Chevalier oynamış –bence hiç benzemiyor) üzerimdeki etkisinin nedeni ise, şimdi düşünüyorum da, herhalde keşifler ve kâşiflerden kaynaklanıyor. Belki onları da “Kaptan Grant'in Çocukları” sayesinde bu kadar sevmişimdir. Belki Tim Severin'in teknesi Argo'nun peşine bile (görev bir yana) aslında bu yüzden takılmışımdır. Nostradamus'la birlikte Fransa'nın ve döneminin en büyük iki kâhininden biri olan Jules Verne, bu kitapta geleceğe dair kehanetlerde bulunmaktan çok, geçmişteki keşiflere eğiliyor. Hayret verici bir hafızası olan Paganel, onu

kızdırmaktan özel bir zevk alan Mac Nabbs'le girdiği bir iddia sonucu, 50'yi aşkın kâşifin adını, çoğunun kısa tarihleri, keşifleri ve başarılarına gelen sair olaylarla birlikte, takır takır sayıyor. Bu sayede de, Mac Nabbs'in onun dürbününe karşı koyduğu karabinayı kazanıyor. Ama dalgınlık başa bela... Mac Nabbs, Paganel'in zaafından yararlanarak karabinasını geri almayı başarıyor.

Dilimizden düşürmediğimiz bu seyahatin ne için yapıldığından da kısaca söz etmekte fayda var. Iskoçların medar-ı iftiharı Lord Glenarvan çok süratli, dört dörtlük teknesi Duncan'la denizde avdayken bir köpekbalığının karnında bir şişe bulur. Şişenin içinde, suların kısmen erittiği üç parça kâğıt, bu kâğıtların üstünde de neredeyse yarısı silinmiş yazılar vardır. Üç dilde aynı "imdat!" metni: İngilizce, Fransızca ve Almanca. Üçünün içinde en sağlam kalmış, Fransızca metindir. Glenarvan ve melek ruhlu eşi Lady Helena, iki yıl önce gemisi "Britannia" ile kaybolduktan sonra kendisinden haber alınmayan Kaptan Harry Grant'le yanındaki iki tayfayı bulmaya karar verirler. Bu kararı vermelerinde, kurtarılma

umuduyla bu metni yazan Kaptan'ın öksüz ve yetim iki çocuğunun, Mary ile Robert'in de etkisi olur. Çocuklar, iki yıldır ses soluk çıkmadığı halde, Okyanus'ta bir İskoç kolonisi kurma umuduyla enginlere açılan babalarından hâlâ umudu kesmemişlerdir. Paganel'in rehberliğinde çoğu önceden keşfedilmiş, ama gene de esrarını koruyan karaları, denizleri aşarlar. Eh, sonunu da söyleyecek halimiz yok herhalde. Eski Grant hayranları zaten bilir.

Yazarımıza gelince, Jules (Gabriel) Verne'in o devirde nasıl olup da kazığa oturtulmadığını, hatta sağlam olsun diye yakılmadığını hep merak etmişimdir. Bunun iki nedeni olabilir, tabii. Birincisi, kendisinin fevkalade halim selim, temkinli, terbiyeli, mazbut bir aile babası olması. İkincisi de düşündüklerinin tehlikeli dahi sayılmayacak kadar saçma bulunuşu. Haset oklarını üstüne çekmeyişi ise, mesleğinin başlangıcında yaptığı komik bir anlaşmaya sonuna kadar sadık kalıp komik paralar karşılığı yazmasına bağlayabiliriz.

Belki de çocukların gazabından korkmuşlardır. Acaba çocukluğu Jules Verne'siz geçmiş

biri var mıdır diye düşünüyorum. Varsa eğer, ne kıraç bir çocukluk olmuştur kim bilir! Kanaat Kitabevi miydi acaba, o eski Babıâli kitabevlerinden biri Jules Verne'in bütün kitaplarını basmıştı. Dedim ya, en çok "*Kaptan Grant'in Çocukları*"nı severdim. Belki de en sık onu okurken yakalandığım için. Kitap okumanın teşvik edildiği bir evde büyüdüm ama, ne yazık ki aynı evde ders çalışmak da teşvik ediliyordu. Bu yüzden de, ders çalışması gereken çocuğun teras katına kaçıp Jules Verne okuduğu, bu ders seansları haddinden fazla uzadığı için olsa gerek, çabucak keşfedildi. Verne kitapları dışında bu günahı en çok on ciltlik "*İki Çocuğun Devr-i âlemi*" ile işlerdim. Yukarı çıkmam yasaklanınca bir süre de kendi odamda, ders kitabı içine saklayarak okudum. Coğrafya ve fen hakkında bir sürü şey öğrettiği halde neden Verne kitaplarıma karşı çıkıldığını hâlâ da anlamış değilim. Aynı şey, "*İki Çocuğun Devr-i âlemi*" için de geçerli.

Verne'in o devrin çocukları ve yeniyetmeler tarafından bunca benimsenmesinin nedeni, onun hayal ettiklerinin bize de hiç tuhaf, garip ya da saçma gelmemesidir (bizden önce-

ki çocuklara da saçma gelmemiştir). Nasıl gelsin ki, Verne'in kendi devrinde şüpheyile karşılanan hayallerinin çoğu, biz onları okurken gerçekleşmişti bile. Kehanetle tarihi olayın çakıştığı bir yerdeydiler, Verne'in onları hayal etmiş olması da yazarı genç okuyucularına yaklaştırıyordu. "Ama neden?" sorusunu "Neden olmasın?"a bağlayan küçücük berzahı aşmıştı.

Jules Verne'in annesiyle babası, denizcilik geleneğine sahip ailelerden geliyordu. Herhalde bu özellik onun ufkunu açmıştır. Derler ki, çok genç yaşta küçük bir kamarot olabilmek için evden kaçmış ama yakalanıp ailesine iade edilmiş. Daha sonra da babası tarafından hukuk tahsili için Paris'e gönderildi. Oğlunun kendi izinden yürümesini isteyen avukat baba Verne, onun oyun yazıp bastırıldığını duyunca hiddetlendi, parasını kesti. Kahırdan lütuf! Böylece Jules de yazdıklarıyla geçinmek zorunda kaldı. Paris kütüphanelerinde geçirdiği saatlerin meyvesini derdi. Oralarda edindiği jeoloji, mühendislik, astronomi bilgileri sonradan işine yaradı. Romanları hem beğeni kazandı, hem de çok sattı. *"Beş Hafta Balonla Se-*

yahat", "Deniz Altında 20,000 Fersah", "Ay'a Seyahat", "Dünya'nın Merkezine Seyahat", genellikle sıradışı özellikler taşıyan karakterlerin akla hayale gelmez yerlere, tuhaf araçlar ve yöntemlerle gidişlerini anlatır. Verne karakterlerinin içinde benim favorim (Paganel'e rağmen) Kaptan Nemo'dur. Çoğu kişi için de aynı şey geçerli olsa gerek. Savaştan nefret ettiği için bir sürü masum insanın ölümüne yol açan Kaptan Nemo'nun kaptan köşkünde oturup denizlerin altını gözleriyle taraması hâlâ gözlerimin önünde (çizgi romandan). Uzun süre, Jules Verne'in, onun daha müşfik bir benzeri olduğunu düşünmüştüm. Ne yazık ki, bilimkurgunun en büyük öncüsü Verne'in maceracılığı sadece kitaplarında kalmış. Bir yat satın alıp gönlünce dolaşmasının dışında, herhangi bir çılgın faaliyeti görülüyor. Çok yazık! Yazdıklarını yaşamasını da isterdik.

Ama belki o zaman bu disiplinle yazamazdı. Verne, ailesini ardında bırakıp rüzgârın saçlarında söylediği şarkıyı dinleyerek yollara düşen biri olmasa da, ticarete akli ermeyen biri, şükür. 1862'de, çocuklar ve gençler için kitaplar yazıp basan Pierre-Jules Hetzel'e sundu-

ğu “*Olağanüstü Seyahatler / Voyages Extraordinaire*”le başlayan işbirliği, Verne’in tüm meslek hayatı boyunca sürdü. Hikâyeleri hep onun dergisi “*Magasin d’Éducation et de Récréation*”da tefrika edildi. Sonra da Hetzel onları kitap olarak bastı. Dört tanesi: “*Dünya’nın Merkezine Seyahat*”, “*Denizaltında 20,000 Fersah*”, “*Esrarlı Ada*”, ve “*Seksen Günde Devriâlem*” bir yüzyılı aşkın süre mütemadiyen basıldı durdu. Yazar rahat bir hayat sürdü, ama sonuna kadar Hetzel’le yaptığı ilk anlaşmaya bağlı kaldı. Derler ki, kırk yıl süren bu kontrata göre Verne yayımcısına, 20 bin frank ya da 4 bin dolar karşılığı yılda iki kitap teslim edermiş. Kitaplarının satış miktarı muazzam olduğu, her dile çevrildikleri halde, bu anlaşmayla saptanmış ücretten bir kuruş fazlasını almamış. Ama yayımcısı zaman zaman ona çok değerli armağanlar sunarmış. Jules Verne’in paraya karşı kayıtsızlık ve sözüne sadık olma özellikleri, yat gezileri dışında herhangi bir gözükkara maceraya atılmamasını affettirir belki de (gene de, kalbimde bir yaradır). 24 Mart 1905’te, öğleden sonra 3’ü 10 geçte, 77 yaşında öldüğünde, *New York Times*’da çıkan yazıdan, ölümünden çok kısa süre önceye ka-

dar bilincini yitirmediğini öğreniyoruz. Sonunu sükûnetle beklemiş, aile mensuplarını yatağının başına çağırıp ölümü üzerine konuşmuş. Gazete, “Jules Verne’le birlikte hem şimdiki erkek çocukların, hem de bundan elli yıl öncesinin erkek çocuklarının idolü olan biri aramızdan ayrıldı” diyor.

Niye erkek çocuklarmış? Kız çocuklarına soran olmuş mu bakalım? Onların uslu uslu bebekleriyle oynayıp macerayla, seyahatle ve hayatın diğer nimetleriyle ilgilenmediklerini sananların basiretsizliği beni hep şaşırtmıştır. Sonuçta ben de hayli uslu bir çocuk sayılırdım ama, ileride çılgın maceralara atılıp bu usluluk yıllarının acısını çıkarmayı umut ederdim. Eh, denizlere açılmadımsa da pek yanılmış sayılmam. “*Kaptan Grant’in Çocukları*”nın benim için bir diğer cazip noktası da, Patagonya’da başlayıp Avustralya’da ve Yeni Zelanda’nın vahşi Maorileri arasında devam eden (Maorilere karşı kötü davranmayın, sonuç olarak kendi kültürlerini koruyorlar) bu yiğitçe maceraya iki kadının, Lady Helena ile Mary Grant’in de katılmış olmalarıdır. Gerçi ikisini o koşullar altında mümkün mertebe rahat et-

tirmek için bütün erkekler ellerinden geleni artlarına koymaz ama, karadan Patagonya yolculuğuna olmasa da, Yeni Zelanda'daki bahtsız olaylara onlar da katılırlar. Ayrıca çalışkan, fedakâr, şerefli ve gayretlidirler. Düpedüz cesurdurlar, canım. Esas ekibe katılmadıkları zaman da evlerinde, gergef başında değil, Duncan'daki kamaralarında dırlar. Demek kızların da yaşama hakkı varmış. Kendi kuşağının en iyi büyücüsü Hermione'nin bile "Harry, Ron ve Hermione" şeklinde bir sıralamaya boyun eğmek durumunda kaldığı bir dünyada cins-i latife geçilen bu iltimas, belki de beni Kaptan Grant'in peşindekilerin dünyasına kalıcı olarak dahil eden en büyük etkenlerden biriydi.

Buyurun... Güney yarımküresinin çılgın denizleri, yolvermez karaları sizleri de bekliyor. Kız, erkek, fark etmez!

Sevin Okyay
İstanbul, 2001

TERAZİ BALIĞI

---

26 Temmuz 1864'te, güçlü bir kuzeydoğu rüzgârını arkasına alan şahane bir yat, Kuzey Kanalı'nın dalgaları üzerinde hızla ilerliyordu. Kıç direğinde İngiliz bandırası dalgalanan bu yatın grandi direğinin ucunda ise, mavi bir flamada, dükalık arınası ve altında da altın iplikle işlenmiş E.G. harfleri göze çarpıyordu. *Duncan* adlı bu yatın sahibi, ünü tüm Birleşik Krallık'a yayılmış olan "Royal-Thames-Yacht-Club"ın en saygın üyesi, aynı zamanda da İskoçya Lordlar Kamarası'nın on altı üyesinden biri olan Lord Glenarvan'dı.

Gemide, Lord Edward Glenarvan'ın yanında, genç karısı Lady Helena ve Lord'un kuzenlerinden biri olan Binbaşı Mac Nabbs da bulunuyordu.

Yeni inşa edilmiş olan *Duncan*, deneme amacıyla Clyde Körfezi'nin birkaç mil açığına

kadar gitmiş, şimdi de Glasgow'a dönmekteydi. Tam Arran Adası ufukta belirmişti ki, direğin tepesinde nöbet tutan gözcü tayfa, çok büyük bir balığın yatı yakından takip ettiği haberini verdi. Kaptan John Mangles durumu derhal Lord Edward'a bildirdi. Lord, Binbaşı Mac Nabbs'la birlikte kış güvertesine çıktı ve kaptana, bu hayvan hakkındaki fikrini sordu.

"Bence, efendim," dedi John Mangles, "oldukça iri bir köpekbalığı bu."

"Bu civarlarda bir köpekbalığı, ha!" diye haykırdı Glenarvan.

"Şaşırtıcı bir durum değil," dedi kaptan, "bu köpekbalığı cinsine tüm denizlerde, her enlem boyunda rastlanır. 'Terazi balığı' bu, kolay kolay yanılmam, bu keratalardan biridir karşımızdaki! Eğer Saygıdeğer Efendimiz razı olurlarsa ve ilginç bir ava tanık olmak da Lady Glenarvan'ın hoşlarına giderse, birazdan karşımızdakinin kim olduğunu öğreniriz."

"Sizin fikriniz nedir, Mac Nabbs?" diye sordu Lord Glenarvan binbaşıya, "Maceraya atılım mı, ne dersiniz?"

"Sizin kararınıza katılıyorum," cevabını verdi

1 Bu köpekbalığı, başı bir terazi biçiminde olduğundan, daha doğrusu ikili çekice benzediğinden İngiliz denizciler tarafından böyle adlandırılır. Yine bu nedenle Fransa'da bu hayvan çekiç-köpekbalığı olarak bilinir. (J.V.)

binbaşı sakince.

“Dahası,” diye söze girdi John Mangles, “bu korkunç canavarların soyu tüketilemiyor. Bari bu fırsattan yararlanalım. Saygıdeğer Efendimiz arzu ederse, hem heyecan verici bir seyir olur, hem de faydalı bir iş yapmış oluruz.”

“Pekâlâ John, avlayalım,” dedi Lord Glenarvan.

Tayfalardan birini haber versin diye Lady Helena'ya gönderdi. Heyecan verici bu av haberiyle iştahı gerçekten fazlasıyla kabaran Lady, kış güvertesine, yanlarına geldi.

Deniz olağanüstü güzeldi; şaşırtıcı bir güç ve canlılıkla denize bir dalıp bir çıkan, ileri atılan camgözün hızlı hareketleri denizin yüzeyinden kolaylıkla izlenebiliyordu. John Mangles emirler yağdırdı. Tayfalar, ucunda kocaman firdöndülü bir çengel bulunan kalın bir halatı sancak küpeştelerinden sarkıttılar. Çengele kalın bir parça domuz eti takmışlardı. Köpekbalığı, henüz elli yarda¹ kadar uzakta olmasına rağmen, açgözlülüğüne sunulmuş yemin kokusunu aldı. Yata hızla yaklaştı. Uçları gri, üst kısımları siyah olan yüzgeçlerinin

1 Yarda: Anglosakson ülkelerinde kullanılan ölçü sisteminde temel uzunluk birimi. 1 yarda, 0,914.4 m.'ye eşittir. (yhn.)

dalgaları şiddetle dövdüğü görülüyordu. Kuyruk yüzgeci ise hiç sapmadan, düz bir hat boyunca ilerlemesini sağlamaktaydı. Yata doğru yaklaştıkça, iri, patlak gözlerinin açgözlülükle parladığı görülüyor; kafasını geri çevirdiğinde, açık çenelerinin arasından dört sıra diş ortaya çıkıyordu. Kafası kocamandı ve ucunda, sanki bir kolun tuttuğu ikili bir çekiç vardı. John Mangles yanılmamıştı; bu, camgözler ailesinin en açgözlü örneğiydi. İngilizler terazi balığı, Provence'lılar ise Yahudi balığı derdi.

Duncan'ın yolcuları ve gemiciler, köpekbalığının hareketlerini büyük bir dikkatle izliyorlardı. Bir süre sonra, hayvan, firdöndülü çengelin yakınındaydı. Et parçasını daha iyi yakalayabilmek için sırt üstü döndü ve kocaman lokma, hayvanın geniş boğazında yok olup gitti. Aynı anda, halatı şiddetle sarsarak oltaya yakalandı ve tayfalar, büyük serenin ucuna atılmış bir palanga yardımıyla, kocaman camgözü gemiye çektiler.

Doğal ortamından koparıldığını gören köpekbalığı şiddetle debelendi. Ama onun şiddetiyle başa çıkmayı biliyorlardı. Ucunda kaygan düğüm bulunan bir halatla hayvanı kuyruğundan yakaladılar ve hareket etmesini en-

gellediler. Bir süre sonra, köpekbalığı küpeş-
telerin üstüne çıkarılmış ve yatın güvertesine
atılmıştı. Denizcilerden biri, temkini elden bı-
rakmadan, hemen yaklaştı ve kuvvetli bir bal-
ta darbesiyle hayvanın korkunç kuyruğunu
kopardı.

Av sona ermişti; canavarın artık korkula-
cak bir tarafı kalmamıştı. Ne var ki, gemiciler
intikamlarını almış olsalar da, meraklarını he-
nüz giderememişlerdi. Gerçekten de, yakala-
nan köpekbalıklarının midesini titizlikle araş-
tırmak her gemide âdetti. Pek zevk sahibi ol-
mayan köpekbalığının açgözlülüğünü bilen
gemiciler hep bir sürpriz bekler ve bu bekle-
yişleri de çoğu zaman haklı çıkardı.

Lady Glenarvan bu tiksinti verici “keşfe”
tanık olmak istemedi ve kış güverteye geri
döndü. Köpekbalığı hâlâ soluk alıp veriyordu;
on ayak uzunluğundaydı ve altı yüz libreden¹
fazla çekiyordu. Bu boyut ve kilo olağanüstü
değildi. Terazî balığı kendi türünün devleri
arasında sayılmasa bile, en korkunçlarından
biri olduğu kesindi.

Daha fazla törene gerek duyulmadan, bal-
talarla vura vura, koca balığın karnı kısa süre-

¹ Libre: Romalıların kullandığı eski ağırlık birimi (libra) Yarım kilogram değerinde. (yhn.)

de yarıldı. Fırdöndülü çengel mideye kadar girmişti. Hayvanın midesi bomboştı. Uzun süredir aç olduğu belliydi. Umutları boşa çıkmış gemiciler balıktan artakalanları denize fırlatıp atacaklardı ki, iç organlardan birine iyice yerleşmiş kaba görünüşlü bir şey baş tayfanın dikkatini çekti.

“Nedir bu?” diye haykırdı.

“Hayvanın karnını şişirmek için yuttuğu bir kaya parçası olmalı,” cevabını verdi tayfalardan biri.

“Bu bal gibi bir gülle, kerata karnından yemiş ve henüz öğütememiş,” dedi bir diğeri.

“Kapatın çenenizi,” diye karşılık verdi yatın ikinci kaptanı Tom Austin, “bu hayvanın tescilli bir sarhoş olduğunu görmüyor musunuz, bir damlası bile ziyan olmasın diye yalnızca şarabı içmekle kalmamış, şişeyi de mideye indirmiş.”

“Ne!” diye haykırdı Lord Glenarvan, “bu köpekbalığının midesinde bir şişe mi var?”

“Gerçek bir şişe,” cevabını verdi baş tayfa. “Ama mahzen malı olmadığı belli.”

“O halde, Tom,” diye söze girdi Lord Edward, “dikkatle çıkarın; denizde bulunan şişelerde genellikle değerli belgeler olur.”

“İnanıyor musunuz buna?” dedi Binbaşı Mac Nabbs.

“En azından, böyle olabileceğine inanıyorum.”

“Pekâlâ! Aksini iddia edecek değilim, belki de bir sır saklıdır şişede,” cevabını verdi binbaşı.

“Göreceğiz,” dedi Glenarvan. “Çıkardınız mı, Tom?”

“İşte!” dedi ikinci kaptan. Köpekbالیğının midesinden zar zor çıkarabildiğı şekilsiz bir cismi gösteriyordu.

“Güzel,” dedi Glenarvan, “bu iğrenç şeyi temizlesinler, sonra da kış güvertesine getirsinler.”

Tom emirleri yerine getirdi. Bir süre sonra, pek tuhaf bir şekilde bulunmuş olan bu şişe, yemek salonundaki masanın üzerine konmuştu. Lord Glenarvan, Binbaşı Mac Nabbs, Kaptan Jonh Mangles şişenin etrafında toplanmışlardı. Lady Helena da elbette oradaydı, çünkü bilindiğı gibi, bir kadın her zaman biraz meraklıdır.

Denizde her şey olay yaratır. Bir an sessizlik oldu. Denizden çıkmış bu kırılabilir eşyayı herkes dikkatle inceliyordu. İçinde, bir felake-

tin sırrı mı saklıydı, yoksa işsiz güçsüz birkaç denizcinin dalgaların keyfine emanet ettikleri anlamsız bir mesaj mıydı bu?

Ne olduğunu öğrenmek gerekiyordu. Glenarvan, hemen şişeyi incelemeye koyuldu. Bu tür durumlarda alınması gereken tüm önlemlere dikkat etmeyi de ihmal etmemişti. Önemli bir olayın tüm ayrıntılarını saptayan bir adli görevli gibi davranmakta Glenarvan haklıydı, çünkü görünüşte pek önemsiz görülen bir işaret, genellikle önemli bir keşfin yolunu açabilirdi.

İçine bakılmadan önce, şişe dıştan incelendi. İnce uzun bir boynu, sağlam ağzında da pastan kemirilmiş demirden bir tel parçası vardı. Yüksekçe bir atmosfer basıncına dayanıklı, çok kalın çeperleri, Şampanya bölgesinden geldiğini gösteriyordu. Aî ve Épernay bölgesi bağcıları bu şişelerin üzerinde iskemle yapımında kullanılan sopalardan kırarlardı da, şişenin üzerinde tek bir çizik bile olmazdı. Bu sayede, bu şişe, uzun bir gezintinin tehlikelerini, hiç zarar görmeden atlatabilmişti.

“Cliquot firmasının şişesi,” demekle yetindi binbaşı.

Bu işin erbabı olduğundan, savı tartışmasız

kabul gördü.

“Sevgili binbaşım,” dedi Helena, “şişenin nereden geldiğini bilemezsek, nereye ait olduğu önem taşımaz.”

“Bunu da öğreneceğiz, sevgili Helena,” dedi Lord Edward, “hatta şimdiden, uzaktan geldiğini söyleyebiliriz. Onu kaplayan taşlaşmış maddeleri görüyor musunuz; şu, deniz suyunun etkisiyle mineralleşmiş cisimleri! Bu enkaz, köpekbalığının midesine inmeden önce okyanusta uzun bir yolculuk yapmış.”

“Sizinle hemfikir olmamak mümkün değil,” dedi binbaşı, “bu nazik şişe, taştan kılıfının koruması sayesinde uzun bir yolculuk yapabilmiş.”

“İyi de, nereden geliyor?” diye sordu Lady Glenarvan.

“Bekleyin, sevgili Helena, bekleyin; şişeler karşısında sabırlı olmak gerek. Hislerim beni yanıltmıyorsa bu şişe tüm sorularımıza cevap verecek.”

Bunu diyen Glenarvan şişenin ağzını koruyan katı maddeleri kazımaya başladı; bir süre sonra şişenin tıkaçı ortaya çıktı, ama deniz suyundan bayağı zarar görmüştü.

“Sinir bozucu bir durum,” dedi Glenarvan,

“çünkü içinde kâğıtlar var, bu durumda çok kötü bir halde olabilirler.”

“Ben de bundan korkuyorum,” karşılığını verdi binbaşı.

“Şunu da eklemeliyim ki,” diye devam etti Glenarvan, “bu şişe ağzı düzgün kapatılamamış olduğundan çok geçmeden dibi boylardı, neyse ki bu köpekbalığı onu yutmuş da Duncan’ın güvertesine, bize ulaştı.”

“Elbette,” karşılığını verdi John Mangles, “yine de, keşke açık denizde, enlemi boylamı saptanmış bir yerde avlamış olsaydık onu. O zaman, atmosferdeki ve denizdeki akımları inceleyerek, katettiği yolu saptayabilirdik; ama bu koşulda, rüzgâra ve dalgaya karşı yüzebilen bu köpekbalığı karşısında, kesin bir şey söylemek imkânsız.”

“Göreceğiz,” cevabını verdi Glenarvan.

O sırada, tıkaç büyük bir dikkatle çıkarıyordu. Kış güvertesine güçlü bir iyot kokusu yayıldı.

“Eee?” diye sordu Lady Helena, kadınlara özgü bir sabırsızlıkla.

“Evet!” dedi Glenarvan, “yanılmamışım. İçinde kâğıtlar var!”

“Belgeler! Belgeler!” diye haykırdı Lady

Helena.

“Ne var ki,” dedi Glenarvan, “nemden etkililmiş gibi gözüküyor, şişenin içinden çekip almak imkânsız, çeperlere yapışmışlar.”

“Kıralım şişeyi,” dedi Mac Nabbs.

“Şişenin sağlam kalmasını tercih ederim,” dedi Glenarvan.

“Ben de,” dedi binbaşı.

“Hiç kuşkusuz,” dedi Lady Helena, “ama mazruf zarftan daha değerli, ikincisini diğerine feda edebiliriz.”

“Efendimiz yalnızca şişenin ağzını koparsın,” dedi John Mangles, “böylelikle belgeyi zarar vermeden çıkarabiliriz.”

“Haydi! Haydi! Sevgili Edward,” diye haykırdı Lady Glenarvan.

Başka türlü davranmak gücü ve sonuçta, Lord Glenarvan değerli şişenin ağzını kırmaya karar verdi. Çekiç kullanmak gerekti, çünkü taşlaşmış kılıf granit sertliğini almıştı. Bir süre sonra kalıntılar masanın üstüne düştü ve birbirine yapışık birçok kâğıt parçası görüldü. Lady Helena, binbaşı ve kaptan çevresinde telaşla beklerken, Glenarvan kâğıtları dikkatle çıkardı, birbirinden ayırdı ve gözlerinin önüne serdi.

ÜÇ BELGE

Deniz suyunun kısmen yok ettiği bu kâğıt parçalarında yalnızca birkaç sözcük görölüyordu. Bunlar, neredeyse tamamen silinmiş satırların, içinden çıkılamayacak kalıntılarıydı. Lord Glenarvan bunları dikkatle gözden geçirdi; evirdi çevirdi; gün ışığına tuttu; denizin ilişmediği en ufak yazı izlerini inceledi; sonra, kaygılı gözlerle kendisine bakan dostlarına çevirdi yüzünü.

“Burada üç ayrı belge var, muhtemelen aynı belgenin üç dile çevrilmiş üç kopyası, biri İngilizce, biri Fransızca, üçüncüsü de Almanca. Suya dayanabilmiş birkaç sözcük bu konuda şüpheyi yer bırakmıyor.”

“En azından bu sözcüklerden bir anlam çıkıyor, öyle değil mi?” diye sordu Lady Glenarvan.

“Bunu söyleyebilmek güç, sevgili Helena;

bu belgelerin üstüne çiziktirilmiş sözcükler çok eksik.”

“Belki birbirlerini tamamlarlar,” dedi binbaşı.

“Bu mümkün olmalı,” dedi John Mangles, “deniz suyunun bu satırları tam da aynı yerden okunmaz kılmış olması imkânsız. Bu satır parçalarını bir araya getirdiğimizde anlaşılır bir anlam çıkarabiliriz.”

“Deneyeceğiz,” dedi Lord Glenarvan, “ama yöntemli davranalım. İşte, önce İngilizce belgeden başlayalım işe.”

Bu belgedeki satırların ve sözcüklerin dü-

	62	Bri	gow
sink		stra	
	aland		
skipp	Gr		
		that monit of long	
and		ssistance	
	lost		

zeni şöyleydi:

“Pek bir şey ifade etmiyor,” dedi binbaşı, ümitsiz bir halde.

“Yine de,” dedi kaptan, “düzgün bir İngilizce.”

“Buna kuşku yok,” dedi Lord Glenarvan, “*sink, aland, that, and, lost* sözcükleri tamam; *skip* kuşkuşuz *skipper* sözcüğünün parçası, bir de Bay Gr... var, muhtemelen deniz kazasına uğramış bir geminin kaptanı.”¹

“*Monit ve ssistance* sözcüklerini de ekleyelim,” dedi John Mangles, “ne anlama geldikleri belli.”

“Bu kadarı bile önemli,” dedi Lady Helena.

“Ne yazık ki,” diye karşılık verdi binbaşı, “bazı satırlar tümüyle eksik. Kayıp geminin adını, kazanın olduğu yeri nasıl bulacağız?”

“Bulacağız,” dedi Lord Edward.

“Buna şüphe yok,” karşılığını verdi herkesle aynı kanıda olan binbaşı, “ama nasıl?”

“Bir belgedeki eksikliği diğeriyle tamamlayarak.”

“Uğraşalım!” diye haykırdı Lady Helena.

Öncekinden daha fazla hasar görmüş olan ikinci kâğıt parçasında, tek tek ve şu şekilde

7 Juni	Glas
	zwei atrosen
	graus
	bringt ihnen

1 *Sink, aland, that, and, lost* sözcükleri Fransızcada, *batmak, haraya, bu, ve, kayıp* anlamlarına gelir. *Skipper*, İngiltere’de, ticari gemi kaptanlarına verilen addır. *Monition*, belge demektir, *assistance* da yardım anlamına gelir. (J.V.)

dağılmış sözcükler dışında bir şey yoktu.

“Bu Almanca yazılmış,” dedi John Mangles, kâğıda göz atar atmaz.

“Siz Almanca biliyorsunuz, değil mi John?” diye sordu Glenarvan.

“Gayet iyi biliyorum, Saygıdeğer Efendimiz.”

“Öyleyse, bu sözcükler ne anlama geliyor, söyle bize.”

Kaptan, belgeyi dikkatle inceledi ve şunları söyledi:

“Öncelikle, olayın tarihini saptamış oluyoruz; 7 *Juni*, 7 *Haziran* demektir, bu rakamı İngilizce belgedeki 62 rakamıyla birlikte düşündüğümüzde, tam olarak şu tarihi elde ederiz: 7 *Haziran* 1862.”

“Çok iyi!” diye haykırdı Lady Helena, “devam edin, John.”

“Aynı satırda,” diye devam etti genç kaptan, “*Glas* sözcüğü var, birinci belgedeki *gow* sözcüğüyle bitştirildiğinde *Glasgow*’u elde ederiz. Bu kuşkusuz, Glasgow limanına ait bir gemi.”

“Ben de bu düşüncedeyim,” cevabını verdi binbaşı.

“Belgenin ikinci satırı tamamen eksik,” di-

ye sözlerine devam etti John Mangles. “Fakat, üçüncü satırda iki önemli sözcüğe rastlıyorum: *zwei*, *iki* demek ve *atrosen*, daha doğrusu *matrosen*, Alıncada *tayfalar* anlamına gelir.”

“Demek ki,” dedi Lady Helena, “bir kaptan ve iki tayfa söz konusu.”

“Muhtemeldir,” cevabını verdi Lord Glenarvan.

“Şunu itiraf etmeliyim ki, Saygıdeğer Efen-dimiz,” diye devam etti kaptan, “bir sonraki sözcük, *graus* kafamı karıştırıyor. Nasıl tercüme etmem gerektiğini bilemiyorum. Belki de üçüncü belge bunu anlamamızı sağlayacaktır. Son iki sözcüğe gelince, bunları açıklamak kolay. *Bringt ihnen*, *onlara getirin* anlamına gelir. Yedinci satırdaki bu sözcükler gibi, ilk belgenin de yedinci satırında bulunan İngilizce sözcükle birlikte düşünürsek, yani şu *assistance* sözcüğünden bahsediyorum, *onlara yardım getirin* cümlesi başlı başına ortaya çıkıyor.”

“Evet! Onlara yardım getirin!” dedi Glenarvan. “İyi ama bu zavallılar nerede bulunuyor? Şu ana kadar bir yere işaret eden tek bir ifadeye rastlamadık, felaketin geçtiği yer tamamen meçhul.”

“Fransızca belgenin daha açık olmasını

umalım,” dedi Lady Helena.

“Fransızca belgeye bakalım,” cevabını verdi Glenarvan, “bu dili hepimiz bildiğimize gö-

<i>trois</i>	<i>ats</i>	<i>tannia</i>	
	<i>gonie</i>		<i>austral</i>
		<i>abor</i>	
<i>contin</i>	<i>pr</i>	<i>cruel</i>	<i>indi</i>
<i>jeté</i>			<i>ongit</i>
<i>et 37° 11'</i>	<i>lat</i>		

re, araştırmalarımız daha kolay ilerler.”

Üçüncü belgenin tam kopyası şöyleydi:

“Rakamlar var,” diye haykırdı Lady Helena. “Bakın, beyler, bakın!...”

“Sırayla hareket edelim,” dedi Lord Glenarvan, “ve baştan başlayalım. İzin verirseniz, bu dağınık ve eksik sözcükleri bir bir saptayayım. Daha ilk harflere bakar bakmaz, üç direkli¹ bir geminin söz konusu edildiğini anlıyorum. Geminin adı, İngilizce ve Fransızca belgeler sayesinde, tamamen belirgin: *Britannia*. Sonraki iki sözcük olan *gonie* ve *aust-ral*’dan yalnızca ikincisinin bir anlamı var, hepiniz biliyorsunuz, güney demek.”

¹ *Trois-mâts*: Üç direkli gemi. Belgede bir harf silindiği için *trois* *ats* olarak görülüyor. (yhn.)

“İşte, değerli bir ayrıntı,” cevabını verdi John Mangles. “Deniz kazası güney yarımkürede olmuş.”

“Bunu kesin olarak söyleyemeyiz,” dedi binbaşı.

“Devam ediyorum,” diye sözünü sürdürdü Glenarvan. “Evet! *Abor* sözcüğü, *aborder*¹ fiilinin kökü. Bu zavallılar bir yerde karaya çıkmışlar. Ama nerede? *Contin*! Bir kıtaya² mı yoksa? *Cruel*!...

“*Cruel*!” diye haykırdı John Mangles, “işte, Almanca *graus*... sözcüğünün açıklaması *grausam* yani zalim!... acımasız, merhametsiz!”

“Devam edelim, devam edelim!” dedi Glenarvan. Merakından öyle heyecanlanmıştı ki, eksik sözcüklerin anlamı gözlerinden fışkırıyordu. “*Indi*... Bu tayfaların karaya atıldığı yer Hindistan³ olmasın? Peki şu *ongit* sözcüğü ne anlama geliyor? Evet! *boylam*!⁴ Ve işte enlem: *otuz yedi derece on bir dakika*. Nihayet, yere dair belirgin bir bilgiye sahibiz.”

“Ama boylam eksik,” dedi Mac Nabbs.

“Her şeyi birden bilemeyiz, sevgili binbaşım,” cevabını verdi Glenarvan. “Enlem dere-

1 *Aborder*: Karaya çıkmak. (yhn.)

2 *Continent*: Kıta. (yhn.)

3 *Inde*: Hindistan. (J.V.)

4 *Longitude*: Boylam. (J.V.)

cesini kesin olarak bilmemiz de önemli sayılır. Hiç kuşku yok ki, Fransızca bu belge, üçü arasında, en eksiksiz olanı. Her bir belgenin birbirlerinin eksiksiz tercümesi olduğu kesin, çünkü hepsinin satır sayısı aynı. Dolayısıyla şimdi bunları bir araya getirmeli, tek bir dile tercüme etmeli ve en yaklaşık, en mantıklı ve en açık anlamı aramalıyız.”

“Bu tercümeyi Fransızcaya mı yapacaksınız,” diye sordu binbaşı, “yoksa İngilizce veya Almancaya mı?”

“Fransızcaya,” cevabını verdi Glenarvan, “çünkü ilginç sözcüklerin çoğu bu dildeki belgede korunmuş.”

“Saygıdeğer Efendimiz haklılar,” dedi John Mangles, “zaten bu dile aşinayız.”

“Anlaştık. Sözcüklerden artakalanları cümle parçacıklarıyla bir araya getirerek bu belgeyi yazacağım. Bu parçacıkların aralarındaki boşlukları koruyacağım, ama anlamından emin olduklarımı da tamamlayacağım. Sonra da karşılaştırır ve bir karara varırız.”

Glenarvan hemen kalemi eline aldı ve bir süre sonra, dostlarına gösterdiği kâğıtta şu satırlar yazılıydı:

7 Haziran 1862 üç direkli Britannia Glasgow
battı gonya güney
karaya iki gemici
Kaptan Gr karaya çıktı
kıta pr zalim indi
bu belge atıldı boylamda
ve 37° 11' enlemde onlara yardım getirin
kayıp

O sırada bir tayfa geldi ve kaptana, Duncan'ın Clyde Körfezi'ne girdiğini haber verdi. Emirlerini bekliyordu.

“Saygıdeğer Efendimizin arzusu nedir?” dedi John Mangles, Lord Glenarvan'a hitap ederek.

“En kısa sürede Dumbarton'a varmak, John. Sonra, Lady Helena Malcolm-Castle'a dönerken, ben de Londra'ya gidip bu belgeyi amiralliğe teslim edeceğim.”

John Mangles buna uygun olarak emirlerini verdi. Tayfa da bu emirleri ikinci kaptana iletmeye gitti.

“Şimdi, dostlarım,” dedi Glenarvan, “araştırmalarımıza devam edelim. Büyük bir felaketin izi üzerindeyiz. Yaşamı bizim öngörümüze bağlı insanlar var. Bu bilmecenin çözümünü bulmak için tüm zekâmızı kullanalım.”

“Biz hazırız, sevgili Edward,” dedi Lady Helena.

“Öncelikle,” diye sözüne devam etti Glenarvan, “bu belgede birbirinden ayrı üç şeyi dikkate almak gerek: 1. Bildiğimiz şeyler; 2. Tahmin edebileceklerimiz; 3. Bilmediklerimiz. Ne biliyoruz? 7 Haziran 1862’de üç direkli bir gemi olan, Glasgow limanına bağlı *Britannia*’nın battığını; iki tayfa ve kaptanın bu belgeyi 37° 11’ enleminde denize attıklarını ve yardım istediklerini.”

“Tam anlamıyla böyle,” karşılığını verdi binbaşı.

“Peki, ne tahmin edebiliriz?” diye devam etti Glenarvan. “Öncelikle, kazanın güney denizlerinde meydana geldiğini. *Gonie* sözcüğüne de hemen dikkatinizi çekmek istiyorum. Kazanın olduğu denizlerin ait olduğu ülkeyi belirtiyor olmasın?”

“Patagonya!” diye haykırdı Lady Helena.

“Çok doğru.”

“Patagonya’dan 37. paralel geçiyor mu, peki?” diye sordu binbaşı.

“Bunu anlamak kolay,” cevabını verdi John Mangles, bir Güney Amerika haritasını masa-

1 Patagonie: Patagonya. (yhn.)

nın üstüne yayarak. “Doğru. 37. paralel Patagonya’dan geçiyor. Bu paralel, Araukanya’yı kesiyor, Patagonya topraklarının kuzeyindeki pampalardan geçiyor ve Atlantik’te kayboluyor.”

“Güzel. Tahminlerimize devam edelim. İki tayfa ve kaptan *abor...* karaya çıkıyorlar, nereye? *Contin...* yani bir kıta; anlıyorsunuz, değil mi, bir kıta, ada değil. Başlarına ne geliyor? Burada neyse ki iki harf var, *pr...* yazgılarını bu harfler anlatıyor. Bu zavallılar, gerçekten de, yakalandılar, kapatıldılar ya da esir düştüler.¹ Kimin esiri? Zalim yerlilerin.² Siz de bu fikirde misiniz? Sözcükler boş yerleri kendiliklerinden doldurmuyor mu? Bu belge sizin gözünüzde aydınlanmıyor mu? Kafanızda bir ışık yanmıyor mu?”

Glenarvan inançla konuşuyordu. Gözlerinden mutlak bir güven fışkırıyordu. Tüm coşkusu dinleyenlerine aktarılıyordu. Onlar da bir ağızdan haykırdılar: “Çok doğru! Çok doğru!”

Lord Edward, bir aradan sonra, sözlerine devam etti:

“Tüm bu hipotezler, dostlarım, bana son

1 *Prisonniers*: Esirler. (yhn.)

2 *Indiens*: Amerika yerlileri. (Belgede: *Cruel indi*) (yhn.)

derece akla yatkın gelmektedir; bana göre, felaket Patagonya sahillerinde oldu. *Britannia*'nın rotasını Glasgow'a sordurtacağım, o taraflara sürüklenip sürüklenemeyeceğini bilebiliriz.”

“O kadar uzakta aramamıza gerek yok,” cevabını verdi John Mangles. “Bende *Mercantile and Shipping Gazette*'in koleksiyonu var, kesin bilgiler edinebiliriz.”

“Bakalım, hemen bakalım,” dedi Lady Glenarvan.

John Mangles, 1862 yılının gazetelerinden bir tomar aldı eline ve hızla karıştırmaya başladı. Araştırmaları uzun sürmedi ve bir süre sonra, hoşnut bir tonda konuştu:

“30 Mayıs 1862. Peru! Callao! Glasgow'a doğru yüklenmiş, *Britannia*, Kaptan Grant.”

“Grant!” diye haykırdı Lord Glenarvan, “şu cesur İskoçyalı. Pasifik denizlerinde Yeni-İskoçya'yı kurmak istemişti!”

“Evet!”, dedi John Mangles, “1861 yılında Glasgow'dan *Britannia*'yla denize açılmıştı, sonra da hiç haber alınamadı.”

“Hiç kuşku yok! Hiç kuşku yok!” dedi Glenarvan. “Bu o. *Britannia* 30 Mayıs'ta Callao'dan ayrıldı ve 7 Haziran'da, yola çıkışın-

dan sekiz gün sonra, Patagonya sahillerinde kayboldu. İşte, çözülemez gibi gözüken bu sözcük artıklarının tüm hikâyesi bu. Görüyorsunuz, dostlarım, tahmin edebileceğimiz şeylerin büyük bölümü tamam. Bilmediklerimize gelince, tek bir şey kaldı, o da boylam derecesi.”

“Gerekmez,” cevabını verdi John Mangles, “çünkü ülkeyi biliyoruz ve sadece enlemle, dosdoğru kazanın olduğu yere gidebilirim.”

“O halde, her şeyi biliyoruz, öyle mi?” dedi Lady Glenarvan.

“Her şeyi, sevgili Helena, belgedeki sözcükler arasında denizin yol açtığı bu boşlukları kolayca, tıpkı Kaptan Grant yazdırıyormuş gibi doldurabilirim.”

Lord Glenarvan hemen kalemi eline aldı ve hiç tereddüt etmeden şu notu kâğıda döktü:

7 Haziran 1862, Glasgow limanına bağlı üç direkli *Britannia*, güney yarımkürede Patagonya sahillerinde battı. Karaya yönelen iki tayfa ve Kaptan Grant, kıtaya çıkmayı deneyecekler, orada zalim yerlilere esir düşeceklerdir. Bu belgeyi ..... derece boylamında ve 37° 11' enleminde denize atıldılar. Onlara yar-

dım edin, yoksa ölüp giderler.

“Gayet güzel! Sevgili Edward,” dedi Lady Helena. “Eğer bu zavallılar vatanlarını yeniden görebilirlerse, bu mutluluğu size borçlu olacaklardır.”

“Görecekler,” cevabını verdi Glenarvan. Bu belge yeterince açık, yeterince belirgin ve kesin. İngiltere, ıssız bir sahilde terk edilmiş bu üç evladının yardımına koşmakta tereddüt göstermez. Franklin için, başkaları için yapmış olduğunu, bugün de *Britannia*’nın kazazedeleri için yapacaktır!”

“Ama bu zavallıların,” diye sözlerine devam etti Lady Helena, “kayıpları için ağlayan aileleri vardır muhakkak. Belki de bu zavallı Kaptan Grant’in karısı, çocukları vardır...”

“Haklısınız, sevgili lady’m, bütün ümitlerin henüz yok olmadığını onlara bildirmeyi görev kabul ediyorum. Haydi, dostlarım, şimdi kış güverteye çıkalım, limana yaklaşmış olmalıyız.”

Gerçekten de, *Duncan* pupa yelken gidiyordu; o sırada, Bute Adası sahillerinde ilerlemekteydi. Rothesay, verimli vadisinde uyuklayan sevimli küçük şehriyle birlikte sancak

tarafında kalmıştı. Sonra, körfezin dar boğazlarına girdi, Greenok'un önünden ilerledi. Saat akşamın altısı olduğunda, Dumbarton'un bazaltlı kayalığının dibinde demir atıyordu. Tepede, İskoçyalı kahraman Wallace'ın ünlü şatosu görkemli bir biçimde yükselmekteydi.

Orada hazır bekleyen koşumlu bir araba Lady Helena'yı beklemekteydi; onu, Binbaşı Mac Nabbs'la birlikte Malcolm-Castle'a götürecekti. Lord Glenarvan ise, genç karısını kucakladıktan sonra, Glasgow demiryolundaki trene bindi.

Fakat, yola çıkmadan önce, bir görevliye önemli bir not emanet etti. Birkaç dakika sonra, şu sözcüklerle kaleme alınmış bir ilan, elektrikli telgraf yoluyla *Times*'a ve *Morning-Chronicle*'a gönderiliyordu:

"Glasgow limanına ait, Kaptan Grant'in üç direkli *Britannia* gemisinin akıbeti hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler, Lord Glenarvan, Malcolm-Castle, Luss, Dumbarton Kontluğu, İskoçya adresine başvursunlar."

MALCOLM-CASTLE

Highlands'in¹ en şiiysel şatolarından biri olan Malcolm Şatosu, Luss köyü yakınında, şirin vadiye hâkim bir tepededir. Lomond Gölü'nün berrak suları şatonun taş duvarlarını yalar. Burası, çok eski zamanlardan beri Glenarvan ailesine aitti. Aile, Rob-Roy'un ve Fergus Mac Gregor'un ülkesinde, Walter Scott'un eski kahramanlarının konukseverlik geleneklerini korumuştur. İskoçya'da toplumsal devrimin tamamlandığı dönemde, eski klan şeflerine yüklü miktardaki çiftlik kiralalarını ödeyemeyen çok sayıda vasal² kovulmuştu. Kimisi açlıktan öldü; kimisi balıkçılık yapmaya başladı; kimisi ise göç etti. Genel bir ümitsizlik havası hüküm sürüyordu. Bunlar arasında, yalnızca Glenarvan'lar, sadakatin küçük büyük herkesi birbirine bağladığına inandıklarından, mültezimlerine³ sadık kaldılar.

1 İskoçya'daki yüksek topraklar. (J.V.)

2 Vasal: Derebeyi ya da hükümdara bağımlı kişi. (yhn.)

3 Mültezim: Vergi kesenekçisi. (yhn.)

İçlerinden biri bile altında doğduğu çatıyı terk etmedi; kimse atalarının uyuduğu toprakları bırakmadı; hepsi de eski senyörlerinin klanında kaldılar. Yine o dönemde, bu sevgisizlik ve bozgun zamanlarında, Glenarvan ailesi, tıpkı Duncan'ın güvertesinde olduğu gibi, Malcolm Şatosu'nda da yalnızca İskoçyalılardan ibaretti; hepsi, Mac Gregor'un, Mac Farlane'in, Mac Nabbs'in, Mac Naughtons'un vasalları soyundan geliyordu, yani Stirling ve Dumbarton kontluklarının çocuklarıydılar: bu cesur insanlar, yürekleriyle ve bedenleriyle efendileri için kendilerini feda etmeye hazırdılar. Hatta içlerinde hâlâ eski Kaledonya'nın Gaelcesini konuşanlar vardı.

Lord Glenarvan muazzam bir servete sahipti; bu servetini iyilik yapmakta kullanıyordu; iyiliği cömertliğinden de üstündü, çünkü cömertliğinin ister istemez sınırları olsa da iyiliği sınırsızdı. Luss senyörü, Malcolm "laird"¹i, kendi kontluğunu Lordlar Kamarası'nda temsil ediyordu. Fakat, Hanovre'daki meclisi hoşnut etmeyi pek düşünmeyen lord, Jakobenci fikirleriyle, İngiltere'deki devlet adamları tarafından oldukça kötü gözle görülüyordu. Sevil-

1 Laird: İskoçya'da şato sahibi. (yhn.)

memesinin nedeni, özellikle atalarının gele-
neklerine karşı gelmesi ve “Güneydekiler”in
politik tecavüzlerine şiddetle direnmiş olma-
sıydı.

Yine de, Lord Edward Glenarvan geri kafa-
lı bir adam değildi, ruhsuz ya da zekâsı kıt bi-
ri de değildi; fakat, kontluğunun kapılarını
ilerlemeye geniş ölçüde açık tutarken, ruh ola-
rak Iskoçyalı kalmıştı. Royal-Thames-Yacht-
Club’ın düzenlediği “maç”larda, yarış yelken-
lileriyle, Iskoçya’nın zaferi için mücadele edi-
yordu.

Edward Glenarvan otuz iki yaşındaydı;
uzun boylu, sert görünüşlüydü. Ama bakışla-
rı son derece yumuşak biriydi. Kişiliğine bu
Iskoçya tepelerinin şiirselliği sinmişti. Aşırı
cesur, atılgan, şövalye ruhlu biri olduğu bili-
niyordu. O bir on dokuzuncu yüzyıl Fer-
gus’uydu. Ama her şeyin üstünde bir iyiliği
vardı. Aziz Martin’den bile iyiydi. Bu yüksek
topraklarda yaşayan yoksullara sırtındaki pal-
tosunu çıkarıp verebilirdi.

Lord Glenarvan evleneli henüz üç ay ol-
muştu; Miss Helena Tuffnel’le birleştirmişti
hayatını. Helena, coğrafya biliminin ve keşif
tutkusunun sayısız kurbanlarından biri olan,

büyük seyyah William Tuffnel'in kızıydı.

Miss Helena soylu bir aileden değildi. Ama lskoçyalıydı. Bu da Lord Glenarvan'ın gözünde tüm soyluluklara bedeldi. Bu sevimli, cesur, fedakâr genç insanı, Luss senyörü hayat arkadaşı olarak seçmişti kendine. Günün birinde, Kilpatrick'teki baba evinde, neredeyse bir kuruş parasız, öksüz, tek başına yaşarken rastlamıştı ona. Zavallı kızın yiğit bir kadın olacağını anlamış ve onunla evlenmişti. Miss Helena yirmi iki yaşında; sarışın bir genç bayandı. Gözleri, güzel bir ilkbahar sabahında lskoç göllerinin rengi gibi masmaviydi. Kocasına duyduğu aşk, minnettarlığına baskın çıkıyordu. Helena, kocasını, sanki kendisi zengin bir mirasyediymiş de, terk edilmiş öksüz olan, kocasıymış gibi seviyordu. Çiftçilerine ve hizmetçilerine gelince, onlar da, "Luss'un koruyucu meleği" olarak adlandırdıkları Helena için seve seve canlarını verirlerdi.

Lord Glenarvan ve Lady Helena, Highlands'in bu olağanüstü güzel ve el değmemiş doğasının ortasındaki Malcolm-Castle'da mesut bir hayat sürüyorlardı. Kestane ağaçlarıyla ve yalancıçınarlarla kaplı, loş yollarda geziniyorlar, eski zamanların *pibroch*'lerinin' hâlâ I Savaş ezgileri. (J.V.)

yankılandığı göl kıyısında, yüzlerce yıllık harabelerinde İskoç tarihinin yazılı olduğu bu bakımsız boğazlarda dolaşıyorlardı. Bir gün kayın ağaçlarının arasında ya da karaçam ormanlarında, sararmış fundalıkların geniş çalılıklarında kaybolup gidiyorlar; bir başka gün, Ben Lomond'un dik zirvelerine tırmanıyorlar ya da terk edilmiş topraklarda at koşturuyorlardı. Hâlâ "Rob-Roy ülkesi" denen bu şiirsel bölgeyi ve Walter Scott'un bıkip usanmadan şiirler düzdüğü, bu ünlü eski kent manzaralarını inceliyor, kavlıyor, hayranlıkla seyrediyorlardı. Akşamleyin, gece olduğunda, "Mac Farlane'ın feneri" ufukta yandığında, Malcolm Şatosu'nu mazgallı bir kolye biçiminde çevreleyen, değirmi eski galerisi boyunca geziniyorlardı. Sonra, sessiz doğanın ortasında, ayın solgun ışıkları altında, kararmış dağların zirvelerinde yavaş yavaş gece olurken, dalgın, unutulmuş ve sanki dünyada tek başlarınaymış gibi, kayalardan kopmuş bir taş parçasının üstüne oturarak, bu apaçık vecd içinde ve yeryüzünde sırrını yalnızca seven kalplerin bildiği bu mahrem kendinden geçme içinde gizlenip kalıyorlardı.

Evliliklerinin ilk ayları böyle geçti. Fakat

Lord Glenarvan karısının büyük bir seyyahın kızı olduğunu unutmamıştı! Babasının tüm özlemlerinin Lady Helena'nın da yüreğinde var olması gerektiğini düşünüyordu. Yanılmadı. *Duncan*, Lord ve Lady Glenarvan'ı dünyanın en güzel ülkelerine doğru, Akdeniz'in dalgaları üzerinde, ta Archipel Adaları'na kadar götürsün diye inşa ettirildi. Kocasını, *Duncan*'i emrine verdiğinde, Lady Helena'nın sevincini tahmin edemezsiniz! Gerçekten de, sevgilisini Yunan'ın o gönülleri fetheden topraklarına götürüp gezdirmekten, Şark'ın büyümlü sahillerinde balayına çıkmaktan güzel ne olabilirdi?

Ama, Lord Glenarvan Londra'ya gitmişti. Zavallı kazazedelerin kurtuluşu söz konusuydu. Zaten, Lady Helena da, bu geçici yokluk karşısında üzüntü duymak yerine, sabırsızlanıyordu. Ertesi gün, kocasından gelen bir haber, acilen döneceği ümidini verdi; akşamleyin gelen bir mektupta ise, Londra'da geçireceği sürenin uzayacağından söz ediyor, izin istiyordu. Lord Glenarvan'ın cümlelerinden belli bir sıkıntı hali seziliyordu; daha ertesi gün gelen yeni bir mektup ise Lord Glenarvan'ın Deniz Kuvvetleri'nden duyduğu hoşnutsuzluğu gizlemiyordu.

O gün, Lady Helena artık endişelenmeye başlamıştı. Akşam, odasında yalnızdı, o sırada şatonun kâhyası Bay Halbert, yanına gelerek, Lord Glenarvan'la konuşmak isteyen genç bir kız ile genç bir oğlanı kabul edip edemeyeceğini sordu.

“Buralılar mı?” dedi Lady Helena.

“Hayır, bayan,” cevabını verdi kâhya, “tanımıyorum onları. Balloch'a demiryoluyla gelmişler, Balloch'tan Luss'a kadar da yaya yürümüşler.”

“Lütfen gelsinler, Halbert,” dedi Lady Glenarvan.

Kâhya çıktı. Bir süre sonra genç kız ve oğlan Lady Helena'nın odasına kabul edildi. Abla kardeştiler. Benzerliklerine bakılırsa, bundan kuşku duymak imkânsızdı. Kız kardeş on altı yaşındaydı. Biraz yorgun güzel yüzü, sık sık ağladığı belli gözleri, mütevekkil ama cesur görünüşü, yoksul ama temiz kıyafeti, olumlu bir etki bırakıyordu. Kararlı bir hali olan, ablasını korumayı üstlenmiş gözükten on iki yaşındaki bir oğlan çocuğunu elinden tutuyordu. Gerçekten de, her kim bu genç kıza saygısızlık ederse, bu küçük delikanlıyı başına bela edeceği kesindi!

Kız kardeş, Lady Helena'nın karşısına çıkınca biraz bocaladı. Lady, hemen söze girdi.

"Benimle konuşmak mı istiyorsunuz?" dedi, bakışlarıyla genç kıza cesaret vererek.

"Hayır," dedi genç oğlan, kararlı bir ses tonuyla, "sizinle değil, Lord Glenarvan'la."

"Onu bağışlayın, bayan," dedi genç kız kardeşine bakarak.

"Lord Glenarvan şatoda değil," diye sözüne devam etti Lady Helena, "ama ben onun karısıyım, onun yerine sizinle konuşabilirim..."

"Siz Lady Glenarvan mısınız?" dedi genç kız.

"Evet, miss."

"Times gazetesinde *Britannia* kazasıyla ilgili bir not yayımlamış olan, Malcolm-Castle'lı Lord Glenarvan'ın karısı mı?"

"Evet! Evet!" cevabını verdi Lady Helena aceleyle, "ya siz kimsiniz?"

"Ben Miss Grant, bayan, bu da erkek kardeşim."

"Miss Grant, Miss Grant!" diye haykırdı Lady Helena, genç kıızı yakınına doğru çekip, ellerinden tutarak, küçük delikanlının da yanaklarından öpüyordu.

"Bayan," dedi genç kız, "babamın geçirdiği

kaza hakkında ne biliyorsunuz? Sağ mı? Onu bir daha görebilecek miyiz? Konuşun, lütfen!”

“Sevgili küçüğüm,” dedi Lady Helena, “böyle nazik bir durumda size düşüncesizce cevap vermekten Tanrı beni korusun; sizi boş yere ümitlendirmek istemem...”

“Konuşun, bayan, konuşun! Acıya dayanacak kadar güçlüyüm, her şeyi işitebilirim.”

“Sevgili küçüğüm,” cevabını verdi Lady Helena, “çok cılız bir ümit var; fakat her şeye kadir Tanrı’nın yardımıyla, günün birinde babanıza kavuşmanız mümkündür.”

“Tanrım! Tanrım!” diye haykırdı Miss Grant, gözyaşlarını tutamıyordu, Robert ise Lady Glenarvan’ın ellerini öpüyordu.

Bu ilk, acı verici-sevinç krizi geçtikten sonra, genç kız sayısız sorular sordu; Lady Helena buldukları belgenin hikâyesini, *Britania*’nın Patagonya sahillerinde nasıl kaybolduğunu; kazadan sağ salım kurtulan kaptanın ve iki tayfanın kıtaya nasıl çıkmış olabileceklerini; nihayet, üç dilde yazılmış ve okyanusun dalgalarına rasgele bırakılmış bu belgede tüm dünyanın yardımını nasıl dilediklerini anlattı.

Anlatılanları dinlerken, Robert Grant gözlerini dikmiş Lady Helena’ya bakıyordu; yaşa-

mı onun iki dudağı arasındaydı; çocuk imgeleminde, babasının kurbanı olduğu korkunç sahneleri canlandırıyor; onu *Britannia*'nın güvertesinde görüyordu; dalgaların göbeğinde onu izliyordu; onunla birlikte sahildeki kayalıklara yaklaşıyordu; dalgaların erişemeyeceği bir yerde, kumun üstünde soluk soluğa sürünüyor. Bu hikâye sırasında, ağzından defalarca “Ah! Baba! Zavallı babam!” sözcükleri kaçtı, haykırarak, ablasına sarıldı.

Miss Grant'e gelince, o, ellerini kavuşturmuş, dinliyordu, tek bir laf bile etmedi, ta ki hikâye sona erene kadar. O zaman, “Ah! Bayan! Belge! Belgeyi verir misiniz?”

“Bende değil, sevgili küçüğüm,” cevabını verdi Lady Helena.

“Sizde değil mi?”

“Hayır; babanızın yararı açısından, Lord Glenarvan tarafından Londra'ya götürüldü; ama belgede olan her şeyi size sözcüğü sözcüğüne söyledim, doğru anlamı nasıl bulabildiğimizi anlattım; neredeyse tümüyle silinmiş bu cümle parçaları arasında dalgalar birkaç rakamı korumuştur; ama ne yazık ki, boylam...”

“Önemi yok!” diye haykırdı genç oğlan.

“Evet, Bay Robert,” cevabını verdi Helena,

onu bu kadar kararlı görünce gülümseyerek. "İşte böyle, görüyorsunuz, Miss Grant, bu belgenin en ufak ayrıntılarını siz de benim gibi biliyorsunuz artık."

"Evet, bayan," cevabını verdi genç kız, "ama babamın yazısını görmek isterdim."

"O halde, belki yarın, Lord Glenarvan dönmüş olur. Yanına bu kuşku götürmez belgeyi alan kocam, onu Deniz Kuvvetleri görevlilerine teslim etmeye gitti, Kaptan Grant'i aramaya acilen bir gemi gönderilmesini sağlamak amacıyla."

"Bu mümkün mü, bayan!" diye haykırdı genç kız, "bunu bizim için mi yaptınız?"

"Evet, sevgili miss, Lord Glenarvan'ın her an gelmesini bekliyorum."

"Bayan," dedi genç kız, sesinde derin bir minnet ve inançlı bir canlılık vardı, "Lord Glenarvan'ı ve sizi, Tanrı korusun!"

"Sevgili küçüğüm," cevabını verdi Lady Glenarvan, "biz hiçbir teşekkürü hak etmiyoruz; bizim yerimizde kim olsa aynını yapardı. Dileyelim ki, size beslettiğim ümitler gerçek olsun! Lord Glenarvan'ın dönüşüne kadar şatoda kalın..."

"Bayan," cevabını verdi genç kız, "yabancı-

lara gösterdiğiniz yakınlığı kötüye kullanmak istemem.”

“Yabancılar mı! Sevgili küçüğüm; ne kardeşiniz ne de siz bu evde yabancısınız, hem istiyorum ki, Lord Glenarvan geldiğinde, Kapitan Grant’in çocuklarına babalarının kurtarılması için ne gibi girişimlerde bulunulacağını anlatsın.”

Bu kadar yürekten yapılan bir daveti reddetmeye imkân yoktu. Dolayısıyla, Miss Grant ile kardeşinin, Lord Glenarvan’ın dönüşünü Malcolm-Castle’da beklemesine karar verildi.

LADY GLENARVAN'IN ÖNERİSİ

Bu konuşma sırasında, Lady Glenarvan, talebine Deniz Kuvvetleri görevlilerinin verdiği karşılığa dair Lord Glenarvan'ın, mektuplarda ifade ettiği endişelerden hiç söz etmemişti. Kaptan Grant'in muhtemelen Güney Amerika yerlilerine esir düşmüş olduğundan da söz etmemişti. Bu zavallı çocukları, babalarının durumu hakkında üzmemek ve beslemeye başladıkları ümidi azaltmak neye yarardı? Bu hiçbir şeyi değiştirmezdi. Bu nedenle Lady Helena bu konuda susmuştu ve Miss Grant'in tüm sorularına doyurucu cevaplar verdikten sonra, o da Miss Grant'e, yaşamı hakkında, erkek kardeşinin tek koruyucusu gibi gözüktüğü bu dünyadaki durumu hakkında sorular sordu.

Dokunaklı ve basit bu hikâye, Lady Glenarvan'ın genç kıza duyduğu sempatiyi daha da artırmıştı.

Kaptanın Miss Mary ve Robert Grant'ten başka çocuğu yoktu. Harry Grant karısını Robert'in doğumu sırasında kaybetmişti ve uzun yolculukları sırasında, çocuklarını yaşlı, iyi kalpli bir kuzinine bırakıyordu. Kaptan Grant cesur bir denizciydi, işinin erbabıydı, hem iyi bir gemici hem de iyi bir tüccardı. Ticaret gemiciliği için çok değerli bu iki yeteneği kişiliğinde bir araya getirmişti. İskoçya'da, Perth Kontluğu'nda, Dundee şehrinde oturuyordu. Yani Kaptan Grant bu toprakların çocuğuydu. Azize Katrine Kilisesi'nde papazlık yapan babası ona eksiksiz bir eğitim vermişti. Bu eğitimin kimseye hatta uzun yolculuklara çıkan bir kaptana bile zarar vermeyeceğine inanıyordu.

Başlangıçta ikinci kaptan olarak çıktığı, sonra da ticari kaptan sıfatını taşıdığı denizaşırı ilk yolculukları sırasında işleri iyi gitti. Harry, Robert'in doğumundan birkaç yıl sonra önemli bir servetin sahibiydi.

O dönemde, Kaptan Grant'in İskoçya'da tanınmasını sağlayan şey, kafasına takılmış olan önemli bir fikirdi. Glenarvan'lar ve Lowlands'de yaşayan birkaç büyük aile gibi o da, istilacı İngiltere'ye, fiilen olmasa da, yürekten

karşıydı. Onun gözünde, kendi ülkesinin çıkarlarıyla Anglosaksonların çıkarı bir olamazdı. İskoçya'nın çıkarlarına şahsi bir katkıda bulunmak için Okyanusya'daki kıtalardan birinde geniş bir İskoç kolonisi kurmaya karar verdi. Amerika Birleşik Devletleri'nin örnek olduğu, gelecekte bir gün Hint ülkesinin ve Avusturalya'nın da elde edebileceği bir bağımsızlığı mı hayal ediyordu? Belki. Hatta, gizli ümitler de besliyor olabilirdi. Dolayısıyla, hükümetin onun kolonizasyon projesine destek vermeyi reddetmesi anlaşılır bir şeydir; hatta Kaptan Grant'in önüne güçlükler çıkarıldı, yabancı ülkelerde adamları öldürüldü. Fakat Harry yılacak insanlardan değildi; yurttaşlarının vatanseverlik duygularına hitap etti, kendi servetini davanın hizmetine harcadı, bir gemi inşa etti ve seçkin bir mürettebatın yardımıyla, çocuklarını yaşlı kuzinine emanet ederek, Pasifik'teki büyük adaları keşfe çıktı. 1861 yılıydı. Bir yıl boyunca, Mayıs 1862'ye kadar, ondan haber alındı; fakat, Haziran ayında Callao'dan yola çıkışından sonra *Britannia*'dan söz edildiğini bir daha kimse işitmedi ve *Gazette maritime* kaptanın yazgısı hakkında sessiz kaldı.

Harry Grant'ın yaşlı kuzini bir süre sonra öldü ve iki çocuk dünyada bir başlarına kaldılar.

Mary Grant o sırada on dört yaşındaydı; cesur ruhu karşılaştığı durum karşısında geri lemedi ve kendini tamamen henüz küçük bir çocuk olan erkek kardeşine adadı. Onu yetiştirmek, eğitmek gerekiyordu. Elindekini avcundakini dikkatli harcayan, temkinli ve öngörülü davranan, gece gündüz çalışarak, her şeyini kardeşine feda eden abla, kardeşinin eğitimini sağladı ve annelik görevlerini cesurca yerine getirdi. İki çocuk, Dundee'de, soylu bir şekilde kabul ettikleri, ama cesaretle de mücadele ettikleri bir sefaletin dokunaklı koşullarında yaşıyorlardı. Mary kardeşinden başka bir şey düşünmüyor, onun için mesut bir gelecek hayal ediyordu. Kendisi için ise, heyhat! *Britannia* sonsuza dek kaybolmuştu, babası ölmüştü, ölüydü!... Tesadüfen gözüne çarpan *Times*'daki not, onu bu ümitsizlikten aniden çekip çıkardığında, işte bu içler acısı ruh hali içerisindeydi.

Marry Grant bir an bile tereddüt etmedi; hemen kararını verdi. Kaptan Grant'ın cesedinin, ıssız bir sahilde, terk edilmiş bir teknenin

dibinde bulunmuş olduğunu öğrenmek bile, bu bitmek bilmeyen kuşkudan, bu meçhul durumun ezeli işkencesinden daha iyiydi.

Kardeşine her şeyi anlattı; aynı gün, iki çocuk Perth trenine bindiler ve akşamleyin Malcolm-Castle'a vardılar. Orada, Mary, bunca acıdan sonra, yeniden ümitlenmeye başlamıştı.

İşte, Mary Grant'in Lady Glenarvan'a basit bir biçimde anlattığı acıklı hikâyeye buydu. O, tüm bu olaylar içinde, ruhunun sınıandığı yıllar boyunca, kahraman bir kız gibi davranmış olduğunu asla düşünmemişti. Lady Helena, anlatılanları dinlerken, bu kızın kahramanlığına her seferinde bir kez daha inandı ve göz yaşlarını saklamadan, Kaptan Grant'in iki çocuğunu kollarının arasına alıp sıktı.

Robert'e gelince, o da bu hikâyeyi sanki ilk kez dinliyordu. Ablasını dinlerken gözlerini kocaman açmıştı; onun yaptığı her şeyi, çektiği acıları anlıyordu ve nihayet, ona sarılarak, "Ah! Annem! Sevgili annem!" diye haykırdı. Yüreğinin en derin yerinden fırlayan bu çığlığı tutamamıştı.

Bu konuşma sırasında, gece iyice çökmüştü. Lady Helena, iki çocuğun yorgunluğunu

dikkate alarak, bu söyleşiyi daha fazla uzatmak istemedi. Mary Grant ve Robert odalarına götürüldüler ve daha güzel bir gelecek hayal ederek uyudular. Onlar ayrıldıktan sonra, Lady Helena binbaşiyı çağırttı ve o akşamın tüm olaylarını ona anlattı.

“Cesur bir genç kız bu Mary Grant,” dedi Mac Nabbs, kuzininin anlattıklarını işitince.

“Tanrı yardım etse de, kocam amacına ulaşsa!” karşılığını verdi Lady Helena, yoksa bu iki çocuğun hali perişan olacaktı.

“Başaracaktır,” dedi Mac Nabbs, “yoksa Deniz Kuvvetleri’ndeki lordların Portland taşından daha katı bir kalbi var demektir.”

Binbaşının verdiği güvene rağmen, Lady Helena geceyi ciddi kaygılarla geçirdi, bir an bile huzur bulamadı.

Ertesi gün, şafakla birlikte kalkmış olan Mary Grant ve kardeşi şatonun büyük avlusunda gezinirlerken bir araba sesi işitildi. Lord Glenarvan, dört nala koşan atların çektiği arabasıyla Malcolm-Castle’a dönüyordu. Hemen o anda, Lady Helena, yanında binbaşıyla avluda belirdi ve kocasına doğru atıldı. Lord, üzgün görünüyordu, hayal kırıklığına uğramış ve öfkeli gibiydi. Karısına sımsıkı sarıldı, su-

suyordu.

“Ne oldu, Edward, Edward?” diye haykırdı Lady Helena.

“Sevgili Helena,” cevabını verdi Lord Glenarvan, “bu adamlar kalpsiz!”

“Red mi ettiler?...”

“Evet! Bana bir gemi vermeyi reddettiler! Franklin’in aranması için boş yere harcanmış milyonlardan söz ettiler! Belgenin karanlık, anlaşılmaz olduğunu beyan ettiler! Bu zavallıların yaklaşık iki yıldır terk edilmiş olduklarını, onları bulma şansının zayıf olduğunu söylediler! Yerlilerin esiri olduklarına göre, karanın iç kısımlarına sürüklenmiş olmaları gerektiğini, üç adamı -üç İskoç’u- bulmak için tüm Patagonya’yı arayamayacaklarını, bu araştırmanın nafi ve tehlikeli olacağını, kurtarılabilecek insanlardan daha fazla sayıda insanın telef edilebileceğini ileri sürdüler. Sonuçta, reddetmek isteyen insanların söyleyebileceği tüm olumsuz gerekçeleri sıraladılar. Kaptan’ın projesini unutmamışlar, zavallı Grant asla bulamayacak!”

“Babacığım! Zavallı babacığım!” diye haykırdı Mary Grant, Lord Glenarvan’ın dizlerine kapanarak.

“Babanız mı? Anlayamadım, miss...” dedi Lord; ayaklarının dibinde yatan bu kızı görünce şaşırmıştı.

“Evet, Edward, Miss Mary ve kardeşi,” cevabını verdi Lady Helena, “Kaptan Grant’in iki çocuğu, Deniz Kuvvetleri’nin yetim kalmaya mahkûm ettiği biçareler!”

“Ah! miss,” dedi Lord Glenarvan, genç kızı yerden kaldırarak, “sizin burada olduğunuzu bilseydim...”

Daha fazla konuşamadı! Avluda hıçkırıkların böldüğü korkunç bir sessizlik hüküm sürüyordu. Kimse sesini çıkarmıyordu, ne Lord Glenarvan, ne Lady Helena, ne binbaşı, ne de sessizce efendilerinin etrafında sıralanmış olan şatonun hizmetkârları. Ama, tüm bu İskoçyalıların, tavırlarıyla, İngiliz Hükümeti’nin davranışını protesto ettikleri belliydi.

Bir süre sonra, binbaşı söz aldı ve Lord Glenarvan’a hitap ederek, “Demek, hiç umudunuz yok,” dedi.

“Hiç!”

“Ben gidip o adamları bulacağım,” diye atıldı genç Robert, “o zaman...”

Robert tehdidini tamamlayamadı, çünkü ablası onu susturdu; ama sıkılı yumruğu kü-

çüğün pek de barışçı olmayan niyetlerini ortaya seriyordu.

“Hayır, Robert,” dedi Mary Grant, “hayır! Bu cesur beylere bizim için yaptıklarından dolayı teşekkür edelim; onlara sonsuza dek müteşekkir kalacağız, ve ikimiz gidelim.”

“Mary!” diye hayırdı Lady Helena.

“Miss, nereye gitmek istiyorsunuz?” dedi Lord Glenarvan.

“Kraliçenin ayaklarına kapanacağım,” cevabını verdi genç kız, “bakalım, babalarının yaşamını talep eden iki çocuğun yalvarmalarına kulaklarını tıkayabilecek mi.”

Lord Glenarvan başını salladı, Lütufkâr Majesteleri'nin iyi kalpliliğinden kuşku duymuyordu elbette, ama Mary Grant'in ona kadar ulaşamayacağını gayet iyi biliyordu. Ricacılar, tahta kolay kolay ulaşamazdı. Sanki İngilizlerin gemilerinin dümenine yazdıkları şu söz kraliyet saraylarının kapısında da vardı:

*Passengers are requested not to speak to the man at the wheel.*¹

Lady Helena kocasının aklından geçeni anlamıştı; genç kızın boşuna çabalayacağını o da biliyordu; bu iki çocuğun bundan böyle ümit-

¹ Yolcuların dümendeki kişiyle konuşmaması rica olunur. (J.V.)

siz bir yaşam sürdüreceklerini görebiliyordu. O sırada aklına önemli ve gözüpek bir fikir geldi.

“Mary Grant,” diye haykırdı, “bekleyin küçüğüm, söyleyeceklerimi dinleyin.”

Genç kız kardeşinin elinden tutmuş, gitmeye hazırlanıyordu. Bu söz üzerine durdu.

Lady Helena, yaşlı gözlerle, ama kararlı bir ses tonu ve canlı bir ifadeyle kocasına doğru ilerledi.

“Edward,” dedi, “Kaptan Grant bu mektubu yazarken ve onu denize atarken, onu Tanrı’ya emanet etmiş. Tanrı da onu bize ulaştırdı! Tanrı’nın bu zavallıların selametiyle bizi görevli kıldığına hiç kuşku yok.”

“Ne demek istiyorsunuz, Helena?” diye sordu Lord Glenarvan.

Orada bulunan herkes derin bir sessizlik içindeydi.

“Demek istediğim,” diye sözünü sürdürdü Lady Helena, “evlilik yaşamımıza, yararlı bir işle başlamak, bence mutluluk verici olur. Evet, siz, sevgili Edward, siz beni memnun etmek için zevkli bir yolculuk tasarlamıştınız! Ülkelerinin kaderlerine terk ettiği bu bedbahtları kurtarmaktan daha doğru, daha yararlı bir

zevk olabilir mi?"

"Helena!" diye haykırdı Lord Glenarvan.

"Evet, beni anlıyorsunuz, Edward! *Duncan* iyi ve sağlam bir tekne! Güney denizlerine meydan okuyabilir! Dünya'yı dolaşabilir ve gerektiğinde bunu yapacaktır! Yola çıkalım, Edward! Kaptan Grant'i aramaya gidelim!"

Bu yürekli sözler karşısında Lord Glenarvan kollarını genç karısına doğru uzatmıştı; gülümsüyor, onu göğsüne bastırıyordu, Mary ve Robert de ellerini öpüyorlardı. Bu dokunaklı sahne sırasında, heyecana gelmiş ve coşmuş olan şato hizmetkârları, yüreklerinden kopup gelen şükran çığlıklarını engelleyemediler:

"Yaşasın Luss'un koruyucu meleği! Yaşasın! Lord ve Lady Glenarvan için, çok yaşa, çok yaşa, çok yaşa!"

DUNCAN YOLA ÇIKIYOR

Lady Helena'nın güçlü ve cesur biri olduğunu daha önce söylemiştik. Davranışı bunun tartışmasız bir kanıtıydı. Lord Glenarvan, kendisini anlayabilen ve peşinden gelebilen bu soylu kadınla ne kadar övünse azdı! Kapitan Grant'ın yardımına koşma fikri kendisinin aklına daha Londra'dayken, talebinin reddedildiğini anladığında gelmişti; Lady Helena'dan önce bunu ifade edememiş olmasının nedeni, ondan ayrılma fikrini kabullenememesiydi. Ama, madem ki Lady Helena yola çıkmayı kendisi teklif etmişti, artık tereddüt edecek bir şey kalmıyordu. Şato hizmetkârları bu öneriyi sevinç çılgınlıklarıyla kutlamışlardı; kurtarılacak olanlar kardeşleri, kendileri gibi İskoçyalılardı. Lord Glenarvan da Luss'un koruyucu meleşini alkışlayan bu çılgınlara yürekten katıldı.

Yola çıkış kararlaştırıldığına göre, bir an bile vakit kaybetmemek gerekiyordu. Hemen o gün, Lord Glenarvan John Mangles'a talimat gönderdi. *Duncan* Glasgow'a getirilecek ve tüm kıta etrafında bir yolculuğa dönüştürülecek olan Güney denizlerindeki bu yolculuk için her şey hazır edilecekti. Zaten Lady Helena *Duncan*'ın nitelikleri konusunda pek yanılmamıştı; son derece sağlam ve sürat yapabilecek şekilde inşa edilmiş bu tekne, zarar görmeden uzun bir yolculuğa çıkabilirdi.

Buharlı yelkenlilerin en güzel örneklerinden biriydi *Duncan*; iki yüz on tonilatoluk bir gemiydi. Yeni Dünya'ya varan ilk gemiler, Kolomb'un, Vespucci'nin, Pinzon'un ve Macellan'ınki çok daha küçük boyutlardaydı.¹

Duncan'ın iki direği vardı: Mizanası, guletmizanası, küçük gabya yelkeni ve küçük babafingosuyla bir mizana direği; bir de randa yelkeni ve kontrababafingosuyla bir grandi direği; dahası, bir trinketa yelkeni, bir büyük bir de küçük flok yelkeni ve ıstralyo yelkenleri vardı. Yelken takımı yeterliydi, güçlü bir yelkenli gemi gibi rüzgârdan yararlanabilirdi;

1 Kristof Kolomb dördüncü yolculuğuna dört gemiyle çıkmıştı. En büyüğü, Kolomb'un da içinde bulunduğu kaptan karavelası 70 tonilatoydu; en küçüğü yalnızca 50 tonilato. Bunlar gerçek kabotaj gemileriydi. (J.V.)

ama, öncelikle, yan taraflarında yer alan motorun gücüne güveniyordu. Tam yüz altmış beygir gücünde olan ve yeni bir sisteme göre yapılmış motoru vardı, buharına çok güçlü bir basınç veren aşırı ısıtıcı aygıtlara sahipti; yüksek basınçlı bir motordu bu ve çifte uskuru çalıştırıyordu. *Duncan*, buhar gücü sayesinde, o güne kadar elde edilmiş tüm hızlardan yüksek bir hıza erişebilirdi. Gerçekten de, Clyde Körfezi'ndeki deneme seferleri sırasında, *patent-log*'a¹ göre saatte on yedi mile kadar çıkmıştı.² Dolayısıyla, mevcut haliyle tüm Dünya'nın etrafını dolaşabilirdi. John Mangles yalnızca iç düzenlemelerle ilgilendi.

İlk işi, ambarlarını büyütmek oldu, böylece mümkün olan en fazla miktarda kömür yükleyebilecekti, çünkü yakıt ihtiyacını yolda karşılamak güçtü. Kumanya ambarı konusunda da aynı önlemi aldı. John Mangles, iki yıllık yiyecek depolamakla pek iyi etti; para sıkıntısı yoktu, hatta bir milin eksenini etrafında dönen bir top bile alıp yatın ön kasarasına koydurdu; başlarına ne geleceği bilinmezdi, dört millik bir mesafeye sekizlik bir gülle fır-

1 *Patent-log*, derecelendirilmiş bir kadran üzerinde dönen iğnesi aracılığıyla geminin hızını belirten bir aygıttır. (J.V.)

2 17 mil ya da 17 deniz mili. Deniz mili 1852 metre olduğundan, 17 mil 7 fersah ve 7 dizyem, yani yaklaşık 4 kilometreye tekabül eden 8 fersaktır. (J.V.)

latabiliyor olmak her zaman işe yarardı.

John Mangles'in bu işten anladığını söylemek gerek; bir gezinti yatına kumanda ediyor olsa da, Glasgow'un en iyi kaptanlarından; otuz yaşındaydı, sert hatları cesaretinin ve iyiliğinin ifadesiydi. Glenarvan ailesinin elinde yetişip iyi bir gemici olması sağlanmış, şatoda büyümüş çocuklardan biriydi o da. John Mangles, çıktığı kimi uzun yolculuklarda yeteneğini, enerjisini ve soğukkanlılığını kanıtlayacak işler yapmıştı. Lord Glenarvan *Duncan*'ın kumandasını ona verdiğinde, bu işi canıgönülden kabul etmişti, çünkü Malcolm-Castle senyörünü kardeşi gibi seviyordu ve kendini ona adama fırsatını hep beklemiş ama o güne kadar bu imkânı bulamamıştı.

İkinci kaptan Tom Austin, her türlü güvene layık, yaşlı bir gemiciydi: *Duncan*'ın mürettebatı, kaptan ve ikinci kaptan da dahil olmak üzere toplam yirmi beş kişiydi; hepsi de Dumbarton Kontluğu'na mensuptu; sınanmış tayfalardan oluşan mürettebat, ailenin kiracılarının çocuklarıydı. Hep birlikte, gemide cesur insanlardan oluşan hakiki bir takım oluşturuyorlardı, hatta geleneksel *piper-bag*¹ bile eksik

1 Highlands'in askeri birliklerinde hâlâ varlıklarını sürdüren gayda çalgıları. (J.V.)

değildi. Lord Glenarvan'ın, gemide, esaslı bir birliği vardı. Hepsi de işinden memnundu, fedakâr, cesur kişilerdi bunlar. Gemi kullanmada olduğu kadar silah kullanmada da mahirdiler ve en tehlikeli yolculuklarda bile Lord'u yalnız bırakmazlardı. *Duncan*'ın mürettebatı nereye gittiklerini öğrendiklerinde, sevinç dolu heyecanlarını saklayamadılar. Dumbarton kayalıklarında, onların ateşli sevinç naraları yankılandı.

John Mangles, gemisini istifleme ve donatmakla uğraşırken, Lord ve Lady Glanervan'ın dairelerini de bu uzun yolculuk için düzenlemeyi ihmal etmedi. Kaptan Grant'in çocuklarının kamaralarını da hazırlattı, çünkü Lady Helena, Mary'nin *Duncan*'da bulunma arzusunu reddedememişti.

Genç Robert'e gelince, gidememek korkusuyla yatın ambarına saklanmıştı. Nelson ve Franklin gibi, muçoluk yapacaktı, böylece *Duncan*'a binmiş oldu o da. Böyle bir küçüğe nasıl direnilirdi ki! Bunu denemeye kalkışmadılar bile. Hatta yolcu sıfatını bile "reddetmesine" razı olundu, çünkü, muço, acemi tayfa ya da tayfa olarak, mutlaka bir şekilde hizmet etmek istiyordu. John Mangles, ona denizcilik

mesleğini öğretmekle görevlendirildi.

“Tamam,” dedi Robert, “düzgün davranmazsam kırbacı esirgemeyin!”

“Sakin ol, küçüğüm,” cevabını verdi Glenarvan, ciddi bir havada. Dokuz kuyruklu kedinin¹ kullanımının yasaklandığını ve zaten *Duncan*'da böyle bir şeyin kesinlikle gereksiz olduğunu eklemeyi bile.

Yolcu listesini tamamlamak için, Binbaşı Mac Nabbs'ı belirtmek yeter. Binbaşı, elli yaşındaydı, sakin ve düzgün yüz hatları vardı, gitmesi istenilen her yere giderdi, mükemmel ve kusursuz bir karakteri vardı, mütevazı, sessiz, sakin ve yumuşak biriydi; karşısındaki kim olursa olsun, her konuda hemfikir olurdu, asla tartışmaz, asla öfkelenmezdi; yatak odasının merdivenini de, top ateşi altındaki bir hattın bayırını da aynı sakin adımlarla çıkardı. Dünyada hiçbir şey karşısında heyecanlanmayan, asla rahatsız olmayan, bir top güllesinden bile heyecan duymayan binbaşı, kuşkusuz öfkelenmeye fırsat bulamadan ölecekti. Bu adam çok üstün ruhlu biriydi. Yalnızca savaş meydanlarının gerektirdiği kaba cesaret, yalnızca kas gücüne bağlı bu fiziksel yiğitlik

¹ İngiliz gemilerinde sık kullanılan, dokuz kayışlı bir kırbaç. (J.V.)

değil, manevi cesaret, yani ruh kararlılığı da onda son derece yüksekti. Bir kusuru varsa eğer, bu da, tepeden tırnağa, tam bir İskoç olmasıydı, saf kan bir Kaledonyalıydı o, ülkesinin eski geleneklerinin inatçı bir takipçisiydi. İngiltere'ye hizmet etmeyi de hiç istememişti ve bu binbaşılık rütbesini de Highland-Black-Watch'ta, kara muhafızların 42. alayında kazanmıştı. Bu alayın birlikleri yalnızca İskoçyalı centilmenlerden oluşuyordu. Mac Nabbs, Glenarvan'ın kuzeni sıfatıyla, Malcolm Şatosu'nda kalıyordu ve binbaşı sıfatıyla da doğal olarak *Duncan*'da yer alıyordu.

Beklenmedik koşullar sonucunda, modern zamanların en şaşkınlık verici yolculuklarından birini yapmakla görevlendirilen bu yatın personeli bundan ibaretti. Glasgow'daki Steamboat-Quay'e varışından bu yana, yat, herkesin merakını cezbetmişti; çok sayıda insan her gün ziyaretine geliyordu; yalnızca onunla ilgileniyorlar, yalnızca ondan söz ediyorlardı. Limandaki diğer kaptanlar bu durumdan hoşnutsuzdu. Bunlar arasında, Kalküta'ya doğru yola çıkacak olan, ve *Duncan*'ın yanına demir atmış olağanüstü bir buharlı gemi olan *Scotia*'nın kaptanı Burton da vardı.

Scotia'nın boyutlarına bakıldığında, Duncan, haklı olarak basit bir *fly-boat*¹ kabul edilebilirdi. Yine de, tüm ilgi Lord Glenarvan'ın yanında toplanıyor ve bu ilgi günden güne de artıyordu.

Artık, yola çıkma vakti yaklaşmaktaydı. John Mangles işinin ehli, usta ve hamarattı. Clyde Körfezi'ndeki deneme seferlerinden bir ay sonra, içi istiflenmiş, donatılmış, düzenlenmiş olan Duncan denize açılabilirdi. Yola çıkış tarihi 25 Ağustos olarak saptandı. Böylelikle yat ilkbahar başlarken güney enlemlerine varmış olacaktı.

Projesi öğrenilen Lord Glenarvan'ı, yolculuğun yoruculuğu ve tehlikeleri hakkında uyarılar da çıkmıştı elbette; ama o bunların hiçbirini dikkate almadı ve Malcolm-Castle'ı terk etmeye hazırlandı. Aslında, onu uyarlardan çoğu samimi şekilde hayrandı ona. Sonra, kamuoyu açıkça Iskoç lordundan yana olduğunu ilan etti ve tüm gazeteler, "hükümet organları" hariç, bu olay karşısında Deniz Kuvvetleri'nin tutumunu kınadılar. Dahası, Lord Glenarvan, övgüye olduğu kadar kınmaya da aldırmıyordu: o görevini yapıyordu, geri kalan onu pek ilgilendirmiyordu.

¹ Çatana. (J.V.)

24 Ağustos'ta, Glenarvan, Lady Helena, Binbaşı Mac Nabbs, Mary ve Robert Grant, yataın kamarotu Mr. Olbinett, ve onun eşı, Lady Glenarvan'ın hizmetine bağılı olan Mrs. Olbinett, ailenin hizmetkârlarıyla dokunaklı bir şekilde vedalaştıktan sonra, Malcolm-Castle'ı terk ettiler. Birkaç saat sonra hepsi gemiye yerleşmişti. Glasgow halkı Lady Helena'yı, bolluk ve varlık içindeki bir yaşamın huzur dolu zevklerini reddedip kazazedelerin yardımına koşan bu cesur genç kadını sempati dolu bir hayranlıkla bağıına bastı.

Lord Glenarvan'ın ve karısının daireleri, *Duncan*'ın kış güvertesinin en arkasındaydı; iki yatak odası, bir salon ve iki banyodan ibaretti; sonra, ortak bir salon geliyordu. Bunun da etrafında altı kamara bulunmaktaydı. Bunların beşı Mary ve Robert Grant, Mr. ve Mrs. Olbinett ve Binbaşı Mac Nabbs tarafından kullanılıyordu. John Mangles ve Tom Austin'in kamaralarına gelince, bunlar ters taraftaydı ve diğeri güverteye açılıyordu. Mürettebat iki güverte arasına yerleşmişti ve rahatları yerindeydi, çünkü yatta kömürden, yiyecek ve silahtan başka yük yoktu. Dolayısıyla, John Mangles'ın iç düzenlemeleri için yeterince yer kalmıştı ve

o da bundan ustalıkla yararlanmıştı.

Duncan 24 Ağustos'u 25'ine bağlayan gece, sabahın saat üçünde deniz çekildiğinde yola çıkacaktı. Fakat, önceden, Glasgow halkı dokunaklı bir törene tanık oldu. Akşamın saat sekizinde, Lord Glenarvan ve konukları, ateşçilerden kaptana kadar tüm mürettebat, bu fedakârca yolculukta yer alacak herkes, yattan ayrıldı ve Glasgow'un eski katedrali Saint-Mungo'ya gittiler. Reformun yol açtığı harabelerin ortasında dokunulmadan kalmış olan ve Walter Scott'un olağanüstü bir şekilde tarif ettiği bu eski kilise, devasa kubbeleri altına Duncan'ın yolcu ve mürettebatını kabul etmişti. Büyük bir kalabalık onlara eşlik ediyordu. Orada, sanki bir mezarlıkmış gibi mezarlarla dolu büyük sahinin içinde, saygıdeğer Peder Morton, Tanrı'nın yardımlarını diledi ve yolculuğu Tanrı'ya emanet etti. Bir an, eski kilisenin içinde Mary Grant'in sesi yükseldi. Genç kız, velinimetlerine dua ediyor ve Tanrı'nın önünde, minnet dolu, inci gibi gözyaşları döküyordu. Sonra, katedralde toplananlar derin bir duygu seli içinde geri döndüler. Saat on birde, herkes gemiye binmişti. John Mangles ve mürettebat son hazırlıklarla uğraşıyorlardı.

Gece yarısı, ateşler yakıldı; kaptan ateşlerin harlanması emrini verdi ve bir süre sonra, kara duman bulutları gecenin sisine karıştı. *Duncan*'ın yelkenleri, kömür isinden korumaya yarayan kılıfları içine özenle yerleştirilmişti, rüzgâr güneybatıdan estiğinden geminin ilerleyişine destek olamazdı.

Saat ikide, *Duncan* kazanlarının sarsıntısıyla titremeye başlamıştı; manometre dört atmosfer basınç gösteriyordu; ısınan buhar supaplarında ıslık çalıyordu; deniz durgundu; ışıyan gün, işaret şamandıraları ile *bigging*'ler¹ arasında, Clyde Körfezi'nden çıkış yollarının görülmesini sağlıyordu. Şafak sökerken liman fenerleri yavaş yavaş siliniyordu. Yola çıkmaktan başka yapacak iş kalmamıştı.

John Mangles Lord Glenarvan'a haber yolladı ve Lord da hemen güverteye çıktı.

Bir süre sonra, denizin çekildiği açıkça hissedilmeye başladı; *Duncan* keskin düdükler çaldı, palamarlarını gevşetti ve çevredeki teknelerden giderek uzaklaştı; uskur çalıştırıldı ve yat nehrin kanalından ileriye doğru fırladı. John kılavuz kaptan almamıştı; Clyde Körfezi'nin geçitlerini avcunun içi gibi biliyordu ve

1 Clyde Körfezi'ndeki küçük geçidi belirten taşın küçük tepcikler. (J.V.)

kimseye ihtiyacı yoktu. Yat onun bir işaretiyle hareket ediyordu; sağ eliyle makineye hükmediyor, sol eliyle, sessizce ve kararlı bir şekilde, dümene. Bir süre sonra, son fabrikalar da kıyıdaki tepelerin orasına burasına serpiştirilmiş villalara bıraktı yerini ve şehrin uğultusu uzaklarda yok oldu.

Bir saat sonra, *Duncan Dumbarton*'un kayalıklarını yalayıp geçti: iki saat sonra, *Clyde Körfezi*'ndeydi; sabahın altısında, *Cantyre Burnu*'nu dönmüş, *Kuzey Kanalı*'ndan çıkmış ve okyanusun ortasında yol almaktaydı.

ALTI NUMARALI KAMARANIN YOLCUSU

Yolculuğun bu ilk gününde deniz oldukça çalkantılıydı, rüzgâr akşama doğru şiddetlendi; *Duncan* sallanıp duruyordu; bayanlar güverteye çıkmayıp; kamaralarında yattılar ve iyi de yaptılar.

Ertesi gün rüzgâr biraz döndü; Kaptan John mizana, randa ve küçük gabya yelkenlerini hazırlattı; böylece dalgaları daha uygun şekilde karşılayan *Duncan* yalpalarda ve baş ve kıçtan aldığı dalgalarda daha az sallanıyordu. Lady Helena ve Mary Grant, şafakta güverteye çıktılar. Lord Glenarvan, binbaşı ve kaptan çoktan oradaydı. Güneşin doğuşu olağanüstü güzeldi. Ruolz yöntemiyle yaldızlanmış madeni bir diske benzeyen güneş, muazzam bir ışık banyosundan çıkar gibi çıkıyordu okyanustan. *Duncan*, göz kamaştırıcı ışıltıların ortasın-

da süzülüyordu, yelkenleri sanki gerçekten de güneş ışınlarının etkisiyle şişmiş gibiydi.

Yatın konukları bu ıslıl ıslıl güneşin belirişini sessiz bir hayranlıkla seyrediyorlardı.

“Ne olağanüstü bir manzara!” dedi nihayet Lady Helena. “İşte, güzel bir gün başlıyor. Rüzgâr dönmese de *Duncan* rahatlıkla ilerleyebilse...”

“Bundan daha iyi bir dilekte bulunamazdınız, sevgili Helena,” karşılığını verdi Lord Glenarvan, “bu yolculuk başlangıcından şikâyet etmemizi gerektiren bir şey yok.”

“Yolculuk uzun sürecektir mi, sevgili Edward?”

“Bize bunun cevabını Kaptan John verecek,” dedi Glenarvan. “Hızımız yerinde mi? Geminizden memnun musunuz, John?”

“Çok memnunum, Saygıdeğer Efendimiz,” karşılığını verdi John. “Mükemmel bir gemi, hangi gemici olursa olsun, ayaklarının altında bu gemiyi hissetmekten hoşlanır. Tekne ve makine asla bundan daha iyi bir uyum içinde olamazdı; görüyorsunuz, yatın ardında bıraktığı iz ne kadar düz, dalgalardan nasıl da rahatlıkla kaçıyor. Saatte on yedi mil kadar bir hızla ilerliyoruz. Eğer bu sürat devam ederse,

on gün içinde ekvator çizgisini geçeriz ve beş haftadan önce Horn Burnu'nu dönmüş oluruz.”

“İşitiyor musunuz, Mary,” diye söze devam etti Lady Helena, “beş haftadan önce!”

“Evet, bayan,” cevabını verdi genç kız, “işitiyorum, kaptanın sözlerini işitince yüreğim daha güçlü çarpıyor.”

“Ya bu deniz yolculuğu, Miss Mary,” diye sordu Lord Glenarvan, “dayanabiliyor musunuz?”

“Gayet iyi, lordum, pek sıkıntı çektiğim söylenemez. Zaten, kolay üstesinden gelirim.”

“Peki ya genç Robert’imiz?”

“Oh! Robert mi,” dedi John Mangles, “motorun yanında değilse eğer yelken direklerinin tepesine tünemiş duruyor. Deniz tutmasıyla alay eden bir çocuk yetiştiriyorum size. Bakın! Görüyor musunuz onu?”

Kaptanın işareti üzerine tüm bakışlar mizana direğine yöneldi. Yerden yüz ayak yüksekteki küçük babafingonun iplerine asılmış Robert’i herkes görebiliyordu. Mary heyecanına engel olamadı.

“Oh! Sakin olun, miss,” dedi John Mangles, “onun sorumluluğu bende, kısa süre için-

de Kaptan Grant'e işinin ehli bir gemici sunmayı vaat ediyorum, çünkü bu değerli kaptanı bulacağız.”

“İnşallah Tanrı sizi işitsin, Bay John,” cevabını verdi genç kız.

“Sevgili küçüğüm,” dedi Lord Glenarvan, “tüm bunlarda, bize ümit veren ilahi birşeyler var. Biz kendi kendimize ilerlemiyoruz, bizi alıp götürüyorlar. Aramıyoruz, bizi yöneltiyorlar. Hem sonra, bu kadar güzel bir davanın hizmetine girmiş tüm şu cesur insanlara bir bakın. Biz yalnızca giriştiğimiz işi başarmakla kalmayacağız, bu girişim kolaylıkla gerçekleşecek de. Ben Lady Helena'ya hoş bir yolculuk vaat ettim, ve eğer aldanmamışsam, sözümü tutacağım.”

“Edward,” dedi Lady Glenarvan, “siz mükemmel bir insansınız.”

“Hiç değil, ben yalnızca gemilerin en mükemmeline ve en mükemmel mürettebata sahip biriyim. Bizim *Duncan*'ımızı beğenmiyor musunuz yoksa, Miss Mary?”

“Tersine, lordum,” cevabını verdi genç kız, “ona hayranım, hem de gerçek bir uzman olarak.”

“Uzman, ha!”

“Çocukluğum babamın gemisinde oyunlar oynayarak geçti; o beni bir gemici yapmak isterdi, gerektiğinde bir pirinç tanesiyle karnımı doyurmak da, gemici kamçısı örmek de benim için kolay bir iş.”

“Oh! miss, neler söylüyorsunuz?” diye haykırdı John Mangles.

“Böyle konuştuğunuza göre,” diye sözüne devam etti Lord Glenarvan, “Kaptan John’la gayet iyi dost olacaksınız, çünkü ona göre dünyada gemiciliğe bedel hiçbir şey yoktur! Başka bir şeyi gözü görmez onun, bir kadın için bile! Öyle değil mi, John?”

“Kuşkusuz, Saygıdeğer Efendimiz,” karşılığını verdi genç kaptan, “yine de, şunu itiraf etmeliyim ki, Miss Grant babafingo yelkeni toplamaktansa güvertede kalmakla daha iyi eder; yine de bu sözleri işitmek hoşuma gitmedi değil.”

“Özellikle de *Duncan*’a hayransa,” karşılığını verdi Glenarvan.

“Haklı bir hayranlık,” dedi John.

“Madem ki,” dedi Lady Helena, “yatınızla bu kadar gurur duyuyorsunuz, ambarın en dip köşesine kadar gezmek ve cesur tayfalarımızın iki güverte arasına nasıl yerleştiklerini

görmek istiyorum.”

“Mükemmel bir şekilde yerleştiler,” cevabını verdi John, “evlerinde gibiler.”

“Onlar gerçekten evlerindeler, sevgili Helena,” dedi Lord Glenarvan. “Bu yat bizim yaşlı Kaledonya’mızın bir bölümü! Dumbarton Kontluğu’ndan kopmuş bu parça özel bir lütuf sayesinde yüzüyor! Öyle ki, bizler ülkemizi terk etmemiş oluyoruz! *Duncan*, *Malcolm Şatosu*’dur ve okyanus da *Lomond Gölü*.”

“O halde, sevgili Edward, bize şatonuzu gezdirme lütfunda bulunun,” cevabını verdi Lady Helena.

“Emrinize amadeyim, bayan,” dedi Glenarvan, “ama önce izin verirsiniz *Olbinett*’i uyarayım.”

Yatın kamarotu mükemmel bir ahçıbaşıydı. Önemi dolayısıyla Fransız olmayı hak etmiş bir İskoç! Görevlerini büyük bir çaba ve zekâyla yerine getiriyordu. Efendisinin emirlerine itaat etti.

“*Olbinett*, biz kahvaltıdan önce dolaşacağız,” dedi Glenarvan, tıpkı *Tarbet*’te ya da *Katrine Gölü*’nde bir gezinti söz konusuymuşçasına; “dönüşümüzde sofranın hazır olacağını umuyorum.”

Olbinett ciddi bir şekilde eğildi.

“Siz de bize eşlik edecek misiniz, binbaşı?” dedi Lady Helena.

“Siz emrederseniz,” cevabını verdi Mac Nabbs.

“Oh!” dedi Lord Glenarvan, “binbaşı sigarasının dumanına boğulmuş; onu bu zevkten koparmamak gerek; size yılmaz bir içiciyi takdim ediyorum, Miss Mary. Hep içer, uyurken bile.”

Binbaşı, rıza gösteren bir işaret yaptı ve Lord Glenarvan’ın konukları iki güverte arasına indiler.

Tek başına kalan ve alışkanlığı olduğu üzere kendi kendine konuşan ama asla kendine karşı çıkmayan Mac Nabbs, daha kalın dumanlara büründü. Hareketsiz duruyor ve yatağın ardında bıraktığı dümen suyuna bakıyordu. Birkaç dakika süren sessiz bir seyrin ardından arkasını döndüğünde karşısında hiç görmediği yeni biri vardı. Binbaşayı şaşırtabilecek bir şey vardıysa eğer, bu karşılaşmanın onu şaşırtması gerekliydi, çünkü karşısındaki yolcuyu kesinlikle tanıımıyordu.

Bu uzun boylu, kuru ve zayıf adam kırk yaşlarında olmalıydı; koca başlı uzun bir çivi-

ye benziyordu; gerçekten de kafası oldukça geniş ve güçlüydü, geniş alınlı, uzun burunluydu. Kocaman bir ağzı, oldukça çıkıntılı bir çenesi vardı. Gözlerine gelince, yuvarlak, kalın gözlüklerin ardında kayboluyordu, bakışından gündüzkörlerine¹ özgü kararsızlık okunuyordu. Dış görünümüne bakılırsa, zeki ve neşeli bir hali vardı. Genellikle hiç gülmeyen ve değersizliğini bir ciddiyet maskesiyle gizleyen o sert insanların iticiliği onda yoktu. Bundan çok uzaktı. Bu meçhul adamın aldırışsızlığı, sevimli yapmacıksızlığı, insanları ve şeyleri iyi taraflarından almayı bildiğini açıkça kanıtlıyordu. Daha henüz konuşmadan bile, konuşkan biri olduğu anlaşılıyordu. Özellikle dalgın, baktıkları şeyi görmeyen, dinledikleri şeyi işitmeyen insanlar tarzındaydı. Başında bir yolculuk kasketi, ayaklarında sağlam sarı potinler ve deri tozluklar vardı, kahverengi kadife bir pantolon ve aynı kumaştan bir ceket giymişti, sayısız cebi not defterleriyle, ajandalarla, bloknotlarla, cüzdanlarla ve gereksiz olduğu kadar sıkıntı verici de olan pek çok ıvır zıvırla dolu gibiydi. Ornzundan çaprazlama astığı bir dürbünü bile vardı.

¹ Gündüzkörlüğü hastalığı, nesneleri karanlıkta görmeyi sağlayan özel bir göz durumudur. (J.V.)

Bu meçhul adamın hareketli hali binbaşının tepkisizliğiyle tuhaf bir karışıklık oluştuyordu; Mac Nabbs'ın etrafında dönüyor, ona bakıyor, gözleriyle sorular soruyordu, binbaşı ise ne onun nereden geldiğiyle, ne nereye gittiğiyle, ne de *Duncan*'ın güvertesinde ne aradığıyla ilgiliydi.

Bu muamma kişi, çabalarının binbaşının ilgisizliği tarafından boşa çıkarıldığını gördüğünde, iyice açtığında dört ayak uzunluğunda olan dürbününü eline aldı ve kımıldamadan, bacakları ayırık, bir anayoldaki direk gibi, aletini gökyüzüyle denizin iç içe geçtiği ufuk çizgisine yöneltti. Beş dakika ortalığı inceledikten sonra, dürbününü indirdi, güverteye dayadı ve bir asaya yaslanır gibi ona yaslandı. Ama, dürbünün parçaları anında birbiri içine geçti ve dürbün kısaldı. Aniden dayanak noktasını yitiren yeni yolcu, az kalsın *grandi direğinin* dibine seriliyordu.

Binbaşının yerinde bir başkası olsaydı en azından gülümserdi. Binbaşı kılını bile kımıldatmadı. Bunun üzerine meçhul şahıs kararını verdi.

“Kamarot!” diye bağırdı, yabancı biri olduğunu gösteren bir aksanla.

Ve bekledi. Kimse ortaya çıkmadı.

“Kamarot!” diye tekrarladı daha güçlü bir sesle.

Mr. Olbinett o sırada oradan geçiyordu, ön kasaradaki mutfığa gitmekteydi. Tanımadığı bu uzun boylu meçhul şahsın kendisini böyle çağırdığını işitince nasıl da şaşırdı!

“Nereden çıktı bu adam?” diye sordu kendi kendine. “Lord Glenarvan’ın bir dostu mu? İmkânsız bu.”

Yine de kış güverteye çıktı ve yabancıya yaklaştı.

“Siz bu geminin kamarotu musunuz?” diye sordu adam.

“Evet, bayım,” cevabını verdi Olbinett, “ama sizinle tanışma şerefine...”

“Ben altı numaralı kamaranın yolcusuyum.”

“Altı numara mı?” diye tekrarladı kamarot.

“Elbette. Sizin adınız?...”

“Olbinett.”

“Evet, Olbinett, dostum,” dedi altı numaradaki yabancı, “kahvaltıyı hazırlamak gerek, hem de bir an önce. Otuz altı saattir bir şey yemedim, daha doğrusu otuz altı saattir uyumadım, Paris’ten Glasgow’a bir çırpıda gelen

biri için bağışlanabilir bir durum. Saat kaçta kahvaltı ediliyor, lütfen söyler misiniz?”

“Saat dokuzda,” cevabını verdi Olbinett, kurulmuş bir makine gibi.

Yabancı adam saatine bakmak istedi, ama bu uzun zaman aldı, çünkü saatini ancak dokuzuncu cebinde buldu.

“Güzel,” dedi, “daha sekiz olmamış. O halde, Olbinett, kahvaltıyı beklerken bir bisküvi ve bir bardak sherry iyi gider, açlıktan bitkin düştüm.”

Olbinett anlamadan dinliyordu; zaten meçhul adam hiç durmaksızın konuşuyordu ve bir konudan diğerine büyük bir konuşkanlıkla geçiyordu.

“Eee,” dedi, “ya kaptan? Kaptan henüz kalkınadı mı? Ya ikinci kaptan? İkinci kaptan ne yapıyor? O da mı uyuyor? Hava güzel, neyse ki, rüzgâr elverişli, gemi kendi başına ilerliyor...”

Tam o sırada, o böyle konuşurken, John Mangles kış güverte merdivenlerinde belirdi.

“İşte kaptan,” dedi Olbinett.

“Memnun oldum,” diye haykırdı meçhul adam, “memnun oldum, Kaptan Burton, sizi tanımaktan memnun oldum!”

Şaşırması gereken biri varsa, o da kesin olarak John Mangles'dı, hem "Kaptan Burton" dendiği için hem de gemisinde bu yabancıyı gördüğü için.

Öteki konuşmaya yine devam ediyordu:

"Elinizi sıkınamama izin verin," dedi, "önceki gece sıkamadıysam elinizi, yola çıkış anında kimseyi rahatsız etmek istemediğim içindir. Ama bugün, kaptan, sizinle tanışmaktan gerçekten mutluyum."

John Mangles gözlerini faltaşı gibi açtı, bir Olbinett'e bir yeni gelene bakıyordu.

"Şimdi," diye devam etti öteki sözlerine, "tanışmış olduk, azizim kaptan, iki eski dostuz artık. Konuşalım haydi, *Scotia*'dan memnun musunuz, söyleyin bana?"

"*Scotia*'dan kastınız nedir?" dedi nihayet John Mangles.

"Bizi taşıyan *Scotia*, işte güzel bir gemi, bana hem onun fiziksel niteliklerini hem de kumandanlığını yapan cesur Kaptan Burton'un ahlaki niteliklerini övdüler. Adı Burton olan Afrikalı büyük seyyahın akrabası olmayasınız? Yürekli bir adam. Size saygılarımı sunarım, o halde!"

"Bayım," diye sözü aldı John Mangles, "ben

seyyah Burton'un akrabası olmadığım gibi, Kaptan Burton da değilim.”

“Hay Allah!” dedi meçhul adam, “ o halde, şu anda hitap ettiğim kişi, Scotia'nın ikinci kaptanı Mr. Burdness olmalı.”

“Mr. Burdness mi?” dedi John Mangles, hakikatin ne olduğundan kuşku duymaya başlamıştı. Karşısındaki bir deli miydi, yoksa bir şaşkın mı? Bu soru kafasında dönüp durmaktaydı ve kesin olarak düşüncesini ifade edecekti ki, Lord Glenarvan, karısı ve Miss Grant güverteye çıktılar. Yabancı onları fark edince haykırdı:

“Ah! Yolcular! Yolcular! Mükemmel. Bay Burdness, umarım bana onları takdim edersiniz...”

Ve gayet rahat bir tavırla öne atılarak, John Mangles'ın müdahalesini beklemeden:

“Bayan,” dedi Miss Grant'e, “miss,” dedi Lady Helena'ya, “Bay...” diye ekledi, Lord Glenarvan'a hitap ederek.

“Lord Glenarvan,” dedi John Mangles.

“Lordum,” dedi bunun üzerine meçhul adam, “kendimi bizzat tanıttığım için özür dilerim; ama denizde etiketten az da olsa kurtulmak gerek; hemen tanışacağımızı umarım ve

bu bayanların eşliğinde Scotia'daki yolculuğumuzun bize hem kısa hem de zevkli geleceğini umarım.”

Lady Helena ve Miss Grant cevap verecek tek kelime bulamadılar. Duncan'ın güvertesindeki bu davetsiz misafirin varlığından hiçbir şey anlamıyorlardı.

“Bayım,” dedi bunun üzerine Glenarvan, “kiminle konuşma şerefine nail olmaktayım?”

“Jacques-Eliacin-François-Marie Paganel, Paris Coğrafya Cemiyeti Sekreteri, Berlin, Bombay, Darmstadt, Leipzig, Londra, Petersburg, Viyana, New York cemiyetlerinin muhabiri, Doğu Hint Adaları Coğrafya ve Etnografya Kraliyet Enstitüsü onur üyesi, yaşamının yirmi yılını çalışma odasında coğrafya yapmakla geçirdikten sonra nihayet uygulamalı bilime atılmaya karar verdi ve büyük seyyahların çalışmalarını orada bütünleştirmek amacıyla Hint ülkesine doğru gidiyor.”

JACQUES PAGANEL NEREDEN GELİYOR VE NEREYE GİDİYOR

Coğrafya Cemiyeti Sekreteri sevimli biri olmalıydı, çünkü tüm bunlar büyük bir incelikle ifade edilmişti. Lord Glenarvan karşısındaki kim olduğunu gayet iyi bilmekteydi. Jacques Paganel, adını duyduğu ve değer verdiği biriydi; coğrafya çalışmaları, Cemiyet bültenlerinde görülen modern keşifler üzerine raporları, tüm dünyaya gönderdiği haberler onu Fransa'nın en saygın bilginlerinden biri yapmıştı. Glenarvan bu beklenmedik konuşma eli ni samimiyetle uzattı.

“Artık tanıştığımıza göre,” diye ekledi, “izin verir misiniz, Bay Paganel, size bir soru sorayım?”

“Yirmi soru sorabilirsiniz, lordum,” cevabını verdi Jacques Paganel, “sizinle sohbet etmek benim için her zaman bir zevk olur.”

“Bu gemiye önceki gece mi geldiniz?”

“Evet, lordum, önceki gece, saat sekizde. Kaledonya treninden bir arabaya bindim, arabadan da Scotia’ya, altı numaralı kamarayı Paris’teyken ayırtmıştım. Gece karanlıktı. Güvertede kimseyi görmedim. Otuz saatlik yolculuk nedeniyle kendimi yorgun hissettiğimden ve deniz tutmasını engellemek için gelir gelmez yatmanın ve yolculuğun ilk günlerinde yataktan hiç kalkınmanın iyi bir önlem olduğunu bildiğimden, hemen yatağa yattım ve otuz altı saat boyunca kasıtlı olarak uyudum, buna inanmanızı rica ederim.”

Jacques Paganel’i dinleyenler, gemideki varlığının nedenini anlamışlardı. Fransız yolcu, gemiyi şaşırarak, Duncan’a, mürettebatı Saint-Mungo’daki törene katıldığı sırada binmişti. Bu her şeyi açıklıyordu. Peki ama, bilgin coğrafyacı, yolculuk ettiği geminin adını ve gittiği istikameti öğrenince ne diyecekti?

“Böylece Bay Paganel,” dedi Glenarvan, “yolculuğunuzun başlangıç noktası olarak Kalküta’yı seçtiniz, öyle mi?”

“Evet, lordum. Hint ülkesini görmek tüm yaşamım boyunca içimde yaşattığım bir düşüneydi. Benim en güzel düşüm, nihayet, fil-

lerin vatanında gerçek olacak.”

“O halde, Bay Paganel, bir başka ülkeyi ziyaret etmek sizin için aynı şey olmayacak?”

“Hayır, lordum, hoş olmaz, çünkü Hint Genel Valisi Lord Sommerset’e tavsiyelerim olacak, ayrıca Coğrafya Cemiyeti’nin bir görevini de yerine getirmem gerekiyor.”

“Demek bir de göreviniz var!”

“Evet, yararlı ve ilginç bir yolculuk denemesi, bunun programı bilge dostum ve meslektaşım Bay Vivien de Saint-Martin tarafından kaleme alındı. Schlaginweit kardeşlerin, Albay Waught’un, Webb’in, Hodgson’un, misyoner Huc ve Gabet’nin, Moorcroft’un, Bay Jules Remy ve sayısız ünlü yolcunun izinden gitme görevi. 1846 yılında misyoner Krick’in ne yazık ki başarısızlığa uğradığı yerden bayrağı devralmak istiyorum; tek kelimeyle, Himalaya’nın güney eteği boyunca uzanarak bin beş yüz kilometrelik bir alan boyunca Tibet’i sula-yan Yaru-Zangbo-Çu’nun akış yolunu tanımak ve son olarak da, bu nehrin Assam’ın kuzeydoğusunda Brahmaputra’yla birleşip birleşmediğini öğrenmek istiyorum. Lordum, Hint coğrafyasının en önemli *desideratum*’larından¹ bi-

1 *Desideratum*: “Eksik” anlamına gelen Latince kelime. Çoğulu *desiderata*. (yhn.)

rini tamamlamayı başaracak yolcuya altın madalya verilecek.”

Paganel olağanüstü biriydi. Mükemmel bir canlılıkla konuşuyordu. İncelemenin hızlı kanatlarına teslim ediyordu kendisini. Schaffhouse çağlayanıyla akan Ren'i durdurmak nasıl imkânsızsa onu durdurmak da öyle imkânsızdı.

“Bay Jacques Paganel,” dedi Lord Glenarvan, bir an sessizlikten sonra, “bu kuşkusuz güzel bir yolculuk ve bilim size çok müteşekkir kalacak; ama hatanızı daha uzun süre sürdürmenizi istemiyorum, ve en azından şimdilik, Hint ülkesini ziyaret etme zevkinden vazgeçmelisiniz.”

“Vazgeçmek mi! Niçin?”

“Çünkü Hint Yarımadası'na sırtınızı dönmüş bulunmaktasınız.”

“Nasıl olur? Kaptan Burton...”

“Ben Kaptan Burton değilim,” cevabını verdi John Mangles.

“Peki ya *Scotia*?”

“Bu gemi *Scotia* değil!”

Paganel'in şaşkınlığı sözle anlatılamazdı. Ciddiyetini bozmayan Lord Glenarvan'a, yüz hatları canayakın bir üzüntü ifade eden Lady Helena ve Mary Grant'e, gülümseyen John

Mangles'a ve hiç kıpırdamayan binbaşuya sırayla baktı; sonra, omuzlarını kaldırıp, gözüklerini alnından gözlerine indirerek:

“Pek şakacısınız!” diye haykırdı.

Ama tam o anda gözleri dümen çarkına ilişti. Üstünde, şu iki kelime yazılıydı:

DUNCAN

GLASGOW

“*Duncan! Duncan!*” dedi, gerçek bir ümitsizlik çılgılığı atarak.

Sonra, kış güvertenin merdiveninden yuvarlanırcasına inerek kamarasına doğru koştu.

Zavallı bilgin gözden kaybolduğunda, güvertedeki hiç kimse, binbaşı hariç, ciddiyetini koruyamadı ve tayfalara kadar herkes makaraları koyverdi. Treni şaşırmak! Hadi neyse! Edinburgh trenini Dumbarton treni sanmak. Bu da olabilir diyelim! Ama gemiyi şaşırmak ve Hint ülkesine gitmek isterken Şili'ye doğru yelken açmak, bu tam bir dalgınlık örneği idi.

“Jacques Paganel'in bunu yapması beni şaşırtmıyor,” dedi Glenarvan, “bu tür tersliklerde onu adı pek sık geçer. Günün birinde, ün-

l  bir Amerika haritası yayımladı, haritada Japonya vardı. Bu durum, önemli bir bilgin ve Fransa'nın en iyi coğrafyacılardan biri olmasını engellemiyor elbette."

"İyi ama bu zavallı bayı ne yapacağız?" dedi Lady Helena. "Onu Patagonya'ya götüremeyiz."

"Niçin olmasın?" cevabını verdi Mac Nabbs ciddi bir ifadeyle, "onun dalgınlıklarının sorumlusu biz değiliz. Bir trende olduğunu varsayın, onu durduracak mıydı?"

"Hayır, ama bir sonraki istasyonda inerdi," kar ılı ını verdi Lady Helena.

"Evet," dedi Glenarvan, "eğer isterse, ilk mola yerimizde, bunu yapabilir."

O sırada, Paganel, acınacak bir halde ve utanç içinde, güverteye çıkıyordu, bagajlarının gemide olduğuna emin olmuştu hiç olmazsa. "*Duncan! Duncan!*" diye hiç durmadan yersizce tekrarlıyordu. Söyleyecek başka söz bulamıyordu sanki. Gidip geliyor, yatın direklerini inceliyor ve denizin ortasındaki sessiz ufku gözleriyle tarıyordu. Nihayet, Lord Glenarvan'a doğru yöneldi.

"Bu *Duncan* nereye...?"

"Amerika'ya, Bay Paganel."

“Ne tarafına tam olarak?...”

“Concepción’a.”

“Şili’ye! Şili’ye!” diye haykırdı talihsiz coğrafyacı. “Peki ya benim Hint ülkesindeki görevim! Merkez Komitesi Başkanı Bay de Quatrefages ne diyecek bana! Ya Bay d’Avezac! Bay Cortambert! Bay Vivien de Saint-Martin! Cemiyet’in oturumlarında beni nasıl takdim edecekler!”

“Bakın, Bay Paganel,” cevabını verdi Glenarvan, “ümidinizi yitirmeyin. Her şey yoluna girebilir, pek de önem taşımayan bir gecikme bu. Yaru-Zangbo-Çu sizi Tibet dağlarında beklemeye devam edecek. Bir süre sonra Madeira’ya uğrayacağız, orada, sizi Avrupa’ya geri götürecek bir gemi bulabilirsiniz.”

“Size teşekkür ederim, lordum, kadere boyun eğmek gerek. Ama, şunu söyleyebiliriz, işte olağanüstü bir macera, ve bu tür şeyler yalnızca benim başıma geliyor. Scotia’da kamaram da ayrılmıştı!”

“Scotia’ya gelince, ondan geçici olarak vazgeçmenizi salık veririm.”

“Ama,” dedi Paganel, gemiyi yeniden inceledikten sonra, “Duncan bir gezinti yatı değil mi?”

“Evet, bayım,” cevabını verdi John Mang-les, “Saygıdeğer Efendimiz Lord Glenarvan’a ait.”

“Konukseverliğinden uzun süre yararlanmanızı sizden rica ediyor,” dedi Glenarvan.

“Binlerce teşekkür, lordum,” dedi Paganel, “nezaketiniz karşısında gerçekten duygulandım; ama basit bir gözlemime izin verin: Hindistan güzel bir ülkedir; yolculara olağanüstü güzel sürprizler sunar; bayanlar da kuşkusuz orayı tanımıyordur... Dümendeki adamın tek yapacağı şey, dümeni birazcık çark ettirmek ve böylece *Duncan* yatı Concepción’a olduğu kadar kolaylıkla Kalküta’ya doğru yol alabilir; madem ki bir keyif gezisi söz konusu...”

Paganel’in önerisinin itiraz anlamına gelen baş sallamalarla karşılanması konuşmasına devam etmesini engelledi. Sözünü kısa kesti.

“Bay Paganel,” dedi bunun üzerine Lady Helena, “bir keyif gezisi söz konusu olsaydı size derdim ki: haydi hep beraber Büyük-Hintlere doğru gidelim ve Lord Glenarvan da itiraz etmezdi. Ama *Duncan* Patagonya sahilinde terk edilmiş kazazedeleri vatanlarına geri getirecek, böylesine insani bir amaçtan vazgeçemez...”

Birkaç dakika içinde Fransız yolcu durumdan haberdar edildi; belgelerle şans eseri karşılaşmayı, Kaptan Grant'in hikâyesini, Lady Helena'nın cesur önerisini uygulananarak öğrendi.

"Bayan," dedi, "tüm bu olaylardaki davranışınıza hayranlık duyduğumu, hem de tüm kalbimle hayranlık duyduğumu belirtmemeye izin verin. Yatınız yoluna devam etsin, onu bir gün bile geciktirirsem üzülürüm."

"Araştırmalarımızda bize katılmak ister misiniz?" diye sordu Lady Helena.

"Bu imkânsız, bayan, görevimi yerine getirmeliyim. İlk mola yerinizde ineceğim..."

"O halde, Madeira'da," dedi John Mangles.

"Madeira'da olsun. Lizbon'dan sadece yüz seksen fersah uzakta olurum, ve orada ulaşım imkânı ararım."

"Eh, Bay Paganel," dedi Glenarvan, "sizin arzunuza göre davranılacaktır, bana gelince, birkaç gün boyunca gemimde sizi konuk edebilmek beni mutlu edecektir. Bizimle birlikte olmaktan fazla sıkılmayacağınızı umarım!"

"Oh! lordum," diye haykırdı bilgin, "bu kadar hoş bir şekilde yanılmış olmaktan çok mutluyum! Yine de Hint ülkesine gitmek için gemiye binmiş ama Amerika kıtasına doğru

yolculuk yapan biri için oldukça gülünç bir durum!”

Bu melankolik düşünceye rağmen, Paganel, elinde olmayan bu gecikmeye rıza gösterdi. Sevimli, neşeli, hatta dalgındı; neşesiyle de bayanları büyülemiş, günbatımından önce, artık herkesin dostu olmuştu. Talebi üzerine, ünlü belge ona da gösterildi. Titizlikle, uzun uzun, dikkatle inceledi. Başka hiçbir yorum ona mümkün gelmedi. Mary Grant ve kardeşine karşı yoğun bir ilgi uyandı içinde. Onlara ümit verdi. Olayları sezinleme tarzı ve *Duncan*'a müjdelediği kesin başarı, genç kızı gülümsetmeyi başardı. Gerçekten de, görevi olmasaydı, o da Kaptan Grant'i aramaya giderdi!

Lady Helena'ya gelince, William Tuffnel'in kızı olduğunu öğrendiğinde, hayranlık dolu çılgınlıklar attı. Babasını tanımıştı. O ne yürekli bir bilgindi! William Tuffnel, Cemiyet'in muhabir üyesiyken ne kadar çok yazışmışlardı! Kendisini Bay Malte-Brun'la tanıştıran oydu! William Tuffnel'in kızıyla birlikte yolculuk etmek ne büyük zevk, ne güzel tesadüftü!

Nihayet, Lady Helena'ya sarılmak için izni istedi. Lady Glanervan, belki biraz “uygunsuz” kaçsa da, bunu kabul etti.

DUNCAN'IN GÜVERTESİNDE YİĞİT BİRİ DAHA

Afrika'nın güneyinden gelen akıntıların desteklediği yat ekvatora doğru hızla ilerliyordu. 30 Ağustos'ta Madeira Adaları görüldü. Verdiği söze sadık olan Glenarvan, yeni konuğuna, kendisini karaya indirmeyi önerdi.

“Sevgili lordum,” diye karşılık verdi Paganel, “sizinle açıkça konuşacağım. Gemiye gelişimden önce, Madeira'da durma niyetiniz var mıydı?”

“Hayır,” dedi Glenarvan.

“Bu durumda, izin verirsiniz, aksi bir rastlantı sonucu meydana gelen dalgınlığımın sonuçlarını yararlı kılmak istiyorum. Madeira pek bilinen bir adadır. Bir coğrafyacıya ilginç gelebilecek hiçbir şey yoktur burada. Bu takımda üzerine her şey söylendi, her şey yazıldı, zaten bağcılık açısından da tam bir çöküş

halindedir. Madeira'da hiç bağ kalmadığını düşünebiliyor musunuz! 1813 yılında yirmi iki bin *pipe*¹ olan şarap rekoltesi 1845 yılında iki bin altı yüz altmış dokuza düştü. Bugün beş yüz bile değil! Üzücü bir durum! Eğer Kanarya Adaları'nda konaklamak sizin için fark etmeyecekse...?”

“Kanarya'da mola verelim,” cevabını verdi Glenarvan. “Bu bizi yolumuzdan alıkoymaz.”

“Biliyorum, sevgili lordum. Kanarya Adaları'nda, biliyorsunuz, incelenecek üç grup vardır, tabii Tenerife Tepesi'nden başka, ki ben her zaman görmeyi arzulamışımdır. Bu bir fırsat. Bundan yararlanmak istiyorum, beni Avrupa'ya götürecek bir geminin geçmesini beklerken bu ünlü dağa tırmanırım.”

“Nasıl isterseniz, sevgili Paganel,” cevabını verdi Lord Glenarvan, gülümsemekten alıkoymıyordu kendini.

Gülmekte de haklıydı.

Kanarya Adaları, Madeira'dan pek az uzaktır. İki takımada arasında en fazla iki yüz elli millik² bir mesafe vardı. Bu mesafede, *Duncan* gibi iyi bir gemi için önemsiz bir mesafe sayılır.

1 *Pipe*, 50 hektolitredir. (J.V.)

2 Yaklaşık 90 fersah. (J.V.)

31 Ağustos'ta, akşamın saat ikisinde, John Mangles ve Paganel kış güvertede geziniyorlardı. Fransız, arkadaşını Şili üzerine ateşli sorularla bunaltmıştı; aniden kaptan sözünü kesti, ve güneyde, ufuktaki bir noktayı göstererek:

“Bay Paganel,” dedi.

“Sevgili kaptanım,” diye cevapladı bilgin.

“Şu tarafa bakabilir misiniz, lütfen. Bir şey görüyor musunuz?”

“Hiçbir şey görmüyorum.”

“Gereken yere bakmıyorsunuz. Ufka değil, üstüne, bulutlara.”

“Bulutlara mı? Boşuna bakmışım...”

“Şimdi, cıvadranın ek serenini hizalayın.”

“Ben bir şey görmüyorum.”

“Görmek istemediğiniz için görmüyorsunuz. Ne olursa olsun, hatta kırk mil mesafede olsak bile, anlıyor musunuz beni, Tenerife Tepesi ufkun üstünde tamamen görünüyor.”

Paganel görmek istese de istemese de, birkaç saat sonra gerçeğin farkına varmak zorunda kaldı, yoksa kör olduğunu itiraf etmek zorunda kalacaktı.

“Nihayet fark ettiniz, değil mi?” dedi John Mangles.

“Evet, evet, tamamen,” cevabını verdi Pa-

ganel, “orası mı,” diye ekledi küçümseyici bir ifadeyle, “Tenerife Tepesi denen yer orası mı?”

“Ta kendisi.”

“Oldukça mütevazı bir yüksekliği var gibi.”

“Yine de deniz seviyesinden on bir bin ayak yüksekliğinde.”

“Mont-Blanc’ın yanında hiçbir şey etmez.”

“Bu mümkün, ama tırmanmak gerektiğinde, belki de onu yeterince yüksek bulursunuz.”

“Oh! Tırmanmak mı! Bu tepeye tırmanmak mı, dostum, kaptan, rica ederim, Bay de Humboldt ve Bay Bonplan’dan sonra ne işe yarar bu? Şu Humboldt büyük bir dâhi! Bu dağa tırmandı o. Hem de öyle güzel tarif etti ki, öğrenmeyi arzu edecek bir şey bırakmadı; beş bölgeyi tanıttı: şarap bölgesi, defneler bölgesi, çamlar bölgesi, dağ çalılıkları bölgesi ve son olarak da, verimsiz bölge. O, doruğa ayak bastı, orada oturacak yer bile yoktu. Dağın tepesinden, İspanya’nın çeyreğine eşit bir alanı görebiliyordu. Sonra, volkanı en derin yerine kadar gezdi ve sönmüş kraterinin dibine kadar indi. Bu büyük adamdan sonra benden ne yapmamı bekliyorsunuz, sorarım size?”

“Doğru,” dedi John Mangles, “artık derlenecek bir şey kalmamış. Can sıkıcı bir durum,

      Tenerife limanında gemi beklerken pek sıkılacaksınız. Burada pek bir e  ence bulamaz insan.”

“Benimkiler hari  ,” dedi Paganel g  lerek. “Ama, sevgili Mangles, Cap-Vert’ Adaları   nemli birer konaklama yeri de  il mi?”

“Do  ru. Villa-Pra  a’ya yana  maktan daha kolay bir   ey yok.”

“Asla k    msenemeyecek bir avantajdan s  z bile etmiyoruz,” kar  ılı  ını verdi Paganel, “Cap-Vert Adaları Senegal’den pek uzakta de  il, orada kendi vatanda  larıma rastlayabilirim. Bu takımadadan pek az ilgin  , vah  i ve tehlikeli olarak s  z edildi  ini iyi biliyorum; fakat bir co  rafyacının g  z  nde her   ey merak uyandırır. G  rmek bir bilimdir. G  rmeyi bilmeyen ve ancak bir kabuklu hayvan kadar zek  aya sahip insanlar vardır. Benim onların sınıfından olmadı  ıma emin olabilirsiniz.”

“Keyfiniz bilir, Bay Paganel,” diye cevapladı John Mangles, “co  rafya biliminin, Cap-Vert Adaları’nda kalmanızdan   ok   ey kazanacağına eminim. K  m  r almak i  in orada mutlaka konaklamak zorundayız. Dolayısıyla, sizi karaya   ıkarmak bizim i  in hi  bir gecikmeye

yol açmayacaktır.”

Bunları söyledikten sonra, kaptan Kanarya Adaları'nın batısından geçecek şekilde yata yol verdi; ünlü tepe, iskele tarafında kaldı ve hızla ilerlemeye devam eden *Duncan* 2 Eylül'de, sabahın saat beşinde yengeç dönencesinden geçti. Bunun üzerine iklim değişmeye başladı. Yağmurlar mevsiminin nemli ve ağır havasıydı bu, İspanyolca deyişle, “le tempo das aguas¹”, yolcular için çetin, ama ağacın olmadığı, dolayısıyla suyun bulunmadığı Afrika adaları için yararlı bir mevsim. Çok dalgalı olan deniz, yolcuların güvertede durmasını engelliyordu; ama masa etrafındaki sohbetler canlılığından bir şey yitirmemişti.

3 Eylül'de, Paganel, yakında gemiden ineceği için valizlerini toparlamaya başladı. *Duncan* Cap-Vert Adaları arasında yol alıyordu; Tuz Adası'nın önünden geçti, hakiki bir tuz yatağı, verimsiz ve ıssız bir adaydı burası; geniş mercan katmanları boyunca ilerledikten sonra, Saint-Jacques Adası'nı yanda bıraktı; ada, kuzeyden güneye doğru, sonda yüksekçe iki tepenin bulunduğu bir dizi bazaltik dağdan ibaretti. Nihayet, John Mangles, Villa-Pra-

1 Yağmur zamanı. (yhn.)

ia Koyu'na girdi ve bir süre sonra, şehrin önünde sekiz kulaç dibe demir attı. Hava korkunçtu. Koy, açık denizdeki rüzgârlara karşı korunaklı olsa da, dalga çatlaması son derece şiddetliydi. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Bu yüzden, üç yüz ayak yüksekliğinde volkanik kayalardan oluşan dağ kollarına yaslanan taraça biçiminde bir ova üzerinde yükselen şehir zar zor görülebiliyordu. Bu kalın yağmur perdesinin ardından adanın görünümü hüzünlüydü.

Lady Helena, şehri ziyaret etme projesini gerçekleştiremedi; kömür yükleme işi de güçlüklerle yapılabiliyordu. Deniz ile gökyüzünün suları tarifi imkânsız bir şekilde birbirlerine karışırken, *Duncan*'ın yolcuları kış güverte altına sığınmışlardı. Gemideki sohbetlerin konusu doğal olarak havanın durumuydu. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Tek konuşmayan ise, evrensel tufanı tam bir ilgisizlikle karşılayan binbaşydı. Paganel başını sallayarak gidip geliyordu.

“Kasıtlı bir durum bu,” diyordu.

“Kesinlikle,” dedi Glenarvan, “her şey size karşı.”

“Yine de başa çıkarım.”

“Böyle bir yağmurla baş edemezsiniz,” dedi Lady Helena.

“Ben mi, bayan, kesinlikle üstesinden gelirim. Yalnızca valizlerim ve aletlerim için kaygılıyım. Hepsi kaybolacak.”

“Yalnızca gemiden inmekten kaygı duymalı,” diye sözü aldı Glenarvan. “Villa-Praia’ya vardıktan sonra, pek temiz olmasa da iyi kötü bir yer bulursunuz kendinize örneğin: maymunlar ve domuzlar eşlik eder size, onlarla ilişki de her zaman hoş değildir. Ama bir yolcu o kadar da ince eleyip sık dokumaz. Öncelikle, yedi sekiz ay içinde Avrupa’ya giden bir gemi bulabileceğinizi ummalısınız.”

“Yedi sekiz ay mı?” diye haykırdı Paganel.

“En azından. Yağmur mevsiminde Cap-Vert Adaları’na pek sık gemi uğramaz. Ama zamanınızı yararlı bir şekilde değerlendirebilirsiniz. Bu takımada henüz pek bilinmiyor; topografya, klimatoloji, etnografya, hipsometri¹ alanlarında yapacak çok şey var.”

“Nehirleri keşfedebilirsiniz,” dedi Lady Helena.

“Nehir yok, bayan,” cevabını verdi Paganel.

“Ya çay?”

“O da yok.”

1 Hipsometri: Yükseltiölçümü. (ç.n.)

“Akarsu, o halde?”

“O da yok.”

“O halde,” dedi binbaşı, “ormanlarla ilgilenirsiniz.”

“Orman olması için ağaç olması gerekir, oysa ağaç da yok.”

“Güzel bir ülke!” diye karşılık verdi binbaşı.

“Üzülmeyin, sevgili Paganel,” dedi bunun üzerine Glenarvan, “en azından dağlar var.”

“Ah! Pek az yüksek ve pek az ilginç, lordum. Zaten bu çalışma daha önce yapıldı.”

“Yapıldı ha!,” dedi Glenarvan.

“Evet, benim şansım hep böyle. Nasıl ki Kanarya Adaları’nda kendimi Humboldt’un çalışmalarıyla karşı karşıya bulmuşsam, burada da bir jeolog, Bay Charles Sainte-Claire Deville beni geçmiş durumda!”

“Hayret!”

“Elbette,” dedi Paganel, acınacak bir ses tonuyla. “Bu bilgin, devlete ait bir korvet olan *La Décidée*’de bulunuyordu, Cap-Vert Adaları’na demir atıldığı sırada takımadanın en ilginç zirvesini, Fogo Adası’ndaki volkanı ziyaret etti. Ben ne yapabilirim ki onun ardından?”

“İşte bu çok üzücü,” cevabını verdi Lady Helena. “Siz ne olacaksınız, Bay Paganel?”

Paganel bir süre sessizliğini korudu.

“Hiç kuşku yok ki,” diye söze girdi Glenarvan, “Madeira’da inseydiniz gemiden, daha iyi olurdu, artık hiç şarap olmasa bile!”

Coğrafya Cemiyeti Sekreteri bilgin yeniden suskun kaldı. “Ben olsam, beklerdim,” dedi binbaşı. Sanki, beklemezdim, der gibiydi.

“Sevgili Glenarvan,” diye sözü aldı Paganel, “bundan sonra nerede mola vermeyi düşünüyorsunuz?”

“Ohoo! Concepción’dan önce durmayacağız.”

“Hay Allah! Bu durumda Hint topraklarından epeyce uzaklaşırım.”

“Hayır, Horn Burnu’nu geçtiğinizde yaklaşmış olursunuz.”

“Pek emin değilim.”

“Hem,” dedi Glenarvan, büyük bir ciddiyetle, “Hint ülkesine giderken, ister Batı Hint olsun ister Doğu Hint, önemli değildir.”

“Nasıl önemli olmaz!”

“Patagonya pampalarında yaşayanların da Pencap yerlileri kadar Hintli olduklarını dikkate almazsanız önem taşır bu durum!”

“Ah! Elbette, lordum,” diye haykırdı Paganel, “işte, ben bu nedeni asla düşünemezdim!”

“Dahası, sevgili Paganel, altın madalya her yerde kazanılabilir; yapacak, araştırarak, keşfedecek şey her yerde var, Ant Sıradağları’nda da, Tibet dağlarında da.”

“Peki ya Yaru-Zangbo-Çu Nehri?”

“Eh, onun yerine de Rio-Colorado’yu ko-yarsınız! Bu da pek bilinmeyen bir nehir, haritalar üzerindeki varlığı coğrafyacıların keyfine kalmış.”

“Biliyorum, lordum, birçok aşamada hatalar var. Eh! Eğer ben talep etseydim Coğrafya Cemiyeti beni Hint ülkesine gönderdiği gibi Patagonya’ya da gönderirdi, hiç kuşkusuz yok. Ama bunu düşünmemiştim.”

“Sizin alışılmış dalgınlıklarınızın sonucu.”

“Haydi, Bay Paganel, bize eşlik ediyorsunuz, değil mi?” dedi Lady Helena, en sevimli sesiyle.

“Bayan, peki ya benim görevim?”

“Sizi temin ederim ki Macellan Boğazı’ndan geçeceğiz,” dedi Glenarvan.

“Lordum, siz insanı baştan çıkarırsınız.”

“Port-Famine’i ziyaret edeceğimizi de ekleyeyim!”

“Port-Famine!” diye haykırdı Fransız, “herkesin üşüştüğü liman, coğrafi yıllıkların şu ünlü limanı!”

“Şunu da dikkate alın ki, Bay Paganel,” diye sözü aldı Lady Helena, “giriştiğimiz bu işte, Iskoçya’nın yanına Fransa adını ekleme hakkınız olacak.”

“Evet, hiç kuşkusuz!”

“Bir coğrafyacı bizim gezimize pek yararlı olabilir, hem bilimi insanlığın hizmetine sunmaktan daha güzel ne olabilir?”

“Çok doğru, bayan!”

“Bana inanın. Kendinizi rastlantıya, daha doğrusu Tanrı’nın dileğine bırakın. Bizi taklit edin. O bize bu belgeyi gönderdi ve biz yola çıktık. O sizi Duncan’ın güvertesine yolladı, terk etmeyin onu.”

“Size şunu söylememi ister misiniz, yürekli dostlarım?” diye sözü aldı Paganel, “benim kalmamı çok istiyorsunuz!”

“Ya siz, Paganel, siz de kalmaya can atıyorsunuz,” diye sözü aldı Glenarvan.

“Elbette!” diye haykırdı bilgin coğrafyacı, “sadece saygısız durumuna düşmekten korkuyordum!”

MACELLAN BOĞAZI

Paganel'in kararı gemide duyulduğunda, herkes çok sevindi. Genç Robert, pek hararetili bir coşkuyla Paganel'in boynuna atıldı. Saygın sekreter neredeyse arkası üstü yuvarlanıyordu. "Haşın bir kerata," dedi, "ben de ona coğrafya öğreteceğim."

Oysa, John Mangles onu bir denizci yapmakla görevli sayıyordu kendini. Glenarvan onu bir gönül insanı, binbaşı soğukkanlı bir delikanlı, Lady Helena iyi ve cömert bir insan yapma niyetindeydiler. Mary Grant ise kardeşinin, bu tür ustalara karşı minnettar bir öğrenci olmasını istediğinden, Robert günün birinde elbette tam bir centilmen olacaktı.

Duncan, kömür yükleme işini hızla tamamladı, sonra, bu hüzünlü yöreleri terk edip, batıya doğru ilerleyerek, Brezilya sahil akıntısına girdi ve 7 Eylül'de, güzel bir kuzey esintisi al-

tında ekvatoru aştıktan sonra, güney yarımküreye ulaştı.

Yolculuk oldukça rahat geçiyordu. Herkes ümitliydi. Kaptan Grant'i arama yolculuğunda, her geçen gün yeni ihtimaller çıkıyor gibiydi. Gemideki en inançlı kişilerden biri kaptandı. Ama inancı özellikle Miss Mary'yi mutlu ve teskin olmuş görme arzusunun yüreğinde pek güçlü olmasından kaynaklanıyordu. Bu genç kıza pek özel bir ilgi duymaktaydı; ve bu duyguyu öyle iyi saklıyordu ki, Mary Grant ve kendisi hariç, *Duncan*'ın güvertesinde bulunan herkes bunun farkındaydı.

Bilgin coğrafyacıya gelince, o muhtemelen güney yarımkürenin en mutlu insanıydı; günlerini salon masasının üzerine serdiği haritaları incelemekle geçiriyordu; bu nedenle de, sofrayı kuramayan Bay Olbinett'le her gün tartışmaktaydı. Ama, Paganel, güvertedeki tüm konukları etrafına topluyordu. Binbaşı hariç; o, coğrafi sorunlara pek ilgili biri değildi, özellikle yemek saatlerinde. Dahası, ikinci kaptanın sandıklarında, takımı oldukça eksilmiş bir yığın kitabı, bunlar arasında da bir miktar İspanyolca eseri keşfeden Paganel, gemide kimsenin bilmediği Cervantes'in dilini öğrenmeye

karar verdi. Bu onun Şili sahilleri üzerine araştırmalarını kolaylaştıracaktı. Çokdilliliğe olan yatkınlığı sayesinde, bu yeni dili Concepción'a vardıklarında işlek bir şekilde konuşacağına neredeyse emindi. Bu yüzden, canla başla çalışıyor ve hiç durmaksızın farklı heceleri mırıldandığı işitiliyordu.

Boş zamanlarında ise genç Robert'e uygulamalı eğitim vermeyi ihmal etmiyordu. Duncan'ın hızla yaklaşmakta olduğu bu kıyıların tarihini öğretiyordu ona.

O sırada, tarih 10 Eylül'ü gösteriyordu ve 5° 37' enlemi ve 31° 15' boylamında bulunuyorlardı. O gün, Glenarvan, muhtemelen en eğitilmiş kişilerin bile bilmedikleri bir şeyi öğrendi. Paganel Amerika'nın tarihini anlatıyordu. Sıra, yatın izlediği yoldan vaktiyle geçmiş olan büyük denizcilere gelince, Kristof Colomb'a kadar uzandı. Sonra, ünlü Cenovalı'nın yeni bir dünyayı keşfetmiş olduğunu bilmeden öldüğünü söyleyerek sözlerini noktaladı.

Dinleyenler bir ağızdan haykırdılar. Paganel iddiasında diretti.

"Bundan daha kesin bir şey olamaz," diye haykırdı. "Colomb'un ününü azaltmak istemi-

yorum, ama gerçek gerçektir. On beşinci yüzyılın sonunda, insanların tek bir kaygısı vardı: Asya'yla iletişimi kolaylaştırmak ve Batı yolları aracılığıyla Doğu'yu aramak; tek kelimeyle, 'baharatlar ülkesi'ne en kısa yoldan gitmek. Colomb'un denediği de buydu. Dört yolculuk yaptı; Cumana, Honduras, Mosquitos, Nikaragua, Veragua, Costa-Rica ve Panama sahillerinden Amerika'ya ulaştı. Oraları Japonya ve Çin toprakları sandı ve büyük kıtanın varlığını fark edemedi. Öldü, kendi adını bile bırakmadı!"

"Size inanmak isterim, sevgili Paganel," cevabını verdi Glenarvan, "bununla birlikte, şaşkınlığa ve size şunu sormama izin verin, Colomb'un keşiflerinin hakikatini keşfetmiş denizciler kimlerdir?"

"Onun halefleri. Ojeda, yolculukları sırasında ona eşlik etmişti, Vincent Pinzon, Vespucci, Mendoza, Bastidas, Cabral, Solis, Balboa... Bu usta denizciler Amerika'nın doğu sahilleri boyunca ilerlediler; güneye doğru inerek sınırları belirlediler. Onları da, üç yüz altmış yıl önce, şimdi bizi sürükleyen bu akıntılar sürüklemişti! Görüyorsunuz, dostlarım, biz de ekvatoru Pinzon'un on beşinci yüzyılın

son yılında geçtiği yerden kestik. Sekizinci derece güney enlemine yaklaşmaktayız; Pinzon Brezilya topraklarına oradan yanaşmıştı. Bir yıl sonra, Portekizli Cabral, Séguro limanına kadar indi. Sonra, Vespucci, 1502'deki üçüncü seferinde daha da güneye gitti. 1508 yılında, Vincent Pinzon ve Solis, Amerika kıyılarını tanımak amacıyla işbirliği yaptılar ve 1514 yılında Solis, rio de la Plata'nın ağzını keşfetti ve orada yerliler tarafından çiğ çiğ yenince, kıtayı baştan başa dolaşma şerefini Macellan'a bıraktı. Bu büyük denizci, 1519 yılında, beş gemiyle birlikte yola çıktı, Patagonya kıyıları boyunca ilerledi, Désiré limanını, San-Julian limanını keşfetti, burada uzun süre konakladı, elli iki derece enleminde On Bir Bin Bakire Boğazı'nı keşfetti, oraya kendi adını verdi ve 28 Kasım 1520'de Pasifik Okyanusu'na açıldı. Ah! Güneşin ışıkları altında yeni bir denizin parıldadığını gördüğünde ne büyük bir sevinç duymuş olmalıdır, kalbi ne büyük heyecanla çarpmıştır, kim bilir!"

"Evet, Bay Paganel," diye haykırdı Robert Grant, coğrafyacının sözleri onu heyecanlandırmıştı, "ben de orada olmak isterdim!"

"Ben de, delikanlı, böyle bir fırsatı kaçı-

mazdım, eğer Tanrı üç yüz yıl önce doğmamı isteseydi!”

“Bu bizim için üzüntü verici olurdu, Bay Paganel,” cevabını verdi Lady Helena, “çünkü şimdi *Duncan*’ın güvertesi üzerinde bize bu hikâyeyi anlatıyor olmayacaktınız.”

“Benim yerime anlatan bir başkası bulunurdu, bayan, ve Batı kıyısını Pizarro kardeşler sayesinde keşfettiğimizi de eklerdi. Bu cesur maceracılar büyük şehirler kurdular. Cusco, Quito, Lima, Santiago, Villarica, Valparaiso ve Concepción; *Duncan*’ın bizi götürdüğü bu yerler, onların eseridir. O dönemde, Pizarro’nun keşifleri Macellan’ınkiyle birleşti ve Amerika kıyıları haritalardaki yerini aldı, tabii bu durum Eski Dünya bilginlerini fazlasıyla hoşnut etti.”

“Ben ise,” dedi Robert, “hemen hoşnut olmazdım.”

“Niçin?” diye sordu Mary. Keşifler tarihine ilgi duyan kardeşine dikkatle bakıyordu.

“Evet, delikanlı, niçin?” diye sordu Lord Glenarvan, en cesaretlendirici gülümseyişiyle.

“Çünkü Macellan Boğazı’nın ötesinde ne olduğunu öğrenmek isterdim.”

“Bravo, dostum,” cevabını verdi Paganel,

“ben de, kıta kutba kadar uzanıyor mu, yoksa, sizin yurttaşlarınızdan biri olan Drake’in sandığı gibi, lordum, bağımsız bir deniz mi var, bunu öğrenmek isterdim. Demek ki, Robert Grant ve Jacques Paganel on yedinci yüzyılda yaşamış olsalardı, bu coğrafi bilmecenin son sözcüğünü pek merak eden iki Hollandalı’nın, Shouten ile Lemaire’in peşinden giderlerdi.”

“Bilgin miydi onlar?” diye sordu Lady Helena.

“Hayır, cesur tüccarlardı yalnızca, keşiflerin bilimsel yanı onları pek az ilgilendiriyordu. O dönemde, Doğu Hint Adaları’nda bulunan bir Hollanda şirketi, Macellan Boğazı’ndan yapılan tüm ticaret üzerinde mutlak hakka sahipti. Aynı dönemde, Batı yolları aracılığıyla Asya’ya varmayı sağlayacak başka geçit bilinmediğinden, bu ayrıcalık gerçek bir tekelleşme kaynağıydı. Bu nedenle, birkaç tacir bu tekele karşı mücadele etmek istediler ve bir başka boğaz keşfettiler, bunlar arasında zeki ve eğitilmiş bir adam olan Isaac Lemaire de vardı. Yeğeni Jacob Lemaire ile Horn kökenli iyi bir gemici olan Shouten’in yönettiği bir seferin masraflarını o karşıladı. Bu cesur gemiciler, Macellan’dan aşağı yukarı bir yüzyıl son-

ra, 1615 yılının Haziran ayında yola çıktılar; Tierra del Fuego¹ ile Devletler Ülkesi arasındaki Lemaire Boğazı'nı keşfettiler ve 12 Şubat 1616'da, şu ünlü Horn Burnu'nu döndüler, asıl burası Fırtına Burnu olarak adlandırılmasını hak ediyordu, kardeşi Ümit Burnu değil!"

"Evet, kuşkusuz, bende orada olmak isterdim!" diye haykırdı Robert.

"Hem de en canlı heyecanların kaynağından içmiş olurdun, oğlum," diye sözüne devam etti Paganel, coşkuyla. "Gerçekten de, keşiflerini gemi haritasında işaretleyen gemicinininkinden daha gerçek bir zevk, daha etkili bir tatmin değil midir bu? Gözlerinin önünde toprakların yavaş yavaş oluştuğunu görürsün, ada ada, burun burun, deyim yerindeyse, dalgaların bağrından doğar gibi! Önce, sınır çizgileri belirsizdir, kırık, kesintili! Bir yerde, ıssız bir kulübe, başka bir yerde, kimsenin uğramadığı bir koy, daha ilerde, evrende kaybolmuş bir körfez. Sonra keşifler tamamlanır, çizgiler kesişir, haritaların nokta noktaları yerini çizgilere bırakır; koylar belirlenen kıyılarda oyuntular oluşturur, kimi sahillerde burunlar birbirlerine değer; nihayet, yeni kıta, gölleri, nehirleri ve ırmaklarıyla, dağları, vadileri ve

1 Ateş Toprakları. (yhn.)

ovalarıyla, köyleri, şehirleri ve başşehirleriyle, tüm ihtişamı içerisinde yerkürenin üzerine serilir! Ah! dostlarım, toprakları keşfeden biri gerçek bir mucittir! Heyecanlar ve sürprizler onun içindir. Ama şimdi bu kaynak epeyce tükendi! Kıtaları da, yeni dünyaları da, hepsini gördük, her şey biliniyor, her şey keşfedildi ve bizlerin, coğrafya bilimine sonradan gelenlerin, yapacak pek bir şeyi kalmadı artık!”

“Var, sevgili Paganel,” karşılığını verdi Glenarvan.

“Ne peki?”

“Yapmakta olduğumuz şey!”

Bu sırada *Duncan Vespucci*’lerin ve *Macellan*’ların yolu üzerinde olağanüstü bir hızla ilerliyordu. 15 Eylül’de, oğlak dönencesini geçti ve burnunu ünlü boğazın girişine doğru çevirdi. Patagonya’nın alçak sahilleri defalarca görünse de, ufukta belli belirsiz seçilebilen bir çizgi gibiydi yalnızca. Kıyı şeridi on mil ötede idi ve Paganel’in ünlü dürbünü bu Amerikan sahilleri hakkında doğru dürüst bir fikir veremiyordu kendisine.

25 Eylül’de, *Duncan Macellan Boğazı*’nın hizasındaydı. Gemi, hiç tereddütsüz boğaza doğru ilerledi. Bu yol genellikle Pasifik Okya-

nusu'na giden buharlı gemiler tarafından tercih edilir. Kesin uzunluğu ancak üç yüz yetmiş altı mildir.¹ Boğazın her yeri, kıyı seviyesinde bile, en büyük tonilatoya sahip gemilerin geçebileceği derinliktedir. Denizin dibi mükemmeldir. Burada tatlı su temin edilebilecek çok sayıda iskeleye rastlanır, balık bakımından bol nehirler, av hayvanı bakımından zengin ormanlar, yirmi kadar yerde emin ve kolay konaklama imkânı vardır. Nihayet, kasırgaların ve fırtınaların aralıksız vurduğu Le-maire Boğazı'nda ve Horn Burnu'nun korkunç kayalıklarında bulunmayan bin bir çeşit kaynağa burada rastlanır.

Yolculuğun ilk saatlerinde, yani Gregory Burnu'na kadar uzanan altmış ila seksen mil-lik bir alanda kıyılar alçak ve kumluktur. Jacques Paganel ne görüş alanına giren bir noktayı, ne de boğazın bir ayrıntısını kaçırmak istiyordu. Geçiş aşağı yukarı otuz altı saat sürecekti. İki yakada da hüküm süren bu hareketli panorama, güney güneşinin görkemli aydınlıkları altında ortalığı hayranlıkla seyretmeye çabalayan bilginin bu zahmetine değiyordu. Kuzey toprakları sakinlerinden kimse gözük-müyordu; Tierra del Fuego'nun kuru kayaları

1 130 fersah. (J.V.)

üzerinde birkaç sefil Fueg geziniyordu yalnızca. Paganel, Patagonları göremediğine üzüldü, bu duruma çok sinirlendi, yol arkadaşları ise onun bu haliyle pek eğlendiler.

“Patagonların olmadığı bir Patagonya,” diyordu, “Patagonya sayılmaz.”

“Sabırlı olun, saygıdeğer coğrafyacı,” cevabını verdi Glenarvan, “Patagonları göreceğiz.”

“Ben emin değilim.”

“Varlar ama,” dedi Lady Helena.

“Ben pek kuşkuluyum, bayan, çünkü görmüyorum.”

“Haydi, dostum, İspanyolcada ‘büyük ayak’ anlamına gelen bu Patagon adı hayali varlıklara verilmiş değildir ya.”

“Yo! Adın önemi yok,” cevabını verdi Paganel, tartışmayı alevlendirmek için kendi fikrinde direniyordu, “zaten, doğrusu, onların kendilerine ne ad verdiklerini bilmiyoruz.”

“Mesela!” diye haykırdı Glenarvan. “Siz bunu biliyor muydunuz, binbaşı?”

“Hayır,” cevabını verdi Mac Nabbs, “öğrenmek için de tek kuruş verme niyetinde değilim.”

“Yine de duymak zorundasınız,” dedi Paganel, ilgisiz binbaşuya. “Macellan bu bölgeler-

deki yerlileri Patagonlar diye adlandırmışsa da, Fuegler onlara Tiremenen, Şilililer Cauchue'ler, Carmen kolonlarında yaşayanlar Tehuelche'ler, Araukarılar Huiliche'ler adını vermiştir; Bougainville onlara Chaouha adını verir, Falkner, Tehuelhet'ler der! Onlar da kendilerini genel olarak Inaken diye adlandırır! Sorarım size, nasıl tanınabilirler ve bu kadar çok adı olan bir halk nasıl var olabilir!"

"İlginç bir kanıt!" dedi Lady Helena.

"Bunu kabul edelim," karşılığını verdi Glenarvan, "Patagonların adı üzerinde kuşku olsa da, en azından boyları konusunda herkesin hemfikir olduğunu, sanırım dostumuz Paganel itiraf edecektir!"

"O kadar uzun olduklarını sanmıyorum," cevabını verdi Paganel.

"Uzunlar," dedi Glenarvan.

"Bilmiyorum."

"Kısalar mı?" diye sordu Lady Helena.

"Kimse bunu ileri süremez."

"Orta boylular, o halde," dedi Mac Nabbs, herkesi uzlaştırmak için.

"Bunu da bilmiyorum."

"Bu kadarı da biraz fazla," diye haykırdı Glenarvan, "yolcular onları görmüşler..."

“Onları görmüş olan yolcular,” cevabını verdi coğrafyacı, “kesinlikle anlaşıyorlar. Macellan kendi kafasının ancak onların beline kadar geldiğini söyler.”

“Evet!”

“Evet, ama, Drake, İngilizlerin en uzun Patagondan daha uzun olduğunu ileri sürer!”

“Oh! İngilizler mi, mümkündür,” karşılığını verdi, küçümseyen bir edayla binbaşı, “ama ancak Iskoçlar söz konusu olsaydı.”

“Cavendish onların uzun boylu ve güçlü kuvvetli olduklarında ısrar eder,” diye sözüne devam etti Paganel. “Hawkins’e göre onlar birer devdir. Lemaire ve Shouten on bir ayak uzunlukta olduklarını söyler.”

“İyi ya, bunlar güvenilir insanlar,” dedi Glenarvan.

“Evet, Wood, Narborough ve Falkner kadar güvenilir. Onlara göre ise orta boylular. Byron’un, La Giraudais’nin, Bougainville’in, Wallis ve Carteret’nin, Patagonların altı ayak altı parmak olduklarını ileri sürdükleri de doğrudur. Oysa ki, Bay d’Orbigny, bu bölgeleri en iyi bilen bilgin, onlara beş ayak dört parmaklık bir orta boy biçer.”

“İyi ama,” dedi Lady Helena, “bunca çeliş-

kinin ortasında, hakikat hangisi?”

“Hakikat, bayan,” cevabını verdi Paganel, “şudur: Patagonların bacakları kısa, gövdeleri gelişmiştir. Dolayısıyla görüşümüzü eğlenceli biçimde ifade edebiliriz: Bu insanlar otururken altı ayaktırlar, ayaktayken de yalnızca beş ayak.”

“Bravo! bilgin dostum,” dedi Glenarvan. “Çok doğru söylediniz!”

“Tabii eğer,” diye sözü aldı Paganel, “hiç yoklarsa, bu herkesi hemfikir kılar. Ama, sonuç olarak, dostlarım, şu teselli edici saptamayı ekleyebilirim: Macellan Boğazı olağanüstü bir yerdir, Patagonlar olmasa bile!”

O sırada, *Duncan* Brunswick Yarımadası'nın etrafını dönüyor ve harikulade iki manzara arasından geçiyordu. Gregory Burnu'nu döndükten yetmiş mil sonra, Punta Arena'daki kürek mahkûmları zindanı sancak tarafında kaldı. Şili bandırası ve kilisenin çan kulesi bir an için ağaçların arasında belirdi. Boğaz, son derece etkileyici granit kütleler arasından akıyordu. Dağların etekleri, engin ormanların bağrında gizlenmiş, ezeli bir karla beyaza boyanmış zirveleri bulutların arasında kaybolmuştu. Güneybatıya doğru, Tarn Tepesi gök-

yüzüne doğru altı bin beş yüz ayak yüksekliğe uzanıyordu. Uzun bir günbatımının ardından gece olmuştu. Işık, hissettirmeden yavaş yavaş eriyip gitti; gökyüzü parlak yıldızlarla kaplandı ve gemicilerin gözünde güney kutbunun yolunu belirten Güney Haçı görüldü. Bu ısıltılı karanlığın ortasında, uygarlaşmış sahillerdeki deniz fenerlerinin yerini tutan bu yıldızların ışığında, yat, sahilde bolca bulunan, kolay erişilebilir koylara demir atmadan yoluna cesaretle devam etti. Seren uçları, çoğu zaman, denizin üstüne eğilen kutup kayınlarının dallarına sürtünüyordu; yatın uskuru da, sık sık büyük nehirlerin sularını dövüyor ve kazları, ördekleri, su çulluklarını, bağırtlakları, nemli yörelerde yaşayan tüm bu tüylü hayvanlar âlemini uyandırıyor. Bir süre sonra harabeler görüldü. Gece, yıkıntılara görkemli bir görünüm vermişti, terk edilmiş bir koloninin hüznü kalıntısıydı burası. Bu sahillerin verimliliğiyle ve av hayvanı dolu bu ormanların zenginliğiyle sonsuza dek çelişecek bir adı vardı yörenin. *Duncan Port-Famine*'den¹ geçiyordu.

1581 yılında İspanyol Sarmiento, dört yüz göçmenle birlikte bu yere gelip yerleşmişti. Orada San Felipe şehrini kurmuştu. Son dere-
1 Açlık Limanı (ç.n.)

ce sert soğuklar koloniyi kırıp geçirmiş, kıştan kurtulmuş olanların hakkından da kıtlık gelmişti. 1587 yılında, korsan Cavendish, altı yıl varolsa bile altı yüzyıl yaşlanmış bir şehrin harabeleri üzerinde açlıktan ölen bu dört yüz bahtsızın sonuncusuyla karşılaştı.

Duncan bu ıssız sahiller boyunca yol aldı; gün doğarken, dar geçitlerin ortasında, gürgen, dişbudak ve kayın ormanları arasında yol alıyordu. Bunların ortasında yeşillikler arasındaki kubbeler, gür çobanpüskülüyle kaplı tepcikler ve sivri tepeler beliriyordu. Bu tepelerden biri olan *Buckland* dikilitaşı çok yükseklerle uzanıyordu. *Duncan* *Saint-Nicolas Koyu*'nun açıklığından geçti, eskiden adı *Franızlar Koyu*'ydu. *Bougainville* vermişti bu adı. Uzakta, foklar ve kocaman balina sürüleri oynayıyordu. Fıskırttıkları suya bakılırsa dört mil uzaklıktaydılar. Nihayet, *Froward Burnu* dönüldü. Burası, kıştan kalma son buzlarla kaplıydı hâlâ. Boğazın diğer tarafında, *Tierra del Fuego*'da *Sarmiento Tepesi* altı bin ayak yüksekliğe ulaşıyordu. Bu devasa kaya yığını bulut şeritleri birbirinden ayırıyor ve gökyüzünde bir tür hava takımadası oluşturuyordu. Amerika kıtası gerçek anlamda *Froward*

Burnu'nda bitiyordu, çünkü Horn Burnu 56° enleminde, denizin içinde kaybolmuş bir kayadan başka bir şey değildi.

Bu nokta aşıldığında, boğaz, Brunswick Yarımadası ile yassı çakıl taşları arasında kara-ya oturmuş dev bir balina gibi, binbir küçük adacık arasında uzanan uzun bir adanın, Desolación Adası'nın arasında daralıyordu. Amerika'nın bu kadar paramparça olan bu ucu ile Afrika, Avustralya ya da Hint ülkesinin açık ve belirgin uçları arasında ne büyük farklılık vardır! İki okyanus arasında uzanan bu devasa burnu hangi meçhul tufan böyle püskürtmüş olabilir?

Verimli sahillere geride kalmış, kıraç sahil şeritleri belirmeye başlamıştı. Vahşi görünüm-lü, içinden çıkılmaz labirentlerin binlerce dar boğazıyla oyulmuştu buralar. *Duncan*, tek bir hata yapmadan, hiç tereddüt etmeden, değiş-ken kıvrımları izliyordu. Döne döne çıkan du-manı, kayaların delip geçtiği sislere karışıyordu. Bu ıssız sahillerde kurulmuş birkaç İspan-yol acentesinin önünden, hızını yavaşlatma-dan geçti. Tamar Burnu'nda boğaz genişledi. Yat, Narborough Adaları'nın sarp kıyısını dönmek için, geri geri gidip hız aldı. Güney

sahillerine yaklaşıyorlardı. Nihayet, boğaza girdikten otuz altı saat sonra, Desolación Adası'nın en ucunda Pilares Burnu kayalıklarının ortaya çıktığı görüldü. *Duncan*'ın pruva bodoslaması önünde engin, açık, parıltılı bir deniz uzanıyordu ve coşkulu bir tavırla bu denizi selamlayan Jacques Paganel, tıpkı *Trinidad*'in¹ Pasifik Okyanusu'nun hafif rüzgârlarına baş eğdiği andaki Fernand de Macellan gibi heyecanlandı.

1 Macellan'ın bulunduğu geminin adı. (J.V.)

---

37. PARALEL

Pilares Burnu'nu geçtikten sekiz gün sonra, *Duncan*, on iki mil uzunluğunda ve dokuz mil genişliğinde olağanüstü bir haliç olan Talcahuano Koyu'nda tam istim ilerliyordu. Hava çok güzeldi. Buralarda kasımdan marta kadar tek bir bulut görünmez gökyüzünde. Güney rüzgârı, Ant zinciriyle korunan sahiller boyunca eser hep. John Mangles, Edward Glenarvan'ın emirlerine uygun olarak, Chiloé Takımadası'nın ve tüm bu Amerika kıtasındaki sayısız kalıntının çok yakınından geçmişti. Birkaç enkaz, kırık bir yelken direği, insan eliyle işlenmiş bir ağaç parçası sayesinde *Duncan* batan geminin izini bulabilirdi. Ama ortalıkta hiçbir şey görünmüyordu. Yoluna devam eden yat, Clyde'ın sisle kaplı sularını geride bıraktıktan kırk iki gün sonra, Talcahuano limanında demir attı.

Glenarvan kanosunu hemen denize indirtti ve Paganel'le birlikte rıhtıma çıktı. Bilgin coğrafyacı, özenle çalışmış olduğu İspanyol dilinden bu vesileyle yararlanmak istemişti, fakat, yerlilerle anlaşılamayınca çok şaşırdı.

“Bende eksik olan vurgu,” dedi.

“Gümrüğe gidelim,” karşılığını verdi Glenarvan.

Orada, abartılı el kol hareketlerinin eşlik ettiği birkaç kelime İngilizcenin yardımıyla, Britanya konsolosunun Concepción'da kaldığını anlattılar onlara. Bu bir saatlik bir yolculuk demekti. Glenarvan hızlı giden iki at buldu kolaylıkla ve Paganel ile birlikte, Pizarro'ların cesur yol arkadaşı Valdivia'nın atılğan dehasına borçlu oldukları bu büyük şehrin duvarlarını kısa süre sonra aşmışlardı.

Şehir, eski ihtişamından ne kadar da kaybetmişti! Yerliler tarafından sık sık talan edilmiş, 1819'da yangın geçirmiş, taş üstünde taş bırakılmamış, harabeye çevrilmişti, duvarları yakılıp yıkılmalar sırasındaki alevlerden hâlâ simsiyahtı. Aşağı yukarı sekiz bin kişinin yaşadığı Talcahuano onu çoktan gölgede bırakmıştı. Tembel adımlarla arşınlanan sokakları çayırılığa dönüşmüştü. Ne ticaret ne bir faali-

yet vardı, iş yapmak imkânsızdı. Her balkonda mandolin sesi çınlıyor; cumbaların ardından baygın şarkılar geliyordu. Eski erkek şehri Concepción, bir kadın ve çocuk köyü haline gelmişti.

Glenarvan, bu çöküşün nedenlerini aramakta pek hevesli gözüküyordu. Jacques Paganel ise bu konuyla çok ilgiliydi ve bir an bile yitirmeden Britanya Majestesi'nin konsolosu J.R. Bentock'un evine gitti. Bu şahıs onu pek kibarca kabul etti ve Kaptan Grant'in hikâyesini öğrendiğinde, tüm kıyı hakkında bilgi edinme görevini üstlendi.

Üç direkli *Britannia*'nın Şili ya da Araukan sahilleri boyunca, 37. paralele doğru karaya oturduğunu duyup duymadığı sorulduğunda, buna olumsuz cevap verdi. Bu türden bir olay hakkında herhangi bir rapor ne konsolosa, ne de diğer milletlerden meslektaşlarına ulaşmıştı. Glenarvan cesaretini yitirmedi. Talcahuano'ya geri döndü ve çabasından, özeninden, parasından bir şey esirgemedi. Tüm sahil kesimine görevliler yolladı. Sahillerde yaşayanlar arasında yapılan en titiz soruşturmalardan sonuç çıkmadı. *Britannia*'nın geçirdiği kazadan hiçbir iz kalmadığı ortadaydı.

Bunun üzerine, Glenarvan, yol arkadaşlarına girişimlerinin başarısız kaldığını bildirdi. Mary Grant ve kardeşi duydukları üzüntüyü gizleyemediler. Duncan Talcahuano'ya geldiğinden bu yana altı gün geçmişti. Yolcular güvertede toplanmışlardı. Lady Helena, sözleriyle değil –ne söyleyebilirdi ki?– okşayışlarıyla kaptanın iki çocuğunu teselli ediyordu. Jacques Paganel belgeyi yeniden ele almış, derin bir dikkatle inceliyordu, sanki yeni sırlar bulup çıkarmak ister gibiydi. Bir saatten beri incelemekteydi ki, Glenarvan ona seslendi:

“Paganel! Bilgeliğinize sığınıyorum. Bu belge hakkında yaptığımız yorum yanlış olmasın? Bu kelimelerin anlamı mantıksız mı?”

Paganel cevap vermedi. Düşünüyordu.

“Felaketin geçtiğini varsaydığımız yer hakkında yanılıyor muyuz?” diye sözüne devam etti Glenarvan. “Patagonya adı en kavrayışsız insanların bile gözüne çarpmıyor mu?”

Paganel susmaya devam ediyordu.

“Hem,” dedi Glenarvan, “Yerli kelimesi bizi haklı çıkar mı?”

“Kesinlikle,” cevabını verdi Mac Nabbs.

“Buna göre, kazazedelerin bu satırları yazarlarken yerlilerin tutsağı olmayı bekledikle-

ri açık değil mi?”

“Burada durun, sevgili lord,” cevabını verdi nihayet Paganel, “diğer sonuçlarınız doğru olsa da, sonuncusu, en azından, bana akılcı gelmiyor.”

“Ne demek istiyorsunuz?” diye sordu Lady Helena, bakışlarını coğrafyacıya dikmişti.

“Demek istediğim,” cevabını verdi Paganel, sözlerini vurgulayarak, “Kaptan Grant şimdi yerlilerin esiri, şunu da eklemeliyim ki, belge bu durum hakkında hiç kuşkuya yer bırakmıyor.”

“Açıklayın, bayım,” dedi Miss Grant.

“Çok basit, sevgili Mary, belgede *esir düşecekler* diye okumak yerine, *esirler* diye okuyun, her şey aydınlanır.”

“Ama bu imkânsız!” cevabını verdi Glenarvan.

“İmkânsız mı! Niçin, saygıdeğer dostum?” diye sordu Paganel gülümseyerek.

“Çünkü şişe ancak, gemi kayalıklara çarpıp parçalandığı sırada denize atılmış olabilir. Buradan şu sonuç çıkar ki, enlem ve boylam dereceleri kazanın olduğu yeri belirtmektedir.”

“Bunu kanıtlayan bir şey yok,” diye heyecanla karşılık verdi Paganel, “kazazedeler, yer-

liler tarafından kıtanın içine sürüklendikten sonra, bu şişe aracılığıyla, niçin esir olarak tutuldukları yeri belirtmeye çalışmış olmasınlar?”

“Basit bir nedenle, sevgili Paganel, çünkü bir şişeyi denize atabilmek için en azından denizin orada olması gerekir.”

“Ya da, deniz yoksa,” diye söze devam etti Paganel, “denize dökülen ırmaklar vardır.”

Bu beklenmedik cevap şaşkınlıkla, aynı zamanda akla yatkınlığı ifade eden bir sessizlikle karşılandı. Dinleyenlerin gözlerinde parılayan ışıktan Paganel, her birinin yeni bir ümide kapıldıklarını anladı. İlk konuşan Lady Helena oldu.

“Ne fikir ama!” diye haykırdı.

“Hem de iyi bir fikir,” diye ekledi safça coğrafyacı.

“Bu durumda, sizin kanınız nedir?...” diye sordu Glenarvan.

“Bence 37. paraleli Amerikan sahiline denk düştüğü yerde araştırmalı ve Atlantik’e girdiği noktaya kadar yarım derece bile uzaklaşmadan izlemeliyiz. Belki de bu yol üzerinde *Britannia*’nın kazazedelerini buluruz.”

“Zayıf bir ihtimal!” cevabını verdi binbaşı.

“Zayıf bile olsa,” diye sözüne devam etti

Paganel, “gözardı edilmemeli. Eğer ben haklıysam, tesadüfen, bu şişe denize bu kıtanın nehirlerinden birinin akışını izleyerek varmışsa eğer, bu durumda, esirlerin izine ulaşırız. Bakın, dostlarım, işte bu ülkenin haritası, gerçeği size kanıtlayacağım!”

Bunu diyen Paganel masanın üzerine Şili’yi ve Arjantin’in bölgelerini gösteren bir harita yaydı.

“Bakın,” dedi, “Amerika kıtası boyunca yapacağımız bu yolculukta beni takip edin. Dar Şili şeridini atlayalım. Ant Sıradağları’nı aşalım. Pampaların ortasına inelim. Nehirler, ırmaklar, akarsular bu bölgelerde yok mu? Var. İşte Rio-Negro, işte Rio-Colorado, işte 37 derece enleminde kesişen kolları. Bunların hepsi de belgenin taşınmasına hizmet etmiş olabilir. Orada, belki bir kabilenin içinde, yerleşik yerlilerin ellerinde, az bilinen bu nehirlerin kıyısında, sıradağların boğazlarında, dostlarımızın mucizevi bir müdahaleyi beklediklerini haklı olarak söyleyebilirim! Bu durumda onların ümitlerini boşa mı çıkaracağız? Parmağım-la şu an harita üzerinde çizmekte olduğum kesin yolu izlemek konusunda hepiniz hemfikir değil misiniz? Ve eğer yanılıyorsam, 37. para-

lelin sonuna kadar gitmek görevimiz değil midir? Hatta, kazazedeleri bulmak için, gerekiyorsa eğer, bu paralelle birlikte Dünya'nın çevresini dolaşmak zorunda değil miyiz?"

Cesur ve canlı bir şekilde ifade edilen bu sözler Paganel'i dinleyenler arasında derin bir heyecan yarattı. Herkes ayağa kalktı ve tek tek gelip Paganel'in elini sıktılar.

"Evet! Babam orada!" diye haykırıyordu Robert Grant, gözleriyle haritayı bir çırpıda tarayarak.

"Nerede olursa olsun," cevabını verdi Glenarvan, "onu bulacağız, oğlum! Dostumuz Paganel'in yorumu çok mantıklı, onun bize çizdiği yolu hiç tereddüt etmeden izlememiz gerekiyor. Kaptan, ya kalabalık bir yerli topluluğunun ya da küçük bir kabilenin esiridir. İkinci durumda, onu kurtarıyoruz. Diğer durumda, ise ne halde olduğunu öğrendikten sonra, Duncan'la doğu kıyısına ulaşır, Buenos Aires'e varırız ve orada, Binbaşı Mac Nabbs'ın toparladığı bir müfreze, Arjantin bölgelerindeki tüm yerlilerin hakkından gelir."

"Çok doğru, Saygıdeğer Efendimiz!" cevabını verdi John Mangles, "şunu da eklemeliyim ki, Amerika kıtasında yapılacak bu yolcu-

luk tehlikesizce gerçekleşecektir.”

“Tehlikesizce ve yorulmadan,” diye sözü aldı Paganel. “Bizim imkânlarımıza sahip olmayan ne kadar çok kişi bunu gerçekleştirdi bugüne kadar! Hem de cesaretleri kadar büyük bir işin peşinde oldukları da söylenemez! 1782 yılında Basilio Villarmo denen biri Carmen’den Ant Sıradağları’na kadar gitmemiş miydi? 1806 yılında bir Şilili, Concepción bölgesi Belediye Başkanı don Luiz de la Cruz, Antuco’dan yola çıkarak tam da bu otuz yedinci paraleli izlememiş miydi? Antlar’ı aşarak, kırk günde tamamlanan bir güzergâh sonunda Buenos Aires’e varmamış mıydı? Son olarak da, Albay Garcia, Bay Alcide d’Orbigny ve benim değerli meslektaşım Doktor Martin de Moussy, bu ülkeyi dört bir yandan katetmediler mi, hem de bizim insanlık için yapacağımız şeyi bilim adına yapmadılar mı?”

“Bayım! Bayım!”, dedi Mary Grant, heyecandan kesik kesik çıkan bir sesle, “sizi bunca tehlikeye maruz bırakan bir fedakârlığı nasıl kabul edebiliriz?”

“Tehlike mi?” diye haykırdı Paganel. “*Tehlike* sözcüğünü kim dile getirdi?”

“Ben değil!” cevabını verdi Robert Paganel,

gözleri parlıyordu, bakışları kararlıydı.

“Tehlikeler!” diye sözüne devam etti Paganel, “Tehlike var mıdır? Nedir ki söz konusu olan? En fazla üç yüz elli fersahlık bir yolculuk, çünkü dümdüz ilerleyeceğiz, diğer yarımkürede İspanya’ya, Sicilya’ya, Yunanistan’a denk düşen bir enlemde gerçekleşecek bir yolculuk, dolayısıyla aşağı yukarı benzer iklim koşullarında, en fazla bir ay sürecektir bir yolculuk! Gezinti bu!”

“Bay Paganel,” diye sordu Lady Helena, “eğer kazazedeler yerlilerin eline düşmüşlerse yaşamlarına saygı gösterilmiş midir sizce?”

“Evet, bayan! Yerliler insanyiyici değildir! Alakası yok. Benim yurttaşlarımdan biri, Coğrafya Cemiyeti’nden tanıdığım Bay Guinnard, üç yıl boyunca pampa yerlilerinin esiri olarak kaldı. Acı çekti, kötü muamele gördü, ama sonunda bu sınavdan alnının akıyla çıktı. Bir Avrupalı bu bölgelerde işe yarar; yerliler onun değerini bilirler ve değerli bir hayvan gibi özen gösterirler ona.”

“O halde, tereddüte yer yok,” dedi Glenarvan, “yola çıkmalıyız, hem de gecikmeden. Hangi yolu izlemeliyiz?”

“Kolay ve hoş bir yolu,” cevabını verdi Pa-

ganel. “Başlangıç biraz dağlık, sonra Ant Dağları’nın doğu yamacına doğru hafif bir iniş, son olarak da tekdüze, çimlerle kaplı, kumlu bir düzlük, gerçek bir bahçe.”

“Haritaya bakalım,” dedi binbaşı.

“İşte, sevgili Mac Nabbs. Şili sahilindeki, 37. paralelin ucundan, Rumena Burnu ile Carnero Koyu arasından ilerleyeceğiz. Araukanya’nın başşehrini geçtikten sonra, Antuco Geçidi’nden sıradağları keseceğiz, volkan güneyde kalacak; sonra, dağların uzanan meyilleri üzerinde kayarak, Neuquem’i, Rio-Colorado’yu aşp pampalara, Salinas’a, Guamini Nehri’ne, Tapalquen Dağı’na ulaşırız. Orada Buenos Aires bölgesinin sınırları görülür. O sınırları geçeceğiz, Tandil Dağı’na tırmanacağız ve araştırmalarımızı Medano Burnu’na kadar, Atlantik sahillerinde sürdüreceğiz.”

Böyle konuşarak, gezi programını oluşturan Paganel, gözünün önündeki haritaya bakma zahmetine bile katlanmıyordu; haritayla bir işi yoktu. Frézier’nin, Molina’nın, Humboldt’un, Miers’in, d’Orbigny’nin çalışmalarından beslenen sarsılmaz belleği ne yanılabilir, ne şaşırabilirdi. Bu coğrafi adlar dizinini bitirdikten sonra ekledi:

“Evet, dostlarım, yol düz. Otuz gün içerisinde aşmış oluruz ve *Duncan*’dan önce doğu sahiline varırız, tabii akıntıya karşı esen rüzgârların onu geciktireceğini düşünürsek.”

“Böylece *Duncan*,” dedi John Mangles, “*Corrientes Burnu* ile *Saint-Antoine Burnu* arasından geçmiş olacak, öyle mi?”

“Çok doğru.”

“Peki, böyle bir seferin ekibini nasıl oluşturacaksınız?” diye sordu Glenarvan.

“Mümkün olduğunca basit bir şekilde. Önemli olan tek şey Kaptan Grant’in durumunu bilmektir, yoksa yerlilerle çatışmak değil. Sanırım, Lord Glenarvan bizim doğal şefimizdir; binbaşı, yerini kimseye bırakmak istemez; hizmetkârınız Jacques Paganel...”

“Ya ben!” diye haykırdı genç Grant.

“Robert! Robert!” dedi Mary.

“Niçin olmasın?” cevabını verdi Paganel. “Yolculuklar gençleri geliştirir. Demek ki, biz dördümüz ve *Duncan*’ın üç denizcisi...”

“Nasıl!” dedi John Mangles, efendisine hitap ederek, “Saygıdeğer Efendimiz beni istemiyor mu?”

“Sevgili John,” cevabını verdi Glenarvan, “yolcularımızı gemide bırakacağız, yani dünya-

da en sevdiğimiz varlıkları! *Duncan*'ın fedakâr kaptanı dışında kim göz kulak olabilir onlara?"

"Biz size eşlik edemez miyiz?" dedi Lady Helena, gözleri bir hüzün bulutuyla kaplanmıştı.

"Sevgili Helena," cevabını verdi Glenarvan, "yolculuğumuzu olağanüstü çabuklukta gerçekleştirmek zorundayız; uzun süre ayrı kalmayacağız, hem..."

"Evet, dostum, sizi anlıyorum," cevabını verdi Lady Helena, "gidin o halde, başarılı olursunuz dilerim!"

"Hem bu bir yolculuk değil," dedi Paganel.

"Ne peki?" diye sordu Lady Helena.

"Bir geçiş, fazlası değil. Geçip gideceğiz, hepsi bu, yeryüzünün namuslu insanları gibi, mümkün olduğunca fazla iyilik yaparak. *Transire benefaciendo*,¹ sloganımız bu."

Paganel'in bu sözü üzerine tartışma sona erdi; tabii eğer herkesin hemfikir olduğu bir söyleşiye tartışma denebilirse... Hazırlıklar aynı gün başladı. Yerliler anlamasın diye, seferi gizli tutma kararı alındı.

Yola çıkış tarihi 14 Ekim olarak saptandı. Karaya çıkacak tayfaları seçmek söz konusu

1 İyilikle geçip gitmek. (yhn.)

olduğunda, herkes bu işe gönüllü olduğunu bildirince Glenarvan seçmekte zorlandı. Bunun üzerine, öylesine cesur bu insanları üzmemek için kura çekmeyi tercih etti. Kura çekti ve ikinci kaptan Tom Austin, güçlü kuvvetli biri olan Wilson ve boksta Tom Sayers'a¹ meydan okumuş olan Mulrady'ye güldü şans.

Glenarvan hazırlıklar için aşırı bir faaliyet gösterdi. Belirtilen günde hazır olmak istiyordu ve oldu da. Aynı anda, John Mangles kömür yükleme işini tamamladı, hemen denize açılmaya hazırdı. Arjantin sahilinde yolcuları karşılamak istiyordu. Glenarvan'la genç kaptan arasında başlayan rekabet herkesin yararına bir hal almıştı.

Gerçekten de, 14 Ekim'de, kararlaştırılan saatte, herkes hazırdı. Yola çıkma anı geldiğinde, yatın yolcuları salonda toplandılar. Duncan harekete hazırdı, uskurunun pervaneleri de Talcahuano'nun berrak sularını bulanırmaya başlamıştı bile. Glenarvan, Paganel, Mac Nabbs, Robert Grant, Tom Austin, Wilson, Mulrady, karabinalarla ve Colt marka revolverlerle silahlanmış olarak, gemiden ayrılmaya hazırlandılar. İskelenin ucunda rehberler ve katırlar onları bekliyordu.

¹ Londra'nın ünlü boksörü. (J.V.)

“Vakit geldi,” dedi sonunda Lord Edward.

“Haydi, dostum!” cevabını verdi Lady Helena, heyecanını bastırarak.

Lord Glenarvan Lady Helena’yı göğsüne bastırdı, o sırada Robert de Mary Grant’in boynuna atıldı.

“Şimdi, sevgili dostlar,” dedi Jacques Paganel, “Atlantik sahillerine kadar son kez tokalaşalım!”

Pek kolay olmadı bu. Yine de, saygın bilginin dileğini gerçekleştirir tarzda kucaklaşmalar görüldü.

Güverteye çıktılar ve yedi yolcu *Duncan*’ı terk etti. Bir süre sonra rıhtıma vardılar, ilerleyen yat rıhtıma yarım gomena¹ kadar yaklaştı.

Lady Helena, güvertenin tepesinden, son bir kez haykırdı:

“Dostlarım, Tanrı yardımcınız olsun!”

“Yardım edecektir, bayan,” diye karşılık verdi Jacques Paganel, “çünkü şuna inanırnanızı rica ederim ki biz kendi kendimize yardım edeceğiz zaten!”

“İleri!” diye haykırdı John Mangles makineci.

“Yola çıkalım!” cevabını verdi Lord Glenar-

1 Gomena: Deniz milinin onda biri. (185,2 m.) (yhn.)

van.

Ve yolcular, binek hayvanlarına dizginlerini takarak, kıyı yolunu izlerken, *Duncan*, uskurunun kuvvetiyle, okyanusa doğru tam istim ilerliyordu.

ŞİLİ YOLCULUĞU

Glenarvan'ın oluşturduğu yerli birlik, üç erkek ve bir çocuktan oluşuyordu. Katırcıbaşı yirmi yıldan beri bu ülkede yaşayan bir İngiliz'di. Yolculara katır kiralama ve Ant Dağları'nın çeşitli geçitlerinde onlara rehberlik etme işiyle uğraşıyordu. Sonra, onları, pampa yollarına aşına olan ve "baqueano" denen Arjantinli bir rehberin ellerine teslim ediyordu. Bu İngiliz, katırlarla ve yerlilerle birlikte geçirdiği yıllar içinde anadilini tamamen unutmamış olduğundan yolcularla konuşabiliyordu. Bu durumu, isteklerinin ifadesinde ve emirlerinin yerine getirilmesinde bir kolaylık olarak değerlendiren Glenarvan hemen bundan yararlandı, çünkü Jacques Paganel meramını anlatamıyordu henüz.

Bu katırcıbaşına, Şilililerin deyişiyle bu "catapaz"a, iki yerli kılavuz çoban ve on iki

yaşında bir çocuk yardım ediyordu. Kılavuz çobanlar, grubun yüklerini taşıyan katırları güdüyorlardı. Çocuk ise, çingirak ve çanla önde yürüyerek, ardından on katırı sürükleyen ve “madrina” denen küçük kısırağı idare ediyordu. Katırların yedisine yolcular, birine *catapaz* biniyordu; diğer ikisine yiyecekler ve ovadaki yerli şeflere iyi niyet sunmak için birkaç top kumaş yüklenmişti. Kılavuz çobanlar, alışkın oldukları gibi, yaya yürüyordu. Güney Amerika'dan bu geçiş, güvenlik ve sürat açısından en iyi koşullarda gerçekleşecek gibiydi.

Ant Dağları boyunca yapılan bu yürüyüş sıradan bir yolculuk değildi. En değerlileri Arjantin bölgesinden gelen bu güçlü katırlar olmadan bu işe girilemezdi. Bu mükemmel hayvanlar ülke içinde ilkel ırktan daha üstün bir gelişme göstermiştir. Beslenme bakımından hiç zorluk çıkarmazlar. Günde bir kez su içer, sekiz saat içinde on fersah yolu kolaylıkla alır ve on dört *arrobe*¹ ağırlığında bir yükü hiç şikâyet etmeden taşırlar.

Bir okyanustan diğerine giden bu yol üzerinde han yoktur. Kurutulmuş et, baharatla çeşnilendirilmiş pirinç ve yol boyunca avlanmaya rıza gösteren av hayvanları yenir. Dağda 1 *Arrobe*, 11 kilo ve 50 santime denk yerel bir ölçüdür. (J.V.)

sel suları, düzlükte ırmakların suları içilir, içine tatlandırıcı olarak birkaç damla rom katılır, herkesin kendi erzağı “chiffle” adı verilen bir öküz boynuzunun içindedir. Ayrıca, fazla alkolü içki kullanmamaya da dikkat etmek gerekir. Vücut sisteminin özellikle taşkınlığa açık olduğu bu bölgede bu tür içkiler pek uygun değildir. Yatak takımlarına gelince, her şey “recado” adı verilen, yerlilere özgü eyerin içindedir. Bu eyer, süslü bir şekilde işlenmiş geniş kolanların tuttuğu ve bir yandan sepi- lenmiş ve diğer yandan yünle süslenmiş, “pe- lion” denen koyun derisinden yapılır. Bu sıcak örtülerin altına giren bir yolcu, nemli gecelere zarar görmeden meydan okuyabilir ve mü- kemmel bir uyku çekebilir.

Yolculuk etmeyi bilen ve çeşitli ülkelerin geleneklerine uyum sağlayabilen biri olan Glenarvan, kendisi ve adamları için Şilili kos- tümü seçmişti. Paganel ve Robert, bu iki ço- cuk –biri büyük, biri küçük–, ortasından bir delik açılmış, geniş bir İskoç kumaşı olan ulu- sal *poncho*'nun¹ içinden kafalarını çıkardıkla- rında ve ayaklarını da bir tayın arka ayağından yapılmış deri çizmelerin içine soktuklarında

1 Panço. (yhn.)

pek de mutlu olmadılar. Gayet donanımlı bir şekilde koşumlanmış katırlarını görmek gerekiyordu. Ağızlarında Arap gemi vardı; deriden örülmüş uzun dizgin, kamçı olarak işe yarıyordu; metal süslemelerle güzelleştirilmiş başlık ve gündelik erzakın taşındığı parlak renkli bezden ikiz çanta olan “alforja”lar taşıyorlardı. Her zaman dalgın olan Paganel, mükemmel bineğine binmeye çalışırken üç dört kez çifte yeme tehkikesi atlattı. Eyere biner binmez, yanından hiç ayırmadığı ve omzuna çapraz astığı dürbünüyle, ayaklarını üzengilere kenetledi, kendini hayvanının anlayışına emanet etti ve bundan da pişman olmadı. Genç Robert’e gelince, mükemmel bir süvari olacağını daha işin başında gösterdi.

Yola koyuldular. Hava çok güzeldi, gökyüzü son derece berraktı ve hava, güneşin yakıcılığına rağmen, denizden gelen rüzgâr sayesinde yeterince temizlenmişti. Küçük grup, Talcahuano Koyu’nun kıvrımlı sahilleri boyunca süratle geçtiler, otuz mil güneyde paralelin ucuna kavuşmak niyetindeydiler. Bu ilk gün boyunca, kurutulmuş eski bataklık sazları arasından hızla ilerlediler, pek az konuşuyorlardı. Ayrılık vedalaşmaları, yolcuların zih-

ninde hâlâ canlı bir sahneydi: *Duncan*'ın ufukta kaybolurkenki dumanlarını hâlâ görebiliyorlardı. Hepsi susuyordu, *Paganel* hariç; bu çalışkan coğrafyacı kendi kendine İspanyolca sorular soruyor ve bu yeni dilde cevaplar veriyordu.

Catapaz da oldukça suskun bir adamdı, mesleği onu geveze kılacak bir iş değildi. Ancak emrindeki kılavuz çobanlarla konuşuyordu. Bu çobanlar, işlerinin ehli olduklarından, hizmetlerini gayet iyi yerine getiriyorlardı. Katırın teki dursa, gırtlaktan gelen bir sesle onu uyarıyorlardı; bağırmanın yetmediği yerde, tam hedefe isabet ettiren elleriyle fırlattıkları bir çakıl taşı onun inadının hakkından geliyordu. Bir kolan gevşediğinde, bir koşum başlığı eksik olduğunda, çoban, *poncho*'sunu çıkararak katırın kafasını onunla örtüyordu, kaza telafi edildiğinde katır da hemen yola koyuluyordu.

Katırcıların alışkanlığı saat sekizde, sabah kahvaltısından sonra yola çıkmak ve böylece akşamın dördünde yatma vaktine kadar yola devam etmektir. Glenarvan bu âdete bağlı kaldı. *Catapaz* mola işareti verdiğiğinde, yolcular, okyanusun köpüklü kıyı boyundan ayrılma-

dan, koyun güney ucunda bulunan Arauco şehrine yaklaşıyorlardı. Batıya doğru, Carnero Koyu'na kadar, 37. derecenin ucunu bulmak için yirmi kilometre kadar yürümek gerekiyordu. Ama Glenarvan'ın adamları bu kıyı bölgesini daha önce de katetmişler, hiçbir deniz kazası izine rastlamamışlardı. Dolayısıyla yeni bir keşifte bulunmak gereksizdi ve Arauco şehrinin hareket noktası olmasına karar verildi. Buradan yol doğuya doğru, dümdüz bir hat boyunca uzanıyor olmalıydı.

Küçük grup geceyi geçirmek üzere şehre girdi ve bir han avlusunun ortasında kamp kurdu, konfor düzeyi hâlâ yetersizdi.

Arauco, yüz elli fersah uzunluğunda, otuz fersah genişliğinde bir eyalet olan Araukan-ya'nın başşehridir. Şair Ercilla'nın dizelerindeki Şili ırkının büyük oğulları Molouche'lar burada oturmaktadır. Onurlu ve güçlü bir ırktırlar. İki Amerika'da da yabancı tahakkümüne boyun eğmemiş tek ırk onlardır. Arauco, geçmişte İspanyolların egemenliğine girmiş olsa da, en azından halklar boyun eğmemiştir; bugün nasıl Şili'nin istila edici işletmelerine direniyorlarsa o dönemde de direnmişlerdi. Bağımsızlık bayrakları –mavi zemin üzerinde be-

yaz yıldız— şehri koruyan tahkimli tepenin zirvesinde bugün hâlâ dalgalanmaktadır.

Akşam yemeği hazırlanırken, Glenarvan, Paganel ve *catapaz*, damları samanla örtülü evler arasında dolaştılar. Arauco'da, bir kilise ve bir Fransisken manastırı dışında ilginç hiçbir şey yoktu. Glenarvan, bilgi toplamaya çalıştı ama başarılı olamadı. Paganel, yöre sakinlerine meramını anlatamadığı için ümitsizliğe kapılmıştı; ama, yerliler Araukan dili —Macellan Boğazı'na kadar yaygın olarak kullanılan bir anadil— konuştuklarından, Paganel'in İspanyolcası ancak İbranice kadar yarıyordu işine. Dolayısıyla kulakları bir işe yaramadığından gözlerini meşgul etti ve gözünün önünde dolaşan Molouche ırkının çeşitli türlerini incelemek ona tam bir bilgin tatmini verdi. Erkeklerin boyları uzundu. Yüzleri yassı, tenleri bakır rengindeydi, sakalları yolunmuştu. Kuşku dolu bakışları vardı ve koca kafaları uzun siyah saçları arasında kayboluyordu. Barış zamanında ne yapacaklarını bilmeyen savaşçıların kendine has miskinliğine kapılmış gibiydiler. Sefalet içindeki gayretli karıları yorucu ev işleriyle uğraşüyor, atları tımar ediyor, silahlarını temizliyor, toprakla uğraşıyor, efendileri

için avlanıyor ve dahası, iki yıl emek gerekti-
ren ve en düşüğünün fiyatı yüz dolara erişen¹
bu mavi-turkuvaz *poncho*'ları imal edecek za-
man buluyorlardı.

Sonuç olarak, bu Molouche'ler pek ilginç
bir halk değildi ve oldukça vahşi âdetleri var-
dı. Tek bir erdeme karşılık –bağımsızlık sevgi-
si– insana özgü ahlak bozukluklarının nere-
deyse tümüne sahiptiler.

Paganel, gezintisini tamamlayıp akşam ye-
meğine geldiğinde, onlar için “Gerçek Isparta-
lılar” deyip duruyordu.

Saygın bilgin abartıyordu elbette. Arauco
şehrini ziyareti sırasında Fransız yüreğinin
hızla çarptığını eklediğinde kimse bir şey an-
layamadı. Binbaşı bu beklenmedik “kalp çarp-
ması”nın nedenini sorduğunda ise, bu duygu-
sunun pek doğal olduğunu, çünkü vatandaş-
larından birinin eskiden Araukanya tahtında
oturduğunu söyledi. Binbaşı, bu hükümranın
adını bilmeyi pek istiyordu. Jacques Paganel,
yürekli Bay de Tonneins'in adını gururla andı.
Périgueux'nün eski dava vekili, mükemmel
bir insandı. Bu kaba sakallı adam, tahttan düş-
müş kralların “tebaanın nankörlüğü” dedikle-
ri şeye maruz kalmıştı. Tahttan indirilmiş bir
1 500 Frank. (J.V.)

memur eskisi fikrinin binbaşı hafifçe gülümsemiş olsa da, Paganel, eski bir memurun iyi bir kral olmasının belki de bir kralın iyi bir memur olmasından daha kolay olduğu şeklinde çok ciddi bir cevap verdi. Ve bu saptama üzerine, herkes güldü ve eski Araukanya kralı I. Orellie-Antoine'ın sağlığına birkaç damla "chicha"¹ içildi. Birkaç dakika sonra, *poncho*'larına sarıyan yolcular derin bir uykuya geçmişlerdi bile.

Ertesi gün, saat sekizde, başta *madrina*, en son da kılavuz çobanlar olmak üzere, küçük grup doğuya doğru, 37. paralel yolunu tuttu. O sırada, Araukanya'nın, üzüm bağları ve sürü hayvanı bakımından zengin, verimli arazisinden geçiyorlardı. Fakat, yavaş yavaş, ortalık ıssızlaştı. Ancak arada bir "rastreadores" kulübesiyle karşılaşıyorlardı. Bunlar, tüm Amerika'da ünlü oları at eğiticisi yerlilerin yaşadıkları kulübelerdi. Kimi zaman, terk edilmiş konaklama yerleri de çıkıyordu karşısına, düzlüklerdeki göçebe yerliler barınıyordu buralarda. O gün boyunca, iki engel çıktı önlerine: rio de Raque ve rio de Tubal nehirleri. Fakat, *catapaz*, öte tarafa geçmeyi sağlayan bir yaylan keşfetti. Ant Dağları geniş yamaçları ve 1 Mayalanmış mısırdan yapılan sert içki. (J.V.)

kuzeye doğru artan doruklarıyla ufka kadar uzanmaktaydı. Bunlar Yeni Dünya iskeletini taşıyan devasa omurganın aşağı omurlarıydı.

Akşamın saat dördünde, otuz beş millik bir yolculuktan sonra, kırım ortasında, devasa mersin ağaçları koruluğunda konakladılar. Katırların koşumları çözüldü ve çayırlığın sık çimenlerinde özgürce otlamaya bırakıldılar. *Alforja*'lar alışıldık et ve pirinci sağladılar. Toprağın üzerine yayılmış *pelion*'lar örtü, yastık görevi görüyordu ve bu doğal yatakların üzerinde, herkes bir güzel dinlenip huzur buldu, kılavuz çobanlar ve *catapaz* ise sırayla nöbet tuttular.

Hava pek uygundu, Robert dahil tüm yolcuların sağlıkları yerindeydi, dahası, bu yolculuk pek uygun koşullarda başlamıştı. Dolaşısıyla, bu durumdan yararlanmak ve bir oyuncunun "şansını zorlaması" gibi daha atak davranmak gerekiyordu. Herkesin fikri buydu. Ertesi gün, canlı bir yürüyüş tutturuldu, Bell Çağlayanı kazasız belasız aşıldı ve akşamleyin, İspanya Şili'sini bağımsız Şili'den ayıran rio Biobio kıyısında kamp kurulduğunda, Glenarvan yolcululuğun otuz beş millik bölümünün daha aşıldığını kaydedebildi. Bu top-

raklar değişmemişti. Her zamanki gibi verimli ve nergiszambağı, ağağsı menekşe, tatula ve altın iekli kaktüs bakımından zengindi. Aralarında benekli yabankedisinin de bulunduğu birkaç hayvan sık bitkiler üzerine serilmiş yatıyorlardı. şahinin pençelerinden kaçan bir balıkçıl, yalnız bir gece kuşu, ardı kuşları ve dalgıç kuşları ise tüylü ırkın tek temsilcileriydi. Ama yerlilere pek az rastlanıyordu. Ancak birkaç “guassos”, yani yerlilerle İspanyolların melez çocukları, çıplak ayaklarına geçirdikleri devasa mahmuzların kana buladığı atları üzerinde dört nala giderek, bir gölge gibi geçip gidiyorlardı. Yol üzerinde konuşacak kimse yoktu, bilgi almak kesinlikle imkânsızdı. Glenarvan kararını vermişti. Yerlilerin esiri olan Kaptan Grant’in, onlar tarafından, Ant Dağları zincirinin ötesine sürüklenmiş olduğunu düşünüyordu. Araştırmalar ancak pampalarda verimli olabilirdi, başka yerde değil. Dolayısıyla sabretmek gerekiyordu ve ilerlemek, hızla ve daima ilerlemek zorundaydılar.

17’sinde, her zamanki saatte ve alışıldık düzen içinde kalktılar. Robert bu düzene ayak uydurmakta zorlanıyordu, çünkü ateşli mizacıyla *madrina*’nın önüne geçiyor, katırını da

sıkıntıya sokuyordu. Genç çocuğu yürüyüş kolunda tutabilmek için Glenarvan'ın ciddi uyarısı gerekiyordu.

Arazi giderek daha engebeli bir hal aldı; Görülen birkaç tümsek yakındaki dağların işaretiydi; nehirler, eğimlerin değişkenliğine gü-rültüyle uyararak, çoğalıyorlardı. Paganel haritalarını sık sık kontrol ediyordu; bu nehirlerden biri haritalarda görünmediğinde, ki bu durumla sık karşılaşılıyordu, coğrafyacı kanı damarlarında kaynamaya başlıyor ve dünyada eşi görülmemiş en hoş biçimde sinirleniyordu.

“Adı olmayan bir nehir,” diyordu, “medeni hakka sahip olmayan biri gibidir sanki! Coğ-rafi yasaların gözünde varlığı yok.”

Bu adsız nehirlere ad koymak için sabırsızlanıyordu; onları haritasının üzerinde not ediyor ve İspanyol dilinin en ilginç nitelemeleriyle, onları gülünç bir biçimde adlandırıyordu.

“Ne dil ama!” diye tekrarlayıp duruyordu, “ne dolu ve sesli bir dil! Cevher gibi bir dil, eminim ki, tunç çanlar gibi yüzde yetmiş sekizi bakırdan ve yirmi ikisi kalaydan oluşmuştur!”

“Hiç olmazsa gelişme gösteriyor olmalısınız,” karşılığını verdi Glenarvan.

“Kuşkusuz! Sevgili lordum! Ah! Keşke şive

olmasaydı, ama var!”

Yolda giderken, gırtlakını patlatma pahasına, telaffuz zorluğunun üstesinden gelmek için çalışmaktaydı Paganel, bu arada coğrafi gözlemleri de asla ihmal etmiyordu. Bu konuda, şaşırtıcı bir yeteneği vardı ama ustasını bulamamıştı. Glenarvan *catapaz*’a ülkenin bir özelliği hakkında soru sorsa, bilgin yol arkadaşı rehberden önce cevabı yapıştırıyordu her seferinde. *Catapaz* ona şaşkın şaşkın bakıyordu.

Aynı gün, saat ona doğru, karşılarına, o zamana kadar izledikleri hattı kesen bir yol çıktı. Glenarvan doğal olarak buranın adını sordu ve doğal olarak da cevap veren yine Jacques Paganel oldu:

“Yumbel’den Los Angeles’a giden yol.”

Glenarvan *catapaz*’a baktı.

“Çok doğru,” dedi *catapaz*.

Sonra, coğrafyacıya hitap ederek:

“Buralardan geçtiniz mi, siz?” dedi.

“Elbette!” cevabını verdi Paganel ciddi ciddi.

“Katırla mı?”

“Hayır, bir koltukta.”

Catapaz anlayamadı, omuz silkti ve kafilenin başına geçti.

Akşamın saat beşinde, küçük bir şehir olan

Loja'nın birkaç mil yukarısındaki pek derin olmayan bir boğazda durdu. O gece, yolcular, büyük Ant Sıradağları'nın ilk basamağı olan dağların eteğinde kamp kurdular.

YERDEN ON İKİ BİN AYAK YÜKSEKLİKTE

Şili'den geçiş sırasında, bu ana kadar hiçbir ciddi olayla karşılaşmamışlardı. Ama dağlar arasındaki geçitlerin oluşturduğu engeller ve tehlikeler bir anda kendini göstermişti. Doğa güçlükleriyle mücadele artık gerçekten başlıyordu.

Yola çıkmadan önce önemli bir sorunu çözüme bağlamaları gerekiyordu. Saptanmış olan yoldan uzaklaşmadan, Ant zincirini hangi geçitten aşabilirlerdi? *Catapaz*'ın bu konu hakkında bilgisine başvuruldu:

"Sıradağların bu bölümünde, geçmeye elverişli iki geçit biliyorum," cevabını verdi.

"Şüphesiz Arica Geçidi olmalı bu," dedi Paganel, "şu Valdivia Mendoza'nın keşfettiği geçit, öyle değil mi?"

"Çok doğru."

“Bir de Villarica Geçidi, Nevado’nun güneyinde.”

“Doğru.”

“Fakat, dostlarım, bu iki geçidin de bir kusuru var, her ikisi de bizi gerektiğinden daha kuzeye ya da güneye sürükleyebilir.”

“Bize önerebileceğiniz başka bir geçit var mı?” diye sordu binbaşı.

“Elbette var,” cevabını verdi Paganel, “Antuco Geçidi. Volkanik bir eğim üzerindedir, 37° 30’ üzerinde bulunur, yani bizim yolumuza yarım derece yakınlıkta. Bin tuaz¹ yüksekliktedir. Keşfeden de Zamudio de Cruz’dur.”

“Güzel,” dedi Glenarvan, “peki bu Antuco Geçidi’ni siz biliyor musunuz, *catapaz*?”

“Evet, lordum, geçtim oradan, orayı önermememin nedeni, doğu yamaçlarında çobanlık yapan yerlilerin kullandığı bir duvar yolu olmasıdır.”

“Peki, dostum,” dedi Glenarvan, “Pehuenc-hes kısıraklarının, koyun ve öküzlerinin geçtiği yerden biz de geçebiliriz. Madem ki doğru yoldan sapmamamızı sağlıyor, o halde Antuco Geçidi’nden gidelim.”

Yola çıkış işareti hemen verildi ve kristal-

1 Aşağı yukarı iki metre, altı kademlik eski bir uzunluk ölçü birimi. (ç.n.)

leşmiş büyük kalker kütleleri arasından Las Lejas Vadisi'ne girildi. Eğimi pek hissedilmeyen bir yamacı tırmanarak ilerlediler. Saat on bire doğru, doğal bir havuz ve çevredeki tüm nehirlerin görülmeye değer buluşma yeri olan küçük bir gölün çevresini dolaşmak gerekti. Nehirler, çağlayarak bu göle varıyor ve berrak bir sükunet içinde birbirlerine karışıyorlardı. Gölün üstünde, yerlilerin sürülerini otlattığı, buğdaygillerle kaplı yüksek düzlükler olan geniş "ilano"lar uzanıyordu. Sonra, güney-kuzey yönünde uzanan bir bataklıkla karşılaştılar ve katırların içgüdüsü sayesinde saplanmaktan kurtuldular. Saat birde, sivri bir kayanın üstünde, yıkılmış duvarlarıyla, Ballenare Tabyası belirdi. İlerlemeye devam ettiler. Yamaçlar giderek sarplıyor, taşlık bir hal alıyordu ve katırların toynaklarıyla söktükleri çakıl taşları, adımlarının altında, gürültülü taş selleri oluşturarak yuvarlanıyordu. Saat üçe doğru, 1770 ayaklanmasında yıkılmış bir tabyanın ilginç harabeleri görüldü.

"Belli ki," dedi Paganel, "dağlar insanları ayırmaya yetmiyor, onları tahkim etmek de gerek!"

Bu noktadan itibaren, yol çetin, hatta teh-

likeli bir hal aldı. Eğitim arttı, patika giderek daraldı, korkunç uçurumlar açıldı. Katırlar, burunları toprakta, yolu koklayarak, temkinle ilerliyordu. Kafile, tek sıra halinde ilerliyordu. Kimi zaman, keskin bir dönemeçte *madrina* gözden kayboluyordu ve küçük kervan, onun çingırağının uzaktan gelen sesine doğru ilerliyordu. Kimi zaman da, patikanın sık kıvrımlarında, grup, birbirine paralel iki hatta ayrılıyor ve *catapaz*, ancak iki *tuaz* genişliğinde, ama iki yüz *tuaz* derinliğinde bir yarık, aralarında aşılma bir uçurum oluşturduğunda, kılavuz çobanlarla karşılıklı konuşabiliyordu.

Otsu bitki örtüsü, taşların işgaline karşı hâlâ mücadele ediyor, varlığını sürdürmeye çalışıyordu, ama mineral hâkimiyetinin bitkilerin hâkimiyetine meydan okuduğu şimdiden hissediliyordu. İğne biçimli sarı kristallerin doldurduğu demir tuzu renginde birkaç lav döküntüsünden Antuco Volkanı'nın yakınlarda olduğu anlaşıyordu. Birbiri üstüne yığılmış ve devrilmeye hazır kayalar, tüm denge yasalarına kafa tutarak duruyorlardı. Ama doğal afetlerin onların görünümünü kolaylıkla değiştirebildiği de aşikârdı ve bu dengesiz sivri tepeler, bu şaşkın yassı tepecikler, düz-

gün oturmayan bu yükseltieler incelendiğinde, bu dağlık bölge için nihai yerleşme vaktinin henüz gelmediğini görmek kolaydı.

Bu koşullarda, yolu bulmak güçleşiyordu. Ant Dağları'nın iskeletinin neredeyse hiç bitmeyen hareketliliği bu yolun izini sık sık değiştirir ve işaret noktalarını yerinde bulmak mümkün olmaz. *Catapaz* bile tereddüt ediyordu. Duruyor, etrafına bakınıyor, kayaların biçimini inceliyor, ufalanıp toz haline gelen taşlar üzerinde yerlilerin izlerini arıyordu. Herhangi bir şekilde yön saptamak giderek imkânsızlaşıyordu.

Glenarvan rehberini adım adım izliyordu. Yol güçleştikçe sıkıntısının arttığını anlıyor, hissediyordu, ama ona soru sormaya cesaret edemiyordu. Belki de haklı olarak, katır içgüdüüne olduğu kadar katırcılara da güvenmenin yerinde olduğunu düşünüyordu.

Daha bir saat boyunca, *catapaz* deyim yerindeyse rasgele dolandı, ama giderek yükseliyorlardı. Nihayet, aniden durmak zorunda kaldı. Pek dar bir vadinin dibindeydiler, yerlilerin “quebradas” dedikleri dar boğazlardan biriydi bu. Dikine yontulmuş, porfir bir duvar çıkışı kapatıyordu. *Catapaz*, boş yere bir geçit

aradıktan sonra, katırından indi, kollarını kavuşturdu ve bekledi. Glenarvan yanına geldi.

“Yolu mu şaşırdınız?” diye sordu.

“Hayır, lordum,” cevabını verdi *catapaz*.

“Antuco Geçidi’nde değil miyiz, peki?”

“Oradayız.”

“Yanılmıyorsunuz, değil mi?”

“Yanılmıyorum. İşte, yerlilerin yakmış oldukları bir ateşin kalıntıları, bunlar da kısarak ve koyun sürülerinin bıraktığı izler.”

“O halde, buradan geçmişler.”

“Evet, ama artık geçilmez. Son depremle yol kullanılamaz bir hal almış...”

“Katırlar için,” cevabını verdi binbaşı, “insanlar için değil.”

“Bu size bağlı,” dedi *catapaz*, “ben elimden geleni yaptım. Eğer vazgeçmek ve Antlar’da başka geçitler aramak isterseniz, ben ve katırların geriye dönmeye hazırız.”

“Gecikmiş olmaz mıyız?”

“En azından üç gün gecikmiş olunur.”

Glenarvan *catapaz*’ın sözlerini sessizce dinliyordu. Katırcıbaşı elbette pazarlık koşullarına uygun davranmaktaydı. Katırları daha fazla ilerleyemezdi. Yine de, geri dönme önerisi yapıldığında, Glenarvan arkadaşlarına döndü

ve onlara sordu:

“Hâlâ ilerlemek istiyor musunuz?”

“Biz sizi izlemek istiyoruz,” cevabını verdi Tom Austin.

“Hatta sizin önünüze geçmek istiyoruz,” diye ekledi Paganel. “Sonuçta, söz konusu olan şey, bir dağ zincirini aşmak değil mi? Karşılıklı yamaçları sayesinde iniş son derece kolaylaşır! Bundan sonra, pampalarda bize rehberlik edecek Arjantinli *baqueano*’ları ve düzlüklerde dörtnala gitmeye alışkın hızlı atları bulabiliriz. O halde, ileri, tereddüde yer yok!”

“İleri!” diye haykırdı Glenarvan’ın yol arkadaşları.

“Siz bize eşlik etmiyor musunuz?” diye sordu Glenarvan *catapaz*’a.

“Ben katırların sürücüsüyüm,” cevabını verdi katırcı.

“Siz bilirsiniz!”

“Yolumuza onsuz devam edeceğiz,” dedi Paganel, “bu duvarın öteki tarafında, Antuco patikalarıyla yeniden karşılaşacağız ve ben sizi, Antlar’ın en iyi rehberinin götüreceği şekilde, dosdoğru dağın eteğine götürürüm.”

Glenarvan *catapaz*’a ödemesini yaptı ve

ona, çobanlarına ve katırlarına yol verdi. Silahlar, araç gereç ve bir miktar yiyecek yedi yolcu arasında yeniden paylaştırıldı. Ortak bir onayla, bir an önce tırmanma kararı alındı, ve eğer gerekirse, gecenin bir bölümünde de yolculuk edebilirlerdi. Sol taraftaki bayırın üzerinde katırların aşamayacağı dik bir patika yılan gibi kıvrılıyordu. Güçlükler büyüktü, ama, iki saatlik yorgunluk ve dolambaçlı yolların ardından, Glenarvan ve yol arkadaşları Antuco Geçidi'ne yeniden çıktılar.

O sırada kelimenin tam anlamıyla Antlar bölgesindeydiler. Burası sıradağların doruk çizgisinden uzak değildi. Ama ne açılmış patika vardı, ne de bir geçit. Ortada hiçbir şey görünmüyordu. Tüm bu bölge son depremde altüst olmuştu, bu yüzden dağ zincirinin yamaçlarında daha da yükseğe çıkmak gerekiyordu. Geçebilecekleri bir yol bulamamak Paganel'in metanetini fazlasıyla kırmıştı. Ortalama yükseklikleri on bir bin ile on iki bin altı yüz ayak arasında değişen Antlar'ın tepesine varmak için kendilerini zahmetli bir çobanın beklediğini düşünüyordu. Neyse ki hava sakin, gökyüzü berrak, mevsim uygundu; ama kışın, mayıstan ekime kadar böyle bir tır-

manma imkânsızdı; şiddetli soğuklar yolcuların ölümlerine sebep olur ve sağ kalanlar da bu bölgelere özgü bir tür urağanın hışmından kaçamazlardı ve her yıl, sıradağlar arasındaki derin uçurumlar cesetlerle dolardı.

Tüm gece boyunca tırmandılar. Neredeyse erişilmez olan yaylalara bilek kuvvetiyle tırmanıyorlardı. Geniş ve derin çatlaklardan atladılar. Kol kola tutunarak halat oluşturuyorlar, birbirlerinin omzunu merdiven olarak kullanıyorlardı. Bu yılmaz adamlar İkarus'vari oyunların tüm çılgınlıklarına başvuran bir soytarı topluluğuna benziyordu. Mulrady gücünü, Wilson da maharetini gösterecek binlerce fırsat bulmuştu. Bu iki cesur İskoç her tarafa yetişiyordu. Onlar fedakârlık ve cesaretlerini defalarca sergilememiş olsalardı, küçük kabile buralardan geçmeyi başaramazdı. Glenarvan, genç Robert'i gözden kaçırmıyordu. Yaşı ve hareketliliği yüzünden temkinsiz davranabilir, başına iş açabilirdi. Paganel ise Fransızlara özgü taşkın bir hırsıyla ilerliyordu. Binbaşuya gelince, ne eksik ne fazla, tam da gerektiği kadar hareket ediyor ve hissedilmeyen bir biçimde tırmanmasını sürdürüyordu. Saatlerdir yükseğe doğru çıktığının farkında

mıydı, acaba? İşte bunu anlamak zor. Belki de aşağıya doğru indiğini hayal ediyordu.

Sabahın saat beşinde, yolcular, barometrenin göstergesine göre yedi bin beş yüz ayak yüksekliğe ulaşmışlardı. Orta yaylaların üzerinde bulunuyorlardı. Buralar ağaçlık bölgenin son sınırıydı. Sağda solda, bir avcı için sevinç ya da servet kaynağı olabilecek birkaç hayvan zıplayıp duruyordu. Bu çevik hayvanlar da bu durumun farkındaydılar, çünkü insanların yaklaştığını daha uzaktan gördüklerinde kaçıyorlardı. Koyun, öküz ve atın yerini, dağların değerli hayvanı lama almıştı. Katıra buralarda rastlanmazdı. Tavşangillerin yerini alan ise, sevimli ve ürkek, kürkü bol küçük kemirgen çinçilyaydı. Arka ayakları nedeniyle kanguruya benziyordu. Bu hafif hayvanı, sincap gibi ağaçların tepesinde koşarken görmekten daha sevimli bir şey olamaz. “O bir kuş değil henüz,” diyordu Paganel, “ama dörtayaklı olmaktan da çıkmış artık.”

Bununla birlikte, dağların son sakinleri bu hayvanlar değildi. Dokuz bin ayak yükseklikte, kalıcı karların sınırında, eşsiz güzellikte gevişgetirenler, sürüler halinde hâlâ yaşıyordu: uzun ve ipeksi tüylü alpaka, sonra, doğacıla-

rın vikunya adını verdikleri, zarif ve soylu, postu kıymetli bir tür boynuzsuz keçi. Ama ona yaklaşmaya kalkışmamak gerekir, onu görmek bile pek güçtür; neredeyse ok hızıyla kaçar ve beyazlığıyla göz kamaştıran kar örtüsünün üstünden sessizce kayar.

O saatte, bölgelerin görünümünü tamamen değişmişti. Bazı sarp yerlerde mavimsi bir renk alan büyük parlak buz parçaları her tarafta yükseliyor ve günün ilk ışıklarını yansıtıyordu. Tırmanmak artık çok tehlikeli hale gelmişti. Arazideki yarıkları fark etmek için dikkatlice araştırma yapmadan ilerlemek imkânsızdı. Wilson, kafilenin başına geçmişti, buzlu zemini ayağıyla hissetmeye çalışıyordu. Yol arkadaşları onun ayak izlerinden ayrılmadan yürüyorlardı. Seslerini yükseltmekten de kaçınıyorlardı, çünkü hava katmanlarını harekete geçiren en ufak gürültü, yedi ya da sekiz yüz ayak yüksekliğe asılı, tepelerindeki kar kitlelerinin düşmesine yol açabilirdi.

Küçük ağaççıkların olduğu bölgeye gelmişlerdi. İki yüz elli tuaz daha yukarıda ise ağaççıklar yerini buğdaygiller ve kaktüslere bırakmaktaydı. On bir bin ayağa çıkıldığında, bu bitkiler de kurak toprağı terk ettiler ve bit-

ki örtüsüne dair tüm izler yok oldu. Yolcular, tek bir kez, saat sekizde, kısa bir yemekle güç toplamak için durmuşlardı ve insanüstü bir cesaretle, giderek artan tehlikelere meydan okuyarak tırmanmaya devam ettiler. Keskin dağ sırtlarını aşmak ve gözleriyle derinliğini ölçmeye cesaret edemeyecekleri uçurumların üstünden geçmek gerekti. Birçok yerde yol tahta haçlarla kaplıydı, giderek artan felaketlerin yerini işaret ediyordu bunlar. Saat ikiye doğru, en ufak bir bitki örtüsünün izine rastlanmayan engin bir yayla, bir tür çöl, kupkuru tepelerin arasında uzanmaya başladı. Hava kuru, gökyüzü çığ bir maviydi; o yükseklikte, yağınura rastlanmaz, buharlar yalnızca kar ya da doluya dönüşür. Orada burada, porfir ya da bazalttan oluşan kimi sivri tepeler, bir iskeletin kemikleri gibi, beyaz kefeni deliyordu. Havanın etkisiyle dağılmış kuars ya da gnays parçalarının, pek yüksek olmayan bir hava basıncının neredeyse işitilmez kıldığı boğuk bir gürültüyle çöktüğü de oluyordu.

Küçük kafil, gösterdiği cesarete rağmen, takatinin sonuna gelmişti. Glenarvan, yol arkadaşlarının tükendiğini görerek, dağda bu kadar ilerlemiş olmaktan üzüntü duyuyordu.

Genç Robert yorgunluğa karşı direniyordu, ama daha öteye gidemezdi. Saat üçte, Glenarvan durdu.

“Mola verelim,” dedi. O demese kimsenin bu öneriyi yapmayacağı ortadaydı.

“Mola mı vereceğiz?” dedi Paganel, “sığınacak bir yer yok ama.”

“Yine de, zorunluyuz, Yalnızca Robert için bile olsa.”

“Hayır, lordum,” cevabını verdi cesur çocuk, “ben hâlâ yürüyebilirim... Durmayın...”

“Seni taşırız, delikanlı,” cevabını verdi Paganel, “ama ne pahasına olursa olsun doğu yamacına varmamız gerek. Belki orada sığınacak bir iki kulübe buluruz. İki saat daha yürümemizi talep ediyorum.”

“Hepiniz bu fikirde misiniz?” diye sordu Glenarvan.

“Evet,” diye cevapladı yol arkadaşları.

Mulrady ekledi:

“Çocukla ben ilgilenirim.”

Ve, hep beraber doğu istikametini tuttular. İki saat daha bunaltıcı bir şekilde tırmandılar. Dağın doruklarına varmak için sürekli tırmanıyorlardı. Hava yoğunluğunun azalması, “puna” adıyla bilinen acı verici bir baskı yapı-

yordu. Uyum zorluğundan ve belki de çok yükseklerde atmosferi bozduğu açık olan karların da etkisiyle, dişetlerinden ve dudaklardan kan sızıyordu. Hava yoğunluğunun eksikliğini sık sık soluk alarak gidermek ve böylece dolaşımı hızlandırmak gerekiyordu. Bu da, kar tabakaları üzerinde güneş ışınlarının yansması kadar yorucuydu. Bu cesur insanlar ne büyük bir irade göstermiş olsalar da, bir an geldiğinde en yüreklipleri bile artık dayanamaz oldular. Baş dönmesi, dağların bu korkunç hastalığı, yalnızca onların fiziksel güçlerini değil, manevi enerjilerini de tüketti. Bu türden yorgunluklara karşı zarar görmeden mücadele vermek imkânsızdır. Bir süre sonra düşmeler sıklaştı ve düşenler ancak dizleri üzerinde sürüklenerek ilerleyebildiler.

Bitkinlik yüzünden bu pek uzamış tırmanışa bir son vermek zorundaydılar ve Glenarvan, engin karları, bu ölümcül bölgeyi etkileyen kar soğuğunu, bu ıssız zirvelere doğru yükselen karanlığı, gece için barınak bulunmadığını düşündükçe içine korku düşüyordu. O sırada, binbaşı, sakın bir ses tonuyla onu durdurdu:

“Bir kulübe,” dedi.

SIRADAĞLARDAN İNİŞ

Mac Nabbs'tan başkası, bu kulübenin yanından, hatta üzerinden yüz defa geçmiş olsaydı bile, onu fark etmeyebilirdi. Bir kar tabakası kulübeyi çevredeki kayalardan kısmen ayırıyordu. Karı eşeleyip kulübeyi ortaya çıkarmak gerekti. Yarım saatlik inatçı bir çalışmanın ardından, Wilson ve Mulrady "casucha"nın girişini ortaya çıkarmışlardı. Küçük kabile aceleyle içeri girip büzüldü.

Yerliler tarafından inşa edilmiş bu *casucha*, güneşte pişmiş bir tür tuğladan yapılmıştı. Her cephesi on iki ayaklık bir küp biçimindeydi ve bir bazalt kütlesinin tepesinde yükseliyordu. Taş bir merdivenle kapıya gidiliyordu. Kulübenin tek açıklığı burasıydı ve ne kadar dar olsa da, dağlarda fırtına koptuğunda, kasırga, kar ya da dolu kendilerine bir yol bulmayı başarıyorlardı.

On kişi kulübeye kolaylıkla yerleşebilirdi. Duvarlar, yağmur mevsiminde su sızdırıyor olsa da, en azından o dönemde, termometrenin sıfırın altında on dereceyi gösterdiği şiddetli soğuğa karşı az çok koruyorlardı. Ayrıca, birbirlerine oldukça kötü eklenmiş tuğlalar-dan oluşan borusuyla bir tür ocak, ateş yak-maya ve dışardaki soğukla etkin olarak müca-dele etmeye imkân sağlıyordu.

“İşte konforlu olmasa da,” dedi Glenarvan, “yeterli bir barınak. Tanrı bizi buraya getirdi, ona şükranlarımızı sunmalıyız en azından.”

“Ne diyorsunuz,” dedi Paganel, “bir saray burası! Tek eksiğı nöbetçileri ve nedimleri. Burada pek rahat olacağız.”

“Özellikle ocakta güzel bir ateş yakarsak,” dedi Tom Austin, “hem aız hem de üşüdük bence ve bana kalırsa, iyi bir çalı çırpı demeti beni bir parça av etinden daha fazla memnun eder.”

“Peki, Tom,” dedi Paganel, “yakacak bul-maya çalışırız.”

“Antlar'ın tepesinde yakacak, ha!” dedi Mulrady, kuşkuyla kafasını sallayarak.

“Madem ki bu *casucha*'ya bir ocak yapmış-lar,” cevabını verdi binbaşı, “muhtemelen bu-

ralarda yakacak birşeyler bulunur.”

“Dostumuz Mac Nabbs haklı,” dedi Glenarvan, “siz yemek için her şeyi hazırlayın, ben de ateş yakma işini üstleneyim.”

“Wilson’la birlikte size eşlik edeceğim,” cevabını verdi Paganel.

“Eğer bana ihtiyacınız varsa...” dedi Robert, ayağa kalkarak.

“Hayır, sen dinlen, cesur delikanlı,” cevabını verdi Glenarvan. “Senin yaşındakiler hâlâ çocukken sen bir erkek olacaksın!”

Glenarvan, Paganel ve Wilson *casucha*’dan çıktılar. Saat akşamın altısıydı. Havanın mutlak sakinliğine rağmen soğuk insanı kesiyordu. Göğün mavisi çoktan kararmıştı, güneşin son ışınları Ant yaylalarının yüksek tepelerini yalıyordu. Barometresini yanına almış olan Paganel, şöyle bir göz attı ve cıvanın 0,495 milimetrede durduğunu gördü. Barometre sütunundaki basınç azalması, on bir bin yedi yüz ayak yüksekliğe işaret ediyordu. Antlar’ın bu bölgesi, demek ki, Mont-Blanc’dan yalnızca dokuz yüz on metre alçaktaydı. Eğer bu dağlar, İsviçre’nin o büyük devinin zorluklarını göstermiş olsa, fırtınalar ve kasırgalar ortalığı kasıp kavursa, hiçbir yolcu Yeni Dün-

ya'nın büyük zincirini aşamazdı.

Bir porfir tepeciğinin üstüne varan Glenarvan ve Paganel, bakışlarını ufuk çizgisine yönelttiler. Sıradağlardaki *nevado*'ların zirvesindeydiler ve kırk bin metre karelik bir alana hâkimdiler. Doğuda, yamaçlar yumuşak rampalar halinde eğim gösteriyordu, yürünebilir eğimler vardı, kılavuz çobanlar buralarda, yüzlerce *tuaz*'lık alan üzerinde dolaşıyorlardı. Uzakta, buzul kaymalarının sürüklediği sapkın kaya blokları ve boylamasına uzanan taş yığınları, devasa buzultaş hatları oluşturuyordu. Colorado Vadisi, güneşin batışıyla birlikte çoğalan gölgeler içinde yüzüyordu. Güneşin aydınlattığı arazinin engebeleri, çıkıntılar, sivrilikler, doruklar derece derece sönüyor ve Antlar'ın doğu yamacına karanlık yavaş yavaş çöküyordu. Batıda, batı yamaçlarındaki sarp kayaların dayandığı dağ kolları hâlâ aydınlıktı. Güneşin ışınlarıyla yıkanan bu kayalar ve buzullar, görenlerde hayranlık uyandırıyor. Kuzeye doğru, belli belirsiz birbirine karışmış ve acemi bir kalemin titrek çizgisi gibi bir dizi doruk dalgalanmaktaydı. Öyle ki görüş oralarda, bulanıklaşıyordu. Ama güneyde, tersine, manzara olağanüstü güzelleşiyor ve gece

inerken, orantılar devasalaşıyordu. Gerçekten de, Torbido'nun vahşi vadisine yönelen bakışlar, ağzi iyice açık krateriyle iki mil ötedeki Antuco'ya hâkim oluyordu. Volkan, kıyamet günlerinin Leviathan'larına benzer kocaman bir canavar gibi kızarıyor ve kurumsu bir alev seliyle karışık, kızgın dumanlar çıkarıyordu. Volkanı çevreleyen düzensiz dağlar sanki alevler içindeydi; akkor halindeki taşlardan dolular, kırmızımsı duman bulutları, lav füze-leri, parlak demetler halinde bir araya geliyordu. An be an büyüyen engin bir parlaklık, göz kamaştırıcı bir tutuşma, bu geniş alanda şiddetli yansımalar yapıyordu. Alacakaranlığın ölgün ışığını da yavaş yavaş yitiren güneş ise, ufuğun gölgeleri arasında sönmüş bir yıldız gibi yok olup gidiyordu.

Paganel ve Glenarvan, yeryüzü ateşleri ile gökyüzü ateşlerinin bu olağanüstü mücadelesini seyretmekle uzun süre geçirebilirlerdi. Basit ocakçılar yerini sanatçılara bırakıyordu. Ama bu manzara karşısında daha az heyecanlanan Wilson, orada bulunma nedenlerini onlara hatırlattı. Görünürde odun yoktu; neyse ki, cılız ve kuru bir liken kayaları örtüyordu; bu sayede çokça yakacak temin ettiler. Kökü

güzel yanan “ilaretta” denen bir tür bitkiden de topladılar. *Casucha*’ya getirilen bu değerli yakacak ocağın içine yığıldı. Ateş yakmak, özellikle de beslemek zor oldu. Yoğunluğu pek azalmış olan havaateşi beslemek için yeterli oksijeni sağlayamıyordu; en azından, binbaşının açıklaması böyleydi.

“Buna karşılık,” diye ekledi, “su, kaynamak için yüz derece ısıya ihtiyaç duymayacak; yüz derecede kaynatılmış suda kahve yapmayı sevenler vazgeçmek zorunda kalacaklar, çünkü bu yükseklikte kaynama doksan dereceden önce kendini gösterir.”¹

Mac Nabbs yanılmıyordu ve ısıtıcının suyunu, kaynadığı anda daldırılan termometre ancak seksen yedi dereceyi gösteriyordu. Sıcak kahveden birkaç yudumu herkes büyük bir hazla içti. Kurutulmuş ete gelince, bu biraz yetersizdi. Bu durum, Paganel’in anlamlı olduğu kadar da gereksiz bir düşüncesine yol açtı.

“Elbette,” dedi, “bir lama kızartmasını kimse yabana atmaz! Öküzün ve koyunun yerini bu hayvanın tuttuğu söylenir. Beslenme açısından da durum böyle midir, bunu öğrenmek beni pek memnun eder.”

1 Suyun kaynama noktasının düşmesi, 324 metre yükseklik için yaklaşık 1 derecedir. (J.V.)

“Nasıl!” dedi binbaşı, “hazırladığımız yemekten memnun değil misiniz, bilgin Paganel?”

“Pek memnunum, binbaşım, yine de itiraf edeyim ki bir tabak av eti hiç fena olmaz.”

“Pek ehlikeyifsiniz,” dedi Mac Nabbs.

“Bu sıfatı kabul ederim, binbaşı; ama siz bile, ne dersiniz deyin, bir tabak biftek karşısında somurtmazsınız!”

“Bu mümkün,” cevabını verdi binbaşı.

“Peki, pusuya yatmanız istense sizden, soğuğa ve geceye rağmen, düşünmeden gidersiniz değil mi?”

“Elbette, yeter ki sizin hoşunuza gitsin...”

Mac Nabbs'ın arkadaşları ona teşekkür etmeye ve onun ardı arkası gelmeyen inceliğine son vermeye zaman bulamadan uzaktan ulumalar işittiler. Uluma sesleri uzayıp gidiyordu. Bunlar tek tek hayvanların değil, hızla yaklaşan bir sürünün çıkardığı seslerdi. Kulübeyi sağlayan Tanrı, yemek de mi sunmak istiyordu onlara? Coğrafyacının düşüncesi buydu. Fakat Glenarvan, sıradağların dörtayaklılarına bu kadar yüksek bir bölgede asla rastlanmadığını belirtince sevinci biraz kırıldı.

“O halde bu gürültü nereden geliyor?” de-

di Tom Austin. "İşitiyor musunuz, nasıl yaklaşıyor!"

"Bir çığ olmasın?" dedi Mulrady.

"İmkânsız! Bunlar gerçek ulumalar," karşılığını verdi Paganel.

"Bakalım!" dedi Glenarvan.

"Avcı gibi bakalım," cevabını verdi, karabinasını eline alan binbaşı.

Hep birlikte *casucha*'nın dışına çıktılar. Gece, karanlık ve yıldızlıydı. Ayın, son evresinin yarısı örtülü yuvarlağı henüz gözükmüyordu. Kuzey ve doğu zirveleri karanlıklar içinde kaybolmuştu. Büyükçe birkaç kayanın gerçekdışı siluetinden başka bir şey görmek imkânsızdı. Ulumalar –ürkmüş hayvanların ulumaları– artıyordu. Sıradağların karanlık tarafından geliyordu sesler. Neler oluyordu? Aniden, korkunç bir çığ geldi, ama bu, korkudan deliye dönmüş ve harekete geçmiş varlıkların oluşturduğu bir çığdı. Tüm yayla sarsılıyor gibiydi. Bu hayvanlardan yüzlercesi, belki de binlercesi geliyordu. Hava yoğunluğunun azlığına rağmen, sağır edici bir gürültü çıkarıyorlardı. Bunlar pampanın vahşi hayvanları mıydı, yoksa yalnızca bir lama ve vikunya sürüsü müydü? Glenarvan, Mac Nabbs, Robert,

Austin ve iki gemici kendilerini yere atacak zamanı ancak buldular. O sırada bu canlı kasırga onların birkaç ayak üstünden geçmekteydi. Gündüzkörü olduğundan daha iyi görmek için ayakta duran Paganel, göz açıp kapayana kadar yere yuvarlandı.

O sırada, ateşli bir silah sesi ortalığı çınlattı. Binbaşı göz kararı ateş etmişti. Birkaç adım ötesinde bir hayvanın yere düştüğünü sandı. Karşı konulmaz bir atılımla sürüklenen ve ulumasını artıran sürü ise volkanın yansımalarıyla aydınlanan yamaçlarda yok oluyordu

“Ah! İşte burda,” dedi bir ses. Paganel’in sesiydi bu.

“Neden bahsediyorsunuz?” diye sordu Glenarvan.

“Gözlüğümden, elbette! Böyle bir kargaşada gözlük kaybetmek az bile!”

“Yaralanmadınız, değil mi?...”

“Hayır, biraz çiğnendim. Ama kim çiğnedi beni?”

“Şu çiğnedi,” cevabını verdi binbaşı, yere serdiği hayvanı peşinden sürükleyerek.

Her biri kulübeye bir an önce girmek için acele ediyordu. Ocağın ölgün ışığında Mac Nabbs’ın “avı”nı incelediler.

Güzel bir hayvandı, kamburu olmayan küçük bir deveye benziyordu. İnce bir başı, yassı bir gövdesi, ince uzun, çöp gibi bacakları vardı. Kılırları ince, derisi sütlü kahve rengindeydi, karnında beyaz lekeler vardı. Paganel bakar bakmaz haykırdı:

“Guanako bu!”

“Guanako nedir?” diye sordu Glenarvan.

“Eti yenen bir hayvan,” cevabını verdi Paganel.

“İyi midir, peki?”

“Tadı güzeldir. Tanrılara yakışır bir yemek. Yiyecek taze etimiz olacağını biliyorduk. Hem de ne et! Peki kim kesecek hayvanı?”

“Ben,” dedi Wilson.

“İyi, ben de kızartırım,” karşılığını verdi Paganel.

“Siz aşçı mısınız, Bay Paganel?” dedi Robert.

“Elbette, delikanlı, bir Fransızım ben! Her Fransızın içinde daima bir aşçı yatar.”

Beş dakika sonra, Paganel, *ilaretta* kökünden oluşan kömürler üzerine av etinin kocaman parçalarını yerleştirdi. On dakika sonra da, “guanako filetosu” adı altında bilinen pek leziz bu eti arkadaşlarına sundu. Kimse burun

kıvırmadı ve herkes ağız dolusu ısırıldı.

Fakat, ilk lokmanın ardından, coğrafyacıyı büyük bir şaşkınlığa gark eden ortak bir hoşnutsuzluk nidasıyla birlikte herkesin yüzü buruşmuştu.

“Korkunç bir şey!” dedi biri.

“Yenilir gibi değil!” karşılığını verdi diğeri.

Zavallı bilgin, sonunda, bu kızartmanın en aç olanlar tarafından bile kabul edilemeyeceğine ikna olmak zorunda kaldı. Bunun üzerine, Paganel’e şakalar yapmaya başladılar. O ise bu konuda çok hoşgörölüydü ve ardından “Tanrılara layık yemeğe” verip veriştirmeye başladılar. Gerçekten güzel ve pek değer verilen bu guanako etinin kendi ellerinde niçin böyle iğrenç olduğunu Paganel de anlamaya çalışıyordu ki, ani bir fikir geldi aklına.

“Buldum,” diye haykırdı, “elbette, buldum!”

“Bayat bir et miymiş?” diye sordu sakince Mac Nabbs.

“Hayır, sabırsız binbaşı, ama çok yürümüş et! Bunu nasıl unutabildim!”

“Ne demek istiyorsunuz Bay Paganel?” diye sordu Tom Austin.

“Demek istediğim, guanako ancak dinle-

nirken öldürüldüğünde eti güzeldir; eğer av uzun sürerse, uzun uzadıya koşmuşsa, eti yenmez. Tadına bakarak diyebilirim ki, bu hayvan uzaktan gelmektedir, elbette tüm sürüde.”

“Bundan emin misiniz?” diye sordu Glenarvan.

“Kesinlikle eminim.”

“Peki ama bu hayvanları böyle ne korkutmuş olabilir, barınaklarında sakın sakın uymaları gereken saatte onları önüne katıp sürükleyen şey nedir?”

“Bu konuda, sevgili Glenarvan,” dedi Paganel, “size cevap vermem imkânsız. Bana kalırsa, ötesini berisini düşünmeden yatıp uyuyalım. Ben, kendi adıma, uykusuzluktan ölüyorum. Uyuyalım mı, binbaşı?”

“Uyuyalım, Paganel.”

Bunun üzerine, her biri kendi *poncho*'suna büründü. Ateşi gece için harladılar ve bir süre sonra, her tondan ve her ritimden korkunç horlamalar yükseldi. Bunların arasında, bilgin coğrafyacının bas horultusu armonik yapıyı koruyordu.

Yalnızca Glenarvan uyumadı. Gizli endişeler onu uyutmuyordu, yorucu bir uykusuzluk

halindeydi. Ortak bir yöne doğru kaçan bu sürüyü, sürünün açıklanamaz korkusunu düşünüyordu ister istemez. Guanakolar vahşi hayvanlar tarafından kovalanıyor olamazdı. Bu yükseklikte, vahşi hayvan olmadığı gibi avcı da olamazdı. Hangi dehşet onları Antuco'nun uçurumlarına doğru hızla sürüklüyordu, bunun nedeni neydi? Glenarvan, yakın bir tehlikeyi sezer gibi oluyordu.

Bununla birlikte, yarı uyuklar bir halde, düşünceleri yavaş yavaş değişti ve endişeler yerini umuda bıraktı. Ertesi günü düşündü, kendini Ant düzlüğünde gördü. Araştırmalarının gerçekten başlaması gereken yerde... Başarı da belki uzakta değildi. Zor koşullardaki bir esaretten kurtulacak olan Kaptan Grant'i ve iki tayfasını düşündü. Bu görüntüler zihninden hızla geçiyordu. Düşünceleri ateşin çıtırtısıyla, havada parlayan bir kıvılcımla, yol arkadaşlarının uyuyan yüzlerini aydınlatan ve *casucha*'nın duvarlarında oynak gölgelere neden olan canlı bir alevle, her seferinde dağılıyordu. Sonra, sezileri daha yoğun olarak geri geldi. Bu ıssız zirvelerde kolay kolay açıklanamayacak olan, dışardan gelen gürültülere kulak kabartıyordu.

Bir ara, uzaktan, boğuk, tehditkâr gürlemeler işittiğini sandı. Gök gürültüsüne benzer ama gökyüzünden gelmeyen seslerdi bunlar. Oysa bu gürültüler ancak dağ yamaçlarında, zirvenin birkaç bin ayak aşağısında patlak vermiş bir fırtınaya ait olabilirdi. Glenarvan olup biteni anlamak istedi ve dışarı çıktı.

Ay yükseliyordu. Hava berrak ve sakindi. Tek bir bulut yoktu, ne yukarda, ne aşağıda. Sağda solda, Antuco alevlerinin oynak yansımaları görülmekteydi. Fırtınadan eser olmadığı gibi şimşek de çakmıyordu. Gökyüzünde binlerce yıldız parılıyordu. Yine de gürlemeler devam ediyordu; sanki yaklaşıyor ve Ant Dağları'ndan geliyor gibiydiler. Glenarvan daha da endişeli bir halde içeri girdi. Bu yeraltı uğultuları ile guanakoların kaçıışı arasındaki ilişkinin ne olabileceğini soruyordu kendine. Bir neden-sonuç ilişkisi olabilir miydi? Saatine baktı, sabahın ikisiydi. Yine de, yakın bir tehlikenin kesinliğine dair hiç işaret olmadığından, yorgunluktan derin bir uykuya dalmış yol arkadaşlarını uyandırmadı ve kendisi de, saatler süren derin bir uykuya yenik düştü.

Aniden şiddetli gürültülerle ayağa fırladı. Sağır edici bir gürültüydü bu. Kaldırımlar

üzerinde giden sayısız top arabasının çıkarcığı türden kesintili bir gürültüye benziyordu. Glenarvan aniden ayağının altında toprak olmadığını hissetti; *casucha*'nın sallandığını ve açıldığını gördü.

“Kalkın!” diye haykırdı.

Hepsi uyanmış ve darmadağın bir halde yere yuvarlanan arkadaşları, dik bir eğimden aşağıya sürüklenmişlerdi. Gün doğmaktaydı ve manzara korkunçtu. Dağların biçimi aniden değişiyor, koni biçimli tepeler budanıyor, sarsılan sivri tepeler, sanki tabanlarında bir hendek açılıyormuşçasına yok olup gidiyordu. Ant Dağları'na özgü bir doğa olayı sonucunda¹ millerce genişlikteki bir kütle tamamen yer değiştiriyor ve ovaya doğru kayıyordu.

“Deprem!” diye haykırdı Paganel.

Yanılmıyordu. Şili'nin dağlık sınırında sık görülen toprak kaymalarından biriydi bu. Özellikle bu bölgede, Copiapo iki kez yerle bir olmuş ve Santiago da on dört yıl içinde dört kez altüst olmuştu. Yerküre'nin bu bölümünde yeraltı ateşleri faaliyettedir ve bu dağ zinciri üzerindeki yakın tarihte ortaya çıkmış volkanlar, yeraltı gazlarının çıkışı için yeterin-

¹ Buna çok benzer bir olay 1820 yılında Mont-Blanc zincirinde meydana gelmiş ve üç Chamonix rehberinin hayatına mal olan bu korkunç felaketi yaratmıştı. (J.V.)

ce subap görevi göremiyordu. “Tremblores” adıyla bilinen aralıksız sarsıntılar bundan kaynaklanıyordu.

Şaşkına dönmüş, korku içindêki yedi adamın liken tutamlarına asılarak tutundukları bu yayla, bir ekspres hızıyla, yani saatte elli mil hızla kayıyordu. Bir çığlık atmak bile mümkün değildi, kaçmak ya da engel olmak için tek bir hareket yapılamazdı. Kimse bir diğerini duyamıyordu. Dipten gelen gürlemeler, çığların gürültü patırtısı, granit ve bazalt kitlelerin çarpışması, püsküren karların anaforu, tüm bunlar her türlü iletişimi imkânsız kılıyordu. Büyük kütle, kimi zaman, çarpmadan, sarsılmadan çöküyor; kimi zaman ise dalgalarla sallanan bir geminin güvertesi gibi yalpalayarak ve baş kış vurarak iniyordu. Dağ parçalarının içine düştüğü uçurumlar boyunca ilerleyerek, yüzlerce yıllık ağaçları kökünden sökerek, doğu yamacının tüm çıkıntılarını devasa bir tırpan kesinliğiyle bir hizaya getiriyordu.

Varın, elli derecelik bir açıyla, sürekli hız kazanarak yuvarlanan milyarlarca ton ağırlığındaki bir kütlenin gücünü hayal edin!

Bu tarifi imkânsız düşüşün ne kadar sür-

düğünü kimse kestiremediği gibi, hangi uçurumun dibinde son bulacağını tahmin etmeye de cesaret edemezdi. Hepsi orada mıydı, canlı mıydılar, yoksa biri ikisi bir uçurumun dibinde yatıyor muydu, henüz kimse bunu söyleyemezdi. İnişin hızıyla soluk soluğa kalmış, içlerine işleyen soğuk havadan buz kesmiş, kar anaforlarından körleşmiş bir halde, solukları kesilmiş, bitkin düşmüşlerdi; neredeyse cansızdılar ve sadece güçlü bir korunma içgüdüleriyle kayalara asılıyorlardı.

Aniden, görülmemiş şiddette bir şok onları kaygan zeminden kopardı. Öne doğru fırlatıldılar ve dağın alt tarafına yuvarlandılar. Yayla, kesin olarak durmuştu.

Birkaç dakika, kimse kımıldayamadı. Nihayet, biri doğruldu. Bu, yediği darbeden şaşkın, ama hâlâ sağlam olan binbaşydı. Gözlerini kör eden tozu silkti, sonra etrafına bakındı. Bir tüfekten saçılan kurşun taneleri gibi dar bir çember içine yayılmış olan arkadaşları birbirleri üstüne yığılmışlardı.

Binbaşı onları saydı. Biri dışında, hepsi yerde yatıyordu. Eksik olan Robert Grant'ti.

KURTARICI BİR TÜFEK ATIŞI

Ant Sıradağları'nın doğu yamacını oluşturan uzun eğimler, ovada yavaş yavaş kayboluyordu. Kütlenin bir bölümü ovanın üzerinde aniden yok olmuştu. Geniş otlaklarla örtülü, olağanüstü güzel ağaçların dikili olduğu bu yeni bölgede, fetih döneminde dikilmiş sayısız elma ağacı, göz alıcı meyveleriyle gerçek bir orman oluşturunuyordu. Burası, düzlük bölgelere yayılan bereketli Normandiya'nın bir köşesiydi sanki. Başka koşullarda olsaydı, buradan geçen bir yolcu, çölün vahaya, karlı zirvelerin yeşillikler içindeki çayırlara, kışın yaza bu ani dönüşümünden etkilenirdi.

Toprak mutlak kımıltısızlığına yeniden kavuşmuştu. Deprem dinmişti. Yeraltı güçlerinin yok edici kuvvetlerini başka yerde uyguluyor oldukları kesindi, çünkü Ant zincirinin bir yerlerinde her zaman ya hareketlilik var-

dır, ya da sarsıntı. Bu kez, sarsıntı son derece şiddetli olmuştu. Dağ sıraları tamamen değişikliğe uğramıştı. Dorukların, tepelerin ve sivriliklerin bu yeni görünümü göğün mavi fonu üzerinde karartı halinde belirliyordu. Pampa rehberleri alışılmış işaret noktalarını boş yere arayacaklardı.

Harika bir gün başlıyordu. Pasifik'teki nemli yatağından çıkan güneşin ışınları, Arjantin düzlüklerini yalıyor ve şimdiden öteki okyanusun dalgaları içine dalıyordu. Saat sabahın sekiziydi.

Binbaşının çabalarıyla kendilerine gelen Lord Glenarvan ve arkadaşları, yavaş yavaş yaşama geri dönüyorlardı. Kısacası, korkunç bir sersemlik hali dışında birşeyleri yoktu. Sıra dağlar aşağıya inmişti. Tüm masraflarını doğanın karşıladığı bir devinim aracından hoşnut olmaktan başka bir şey gelmezdi ellerinden, tabii içlerinden biri, en zayıfları, bir çocuk, Robert Grant çağrılarına cevap vermiş olsaydı...

Bu cesur çocuğu hepsi seviyordu. Paganel ona özellikle bağlıydı, soğukluğuna rağmen binbaşı ve diğerleri de. Hele Glenarvan... Robert'in kaybolduğunu öğrendiğinde, büyük bir umutsuzluğa kapıldı. Zavallı çocuğun bir

uçuruma yuvarlandığını düşündü ve kendisini ikinci babası olarak gören çocuğa boş yere seslenip durdu.

“Dostlarım, dostlarım!” dedi, gözyaşlarını güçlükle zapt ederek, “onu arayıp, bulmak lazım! Onu böyle bırakamayız! En dibine kadar aranmamış tek bir vadi, tek bir çukur, tek bir uçurum bile kalmamalı! Bir ip bağlayın belime! İndirin beni aşağıya! Bunu istiyorum, anlıyor musunuz beni! İstiyorum! Tanrı yardım etse de Robert hâlâ soluk alıyor olsa! O olmadan, babasını bulmaya nasıl cesaret edebiliriz, Kaptan Grant'in kurtuluşu çocuğunun yaşamına mal olmuşsa, onu hangi hakla kurtarabiliriz!”

Glenarvan'ın arkadaşları susmuş onu dinliyorlardı. Glenarvan'ın bu bakışlarda bir umut ışığı aradığını hissediyorlar ve gözlerini indiriyorlardı.

“Evet,” diye devam etti Glenarvan, “beni işittiniz! Susuyorsunuz! Hiç ümidiniz yok! Hiç!”

Bir süre sessizlik oldu; sonra, Mac Nabbs sözü aldı ve “Dostlarım, içinizden Robert'in ne zaman kaybolduğunu hatırlayan var mı?” dedi.

Bu soru üzerine kimse cevap veremedi.

“En azından,” diye sözüne devam etti bin-

başı, “sıradağlardan iniş sırasında çocuğun kimin yanında bulunduğunu söyleyin.”

“Benim yanımdaydı,” cevabını verdi Wilson.

“Peki, ne zamana kadar onu yanında gördün? Hatırlamaya çalış. Konuş!”

“Hatırladıklarım şu,” dedi Wilson, “Robert Grant benim yanımdaydı, bir liken demetine sıkı sıkıya yapışmıştı, inişimizin bittiği ani sarsıntıdan iki dakika öncesine kadar.”

“İki dakika önce! Dikkat et Wilson, dakikalar sana uzun gelmiş olabilir! Yanılmış olmayasın?”

“Yanıldığımı sanmıyorum... Aynen böyle... İki dakika önce!”

“Güzel!” dedi Mac Nabbs. “Peki, Robert senin sağında mıydı, solunda mı?”

“Solumda. *Poncho*’sunun yüzüme çarptığını hatırlıyorum.”

Ya sen, bize göre ne taraftaydın?...”

“Yine solda.”

“Demek ki, Robert şu tarafta kaybolmuş olabilir,” dedi binbaşı, dağa doğru dönmüş, sağ tarafını gösteriyordu. “Kaybolmasından bu yana geçen zamanı dikkate alarak şunu da ekleyebilirim ki, çocuk dağın, taban ile iki mil

yükseklik arasında kalan bölümüne düşmüş olabilir. Onu orada aramalıyız, farklı bölgelere ayrılalım, burada buluşuruz.”

Kimse tek bir laf eklemedi. Altı adam, sıradağların yamaçlarına tırmanarak, farklı yükseltilere yayıldılar ve araştırmalarına başladılar. İniş çizgisinin sağ tarafından ayrılmıyorlardı, en ufak çatlağı bile yokluyorlar, dağ kütlelerinin kalıntılarının kısmen doldurduğu çukurların dibine iniyorlardı. Her biri, yaşamını tehlikeye atıyor, giysileri lime lime, elleri ayakları kan içinde çukurdan çıkıyordu. Antlar'ın tüm bu bölümünde, erişilmesi imkânsız birkaç yayla dışında, saatler boyunca titizlikle araştırmalarını sürdüren bu yürekli insanların hiçbiri dinlenmeyi düşünmemişti. Çabalar sonuçsuz kaldı. Çocuk, yalnızca dağda ölmekle kalmamış, dahası, devasa bir kayadan ibaret bir mezar da sonsuza dek üstüne kapanmış olmalıydı.

Saat bire doğru, Glenarvan ve yol arkadaşları, yorgun ve tükenmiş bir halde, vadinin dibindeydiler. Glenarvan şiddetli bir ızdırap içindeydi; zar zor konuşuyor, dudaklarından çıkan birkaç sözcük hıçkırıklarla kesiliyordu:

“Ben gitmeyeceğim! Gitmeyeceğim!”

Bu inadın bir sabit fikir halini aldığını herkes anladı ve ona saygı gösterdi.

“Bekleyelim,” dedi Paganel, binbaşıya ve Tom Austin’e. “Dinlenelim biraz, güç toplayalım. Buna ihtiyacımız var, ister araştırmalarımıza yeniden başlamak için olsun, isterse de yolumuza devam etmek için.”

“Evet,” cevabını verdi Mac Nabbs, “kalam, madem ki Edward kalmak istiyor! Umut besliyor o. Ama ne umuyor ki?”

“Tanrı bilir,” dedi Tom Austin.

“Zavallı Robert!” cevabını verdi Paganel gözlerini silerek.

Vadide çok sayıda ağaç vardı. Binbaşı bir grup yüksek keçiboynuzu ağacı seçti ve bunların altında geçici bir kamp kurdurdu. Birkaç örtü, silahlar, biraz kurutulmuş et ve pirinç. Yolculara kalan işte bunlardı! Uzak sayılmayacak bir yerde bir nehir akıyordu. Nehrin suyu çığın etkisiyle hâlâ bulanıktı. Mulrady çayırın üzerinde ateş yaktı ve bir süre sonra efendisine sıcak ve güçlendirici bir içecek sundu. Ama Glenarvan bunu reddetti ve bitkinlik içinde *poncho*’sunun üzerine uzanıp kaldı.

Gün böylece geçti. Gece oldu, önceki gece gibi sakin ve sessizdi. Yol arkadaşları huzur-

suz olsalar da, bulundukları yerde kalırken Glenarvan, sıradağların tepelerine çıktı. Son bir çağrının kendisine kadar ulaşacağı umuyla kulak kesildi. Uzaklara, yükseklerle kadar tek başına gitti, kulağını toprağa yapıştırdı; kalp çarpıntısını bastırarak dinledi, ümitsizce seslendi.

Tüm gece boyunca, zavallı Lord dağda dolaştı. Kimi zaman Paganel, kimi zaman binbaşı onu izliyordu, kaygan tepelerde ve bir işe yaramayan ihtiyatsızlığıyla sürüklendiği uçurumların kenarında ona yardım etmeye hazırdılar. Ama son çabaları da sonuçsuz kaldı. “Robert! Robert!” diye binlerce kez haykırışına, bu üzüntü verici adı tekrarlayan yankı cevap verdi yalnızca.

Gün doğdu. Uzak yaylalarda Glenarvan’ı aramak ve karşı koymasına rağmen, onu kamp yerine taşımak gerekti. Korkunç bir ümitsizlik içindeydi. Yola çıkmaktan ona söz etmeye ve bu uğursuz vadiyi terk etmeyi önermeye kim cesaret edebilirdi? Yine de, erzakları azalıyordu. Katırcının sözünü ettiği Arjantinli rehberler ve pampalardan geçiş için gerekli atlar pek uzakta olmasa gerekti. Hareket ettikleri noktaya geri dönmek, ileri doğru yü-

rümekten daha güçtü. Ayrıca, *Duncan*'la Atlantik Okyanusu'nda buluşacaklardı. Tüm bu önemli nedenler uzun bir gecikmeye imkân tanıımıyordu ve yola çıkma tarihini erteleme-
mek herkesin yararınaydı.

Glenarvan'ı acısından sıyırmayı deneyen Mac Nabbs oldu. Uzun süre dil döktü; dostu onu işitmiyor gibiydi. Glenarvan olumsuz anlamda başını sallasa da birkaç sözcükle dudakları aralandı.

“Yola çıkmak mı?” dedi.

“Evet! yola çıkmak.”

“Bir saat daha bekleyelim!”

“Evet, bir saat daha,” cevabını verdi saygın binbaşı.

Ve bir saat geçti, Glenarvan kendisine bir saat daha süre verilmesini istedi. Sanki biraz daha yaşamak isteyen bir ölüm mahkûmuydu. Aşağı yukarı öğleye kadar vakit böyle geçti. Öğle olduğunda, Mac Nabbs, herkesin ortak fikriyle, artık tereddüt etmedi ve yola çıkmak gerektiğini Glenarvan'a söyledi. Yol arkadaşlarının yaşamı acil bir karara bağlıydı.

“Evet! Evet!” cevabını verdi Glenarvan.

“Yola çıkalım! Yola çıkalım!”

Ama, bunları söylerken, gözleri Mac

Nabbs'tan uzaklaştı; bakışı havadaki siyah bir noktaya sabitlendi. Aniden, elini kaldırdı ve sanki taş kesilmiş gibi hareketsiz kalakaldı.

“Orada! Orada!” dedi, “Bakın! Bakın!”

Tüm bakışlar göğe ve buyururcasına işaret edilen yere çevrildi. Bu arada siyah nokta belirgin biçimde büyüyordu. “Çok yükseklerde uçan bir kuştur bu.

“Bir akbaba,” dedi Paganel.

“Evet, bir akbaba,” cevabını verdi Glenarvan. “Kim bilir? Geliyor! İniyor! Bekleyelim!”

Glenarvan ne umuyordu acaba? Aklını mı kaçıırıyordu yoksa? “Kim bilir?” demişti. Paganel yanılmamıştı. Akbaba an be an daha görünür oluyordu. Eskiden İnkaların büyük saygı duydukları bu olağanüstü akbaba, Güney Antları'nın kralıdır. Bu bölgelerde, olağanüstü bir büyüklüğe sahiptir. Son derece güçlü bu akbaba çoğu zaman öküzleri uçurumların dibine devirir. Düzlüklerde gezinen koyunlara, atlara, genç danalara saldırır ve onları pençeleriyle çok yükseklerle kaldırır. Yerden yirmi bin ayak yükseklikte, yani insanın aşamayacağı sınırdan süzülür çoğu zaman. Orada, en keskin gözlerin bile göremediği bir yükseklikte, göklerin bu kralı toprağa delici bir bakışla ba-

kar ve en cılız nesneleri bile doğacıları şaşırtan bir görüş gücüyle ayırt eder.

Bu akbaba ne görmüştü peki? Bir ceset mi, Robert Grant'in cesedi mi? "Kim bilir?" diye tekrarlıyordu Glenarvan, gözünü bir an bile akbabadan ayırmadan. Dev kuş, kâh süzülerek, kâh uzaydaki başıboş cisimlerin hızıyla düşerek yaklaşıyordu. Bir süre sonra, geniş çaplı daireler çizdi, yerden en az yüz tuaz yüksekteydi. Artık gayet iyi görülüyordu. İki kanadı arasındaki mesafe on beş ayaktan fazlaydı. Güçlü kanatları sayesinde, akışkan havada neredeyse hiç sendelemeden süzülüyordu. Böyle görkemli bir sükunetle uçmak büyük kuşların özelliğidir, oysa ki böceklerin havada durması için saniyede bin kez kanat çırpması gerekir.

Binbaşı ve Wilson karabinalarına sarılmışlardı. Glenarvan onları bir hareketiyle durdurdu. Akbaba döne döne uçarken, sıradağların yamaçlarına çeyrek mil uzakta bulunan bir tür erişilmez yaylayı kucaklıyor gibiydi. Başdöndürücü bir hızla dönüyor, korkunç pençelerini bir açıyor bir kapıyor, kıkırdaklı ibiğini sallıyordu.

"Orada! Orada!" diye haykırdı Glenarvan.

Sonra aniden, aklına bir fikir geldi.

“Ya Robert hâlâ yaşıyorsa!” diye haykırdı korkunç bir çığlık atarak, “bu kuş... Ateş! Dostlarım! Ateş!”

Ama artık çok geçti. Akbaba yüksek kaya çıkıntılarının arkasına saklanmıştı. Bir dakika geçti, bir yüzyıl kadar uzun süren bir dakika! Sonra, kocaman kuş, ağır bir yüklerle birlikte yeniden görüldü, şimdi daha ağır uçuyordu. Korkunç bir çığlık işitildi. Akbabanın pençelerinde, asılı ve sallanan bir halde, hareketsiz bir beden görölüyordu. Robert Grant'in bedeni bu. Kuş, giysilerinden tutarak havalandırmıştı onu ve kamp alanının üstünde en azından yüz elli ayak yükseklikte salınıyordu. Yolcuları fark etmişti ve ağır avıyla kaçmaya çalışarak, hava tabakalarını kanadıyla şiddetle dövüyordu.

“Ah!” diye haykırdı Glenarvan, “Robert'in cesedi kayalarda parçalansın daha iyi, yoksa şu hayvana yem...”

Sözünü tamamlayamadı ve Wilson'un karabinasını kavrayarak, akbabaya nişan aldı. Ama kolu titriyordu. Silahı sabitleyemiyordu. Gözleri bulanıyordu.

“Bana bırakın,” dedi binbaşı.

Ve sakın gözü, sarsılmaz eli, kımıltısız bedeniyle, kuşa nişan aldı, kendisinden üç yüz ayak uzaktaydı akbaba.

Karabinasının tetiğini henüz çekmemişti ki, vadinin dibinden bir patlama sesi geldi. İki bazalt kütlesi arasından beyaz bir duman fışkırarak yükseldi ve başından vurulan akbaba, dönerek, paraşüt biçimini almış büyük açık kanatlarından destek alarak, yavaş yavaş düştü. Avını bırakmamıştı. Yumuşakça bir inişle toprağa, dere kenarının on adım ötesine yığılıp kaldı.

“Koşun! Koşun!” diye haykırdı Glenarvan.

Hızır gibi yetişen bu tüfek atışının nereden geldiğini araştırmadan, akbabaya doğru yöneldi. Arkadaşları koşarak onu izlediler.

Vardıklarında kuş ölmüş ve Robert'in gövdesiyse geniş kanatlarının altında kaybolmuştu. Glenarvan çocuğun cesedinin üstüne atıldı, kuşun perçeleri arasından söküp aldı, otların üstüne yatırdı ve kulağını bu cansız bedenine göğsüne dayadı.

Glenarvan'ın, “Yaşıyor! Hâlâ yaşıyor!” diye tekrarlayarak ayağa kalktığı o anda dudaklarından çıkan bu müthiş sevinç çığlığı hiçbir insanoglunun ağzından çıkmamıştır şimdiye kadar.

Hemen, Robert'in giysilerini çıkardılar ve yüzünü serin suyla yıkadılar. Robert kımıldı, gözlerini açtı, baktı, ağzından birkaç sözcük çıktı:

“Ah! Sizsiniz, lordum... babam!...”

Glenarvan cevap veremedi; heyecandan sesi çıkmıyordu ve diz çökerek, mucizevi bir şekilde kurtulmuş, bu çocuğun yanbaşımda ağladı.

JACQUES PAGANEL'İN İSPANYOLCASI

Robert, kurtulmuş olduğu büyük tehlikenin ardından, azımsanmayacak bir diğer tehlikeyle karşı karşıyaydı: sevgiden, şefkatten öldürölme tehlikesi. Çok zayıflamıştı, buna rağmen, bu cesur insanlardan teki bile onu yüreğine bastırma arzusuna karşı koyamadı. Bu sevgi dolu kucaklamaların hastalara zararlı olmadığına inanmak gerek, çünkü çocuk bu kucaklamalardan ölmedi. Tersine.

Ama kurtulandan sonra, kurtarıcının kim olduğunu düşünmeye başladılar ve etrafına bakmayı akıl eden doğal olarak binbaşı oldu. Nehirden elli adım ötede, çok uzun boylu bir adam, dağın ilk kademelerinde kımıldamadan duruyordu. Uzun bir tüfeğı ayaklarına dayamıştı. Aniden ortaya çıkan bu adam geniş omuzlu, uzun saçlı biriydi. Saçlarını deri şerit-

lerle toplamıştı. Boyu altı ayağı aşıyordu. Bronzlaşmış yüzünün, gözleri ve ağzı arasındaki bölümü, kıpkırmızıydı, alt gözkapağı siyah, alını beyazdı. Sınır boylarındaki Patagonlar gibi giyinmiş olan yerlinin sırtında, Arap tarzı kırmızı bezemelerle süslü, görkemli bir palto vardı. Palto, bir guanakonun boyun altından ve bacaklarından yapılmıştı. Devekuşu tendonlarıyla dikilmişti. Guanakonun ipeksi yünü dışa doğru çevrilmişti. Paltosunun altında, belden sıkmalı, tilki derisinden, ön tarafı sivri kesimli bir ceket vardı. Belinden küçük bir çanta sarkıyordu, çantanın içine yüzünü boyamasına yarayan boyaları koymuştu. Botları sığır derisindendi ve düzgün çaprazlanmış kayışlarla ayak bileklerine bağlanmıştı.

Bu Patagon'un yüzü pek hoştu. Ve bu yüz, alacalı bulacalı renklerle bezenmiş olmasına rağmen, gerçek bir zekâ pırıltısı sergilemekteydi. Vakur bir edayla dikilmişti. Dayandığı kayanın üzerindeki kımıltısız ve ciddi halini gören, onu bir soğukkanlılık abidesi sanabilirdi.

Binbaşı, onu görür görmez Glenarvan'a gösterdi. Glenarvan da hemen ona doğru koştu. Patagon öne doğru iki adım ilerledi. Glenarvan adamın elini tuttu ve sıktı. Lord'un ba-

kışlarında, yüzünün ışıltısında, tüm görünümünde öyle bir minnet duygusu, öyle bir şükran ifadesi vardı ki, yerlinin yanılmasına imkân yoktu. Başını hafifçe eğdi ve ne binbaşının ne de dostunun anlayabildiği birkaç kelime döküldü ağzından.

Bunun üzerine, Patagon, yabancılara dikkatle baktıktan sonra, başka bir dilden konuşmaya başladı; fakat, ne yaparsa yapsın, bu yeni dil de birincisi kadar anlaşılmazdı. Yine de yerlinin kullandığı bazı ifadeler Glenarvan'ın dikkatini çekti. İspanyolcaya benziyorlardı ve aşına olduğu bazı sözcükleri anlamıştı.

“*Español?*” diye sordu.

Patagon, tüm halklarda olumlama anlamına gelen bir hareketle, başını yukardan aşağıya salladı.

“Güzel,” dedi binbaşı, “tam dostumuz Paganel’e göre bir iş. İspanyolca öğrenmiş olmaktan mutlu olacak!”

Paganel’i çağırdılar. Hemen koşarak geldi ve tamamen Fransızlara özgü bir zarafetle Patagon’u selamladı. Beriki ise hiçbir şey anlamıyordu büyük ihtimalle.

Bilgin coğrafyacıya olup biten anlatıldı.

“Mükemmel,” dedi.

Ve, daha iyi telaffuz edebilmek için ağzını kocaman açarak,

“*Vos sois un homen de bem!*”¹ dedi.

Yerli kulak kabarttı ve hiç cevap vermedi.

“Anlamıyor,” dedi coğrafyacı.

“Belki düzgün telaffuz edemiyorsunuzdur,” karşılığını verdi binbaşı.

“Doğru. Lanet vurgu!”

Ve Paganel iltifatına yeniden başladı. Elde ettiği başarı öncekiyle aynı oldu.

“Cümle değiştirelim,” dedi ve ustaca bir yavaşlıkla telaffuz ederek şöyle dedi:

“*Sem duvida, um Patagão?*”²

Öteki suskun kalmaya devam etti.

“*Dizeime!*”³ diye ekledi Paganel.

Patagon yine cevap vermedi.

“*Vos compriendeis?*”⁴ diye öyle şiddetli bağırdı ki Paganel, neredeyse ses telleri parçalanacaktı.

Yerlinin bir şey anlamadığı açıkça belliydi, çünkü cevap verdi, ama İspanyolca:

“*No comprendo.*”⁵

Şaşırma sırası Paganel'deydi, gözlüklerini

1 Cesur birisiniz siz. (J.V.)

2 Siz bir Patagonsunuz kuşkusuz. (J.V.)

3 Cevap verin. (J.V.)

4 Anlıyor musunuz? (J.V.)

5 Anlamıyorum. (J.V.)

heyecanla alnından gözlerine indirdi, sinirlenmiş gibiydi.

“Bu lanet olası saçma sapan dilden bir şey anlıyorsam assınlar beni! Araukanya dili bu elbette!”

“Hayır,” karşılığını verdi Glenarvan, “Bu adam kesinlikle İspanyolca cevap verdi.”

Ve Patagon’a dönerek tekrarladı:

“*Español?*”

“Si, si!”¹ cevabını verdi yerli.

Paganel’in şaşkınlığı son haddine varmıştı. Binbaşı ve Glenarvan gözücuyla birbirlerine bakıyorlardı.

“Evet, bilgin dostum,” dedi binbaşı, dudaklarında müstehzi bir gülümseme vardı, “sizin tekelinizde olduğunu düşündüğüm şu dalgınlıklardan biri daha olmasın bu?”

“Ne!” dedi coğrafyacı, kulak kabartarak.

“Evet! Bu Patagon’un İspanyolca konuştuğu kesin...”

“O mu!”

“O! Ola ki, siz, İspanyolca çalıştığınızı sanırken, bir başka dili...”

Mac Nabbs cümlesini tamamlayamadı. Bilginin, bir yandan omuz silerken çıkardığı güçlü bir şaşkınlık sesi, binbaşının sözünü

1 Evet, evet! (J.V.)

kesmişti.

“Binbaşı, biraz ileri gidiyorsunuz,” dedi Paganel, oldukça sert bir sesle.

“Evet ama, anlayamadığınıza göre...” cevabını verdi Mac Nabbs.

“Anlamıyorum, çünkü bu yerli düzgün konuşamıyor!” dedi coğrafyacı, sabırsızlanmaya başlayarak.

“Yani, siz anlamadığınız için kötü konuşuyor olmalı,” dedi sakince binbaşı.

“Mac Nabbs,” dedi bunun üzerine Glenarvan, “bu kabul edilebilir bir varsayım değil. Dostumuz Paganel ne kadar dalgın olsa da, dalgınlıklarının bir dilin yerine bir başkasını öğrenmeye kadar varacağını varsayamayız.”

“Peki, sevgili Edward, daha doğrusu siz, azizim Paganel, burada neler oluyor, açıklayın bana!”

“Açıklamayacağım,” dedi Paganel, “kanıtlayacağım. İşte, İspanyol dilinin güçlükleriyle her gün boğuştuğum kitap! Bakın binbaşı, sizi kandırıp kandırmadığımı göreceksiniz!”

Bunları söyledikten sonra, Paganel sayısız ceplerini karıştırdı; birkaç dakika araştırdıktan sonra, pek kötü durumda bir kitap bulup çıkardı ve kendinden emin bir edayla uzattı.

Binbaşı kitabı eline aldı ve baktı:

“Nedir bu eser?” diye sordu.

“*Lusiadas*,” cevabını verdi Paganel, “hari-kulade bir destan...”

“*Lusiadas* mı!” diye haykırdı Glenarvan.

“Evet, dostum, büyük Camoëns’in *Lusiadas*’ı, ne eksik ne fazla!”

“Camoëns,” diye tekrarladı Glenarvan, “iyi de, zavallı dostum, Camoëns bir Portekizli! Altı haftadır Portekizce öğreniyorsunuz!”

“Camoëns! *Lusiadas*! Portekizce!...”

Paganel daha fazla bir şey söyleyemedi. Gözlüklerinin altından gözlerinin bulandığı görüldü, kulaklarında ise güçlü kahkahalar cınlıyordu, çünkü tüm arkadaşları etrafını sarmıştı.

Patagon’un kılı bile kıpırdamadı; kesinlikle anlayamadığı bir olayın açıklamasını sabırla bekliyordu.

“Ah! Akılsız! Deli!” dedi nihayet Paganel. “Nasıl olur! Böyle ha? Bu bir şaka olmasın? Ben böyle mi yaptım? Dillerin karıştırılması bu, Babil’de olduğu gibi! Ah! Dostlarım! Dostlarım! Sen kalk, Hint topraklarına gideceğim diye yola çık, Şili’ye gel! İspanyolca öğreneceğim de, Portekizce öğren, artık yetti, eğer böy-

le devam ederse, günün birinde pencereden sigara yerine kendimi atacağım!”

Paganel'in talihsizliğini böyle değerlendirdiğini işitmek, komik düş kırıklığını görmek, ciddiyeti korumayı imkânsız kılıyordu. Zaten, herkesten önce kendisi gülmekteydi.

“Gülün, dostlarım!” diyordu, “içinizden geldiği gibi gülün! Ne kadar gülseniz, benim kendime güldüğüm kadar gülemezsiniz!”

Ve, bir bilginden asla duyulmamış, ağız dolusu bir kahkahayla ortalığı çınlattı.

“Tercümansız kaldığımız da cabası,” dedi binbaşı.

“Oh! Ümitsizliğe kapılmayın,” cevabını verdi Paganel, “Portekizceyle İspanyolca birbirlerine öyle benzerler ki, ben bile karıştırdım; ama, aynı zamanda, bu benzerlik hatamı hemen telafi etmemi de sağlayacak, öncelikle bu saygıdeğer Patagon'a, gayet iyi konuştuğu bu dil için teşekkür etmek isterim.”

Paganel haklıydı, çünkü bir süre sonra yerliyle birkaç kelime konuşabildi; hatta Patagon'un adının, Araukanya dilinde “Gürleyen” anlamına gelen Thalcave olduğunu bile öğrendi.

Bu lakap kuşkusuz ateşli silah kullanma-

daki becerisinden kaynaklanıyordu.

Fakat Glenarvan'ı özellikle sevindiren şey, Patagon'un mesleğinin rehberlik olmasıydı, hem de pampalarda rehberdi. Bu karşılaşmada öyle ilahi bir şey vardı ki, girişimlerinin başarısı şimdiden kesinleşmiş gibiydi. Artık kimse Kaptan Grant'in sağ salim kurtulacağından kuşku duymuyordu. Yolcular ve Patagon, Robert'in yanına dönmüşlerdi. Robert kollarını yerliye doğru uzattı; yerli, tek söz etmeden elini Robert'in alnına koydu. Çocuğu inceledi, ağrıyan uzuvlarını yokladı. Sonra, gülümseyerek, nehir kıyısından bir avuç yabani kereviz toplamaya gitti, bununla hastanın tüm vücudunu ovuşturdu. Sonsuz bir şefkatle yapılan bu masaj sayesinde çocuk yeniden güçlendiğini hissetti ve birkaç saatlik dinlenmenin onu ayağa kaldırmaya yeteceği aşikârdı.

Bunun üzerine o günü ve ertesi geceyi kampta geçirmeye karar verildi. Yine de, çözümlenmesi gereken iki ciddi sorun vardı: yiyecek ve ulaşım sorunu. Ne erzakları ne de katırları vardı artık. Neyse ki, Thalcave oradaydı. Patagonya sınırları boyunca yolculara yol göstermeye alışkın bu rehber, bölgenin en zeki *baqueano*'larından biriydi, Glenarvan'a,

küçük kafilesinde eksik olan her şeyi tedarik etme sözü verdi. Onu, bir yerli “tolderia”sına götürmeyi önerdi. En fazla dört mil mesafede-ydi ve yolculuğun devamı için gerekli her şeyi oradan bulabilirlerdi. Bu öneri kısmen işaretlerle, kısmen de Paganel’in anlayabildiği İspanyolca sözcüklerle yapılmıştı. Öneri kabul edildi. Hemen o anda, arkadaşlarından izin isteyen Glenarvan ve bilgin dostu, Patagon’un önderliğinde nehir boyunca ilerlemeye başladılar.

Bir buçuk saat boyunca sıkı bir yürüyüş yaptılar, dev Thalcave’ı takip edebilmek için kocaman adımlar atmak zorunda kalmışlardı. Tüm bu dağlık bölge çok güzel ve son derece verimliydi. Bitek meralar birbirini izliyordu. Buralar, yüz bin gevişgetirenden oluşan bir orduyu hiç zorlanmadan beslerdi. Birbirine geçmiş nehirlerin oluşturduğu ağ ile aralarında bağlantı oluşan geniş su birikintileri, bu düzlüklere yemyeşil bir nemlilik sağlıyordu. Gelgeç hevesli kara başlı kuğular çılgınca oynuyorlar, ilano’lar boyunca atlayıp zıplayan çok sayıda devekuşu da suların hâkimiyetini onların elinden almaya çalışıyordu. Kuşlar âlemi pek parıltılı, pek gürültülüydü, ama ay-

nı zamanda olağanüstü bir çeşitlilik arz etmekteydi. “İsaca”lar, şu beyaz çizgili tüyleri olan grimtırak sevimli kumrular ve sarı kardinal kuşları ağaç dallarının üzerine canlı çiçekler gibi yayılmışlardı. Gezgin güvercinler yükseklerde uçuşuyordu, tüylü serçe ırkına mensup “chingolo”lar, “hilguero”lar ve “monjita”lar, kanat çırparak birbirlerini izliyorlar, havayı cıvıltılarıyla dolduruyorlardı.

Jacques Paganel hayran hayran ilerliyordu; dudaklarının arasından hiç durmadan çıkan nidalar Patagon’u şaşırtıyordu. Havada kuşların, gölcüklerde kuğuların ve çayırlarda otların olması ona pek doğal geliyordu çünkü. Bilgin gezintisinden şikâyetçi değildi, uzun sürmesinden de rahatsız olmamıştı. Daha yeni yola çıktıklarını düşünüyordu ki, yerlilerin kamp yeri uzaktan belirdi.

Bu *tolderia* Antlar’ın yamaçları arasına sıkışmış bir vadinin dibindeydi. Orada, dallardan kulübelerde otuz kadar göçebe yerli yaşıyor ve süt ineklerinden, koyunlardan, sığır ve atlardan oluşan büyük sürüleri otlatıyorlardı. Bir otlaktan diğerine gidiyorlardı ve dört ayaklı konuklarına sunacak sofraları hep oluyordu.

Araukanların, Pehuenche'lerin ve Auka'ların melez bir türü olan, zeytuni renkli, orta boylu, iri yapılı, dar alınlı, neredeyse yusyuvarlak yüzlü, ince dudaklı, çıkık elmacık kemikli, vücut hatları kadınsı, soğuk görünüm-lü bu Ant Peruluları, bir insanbilimci açısından, saf ırkların özelliklerini taşımıyordu. Bunlar, kısacası, pek de ilginç olmayan yerli-lerdi. Fakat Glenarvan onların sürülerine göz koymuştu, kendilerine değil. Sığırları ve atları olduğuna göre daha fazlasını talep etmedi.

Thalcave pazarlığı halletti, pek uzun sürmemişti zaten. Hepsi koşumlu yedi küçük Arjantin atı, yüz kilo kadar *charqui* ya da kurutulmuş et, birkaç ölçü pirinç ve su için deri tulum karşılığında, yerliler, tercih ettikleri şarap ya da romu bulamayınca, değerini gayet iyi bildikleri yirmi ons altını¹ kabul ettiler. Glenarvan Patagon için sekizinci bir at satın almak istediye de o bunun gerekmediğini anlattı.

Pazarlık sona erdiğinde, Glenarvan, Paganel'in deyişiyle, yeni "tüccar"larından izin istedi ve yarım saatten kısa sürede kamp yerine geri döndüler. Kampa varışta alkışlarla selamlandılar. Glenarvan ise alkışları hak edenlerin yiyecekler ve binek hayvanları olduğunu bili-

1 1630 Frank. (J.V.)

yordu. Herkes iştahla yemeğini yedi. Robert ağzına birkaç lokma attı; g¼c¼ neredeyse tamamen yerine gelmişti.

G¼n¼n sonu tam bir dinlenmeyle geçti. Akıllarına gelen her şeyden konuştular, yanlarında olmayan sevdiklerinden, *Duncan*'dan, Kaptan John Mangles'tan, cesur m¼rettebat-tan, belki de pek uzakta olmayan Harry Grant'ten.

Paganel'e gelince, yerlinin yanından ayrılmıyordu; Thalcave'nin g¼lgesiydi sanki. Gerçek bir Patagon g¼rmekten pek rahatsız bir hali vardı, onun yanında neredeyse c¼ce gibi kalmıştı. Bu Patagon, her ikisi de sekiz ayak boyunda olan, bilgin Van der Brock'un g¼rd¼ę¼ şu İmparator Maximin ve şu Kongolu zenciyle bile neredeyse boy ¼lç¼řebilirdi! Paganel, ciddi yerliyi İspanyolca c¼mlelerle bunaltıyor, o da sesini çıkarmıyordu. Coğrafyacı, bu kez kitapsız ¼ęreniyordu. Gırtlak, dil ve çene yardımıyla çınlayan s¼zc¼kleri telaffuz ettiği işitiliyordu.

"Eğer vurguyu kapamazsam," diye tekrarlı-yordu binbaşıya, "beni eleştirmeyin! Ama, kim derdi ki, g¼n¼r¼ birinde, bana İspanyolca-yı bir Patagon ¼ęretecek?"

RIO-COLORADO

Ertesi gün, 22 Ekim'de, saat sekizde, Thalcave yola çıkış işareti verdi. Arjantin toprağı, 22 derece ile 42 derece arasında, batıdan doğuya doğru eğim gösterir; yolcuların tek yapacakları yumuşak bir eğimle denize kadar inmek tir.

Patagon, Glenarvan'ın kendisine sunduğu atı reddettiğinde, Glenarvan onun, bazı rehberlerin alışkanlıklarına uygun olarak yaya gitmek istediğini düşünmüştü. Uzun bacakları da bu yürüyüşü kolaylaştıracaktı. Fakat Glenarvan yanılıyordu.

Yola çıkma vakti geldiğinde, Thalcave kendine has bir ıslık çaldı. Anında, görkemli, olağanüstü bir Arjantin atı pek uzakta olmayan küçük bir korudan çıkıverdi ve sahibinin çağrısına koştu. Hayvan kusursuz bir güzellikteydi; renginin kahverengi olması, kurumlu, ce-

sur ve çevik bir mukavemet hayvanı olduğuna işaretti; ustaca bağlanmış, zarif bir başı vardı, burun delikleri kocaman açılmıştı, gözleri ateş saçıyordu, diz arkaları geniş, omuz başları belirgin, göğsü kabarık, bukağılıkları uzundu, yani güçlülük ve çevikliğin gerektirdiği tüm niteliklere sahipti. Atlardan gayet iyi anlayan binbaşı, pampa ırkının bu örneğini büyük bir hayranlıkla seyretti. Onunla İngiliz "hunter"ı arasında bazı benzerlikler bulmuştu. Bu güzel hayvanın adı, Patagonya dilinde "kuş" anlamına gelen "Tauka" idi. Bu adı hak ettiği belliydi.

Thalcave eğere oturur oturmaz, atı şahlandı. Yetkin bir at cambazı olan Patagon'u seyretmek olağanüstü güzeldi. Koşum takımları, Arjantin ovasında kullanılan iki av aletinden ibaretti: "bola"lar ve "lazo". Bola'lar, deri bir kayışla bir araya getirilmiş üç toptu. Yerli onları genellikle yüz adım mesafeden, takip ettiği hayvana ya da düşmana fırlatıyordu ve alet büyük bir kesinlikle, bacaklarına sarılıp anında yere deviriyordu. Yerli, elinde korkunç bir silaha dönüşen bu aleti şaşırtıcı bir yetenekle kullanmaktaydı. Lazo ise, tersine, elden bırakılmadan fırlatılıyordu. Yalnızca otuz ayak uzunluğunda bir ipten ibaretti. Sıkıca örülmüş

iki deri birleştirilmişti ve sonunda da demir bir halka içinden geçen kolay çözülür bir düğüm vardı. Sağ elle bu kaygan düğüm fırlatılırken sol el *lazo*'nun geri kalanını tutar, ucu da eğer sıkı sıkıya bağlanmıştı. Omzuna çapraz olarak astığı uzun bir karabina Patagon'un saldırı amaçlı silahlarını tamamliyordu.

Thalcave, doğal çekiciliğinin, rahatlığının ve davranışlarındaki gururlu özgürlüğün yarattığı hayranlığı fark etmeksizin kafilenin başına geçti. Kimi zaman dolu dizgin, kimi zaman da atların adımlarına ayak uydurarak ilerliyorlardı. Ama bu atlar tırıs gidişi bilmiyor gibiydi. Robert büyük bir ustalıkla biniyordu ata. Eyer üstünde durmadaki yeteneğiyle Glenarvan'a çabucak güven verdi.

Pampaların düzlüğü sıradağların dibinde başlıyordu. Bu düzlük üç bölüme ayrılabilir. Birincisi Ant Sıradağları'ndan başlayarak, iki yüz elli millik bir mesafeye yayılır, buralar pek yüksek olmayan ağaçlarla ve çalılarla kaplıdır. Dört yüz elli mil genişlikteki ikinci bölüm ise, mükemmel bir çimenle kaplanmıştı ve Buenos Aires'in yüz seksen mil yakınına kadar uzanır. Bu noktadan denize doğru, yolcular yoncalarla ve devedikenleriyle kaplı geniş çi-

menleri arşınlarlar ki pampaların üçüncü bölümü de burasıdır.

Sıradağların geçitlerinden çıkarken, Glenarvan'ın kafilesi önce çok sayıda kumula rastladı, bunlara “medano” deniyordu. Rüzgârın sürekli hareket ettirdiği hakiki dalgalardı bunlar, tabii eğer bitkilerin kökleri onları toprağa bağlamamışsa... Bu kum son derece ince olduğundan, en ufak bir esintide hafifçe havalandığı ya da önemli bir yüksekliğe çıkan hakiki hortumlar oluşturduğu görülmekteydi. Bu manzara, göz için hem bir zevk hem de sıkıntı kaynağıydı. Zevkti, çünkü düzlüğü kateden, mücadele eden, birbirine karışan, gücünü yitiren, açıklanamaz bir düzensizlik içinde yukarı doğru kalkan bu hortumlardan daha ilginç bir şey olamazdı. Sıkıntıydı, çünkü bu sayısız *medano*'dan çok ince bir toz kalkıyor ve insan gözkapaklarını ne kadar sıkı sıkıya kapatırsa kapatsın gözüne giriyordu.

Bu durum, kuzey rüzgârlarının etkisiyle, gün boyunca sürdü. Yine de hızlı yürüyorlardı ve saat sekize doğru, kırk mil uzakta kalan sıradağlar, akşamın pusunda şimdiden kaybolmuş, siyahi bir görüntü arz ediyorlardı.

Yolcular, aşağı yukarı otuz sekiz mil kadar

sürmüş yolculuktan biraz yorgun düşmüşlerdi. Dolayısıyla, yatma vaktinin geldiği haberini sevinçle karşıladılar. Çağlayarak aktığından suları bulanık olan, yüksek kırmızı yarıların çevrelediği Neuquem'in kıyılarında kamp kurdular. Neuquem'e bazı coğrafyacılar Ramid ya da Comoe adını vermişlerdir. Nehir, kaynağını, yalnızca yerlilerin bildiği göllerden almaktadır.

O gece ve ertesi gün, anlatılmaya degecek hiçbir olay olmadı. Hızlı ve rahat ilerliyorlardı. Düz bir arazi, sıcaklığın elverişli olması, yürüyüşün kolay geçmesini sağlıyordu. Öğleye doğru ise güneş kızgın ışınlarını saçmaya başladı. Akşam olduğunda, bir bulut çizgisi ufku güneybatıdan kesti. Bu durum bir hava değişiminin kesin göstergesiydi. Patagon bu konuda yanılmazdı, parmağıyla coğrafyacıya göğün batı bölgesini gösterdi.

“Evet! Biliyorum,” dedi Paganel ve arkadaşlarına hitap ederek: “İşte,” dedi, “yakında hava değişecek. Bir *pampero* tokadı yiyeceğiz.”

Paganel bu *pampero*'ya Arjantin düzlüklerinde sık rastlandığını açıkladı. Bu, güneybatı yönünden esen çok kuru bir rüzgârdı. Thalca ve yanılmamıştı. Basit bir *poncho*'nun altına sı-

ğınan insanlar için oldukça zorlu geçen gece boyunca, *pampero* çok sert esti. Atlar yere yattılar. İnsanlar da birbirlerine sokularak onların yanına uzandılar. Glenarvan bu fırtına sürerse gecikmekten korkuyordu; ama Paganel, barometresini inceledikten sonra onu teskin etti.

“Genellikle,” dedi, “ *pampero* üç gün süren fırtınalara yol açar, cıvanın düşüşü bunun ifadesidir. Fakat, tersine, barometre yükseldiğinde, ki şu andaki durum budur, birkaç saat süren şiddetli bir kasırga söz konusu demektir. Sakin olun, dostum, gün doğduğunda gökyüzü her zamanki berraklığına kavuşmuş olacaktır.”

“Kitap gibi konuşuyorsunuz, Paganel,” cevabını verdi Glenarvan.

“Ben bir kitabım zaten,” karşılığını verdi Paganel. “Canınız istediğinde benim sayfalarımı çevirmekte özgürsünüz.”

Kitap yanılmıyordu. Sabahın saat birinde rüzgâr aniden kesildi ve herkes huzur içinde uyuyabildi. Ertesi gün, canlı ve dinlenmiş olarak kalktılar. Özellikle Paganel, eklem yerlerini neşeli bir gürültüyle kıtırdatıyor ve genç bir köpek gibi geriniyordu.

O gün, 24 Ekim'di yani Talcahuano'dan yola çıkışın onuncu günü. Rio-Colorado'nun 37. paraleli kestiği noktayla aralarında hâlâ doksan üç mil¹ vardı, bu üç günlük yol demekti. Amerika kıtasından bu geçiş sırasında, Lord Glenarvan yerli halkın yaklaşımını vesveseli bir dikkatle kolluyordu. Patagon aracılığıyla onları Kaptan Grant hakkında sorguya çekmek istiyordu. Bu arada Patagon'la Paganel yetecek kadar anlaşmaya başlamışlardı. Yerlilerin pek kullanmadıkları bir yol boyunca ilerliyorlardı, çünkü Arjantin Cumhuriyeti'nden Ant Sıradağları'na uzanan pampa yolları daha kuzeydeydi. Bu nedenle, göçebe yerlilere ya da şeflerinin önderliğinde yaşayan yerleşik kabilelere rastlanmıyordu. Birkaç göçebe süvari tesadüfen uzakta belirse de hızla kaçıyorlardı, yabancılarla ilişkiye girmeye pek meraklı değillerdi. Böylesi bir kafile, ovada tek başına dolaşanlar için kuşku vericiydi. Gayet iyi silahlanmış ve atlı sekiz adamı görünce temkinli davranmak adına, haydut da, yaşadığı ıssız kırlarda karşılaştığı bu adamları kötü niyetli sanabilecek yolcu da kaygılanıyordu. Dolayısıyla, namuslu insanlarla da soyguncularla da konuşabilmek kesinlikle imkânsızdı.

1 150 kilometre. (J.V.)

Söyleşiye tüfek atışıyla başlanacak olsa bile, bir “rastreadores”¹ çetesiyle karşılaşmamak. üzücüydü. Glenarvan, araştırmalarına yararı dokunacak yerliler yok diye üzülüyordu ki, belgenin yorumunu özellikle doğrulayan bir olay meydana geldi.

Yolculuk boyunca izledikleri yolu, pampaparikaları defalarca kesti. Bunlar arasında, Carmen’den Mendoza’ya giden oldukça önemli bir yol vardı. Evcil hayvanların, katırların, atların, koyun ya da sığırların kemikleri yol boyunca uzanıyordu. Avcı kuşların gagalarıyla paramparça edilmiş ve havanın renk soldurucu etkisiyle beyazlaşmış kemik kalıntıları yolu belirginleştiriyordu. Binlerce kemik vardı ortalıkta ve birden fazla insan iskeletinin tozu, en sıradan hayvanlarınkine karışmıştı şüphesiz.

Thalcave, hiç şaşmadan izledikleri yol hakkında o ana kadar hiçbir gözlemde bulunmamıştı. Yine de, pampalardaki hiçbir yolla birleşmediğinden, izledikleri bu yolun ne şehirlerle, ne köylere, ne Arjantin’in yerleşim bölgelerine vardığının farkındaydı. Her sabah, doğmakta olan güneşe doğru yürüyor, düz hattan ayrılmıyorlardı ve her akşam da batan güneş

1 Ova soyguncuları. (J.V.)

bu hattın öteki ucunda bulunuyordu. Thalca-
ve'nin, rehber sıfatıyla, yalnızca, kendisinin
rehberlik etmemesine değil, ona rehberlik
edilmesine de şaşırmış olması gerekirdi. Bu-
nunla birlikte, şaşırmış olsa bile, yerlilere öz-
gü doğal ihtiyatı elden bırakmadı ve o zamana
kadar girmedikleri basit patikalara girme ko-
nusunda hiçbir fikir ileri sürmedi. Ama o gün,
söz konusu bağlantı yoluna gelindiğinde atını
durdurdu ve Paganel'e doğru döndü:

"Carmen yolu," dedi.

"Doğru, yiğit Patagon dostum," cevabını
verdi coğrafyacı en temiz İspanyolcasıyla,
"Carmen'den Mendoza'ya giden yol."

"Bu yoldan gitmeyecek miyiz?" diye sordu
Thalcave.

"Hayır," karşılığını verdi Paganel.

"Ne tarafa gidiyoruz peki?"

"Daima doğuya."

"Hiçbir yere çıkmaz bu."

"Kim bilir!"

Thalcave sustu ve son derece şaşkın bir
edayla bilgine baktı. Yine de, Paganel'in şaka
yapabileceğini düşünemiyordu. Her zaman
ciddi olan bir yerli, ciddi olarak konuşulma-
yacağını asla hayal edemez.

“Carmen’e gitmiyorsunuz, o halde?” diye ekledi bir an sessiz kaldıktan sonra.

“Hayır,” cevabını verdi Paganel.

“Mendoza’ya da gitmiyorsunuz?”

“Oraya da gitmiyoruz.”

O sırada, Paganel’in yanına gelmiş olan Glenarvan, Thalcave’nin ne dediğini ve niçin durduğunu sordu.

“Carmen’e ya da Mendoza’ya gidip gitmediğimizi sordu bana,” cevabını verdi Paganel, “ve her iki sorusuna da olumsuz cevap verme pek şaşırdı.”

“Gerçekten de, bizim yolumuz ona pek garip gelmiş olmalı,” karşılığını verdi Glenarvan.

“Sanıyorum. Bizim hiçbir yere gitmediğimizi söylüyor.”

“Peki, Paganel, yolculuğumuzun amacını, niçin hep doğuya doğru yürüdüğümüzü ona açıklayamaz mısınız?”

“Bu oldukça güç bir iş, çünkü bir yerli yer-yüzü derecelerinden bir şey anlamaz ve belgenin hikâyesi onun için gerçeküstü bir hikâye olur.”

“İyi de,” dedi binbaşı ciddiyetle, “tarihi mi anlamaz, yoksa tarihçiyi mi?”

“Ah! Mac Nabbs,” karşılığını verdi Paganel,

“yine benim İspanyolcamdan kuşku duyuyorsunuz!”

“Deneyin o halde, saygıdeğer dostum.”

“Deneyelim, bakalım.”

Paganel, Patagon’a doğru döndü ve sık sık kesintiye uğrayan bir söyleşiye girişti. Sözcükleri hatırlayamıyor, bazı özellikleri tercüme edemiyor ve yarı cahil bir yerliye oldukça anlaşılmaz gelecek ayrıntıları ifade etmekte güçlük çekiyordu. Bilginin hali görülmeye değerdi. El kol hareketleri yapıyor, heceliyor, yüz türlü şekle giriyor ve alnından göğsüne birbiri ardına ter damlacıkları düşüyordu. Dilinin yetişmediği yerde yardımına kolu koşuyordu. Paganel ayağını toprağa bastı ve kumun üzerine enlem ve boylamların kesiştiği, iki okyanusun yer aldığı, Carmen yolunun uzandığı coğrafi bir harita çizdi. Profesör hiç bu kadar güç durumda kalmamıştı. Thalcave bu oyuna sakin sakin bakıyordu, anlayıp anlamadığı hiç belli değildi. Coğrafya dersi yarım saatten fazla sürdü. Sonra sustu, sırlıklam olmuş yüzünü sildi ve Patagon’a baktı.

“Anladı mı?” diye sordu Glenarvan.

“Göreceğiz,” cevabını verdi Paganel, “ama eğer anlamadıysa, vazgeçeceğim.”

Thalcave kımıldamıyordu. Konuşmuyordu da. Gözleri, kumun üzerine çizilmiş olan ve rüzgârın yavaş yavaş sildiği şekillere takılmış kalmıştı.

“Eee?” diye sordu Paganel.

Thalcave onu işitmiyor gibiydi. Paganel, binbaşının dudaklarında alaycı bir gülümsemenin belirmeye başladığını görüyordu ve gururunu kurtarmak amacıyla, coğrafi kanıtlarına yeni bir enerjiyle başlayacaktı ki, Patagon bir hareketiyle onu durdurdu.

“Bir esiri mi arıyorsunuz?” dedi.

“Evet,” cevabını verdi Paganel.

“Ve özellikle, batan güneş ile doğan güneş arasında kalan bu hatta,” diye ekledi Thalcave, batıdan doğuya giden yolu yerlilere özgü bir karşılaştırmayla belirterek.

“Evet, evet, doğru.”

“Ve sizin Tanrı’nız,” dedi Patagon, “esirin sırlarını engin denizin dalgalarına emanet etti, öyle mi?”

“Tanrı’nın ta kendisi.”

“O halde iradesi gerçekleşir inşallah,” cevabını verdi Thalcave, tumturaklı bir ifadeyle, “doğuya doğru yürüyeceğiz, gerekirse, güneşe varana kadar!”

Öğrencisinin şahsında zafer kazanmış olan Paganel, yerlinin cevaplarını arkadaşlarına hemen tercüme etti.

“Ne zeki ırk!” diye ekledi. “Benim ülkemdeki yirmi köylüden on dokuzu benim açıklamalarımından bir şey anlamazdı.”

Glenarvan, pampa yerlilerinin ellerine yabancıların düşüp düşmediğini Paganel’in Patagon’a sormasını istedi.

Paganel soruyu sordu ve cevabı bekledi.

“Belki,” dedi Patagon.

Anında tercüme edilen bu sözcük üzerine, yedi yolcu da Thalcave’nin etrafını sardı. Herkes bakışlarıyla onu sorguya çekiyordu.

Heyecanlanan ve sözcükleri zar zor bulan Paganel, bu pek ilginç sorguya devam etti. Ciddi yerliye diktiği bakışları ise cevabını daha dudaklarından çıkmadan yakalamaya çalışıyordu.

Patagon’un ağzından çıkan her İspanyolca sözü İngilizce olarak tekrarlıyordu, öyle ki arkadaşları, deyim yerindeyse, onu anadillerinde konuşurken işitiyorlardı.

“Ya bu esir?” diye sordu Paganel.

“Bir yabancıydı o,” cevabını verdi Thalcave, “Bir Avrupalı.”

“Onu gördünüz mü?”

“Hayır, yerlilerin hikâyelerinde ondan söz edildi. Cesur biriydi! Boğa yüreği vardı!”

“Boğa yüreği mi!” dedi Paganel. “Ah! Şu Patagon dili ne olağanüstü! Anlıyor musunuz, dostlarım! Cesur bir adam!”

“Babam!” diye haykırdı Robert Grant.

Sonra, Paganel’e hitap ederek:

“İspanyolcada ‘o benim babam’ nasıl denir?” diye sordu.

“*Es mio padre,*” cevabını verdi coğrafyacı.

Thalcave’nin ellerine sarılan Robert yumuşak bir sesle:

“*Es mio padre!*” dedi hemen.

“*Suo padre!*”¹ cevabını verdi Patagon, bakışı aydınlanmıştı.

Çocuğu kollarına aldı, atından indirdi ve pek meraklı bir sevecenlikle onu inceledi. Zeki yüzü huzurlu bir duygu ifadesi taşıyordu.

Ama Paganel soruşturmasını tamamlamamıştı. Bu esir neredeydi? Ne yapıyordu? Thalcave ondan söz edildiğini ne zaman işitmişti? Bu sorular aynı anda zihnine doluşuyordu.

Cevaplar gecikmedi ve Avrupalı’nın Colorado ile Rio-Negro arasında ülkeyi dolaşan yerli kabilelerden biri tarafından esir edildiği

1 Onun babası. (J.V.)

öğrenildi.

“Son olarak neredeydi?” diye sordu Paganel.

“Şef Kalfukura’nın yanında,” cevabını verdi Thalcave.

“Buraya kadar izlediğimiz yol üzerinde mi?”

“Evet.”

“Peki bu reis kim?”

“Poyuşe yerlilerinin şefi, iki dilli, iki yürekli bir adam!”

“Yani sözüne ve yaptığına güvenilmez, iki yüzlü, sahtekâr biri,” dedi Paganel, Patagon dilinin bu güzel benzetmesini arkadaşlarına açıkladıktan sonra. “Peki, dostumuzu kurtarabilir miyiz?” diye ekledi.

“Belki, eğer hâlâ yerlilerin elindeyse.”

“Ondan söz edildiğini ne zaman işittiniz?”

“Uzun zaman oldu, o zamandan beri güneş pampaların göğüne iki yaz getirdi!”

Glenarvan’ın sevinci tarif edilemeyecek kadar büyüktü. Bu cevap belgenin tarihiyle tam olarak uyuşuyordu. Ama, Thalcave’ye sorulacak bir soru daha vardı. Paganel soruyu hemen sordu.

“Bir esirden söz ediyorsunuz,” dedi, “üç

değil miydiler?”

“Bilmiyorum,” dedi Thalcave.

“Şu anki durumu hakkında da bir şey bilmiyorsunuz, öyle mi?”

“Hiçbir şey.”

Bu son sözle konuşma noktalandı. Üç esirin uzun süre önce birbirlerinden ayrılmış olması muhtemeldi. Fakat, Patagon’un verdiği bilgilerden çıkan sonuç, yerlilerin ellerine düşmüş bir Avrupalıdan söz edildiği idi. Esir düştüğü tarih, olması gereken yer, cesaretini ifade etmek için kullanılmış olan Patagonca cümleye kadar, her şey, Kaptan Harry Grant’e göndermede bulunuyordu kuşkusuz.

Ertesi gün, 25 Ekim’de, yolcular yeni bir güçle doğu yolunu tuttular. Ova, hüznünü ve tekdüzeliğini koruyordu. O ülkenin dilinde “travesias” denen, şu uçsuz bucaksız topraklardan birisiydi burası. Rüzgârların etkisine teslim olmuş killi toprak, mükemmel bir düzlük oluşturuyordu; tek bir taş, hatta tek bir çakıtaşı bile yoktu. Kurak ve çorak bazı küçük vadilere ya da yerlilerin kendi elleriyle açtıkları yapay su birikintilerine tek tük rastlanıyordu. Tepeleri siyah alçak ormanlar geniş aralıklarla dizilmişti. Orda burda, yemişi şekerli,

hoş ve dinçleştirici bir öz içeren beyaz keçi-boynuzu ağaçları bu görüntüyü bozmaktaydı. Ayrıca birkaç sakızağacı, vahşi katırtırnağı ve her çeşidinden dikenli ağaç koruları vardı. Bu ağaçların cılızlığı toprağın verimsizliğini gösteriyordu.

26'sı günü yorucu geçti. Rio-Colorado'ya erişmeleri gerekiyordu. Ama, süvarilerinin mahmuzlayıp durduğu atlar, öyle süratle koşturuyorlardı ki, aynı gece, 69° 45' boylamında, pampa bölgelerinin güzel ırmağına vardılar. Yerlilerin bu ırmağa verdikleri Cobu-Leubu adı "büyük nehir" anlamına gelmekte ve uzun bir güzergâhın ardından Atlantik'e dökülmektedir. Nehrin ağzına doğru ise tuhaf bir özellik görülmektedir. Burada su kitlesi denize yaklaşırken, emilme ya da buharlaşma yoluyla azalmaktadır ve bu olayın nedeni henüz kesin olarak belirlenmiş değildir.

Colorado'ya vardıklarında, Paganel'in ilk işi, nehrin kırmızımsı bir kille boyanmış sularına "coğrafyacı olarak" girmek oldu. Suların bu kadar derin olmasına şaşırdı. Bu durum ilk yaz güneşi altında karların erimesine bağlıydı yalnızca. Dahası, ırmak atların yüzerek geçemeyeceği kadar büyüktü. Neyse ki, nehrin yu-

karısına doğru birkaç yüz tuaz mesafede, deriden kayışlarla desteklenen ve yerli tarzı asılmış bir tahta köprü bulunuyordu. Böylece küçük kabile nehri geçebildi ve sol kıyıda kamp yapabildi.

Uyumadan önce, Paganel Colorado'nun yerini tam olarak saptamak istedi ve haritası üzerinde büyük bir özenle işaretledi. Tibet dağlarındaki Yaru-Zangbo-Çu ise onsuz akmaya devam ediyordu.

Ertesi iki gün boyunca, 27 ve 28 Ekim'de, yolculuk olaysız cereyan etti. Toprak aynı tek-düzelikte ve aynı verimsizlikteydi. Manzara hiç bu kadar az çeşitli, görüntü hiç bu kadar anlamsız olmamıştı. Bununla birlikte, toprak iyice nemli bir görünüm aldı. Su altında kalmış bir tür çukur olan "canada"ları ve "estero" denilen, su bitkileriyle dolu kalıcı lagünleri geçmek gerekti. Akşamleyin, atlar geniş ve suları bolca mineralli bir gölün kıyısında durdular. Yerlilerin "acı göl" dediği Ure-Languem Gölü'ydü bu. 1862 yılında, burada, Arjantin birliklerinin amansız misillemelerine tanık olunmuştu. Her zamanki gibi kamp kurdular. Maymunların, "allouat"ların¹ ve vahşi köpeklerin varlığına rağmen gece güzel geçeceğe

1 Bir tür başlıklımaymun. (J.V.)

benziyordu. Bu gürültücü hayvanlar, tabii ki onların şerefine, ama kuşkusuz Avrupalı kulakları tırmalayan, gelecekteki bir bestecinin hiç de yabana atamayacağı şu doğal senfonilerden birini icra ettiler.

PAMPALAR

Arjantin pampaları 34 derece ile 40 derece güney enlemleri arasında uzanır. Araukan kökenli olan “pampa” sözcüğü “ot dolu” anlamına gelir ve tam olarak bu bölgeye uygundur. Batı bölümündeki ağaçsı küstümotugiller, doğu bölümündeki besleyici otlar buralara özel bir görünüm verir. Bu bitki örtüsü, kırmızımı-sı ya da sarı, killi-kumlu araziye kaplayan bir toprak tabakasından beslenir. Bir jeolog, tersiyer dönemden kalma bu toprakları inceleyecek olsaydı büyük bir zenginlikle karşılaşır. Yerlilerin, yok olmuş büyük Tatu soylarına ait olduğunu düşündükleri, tufan-öncesi dönemden kalma çok sayıda kemik yığını gömülüdür bu topraklarda. Bu bitki tozlarının altında bu bölgelerin ilkel tarihi saklıdır.

Amerikan pampası, coğrafi bir özelliktir, tıpkı Büyük-Göller’in savanaları ya da Sibir-

ya'nın stepleri gibi. İklimi, daha kıtasal olan Buenos Aires bölgesininkinden daha aşırı ısı farklılıkları gösterir. Çünkü, Paganel'in yaptığı açıklamaya göre, Okyanus'un emerek depoladığı yaz ısı kış boyunca yine okyanus tarafından yavaş yavaş geri verilir. Bundan çıkan sonuç, adaların ısisının kıtaların iç kesimlerinin ısisından daha tekbiçimli olduğudur.¹ Bu yüzden, batı pampalarının ikliminde, Atlantik'e komşu olduğundan kıyılarda görülen bu düzenliliğe rastlanmaz. Termometre sütunlarını bir dereceden ötekine sürekli sıçratan ani aşırılıklar, hızlı değişimler görülür. Sonbaharda, yani nisan ve mayıs aylarında, yağmurlar pek sıktır ve sağanak halinde yağar. Ama yılın o döneminde, hava pek kuruydu ve ısı da pek yüksekti.

Yönü belirleyerek şafakta yola çıktılar. Ağaçların ve çalıların tuttuğu toprak gayet sağlamdı. Artık ne *medano*'lar ne bunları oluşturan kum ne de rüzgârın havalandırdığı toz vardı. Atlar, "paja-brava" tutamları arasında düzgün adımlarla ilerliyorlardı. Bunlar, fırtınalar sırasında yerlilere sığınak olan eşsiz pampa otlarıydı. Ara ara, birkaç nemli çukur-

¹ Bu nedenle İzlanda'nın kışları Lombardiya'nın kışlarından daha yumuşaktır. (J.V.)

lukta, giderek seyrekleşen söğütler ve tatlı su yakınlarını seven “gygnerium argenteum” denen bir tür bitki bitmişti. Atlar, bu sulardan kana kana içmeye bayılıyorlar, daha sonrası için vücutlarında su depoluyorlardı. Önde yürüyen Thalcave çalılıkları araştırmaktaydı. Böylece, en tehlikeli yılan türü olan ve sokması bir saatten kısa sürede bir öküzü öldürebilen “cholina”ları ürkütüyordu. Çevik Tauka çalılıkların üzerinden aşıyor ve ardından gelen atlara yol açma konusunda sahibine yardım ediyordu.

Bu tekdüze ve dümdüz ovalardaki yolculuk kolaylıkla ve hızla gerçekleşmekteydi. Çayırlığın yapısında hiçbir değişim meydana gelmiyordu. Çepeçevre yüz millik bir alanda bile ne bir taş, ne bir çakıl vardı. Böyle bir tekdüzelikle, üstelik böyle inatla sürüp giden bir tekdüzelikle asla karşılaşılmamıştı. Manzara-ların, olayların, doğal sürprizlerin gölgesi bile yoktu! Yolun ayrıntılarına ilgi duymak için Paganel olmak, görececek hiçbir şeyin olmadığı yerlerde bile birşeyler gören şu coşkulu bilginlerden biri olmak gerekiyordu! Hangi konuda? Bunu söyleyemezdi. Olsa olsa bir çalı! Belki bir tutam ot. Onun, bitmek bilmeyen

gevezeliğinin körüklenmesi ve can kulağıyla dinleyen Robert'i eğitmeye koyulması için bu yeterdi.

29 Ekim günü boyunca, ova, yolcuların önünde sonsuz tekdüzeliğiyle devam edip gitti. Saat ikiye doğru, atların ayakları altında hayvanlara ait uzun izler gördüler. Bunlar, sayısız öküz sürüsünden kalma, üst üste yığılmış ve beyazlaşmış kemiklerdi. Bu kalıntı, güçleri tükenen ve yol üzerinde yavaş yavaş düşen hayvanların artlarında bıraktığı bir iz gibi, yılankavi bir çizgi şeklinde uzanmıyordu. Bu yüzden, nispeten dar bu alanda iskeletlerin bu şekilde toplanmış olmasını nasıl açıklamak gerektiğini kimse bilmiyordu. Paganel'in durumu da diğerlerinden farksızdı. Bunun üzerine Thalcave'ye sordu ve o, tereddütsüz cevap verdi.

Bilginin "Olamaz!" diye haykırışı ve Patagon'un, söylediklerini kesin olarak doğrulayan bir işareti, arkadaşlarının kafasını pek karıştırdı.

"Neymiş?" diye sordular.

"Göğün ateşi," cevabını verdi coğrafyacı.

"Ne! Yıldırım böyle bir felaket yaratmış ha!" dedi Tom Austin, "beş yüz kellelik bir sü-

rü toprağa serilip kalmış!”

“Thalcave bunu doğruluyor, Thalcave yanılmıyor. Ona inanıyorum, çünkü pampalar-daki fırtınalar, özellikle şiddetli oluşlarıyla bilinir. Dileyelim ki, bir gün bunlarla karşılaş-mayalım!”

“Hava pek sıcak,” dedi Wilson.

“Termometre,” cevabını verdi Paganel, “gölgede otuz dereceyi gösteriyor olmalı.”

“Buna hiç şaşmam,” dedi Glenarvan, “vü-cudumun elektriklendiğini hissediyorum. Bu sıcaklığın sürmemesini umalım.”

“Oh! Oh!” dedi Paganel, “havada bir deği-şiklik olacağı konusunda kendimizi kandır-mayalım çünkü ufukta tek bir pus bile yok.”

“Ne kötü,” dedi Glenarvan, “atlarımız sı-caktan pek etkilendiler. Sana sıcak gelmiyor mu, delikanlı?” diye ekledi Robert’e dönerek.

“Hayır, lordum,” cevabını verdi küçük adam. “Sıcağı severim ben, iyi bir şeydir.”

“Özellikle kışın,” dedi pek yerinde bir tes-pitle binbaşı, sigarasının dumanını göğe savu-rarak.

Akşamleyin, terk edilmiş bir “rancho”nun yanında durdular. Çamurla sıvanmış ve anız kaplanmış dalların birbirine geçirilmesinden

oluşmuş bu kulübe, yarı yarıya çürümüş kazıklarla çevrili bir alana bitişikti. Bu kazıklar yine de, geceleyin tilkilerin saldırılarına karşı atların korunmasına yeterli oluyordu. Bu hayvanlardan korkacak bir şey olmasa da, zararlı hayvanlar onların yularlarını kemiriyor, atlar da böylelikle kaçmak için bundan istifade ediyorlardı.

Rancho'dan birkaç adım ötede, mutfak olarak kullanılan bir çukur açılmıştı, içinde soğumuş küller vardı. İçerde ise, bir peyke, sığır derisinden kötü bir yatak, bir tencere, bir mumluk ve bir mate ibriği vardı. Mate Güney Amerika'da pek yaygın olarak içilen sert bir içecekti. Yerlilerin çayıydı bu. Ateşte kurutulmuş yaprakların demlenmesiyle yapılıyor ve bir saman çubuğu yardımıyla Amerikalılara özgü içecekler gibi iç çekiliyordu. *Paganel*'in isteği üzerine, *Thalcave* bu içkiden birkaç fincan hazırlayınca, bu, her zamanki yiyeceklerin yanında pek güzel gitti ve mükemmel bulundu.

Ertesi gün, 30 Ekim'de, güneş yakıcı bir pus içinde doğdu ve yeryüzüne en sıcak ışınlarını gönderdi. O gün pek sıcak geçeceğimize benziyordu ve ne yazık ki ovada sığınacak

hiçbir yer yoktu. Bununla birlikte, doğuya doğru cesaretle ilerlediler. Defalarca büyük sürülerle karşılaştılar. Bu bunaltıcı sıcak altında otlayacak gücü bulamayarak, tembel tembel uzanmış yatıyorlardı. Başlarında bekçileri, daha doğrusu, çobanları yoktu. Ineklerden, boğalardan ve öküzlerden oluşan bu kalabalık sürülerin başını, susuz kaldıklarında koyunların memesini emmeye alışmış köpekler bekliyordu yalnızca. Bu hayvanların zaten yumuşak bir mizacı vardı ve Avrupalı hemcinslerinin ayırt edici özelliği olan içgüdüsel kırmızı korkusu onlarda yoktu.

“Bu, kuşkusuz, bir cumhuriyetin çayırlarında otlamalarından kaynaklanıyor olmalı!” dedi Paganel. Belki biraz fazla Fransız olan kendi şakasından hoşnut kalmıştı.

Günün ortasına doğru, pampanın tekdüzeliğinden yorulmuş gözlerin kaçırmayacağı bazı değişiklikler meydana geldi. Buğdaygiller giderek seyrekleşti. Yerlerini cılız pıtraklara ve dokuz ayak yüksekliğinde devasa devedikenerine bıraktılar. Yeryüzündeki tüm eşekleri mutlu etmeye yeterdi bunlar. Kurak toprakları seven koyu yeşil renkteki dikenli ağaççıklar, bitmişti orda burda. Çayırların kili içerisinde

o zamana kadar korunmuş olan belli bir nemlilik otları besliyordu. Çimenlerin oluşturduğu halı kalın ve şatafatlıydı; ama, yer yer çiğnenmiş, birçok yerde koparılmış kadifemsi döşemenin altından esas yapı görünüyor ve toprağın fakirliği gözler önüne seriliyordu. Artan kuraklığın bu göstergelerini fark etmemek imkânsızdı. Thalcave de bunlara dikkat çekti.

“ Bu değişiklikten rahatsız olmadım ben,” dedi Tom Austin, “hep ot, hep ot, giderek insanın midesini bulandırıyor.”

“Evet, ama hep ot demek hep su demektir,” karşılığını verdi binbaşı.

“Oh! Henüz su sıkıntısı çekmiyoruz,” dedi Wilson, “ve yolumuzun üstünde bir nehirle karşılaşabiliriz.”

Paganel bu cevabı işitmiş olsaydı, Arjantin bölgesinin dağları ile Colorado arasında pek az nehir olduğunu söyleme fırsatını kaçırmazdı, ama o sırada, Glenarvan’a, onun gösterdiği bir şey hakkında açıklamada bulunuyordu.

Bir süreden beri, havada bir duman kokusu var gibiydi. Bununla birlikte, ne ufukta görünen bir ateş ne de uzaklardaki bir yangına işaret eden bir duman vardı. Dolayısıyla bu olaya doğal bir neden bulunamazdı. Bir süre

sonra, bu yanık çimen kokusu öyle keskin bir hal aldı ki, Paganel ve Thalcave hariç, tüm yolcuları şaşkınlığa sürükledi. Herhangi bir olayı açıklamaktan asla rahatsızlık duymayan coğrafyacı, dostlarına şu açıklamayı yaptı:

“Ateşi görmüyoruz, ama dumanı hissediyoruz. Oysa, ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Bu atasözü Avrupa’da olduğu kadar Amerika’da da doğrudur. Ne var ki, bu pam-palar öyle tekdüzedir ki, hava akımlarını burada hiçbir şey engellemez. Ve yaklaşık yetmiş beş mil mesafede¹ yanan otların kokusu duyulur sık sık.”

“Yetmiş beş mil mi?” diye karşılık verdi binbaşı, pek inanmadığı ses tonundan belliydi.

“Tam o kadar,” diye onayladı Paganel. Ama bu tutuşmanın geniş bir alana yayıldığını ve çoğu zaman ciddi boyutlara ulaştığını da eklemeliyim.”

“Çayırları kim ateşe veriyor?” diye sordu Robert.

“Kimi zaman yıldırım, ısı otları kuruttuğunda tabii; kimi zaman ise yerliler kendi elleriyle yakıyorlar.”

“Ne amaçla?”

¹ Otuz fersah. (J.V.)

“Onların iddiasına göre, ki bu iddianın ne kadar sağlam temellere dayandığını bilmiyorum, pampalardaki yangının ardından buğdaygiller daha iyi bitmektedir. Bu, küllerin etkisiyle toprağı canlandırmanın bir yolu olması. Bana kalırsa, bu yangınlar milyarlarca keneyi yok etmeye yönelik. Bunlar özellikle hayvan sürülerine zarar veren bir tür parazit böcektir.”

“Ama bu sert yöntem,” dedi binbaşı, “ovada dolaşan hayvanlardan birkaçının yaşamına da mal olabilir, öyle değil mi?”

“Evet, yanıp giderler; ama onca hayvan içinde birkaçının ne önemi olabilir ki!”

“Onlar adına bir talepte bulunmuyorum,” diye sözüne devam etti Mac Nabbs, “bu onların sorunu, ama pampadan geçen yolcular var. Gafil avlanarak alev çemberinin içinde bulmazlar mı kendilerini?”

“Hadi canım!” diye haykırdı Paganel, görünür bir hoşnutlukla, “kimi zaman olur bu ve ben böyle bir gösterinin parçası olmaktan rahatsız olmam.”

“İşte bizim bilginimiz,” dedi Glenarvan, “bilimi, kendini diri diri yaktırmaya kadar vardırabilir.”

“İnanın, hayır, sevgili Glenarvan, ama Cooper’ı okuduk. Deri Çorap, çapı birkaç tuaz’lık bir alan içerisindeki otları yolarak alevlerin yayılmasını engellemenin yolunu bize öğretti. Bundan basit bir şey yok. Dahası, bir yangının yaklaşmasından çekinmiyorum, hatta onu arzuluyorum!”

Ama, Paganel’in arzuları gerçekleşmeyecekti. Yarı yarıya kızarmış olması yalnızca dayanılmaz bir ısı yayan güneş ışınlarındandı. Atlar bu tropikal sıcaklığın etkisiyle soluk soluğa kalmışlardı. Kızgın güneş topunu örtecek ender bulutlar dışında, gölge ırmak boşunaydı. Böyle zamanlarda gölge tekdüze toprakta koşturur ve bineklerini zorlayan süvariler de, batı rüzgârlarının önlerine kattığı serin örtüyü yitirmemeye çalışırlardı. Ama, bir süre sonra, araya mesafe girince, atlar geride kalıyordu ve örtüsünden çıkan güneş, pampaların kireçleşmiş toprağını yeni bir ateş yağmuruyla suluyordu.

Wilson su tedarikinin yeterli olacağını söylediğinde, o gün boyunca arkadaşlarını pençesine alacak olan giderilmez su ihtiyacını düşünmemişti. Yol üzerinde bir nehre rastlanacağını sözlerine eklediğinde ise fazla abartmış-

tı. Gerçekten de, toprağın düzlüğü nehre uygun yatak sunmadığından nehirlerle karşılaşmadıkları gibi, yerlilerin kendi elleriyle kazdıkları yapay su birikintilerinin de kurumuş olduğunu görmüşlerdi. Bir milden diğerine, kuraklık arazlarının arttığını gören Paganel, Thalcave'ye gözlemlerini belirtti ve nerede su bulabileceklerini ona sordu.

“Salinas Gölü'nde,” cevabını verdi yerli.

“Oraya ne zaman varınız?”

“Yarın akşam.”

Arjantinliler, pampada yolculuk ettiklerinde genellikle kuyu kazarlar ve toprağın birkaç tuaz altında su bulurlar. Ama gerekli aletlerden yoksun olan yolcular bu kaynağa ulaşamıyorlardı. Dolayısıyla, kendilerini tutmak zorundaydılar ve dayanılmaz bir su içme ihtiyacı duymadığı sürece kimse tam olarak susuzluğunu gidermedi.

Akşamleyin, otuz millik bir yolu katettikten sonra mola verildi. Günün yorgunluklarından kurtulmak için herkes güzel bir gece geçirmeyi hayal ediyordu. Ama geceyi, bir sinek ve sivrisinek bulutu mahvetti. Onların varlığı rüzgârın yön değiştirdiğine işaretledi ve gerçekten de, çeyrek derece dönen rüzgâr ku-

zeye yönelmişti. Bu lanet olası böcekler genellikle güney ya da güneybatı yelleriyle kaybolurdu.

Binbaşı, yaşamın küçük yoksunlukları ortasında bile sükûnetini korurken, Paganel, tersine, kaderin muzipliklerine öfkeleniyordu. Sinekleri ve sivrisinekleri şeytana havale etti ve sinek sokmalarının yol açtığı binlerce yanmayı yatıştıracak asitli su olmamasına ciddi biçimde hayıflandı. Binbaşı, doğacıların tespit ettiği üç yüz bin böcek türünden yalnızca iki-şiyle uğraşmak zorunda kaldıkları için kendilerini mutlu hissetmeleri gerektiğini söyleyerek Paganel'i sakinleştirmeye çalışsa da, Paganel pek keyifsiz bir halde uyandı.

Bununla birlikte, şafak söker sökmez yola çıkmaya hemen hazırды, çünkü o gün Salinas Gölü'ne varabilirlerdi. Atlar pek yorulmuştu; susuzluktan ölüyorlardı ve binicileri ellerindeki suyu onlar için ayırmış olsa da, su miktarı pek kısıtlıydı. Kuraklık daha da artmıştı. Pampaların samyeli olan kuzey rüzgârının tozlu esintisi altında ısı da katlanılır gibi değildi.

O gün boyunca, yolculuğun tekdüzeliği bir an için kesintiye uğradı. Önde yürüyen

Mulrady geri dönerek, bir grup yerlinin yaklaşmakta olduğu haberini verdi. Bu karşılaşma çeşitli biçimlerde değerlendirildi. Glenarvan, bu yerlilerin *Britannia*'nın kazazedeleri hakkında sağlayabilecekleri bilgileri düşündü. Thalcave, kendi hesabına, çayırlardaki göçebe yerlilerin yoluna çıkmasına pek memnun kalmadı; onları soyguncu ve hırsız olarak kabul ediyor ve onlardan uzak durmaya çabalıyordu. Onun emirlerine uygun olarak küçük kafile bir araya toplandı ve silahlar kullanılmaya hazır hale getirildi. Her türlü olaya hazır olmak gerekiyordu.

Bir süre sonra, yerli müfreze görüldü. Yalnızca on kadar yerliden oluşuyor olması Patagon'u sakinleştirdi. Yerliler yüz adım kadar bir mesafeye yaklaştılar. Kolaylıkla seçilebiliyorlardı. 1833 yılında General Rosas'ın ortadan kaldırdığı şu pampa ırkına ait yerlilerdendiler. Geniş, bombeli ve oynak alınları, uzun boyları, zeytuni renkleri sayesinde yerli ırkının güzel örneklerini oluşturuyorlardı. Üzerlerinde guanako ya da kokarca derisinden giysiler vardı, yirmi ayak uzunluğunda mızrakları, bıçakları, sapanları, *bola* ve *lazo*'ları vardı. At kullanmadaki maharetleri onların yetenekli

biniciler olduklarını gösteriyordu.

Yüz adım ötede durdular, bağırarak ve el kol hareketleri yaparak akıl yürütüyor gibiydiler. Glenarvan onlara doğru ilerledi. Fakat, henüz iki tuaz ilerlememişti ki, müfreze aniden çark ederek inanılmaz bir süratle gözden kayboldu. Yolcuların yorgunluktan bitap düşmüş atları onlara asla erişemezdi.

“Korkaklar!” diye haykırdı Paganel.

“Namuslu insanların erişemeyeceği kadar hızlı kaçıyorlar,” dedi Mac Nabbs.

“Kim bu yerliler?” diye sordu Paganel, Thalcave’ye.

“Goşolar,” cevabını verdi Patagon.

“Goşolar!” diye tekrarladı Paganel, arkadaşlarına dönerek, “Goşolarmış! O halde, bunca önlem almamıza gerek yok! Endişelenecek bir şey yok!”

“Niçin?” dedi binbaşı.

“Çünkü Goşolar zararsız köylülerdir.”

“Emin misiniz, Paganel?”

“Kuşkusuz, bizi hırsız sanıp ve kaçtılar.”

“Bence, bize saldırmaya cesaret edemediler,” cevabını verdi Glenarvan. Bu yerlilerle, kim olurlarsa olsunlar, ilişkiye geçemediği için pek üzgündü.

“Ben de öyle düşünüyorum,” dedi binbaşı, “eğer yanılmıyorsam, Goşolar zararsız olmak şöyle dursun, tersine, tastamam birer hayduttur, hem de korkunç haydutlar.”

“Örnek verin, o halde!” diye haykırdı Paganel.

Ve bu etnolojik tezi ateşli bir şekilde tartışmaya başladı, hatta öyle ateşliydi ki, binbaşığı heyecanlandırmayı bile başardı ve Mac Nabbs, tartışmalarında pek alışılmadık bir şekilde şıp diye cevabı yapıştırdı:

“Bence haksızsınız, Paganel.”

“Haksız mı?” karşılığını verdi bilgin.

“Evet. Bizzat Thalcave bile bu yerlileri hırsız olarak gördü ve Thalcave ne söylediğini biliyor.”

“Bence Thalcave bu kez yanıldı,” karşılığını verdi Paganel. Sesi sertti. “Goşolar çiftçilikle uğraşırlar, çobandırırlar, başka bir şey değil, bizzat ben pampa yerlileri üzerine oldukça önemli bir broşürde belirttim bunu.”

“O halde bir hata yapmışsınız, Bay Paganel.”

“Ben hata mı yapmışım, Bay Mac Nabbs?”

“Dalgınlıkla diyelim isterseniz,” karşılığını verdi binbaşı ısrarla, “gelecek basımda düzel-

tirsiniz.”

Coğrafi bilgilerinin tartışıldığını, hatta alaya alındığını görmekten çok incinen Paganel öfkesine yenik düştü.

“Biliniz ki, bayım,” dedi, “benim kitaplarımın bu tür düzeltilere ihtiyacı yoktur!”

“Var! En azından, bu kez,” karşılığını verdi Mac Nabbs, diklenerek.

“Bayım, bence siz bugün pek şakacısınız!” dedi Paganel.

“Bence de siz pek hırçınsınız!” karşılığını verdi binbaşı.

Tartışmanın beklenmedik boyutlar aldığı açıkça görülüyordu, hem de değmeyecek bir konu hakkında. Glenarvan müdahale etme gereği duydu.

“Açık ki,” dedi, “bir taraf şakacı, diğer taraf hırçın, bu durum ikiniz açısından da beni şaşırtıyor.”

Patagon, tartışma konusunu anlayamasa da, iki dostun münakaşa ettiğini kolaylıkla fark etmişti. Gülümsemeye koyuldu ve sakince şöyle dedi:

“Kuzey rüzgârı bu.”

“Kuzey rüzgârı mı!” diye haykırdı Paganel.

“Kuzey rüzgârının tüm bunlarla ilişkisi ne?”

“Çok doğru,” cevabını verdi Glenarvan, “sizin sinirlerinizi bozan şey bu kuzey rüzgârıdır! Güney Amerika’da özellikle sinir sisteminin olumsuz etkilediğini işitmiştim.”

“Aziz Patrick aşkına, Edward, haklısınız!” dedi binbaşı ve bir kahkaha koyverdi.

Ama, gerçekten sinirlenmiş olan Paganel tartışmayı kesmek istemedi ve müdahalesini fazlaca alaycı bulduğu Glenarvan’a yüklendi bu kez.

“Ah! Gerçekten mi lordum,” dedi, “benim sinir sistemimde bir sorun var, öyle mi?”

“Evet, Paganel, kuzey rüzgârı, pampada birçok cinayetin işlenmesine yol açan bir rüzgâr, tıpkı Roma kırlarındaki yıldız yeli gibi!”

“Cinayetler mi!” dedi bilgin. “Cinayet işleyecek bir adam hali mi var bende?”

“Tam olarak bunu demek istemedim.”

“Sizi öldürmek istediğimi söyleyin bari bir an önce!”

“Eh!” cevabını verdi Glenarvan, kendini tutamayarak gülüyordu, “bundan korkmuyor değilim. Neyse ki kuzey rüzgârı yalnızca bir gün sürüyor!”

Bu cevap üzerine herkes Glenarvan’la hemfikir oldu. Paganel atını mahmuzladı ve

sinirini yatıştırmak için öne geçti. On beş dakika sonra, artık bu konuyu düşünmüyordu.

Bilginin iyimserliği bir an için allak bullak olmuştu; ama, Glenarvan'ın gayet iyi ifade ettiği gibi, bu zayıflığı tamamen dışsal bir nedene bağlamak gerekiyordu.

Akşamın sekizinde, Thalcave, parmağıyla ileriye işaret ederek, varmayı onca istedikleri gölü gösterdi. On beş dakika sonra, küçük kafile Salinas'ın kıyılarına vardı. Ama onları orada büyük bir hayal kırıklığı bekliyordu. Göl kurumuştı.

SUYUN PEŞİNDE

Salinas Gölü, Ventana ve Guamini dağlarına bağlanan bir dizi lagünün sonuncusudur. Eskiden tuz tedarik etmek amacıyla Buenos Aires'ten buraya birçok sefer düzenlenirdi, çünkü sularında önemli oranda sodyum klorür vardır. Ama şimdi, yakıcı bir sıcaklığın buharlaştırdığı su, asıltı halinde içerdiği tüm tuzu bırakmıştı ve göl, engin parlak bir aynaydı yalnızca.

Thalcave, birçok yerden bu göle akan tatlı su nehirlerinden söz edildiğini işittiği için Salinas Gölü'nde içme suyunun varlığından bahsetmişti. Fakat, şimdi kolları da onun gibi kurumuştur. Kızgın güneş tüm suyu içmişti. Susuz kalmış kafileler Salinas'ın kurumuş kıyılarına vardığında bu durum herkesi pek üzmüştü. Bir karar almak gerekiyordu. Tulumlarda korunan pek az su yarı yarıya bozulmuştu ve

susuzluğu giderecek gibi değildi. Susuzluk kendini acımasızca hissettirmeye başlıyordu. Açlık ve yorgunluk bu zorunlu ihtiyaç karşısında önemini yitiriyordu. Bir “roukah”, arazinin bir kıvrımında kurulmuş olan ve yerlilerin terk ettikleri bir tür deri çadır, bitmiş tükenmiş yolcular için barınak oldu. Gölün çamurlu kıyılarına yayılmış olan atları ise, deniz bitkilerini ve kurumuş sazları tiksintiyle geveliyorlardı.

Roukah'ın içine yerleştiklerinde, Paganel, Thalcave'ye ne yapılması gerektiğini sordu. Coğrafyacı ile yerli arasında hızlı bir söyleşi gelişti. Glenarvan bu konuşmanın birkaç sözcüğünü anlayabildi ancak. Thalcave sakin sakin konuşuyordu. Paganel ise ikisine de yetecek kadar el kol hareketi yapmaktaydı. Bu diyalog birkaç dakika sürdü ve Patagon kollarını kavuşturdu.

“Ne söyledi?” diye sordu Glenarvan. “Bir-birimizden ayrılmamızı önerdiğini anlar gibi oldum.”

“Evet, iki gruba,” cevabını verdi Paganel. “İçimizden, atları, yorgunluktan ve susuzluktan bitkin düşmüş olsa da, güç bela ilerleyebilecek durumda olanlar, 37. paralel yoluna el-

lerinden geldiğince devam edecekler. Bineklerinin durumu daha iyi olanlar ise, bu yolda onların önüne geçerek, buradan otuz bir mil¹ ötedeki San-Lucas Gölü'ne dökülen Guamini Nehri'nin durumunu incelemeye gidecekler. Yeterli miktarda su varsa, Guamini kıyılarında arkadaşlarını bekleyecekler. Eğer su yoksa, ötekileri yararsız bir yolculuktan kurtarmak için geri dönecekler.”

“O zaman ne olacak?” diye sordu Tom Austin.

“O durumda, yetmiş beş mil boyunca güneye inmek gerekecek, ta ki Ventana Sıradağları'nın ilk kolları görünene kadar. Orada nehir boldur.”

“İyi bir düşünce,” cevabını verdi Glenarvan, “gecikmeden uygulayalım. Benim atım henüz susuzluktan perişan sayılmaz, ben Thalcave'ye eşlik edebilirim.”

“Oh! Lordum, beni de götürün,” dedi Robert, sanki zevkli bir oyun söz konusuymuş gibi.

“Sen bizi izleyebilir misin, çocuğum?”

“Evet! İleri doğru gitmekten başka bir talebi olmayan iyi bir atım var. İster misiniz... lordum?... Lütfen.”

1 Elli kilometre. (J.V.)

“Pekâlâ, delikanlı,” dedi Glenarvan, Robert’in yanından ayrılmamasından memnundu. “Üçümüz,” diye ekledi, “eğer taze ve berrek bir su kaynağı bulamazsak pek beceriksiziz demektir.”

“Peki, ya ben?” dedi Paganel.

“Oh! Siz, sevgili Paganel,” cevabını verdi binbaşı, “yedek grupla birlikte kalacaksınız. Siz 37. paraleli, Guamini Nehri’ni ve tüm pampayı bizden ayrılacak kadar iyi biliyorsunuz. Ne Mulrady, ne Wilson, ne ben, Thalcave’yle buluşma yerine varmayı beceremeyiz, oysa ki cesur Jacques Paganel’in önderliğinde güvenle ilerleriz.”

“Kabul ediyorum,” diye cevapladı coğrafyacı, yüksek bir komuta mevkiine erişmenin gururuyla.

“Ama dalgınlık yapmak yok!” diye ekledi binbaşı. “İşimiz olmayan yere sürüklemeyin bizi, örneğin, Pasifik Okyanusu kıyılarına götürmeyin sakın!”

“Siz bunu hak edersiniz, çekilmez binbaşı,” cevabını verdi Paganel, gülerek. “Bu arada, söyleyin bana, sevgili Glenarvan, Thalcave’nin dilini nasıl anlayacaksınız?”

“Sanıyorum ki,” cevabını verdi Glenarvan,

“Patagon ve ben, konuşmak zorunda kalma-
yacağız. Zaten, bildiğim birkaç kelime İspan-
yolcayla, zorunlu bir durumda, düşüncemi
ifade etmeyi ve onunkini anlamayı başarırım.”

“Haydi o halde, saygıdeğer dostum,” dedi
Paganel.

“Önce yemek yiyelim,” dedi Glenarvan,
“ve yola çıkma saatine kadar uyuyalım, tabii
eğer uyuyabilirsek.”

Bir şey içmeden yemek yediler. Bu durum-
da pek serinledikleri söylenemez ve yapacak
daha iyi bir şey olmadığından uyudular. Paga-
nel rüyasında seller, çağlayanlar, ırmaklar, ne-
hirler, su birikintileri, akarsular, hatta dolu
sürahiler bile gördü; tek kelimeyle, içme suyu
içeren her şey girmişti rüyasına. Bu tam bir
kâbustu.

Ertesi gün, saat altıda, Thalcave'nin, Gle-
narvan'ın ve Robert Grant'in atları eyerlendi
ve kalan son su istihkakları içirildi. Atlar tat-
min olmaktan çok ihtiyaçtan içtiler suyu, çün-
kü çok mide bulandırıcıydı. Sonra, üç süvari
atlarına bindi.

“Hoşça kalın,” dedi binbaşı, Austin, Wil-
son ve Mulrady.

“Özellikle, geri dönmemeye bakın!” diye

ekledi Paganel.

Bir süre sonra, Patagon, Glenarvan ve Robert, yürekleri biraz daralmış olarak, gözden kayboldular. Geride kalan grup ise coğrafyacının keskin görüşüne emanet edilmişti.

O sırada geçtikleri “desertio de las Salinas” killi bir düzlüktü. On ayak yüksekliğinde cılız ağaççıklarla, yerlilerin “curra-mammel” dedikleri küçük küstümotugillerle ve sodyum bakımından zengin çalılıklarla kaplıydı. Orda burda, geniş tuz tabakaları güneş ışınlarını şaşırtıcı bir yoğunlukta yansıtıyordu. İnsan bu “barrero”ları,¹ şiddetli bir soğuğun dondurduğu yüzeylerle kolaylıkla karıştırabilirdi; ama güneşin yakıcılığı bu yanılgıya hemen son veriyordu. Yine de, bu parlak tabakalar ile kurak ve kavrulmuş bir toprağın oluşturduğu bu zıtlık, çöle çok özel bir görünüm veriyordu.

Güneye doğru seksen mil mesafedeki Ventana Sıradağları tamamen farklı bir görünüm sunuyordu. Guamini de kurumuşsa yolcular oraya doğru inmek zorunda kalabilirdi. O dönemde *Beagle*’ın seferine komuta eden Kaptan Fitz-Roy’un 1835’te keşfettiği bu ülke olağanüstü verimlidir. Yerlilerin topraklarının en iyi otlakları eşi benzeri görülmemiş bir canlı-
1 Tuzlu toprak. (J.V.)

lık gösterir burada. Sıradağların kuzeybatı yamacı çok gür bir çayırda kaplıdır ve değişik bitki türleri bakımından zengin bir ormanın ortasına kadar iner. Yine bu topraklarda, bir tür keçiboynuzu olan “algarrobo” görülür. Keçiboynuzunun kurutulmuş ve toz haline getirilmiş meyvesi, yerlilerin pek değer verilen bir ekmeğinin yapımında kullanılır. Ayrıca, Avrupa söğüdü gibi özsuyunu salan, uzun ve esnek dallı “beyaz quebracho”; uzun ömürlü bir ağaç olan “kırmızı quebracho”; son derece kolay alev alan ve çoğu zaman dehşetli yangınlara yol açan “naudubay”; menekşe rengi çiçekleri piramit biçiminde açılan “viraro” ve son olarak da, devasa şemsiyesi seksen ayak kadar uzayabilen ve altında tüm bir sürünün güneş ışınlarından korunabildiği “timbo” yetişmektedir burada. Arjantinliler çoğu zaman bu zengin ülkeyi sömürgeleştirmeye çalışmışlar, ama yerlileri dize getirmeyi başaramamışlardır.

Bu topraklar bunca verimli olduğuna göre, gereken suyu sağlamak amacıyla gür nehirler sıradağ yamaçlarından iniyor olmalıydı. Gerçekten de, en büyük kuraklıklar bile bu nehirleri buharlaştıramamıştı; ama, onlara erişmek

için, güneye doğru yüz otuz millik bir yol almak gerekiyordu.¹ Bu nedenle, Thalcave önce Guamini'ye yönelmekte haklıydı, bu nehir çok yakın meşafedeydi, böylece yollarından ayrılmamış olacaktı.

Üç at dört nala gitmekteydi. Bu mükemmel hayvanlar, sahiplerinin götürdükleri yeri içgüdüleriyle hissediyorlardı. Özellikle, Tauka öyle gayretliydi ki, ne yorgunluk ne de ihtiyaç onu yıldıracabilirdi. Kurumuş *cañada*'ları² ve *curra-mammel* çalılıklarını, şen kişnemelerle, bir kuş gibi aşıyordu. Glenarvan'ın ve Robert'in atları biraz daha yavaştı, ama Tauka'yı örnek alarak cesaretle peşinden gidiyorlardı. Tauka'nın atlara örnek olması gibi, Thalcave de eyeri üzerinde kımiltısız durarak arkadaşlarına örnek oluyordu. Patagon, Robert Grant'i görebilmek için sık sık arkaya bakıyordu.

Genç oğlanın, beli esnek, omuzları kısık, bacakları doğal olarak sarkmış, dizleri eyere sabitlenmiş vaziyette, sağlam ve rahat oturduğunu görünce, cesaretlendirici bir çığlıkla memnuniyetini gösteriyordu. Gerçekten de, Robert Grant giderek mükemmel bir süvari oluyor ve yerlinin iltifatlarını hak ediyordu.

1 Yüz fersahtan fazla. (J.V.)

2 Cañada: Bir tür kokulu elma. (yhn.)

“Bravo, Robert” diyordu Glenarvan, “Thal-cave seni kutluyor olmalı! Seni alkışladı, delikanlı!”

“Hangi konuda lordum?”

“Ata gayet iyi biniyorsun.”

“Oh! Sağlam duruyorum, hepsi bu,” cevabını verdi Robert. İltifat edildiğini işitince zevkten kıpkırmızı olmuştu.

“İşin esası da bu zaten, Robert,” cevabını verdi Glenarvan, “ama sen pek mütevazısın, sana şimdiden söylüyorum, tam bir binici olacaksın.”

“İyi,” dedi Robert, gülerek, “peki ya beni denizci yapmak isteyen babam ne diyecek?”

“Bunlar birbirine engel değil. Tüm süvariler iyi birer denizci değilseler de tüm denizciler iyi birer süvari olabilirler. Serenlere sıkıca tutuna tutuna, sağlam durmayı öğrenirler. Ata hâkim olabilmeye, eğik ya da dairesel hareketler yapabilmeye gelince, bu kendiliğinden olur, çünkü bundan daha doğal yoktur.”

“Zavallı babam!” cevabını verdi Robert, “ah! siz onu kurtardığınızda size ne kadar müteşekkir kalacak, lordum!”

“Babanı pek seviyorsun, değil mi, Robert?”

“Evet, lordum. Ablama ve bana karşı çok

iyiydi! Yalnızca bizi düşünürdü! Her yolculuk, bizim için, onun ziyaret ettiği ülkelerin anısı demekti ve dahası, geri döndüğünde de bizi okşuyor, güzel sözler söylüyordu. Ah! Siz de onu tanıdığınızda seversiniz! Mary ona benzer. Babamın sesi de Mary'ninki gibi yumuşaktır! Bir denizci için tuhaf, değil mi?"

"Evet, pek tuhaf, Robert," cevabını verdi Glenarvan.

"Yüzü hâlâ gözümün önünde," diye devam etti çocuk, kendi kendine konuşur gibi. "Benim iyi yürekli ve cesur babam! Ben küçükken beni dizlerinin üstünde uyuturdu, kulağıma eski bir İskoç ezgisi fısıldardı hep, ülkemizin göllerini anlatan bir şarkının nakaratıydı bu. Kimi zaman, belli belirsiz de olsa, bu ezgiyi hatırlıyorum. Mary de hatırlıyor. Ah! Lordum, onu ne kadar seviyorduk! Bakın, sanıyorum insanın babasını bu kadar çok sevmesi için küçük olması gerekir!"

"Ve ona saygı duyacak kadar da büyük, delikanlı!" cevabını verdi Glenarvan, bu genç yürekten taşan sözler onu pek heyecanlandırmıştı.

Bu konuşma sırasında, atlar hızlarını düşürüp yürüyüş temposunda ilerlemeye başlamış-

lardı.

“Onu bulacağız, değil mi?” dedi Robert, bir süre sustuktan sonra.

“Evet, bulacağız,” cevabını verdi Glenarvan. “Thalcave bizi onun izi üstünde götürüyor, ben ona güveniyorum.”

“Yiğit bir yerli, şu Thalcave,” dedi çocuk.

“Elbette.”

“Biliyor musunuz... lordum?”

“Anlat önce, sonra cevap veririm.”

“Sizin yanınızda hep yiğit insanlar var. Bayan Helena’yı pek seviyorum, sakinliğiyle binbaşığı, Kaptan Mangles ve Bay Paganel’i, sonra Duncan’ın tayfaları... hepsi pek cesur, pek fedakâr!”

“Evet, biliyorum, delikanlı,” dedi Glenarvan.

“Peki hepsinin en iyisinin siz olduğunuzu biliyor musunuz?”

“Hayır, işte bunu bilmiyorum!”

“O halde, öğrenmelisiniz, lordum,” cevabını verdi Robert ve lordun elini tutarak öptü.

Glenarvan başını hafifçe salladı. O sırada Thalcave’nin geride kalanları çağıran bir hareketi bu konuşmayı yarıda kesti. Aralarındaki mesafe oldukça artmıştı oysa ki vakit kaybet-

memek ve geride kalanları düşünmek gerekiyordu.

Bunun üzerine hızlandı, ama bir süre sonra, Tauka hariç, diğer atların uzun süre bu hızda gidemeyecekleri anlaşıldı. Öğleyin, bir saat dinlenmeleri gerekti. Atlar artık ilerleyemiyordu ve güneş ışınlarının kavurduğu, cılız bir tür yonca olan *alfafare* tutamlarını yemeyi reddediyorlardı.

Glenarvan endişelendi. Kuraklık belirtileri azalmak bilmiyordu, susuzluk çok kötü sonuçlara yol açabilirdi. Thalcave suskundu. Guamini'nin kuruyup kurumadığını düşünüyor olmalıydı. Bir yerlinin yüreğinde umutsuzluğa asla yer yoktu, ama Guamini de kurumuşsa eğer o zaman artık umutsuzluğa kapılma vakti gelmiş demekti.

Tekrar yola koyuldular. Kamçının ve mahmuzun yardımıyla, iyi kötü de olsa, atlar ilerlemek zorundaydılar, ama çok yavaş gidebiliyorlardı, daha fazlası ellerinden gelmiyordu.

Thalcave, önden gidebilirdi rahatlıkla. Böylelikle, birkaç saat içinde, Tauka onu nehrin kıyısına eriştirebilirdi. Bunu düşünmüştü şüphesiz, ama, iki arkadaşını bu çölün ortasında yalnız bırakmak da istemiyordu. Onları

çok geride bırakmamak için, Tauka'yı dizginleyerek, daha ölçülü bir hızla ilerlemeye zorluyordu.

Thalcave'nin atı diğerlerine ayak uydurmaya dirense de, şaha kalksa da, şiddetle kişnese de, sonunda razı geldi. Atı buna razı kılmak için, sahibinin sertliğinden çok, sözleri işe yaradı. Thalcave atıyla gerçekten konuşuyordu. Tauka ise, cevap vermiyor olsa da, en azından anlıyordu. Patagon ona mükemmel gerekçeler sunuyor olmalıydı, çünkü, bir süre "tartıştıktan" sonra, Tauka onun kanıtlarına teslim oluyor ve gemini kemirmeden boyun eğiyordu.

Ama Tauka nasıl Thalcave'yi anlıyorsa, Thalcave de Tauka'yı anlıyordu. Zeki hayvan, gelişmiş duyu organları sayesinde, havada nem hissetmekteydi; çılgın gibi soluyor, sanki canlandırıcı bir sıvıya daldırılmışçasına, dilini oynatıyor ve şaklatıyordu. Patagon'un yanılmasına imkân yoktu: Su uzakta değildi.

Bunun üzerine, Tauka'nın sabırsızlanmalarını yorumlayarak arkadaşlarına güç verdi. Diğer iki at da durumu anlamakta gecikmediler. Son bir gayretle yerlinin peşinden dörtnala ilerlediler.

Saat üçe doğru, bir arazi kıvrımında beyaz

bir çizgi belirdi. Güneş ışınları altında titreşiyordu.

“Su!” dedi Glenarvan. “Su! evet, su!” diye haykırdı Robert.

Binek hayvanlarını coşturmaları gerekmedi. Yeniden güç kazandıklarını hisseden zavalı hayvanlar, karşı konulmaz bir şiddetle ileri atıldılar. Birkaç dakika içinde, Guamini Nehri’ne varmışlardı ve hepsi koşumlu bir halde, göğüslerine kadar hayat veren suyun içine daldılar.

Sahipleri de onları taklit etti. Biraz da istemeden olmuştu bu, iradeleri dışında banyo yapmış oldular ama bu durumdan şikâyet etmek akıllarına bile gelmedi.

“Ah! ne kadar güzel!” diyordu Robert, nehrin ortasında susuzluğunu giderirken.

“Sakin ol, çocuğum!” dedi Glenarvan. Ama o da kendini tutamıyordu.

Aceleyle, koca yudumlar halinde içilen suyun sesinden başka bir şey işitilmiyordu.

Thalcave ise sakın sakın içti, acele etmeden, yudum yudum, ama içişi, Patagon deyişiyle, “bir *lazo* gibi uzun” sürdü. Bir türlü kanamıyordu, sanki tüm nehri yutacak gibiydi.

“Nihayet,” dedi Glenarvan, “dostlarımız

hayal kırıklığına uğramayacak; Guamini'ye gelirken, berrak ve bol bir su bulacaklarına emin olacaklar, tabii eğer Thalcave su bırakırsa!”

“Onları karşılamaya gidemez miyiz?” diye sordu Robert. “Böylece birkaç saat sürecektir endişe ve ızdıraptan kurtulmuş olurlar.”

“Kuşkusuz, delikanlı, ama bu suyu nasıl taşıyoruz? Tulumlar Wilson'da kaldı. Hayır, en iyisi kararlaştırıldığı gibi beklemek. Atların ağır hareket edeceklerini düşünerek gereken zamanı hesaplarsak, dostlarımızın geceleyin burada olacaklarını söyleyebiliriz. O halde, onlara iyi bir barınak ve iyi bir yemek hazırlayalım.”

Thalcave, Glenarvan'ın kamp yeri bulma konusundaki önerisini beklememişti. Neyse ki, nehrin kıyısında bir “ramada” bulabilmişti. Sürüleri barındırmak amacıyla yapılmış, üç tarafı kapalı bir yerdi burası. Yıldızların altında uyumaktan çekinilmediği sürece yerleşmek için idealdi. Thalcave'nin arkadaşları içinse bu, en son korkulacak şeydi. Bu yüzden daha iyi bir yer peşine düşmediler ve suya batmış giysilerini kurutmak için güneşin altına serildiler.

“Evet, madem ki bir barınak bulduk,” dedi Glenarvan, “artık yemeği düşünebiliriz. Dostlarımızın, bizi öncü olarak gönderdikleri için memnun olmalarını sağlamalıyız, pişman olacaklarını da sanmıyorum ya. Bir saat avlansak bu kayıp zaman olmaz bence. Hazır mısınız, Robert?”

“Evet, lordum,” cevabını verdi genç çocuk, tüfek elinde, ayağa kalkarak.

Glenarvan’ın bu fikirde olmasının nedeni, Guamini kıyılarının, çevredeki ovalarda bulunan tüm av hayvanlarının buluşma yeri gibi gözükmesi idi; pampalara özgü kınalı keklikler olan “tinamous”lar, kara dağtavukları, “teru-teru” denen bir tür yağmurkuşu, sarı yeller¹ ve harikulade yeşil renkteki sutavukları hep birlikte havalanıyordu.

Dörtayaklılara gelince, onlar ortada yoktu; ama Thalcave, büyük çayırları ve geniş korulukları göstererek, orada saklandıklarını belirtti. Dünyanın av hayvanları açısından en zengin topraklarına girmek için avcıların birkaç adım atması yeterliydi.

Böylece ava çıktılar. Başlangıçta, post varken kuş tüyünü küçümsediklerinden, pampal Yelver: Kuzey yarımkürede yaşayan, böcek ve tohumlarla beslenen, kayinispinozuna benzeyen bazı ötücü kuşların ortak adı. (yhn.)

nın büyük av hayvanlarına yöneldiler. Bir süre sonra, önlerinde yüzlerce karaca ve guana-ko belirdi. Ant Sıradağları'nın doruklarındayken şiddetlerine maruz kaldıkları hayvanlara benziyorlardı. Ama pek korkak bu hayvanlar öyle süratle kaçtılar ki, onlara tüfek menzili kadar yaklaşmak mümkün olmadı. Bunun üzerine avcılar daha az hızlı, ama besin açısından pek de değerli olmayan bir av hayvanına yöneldiler. Bir düzine kadar kınalıkeklik ve yelve yere serildi, Glenarvan gayet lezzetli, kulsamsı tüylü bir kalınderili olan ve "tay-tetre" denen bir yabandomuzunu büyük bir ustalıkla öldürdü. Attığı kurşuna değmişti.

Yarım saatten kısa süre içinde, avcılar, yorulmadan, ihtiyaç duydukları tüm av hayvanlarını vurmuşlardı. Robert de, kendi payına, dişsiz memeliler sınıfına dahil tuhaf bir hayvanı, bir armadilloyu öldürdü. Kemikli ve hareketli parçalardan oluşan bir zırhı olan, bir buçuk ayak uzunluğunda bir tür tatuydu bu. Çok yağlıydı ve Patagon'un dediğine bakılırsa, mükemmel bir yemek olacağa benziyordu. Robert başarısından pek gurur duydu. Thalca-ve'ye gelince, arkadaşlarına bir "Amerikan devekuşu" avı gösterisi sundu. Pampalara özgü

bir devekuşuydu bu ve hızı mükemmeldi.

Yerli, yarışa bu kadar yatkın bir hayvanı kandırmaya çalışmadı. Tauka'yı dosdoğru hayvanın üstüne, dört nala sürdü. Bir an önce yetişmek istiyordu, çünkü ilk saldırı boşa gittiğinde, devekuşu, çizdiği zikzaklarla öyle bir tuzak kuruyordu ki at da avcı da yoruluyordu. Uygun bir mesafeye gelen Thalcave, maharetli eliyle *bolâ*'larını fırlattı ve yine aynı ustalıkla onları devekuşunun bacaklarına sardırıp hayvanı hareketsiz kıldı. Birkaç dakika içinde, devekuşu yerde yatıyordu.

Hayvanı ele geçirmiş olmak, yerli için boş bir avcı böbürlenmesi sayılmazdı; Amerikan devekuşunun eti pek değerliydi ve Thalcave ortak yemeğe katkıda bulunmak istiyordu.

Ramada'ya bir sürü kınalıkeklik, Thalcave'nin devekuşu, Glenarvan'ın yabandomuzu ve Robert'in tatusu götürüldü. Devekuşu ve yabandomuzu hemen hazırlandı, yani meşin gibi olan derileri yüzüldü ve ince dilimler halinde kesildi. Tatuya gelince, o değerli bir hayvandır, kendi kızartma makinesini kendisiyle birlikte taşır. Onu, kendi kabuğunun içinde, korların üzerine yerleştirdiler.

Üç avcı, akşam yemeğinde, kekliklerle ye-

tindiler ve direnç artırıcı parçaları dostları için sakladılar. Bu yemeğin yanında, yeryüzünün tüm Porto şaraplarından, hatta İskoçya'nın yüksek bölgelerinde pek değer verilen ünlü *usquebaugh*'tan¹ daha değerli olduğuna karar verdikleri berrak bir su içtiler.

Atları da unutmamışlardı. *Ramada*'ya yığılmış olan büyük miktarda kuru ot yığını onlar için hem besin hem de yatak oldu. Her şey hazır olduğunda, Glenarvan, Robert ve yerli *poncho*'larına sarındılar ve pampa avcılarının alışılmış yatağı olan *alfafare*'den yapılmış bir örtü üzerine uzandılar.

1 Mayalanmış arpadan yapılan sert içki. (J.V.)

KIZIL KURLAR

Gece oldu. Yeniayın ilk evresinde bulunduğundan yeryüzünün hiçbir sakini ayı göremiyordu. Ovayı yalnızca yıldızların belli belirsiz ışığı aydınlatmaktaydı. Ufukta, zodyak takımyıldızları pek koyu bir pus içinde yanıp sönüyordu. Guamini'nin suları, düz bir mermer üzerinde kayan uzun bir yağlı örtü gibi mırıltısız akıyordu. Kuşlar, dörtayaklılar ve sürüngenler günün yorgunluğunu çıkarıyorlardı ve pampaların devasa toprakları üzerine bir çöl sessizliği çökmüştü.

Glenarvan, Robert ve Thalcave ortak yasaya yenik düşmüşlerdi. Kalın yonca örtüsünün üzerine uzanmış, derin bir uykuya dalmışlardı. Yorgunluktan bitkin düşmüş atlar da yere yatmışlardı. Yalnızca Tauka, safkan bir at olarak, ayakta uyuyor, dört ayağı sağlamca toprağa basıyordu. Dinlenirken de, hareket halinde oldu-

ğu gibi, kendine güvenli ve sahibinin en ufak işaretiyle ileri atılmaya hazırды. Barınağın içinde tam bir huzur hüküm sürüyordu. Gece yakılan ocağın közleri, son ışıklarını sessiz karanlığın içine yayararak yavaş yavaş tükeniyordu.

Saat ona doğru, oldukça kısa bir uykudan sonra, yerli uyandı. Kapalı gözkapaklarının altında gözleri bir yere takıldı kaldı, ovaya kulak verdi. Ayırt edilemeyen bazı sesleri anlamaya çalışıyordu. Bir süre sonra, her zamanki kadar soğukkanlı olsa da, belli belirsiz bir endişe belirdi yüzünde. Etrafta dolaşan yerlilerin yaklaştığını mı sezmişti, yoksa nehir yakınlarında sıkça görülen jaguarların, su kaplanlarının ve diğer korkunç hayvanların gelişini mi? Bu sonuncu varsayım ona makul gelmişti muhakkak çünkü, barınağın içine yığılmış yanıcı maddelere hızla bir göz attı ve endişesi daha da büyüdü. Gerçekten de, *alfafare*'lerden oluşan tüm bu kurumuş ot yataklar hemen tükenirdi, bu gözüpek hayvanları uzun süre engelleyemezlerdi.

Bu durum karşısında, Thalcave'nin elinden beklemekten başka bir şey gelmezdi. Hafifçe doğrularak başı ellerinin arasında dirsekleri dizlerine dayalı, bakışları sabit bir durumda,

ani bir kaygıyla uykusundan olmuş birinin tavrıyla bekledi.

Bir saat geçti. Thalcave dışında kim olursa olsun, dışardaki sessizliğin verdiği güvenle tekrar yatağına yatar uyurdu. Ama yabancı birinin hiçbir şeyden şüphelenmediği bir durumda bile, yerlinin aşırı uyarılmış duyuları ve doğal içgüdüsü yakın bir tehlikeyi haber vermekteydi.

Yerli etrafı dinler ve dikkatle kollarken, Tauka boğuk bir kişneme sesi çıkardı; burun delikleri *ramada*'nın girişine doğru uzandı. Patagon aniden doğruldu.

“Tauka düşman kokusu aldı,” dedi.

Ayağa kalktı ve ovayı dikkatlice inceledi.

Ovada hâlâ sessizlik hüküm sürüyordu, ama sükûnet yoktu. Thalcave, *curra-mammel* tutamları arasında sessizce kımıldayan gölgeler seçiyordu. Orda burda, her yönde kesişen ışıklı noktalar parıldıyor, sırayla yanıp sönüyordu. Sanki devasa bir lagünün ayna gibi parlak yüzeyinde düşsel fenerler dans etmekteydi. Herhangi bir yabancı bu uçuşan kıvılcımları, pampalar bölgesinin çeşitli yerlerinde gece olduğunda parıldayan ateşböcekleri¹ sanabilirdi kuşkusuz, ama Thalcave yanılmıyor-
1 Işık saçan böcekler. (J.V.)

du; o, karşısındaki düşmanların kim olduğunu anladı; karabinasını doldurdu ve barınağın ilk direklerinden birinin yanında pusuya yattı.

Uzun süre beklemesi gerekmedi. Havlama ve uluma karışımı tuhaf bir çığlık pampada yankılandı. Karabinanın patlaması bu çığlığa cevap verdi ve ardından yüzlerce korkunç uluma duyuldu.

Glenarvan ve Robert, aniden uyanarak ayağa kalktılar.

“Ne var?” diye sordu genç Grant.

“Yerliler mi?” dedi Glenarvan.

“Hayır,” cevabını verdi Thalcave, “*aguara*’lar.”

Robert Glenarvan’a baktı.

“*Aguara*’lar mı?” dedi.

“Evet,” cevabını verdi Glenarvan, “pampaların kızıl kurtları.”

İkisi de silahlarına sarıldılar ve yerlinin yanına geldiler. Yerli, korkunç bir uluma konse-ri verilmekte olan ovayı gösterdi onlara.

Robert gayri ihtiyari bir adım geriye attı.

“Kurtlardan korkmazsın değil mi, delikanlı?” dedi Glenarvan.

“Hayır, lordum,” cevabını verdi Robert, ka-

rarlı bir sesle. “Zaten sizin yanınızdayken hiçbir şeyden korkmam.”

“Çok iyi. Bu *aguara*’lar pek korkunç hayvanlar değildir, kalabalık olmasalardı ilgilenmezdim bile.”

“Ne önemi var ki!” diye cevapladı Robert.

“Çok iyi silahlanmış durumdayız. Gelsinler isterlerse!”

“Ve iyi karşılanacakları da muhakkak!”

Böyle diyen Glenarvan, çocuğu rahatlatmaya çalışıyordu; ama, gecenin içinde zincirlerinden boşanmış bu etyiyici sürüsünü düşündükçe gizliden gizliye bir korku kaplıyordu içini. Belki de yüzlercesi oradaydı ve üç kişi, ne kadar iyi silahlanmış olsa da, bu kadar çok sayıda hayvana karşı üstünlük gösteremezdi.

Patagon “aguara” kelimesini telaffuz ettiğinde, Glenarvan pampa yerlilerinin kızıl kurtlara verdikleri bu adı hemen tanımıştı. Doğacıların “canis-jubatus” dediği bu etobur, büyük bir köpek boyutundadır. Kafası, tilki kafası gibi olup postu da kızıl tarçın rengidir, kara yelesi tüm sırtı boyunca uzanır. Bu hayvan çok çevik ve çok güçlüdür; genellikle bataklık alanlarda yaşar ve su hayvanlarını yüze-

rek izler; gün boyu uyuduğu ininden geceleyin çıkar; özellikle, sürülerin yetiştirildiği *estancia*'larda onlardan pek korkulur, çünkü, açlıktan gözü döndüğünde büyükbaş hayvanlara saldırır ve ciddi kıyımlara yol açar. Tek başına olduğunda, *aguara* çekinilecek bir hayvan değildir; ama bu hayvanlardan aç kalan birçoğu bir araya geldiğinde durum değişir. Bir puma ya da jaguarla karşı karşıya gelmek her zaman daha iyidir.

Pampada yankılanan ulumalara, ovada hareket halindeki gölgelerin çokluğuna bakarak Glenarvan, Guamini kıyısında toplanmış kızıl kurtların miktarı konusunda yanılmıyordu. Bu hayvanlar keskin bir av kokusu almışlardı, at eti ya da insan eti peşindeydiler ve kendi payını almadan hiçbiri inine geri dönmezdi. Dolayısıyla durum pek tehlikeliydi.

Kurtların çemberi yavaş yavaş daralıyordu. Uyanmış olan atlar, korkunç bir dehşet emaresi göstermekteydiler. Yalnızca Tauka eşiniyor, yularını koparmanın yollarını arıyordu. Dışarıya atılmaya hazırdı. Ancak sahibinin sürekli ıslığıyla sakinleşebiliyordu.

Glenarvan ve Robert, *ramada*'nın girişini savunacak şekilde yerleşmişlerdi. Karabinala-

rının horozunu kaldırmış, *aguara*'ların ön saf-
larına ateş açacaklardı ki Thalcave, nişan al-
mış oldukları silahlarını eliyle yukarıya doğru
itti.

“Thalcave ne istiyor?” dedi Robert.

“Ateş etmemizi istemiyor!” cevabını verdi
Glenarvan.

“Niçin?”

“Belki de zamanın henüz uygun olmadığı
fikrinde!”

Yerlinin davranışına yol açan neden bu de-
ğildi, daha ciddi bir neden söz konusuydu.
Glenarvan bunu anladı. Thalcave barutluğunu
kaldırıp ters çevirerek neredeyse boş olduğu-
nu gösterdi.

“Eeee!” dedi Robert.

“Bu durumda, cephanemizi tutumlu kul-
lanmalıyız. Bugünkü avımız bize pahalıya mal
oldu, kurşunumuz ve barutumuz az kaldı.
Ancak yirmi atış yapabiliriz!”

Çocuk hiç cevap vermedi.

“Korkmuyorsun, değil mi, Robert?”

“Hayır, lordum.”

“Çok iyi, delikanlı.”

O sırada, yeni bir patlama ortalığı çınlattı.
Thalcave pek cüretli bir düşmanı yere sermiş-

ti; sıkışık düzen ilerleyen kurtlar geri çekildiler ve barınağın yüz adım ötesinde toplandılar.

Glenarvan, yerlinin bir işareti üzerine hemen sipere yattı. Yerli, ot yatakları, samanları, tek kelimeyle tüm yanıcı maddeleri toplayarak, onları *ramada*'nın girişine yığı ve üstlerine, hâlâ kor halinde bulunan bir kömür attı. Bir süre sonra, alevlerden bir perde gökyüzünün siyah fonu üzerinde yükseldi ve bu fonun yırtıklarından görünen ova, büyük hareketli yansılar tarafından güçlü bir şekilde aydınlanmış gibiydi. Glenarvan, kaç hayvanla boğuşmaları gerektiğini hesaplamaya çalıştı. Hiç bu kadar çok kurdu bir arada görmemişti, bu kadar açgözlüsünü de tabii. Thalcave'nin onların karşısına çıkardığı alevden engel, onları kesin olarak durdurarak öfkelerini daha da artırmıştı. Bazıları, yine de, korlara kadar ilerleyince, ayakları yandı.

Bu uluyan sürüyü durdurmak için zaman zaman yeniden ateş etmek gerekiyordu. Bir saatin sonunda, on beş kadar ceset çayırlara serilmişti bile.

Kuşatma altındakilerin durumu nispeten daha az tehlikeliydi. Cephaneleri yettiği, ateş

engeli *ramada*'nın girişinde var olduğu sürece, kuşatmadan korkmalarına gerek yoktu. Ama sonra, kurt sürüsünü püskürtmenin tüm yolları tükendiğinde ne yapacaklardı?

Glenarvan, Robert'e baktı ve yüreğinin kabardığını hissetti. Kendini unutmuştu, yalnızca yaşının üstünde bir cesaret gösteren bu zavallı çocuğu düşünüyordu. Robert'in yüzü solmuştu, silahını elinden düşürmüyordu, korkusuzca, öfkeli kurtların saldırısını bekliyordu.

Glenarvan, durumu soğukkanlılıkla düşündükten sonra, bir çözüm bulmaya karar verdi.

"Bir saat içinde," dedi, "ne barutumuz kalacak, ne kurşunumuz, ne de ateşimiz. Bir karara varmak için o anı beklememeliyiz."

Bunun üzerine Thalcave'ye doğru döndü ve belleğinde kalmış birkaç İspanyolca sözcüğü bir araya getirerek, yerliyle konuşmaya çalıştı. Sözleri sık sık silah sesleriyle kesintiye uğruyordu.

İki adamın anlaşabilmesi pek kolay olmadı. Neyse ki Glenarvan, kızıl kurtların alışkanlıklarını biliyordu. Yoksa, Patagon'un sözlerini ve işaretlerini yorumlayamazdı.

Yine de, Thalcave'nin cevabını Robert'e iletmeden önce on beş dakika geçti. Glenarvan, neredeyse ümitsiz denēbilecek durumları hakkında yerliye bir yığın şey sormuştu.

“Ne cevap verdi?” diye sordu Robert Grant.

“Dedi ki, ne pahasına olursa olsun, gündoğumuna kadar direnmemiz gerek. Aguarara ancak geceleri dışarı çıkar, sabah oldu mu inine geri döner. Karanlıkların kurdudur o, aydınlıktan korkan kalleş bir hayvan, dört ayaklı bir baykuş!”

“O halde, gün doğana kadar savunalım kendimizi!”

“Evet, delikanlı, ateş edemediğimiz zaman da bıçakla...”

Thalcave nasıl yapılacağını göstermişti bile; bir kurt korlara yaklaştığında, Patagon'un bıçaklı uzun kolu alevlerin arasından uzanıyor ve kandan kıpkırmızı olarak geri çekiliyordu.

Bununla birlikte savunma araçları giderek azalmaktaydı. Sabahın ikisine doğru, Thalcave korların içine elde kalan son yanıcı maddeleri de fırlattı. Kuşatma altındakilerin beş atışlık cephaneleri kalmıştı üstelik.

Glenarvan etrafına acıyla baktı.

Orada bulunan çocuğu, arkadaşlarını, tüm sevdiklerini düşündü. Robert susuyordu. Belki de tehlike, onun güven dolu imgelemine o kadar yakın gelmiyordu. Ama Glenarvan onun adına da düşünmekteydi. Diri diri parçalanacakları artık kaçınılmazdı. Bu dehşet sahnesini gözünde canlandırıyordu durmadan. Duygularına hâkim olamadı; çocuğu göğsüne bastırdı, sıkı sıkı sarıldı, dudaklarını alnına değdirdi, tutamadığı gözyaşları gözlelerinden boşanmaktaydı aynı zamanda.

Robert ona gülümseyerek baktı.

“Korkmuyorum!” dedi.

“Hayır! delikanlı, hayır,” cevabını verdi Glenarvan, “ve haklısın. İki saat içinde gün doğacak ve kurtulmuş olacağız! Çok iyi Thal-cave, çok iyi benim cesur Patagon dostum!” diye haykırdı. O sırada yerli, ateşli engeli aşmaya çalışan iki kocaman hayvanı dipçik darbeleriyle öldürüyordu.

Tam o anda, ocağın ölgün ışığında, *ramada*’ya saldırmak üzere sıkışık bir sıra halinde ilerleyen *aguara* sürüsünü gördü.

Bu kanlı cinayetin çözüm anı yaklaşmaktaydı. Yakacak olmadığından ateş yavaş yavaş sönüyor; alevler cılızlaşıyor; o zamana kadar

aydınlık olan ova karanlığa gömölüyor ve karanlıkta kızıl kurtların ışık saçan gözleri beliriyordu. Birkaç dakika sonra tüm sürü barınağın içine üşüşmüş olacaktı.

Thalcave karabinasıyla son kez ateş etti, bir düşmanı daha yere serdi ve cephanesi tükendiğinden, kollarını kavuşturarak bekledi. Baş göğsüne düştü. Sessizce düşünüyor gibiydi. Bu çılgın sürüyü püskürtmenin yürekli, imkânsız, mantıksız bir yolunu mu arıyordu yoksa? Glenarvan bir şey sormaya cesaret edemiyordu.

O sırada, kurtların saldırısında bir değişiklik meydana geldi. Sanki uzaklaşıyorlardı. O zamana kadar pek sağır edici olan ulumaları aniden kesildi. Ovanın üzerine donuk bir sessizlik çöktü.

“Gidiyorlar!” dedi Robert.

“Belki,” cevabını verdi Glenarvan, dışarıdan gelen gürültülere kulak kabartarak.

Ama Thalcave, onun düşüncesini fark ederek; olumsuz anlamda başını salladı. Gün ışığı onları karanlık inlerine geri döndürmeden, hayvanların kesin bir avı terk etmeyeceklerini biliyordu.

Bununla birlikte, düşmanın taktiği kesin

olarak değişmişti.

Ramada'nın girişini zorlamaya çalışmıyorlardı. Ama yeni manevralarının daha da zorlayıcı bir tehlike yaratacağı kesindi. Ateşin ve silahın inatla savunduğı bu girişten içeri sızmandan vazgeçen *aguara*'lar, *ramada*'nın etrafını döndüler ve sanki sözleşmiş gibi, ters taraftan saldırıya hazırlandılar.

Bir süre sonra, yarı yarıya çürümüş tahtalara geçen pençelerinin sesi işitildi. Yıkık direkler arasından güçlü ayakları, kanlı çeneleri geçmeye başlamıştı bile. Korku içindeki atlar, yularlarını koparmış, barınakta çılgınca koşturuyorlardı. Glenarvan, genç oğlanı, sonuna kadar savunabilmek için kollarının arasına aldı. Hatta belki de, imkânsız bir kaçışı deneyerek, dışarı atılabilirdi. O sırada bakışları yerliye takıldı.

Thalcave, *ramada* içinde vahşî bir hayvan gibi dönüp durduktan sonra, sabırsızlıktan titreyen atına yaklaştı aniden ve onu dikkatle eyerledi. Ne bir kolanı unutuyordu, ne bir toka dilini. Artık iyice azmış olan ulumalar onu kaygılandırmıyor gibiydi. Glenarvan derin bir korkuyla onun yaptıklarına bakıyordu.

Thalcave'nin, ata binecek bir süvari gibi,

dizginleri eline aldığını görünce, “Bizi terk ediyor!” diye haykırdı.

“O mu! Asla!” dedi Robert.

Gerçekten de, yerli, dostlarını terk etmeyi değil, kendini onlar için feda ederek onları kurtarmayı deneyecekti.

Tauka hazırды; gemini ısıyor, sıçırıyordu. Alev alev yanan gözleri kıvılcımlar saçıyordu; sahibinin niyetini anlamıştı.

Yerli atının yelesini tuttuğu sırada, Glenarvan heyecanla kolunu kavradı onun.

“Gidiyor musun?” dedi, o sırada boş olan ovayı göstererek.

“Evet!” dedi yerli, arkadaşının işaretini anlamıştı.

Sonra, şu anlama gelen İspanyolca birkaç kelime etti:

“Tauka! İyi at. Hızlı. Kurtları peşinden sürükleyecektir.”

“Ah! Thalcave!” diye haykırdı Glenarvan.

“Çabuk! Çabuk!” cevabını verdi yerli, o sırada Glenarvan Robert’e heyecandan kesilen bir sesle şöyle diyordu:

“Robert! Çocuğum! İşitiyor musun onu! Bizim için kendini feda etmek istiyor! Pampaya girmek ve kurtların öfkesini kendi üstüne

çekmek istiyor!”

“Dost Thalcave,” dedi Robert, Patagon’un ayaklarına kapanarak, “terk etme bizi!”

“Hayır!” dedi Glenarvan, “bizi terk etmeyecek.”

“Ve, yerliye doğru dönerek:

“Birlikte gidelim,” dedi, heyecan içinde direklere yapışan atları gösteriyordu.

“Hayır,” dedi yerli, bu sözlerin anlamını doğru olarak anlamıştı. “Kötü hayvanlar. Korkuyorlar. Tauka. İyi at.”

“Eh! Öyle olsun!” dedi Glenarvan, “Thalcave seni terk etmeyecek, Robert! Ne yapmam gerektiğini bana o öğretti! Ben gideceğim! O senin yanında kalacak.”

Sonra, Tauka’nın dizginlerini tutarak:

“Ben gideceğim!” dedi.

“Hayır,” cevabını verdi sessizce Patagon.

“Ben gideceğim, diyorum sana,” diye haykırdı Glenarvan, dizginleri elinden koparıncasına çekip alarak, “ben! Sen bu çocuğu kurtar! Onu sana emanet ediyorum, Thalcave!”

Glenarvan, heyecan içinde, İngilizce ve İspanyolca kelimeleri birbirine karıştırıyordu. Ama dilin ne önemi var! Bu kadar korkunç durumlarda, işaretler her şeyi anlatır ve insan-

lar birbirlerini çabucak anlar. Bununla birlikte Thalcave direniyordu. Bu tartışma uzuyor, tehlike de an be an büyüyordu. Kemirilmiş kazıklar şimdiden kurtların dişleri ve pençelerine yenik düşmüştü bile.

Glenarvan da Thalcave de vazgeçecek gibi değildi. Yerli, Glenarvan'ı barınağın girişine doğru sürüklemişti. Ona kurtların olmadığı boş ovayı gösteriyordu. Bir an bile kaybetmemek gerektiğini; manevra başarılı olmazsa tehlikenin kalanlar için daha büyük olacağını; Tauka'yı en iyi kendisinin tanıdığını, onun olağanüstü çeviklik ve sürat niteliklerini herkesin kurtuluşu için yalnız kendisinin kullanabileceğini canlı bir dille anlatıyordu. Gözü bir şey görmeyen Glenarvan inat ediyor ve kendini feda etmek istiyordu ki, aniden şiddetle bir kenara itildi. Tauka sığıyor; arka ayakları üzerinde şaha kalkıyordu ve aniden, ileri atılarak ateş barikatını ve leşlerden oluşan sınırı aştı, tam o sırada bir çocuk haykırışı duyuldu:

“Tanrı sizi korusun, lordum!”

Glenarvan ve Thalcave, Tauka'nın yelesine yapışmış Robert'in karanlıklar içinde yok olduğunu son anda fark edebildiler.

“Robert! Zavallı yavrum!” diye haykırdı Glenarvan.

Ama bu sözleri yerli bile işitemedi. Korkunç bir uluma duyuldu. Atın peşine düşen kızıl kurtlar, görülmedik bir hızla batı istikametinde kayboluyorlardı.

Thalcave ile Glenarvan *ramada*’nın dışına koştular. Ova şimdiden sükûnete kavuşmuştu ve gecenin gölgeleri içinde, uzakta dalgalanan hareketli bir çizgiyi hayal meyal görebiliyorlardı.

Glenarvan, bitmiş, tükenmiş bir halde, ümitsizce yere çöktü. Thalcave’ye baktı. Yerli alışılmış sükûnetiyle gülümsemekteydi.

“Tauka. İyi at! Çocuk cesur! Kurtulacaktır!” diye tekrarlıyor, başıyla da, sözlerini destekleyen bir onay işareti yapıyordu.

“Ya düşerse?” dedi Glenarvan.

“Düşmez!”

Thalcave’nin inancına rağmen, gece, zavalı Lord için korkunç sıkıntılar içinde geçti. Kurt sürüsüyle birlikte tehlikenin kaybolduğunun bile farkında değildi. Robert’i aramaya çıkmak istiyordu; ama yerli onu durdurdu. Atların ona yetişemeyeceğini, Tauka’nın düşmanlarını geride bırakmış olması gerektiğini,

karanlıklar içinde onu bulmanın mümkün olmadığını ve Robert'in izini takip etmek için sabah olmasını beklemek gerektiğini anlattı.

Sabahın dördünde şafak sökmeye başladı. Ufukta yoğunlaşan sisler bir süre sonra soluk ışıklarla renklendi. Berrak bir çiy ovada yayılıyordu ve geniş çayırlar günün ilk esintileriyle birlikte hareketlenmeye başlamıştı.

Yola çıkma vakti gelmişti.

"Haydi!" dedi yerli.

Glenarvan cevap vermedi, Robert'in atına atladı. Bir süre sonra, iki atlı batıya doğru dörtnala gidiyorlardı, arkadaşlarının takip ediyor olması gereken düz hat boyunca ilerlemekteydiler.

Bir saat kadar, bu şekilde büyük bir hızla ilerlediler. Bakışlarıyla Robert'i arıyorlar, atıkları her adımda onun kanlı cesedine rastlamaktan çekiniyorlardı. Glenarvan, atının sağrısını mahmuzlarıyla kanatıyordu. Nihayet, tüfek sesleri işitildi, düzenli aralıklarla ateş ediliyordu, tıpkı işaret verir gibi.

"Onlar!" diye haykırdı Glenarvan.

Thalcave ile birlikte atlarını iyice hızlandırdılar ve bir süre sonra, Paganel'in idaresindeki gruba kavuştular. Glenarvan, ta yüreğinden

gelen bir ılık koyverdi. Robert oradaydı, canlıydı, capcanlıydı, mükemmel hayvan Tauka'nın sırtındaydı. Tauka sahibini görünce sevinçle kişnedi.

“Ah! Yavrum! Yavrum!” diye haykırdı Glenarvan, tarifi imkânsız bir şefkat duygusuyla.

Robert ve Glenarvan, atlanndan inerek birbirlerinin kollarına atıldılar. Sonra, yerli de Kaptan Grant'in cesur çocuğunu göğsüne bastırdı.

“Yaşıyor! Yaşıyor!” diye haykırdı Glenarvan.

“Evet!” cevabını verdi Robert, “ve Tauka sayesinde!”

Yerli, atına teşekkür etmek için şükran ifade eden bu sözü beklememişti. Sanki mağrur hayvanın damarlarında insan kanı akıyormuşçasına, onunla konuşuyor, ona sarılıyordu o sırada.

Sonra, Paganel'e doğru dönerek, genç Robert'i ona gösterdi:

“Cesur biri o!” dedi.

Ve cesareti ifade etmek için yerlilerin kullandığı tabirle, “Mahmuzları titremedi!” diye ekledi.

Glenarvan ise Robert'i kollarının arasına

almış ona şöyle diyordu:

“Neden, oğlum, seni kurtarmak için bu son şansı kullanmak üzere Thalcave’ye ya da bana neden izin vermedin?”

“Lordum,” dedi çocuk, sesinde derin bir şükran ifadesi vardı, “kendini feda etmesi gereken ben değil miydim? Thalcave benim hayatımı zaten kurtarmıştı! Siz ise babamı kurtarmaya gidiyorsunuz.”

ARJANTİN OVALARI

Kavuşmanın, coşkulu ilk anlarından sonra, Paganel, Austin, Wilson, Mulrady, yani geride kalmış olan herkes, belki Binbaşı Mac Nabbs hariç, bir şeyi fark ettiler: susuzluktan ölüyorlardı. Neyse ki, Guamini pek uzakta değildi. Bunun üzerine yola koyuldular. Sabahın yedisinde, küçük kafile barakanın yanına gelmişti. Etrafının kurt leşleriyle dolu olması, saldırının şiddetini ve savunmanın sağlamlığını açıkça gösteriyordu. Bir süre sonra, susuzluklarını iyice gidermiş olan yolcular, *ramada*'nın içinde mükemmel bir kahvaltı hazırladılar. Devekuşu filetolarını pek hoş bulmuşlardı, kendi kabuğu içinde kızartılan tatu da nefis bir yemektir.

“Bu etten makul miktarda yemek,” dedi Paganel, “Tanrı’ya karşı nankörlük olur, çok yemeli.”

Tıkabasa yedi ve kendisine, çok üstün hazım özelliklerine sahip gibi gözüken Guami-ni'nin berrak suyu sayesinde hiç rahatsızlık hissetmedi.

Saat sabahın onunda, Glenarvan, Anni-bal'in Capua'daki hatalarını tekrarlamak istemediğinden, yola çıkma işareti verdi. Deri tulumlar suyla dolduruldu ve hep birlikte yola koyuldular. İyice dinlenmiş olan atlar çok coşkuluydu. Neredeyse her an, bir süre avındaymış gibi tırıs gittiler. Toprağın nemi arttıkça verim de artıyordu, ama ıssızlık sürmekteydi. 2 ve 3 Kasım günlerinde hiçbir olay yaşamadılar. Akşamleyin, uzun yürüyüşlerden zaten yorgun düşmüş olan yolcular, pampaların bitiminde, Buenos Aires eyaletinin sınırında kamp yaptılar. 14 Ekim'de Talcahuano Koyu'ndan ayrılmışlardı; demek ki, yirmi iki gün içinde, dört yüz elli millik¹ bir mesafeyi, yani yolun yaklaşık üçte ikisini katetmiş bulunuyorlardı.

Ertesi sabah, Arjantin ovalarını pampalar bölgesinden ayırdığı varsayılan hat aşıldı. Thalcave, Harry Grant'i ve iki arkadaşını esir tuttuklarını düşündüğü yerli şeflere buralarda rastlamayı umuyordu.

1 Yaklaşık 180 fersah. (J.V.)

Arjantin Cumhuriyeti'ni oluşturan on dört eyalet içinde Buenos Aires hem en geniş hem de en kalabalığıdır. 64 derece ile 65 derece arasında, güneydeki yerli topraklarıyla sınırlıdır. Toprakları şaşılacak derecede verimlidir. Buğdaygillerle ve meyve veren ağaçsı bitkilerle kaplı bu ovada, özellikle sağlığa yararlı bir iklim hüküm sürmektedir. Ova, Tandil ve Tapalquem sıradağlarının eteklerine kadar neredeyse kusursuz bir düzlük arz eder.

Guamini'den ayrıldıklarından bu yana, yolcular, ısıнын büyük ölçüde değişmesinden pek hoşnuttular. Ortalama ısı, atmosfer dalgalarını sürekli olarak harekete geçiren Patagonya'nın şiddetli ve soğuk rüzgârları sayesinde, 17 santigrad dereceyi aşmıyordu. Kuraklıktan ve sıcaktan bunca çekmiş olan hayvanların ve insanların artık şikâyet edecek birşeyleri kalmamıştı. Zinde ve güvenli bir şekilde ilerliyorlardı. Ama, Thalcave ne derse desin, ülke tamamen ıssız, daha doğrusu "terk edilmiş" gözüküyordu.

Doğu hattı, genellikle, kâh tatlı sulardan kâh tuzlu sulardan oluşan küçük lagünler boyunca ilerliyor ya da onları kesiyordu. Kıyılarda ve çalılıkların gölgesinde küçük çalıkuşları

sekiyor, neşeli tarlakuşları şarkı söylüyordu. “Tangara”lar, yani tarlakuşlarının parlak si-nekkuşu rengindeki rakipleri de onlara eşlik ediyordu. Bu güzel kuşlar, kırmızı göğüsleri ve omuzlarıyla kıyılarda caka satan savaşçı sı-ğircıklardan kendilerini koruma gereği duy-madan, neşeli neşeli kanat çırpıyorlardı. Di-kenli çalılıklarda, “annubi”lerin hareketli yu-vası, bir kreol¹ hamağı gibi sallanıyordu ve la-günlerin kıyısında, olağanüstü güzellikteki flamankuşları, düzenli sürüler halinde ilerle-yerek, ateş rengi kanatlarını açıyorlardı rüz-gârda. Binlercesi bir araya gelerek sanki küçük bir kent oluşturan yuvaları, bir ayak yüksekli-ğinde budanmış koniler biçimindeydi. Fla-mankuşları yolcuların yaklaşmasından pek ra-hatsız olmuyorlardı. Bilgin Paganel’in işine gelmedi bu.

“Uzun süreden beri,” dedi binbaşıya, “bir flamankuşunu uçarken görmeyi istiyordum.”

“İyi!” dedi binbaşı.

“Madem ki fırsatını buldum, değerlendire-yim.”

“Değerlendirin bakalım, Paganel.”

“Siz de benimle gelin, binbaşı. Sen de gel, Robert. Tanığa ihtiyacım var.”

1 Kreol: Sömürgelerde doğmuş Avrupalı. (yhn.)

Paganel, arkadaşları ilerlerken, Robert Grant'ı ve binbaşığı yanına alarak flamankuşlarına doğru yöneldi.

Uygun mesafeye geldiğinde, boş yere bir kuşun kanını akıtmak istemediğinden barutlu tüfeğiyle bir el ateş etti ve tüm flamankuşları, sözleşmiş gibi hep birlikte havalandılar, Paganel de dürbünüyle dikkatle inceliyordu.

“Evet,” dedi binbaşığıya, sürü yok olduğunda, “uçarken gördünüz mü onları?”

“Elbette,” cevabını verdi Mac Nabbs, “insan kör olmadıkça, aksi mümkün değil.”

“Uçarken, uçlarına tüy takılmış oklara benzediklerini düşündünüz mü?”

“Hayır.”

“Asla,” diye ekledi Robert.

“Bundan eminim zaten!” diye sözüne devam etti bilgin, tatminkâr bir edayla. “Bu durum, mütevazı insanların en gururlusunun, ünlü yurttaşım Chateaubriand'ın, flamankuşlarıyla oklar arasında bu türden yanlış bir benzetme yapmasını engellemedi! Ah! Robert, görüyorsun, karşılaştırma, bildiğim en tehlikeli retorik şekli. Yaşamın boyunca uzak dur bundan, ancak son çare olarak kullan.”

“Deneyiminizden memnun kaldınız mı?”

dedi binbaşı.

“Pek memnun kaldım.”

“Ben de, hızlanalım ama, çünkü sizin şu ünlü Chateaubriand’ınız bizi bir mil geride bıraktırdı.”

Arkadaşlarının yanına vardığında, Paganel, Glenarvan’ı yerliyle derin bir sohbete dalmış buldu. Glenarvan, pek anlıyor gibi gözüküyordu. Thalcave ufku incelemek için sık sık duruyor ve her seferinde de, yüzünde oldukça canlı bir şaşkınlık ifadesi oluyordu. Glenarvan, alışkın olduğu tercümanını yanında göremeyince, yerliye soru sormaya çalışmıştı boşuna. Bilgini uzaktan fark edince, seslendi:

“Yaklaşın, dostum Paganel, Thalcave ile ben pek anlaşıyoruz!”

Paganel birkaç dakika boyunca Patagon’la konuştu ve Glenarvan’a doğru dönerek:

“Thalcave,” dedi, “gerçekten tuhaf bir duruma şaşıyor.”

“Hangi tuhaf duruma?”

“Bu ovalarda ne yerliye rastladık, ne de izlerine. Oysa genellikle grup halinde dolaşırlar, ya çiftliklerden çaldıkları hayvan sürülerini önlerine katıp kovalarlar ya da kokarca derisinden halılarını ve örülmüş deri kamçılarını

satmak için Antlar'a kadar giderler.”

“Peki Thalcave bu terk edilmişliği neye bağlıyor?”

“Bilemiyor, şaşırmış, hepsi bu.”

“Pampaların bu bölgesinde hangi yerlilerle karşılaşmayı umuyordu?”

“Özellikle ellerinde yabancı esir olanlarla, Kalfukura, Katriel ya da Yanchetruz adlı şeflerin idare ettiği şu yerlilerle.”

“Kimdir bunlar?”

“Otuz yıl kadar önce, dağların ötesine sürülmeden önce çok güçlü olan çete reisleri. O dönemden bu yana, bir yerli ne kadar boyun eğerse onlar da o kadar boyun eğdiler. Hem pampalarda hem Buenos Aires bölgesinde hüküm sürüyorlar. Dolayısıyla, genellikle *salteadore*¹ olarak faaliyet yürüttükleri bir bölgede izlerine rastlamıyor olmamıza Thalcave kadar ben de şaşıyorum.”

“Peki, o halde,” diye sordu Glenarvan, “ne yapacağız?”

“Bunu öğreneceğim,” cevabını verdi Paganel.

Thalcave'yle bir süre konuştuktan sonra şöyle dedi:

“Onun fikri ki, bana da pek makul geliyor,

1 Soyguncu. (J.V.)

şu: Bağımsızlık Tabyası'na kadar, doğuya doğru ilerlemeye devam etmek gerek –yolumuz bu zaten–, orada, Kaptan Grant'ten haber almasak da, en azından, Arjantin ovasındaki yerlilere ne olduğunu öğreniriz.”

“Bu Bağımsızlık Tabyası uzakta mı?” karşılığını verdi Glenarvan.

“Hayır, Tandil Sıradağları'nda, altmış mil kadar mesafede.”

“Peki oraya ne zaman varırız?...”

“Ertesi akşam.”

Glenarvan bu olaya pek şaşırdı. Pampalarda tek bir yerliye bile rastlamamak, hiç beklenmedik bir şeydi. Genellikle pek çok yerli olurdu. Dolayısıyla, onları uzaklaştırmış olan özel bir şey olmalıydı. Ama, asıl önemlisi, Harry Grant bu kabilelerden birinin esiriyse, onu güneye mi götürmüşlerdi, yoksa kuzeye mi, bunu bilmek gerekiyordu. Glenarvan endişeliydi. Ne pahasına olursa olsun kaptanın izini kaybetmemek gerekiyordu. Yine de, en iyisi Thalcave'nin fikrine uymak ve Tandil köyüne varmaktı. Orada, en azından, konuşacak biri bulunurdu.

Akşamın dördüne doğru, bu kadar düz bir bölgede dağ olarak kabul edilebilecek bir tepe

ufukta göründü. Burası, Tapalquem Dağı'ydı ve yolcular ertesi geceyi bu dağın eteğinde geçirdiler.

Ertesi gün bu dağı aşmak çok kolay oldu. Yumuşak eğimli bir arazinin kumlu kıvrımlarını takip ediyorlardı. Ant Sıradağları'nı aşmış insanlar için böyle bir dağ çocuk oyuncağıydı ve atlar da yavaşladılar. Öğleyin, terk edilmiş Tapalquem Tabyası'ndan geçiyorlardı. Çapulcu yerlilere karşı güney sınırında kurulmuş küçük tabyalar zincirinin ilk halkasıydı burası. Ama yerlilerin gölgesine bile rastlamıyor olmaları, Thalcave'yi giderek daha çok şaşırtıyordu. Bununla birlikte, günün ortasına doğru, atlı ve silahlı üç ova müdavimi küçük kafilayı kısa bir süre inceledi, ama yakınlaşmayıp inanılmaz bir süratle uzaklaştı. Glenarvan öfkelenmişti.

“Goşolar,” dedi Patagon. Bu yerlilere verdiği bu ad, binbaşı ile Paganel arasında tartışmaya yol açmıştı.

“Ah! Goşolar,” cevabını verdi Mac Nabbs. “Neyse ki, Paganel, bugün kuzey rüzgârı esmiyor. Bu hayvanlar hakkında ne düşünüyorsunuz?”

“Bana kalırsa, ünlü haydutlara benziyor-

lar,” cevabını verdi Paganel.

“Peki benzemekle öyle olmak arasındaki fark ne kadar, sevgili bilgin dostum?”

“Sadece bir adım, sevgili binbaşım!”

Paganel’in itirafının ardından herkes bir kahkaha kopardı, bu onu hiç şaşırtmadı ve hatta, bu yerlilerden yola çıkarak pek tuhaf bir gözlemde bulundu.

“Bir yerlerde okudum,” dedi, “Araplarda ağız az bulunur bir yırtıcılık ifadesi taşır, insani ifade ise bakışlardadır. Amerikan vahşilerinde ise durum tam tersidir. Bu insanların özellikle bakışı kötüdür.” Mesleği fizyonomistlik olan biri bile, yerli ırkı bundan daha iyi niteleyemezdi.

Bununla birlikte, Thalcave’nin emirlerine uygun olarak, birbirlerine yakın bir şekilde ilerliyorlardı. Bölge ne kadar ıssız olsa da, sürprizlere hazır olmak gerekiyordu. Ama önlemleri haklı çıkaracak bir durumla karşılaşmadılar ve akşamleyin terk edilmiş geniş bir *tolderia*’da kamp kurdular. Burası Şef Katriel’in yerli çetelerini topladığı yerdı. Araziyi inceleyen Patagon yakın zamana ait bir iz bulamadı ve *tolderia*’yı uzun süreden beri kimsenin kullanmadığını anladı.

Ertesi gün, Glenarvan ve arkadaşları yeniden ovadaydılar: Tandil Dağı'na komşu ilk *estancia*'lar¹ görüldü; ama Thalcave orada durmamaya ve dosdoğru Bağımsızlık Tabyası'na doğru ilerlemeye karar verdi. Oradan bilgi almak istiyordu. Özellikle de bu terk edilmiş toprakların tuhaf durumunu öğrenmeliydi.

Ant Sıradağları'ndan ayrıldıklarından bu yana pek ender rastlanan ağaçlar yeniden ortaya çıkmıştı. Bunların çoğu, Amerika topraklarına Avrupalılar geldikten sonra dikilmişti. Tespihağaçları, şeftali ağaçları, kavaklar, söğütler, akasyalar vardı. Bunlar, kendi kendilerine ve çok çabuk büyüyorlardı. Genellikle, sürü hayvanlarının barındığı, kazıklarla çevrili geniş alanlar olan "corrale"lerin çevresinde bulunmaktaydılar. *Corrale*'lerde binlerce öküz, koyun, inek ve at otluyor ve semiriyordu. Sahiplerinin kızgın demirle damgaladıkları bu hayvanların etrafında da çok sayıda bekçi köpeği nöbet bekliyordu. Dağların eteklerinde uzanan tuzluca toprak, sürüler için pek uygundur ve hayvanlara mükemmel bir otlak sunar. Dolayısıyla burası *estancia*'ların kurulması için özellikle tercih edilir. *Estancia*'lar bir

1 *Estancia*, Arjantin ovasında sürü hayvanlarının yetiştirildiği büyük çiftliklere verilen addır. (J.V.)

ağa ve bir ırgatbaşı tarafından idare edilir, onların da emirlerinde bin baş hayvana bakacak dört çoban bulunur.

Bu insanlar İncil'deki büyük çoban papazların yaşamını sürmektedir. Sürüleri, Mezopotamya ovalarını dolduran sürüler kadar, hatta belki de onlardan daha kalabalıktır. Ama burada çobanın ailesi yoktur ve pampanın büyük "estancero"ları basit sığır tacirleridir, İncil zamanlarının ilk peygamberler soyuyla hiç benzerlikleri yoktur.

Paganel bu durumu arkadaşlarına gayet güzel açıkladı ve ırkların karşılaştırılmasıyla ilgili pek meraklı antropolojik bir tartışmaya girişti. Binbaşının bile ilgisini çekmeyi başarmıştı. O da bunu gizlemiyordu zaten.

Paganel, bu dümdüz ovalarda pek yaygın olan tuhaf bir serap etkisinden de söz etme fırsatı buldu: *estancia*'lar, uzaktan bakıldığında, büyük adalara benzerlerdi; bunların sınırlarındaki kavaklar ve söğütler, yolcuların her adımında geri kaçar gibi gözüken berrak bir suda yansırlandı; ama yanılısama öyle mükemmeldi ki göz bir türlü alışamazdı.

O 6 Kasım gününde, birçok *estancia*'ya ve bir iki de *saladero*'ya rastladılar. Hayvanlar,

lezzetli otlarda semirdikten sonra, bu *saladero*'larda kasap bıçağının altına boyunlarını uzatıyorlardı. *Saladero*, adından da anlaşıldığı gibi, etlerin tuzlandığı yerdir. Bu iğrenç işler ilkbaharın sonunda başlar. O zaman *saladero*'lar *corrale*'ye hayvan bulmaya giderler. Bu hayvanlar gayet ustalıkla kullanılan *lazo* ile yakalanır ve *saladero*'ya götürülür. Orada, öküzler, boğalar, inekler ve koyunların yüzlercesi bir arada boğazlanır, derileri yüzülür ve etleri çıkarılır. Ama çoğu zaman boğalar direnmeden teslim olmazlar. Bu durumda deri yüzücü bir boğa güreşçisi gibi davranır ve bu tehlikeli mesleği eşine az rastlanır bir maharet ve acımasızlıkla icra eder. Kısacası, bu kasaplık korkunç bir manzara oluşturur. Bir *saladero*'nun civarı kadar iğrenç bir yer olamaz. Bu korkunç yerlerden, mide bulandırıcı salgılarla yüklü bir havayla birlikte, deri yüzücülerin vahşi bağırtıları, köpeklerin uğursuz havlamaları, can çekişen hayvanların uzayıp giden çığlıkları yayılır, o sırada da, Arjantin ovasının büyük akbabaları olan kara-akbabaların binlercesi çepeçevre yirmi fersah mesafeden gelerek, kurbanlarının hâlâ çırpınan artıkları için kasaplarla dalaşırlar. Ama bizim yolcuların yaklaş-

tıkları sırada, *saladero*'lar sessiz, sakin ve ıssızdı. Bu devasa mezbahaların faaliyete geçme vakti henüz gelmemiştir.

Thalcave yürüyüşü hızlandırmaktaydı; Bağımsızlık Tabyası'na o gece varmak istiyordu. Sahiplerinin mahmuzladığı atlar, Tauka'nın peşi sıra ilerleyerek, topraktaki yüksek buğdaygiller arasında yel gibi uçuyorlardı. Kazılmış derin çukurlarla savunulan, birçok çiftliğe rastladılar. Ana binada düz bir dam vardı, silahlı çiftlik sakinleri bu dama çıkıp, ovadaki soygunculara ateş açabilirlerdi. Glenarvan aradığı bilgileri burada bulabilirdi belki, ama Tandil köyüne varmak daha emin bir yoldu. O yüzden, durmadılar. Los Huesos nehir geçidinden, birkaç mil sonra da Chapaleofu'dan geçtiler. Kısa bir süre sonra, Tandil Dağı ilk bayırlarının çimenlik eğimlerini atların ayakları altına sermişti bile. Bir saat sonra, dar bir boğazın dibinde bir köy belirdi, tepede Bağımsızlık Tabyası'nın mazgallı duvarları yükseliyordu.

BAĞIMSIZLIK TABYASI

Tandil Dağı deniz seviyesinden bin ayak yüksekteydi. İlk dağ sıralarından biriydi, yani organik ve metamorfik tüm oluşumlardan önce meydana gelmişti, dokusu ve bileşimi iç ısısının etkisiyle yavaş yavaş değişmişti. Çimenlerle kaplı, yarım çember gnays tepelerinden oluşmuştu. Adını bu dağlardan alan Tandil idare bölgesi, Buenos Aires'in tüm güneyini kapsar ve yamaçlarında doğmuş nehirlerin kuzeye doğru akmasını sağlayan bir bayırla sınırlanır.

Bu bölgede yaklaşık dört bin kişi yaşamaktadır. Yönetim merkezi, dağın güney yamaçlarının eteğine yerleşmiş olan ve Bağımsızlık Tabyası'nın himayesi altındaki Tandil köyüdür. Önemli bir nehir olan Chapaleofu sayesinde köy, konum açısından oldukça şanslıdır. Paganel'in inkâr edemeyeceği ilginç bir

özellik, bu köyün özellikle Fransız Baskları ve İtalyan kolonları tarafından iskân edilmiş olmasıdır. Gerçekten de, Plata'nın bu aşağı kesiminde ilk yabancı tesisler Fransa tarafından kurulmuştur. 1828 yılında, bölgeyi yerlilerin yinelenen istilalarına karşı korumakla görevli Bağımsızlık Tabyası Fransız Parchappe'ın çabalarıyla inşa edildi. Çok önemli bir bilgin olan Alcide d'Orbigny bu girişimde ona yardım etmişti. Bu bilgin, Güney Amerika'nın tüm güney ülkelerini en iyi bilen, en iyi incelemiş ve en iyi tanıtmış kişiydi.

Tandil köyü oldukça önemli bir noktadır. Ova yollarında kolaylıkla ilerleyen ve “gallera” denen büyük öküz arabalarıyla on iki gün içinde Buenos Aires'e varılabilir. Bu sayede oldukça faal bir ticaret oluşmuştur: köy şehre *estancia*'larındaki hayvanları, *saladero*'larındaki tuzlanmış etleri ve pamuklu kumaşlar, yünlü dokumalar, deri örücülerinin pek makbul el işleri, vs. gibi yerli sanayinin en ilginç ürünlerini gönderir. Ayrıca, Tandil'de, oldukça konforlu bazı evler dışında, hem bu dünya hem de öteki dünya için eğitim amacıyla açılmış okullar ve kiliseler de vardır.

Paganel, bu ayrıntıları aktardıktan sonra,

Tandil köyünde gerekli bilgilere ulaşabileceklerini de sözlerine ekledi. Tabyada zaten her zaman ulusal birliklerden oluşan bir müfreze bulunurdu. Glenarvan, atları, oldukça iyi görünen bir “fonda”nın¹ ahırına koydurdu; sonra, yanına Paganel’i, binbaşısı ve Robert’i de alarak, Thalcave’nin rehberliğinde, Bağımsızlık Tabyası’na doğru yöneldi. Dağın yamaçlarından birinde birkaç dakika süren bir tırmanmanın ardından, Arjantinli bir nöbetçi tarafından oldukça ihmalkâr biçimde korunan kale kapısına vardılar. Kapıdan kolaylıkla geçtiler. Bu durum, ya büyük bir ihmalkârlığa işaretledi ya da aşırı bir güvenliğe.

O sırada birkaç asker tabyanın meydanında talim yapıyordu; ama bu askerlerin en yaşlısı yirmi yaşında, en genci ise yedi yaşında ya var ya yoktu. Doğrusunu söylemek gerekirse, bunlar boşa kürek sallayan bir düzine kadar çocuk ve delikanlıydı. Üniformaları çizgili bir gömlekten ibaretti, deri bir kemerle belden sıkılmıştı; ne pantolon, ne külot, ne de İskoç eteği vardı üstlerinde. Havanın yumuşaklığı bu giysinin nispeten hafif olmasına imkân tanıyordu. Önce, Paganel, varını yoğunu rütbe-

1 Fonda: İspanyol konukevi. (yhn.)

lere harcamayan bir yönetim hakkında iyi şeyler düşündü. Bu genç yumurcakların her biri horozlu bir tüfek ve bir kılıç taşıyordu. Bu küçüklere kılıç pek uzun, tüfekte pek ağır geliyordu. Hepsinin yüzü güneşten iyice yanmıştı, bir aileye benziyorlardı. Başlarındaki eğitmen onbaşı da onlara benziyordu. On üçüncüsünün emri altında caka satan on iki kardeş gibiydiler.

Paganel şaşırmadı; Arjantin istatistiklerini biliyordu ve ülkede aile başına düşen çocuk sayısının ortalama dokuzu aştığından haberdardı, ama onu asıl şaşırtan, bu küçük askerlerin Fransız usulü tatbikat yapıyor olmaları ve silah doldurmayla ilgili on iki zamanlı temel hareketleri mükemmel biçimde uygulamalarıydı. Hatta çoğu zaman, onbaşı emirlerini coğrafya bilgininin anadilinde veriyordu.

“İşte bu ilginç,” dedi.

Ama Glenarvan Bağımsızlık Tabyası'na yumurcakların talim yapmasını görmek için gelmemiştir, onların milliyetiyle ya da kökeniyle uğraşmaya ise hiç niyeti yoktu. Bu nedenle Paganel'in daha fazla şaşırmasına zaman bırakmadı ve ondan, garnizon şefini çağırmasını rica etti. Paganel ricayı yerine getirdi ve Ar-

jantin askerlerinden biri, kışla olarak kullanılan küçük bir eve doğru yöneldi.

Bir süre sonra, komutan görüldü. Elli yaşlarında, güçlü kuvvetli bir adamdı, asker havalıydı, sert bıyıklı, çıkık elmacık kemikli, kırsaçlı, kısa çubuklu piposundan çıkan duman kıvrımları arasından anlaşıldığı kadarıyla emredici bakışlı biriydi. Hali tavrı Paganel'e, kendi ülkesinin eski astsubaylarının *sui generis*¹ görünümünü hatırlattı.

Thalcave, komutana Lord Glenarvan'ı ve arkadaşlarını tanıttı. O konuşurken, komutan, Paganel'in yüzünü rahatsız edici bir inatla gözlemeye devam ediyordu. Bilgin, askerin derdinin ne olduğunu anlamamıştı, tam ona sorular soracaktı ki, komutan bilginin elini içtenlikle tuttu ve coğrafyacının dilinde, neşeli bir sesle, "Bir Fransız mı yoksa?" dedi.

"Evet! Bir Fransız!" cevabını verdi Paganel.

"Ah! Çok memnun oldum! Hoş geldiniz! Hoş geldiniz! Ben de Fransızım," diye tekrarladı komutan, bilginin kolunu endişe verici bir sertlikle sarsıyordu.

"Dostlarınızdan biri mi?" diye sordu binbaşısı Paganel'e.

1 *Sui generis*: Kendine özgü anlamında Latince deyiş. (yhn.)

“Elbette!” cevabını verdi Paganel, gururla, “dünyanın dört bucağında dostlarımız vardır.”

Ve zorla da olsa, elini canlı mengeneden kurtardıktan sonra, güçlü kuvvetli komutanla sakin bir konuşmaya girişti. Glenarvan, yola çıkış amaçlarıyla ilgili birşeyler söyleyebilmek istiyordu, ama asker kendi hikâyesini anlatıyordu ve yarıda kesmek niyetinde de değildi. Bu cesur adamın Fransa'yı uzun süre önce terk ettiği anlaşılıyordu; anadiline pek aşina değildi artık, sözcükleri unutmamış olsa bile cümleleri düzgün kuramıyordu. Fransız sömürgelerindeki bir zenci gibi konuşuyordu sanki. Gerçi, Bağımsızlık Tabyası'nın komutanının bir Fransız çavuşu ve Parchappe'ın eski bir arkadaşı olduğunu herkes kısa sürede anladı.

Tabyanın 1828'de kuruluşundan beri burayı hiç terk etmemişti. Şu anda da Arjantin Hükümeti'nin onayıyla komutanlık ediyordu. Elli yaşlarında bir Basklıydı; adı Manuel Ipharaguerre'di. İspanyol olmasaydı, paçayı zor kurtaracağı açıkça görülüyordu. Ülkeye gelişinden bir yıl sonra, Çavuş Mánuel vatandaşlığa geçmiş, Arjantin Ordusu'nda görev almış ve cesur bir yerli kadınla evlenmişti. Kadın o

sırada altı aylık ikizlerini emzirmekteydi. Bunlar iki oğlan çocuğuydu elbette, çavuşun değerli eşi ona kız çocuk doğuracak değildi ya! Manuel, askerlikten başka bir şey düşünmüyordu. Ve zaman içinde, Tanrı'nın da yardımıyla, cumhuriyete tamamen genç askerlerden oluşan bir birlik sunmayı umuyordu.

“Onları gördünüz!” dedi, “Pek sevimliler! İyi askerler. José! Juan! Miquele! Pepe! Pepe, yedi yaşında! Fişekliğini çiğnemeye başladı bile!”

Pepe, kendisine iltifat edildiğini anlayarak, iki küçük ayağını birleştirdi ve son derece sevimli bir biçimde, silahla selam durdu.

“Geleceği parlak!” diye ekledi çavuş. “Bir gün, albay ya da tuğgeneral olacak!”

Çavuş Manuel, öyle coşkulu görünüyordu ki, ne askerlik mesleğinin üstünlüğü konusunda ona karşı çıkılabilir, ne de savaşçı evlatlarına biçtiği gelecek tartışılabilirdi. Mutluydu. Goethe'nin dediği gibi:

“Bizi mutlu eden şeylerin hiçbiri yanılsama değildir.”

Thalcave'yi şaşkına çeviren tüm bu hikâye tam bir çeyrek saat sürdü. Yerli bunca sözcüğün nasıl olup da tek bir gırtlaktan çıkabildi-

ğini anlayamıyordu. Kimse komutanın sözünü kesmedi. Ama, bir çavuşun, bir Fransız çavuşu bile olsa, sonuçta susması gerektiğinden, Manuel nihayet sustu. Konuklarını ise ikame-tine kadar oriu izlemeye mecbur etmişti. Konuklar, “iyi bir insan”a benzettikleri, Bayan Ipharaguerre’e takdim edilmeye razı oldular; tabii eski dünyaya özgü bu deyim, yerli bir kadın hakkında kullanılabilirse...

Sonra, tüm istekleri yerine getirilmiş olan çavuş, konuklarına, ziyaret ederek kendisine şeref vermelerini neye borçlu olduğunu sordu. Birşeyler açıklamanın şimdi tam sırasıydı ya da asla konuşamayacaklardı. Paganel, Fransızca konuşarak, pampalar arasında geçen tüm yolculuklarını ona anlattı ve yerlilerin ülkeyi hangi nedenle terk ettiklerini sorarak konuşmayı noktaladı.

“Ah! Kimse yok!...” cevabını verdi çavuş omuzlarını silkerek. “Gerçekten de!... Kimse yok!... bizler de kollarımızı kavuşturduk, bekliyoruz... yapacak bir şey yok!”

“Niçin ama?”

“Savaş yüzünden.”

“Savaş mı?”

“Evet! İç savaş...”

“İç savaş mı?...” diye tekrar sözü aldı Paganel, farkında olmadan “zenci gibi konuşmaya” koyulmuştu.

“Evet, Paraguaylılar ile Buenos-Airesliler arasında savaş,” cevabını verdi çavuş.

“Eee?”

“Tüm yerliler kuzeyde, General Flores’in arkasında. Çapulcu yerliler, çapulculuk yapmakla meşguller.”

“Peki şefler?”

“Şefler de onlarla birlikte.”

“Ne! Katriel mi?”

“Katriel yok.”

“Ya Kalfukura?”

“Kalfukura da yok.”

“Peki Yanchetruz?”

“Yanchetruz da yok!”

Bu cevap kendisine aktarıldığında, onaylar tarzda başını salladı Thalcave. Gerçekten de, Thalcave ya bilmiyordu ya da unutmuştu. Daha ileride, Brezilya’nın da müdahalesini gerektirecek bir iç savaş, cumhuriyetin iki tarafını da kırıp geçirmekteydi. Yerliler bu iç savaştan pek çok şey kazanabilirlerdi. Dolayısıyla, yağma için bu güzel fırsatı kaçırmıyorlardı. Bu yüzden çavuş, pampaların terk edilme nede-

nini Arjantin bölgelerinin kuzeyindeki iç savaşa bağlarken yanılmıyordu.

Ama bu olay Glenarvan'ın projelerini altüst ediyordu. Gerçekten de, Harry Grant yerli şeflerinin esiriyse, onlarla birlikte kuzey sınırlarına kadar götürülmüş olmalıydı. Bu durumda, onu nasıl ve nerede bulacaklardı? Pampanın kuzey sınırlarına kadar sürecekt tehlikeli, hatta büyük bir olasılıkla sonuçsuz kalacak bir araştırmaya girişmek gerekir miydi? Bu ciddi bir karardı. Uzun uzadıya tartışılması gerekirdi.

Bununla birlikte, çavuşa sorulacak önemli bir soru vardı hâlâ ve dostları sessizce birbirlerine bakarken binbaşı bu soruyu sormayı akıl etti:

“Çavuş, pampa şeflerine esir düşmüş Avrupalılardan söz edildiğini işitti mi acaba?”

Manuel, hafızasını zorlayan biri gibi bir süre düşündü.

“Evet!” dedi sonunda.

“Ah!” dedi Glenarvan, yeni bir umut düşmüştü içine.

Paganel, Mac Nabbs, Robert ve Glenarvan çavuşun etrafını çevirdiler.

“Konuşun! Konuşun!” diyorlardı, ağzından

çıkacak lafı sabırsızlıkla bekleyerek.

“Birkaç yıl oldu,” cevabını verdi Manuel, “evet... doğru... Avrupalı esirler... ama onları hiç görmedim...”

“Birkaç yıl önce mi,” diye karşılık verdi Glenarvan, “yanılıyorsunuz... Kazanın tarihi kesin... *Britannia* 1862 Haziran’ında kayboldu. Dolayısıyla iki yıldan az oldu.”

“Daha uzun süre, lordum.”

“İmkânsız!” diye haykırdı Paganel.

“Gerçekten! Pepe yeni doğmuştu... İki kişiydiler.”

“Hayır, üç!” dedi Glenarvan.

“İki,” karşılığını verdi çavuş, kesin bir biçimde.

“İki mi?” dedi Glenarvan, çok şaşırmıştı. “İki İngiliz mi?”

“Değil,” cevabını verdi çavuş. “İngilizden bahseden de kim? Hayır... Bir Fransız ve bir İtalyan.”

“Poyuşelerin katlettiği bir İtalyan mı?” diye haykırdı Paganel.

“Evet! Sonradan öğrendiğime göre... Fransız kurtulmuş.”

“Kurtulmuş mu!” diye haykırdı genç Robert, yaşamı çavuşun iki dudağının arasından

çıkacak lafa bağlıydı.

“Evet, yerlilerin elinden kurtulmuş,” cevabını verdi Manuel.

Herkes bilgine bakıyordu, o ise umutsuz bir ifadeyle alnına vurup duruyordu.

“Ah! Anlıyorum,” dedi sonunda, “her şey ortada, her şey açıklanıyor böylece!”

“Neden bahsediliyor?” diye sordu Glenarvan, hem endişeli hem de sabırsızdı.

“Dostlarım,” cevabını verdi Paganel, Robert’in ellerini ellerinin arasına alarak, “ciddi bir düş kırıklığına katlanmamız gerek! Yanlış bir yol izledik! Burada sözü geçen, kaptan değil benim vatandaşlarımdan biri, arkadaşı Marco Vazello gerçekten de Poyuşeler tarafından katledildi. Colorado kıyılarına kadar bu zalim yerlilere defalarca eşlik eden bu Fransız, mutlu bir tesadüf sonunda onların ellerinden kurtularak Fransa’ya tekrar kavuştu. Harry Grant’in izini takip ettiğimizi düşünürken, genç Guinnard’ın¹ peşine düşmüş olduk.”

Bu açıklama derin bir sessizlikle karşılandı. Hata apaçık ortadaydı. Çavuşun verdiği

1 M.A. Guinnard, gerçekten de, 1856-1859 yılları arasında, üç yıl boyunca, Poyuşe yerlilerinin esiri oldu. Maruz kaldığı korkunç işkencelere büyük bir cesaretle katlandı ve nihayet Upsalata Geçidi’nden geçerek Anılar’ı aşip kaçınayı başardı. 1861 yılında Fransa’ya geri döndü ve şu anda saygıdeğer Paganel’in Coğrafya Cemiyeti’ndeki meslektaşlarından biridir. (J.V.)

ayrıntılar, esirin milliyeti, arkadaşının öldürülmesi, yerlilerin elinden kaçıışı, tüm bunlar durumu açıkça ortaya koyuyordu.

Glenarvan ne yapacağını şaşırılmış bir halde Thalcave'ye bakıyordu. Yerli sözü aldı:

“Esir düşmüş üç İngiliz'den söz edildiğini hiç duymadınız mı?” diye sordu Fransız çavuşa.

“Hiç duymadım,” cevabını verdi Manuel, “... Tandil'de duyulurdu öyle bir şey olsaydı... duyardım mutlaka, ama, hayır, sanmıyorum...”

Bu kesin cevabın ardından Glenarvan'ın Bağımsızlık Tabyası'nda yapacak işi kalmamıştı. Dostları ile birlikte oradan ayrıldılar, tabii çavuşa teşekkür etmeyi ve el sıkışmayı ihmal etmeden...

Glenarvan ümitlerinin tümüyle boşa çıkmasından hayal kırıklığına uğramıştı. Robert, gözleri yaşlı, hiçbir şey söylemeden onun yanında yürümekteydi. Glenarvan onu teselli edecek tek söz bulamıyordu. Paganel kendi kendine konuşarak el kol hareketleri yapıyordu. Binbaşının ağzını bıçak açmıyordu. Thalcave'ye gelince, yanlış bir yolu izlemiş olmak sanki yerli özsaygısını zedelemişti. Yine de

kimse bu kadar bağışlanabilir bir hatadan dolayı ona kızmayı düşünmüyordu.

Fondaya geri döndüler.

Akşam yemeği hüzünlü geçti. Gereksiz yere katlanılmış bunca yorgunluktan, boş yere karşılaşılan bunca tehlikeden dolayı bu cesur ve fedakâr adamlardan hiçbiri pişmanlık duymuyordu kuşkusuz. Ama, her biri bir anda tüm başarı umutlarının suya düştüğünü görüyordu. Gerçekten de, Tandil Dağı ile deniz arasında Kaptan Grant'e rastlayabilirler miydi? Hayır. Çavuş Manuel, Atlantik kıyılarındaki yerlilerin elinde bir esir olsaydı kuşkusuz haberdar olurdu. Bu türden bir olay, Tandil'den Carmen'e, Rio-Negro'nun denize döküldüğü yere kadar olan bölgede ticaret yapan yerlilerin dikkatinden kaçmazdı. Ayrıca, Arjantin ovasının tüccarları arasında her şey konuşulur, her şey bilinir. Dolayısıyla, alınacak tek bir karar vardı: Gecikmeden Duncan'a, Medano Burnu'ndaki buluşma yerine varmak.

Bu arada, Paganel Glenarvan'dan, araştırmalarını talihsizce yanlış bir yöne saptırmış belgeyi istemişti. Pek saklayamadığı bir hidetle yeniden okuyor, yeni bir yorum çıkarmaya çalışıyordu.

“Bu belge yine de gayet açık!” diye tekrarlıyordu Glenarvan. “Kaptanın kaza geçirdiği noktayı ve esir düştüğü yeri çok kesin bir biçimde belirtiyor!”

“Hayır!” cevabını verdi coğrafyacı, masaya yumruğunu vurarak, “yüz kere hayır! Harry Grant pampalarda olmadığına göre Amerika’da değil demektir. O halde, nerede, bu belgenin bunu söylemesi gerekir ve söyleyecek, dostlarım, yoksa bana da Jacques Paganel demesinler!”

TAŞKIN

Yüz elli millik bir mesafe Bağımsızlık Tabyası'nı Atlantik kıyılarından ayırmaktadır.¹ Beklenmedik ve kesinlikle öngörülemez gecikmeler olmazsa, Glenarvan dört gün içinde *Duncan*'a varmış olacaktı. Ama araştırmalarında bu kadar başarısız kaldıktan sonra, gemiye Kaptan Grant'siz dönme fikrini kabullenemiyordu. Bu yüzden ertesi gün yola çıkma emri vermek istemedi. Atları eyerleme, erzağı yenileme ve yol saptama işini binbaşı üstlendi. Onun sayesinde, küçük kafile, sabahın sekizinde, Tandil Dağı'nın yeşil yamaçlarından aşağı iniyordu.

Glenarvan, yanında Robert, tek laf etmeden dörtlüye gitmekteydi. Glenarvan'ın cesur ve kararlı kişiliği bu başarısızlığı sakin bir ruh haliyle kabul etmesine izin vermiyordu; kalbi yerinden fırlayacak gibi çarpıyordu, başı ateş-

1 Yaklaşık altmış fersah. (J.V.)

ler içindeydi. Güçlük karşısında iyice sinirlenmiş olan Paganel, belgedeki sözcükleri evirip çeviriyor, yeni bir bilgi edinmeye çalışıyordu. Sessiz Thalcave kendini Tauka'nın idaresine bırakmıştı. Her zaman kendine güvenli binbaşı, atında dimdik duruyordu, üzerinde cesaretsizliğin izi yoktu. Tom Austin ve iki tayfası efendilerinin sıkıntısını paylaşmaktaydılar. Dağın patikalarında, çekingen bir tavşan önlerinden geçtiğinde, batıl inançlı Iskoçlar birbirlerine baktılar.

“Kötüye işaret!” dedi Wilson.

“Evet, Highlands’de böyle denir,” cevabını verdi Mulrady.

“Highlands’de kötü olan şey burada iyi olmaz,” karşılığını verdi Wilson ciddi ciddi.

Öğleye doğru, yolcular Tandil Dağı’nı aşmışlar ve denize kadar uzanan, pek kıvrımlı ovalara çıkmışlardı. Attıkları her adımda, bu verimli bölgeyi sulayan berrak ırmaklara rastlıyor ve yüksek otlar arasında kayboluyorlardı. Toprak fırtına sonrasındaki okyanus gibi, olağan düzlüğüne kavuşmaktaydı. Arjantin pampalarının son dağları geride kalmıştı. Tek düze çayır, atların ayakları altına yemyeşil uzun örtüsünü sermekteydi.

O ana kadar hava güzel gitmişti. Ama gökyüzü, o gün, pek güven verici değildi. Önceki günlerdeki yüksek ısının yol açtığı ve koyu bulutlara dönüşen buhar kütleleri sağanak yağmurlar halinde boşanmak üzereydi. Zaten, Atlantik'in yakınlığı ve burada hüküm süren batı rüzgârı nedeniyle bu bölgenin iklimi özellikle nemliydi. Toprağın verimliliğinden, otlakların bolluğundan ve otların koyu yeşil renklerinden bu anlaşılıyordu. Yine de o gün, bu iri bulutlar boşanırdı ve akşamleyin, atlar, kırk millik bir yolu neşeyle katettikten sonra, su dolu doğal çukurlar olan derin “canada”ların kenarında durdular. Sığınacak hiçbir yer yoktu. *Poncho*’lar hem çadır olarak hem de örtü olarak kullanıldı ve bu tehditkâr göğün altında, hep birlikte uyudular. Neyse ki gökyüzü yalnızca tehdit etmekle yetinmişti.

Ertesi gün, ova alçaldıkça yeraltı sularının varlığı daha hissedilir biçimde kendini gösterdi; toprağın tüm gözeneklerinden nem fışkırıyordu. Bir süre sonra, kimileri şimdiden derinleşmiş, kimileri henüz oluşmaya başlamış geniş su birikintileri doğu yolunu kesti. Sınırları belirgin ve su bitkisi bulunmayan su birikintileri olan “lagün”ler söz konusu olduğun-

da, atlar buralardan kolaylıkla geçebiliyordu. Ama “pentano” adı verilen hareketli bataklıklardan kurtulmaları daha güç oluyordu; yüksek otların gizlediği bu balçık çukurlarındaki tehlikeyi ancak içine düşenler bilirdi.

Topraktaki bu su birikintileri birçok canlının ölümüne yol açmıştı şimdiye kadar. Gerçekten de, yarım mil önde giden Robert dört-nala geri döndü ve haykırdı:

“Bay Paganel! Bay Paganel! Bir boynuz ormanı!”

“Ne!” diye cevap verdi bilgin, “bir boynuz ormanı mı buldun?”

“Evet, evet, en azından bir koru.”

“Bir koru! Düş görüyor olmalısın, delikanlı,” karşılığını verdi Paganel, omuzlarını silke-
rek.

“Düş görmüyorum,” karşılığını verdi Robert, “siz de göreceksiniz! Tuhaf bir ülke burası! Boynuz ekiyorlar ve buğday gibi bitiyor! Bunun tohumuna sahip olmayı isterim!”

“Ciddi söylüyor,” dedi binbaşı.

“Evet, sayın binbaşı, siz de göreceksiniz.”

Robert yanılmamıştı, bir süre sonra engin bir boynuz tarlasının karşısındaydılar, düzenli olarak ekilmişti ve göz alabildiğine uzanı-

yordu. Gerçek bir koruydu, alçak ve sık, ama tuhaf.

“Ne diyorsunuz?” dedi Robert.

“İlginç bir durum,” karşılığını verdi Paganel, yerliye doğru döndü ve ona sordu.

“Boynuzlar topraktan çıkıyor,” dedi Thalcave, “ama sığırlar alttalar.”

“Ne!” diye haykırdı Paganel, “bu çamurun altına gömülü bir sürü mü var?”

“Evet,” dedi Patagon.

Gerçekten de, büyük bir sürü, üstünden geçerken çökmüş olan bu toprağın altında ölmüştü; yüzlerce sığır bu şekilde, yan yana, geniş su birikintisi içinde boğularak telef olup gitmişti. Arjantin ovasında zaman zaman meydana gelen bu olayı yerli bilmiyor olamazdı. O, bu durumu bir uyarı olarak dikkate aldı. Antik çağın en talepkâr tanrılarını bile tatmin etmiş olması gereken bu devasa hekatombe¹ mezarlığının etrafından dolaştılar. Bir saat sonra, boynuz tarlası iki mil geride kalmıştı.

Thalcave, ona olağan gelmeyen bu durumu kaygıyla izliyordu. Sık sık duruyor ve üzengileri üzerinde dikiliyordu. Boyunun uzunluğu geniş bir alanı görmesini sağlıyor-

1 Hekatombe: Antik Yunan döneminde, Hekatombalon ayında düzenlenen ayinlerde, yüz sığırın kurban edilmesi. (yhn.)

du; ama kendisine ışık tutacak hiçbir şey fark edemediğinden, ara verdiği yürüyüşüne bir süre sonra tekrar devam ediyordu. Bir mil ilerde, yine duruyordu, sonra, izledikleri hat-tan ayrılarak, kimi zaman kuzeye, kimi zaman da güneye doğru birkaç mil ilerliyor ve tekrar kafilenin başına geçiyordu, ne umduğu şeyi söylüyordu ne de çekindiği şeyi. Defalarca tekrarlanan bu oyun Paganel'in kafasını karış-tırıyor ve Glenarvan'ıysa endişelendiriyordu. Bunun üzerine, yerliye sorular sorsun diye bilgini çağırdı. Bilgin hemen geldi.

Ovayı sular içinde görmek Thalcave'yi şa-şırtmıştı. Bildiği kadarıyla ve rehberlik mesle-ğini icra ettiğinden bu yana, bu kadar ıslak bir toprağa asla ayak basmamıştı. Hatta büyük yağmurlar mevsiminde bile, Arjantin kırların-da rahatlıkla geçilebilecek yerler her zaman bulunurdu.

“Peki, bu artan nemliliği neye atfetmeli?” diye sordu Paganel.

“Bilmiyorum,” cevabını verdi yerli, “eğer öğrenirsem!...”

“Yağmur sularıyla dolan nehirler hiç taş-maz mı?”

“Kimi zaman.”

“Ya şimdi, olabilir mi?”

“Belki!” dedi Thalcave.

Paganel bu yarım cevapla yetinmek zorunda kaldı ve konuşmasının sonucunu Glenarvan’a anlattı.

“Peki Thalcave ne öneriyor?” dedi Glenarvan.

“Ne yapmak gerekiyor?” diye sordu Paganel, Patagon’a.

“Hızlı yürümek,” cevabını verdi yerli.

Bu, yerine getirmektense vermesi daha kolay bir öğüttü. Atlar, ayaklarının altından kaçan bir toprak üzerinde yürümekten çabucak yoruluyorlardı, bunalım giderek artmaktaydı ve ovanın bu bölümü, etrafı istila eden suların hızla birikebileceği geniş bir çukura benzetilebilirdi. Bu alçak toprakları vakit geçirmeden aşmak gerekiyordu çünkü bir su baskınıyla aniden her yer göle dönebilirdi.

Yürüyüşü hızlandırdılar. Fakat, atların ayakları altında örtü halinde yayılan bu su nedeniyle yeterince çabuk olamıyorlardı. Saat ikiye doğru, göğün perdesi açıldı ve tropikal bir yağmur sağanağı ovanın üstüne hızla boşandı. Filozof olduğunu göstermek için bundan daha mükemmel bir fırsat olamazdı. Bu

tufandan kurtulmanın hiç yolu yoktu. Kahramanca kabullenmek daha iyiydi. *Poncho*'lardan oluk oluk su sızıyordu; şapkaları, damlalıkları tıkanmış bir çatı gibi suluyordu *poncho*'ları; *recado*'ların püskülleri sanki sıvı ipliklerden yapılmış gibiydi ve atıkları her adımda nalları toprağın sellerine çarpan bineklerin çamur içinde bıraktıkları süvarileri, hem yerden hem de gökten gelen ikili bir sağanak altında, at üstünde ilerlemekteydiler.

Böylece, sıırıslıkılam olmuş, soğuktan donmuş ve yorgunluktan bitkin bir halde akşamleyin olduķa sefil bir *rancho*'ya vardılar. Müřkülpesent olmayan insanlar burayı sığınak olarak adlandırabilirdi bir tek; ve sadece umutsuz durumdaki yolcular sığınmaya rıza gösterebilirdi. Ama Glenarvan ve arkadaşlarının sečenekleri yoktu. Dolayısıyla, zavallı bir pampa yerlisinin bile istemeyeceği bu terk edilmiş kulübeye büzüştüler. Isıdan daha çok duman çıkaran kötü bir ot ateşi zar zor yakıldı. Dışarda yağmur, bora kudurmuştu. Çürümüř çatıdan büyük damlalar sızıyordu. Ocak yirmi kez sönmüş, Mulrady ve Wilson suların istilasına karşı yirmi kez mücadele etmişti. Mütevazı ve pek az besleyici yemek olduķa

hazin geçti. Kimsede iştah yoktu. Nemli *charqui*'yi yalnızca binbaşı yedi, bir lokmasını bile bırakmadı. Soğukkanlı Mac Nabbs olaylardan etkilenmiyordu. Paganel'e gelince, bir Fransız olarak, şaka yapmaya çalıştı. Ama ilgi çekemedi.

"Benim şakalarım ıslanmış," dedi, "başarısız kalıyorlar!"

Bununla birlikte, bu durumda en eğlenceli olan şey uyumaktı. Her biri uykusunda yorgunluğunu geçici bir süre unutmaya çalıştı. Gece kötü geçti; *rancho*'nun tahtaları kırılacak gibi çatırdıyordu; rüzgârın şiddeti karşısında eğilip bükülen barınak, fırtınanın her kırba-cında uçup gidecekmiş gibi görünüyordu. Zavallı atlar dışarda, göğün tüm öfkesine maruz kalarak inliyorlardı. Sahipleri de kendi kötü kulübelerinde bir o kadar acı çekmekteydiler. Yine de, sonunda uyku ağır bastı. Önce Robert, gözlerini kapayarak başını Lord Glenarvan'ın omzuna dayadı ve bir süre sonra, *rancho*'nun tüm konukları kendilerini Tanrı'ya emanet ederek uyumaktaydılar.

Tanrı onları güzelce korumuş olmalıydı ki gece kazasız belasız geçti. Tauka'nın çağrısı üzerine uyandılar. Daima uyanık olan Tauka

dışarda kişniyor, kulübenin duvarına çifte atıp duruyordu. Thalcave'nin yokluğunda, gerektiğinde yola çıkış işareti vermeyi biliyordu. Tauka'nın işaretine uyacak kadar güveniyordu herkes ona ve yola çıkıldı. Yağmur azalmıştı, ama su geçirmez toprak, gökyüzünden boşalan suyu hâlâ koruyordu. Su geçirmez bu kil üzerinde su birikintileri, bataklıklar, gölcükler taşmış ve yanıtıcı derinlikte büyük "bana-do"lar oluşmuştu. Haritasını inceleyen Paganel, genellikle bu ovanın sularının toplandığı Grande ve Vivarota nehirlerinin birkaç mil genişlikteki bir yatakta birbirlerine karıştıklarını düşünüyordu haklı olarak.

Demek ki, çok hızlı hareket etmek gerekiyordu. Herkesin selameti için bu zorunluydu. Su baskını artarsa nereye sığınacaklardı? Ufukta görülen devasa çemberin içinde tek bir yüksek nokta yoktu ve bu yatay ovayı sular hızla istila edebilirdi.

Dolayısıyla, atları çok hızlı sürmekteydiler. Tauka başı çekiyordu. Güçlü yüzgeçlere sahip, hem karada hem suda yaşayan bazı hayvanlardan daha yetenekliydi. Deniz atı adını hak ediyordu çünkü kendi doğal ortamı içindeymiş gibi sıçramaktaydı.

Aniden, sabahın onuna doğru Tauka aşırı hareketlendi. Güneydeki engin düzlüklere doğru sık sık dönüyor, kişnemeleri uzayıp gidiyordu. Burun delikleri temiz havayı güçlü bir şekilde soluyordu. Hırsla şahlanmaktaydı. Thalcave, sıçrayışlarıyla eyerden düşmese de, atına güçlkle hâkim olabiliyordu. Sıkı sıkıya asıldığı geminin kanattığı ağzındaki kan köpükle karışıyordu. Ateşli hayvan bir türlü sakinleşemiyordu. Sahibi, onun tüm hızıyla kuzeye doğru kaçtığını hissediyordu.

“Tauka’nın nesi var?” diye sordu Paganel, “Arjantin nehirlerinin pek açgözlü sülükleri mi ısırıyor onu?”

“Hayır!” cevabını verdi yerli.

“Bir tehlikeden mi korkuyor?”

“Evet, tehlikeyi hissetti.”

“Ne tehlikesi?”

“Bilmiyorum.”

Tauka’nın fark ettiği bu tehlikeyi gözler henüz seçemiyor olsa da, kulaklar işitebilirdi en azından. Gerçekten de, kabaran denizin gürültüsüne benzer, boğuk bir mırıltı gelmekteydi ufuk sınırlarının ötesinden. Rüzgâr nemli ve su zerrecikleriyle yüklü bir bora halinde esiyordu. Meçhul bir olaydan kaçan kuşlar, ka-

nat çırparak hızla uzaklaşıyorlardı. Dizlerine kadar suya batmış atlar, akıntının ilk itişini hissetmekteydiler. Bir süre sonra, korkunç bir gürültü, böğürtüler, kişnemeler, melemeler duyuldu güneyde, yarım mil mesafede. Devrilen, ayağa kalkan, hızla koşan büyük sürüler görölüyordu, korkunç bir hızla kaçmaktaydılar. Seller içinde ortaya çıkan su anaforları ortasında bunlar hayal meyal fark edilebiliyordu ancak. En güçlü ve en büyük boydaki yüz balina bile okyanusun dalgalarını daha şiddetle püskürtemezdi.

“*Anda, anda!*”¹ diye haykırdı Thal cave tiz bir sesle.

“Bu da ne?” dedi Paganel.

“Taşkın! Taşkın!” cevabını verdi Thal cave, atını mahmuzlayıp kuzey istikametine doğru ileri fırladı.

“Su baskını!” diye haykırdı Paganel ve başta kendisi olmak üzere, arkadaşları Tauka’nın peşi sıra havalandılar.

Tam zamanıydı. Gerçekten de, güneye doğru beş mil mesafede, yüksek ve büyük bir su kütlesi, okyanus halini almaya başlayan kırlara doğru iniyordu. Yüksek otlar, biçilmiş gibi yok oluyordu. Akıntının söküp attığı küs-

1 Çabuk! Çabuk! (J.V.)

tümotu demetleri ortalığa dağılıyor ve yüzen adacıklar oluşturunuyordu. Sıvı kütle, karşı konulamayacak kadar güçlü geniş tabakalar halinde yayılmaktaydı. Pampalardaki büyük ırmakların *barranca*'larının çöktüğü kesindi. Belki de, kuzeydeki Colorado'nun suları ile güneydeki Negro Nehri'nin suları ortak bir yatakta bir araya geliyordu.

Thalcave'nin işaret ettiği çizgi, bir yarış atı hızıyla yaklaşıyordu. Yolcular ise bir fırtınanın kovaladığı bulut yığını gibi, onun önünden kaçıyorlardı. Sığınacak bir yeri boş yere aramaktaydılar. Gökyüzü ve sular ufukta birbirine karışıyordu. Tehlikeden dolayı aşırı heyecanlanmış atlar, dizginlenemeyen bir biçimde, gemi azıya almış koştururlarken, binicileri de eyerin üzerinde güç bela durabiliyorlardı. Glenarvan sık sık arkaya bakıyordu.

"Su yaklaşıyor," diye düşünüyordu.

"*Anda, anda!*" diye haykırıyordu Thalcave.

Ve zavallı atları daha da hızlandırıyorlardı. Mahmuzlanan sağırlarından fışkıran kan, suyun üzerinde uzun kırmızı çizgiler oluşturunuyordu. Toprağın yarıklarında sendeliyorlardı. Gizlenmiş otlarda debeleniyorlar, devriliyorlardı. Tekrar ayağa kalkıyor, yeniden devrili-

yor, yine kalkıyorlardı. Suların seviyesi hissedilir biçimde yükseliyordu. Büyük dalgalar, bu kabarmış suların, iki milden daha yakın bir mesafede köpürerek saldırdığına işaret ediyordu. Doğa güçlerinin en korkuncuna karşı yürütülen bu büyük mücadele çeyrek saat boyunca sürdü. Kaçanlar, ne kadar kaçtıklarını fark edemiyorlardı, ama, yol alışlarındaki sürat bakılırsa, bu mesafe önemli olmalıydı. Göğüslerine kadar suya gömülmüş olan atlar son derece güçlkle ilerleyebiliyorlardı. Glenarvan, Paganel, Austin, hepsi de kurtuluş umutlarının kalmadığını ve denizde terk edilmiş bahtsızlar gibi korkunç bir ölüme mahkûm olduklarını düşünmekteydiler. Atların ayakları ovanın tabanından kesilmeye başlamıştı. Altı ayak su onları boğmaya yeterdi. Yükselen suların istila ettiği bu sekiz adamın içler acısı sıkıntısını daha fazla anlatmamalıyız. İnsanın baş edemeyeceği kadar büyük olan bu doğal felakete karşı mücadele etmekte güçsüz hissediyorlardı kendilerini. Kurtuluşları kendi ellerinde değildi.

Beş dakika sonra, artık atlar yüzüyordu. Akıntıyla sürükleniyorlardı, hem de eşi benzeri görülmemiş bir şiddetle ve dörtnala gider

gibi. Saatte yirmi milden fazla ilerliyor olmalıydılar.

Kurtuluş kesinlikle imkânsız gözüküyordu ki, binbaşının sesi işitildi.

“Bir ağaç,” dedi.

“Ağaç mı?” diye haykırdı Glenarvan.

“Orada, orada!” cevabını verdi Thalcave.

Ve parmağıyla, kuzeyde sekiz yüz kulaç uzağı gösterdi. Suların ortasında tek başına yükselen devasa bir tür cevizağacı görülüyordu.

Arkadaşlarının teşvik edilmeye ihtiyacı yoktu. Beklenmedik bir anda karşılarına çıkan bu ağaca ne pahasına olursa olsun erişmek gerekiyordu. Atlar oraya varamazdı kuşkusuz ama en azından insanlar kurtulabilirdi. Akıntı onları götürmekteydi. O sırada, Tom Austin'in atı boğuk bir kışneme sesi çıkardı ve yok oldu. Üzengilerinden kurtulan sahibi var gücüyle yüzmeye koyuldu.

“Benim eyere asıl,” diye bağırdı Glenarvan.

“Teşekkürler, Saygıdeğer Efendimiz,” cevabını verdi Tom Austin, “kollarım güçlüdür.”

“Ya senin atın, Robert?...” diye sordu Glenarvan, genç Robert'e dönerek.

“Gidiyor, lordum! Gidiyor! Balık gibi yü-

züyor!”

“Dikkat!” dedi binbaşı güçlü bir sesle.

Tam bu sözcük ağzından çıkmıştı ki, devasa bir su kütlesi geldi. Kırk ayak yükseklikte dev gibi bir dalga, kaçakların üzerinde korkunç bir gürültüyle patladı. İnsanlar ve hayvanlar, hepsi birden, bir köpük burgacı içinde kayboldular. Milyonlarca ton ağırlığında sıvı bir kütle, onları kudurgan suları içine aldı. Dalga geçip gittiğinde insanlar suların yüzeyine çıktılar ve hızla birbirlerini saydılar. Ama, sahibini taşıyan Tauka hariç, atlar, sonsuza dek yok olmuşlardı.

Bir koluyla Paganel'i tutan ve ötekiyle yüzen Glenarvan, “Ha gayret! Ha gayret!” diye tekrarlıyordu.

“Başaracağız! Olacak!...” cevabını verdi saygın bilgin, “hatta, öfkeli de değilim...”

Neye öfkelenmemişti? Bu asla öğrenilemedi, çünkü zavallı adam cümlesinin sonunu, yarım ölçek balçıklı suyla birlikte yutmak zorunda kaldı. Binbaşı, usta bir yüzücünün bile yadsıyamayacağı, düzenli kulaçlar atarak, sakince ilerliyordu. Tayfalar, doğal sıvı ortamlarını içindeki domuz balıkları gibi ustaca yüzmekteydiler. Robert'e gelince, Tauka'nın yele-

sine asılmış, kendini ona teslim etmişti. Tauka müthiş bir enerjiyle suları yarıyor ve akıntısında yardımıyla, ağaca doğru içgüdüsel olarak ilerliyordu.

Ağaca en fazla yirmi kulaç mesafe kalmıştı. Birkaç saniye içinde, tüm kafile ağaca ulaştı. Neyse ki bu sığınak vardı. Yoksa, tüm kurtuluş şansı yok olup gidecek, dalgalar arasında öleceklerdi.

Sular ağacın gövdesinin bittiği, ana dalların çıktığı yere kadar yükseliyordu. Dolayısıyla tutunmak kolaydı. Kütüğe ilk tırmanan, atını bırakıp Robert'i çeken Thalcave oldu. Hemen sonra da, bitmiş tükenmiş yüzücüleri güçlü kollarıyla emin yerlere yerleştirdi. Ama akıntının sürüklediği Tauka hızla uzaklaşıyordu. Zeki başını sahibine doğru çevirdi ve uzun yelesini sallayıp kişneyerek onu çağırdı.

“Onu terk ediyorsun!” dedi Paganel Thalcave'ye.

“Ben mi!” diye haykırdı yerli.

Ve sel sularına dalarak, ağacın on kulaç uzağında yeniden ortaya çıktı. Bir süre sonra, kolu Tauka'nın boynundaydı. At ile binicisi kuzeydeki puslu ufka doğru birlikte sürükleniyorlardı.

KUŞLAR GİBİ YAŞANAN YER

Glenarvan ve arkadaşlarının üstüne sığındıkları ağaç bir cevizağacına benziyordu. Yaprakları parlak ve biçimi yuvarlaktı. Gerçekte bu, Arjantin ovalarında tek başına görülen “ombu”ydu. Gövdesi kıvrımlı ve olağanüstü iri olan bu ağaç, sadece kocaman kökleriyle değil, aynı zamanda da, son derece güçlü ve inatçı sürgünleriyle toprağa tutunur. Kabaran suların hücumuna bu şekilde direnebilmişti.

Bu *ombu*’nun boyu aşağı yukarı yüz ayak yükseklikteydi ve gölgesi altmış *tuaz*’lık bir çemberi kapsayabilirdi. Tüm bu yığın, altı ayak genişlikteki gövdenin tepesinde yükselen üç büyük ana dala dayanıyordu. Bu dalların ikisi nerdeyse dimdik yükseliyor ve devasa şemsiyeler biçimindeki yaprakları taşıyordu. Bir sepetçinin elinden çıkmış gibi kesişen, iç içe geçen, birbirine karışan ince dalları, nüfuz

edilemez bir sığınak oluşturunuyordu. Üçüncü dal ise, tersine, güröldeyen suların üzerinde, neredeyse paralel uzanıyordu. Alt yaprakları zaten suyun içindeydi. Çepeçevre okyanusla kaplı bu yeşillik adasının burnu gibiydi. Bu devasa ağacın içinde yer bulamamak imkânsızdı. Kendisini çepeçevre saran yaprakların arasında geniş aralıklar, gerçek açıklıklar, bolca hava ve esinti vardı. Tepelere kadar yükselen sayısız dallara, bunları birbirine bağlayan asalak sarmaşıklara ve yaprakların arasındaki açıklıklardan sızan güneş ışınlarına bakıldığında, bu *ombu* gövdesinin tek başına bir ormana bedel olduğu söylenebilirdi.

Kaçaklar ağaca vardıklarında, kanatlılar âlemi yüksek dallara doğru kaçıştı. Kendi yuvalarının bu kadar aşikâr biçimde gasp edilmesini çığlıklarla protesto ettiler. Bu münzevi *ombu* üzerinde kuşlar da kendilerine sığınak aramıştı. Karatavukların, sığırcıkların, *isaca*'ların, *hilguero*'ların ve özellikle *pica-flor*'ların, şu parlak renkli sinekkuşlarının yüzlercesi buradaydılar. Hep birlikte havalandıklarında, sanki ani bir rüzgâr, ağacı tüm çiçeklerinden yoksun bırakmış gibi oluyordu.

Glenarvan'ın küçük kafilesine sunulan ba-

rınak böyle bir yerdi işte. Genç Grant ve çevik Wilson, ağaca çıkar çıkmaz, hemen en üst dallara kadar tırmandılar. Başları yeşilliğin tepesini delip çıkıyordu. Bu zirve noktadan bakıldığında, oldukça geniş bir alan görülmekteydi. Su baskınının yarattığı okyanus dört bir yandan onları çevrelemişti ve bakışları ne kadar uzağa uzanırsa uzansın sınır fark edilemiyordu. Sıvı düzlükten tek bir ağaç bile yükselmiyordu; taşkın sularının ortasında tek başına duran *ombu* dalgaların etkisiyle sarsılmaktaydı. Uzakta, şiddetli akıntının güneyden kuzeye doğru, sürüklediği, kökünden sökülmüş ağaç gövdeleri, kırılmış dallar, yıkılmış *rancho*'lardan kopmuş damlar, *estancia*'ların çatısından suların uçurduğu hangar putrelleri, boğulmuş hayvan leşleri, kanlı deriler geçip gidiyordu. Sallanan bir ağacın üzerine tünemiş, kükreyen bir jaguar ailesi, dayanıksız sallarına pençelerini geçirmiş, tutunmaya çalışıyorlardı. Daha ilerde neredeyse şimdiden görünmez olmuş kara bir nokta Wilson'un dikkatini çekti. Bu Thalcave ve sadık atı Tuka'ydı, uzaklarda kaybolmak üzereydiler.

Robert, cesur Patagon'a doğru elini uzatarak, "Thalcave, dost Thalcave!" diye haykırdı.

“Kurtulmayı başaracaktır, Bay Robert,” cevabını verdi Wilson, “biz efendimizin yanına gidelim.”

Bir saniye sonra, Robert Grant ile tayfa, üç kat oluşturan dallardan aşağı inmişlerdi bile. Artık gövdenin üstündeydiler. Orada Glenarvan, Paganel, binbaşı, Austin ve Mulrady'yi otururken buldular. Her biri kendi alışkanlığına uygun olarak, ata biner gibi ya da ilişmiş bir vaziyette tünemişti ağaca. Wilson, ombu'nun tepesine yaptığı ziyareti anlattı. Onun Thalcave hakkındaki görüşüne hepsi katılıyordu. Tek kuşkuları, Thalcave'nin mi Tauka'yı, yoksa Tauka'nın mı Thalcave'yi kurtaracağı konusundaydı. Ombu'daki konukların durumunun çok daha tehlikeli olduğu ortadaydı. Ağacın akıntıya kapılıp sürüklenmeyeceği açıktı, ama giderek yükselen su seviyesi en üst dallara erişebilirdi, çünkü toprağın çöküntüsü ovanın bu bölümünü derin bir havuz haline getirmişti. Glenarvan'ın aldığı ilk önlem, kertiklerden yararlanarak, değişik su seviyelerini gözlemlemeye yarayacak işaret noktaları saptamak oldu. O sırada durmuş olan taşkın, en yüksek düzeyine ulaşmış gözüküyordu. Bu, rahatlatıcı bir durumdu.

“Peki şimdi ne yapacağız?” dedi Glenarvan.

“Yuvamızı yapacağız, elbette!” cevabını verdi Paganel, neşeyle.

“Yuva yapmak mı!” diye haykırdı Robert.

“Kuşkusuz, delikanlı, madem ki balıklar gibi yaşayamıyoruz, kuşlar gibi yaşayacağız.”

“Güzel!” dedi Glenarvan, “peki kim bizim gagamıza yiyecek verecek?”

“Ben,” cevabını verdi binbaşı.

Tüm bakışlar Mac Nabbs’a yöneldi; binbaşı, esnek iki daldan oluşan doğal koltuğuna rahatça kurulmuş, bir eliyle de, ıslak ama dolgun *alforja*’ları uzatmaktaydı.

“Ah! Mac Nabbs,” diye haykırdı Glenarvan, “sizi iyi tanırım! Her şeyi düşünürsünüz, hatta her şeyi unutmanın mümkün olduğu durumlarda bile.”

“Boğulmamaya karar verilmişse,” diye cevap verdi binbaşı, “açlıktan ölmek maksadıyla değil, herhalde!”

“Ben de düşünebilirdim,” dedi safça Paganel, “ama öyle dalgınım ki!”

“Peki ne var *alforja*’larda?” diye sordu Tom Austin.

“İki gün boyunca yedi kişinin yiyebileceği besin,” karşılığını verdi Mac Nabbs.

“İyi,” dedi Glenarvan, “yirmi dört saat içinde taşkınını oldukça yatışmış olacağını umuyorum.”

“Ya da sağlam toprağa yeniden ayak basmanın bir yolunu bulmayı,” karşılığını verdi Paganel.

“Öyleyse ilk görevimiz yemek yemek,” dedi Glenarvan.

“Önce kuruyalım da,” dedi binbaşı.

“Ya ateş?” dedi Wilson.

“Elbette, yakmamız gerek,” cevabını verdi Paganel.

“Nerede?”

“Gövdenin tepesinde tabii ki!”

“Neyle yakacağız?”

“Ağaçtan keseceğimiz kuru dallarla.”

“Nasıl yakacağız peki?” dedi Glenarvan. “Bizim kav, ıslak süngere benziyor!”

“Önemli değil!” cevabını verdi Paganel, “biraz kuru yosun, biraz güneş ışını ve benim dürbünümün merceği yeter. Benim nasıl ateş yakacağımı o zaman göreceksiniz. Ormanda dal aramaya kim gidecek?”

“Ben!” diye haykırdı Robert.

Ve, dostu Wilson’la birlikte, ağacın derinliklerinde küçük bir kedi gibi kayboldu. On-

lar yokken, Paganel, yeterli miktarda kuru yosun buldu. Güneş ışını sağlamaksa kolay bir işti, çünkü güneş o sırada son derece parlaktı. Sonra da, merceğinin yardımıyla, yanıcı maddeleri kolaylıkla tutuşturdu. Tüm bunlar *ombu*'nun iri dallarının üç parçaya bölündüğü noktadaki nemli bir yaprak tabakasının üstüne yerleştirildi. Burası, hiçbir yangın tehlikesi olmayan doğal bir ocaktı. Bir süre sonra, Wilson ve Robert bir kucak kuru dalla geri geldiler ve bunları da yosunun üzerine attılar. Paganel, ateşi harlamak için ocağın üstüne çıktı, uzun iki bacağını Araplar gibi iki yana açtı; sonra da, hızlı bir hareketle oturup kalkarak *poncho*'sunun yardımıyla güçlü bir hava akımı yarattı. Dallar tutuşmuştu. Bir süre sonra, güröldeyen güzel bir alev, yükselmeye başladı doğal mangaldan. Herkes keyfince kurudu. Ağaca asılmış *poncho*'lar rüzgârın esintisiyle salınıyordu. Sonra, yemek yendi, ertesi günü düşünmek gerektiğinden herkes az yemeğe çalışıyordu. Geniş havuz Glenarvan'ın umduğundan daha yavaş boşalabilirdi, kısacası, erzak oldukça kısıtlıydı. *Ombu*'da hiç meyve yetişmiyordu; neyse ki, tüylü konukları bir yana, dallar üzerindeki çok sayıda yuva sayesinde-

de, önemli miktarda taze yumurta bulabilirlerdi. Bu kaynaklar asla küçümsenecek gibi değildi.

Artık, konaklama süresinin uzayacağını düşünerek, ağaca rahatça yerleşmeleri gerekiyordu.

“Mutfak ve yemek odası giriş katında olduğuna göre,” dedi Paganel, “birinci katta yatacağız; ev geniş; kirası ucuz; rahatsız olmamak gerek. Ben yukarda doğal beşikler görüyorum, bunların içinde, sıkıca bağlanırsak, dünyanın en iyi yataklarında yatmış gibi oluruz. Hiçbir şeyden korkmamıza gerek yok; zaten nöbet tutacağız. Yerli filolarını da vahşi hayvanları da püskürtecek sayıdayız.”

“Bir tek silahımız eksik,” dedi Tom Austin.

“Benim tabancalarım yanımda,” dedi Glenarvan.

“Benimkiler de,” cevabını verdi Robert.

“Bay Paganel barut üretmenin yolunu bulamazsa, neye yarar ki?” dedi Tom Austin.

“Gerek yok,” cevabını verdi Mac Nabbs, gayet iyi durumdaki bir barutluğu göstererek.

“Nereden çıktı bu, binbaşı?” diye sordu Paganel.

“Thalcave'nin. Bize yararlı olabileceğini

düşündü ve Tauka'nın yardımına koşmadan önce onu bana verdi."

"Cömert ve cesur yerli!" diye haykırdı Glenarvan.

"Evet," dedi Tom Austin, "eğer tüm Patagonlar böyleyse, Patagonya'yı ne kadar övsem yeridir."

"Atı unutmayalım!" dedi Paganel. "O da Patagon'un bir parçası ve de yanılmıyorsam onları yeniden göreceğiz, biri ötekini taşıırken."

"Atlantik'ten ne kadar uzaktayız?" diye sordu binbaşı.

"Olsa olsa kırk mil kadar," cevabını verdi Paganel. "Ve şimdi, dostlarım, herkes kendi davranışlarında özgür olduğuna göre, izin verirsiniz sizden ayrılacağım; ben yukarda kendime bir gözlemevi seçeceğim ve dürbünümün yardımıyla bu dünyada olup bitenden sizi haberdar edeceğim."

Bilginin gitmesine izin verildi. O da, pek becerikli bir biçimde, daldan dala tırmanarak kalın yaprak perdesi arkasında kayboldu. Arkadaşları bu sırada yatma işini düzenlemek ve yataklarını hazırlamakla uğraştılar. Bu iş zor olmadığı gibi uzunda sürmedi. Ne serilecek

yatak, ne de düzenlenecek mobilya vardı. Bir süre sonra yeniden, herkes mangalın etrafında kendi yerini almıştı. Sonra da sohbete daldılar, ama sabırla katlanmaları gereken şimdiki durum hakkında değildi konuşmaları. Şu bitmez tükenmez Kaptan Grant konusundaydı. Eğer sular çekilirse, üç güne kalmaz yolcular Duncan'ın güvertesinde olurdu yeniden. Ama Harry Grant ve iki tayfası, bu zavallı kazazedeler, onlarla birlikte olmayacaktı. Bu başarısızlıktan, Amerika'yı boydan boya bu nafile geçişten sonra, onları bulma umutları kesin olarak tükenmiş gözüküyordu. Yeni araştırmalara nereden başlamalıydılar? Geleceğe dair hiçbir ümit olmadığını öğrendiklerinde Lady Helena ve Mary Grant ne büyük acı çekeceklerdi!

“Zavallı ablam!” dedi Robert, “bizim için her şey bitti!”

Glenarvan, ilk kez, cevap vermek için, teselli edici tek bir sözcük bulamıyordu. Genç çocuğa nasıl umut verebilirdi? Belgedeki bilgileri şaşmaz bir kesinlikle izlememiş miydi?

“Yine de,” dedi, “bu 37° enlemi boş bir rakam değil! Kazanın olduğu yere ya da Harry Grant'in esir düştüğü yere denk düştüğünü

uydurmuş, yorumlamış ya da tahmin etmiş de değiliz! Kendi gözlerimizle okuduk!”

“Tüm bunlar doğru, Saygıdeğer Efendimiz,” cevabını verdi Tom Austin, “yine de araştırmalarımızda başarılı olmadık.”

“Bu hem sinir bozucu, hem de ümit kırıcı,” diye haykırdı Glenarvan.

“Sinir bozucu, diyebilirsiniz,” dedi Mac Nabbs sakın bir ses tonuyla, “ama ümit kırıcı değil. Elimizde kesin bir rakam olduğuna göre, bu rakamın içerdiği tüm bilgileri sonuna kadar kullanmamız gerekir.”

“Ne demek istiyorsunuz,” diye sordu Glenarvan, “sizce, daha yapacak ne kaldı?”

“Çok basit ve çok mantıklı bir şey, sevgili Edward. *Duncan*’a bindiğimizde rotamızı doğuya çevirelim ve bu 37. paraleli gerekirse hareket noktamıza kadar takip edelim.”

“Bunu düşünmediğimi mi sanıyorsunuz, Mac Nabbs,” cevabını verdi Glenarvan. “Düşündüm! Hem de yüz kere! Ama başarı şansımız nedir? Amerika kıtasından ayrılmak Harry Grant’in bizzat belirttiği yerden uzaklaşmak olmaz mı, belgede adı açıkça belirtilmiş olan şu Patagonya’dan uzaklaşmış olmaz mıyız?”

“Araştırmalarınıza yeniden pampalardan mı başlamak istiyorsunuz?” karşılığını verdi binbaşı, “*Britannia*’nın geçirdiği kazanın ne Pasifik kıyılarında ne de Atlantik kıyılarında gerçekleşmediğine emin olsanız bile mi?”

Glenarvan cevap vermedi.

“Peki, Harry Grant’i, onun belirttiği paralelde ilerleyerek bulma şansı ne kadar zayıf olsa da, yine de bunu denemek zorunda değil miyiz?”

“Buna karşı çıkmıyorum...,” cevabını verdi Glenarvan.

“Ya siz, dostlarım,” diye ekledi binbaşı, gemicilere hitap ederek, “benim görüşümü paylaşıyor musunuz?”

“Tamamen,” cevabını verdi Tom Austin. Mulrady ve Wilson da bir baş işaretiyle onayladılar.

“Dinleyin beni, dostlarım,” karşılığını verdi Glenarvan, bir süre düşündükten sonra, “sen de iyi dinle Robert, çünkü bu ciddi bir tartışma. Ben, Kaptan Grant’i tekrar bulabilmek için elimden gelen her şeyi yaparım, ben bu görevi üstlendim ve tüm yaşamımı buna adanabilirim, eğer gerekirse. Tüm İskoçya, bu topraklar için kendini feda etmiş bu gönül

adamını kurtarmak için bana katılır. Bu şans ne kadar zayıf olsa da, bu 37. paralel etrafında Dünya turu yapmamız gerektiği kanısındayım ve bunu yapacağım. Ama çözülmesi gereken sorun bu değil. Çok daha önemli bir şey var, o da şu: Amerika kıtası üzerindeki araştırmalarımızı şu andan itibaren kesin olarak terk etmemiz mi gerekiyor?”

Kesin biçimde ortaya konan soru, karşılıksız kaldı. Kimse bir şey söylemeye cesaret edemiyordu.

“Ne dersiniz?” dedi Glenarvan, özellikle binbaşıya hitap ederek.

“Sevgili Edward,” karşılığını verdi Mac Nabbs, “size hemen şimdi cevap vermek büyük bir sorumluluk almak olur. Düşünmek gerek. Her şeyden önce, 37 derece güney enleminin hangi ülkelerden geçtiğini bilmek isterim.”

“Bu, Paganel’in işi,” cevabını verdi Glenarvan.

“Ona soralım, o halde,” karşılığını verdi binbaşı.

Ombu’nun sık yaprakları arasına saklanmış bilgini görmek mümkün değildi! Ona seslenmek gerekti.

“Paganel! Paganel!” diye haykırdı Glenarvan.

“Burdayım,” cevabını verdi, gökten gelen bir ses.

“Neredesiniz?”

“Kulemde.”

“Ne yapıyorsunuz orada?”

“Engin ufku inceliyorum.”

“Bir süre için inebilir misiniz?”

“Bana ihtiyacınız mı var?”

“Evet.”

“Hangi konuda?”

“37. paralelin hangi ülkelerden geçtiğini öğrenmek istiyoruz.”

“Çok basit,” cevabını verdi Paganel; “bunu söylemek için rahatsız olmama gerek bile yok.”

“Söyleyin, o halde.”

“Amerika’dan ayrıldığınızda, 37. güney paraleli Atlantik Okyanusu’ndan geçer.

“Güzel.”

“Tristan d’Acunha Adaları’na rastlar.”

“İyi.”

“Ümit Burnu’nun iki derece altından geçer.”

“Sonra?”

“Hint Denizi’ni aşar.”

“Sonra?”

“Amsterdam Adaları grubundaki Saint-Pierre Adası’nı sıyrıp geçer.”

“İlerleyin.”

“Avustralya’nın Victoria bölgesini keser.”

“Devam edin!”

“Avustralya’dan çıkarken...”

Bu son cümleyi tamamlayamadı. Coğrafyacı tereddüt mü ediyordu? Bilgin bundan sonrasını bilmiyor muydu yoksa? Hayır; ama *ombu*’nun tepesinden korkunç bir çığlık, şiddetli bir haykırış işitildi. Glenarvan ve dostları benizleri atmış bir halde birbirlerine baktılar. Yeni bir felaket mi geliyordu? Zavallı Paganel düşmüş müydü? Wilson ve Mulrady yardıma koşuyorlardı ki, uzun bir beden göründü. Paganel daldan dala yuvarlanmaktaydı. Elleriyle tutunamıyordu. Sağ mıydı? Ölmüş müydü? Belli değildi. Tam güröldeyen suların içine yuvarlanacaktı ki binbaşı, güçlü koluyla onu tutarak durdurdu.

“Çok minnettarım, Mac Nabbs!” diye haykırdı Paganel.

“Ne? Neyiniz var?” dedi binbaşı, “Ne geldi başınıza? Bitmek bilmeyen dalgınlıklarınızdan

biri mi?”

“Evet” Evet!” cevabını verdi Paganel, heyecandan boğulmuş bir sesle. “Evet! bir dalgınlık... ama bu kez şaşılacak bir şey!”

“Nedir?”

“Yanıldık! Hâlâ da yanılmaya devam ediyoruz! Hep yanılıyoruz!”

“Açıklayın!”

“Glenarvan, binbaşı, Robert, dostlarım,” diye haykırdı Paganel, “hepiniz beni dinleyin, biz Kaptan Grant’i olmadığı yerde arıyoruz!”

“Ne diyorsunuz siz?” diye haykırdı Glenarvan.

“Yalnızca olmadığı yerde değil,” diye ekledi Paganel, “dahası, asla bulunmamış olduğu bir yerde!”

KUŞLAR GİBİ YAŞAMAYA DEVAM EDİLEN YER

Bu beklenmedik sözler büyük bir şaşkınlıkla karşılandı. Coğrafyacı ne demek istiyordu? Aklını mı kaçırmıştı? Ama öyle inançlı konuşuyordu ki, herkes Glenarvan'a baktı. Paganel'in bu iddiası, onun ortaya attığı soruya doğrudan bir cevaptı. Ama Glenarvan, bilgini destekler nitelikte olmayan bir işaret yapmakla yetindi.

Bilgin ise, heyecanına hâkim olarak, sözlerine devam etti.

"Evet!" dedi kararlı bir sesle, "evet! araştırmalarımızda yanıldık ve belgede olmayan şeyi okuduk!"

"Açıklayın, Paganel," dedi binbaşı, daha da sakin bir sesle.

"Çok basit, binbaşı. Sizin gibi ben de yanılmıştım, sizin gibi ben de yanlış bir yorum

içindeydim; bu ağacın tepesinde, sizin sorularınıza cevap verirken ve 'Avustralya' sözcüğü üzerinde dururken, bir anda beynimde bir şimşek çaktı ve her şey aydınlandı."

"Ne!" diye haykırdı Glenarvan, "Sizce Harry Grant...?"

"Şunu ileri sürüyorum ki," dedi Paganel, belgede bulunan *austral* sözcüğü, sandığımız gibi, tamamlanmış bir sözcük değil, yalnızca *Australie*¹ sözcüğünün kökü."

"İşte bu ilginç!" karşılığını verdi binbaşı.

"İlginç mi!" dedi Glenarvan, omuzlarını silkerek, "sadece imkânsız".

"İmkânsız!" dedi Paganel, "bu sözcüğü biz Fransa'da kabul etmeyiz."

"Nasıl olur da," diye ekledi Glenarvan, asla ikna olmamış bir ses tonuyla, "belge elimizdeyken, *Britannia*'nın geçirdiği kazanın Avustralya kıyılarında olduğunu ileri sürebilirsiniz?"

"Bundan eminim!" cevabını verdi Paganel.

"Bence, Paganel," dedi Glenarvan, "bir Coğrafya Cemiyeti Sekreteri'nden gelen bu iddia beni pek şaşırtıyor."

"Hangi nedenle?" diye sordu Paganel, hassas yerinden vurulmuştu.

1 *Australie*: Avustralya. (yhn.)

“Çünkü, eğer *Avustralya* sözcüğünü kabul ediyorsanız, aynı zamanda orada *Amerika Yerlileri*’nin varlığını da kabul ediyorsunuz demektir ki, bu ise bugüne kadar asla görülmedi.”

Paganel bu argüman karşısında kesinlikle şaşırmadı. Kuşkusuz bunu bekliyordu ve gülmeye başladı.

“Sevgili Glenarvan,” dedi, “galip geldiğini zi sanmayın hemen; biz Fransızların deyişiyle, ‘dayaktan pestilinizi çıkarırım’ sizin, hem de bir İngilizin asla yemediği bir dayakla! Bu, Crécy ve Azincourt’un rövanşı olur!”

“İstediğim de bu. Dövün beni, Paganel.”

“Dinleyin o halde. Belgede Patagonya sözcüğü olmadığı gibi yerli de yok! Eksik olan *indi...* sözcüğü *Indiens* değil, *indigènes* demek, yani yerli halk! Peki, ‘Avustralya’da ‘yerli halk’ olduğunu kabul ediyorsunuz, değil mi?”

O sırada Glenarvan’ın Paganel’i sabit bakışlarla süzdüğünü itiraf etmek gerekir.

“Bravo! Paganel,” dedi binbaşı.

“Benim yorumumu kabul ediyor musunuz, sevgili lordum?”

“Evet!” cevabını verdi Glenarvan, “eğer, bu *gonie* sözcük parçasının Patagonların ülkesine

uymadığını bana kanıtlarsanız...”

“Kuşkusuz,” diye haykırdı Paganel, “*Patagonya* değil bu! Bu sözcük hariç, dilediğiniz gibi okuyun!”

“Ne peki?”

“*Cosmogonie!*¹ *Théogonie!*² *Agonie!*³...”

“*Agonie!*” diye haykırdı binbaşı.

“Benim için fark etmez,” cevabını verdi Paganel. “Sözcüğün bir önemi yok. Ne anlama geldiğini öğrenmeye bile çalışmayacağım. Esas nokta, *austral*’in *Australie* anlamına geldiğidir ve bunca aşikâr bir açıklamayı daha baştan fark etmemiş olmak için, yanlış bir yola körlemesine dalmış olmak gerekirdi. Eğer belgeyi ben bulmuş olsaydım, eğer benim muhakemem sizin yorumunuzun etkisiyle yönelmemiş olsaydı, kesinlikle böyle anlardım!”

Paganel’in bu sözleri bu kez, “yaşa!” nidalarıyla, kutlamalarla, iltifatlarla karşılandı. Austin, tayfalar, binbaşı, özellikle ümidin yeniden doğmasına pek sevinen Robert, saygın bilgini kutladılar. Gözleri yavaş yavaş açılan Glenarvan, durumu kabul etmeye hazır oldu-

1 *Cosmogonie*: Kozmogoni. Evrenin yaratılışını inceleyen bilim. (yhn.)

2 *Théogonie*: Tanrıdoğum. Çoktanrılı dinlerde, tanrıların doğuş ya da soyağaçlarını açıklayan öykü ya da dizge. (yhn.)

3 *Agonie*: Can çekişme, ölmek üzere olma. (yhn.)

ğunu söyledi.

“Son bir şey daha, sevgili Paganel, o zaman sizin basiretiniz karşısında eğilmekten başka bir şey gelmez elimden.”

“Konuşun, Glenarvan.”

“Yeniden yorumlanan bu sözcükleri kendi aralarında nasıl bir araya getiriyorsunuz ve belgeyi ne tarzda okuyorsunuz?”

“Bundan kolayı yok. İşte belge,” dedi Paganel, birkaç günden beri özenle incelediği değerli kâğıdı uzatarak.

Coğrafyacı, fikirlerini bir araya getirerek, cevap vermek için düşünürken, derin bir sessizlik oluştu. Kesik satırları belgenin üzerinde parmağıyla takip ediyordu. Sonunda, kendinden emin bir ses tonuyla, bazı sözcüklerin altını çizerek şöyle okudu: “7 haziran 1862, Glasgow limanına bağlı, üç yelkenli Britannia .....den sonra’, bu araya, dilerseniz, ‘iki gün, üç gün’ ya da ‘uzun bir can çekişme’ koyabiliriz, fark etmez, tamamen önemsiz, ‘Avustralya sahillerinde battı. Karaya yönelen iki tayfa ve kapitan Grant, kıtaya çıkmayı deneyecekl’r’ ya da ‘çıktılar, orada acımasız yerlilerin esiri olacaklar’ ya da ‘oldular’. ‘Bu belgeyi,’ vs. ‘fırlattılar.’ Yeterince açık mı?”

“Açık,” cevabını verdi Glenarvan. “Tabii eğer *continent* sözcüğü bir ada olan Avustralya’ya uygulanabilirse!”

“Emin olabilirsiniz, sevgili Glenarvan, en iyi coğrafyacılar bu adayı ‘Avustralya kıtası’ olarak adlandırmakta hemfikirler.”

“O halde, tek bir şey söyleyebilirim, dostlarım,” diye haykırdı Glenarvan. “Avustralya’ya! Tanrı yardımcımız olsun”

“Avustralya’ya gidiyoruz!” diye tekrarladı arkadaşları hep bir ağızdan.

“Biliyor musunuz, Paganel,” diye ekledi Glenarvan, “sizin *Duncan*’daki varlığınız Tanrı’nın bir lütfu...”

“Tamam,” cevabını verdi Paganel. “Beni Tanrı’nın gönderdiğini varsayalım ve artık bundan söz etmeyelim!”

Gelecekte pek önemli sonuçlara yol açacak bu söyleşi böylece noktalandı. Yolcuların ruhsal durumu tamamen değişmişti. Sonsuza kadar içinde kaybolduklarını düşündükleri bu labirentin çıkış yolunu yeniden bulmuşlardı. Yıkılmış projelerinin harabeleri üzerinde yeni bir ümit yükseliyordu. Bu Amerika kıtasını kaygısızca artlarında bırakabilirlerdi ve tüm düşünceleri şimdiden Avustralya toprağına

doğru yönelmeye başlamıştı. *Duncan*'ın güvertesine çıktıklarında, gemide ümitsizlik hâkim olmayacaktı, Lady Helena ve Mary Grant, Kaptan Grant'in çaresiz kaybına ağlamayacaklardı! Böylece, içinde bulundukları durumun tehlikesini unutup sevince gömüldüler, artık tek bir kaygıları vardı, o da gecikmeden yola çıkabilmektir.

Saat gecenin dördüydü. Altıda yemek yemeğe karar verdiler. Paganel, bu sevinçli günü muhteşem bir şölenle kutlamak istedi. Oysa, mönü pek kısıtlı olduğundan, Robert'e, "yakındaki orman"da avlanınaya gitmeyi önerdi. Robert bu güzel fikir karşısında sevinçle ellerini çırpı. Thalacave'nin barutluğunu aldılar, silahlar temizlendi, kurşunlar dolduruldu ve yola çıktılar.

"Uzaklaşmayın!" dedi ciddiyetle, binbaşı iki avcıya.

Onların gidişinden sonra, Glenarvan ve Mac Nabbs, ağaca kertiklenmiş işaretleri inceleyen, Wilson ve Mulrady de mangaldaki kömürleri yeniden tutuşturdular.

Devasa gölün yüzeyine inen Glenarvan suların çekildiğine dair hiçbir belirti görmedi. Bununla birlikte, sular en yüksek düzeyine

erişmiş gözüküyordu; ama güneyden kuzeye doğru akışlarındaki şiddet, Arjantin nehirleri arasındaki dengenin henüz kurulmadığını kanıtlamaktaydı. Su seviyesinin inmesinden önce, tıpkı dalgaların kesildiği ve suların çekilmeye başladığı andaki deniz gibi, bu sıvı kütlenin durgun kalması gerekiyordu. Dolayısıyla, sel hızıyla kuzeye doğru aktığı sürece suların alçalmasını beklemek boşunaydı.

Glenarvan ve binbaşı gözlemde bulunurken, ağacın içinden silah sesleri yükseldi, peşinden de neredeyse aynı derecede gürültülü, sevinç çığlıkları geldi. Robert'in soprano sesi, Paganel'in bas sesine incelikli geçişler katıyordu. Paganel Robert'ten daha çocuktuktu. Belli ki av iyi gidiyordu, mükemmel bir yemek yenecek gibiydi. Binbaşı ve Glenarvan mangalın yanına geldiklerinde, öncelikle parlak fikrinden dolayı Wilson'u tebrik ettiler. Bu cesur denizci, bir iğne ve bir parça iplik yardımıyla, mucizevi bir balık avına girişmişti. Lapınalar gibi tatlı, "mojarra" adı verilen düzinelerce küçük balık, *poncho*'sunun bir kıvrımında kımıl kımıl oynuyor ve nefis bir yemeği vaat ediyordu.

O sırada, avcılar *ombu*'nun tepesinden in-

diler. Paganel, kara kırlangıç yumurtalarını ve daha sonra tarlakuşu olarak takdim edeceği bir sürü serçeyi dikkatle taşıyordu. Robert de birçok *hilguero* çiftini maharetle yakalamıştı, bunlar yeşil ve sarı küçük kuşlardı, yemesi pek hoştu ve Montevideo pazarında pek rağbet görüyordu. Yumurta hazırlamanın elli bir çeşidini gayet iyi bilen Paganel, bu kez, sıcak küller üzerinde onları katılaştırmakla yetindi. Yine de, hem çeşidi bol hem de pek hoş bir yemek olmuş; kurutulmuş et, katı yumurtalar, ızgara yapılmış *mojarra*'lar, kızartılmış serçe ve *hilguero*'lar sayesinde, anısı silinmeyecek bir ziyafete dönüşmüştü.

Konuşmalar pek neşeli geçti. Paganel'in avcılık ve aşçılık niteliğini övdü herkes. Bilgin, bu tebrikleri, gerçek yeteneklere özgü bir tevazuyla kabul etti. Sonra, yaprakları arasında barındığı ve sonsuz derinlikleri olduğunu düşündüğü bu olağanüstü *ombu* hakkında ilginç gözlemlerde bulundu.

"Robert ve ben," diye ekledi hoş bir ifadeyle, "avlanırken kendimizi tam bir ormanın ortasında bulduk. Bir an için, kaybolacakmışız gibi geldi. Yolumu bulamayacaktım sanki! Güneş ufukta batıyordu! Kendi ayak izlerimi

boş yere arıyordum. Açlık kendini şiddetle hissettiriyordu! Karanlık koruluklarda vahşi hayvan çığlıkları yankılanıyordu... Yani, hayır! vahşi hayvan yok ve olmadığı içinde üzgünüm!”

“Nasıl!” dedi Glenarvan, “vahşi hayvan yok diye üzgün müsünüz?”

“Evet! Elbette!”

“Yine de, vahşiliklerinden korkmak gerekmez mi?”

“Vahşilik diye bir şey yoktur... bilimsel olarak konuşursak,” cevabını verdi bilgin.

“Ah! Bu kez, Paganel,” dedi binbaşı, “vahşi hayvanların yararına beni asla ikna edemezsiniz! Neye yararlar?”

“Binbaşı!” diye haykırdı Paganel, “sınıflandırma yapmaya yararlar, sınıflar, familyalar, türler, alt-türler, cinsler...”

“Sahiden de yararlıymışlar!” dedi Mac Nabbs. “Benim için hiç fark etmez! Tufan sırasında Nuh’un yanında olsaydım eğer, bu temkinsiz peygamberin gemiye aslan, kaplan, panter, ayı çiftlerini, hem zararlı hem de yararsız hayvanları koymasını kesinlikle engellerdim.”

“Bunu yapar mıydınız?” diye sordu Paga-

nel.

“Yapardım.”

“O halde, hayvanbilim açısından hatalı davranmış olurdunuz!”

“İnsani açıdan değil ama,” karşılığını verdi binbaşı.

“İsyan ettirici bir şey bu!” dedi Paganel, “bense, tersine, özellikle megatherium’ları,¹ pterodactylus’lar² ve artık ne yazık ki aramızda olmayan tüm tufan öncesi canlıları korurdum.”

“Bence Nuh yanlış davrandı,” diye sözüne devam etti Paganel, “ve dünya durdukça bilginlerin lanetini üstüne çekecektir!”

Paganel ve binbaşının dinleyicileri, iki dostun koca Nuh’un arkasından konuştuklarını görünce gülmekten kendilerini alıkoyamıyorlardı. Binbaşı, yaşamında hiç kimseyle tartışmamış olan binbaşı, tüm ilkelerinin tersine, her Allah’ın günü Paganel’le kapışıyordu. Bilginin onu özellikle kışkırttığını düşünmek yerinde olur tabii.

Glenarvan da her zamanki alışkanlığıyla tartışmaya katıldı ve şöyle dedi:

1 Megatherium: Güney Amerika’nın Üçüncü ve Dördüncü Zaman topraklarında fosillerine rastlanan iri memeli cinsi. (yhn.)

2 Pterodactylus: Avrupa’da, Üst Jura Dönemi topraklarında fosillerine rastlanan kısa kuyruklu, uçan sürüngen cinsi. (yhn.)

“Vahşi hayvanlardan yoksun olmak, insani açıdan da, bilimsel açıdan da üzücü olsun ya da olmasın. Ne var ki, bugün onların yokluğunu kabul etmek zorundayız. Paganel havadaki bu ormanda onlara rastlamayı ummama-lıydı.”

“Niçin olmasın?” cevabını verdi bilgin.

“Bir ağacın üzerinde vahşi hayvanlar, öyle mi?” dedi Tom Austin.

“Kuşkusuz! Amerika kaplanı, jaguar, avcılar tarafından iyice sıkıştırıldıklarında ağaçlara sığınır! Bu hayvanlardan biri, su baskının-dan şaşkınlığı düşerek, *ombu*’nun dalları arasına sığınmaya çalışmış olabilir.”

“Yine de rastlamadınız sanırım, öyle değil mi?” dedi binbaşı.

“Hayır,” cevabını verdi Paganel, “tüm ağacı arşınlamamıza rağmen. Sinir bozucu bir durum bu. Harika bir av olurdu. Jaguar vahşi bir etoburdur! Bir pençe darbesiyle, bir atın boynunu burabilir! İnsan etini tattığında, şehvetle tekrar ister. En çok sevdiği yerli etidir, sonra zenci eti gelir, daha sonra melez, en sonunda da beyaz eti.”

“Dördüncü sırada gelmemizden pek memnun oldum!” cevabını verdi Mac Nabbs.

“Güzel! Bu yalnızca sizin etinizin yavan olduğu anlamına gelir!” karşılığını verdi Paganel, küçümseyici bir ifadeyle.

“Yavan olmak pek memnun etti beni!” karşılığını verdi binbaşı.

“İyi de, aşağılayıcı bir durum!” diye sözüne devam etti, laf anlamaz Paganel. “Beyaz adam kendisinin birinci sınıf insan olduğunu ilan ediyor! Belli ki, jaguar beyler bu fikirde değil!”

“Ne olursa olsun, cesur dostum Paganel,” dedi Glenarvan. “Aramızda ne yerli, ne zenci, ne melez olduğuna göre, sizin pek sevgili jaguarlarınızın yokluğundan çok memnunum. Durumumuz hiç de öyle hoş değil...”

“Nasıl! hoş değil mi!” diye haykırdı Paganel, söyleşiye yeni bir yön verebilecek olan bu sözcüğün üzerine atlayarak, “Talihinizden şikâyet mi ediyorsunuz, Glenarvan?”

“Kuşkusuz,” cevabını verdi Glenarvan. “Bu rahatsız ve sert dallarda sizin keyfiniz pek mi yerinde?”

“Hiç bundan daha iyi olmamıştım, kendi çalışma odamda bile. Kuşlar gibi yaşıyoruz, şarkı söylüyoruz, daldan dala konuyoruz! İnsanların ağaçlarda yaşamak için yaratılmış olduğunu düşünmeye başlıyorum.”

“Bir kanatları eksik!” dedi binbaşı.

“Günün birinde o da olur!”

“Bu arada,” diye cevap verdi Glenarvan, “izin verirseniz, sevgili dostum, ben havadaki bu eve bir parkın kumunu, bir evin parkesini ya da bir geminin güvertesini tercih ederim!”

“Glenarvan,” cevabını verdi Paganel, “olayları olduğu gibi kabullenmek gerekir! İyiyse, ne âlâ. Kötüyse, fazla üstünde durmaya gelmez! Görüyorum ki, konforlu Malcolm-Castle’ı özlüyorsunuz!”

“Hayır, ama...”

“Eminim ki, Robert son derece mutludur,” dedi aceleyle Paganel, kendi teorilerine en azından bir yandaş sağlamak istiyordu.

“Evet, Bay Paganel!” diye haykırdı Robert, neşeli bir sesle.

“Bu onun yaşıyla ilgili,” cevabını verdi Glenarvan.

“Ve benimkiyle!” karşılığını verdi bilgin. “İnsanın rahatı ne kadar azsa, o kadar az ihtiyacı vardır. Ne kadar az şeye ihtiyacı varsa, o kadar çok mutludur.”

“Haydi bakalım,” dedi binbaşı, “Paganel bu kez de zenginliklere ve kâşanelere çıkışacak galiba.”

“Hayır, Mac Nabbs,” cevabını verdi bilgin, “ama isterseniz, bu konuda size, aklıma gelen küçük bir Arap hikâyesi anlatayım.”

“Evet! evet! Bay Paganel,” dedi Robert.

“Peki hikâyeniz ne kanıtlayacak?” diye sordu binbaşı.

“Tüm hikâyelerin kanıtladığı şeyi, cesur arkadaşım.”

“O halde pek de önemli bir şey değil,” cevabını verdi Mac Nabbs. “Neyse, haydi, Şehrazad, pek güzel anlattığınız şu hikâyelerden birini anlatın bize.”

“Bir zamanlar,” dedi Paganel, “Büyük Harun Reşid’in, pek de mutlu olmayan bir oğlu varmış. Yaşlı bir dervişe danışmaya gitmiş. Yaşlı bilge, mutluluğu bu dünyada bulmanın zor bir şey olduğunu söylemiş. ‘Yine de,’ diye eklemiş, ‘size mutluluk sağlamanın şaşmaz bir yolunu biliyorum. – ‘Nedir bu yol?’ diye sormuş genç prens. – ‘Mutlu bir insanın gömleğini giymek,’ cevabını vermiş derviş. Bunun üzerine, prens yaşlı adamı kucaklamış ve tilsimini aramak üzere yola koyulmuş. Yeryüzünün tüm başşehirlerini ziyaret etmiş! Kralların gömleklerini, imparatorların gömleklerini, prenslerin gömleklerini, derebeylerinin göm-

leklerini denemiş. Nafile! Daha mutlu olamamış! Bunun üzerine, sanatçıların gömleklerini, savaşçıların gömleklerini, tacirlerin gömleklerini denemiş. Yine nafile! Nihayet, güzel bir günde, bunca gömleği deneyip de aradığını bulamamaktan hayal kırıklığına uğramış bir halde, babasının sarayına geri dönüyormuş ki, tarlada, neşe içinde ve şarkılar söyleyerek sabanını süren bir adam görmüş. 'İşte, mutlu bir insan,' demiş kendi kendine, 'eğer o da mutlu değilse yeryüzünde mutluluk yok demektir.' Ona doğru yönelmiş. 'Dostum,' demiş, 'mutlu musun?' – 'Evet,' demiş adam. – 'Hiçbir arzun yok mu?' – 'Yok.' – 'Kaderini bir kralınki ile değiştirmek istemez misin?' – 'Asla!' – 'O halde, gömleğini bana sat!' – 'Gömleğim mi, gömleğim yok ki benim!'"

ATEŞ İLE SU ARASINDA

Jacques Paganel'in hikâyesi herkesin pek hoşuna gitmişti. Heyecanla alkışladılar, ama herkes eski fikrini aynen korumaktaydı ve bilgin tüm tartışmaların şu olağan sonucunu elde etti yalnızca: kimseyi ikna edememek. Bununla birlikte, hemfikir olunan bir nokta vardı; o da, kötü talihe karşı da iyimserliği korumak ve sarayın ya da kulübenin olmadığı yerde ağaçla yetinmek gerektiği idi.

Bu konuşmalar sürerken gece olmuştu bile. Bu heyecanlı günü yalnızca iyi bir uyku sonlandırabilirdi. *Ombu*'nun konukları kendilerini su baskınının yol açtığı olaylar karşısında yorgun hissettikleri gibi, özellikle o günün aşırı sıcağından da bunalmışlardı. Kanatlı arkadaşları çoktan dinlenmeye çekilmişlerdi bile. *Hilguero*'lar, bu pampa bülbülleri, kulağa hoş gelen kıvrak şarkılarını kesmişler ve ağaç-

taki tüm kuşlar, karanlığa gömülen yaprakların arasında görünmez olmuşlardı. En iyisi onları taklit etmekte.

Bununla birlikte, Paganel'in deyişiyle "yuvaya konmadan" önce, Glenarvan, Robert ve Paganel, sıvı düzlüğü son bir kez incelemek için gözlemesine tırmandılar. Saat dokuza geliyordu. Güneş, batıdaki ufkun parlak sisleri içinde batmıştı. Gökkürenin tüm bu yarısı, erişilebilecek en üst noktaya kadar, sıcak bir buhar içinde boğulmaktaydı. Güney yarımkürenin pek parlak yıldız kümeleri, hafif bir tülle örtülmüş gibiydi ve belli belirsiz biçimde görülüyordu. Yine de, bu yıldızlar tanınacak kadar seçilebiliyordu ve Paganel, dostu Robert'e, yıldızların harikulade görüldüğü, kutbun etrafındaki bu bölge hakkında açıklamalarda bulundu. Dostu Glenarvan da bundan payını almıştı. Diğer yıldızların yanı sıra, birinci ve ikinci derece büyüklükteki dört yıldızlık grup olan Güney Haçı'nı Robert'e gösterdi, bunlar aşağı yukarı kutup seviyesinde baklava biçiminde sıralanmışlardı. Yeryüzü'ne en yakın yıldızının sekiz trilyon fersah mesafede yer aldığı Centaurus'u;¹ en genişinin, Ay'ın görünür yüzeyinin iki yüz katı bir alana

1 Centaurus: Erboğa Takımyıldızı. (yhn.)

eşit olduğu, iki büyük hebülözden oluşan Macellan bulut yığınlarını; nihayet son olarak, yıldızların tamamen yok olduğu hissini uyandıran şu “kara delik”i gösterdi.

İki yarımkürenin de görülmesini sağlayan Orion’un henüz çıkmamış olmasına Paganel pek üzüldü. Ama, iki öğrencisine, Patagonya kozmografisinin ilginç bir özelliğini öğretti. Bu yerli şiirselliğine göre, Orion, göksel kırlarda at koşturan bir avcının eliyle fırlattığı dev gibi bir *lazo*’yu ve üç *bola*’yı temsil eder. Tüm bu yıldız kümeleri, suların aynasına yansydıklarında, kişinin etrafında sanki ikili bir gökyüzü yaratarak, onda hayranlık uyandırmaktaydı.

Bilgin Paganel bunları anlatırken, doğu tarafındaki ufuk fırtınalı bir görünüm almaya başlamıştı. Açıkça görülen yoğun ve koyu bir bulut yığını, yıldızları örterek yavaş yavaş gökyüzünü kaplamaktaydı. Uğursuz görünümlü bu bulut, bir süre sonra, sanki ağzına kadar dolmuş hissi veren gökkubbenin yarısını istila etti. Henüz harekete geçmemiş gözüküyordu, çünkü bir rüzgâr esintisi yoktu. Atmosfer tabakaları tam bir sükûnet halindeydiler hâlâ. Ağaçta tek bir yaprak bile kımıldamı-

yor, suların yüzeyini kırıştıran tek bir dalga bile görülmüyordu. Dev gibi bir hava tahliye makinesi havayı seyreltmişçesine, hava bile yoktu sanki. Atmosfer yüksek gerilimli bir elektrikle yüklenmekte ve tüm canlı varlıklar damarlarında bu elektriğin aktığını hissetmekteydi.

Glenarvan, Paganel ve Robert bu elektrik dalgalarından hissedilir biçimde etkilendiler.

“Fırtına çıkacak,” dedi Paganel.

“Yıldırımından korkmaz mısın?” diye sordu Glenarvan genç çocuğa.

“Hayır, lordum,” cevabını verdi Robert.

“O halde, gayet iyi, çünkü fırtına uzakta değil.”

“Güçlü bir fırtına olacak,” dedi Paganel, “Göğün durumundan anlayabildiğim kadarıyla.”

“Beni endişelendiren fırtına değil,” diye devam etti sözüne Glenarvan, “fırtınaya eşlik edecek sağanak yağmurdan çekiniyorum. İliklerimize kadar ıslanacağız. Siz ne derseniz deyin, Paganel, bir kuş yuvası insana yetmez, birazdan göreceğiniz zararlarla bunu öğreneceksiniz.”

“Oh! Felsefeyle birlikte!” cevabını verdi

bilgin.

“Felsefe, ıslanmayı engellemez!”

“Hayır, ama ısıtır.”

“Neyse,” dedi Glenarvan, “dostlarımızın yanına gidelim ve felsefelerine ve *poncho*’larına sıkı sıkıya sarılmalarını sağlayalım, özellikle de sabır biriktirsinler, buna ihtiyacımız olacak!”

Glenarvan, tehditkâr göğe son kez göz attı. Bulut kitlesi göğü tamamen kaplamıştı. Gün batısına doğru belli belirsiz bir şerit, alacakaranlığın ölgün ışıklarıyla aydınlanmıştı sadece. Kararmış sular, ağır buharlarla karışmaya hazır, alçalmış büyük bir buluta benziyordu. Gölgeler bile gözükmez olmuştu. Işık ya da gürültü duyumlarını ne göz ne kulak algılayabiliyordu. Sessizlik, karanlık kadar derinleşmekteydi.

“İnelim,” dedi Glenarvan, “şimşek çakmakta gecikmeyecek!”

İki dostu ile birlikte, kaygan dallardan aşağıya kaydılar ve hiç beklenmedik bir tür yarı-aydınlık içine girince pek şaşırdılar. Suların yüzeyinde vızıldayarak kesişen bir sürü ışıklı nokta sayesinde olmuştu bu yarı-aydınlık.

“Yakamoz mu bunlar?” dedi Glenarvan.

“Hayır,” cevabını verdi Paganel, “ışılıtlı böcekler, gerçek ateşböcekleri, canlı mücevherler, hem de pahalı değil. Buenos Aires’li hanımlar bunlardan harika süs eşyaları yaparlar.”

“Ne!” diye haykırdı Robert “kıvılcım gibi uçan şeyler böcek mi yoksa?”

“Evet, delikanlı.”

Robert, bu parlak böceklerden birini yakaladı. Paganel yanılmamıştı. Bu bir tür kocaman yaban arısıydı, bir parmak uzunluğundaydı, yerliler ona “tucu-tucu” adını vermişlerdi. Bu tuhaf kınkanatlı, göğsünün önünde bulunan iki lekeden ışık saçıyordu. Oldukça canlı ışığı karanlıkta okumaya imkân sağlardı. Paganel, böceği saatine yaklaştırarak, akşamın onu olduğunu görebildi.

Glenarvan, binbaşının ve üç gemicinin yanına yaklaşarak, gece için öğütlerde bulundu. Şiddetli bir fırtına bekleniyordu. İlk gök gürültülerinin ardından kuşkusuz rüzgâr patlayacaktı ve o zaman *ombu* şiddetle sallanacaktı. Herkes, kendine ait dal yatağına sıkıca yapışmalıydı. Gökyüzünün sularından korunamaları bile, en azından, yeryüzü sularından korunmak ve ağaca çarparak kırılan bu hızlı

akıntıya yuvarlanmamak gerekiyordu.

Gecenin iyi geçeceğini kimse pek ummasa da, herkes birbirine iyi geceler diledi. Sonra, her biri havadaki yatağına girerek, *poncho*'suna sarındı ve uykunun gelmesini bekledi.

Büyük doğa olaylarının yaklaşması, her duyarlı varlığın yüreğinde belirsiz bir kaygı hali yaratır. En güçlü olanlar bile bu kaygıyı atamazlar içlerinden. Huzursuzluk ve sıkıntı içindeki *ombu* sakinleri gözlerini bir an bile kapayamadılar ve ilk gök gürültüsü herkesi uyanıkken yakaladı. Uzak bir gürültü biçiminde, saat on birden biraz önce duyulmuştu. Glenarvan, suya paralel dalın ucuna gitti ve başını yaprakların arasından uzattı.

Göl sularının açık seçik yansıttığı parlak ve canlı şimşekler, akşamın koyu karanlığını şimdiden yırtmaktaydı. Bulutlar birçok yerden parçalanıyordu, ama yumuşak ve pamuksu bir kumaşa benziyorlardı. Kulakları sağır eden gürültüler yoktu. Glenarvan, eşit bir karanlık içinde birbirine karışmış gökyüzünü ve ufku gözlemledikten sonra, ağaç gövdesinin tepesine çıktı yeniden.

“Ne dersiniz, Glenarvan?” diye sordu Paganel.

“Sıkı başladı, dostlarım ve eğer devam ederse, fırtına korkunç olacak derim.”

“Gayet iyi,” dedi heyecan içindeki Paganel, “madem kaçamayacağım, güzel bir seyir hoşuma gidecek.”

“Yine sizin parlak teorilerinizden biri daha,” dedi binbaşı.

“Ve en iyi teorilerimden biri, Mac Nabbs. Ben de Glenarvan’la hemfikirim, fırtına olağanüstü olacak. Biraz önce, uyumaya çalışırken, birçok olay geldi aklıma, umutlandım, çünkü biz burada elektrik yüklü büyük fırtınalar bölgesindeyiz. Bir yerlerde okudum, gerçekten de, 1793 yılında, tam olarak Buenos Aires bölgesinde, tek bir fırtına sırasında otuz yedi defa yıldırım düşmüş. Meslektaşım, Bay Martin de Moussy, bir gök gürültüsünün hiç kesintisiz elli beş dakika sürdüğünü hesapladı.”

“Elinde saatle mi?” dedi binbaşı.

“Evet, elinde saatle. Tek bir şey beni kaygılandırabilir,” diye ekledi Paganel, “tabii eğer kaygı tehlikeyi savuşturabilirse, o da, bu düzlüğün tek yüksek noktasının tam da bizim üzerinde bulunduğumuz bu *ombu* olmasıdır. Bir paratoner burada işe pek yarardı, çünkü pampada bulunan tüm ağaçlar arasında, özel-

likle bu ağacı çok sever yıldırım. Sonra, hepiniz biliyorsunuz, dostlarım, bilginler fırtına sırasında asla ağaç altlarına sığınmamayı öğütlerler.”

“İyi,” dedi binbaşı, “işte, tam zamanında verilmiş bir öğüt.”

“İtiraf etmek gerekir ki, Paganel,” karşılığını verdi Glenarvan, “bu iç açıcı şeyleri bizlere anlatma konusundaki zamanlamanız çok iyi!”

“Pöh!” karşılığını verdi Paganel, “öğrenmenin zamanı yoktur. Ah! İşte, başlıyor!”

Daha yaman gök gürültüleri bu uygunsuz konuşmayı kesti; gürlemelerin şiddeti giderek artıyordu; yakınlaşıyorlar ve pek yerinden bir müzik terimiyle ifade edersek, pesten tize geçiyorlardı. Bir süre sonra, iyice keskinleştiler ve atmosferin telleri hızlı salınımlarla titredi. Her taraf alevler içindeydi. Bu tutuşma içinde, gökyüzünün derinliklerine kadar yankılanarak uzayıp giden bu gök gürültülerinin hangi elektrik kıvılcımına ait olduğunu kimse bilemezdi.

Ardı arkası kesilmeyen şimşekler değişik şekiller arz etmekteydi. Toprağa dikine inen bazıları, aynı yere beş ya da altı kez düşüyordu. Bir bilginin merakını son derece cezbe-

denleri de vardı. Arago'nun ilginç istatistiklerinde, çatal ağızlı şimşek örneği iki tane kaydedilmişken, burada yüzlercesi meydana gelmekteydi. Bazıları, binlerce farklı kola ayrılarak, mercan biçimli zikzaklar çiziyor ve karanlık kubbenin üzerinde, ağaç görünüşlü, şaşırtıcı ışık oyunları meydana getiriyordu.

Bir süre sonra, tüm gökyüzünde, doğudan kuzeye kadar, yoğun bir parlaklıkta, fosforlu bir kuşak oluştu. Bu yangın yavaş yavaş tüm ufku kapladı, yanıcı bir madde yığını gibi bulutları tutuşturdu ve bir süre sonra, harelenen sularda yansıdı. Bu devasa ateş küresinin merkez noktasında *ombu* bulunmaktaydı.

Glenarvan ve arkadaşları, bu korkutucu görüntüye sessizce bakıyorlardı. Birbirlerini işitmelerine imkân yoktu. Beyaz ışık selleri onlara kadar uzanıyordu ve bu ani parıltılarda, kâh binbaşının sakin hali, kâh Paganel'in meraklı yüzü ya da Glenarvan'ın cesur yüz hatları, kâh Robert'in ürkmüş ifadesi ya da aniden hayaletimsi bir canlılık kazanan tayfaların tasasız halleri bir görünüp bir kayboluyordu.

Bununla birlikte, henüz yağmur yağmıyordu, rüzgâr da çıkmamıştı hâlâ. Ama bir süre

sonra, göğün perdesi aralandı ve dikey çizgiler göğün siyah zemini üzerinde bir dokumacının iplikleri gibi uzanmaya başladı. Bu iri su damlaları, gölün yüzeyine çarparak, şimşeklerin aleviyle aydınlanan binlerce kıvılcım halinde yeniden fışkırıyorlardı.

Bu yağmur fırtınasının sonuna mı işaret ediyordu? Glenarvan ve arkadaşları, kuvvetli bir duşla paçalarını kurtarabilecekler miydi bu işten? Hayır. Havadaki ateşlerin bu şiddetli mücadelesi içinde, yatay olarak uzanan bu anadalın ucunda, aniden, kara bir dumanla çevrili, yumruk büyüklüğünde bir küre belirdi. Bu top, birkaç saniye boyunca kendi etrafında döndükten sonra, genel gümbürtünün arasında bile işitilen bir sesle, bomba gibi patladı. Hava bir kükürt buharıyla doldu. Bir an sessizlik oldu ve Tom Austin'in sesi işitildi, bağırıyordu:

“Ağaç yanıyor!”

Tom Austin yanılmıyordu. Bir an içinde, alevler, devasa bir fişekle ateşlenmiş gibi ombu'nun batı yanını sardılar. Ölü dallar, kurumuş ot yığınları ve nihayet ağacın süngerimsi kabuk altı katmanının tümü, alevlerin yalayıp yutucu faaliyetine pek uygun bir besin oldu-

lar.

O sırada, başlayan rüzgâr yangını körüklemekteydi. Kaçmak gerekiyordu. Glenarvan ve arkadaşları aceleyle ombu'nun alevlerin henüz gelmediği doğu tarafına sığındılar. Sessiz, ürkümüş ne yapacaklarını bilemez halde, ağırlıkları altında eğilen dallar üzerinde birbirlerini çekerek, kayarak, yer arayarak kaçıştılar. Dallar alevler içinde çıtırdıyor, tıpkı canlı canlı yanan yılanlar gibi eğilip bükülüyordu. Tutuşan dal parçaları taşkın sulara düşüyor ve kızılımsı parıltılar saçarak akıntıya kapılıyorlardı. Alevler, kâh iyice yükseliyor ve tutuşan atmosfere karışıyor; kâh, dizginlerinden boşanan kasırga içinde azalarak, bir Nessus gömleği gibi ombu'yu sarıp sarmalıyordu. Glenarvan, Robert, binbaşı, Paganel, tayfalar korku içindeydiler. Yoğun bir dumanla boğulur gibi oluyor; dayanılmaz bir sıcaklıkta kavruluyorlardı. Yangın, ağacın, onların bulunduğu taraftaki, alt yanını sarmıştı. Hiçbir şey bu yangını engelleyemez ve söndüremezdi. Hinduların kutsal inançları doğrultusunda, yanarak işkence çeken şu kurbanların kaderine mahkûm olduklarını görüyorlardı. Durum artık katlanılır gibi değildi. İki ölümden birini, da-

ha az ızdırap verenini seçmek gerekiyordu.

“Suya!” diye haykırdı Glenarvan.

Alevlerin ulaşmış olduğu Wilson gölün içine atlamıştı ki, müthiş bir korkuyla yükselen sesi işitildi:

“İmdat! İmdat!”

Austin ona doğru koştu ve ağacın gövdesine yeniden çıkmasına yardım etti.

“Ne var?”

“Timsahlar! Timsahlar” cevabını verdi Wilson.

Ve ağacın dibinin, kelerler türünün en korkunç hayvanlarıyla çevrili olduğunu gördüler: Alevlerin oluşturduğu geniş ışık tabakaları içinde hayvanların derilerindeki pullar hareleniyordu. Dimdik duran yassı kuyrukları, mızrak demirine benzeyen kafaları, çıkık gözleri, kulaklarının arkasına kadar uzanan yarık çeneleri, tüm bu karakteristik işaretler Paganel’in anlamasına yetmişti. Amerika’ya özgü olan ve İspanyol ülkelerinde “caïman” denen bu yırtıcı timsahları tanımişti. On kadarı bir araya toplanmıştı ve korkunç kuyruklarıyla suları dövüyorlar, alt çenelerindeki uzun dişlerle ombu’ya saldırıyorlardı.

Bu manzara karşısında, zavallılar mahvol-

duklarını hissettiler. Korkunç bir ölüm onları bekliyordu. Ya alevler tarafından yutulacak yok olacaktı ya da timsahların dişleri arasında paramparça edileceklerdi. Binbaşı bile, sakın bir sesle de olsa, “Dünyanın sonu olmalı bu,” diyordu.

İnsanın mücadele edemeyecek kadar güçsüz olduğu durumlar vardır ve böylesi anlarda, kudurgan doğa güçleriyle ancak başka doğa güçleri başa çıkabilir. Glenarvan, kendisine karşı işbirliği yapan alevlere ve suya afallamış bir halde bakıyor, Tanrı’dan nasıl bir yardım isteyebileceğini bilemiyordu.

O sırada fırtına yavaşlama evresine girmişti, ama atmosferde önemli miktarda buhar oluşturduğundan, elektriksel güçlerin bunlarla son derece şiddetli biçimde ilişkiye gireceği belliydi. Güneyde, yavaş yavaş büyük bir hortum oluşuyordu. Burgaçlanan sular fırtına bulutlarına bağlanıyordu. Ucu altta, tabanı yukarda bir sis konisiydi bu. Bu atmosfer olayı, kısa bir süre sonra, baş döndürücü bir hızla kendi etrafında dönerek ilerledi. Gölden yükselen sıvı bir sütunu kendi merkezine doğru çekiyor ve onun dairesel hareketinin yol açtığı enerjik bir çekim, çevredeki tüm hava

akımlarını yutuyordu.

Bir süre sonra, devasa hortum *ombu*'nun üzerine atıldı ve onu kıvrımlarından kavradı. Ağaç, köklerine kadar sarsıldı. Glenarvan, timsahların güçlü çeneleriyle saldırdıklarını ve ağacı kökünden söküp çıkardıklarını sandı. Arkadaşlarıyla birlikte, birbirlerine tutunmuşlardı. Güçlü ağacın direncinin kırıldığını ve devrildiğini hissettiler; alevler içindeki dalları fırtınalı sulara, korkunç bir ıslıkla daldı. Bir saniyede oldu bitti her şey. Hortum geçip gitmişti, felakete yol açan şiddetini başka yere taşıyordu. Geçtiği yerlerde neredeyse gölü boşaltır gibi gölün sularını emmekteydi.

O sırada, suların üzerine yatmış olan *ombu*, rüzgârın ve akıntının ortak etkisiyle yön değiştirdi. Timsahlar kaçmıştı, biri hariç, o da ters dönmüş köklerin üzerine tırmanmıştı ve ağzını açmış bir halde ilerlemekteydi. Ateşin kısmen zarar verdiği bir dalı kavrayan Mulrady hayvana öyle sert bir darbe indirdi ki, böğrünü parçaladı. Devrilen timsah selin anaforu içinde yok oldu, korkunç kuyruğuyla hâlâ suları şiddetle dövmekteydi.

Bu açgözlü kelerlerden kurtulan Glenarvan ve arkadaşları, yangının yaladığı dallara çıktılar.

lar. O sırada, kasırganın gücüyle, akkor halindeki örtüler gibi, alevleri büyüyen ombu, gecenin karanlığı içinde ateşler içindeki bir burlo-¹ta halini almıştı.

1 Burlota: Düşman gemilerini yakmak amacıyla kullanılan yangın gemisi. (yhn.)

ATLANTİK

İki saat boyunca, *ombu*, karaya ulaşamadan engin gölde yüzdü. Ağacı kemiren alevler yavaş yavaş sönmekteydi. Bu korkunç yolculuğun esas tehlikesi ortadan kalkmıştı. Binbaşı, kurtulurlarsa şaşırmamak gerektiğini söylemekle yetindi.

Başlangıçtaki yönünü koruyan akıntı, güneybatıdan kuzeydoğuya doğru gidiyordu. Orda burda çakan tek tük artçı şimşekle zar zor aydınlanan karanlık, yeniden derinleşmişti. Paganel ufukta işaret noktalarını boş yere arıyordu. Fırtına sona ermekteydi. İri yağmur damlaları, rüzgâr estikçe dağılan hafif serpintilere bırakmıştı yerini ve şişkinliğini yitirmiş olan bulutlar, gökyüzünün yükseklerinde yığınlar halinde kesişmekteydiler.

Ombu, azgın sel üzerinde süratle ilerliyor, şaşırtıcı bir hızla kayıyordu, sanki kabuğunun

altına güçlü bir çekici makine yerleştirilmişti. Günlerce böyle ilerlemeyeceğini gösterir tek bir işaret yoktu ortada. Yine de sabahın üçüne doğru, binbaşı ağacın köklerinin zaman zaman toprağa sürtündüğünü fark etti. Tom Austin, kopmuş uzun bir dal yardımıyla, titizlikle sondaj yaptı ve toprağın yükselen bir eğim halinde olduğunu saptadı. Gerçekten de, yirmi dakika sonra, bir çarpma gerçekleşti ve *ombu* aniden durdu.

“Kara! Kara!” diye haykırdı Paganel, çınlayan bir sesle.

Yüksek ısıda kavrulmuş dalların ucu arazi-deki bir tümseğe çarpmıştı. Gemicilerin, böyle bir tümseğe değmekten bu kadar mutlu oldukları görül-müş şey değildi. Kör kayalar li-man yerini tutuyordu burada. Sağlam bir düzlüğe ayak basan Robert ve Wilson sevinç çığ-lıkları atıyorlardı ki, pek tanıdık bir ıslık işitildi. Dört-nala koşan bir atın ayak sesleri ovada çınladı ve yerlinin uzun boyu gölgeler içinde belirdi.

“Thalcave!” diye haykırdı Robert.

“Thalcave!” dedi arkadaşları hep bir ağızdan.

“Amigos!” dedi Patagon. Yolcuları, akıntı-

nın getireceği yerde beklemişti, kendisi de oraya sürüklenmişti çünkü.

Robert Grant'i kollarının arasında havaya kaldırdı. Paganel'in de onun arkasına asılmış olduğundan kuşkusu yoktu. Robert'i bağrına bastı. Kısa bir süre sonra, Glenarvan, binbaşı ve gemiciler, sadık rehberlerini yeniden görmekten mutlu bir halde, içten bir samimiyetle onun ellerini sıkmaktaydılar. Sonra, Patagon onları terk edilmiş bir *estancia*'nın hangarına götürdü. Orada, ısınacakları güçlü bir ateş yakılmıştı ve lezzetli av etleri kızarmaktaydı. Tek bir kırıntısını bile bırakmadan yediler. İyice dinlendikten sonra düşünmeye koyulduklarında, bunca çeşitli tehlikeyle, su, ateş ve Arjantin nehirlerinin korkunç timsahlarıyla dolu bu maceradan kurtulmuş olduklarına hiçbiri inanamadı.

Thalcave, kendi hikâyesini Paganel'e birkaç sözcükle anlattı. Kurtulmasını gözüpek atına borçlu olduğunu söyledi. Paganel de ona belgenin yeni yorumunu ve doğan umutları anlatmaya çalıştı. Yerli, bilginin ustalıkla varsayımlarını anlayabildi mi? Bundan emin olamayız, ama dostlarının mutlu ve güvenli olduğunu gördü, bu kadarı da ona yetiyordu zaten.

Bu gözüpek yolcuların, *ombu* üzerinde dinlenmeyle geçen günün ardından, bir an önce yola koyulacakları kolaylıkla tahmin edilebilir. Sabahın saat sekizinde, yola çıkmaya hazırıldılar. *Estancia*'ların ve *saladero*'ların fazlaca güneyinde bulunduklarından ulaşım aracı bulamazlardı. Dolayısıyla, yaya gitmekten başka çare yoktu. Toplam olarak kırk mil kadar¹ bir yol vardı ve Tauka, zaman zaman yorulan bir yayayı, hatta ihtiyaç olursa ikisini birden taşımayı reddetmezdi. Otuz altı saat içinde Atlantik sahillerine varabilirlerdi.

Vakit geldiğinde, rehber ve arkadaşları hâlâ suların altında olan engin çukuru artlarında bıraktılar ve daha yüksek düzlüklere doğru yöneldiler. Arjantin toprağı tekdüze görünümüne yeniden kavuşuyordu; Avrupalıların elleriyle diktikleri ve otlakların üzerinde yer alan bazı korulara rastlanıyordu orda burda. Bunlar, Tandil ve Tapalquem sıradağları yakınlarındaki kadar enderdiler yine de. Yerel ağaçlar ise ancak bu uzun çayırların sınırı boyunca ve Corrientes Burnu yakınlarında yetişiyordu.

O gün de böyle geçti. Ertesi gün, okyanusa varmalarına on beş mil kala okyanusun et-

1 On beş fersah kadar. (J.V.)

kisini hissetmeye başladılar. Günün ve gece-
nin ikinci yarılarında düzenli olarak esen tu-
haf bir rüzgâr olan *virazon* yüksek otları dal-
galandırıyordu. Oraya buraya serpiştirilmiş
ağaçlar, ağaç biçimli küçük küstümotugiller,
akasya çalılıkları yükseliyordu incelmış top-
raktan. Tuzlu birkaç lagün kırık cam parçala-
rı gibi yansımalar yapıyor ve etrafını dolaşmak
gerektiği için yürümeyi zorlaştırıyordu. Okya-
nus kıyısındaki Salado Gölü'ne o gün varabil-
mek için yürüyüşü hızlandırdılar. Yolcular ol-
dukça yorulmuştu ki, akşamın saat sekizinde,
okyanusun köpüklü sınırlarını belirten, yirmi
tuaz yükseklikteki kum tepelerini fark ettiler.
Bir süre sonra, yükselen denizin uzayıp giden
mırıltıları geldi kulaklarına.

“Okyanus!” diye haykırdı Paganel.

“Evet, okyanus!” cevabını verdi Thalcave.

Güçleri neredeyse tükenmek üzere olan
yolcular, dikkat çekici bir hızla kum tepeleri-
ne tırmanıyorlardı.

Karanlık iyice bastırmıştı. Gözler, bu ka-
ranlık boşlukta boş yere dolaştı. *Duncan*'ı arı-
yorlardı ama göremediler.

“Orada muhakkak,” diye haykırdı Glenar-
van, “bizi bekliyor ve kıyı boyunca bir o yana

bir bu yana gidiyor olmalı!”

“Yarın görürüz,” cevabını verdi Mac Nabbs.

Tom Austin görünmez yata doğru rastgele seslendi, ama bir cevap alamadı. Rüzgâr oldukça güçlü, deniz epey kötüydü. Bulutlar batıdan geliyor ve tepesi köpüklü dalgalar kum tepelerinin üzerine kadar çıkarak, ince kumlar gibi uçuşuyordu. Eğer *Duncan* kararlaştırılan buluşmaya gelmiş olsaydı bile, metaforaya çıkmış olan tayfa ne onların sesini işitebilir ne de kendi sesini duyurabilirdi. Sahilde sığınacak hiçbir yer yoktu. Ne bir koy, ne bir çekmece, ne bir liman. Küçücük bir bük bile yoktu. Sahil, denize doğru uzanıp orada kaybolan uzun kum banklarından oluşuyordu. Buralara yaklaşmak su hizasındaki kayalara yaklaştıktan daha tehlikeliydi. Gerçekten de, kum bankları dalgaları azdırır; deniz burada özellikle kötüdür. Fırtınalı havalarda, bu kum örtülerine oturan gemiler parçalanmaya mahkûmdurlar.

Duncan’ın, bu kıyının kötü olduğunu ve sığınacak limanı olmadığını görerek, uzakta durmayı tercih etmiş olması doğaldı. John Mangles, her zamanki temkinliliğiyle, müm-

kün olduğunca uzaklaşmış olmalıydı. Tom Austin'in görüşü buydu. *Duncan*'ın en az beş mil uzakta durduğu kanısındaydı.

Bunun üzerine binbaşı, sabırsız dostunu sakinleştirmeye çalıştı. Bu koyu karanlığı dağıtmanın hiç yolu yoktu. Bu durumda, kapkara ufka bakarak yorulmak neye yarardı?

Bunu dedikten sonra, kum yığınlarından uzakta bir tür kamp yeri hazırladı. Son kalan erzaklarla yolculuğun son yemeği yapıldı. Sonra, her biri, binbaşyı örnek alarak, yeterince rahat bir delik bulup el yordamıyla kendine bir yatak kazdı. Çenelerine kadar gelen kurnla örtünerek derin bir uykuya daldılar. Yalnızca Glenarvan uyanıktı. Rüzgâr sert bir meltem halinde esmeye devam ediyordu. Geçmiş fırtınanın izleri okyanusta hâlâ hissedilmekteydi. Kabarık dalgalar kum yığınlarının dibinde gök gürültüsü şiddetinde bir sesle kırılmaktaydı. Glenarvan, *Duncan*'ın bu kadar yakında olduğu fikrine alıştıramıyordu kendini. Kararlaştırılmış buluşmaya gelmemiş olabileceği ise kabul edilebilir bir şey değildi. Glenarvan Talcahuano Koyu'ndan 14 Ekim'de ayrılmış ve 12 Kasım'da Atlantik kıyılarına varmıştı. Şili'yi, Ant Sıradağları'nı, pampaları,

Arjantin düzlüğünü aşmakla geçen bu otuz günlük zamanda, *Duncan* Horn Burnu'nu dönecek ve arka taraftaki kıyıya varacak zamanı bulmuş olmalıydı. Böyle hızlı bir tekne için gecikme söz konusu olamazdı. Fırtına kuşkusuz şiddetliydi, üstelik, bu şiddet Atlantik'in engin savaş alanında kendini iyice göstermekteydi ama yat gayet iyi bir tekneydi ve kaptanı da iyi bir denizciydi. Dolayısıyla, madem ki orada olması gerekiyordu, oradaydı.

Bu düşünceler Glenarvan'ı sakinleştirmeye yetmiyordu. Yürek ile akıl kapıştığında, güçlü çıkan akıl olmaz. Malcolm-Castle'ın "laird"i, bu karanlığın içinde, tüm sevdiklerini yakınında hissediyordu, sevgili Helena'sı, Mary Grant, *Duncan*'ının mürettebatı... Dalgaların parıltılı pullarla örttüğü ıssız sahilde geziniyordu. Bakıyor, dinliyordu. Hatta, kimi anlarda, denizde belli belirsiz bir ışık gördüğünü bile sanıyordu.

"Yanılmıyorum," diyordu kendi kendine, "bir gemi ışığı gördüm, *Duncan*'ın ışığı. Ah! Niçin bu karanlıkları delemiyor bakışlarım!"

O sırada aklına bir fikir geldi. Paganel kendisinin gündüzkörü olduğunu söylüyordu, Paganel gece görüyordu. Paganel'i uyandırma-

ya gitti.

Bilgin, deliğinde köstebek uykusundaydı ki, güçlü bir kol onu kum yatağından çekip çıkardı.

“Kim var orada?” diye haykırdı.

“Benim, Paganel.”

“Siz kimsiniz?”

“Glenarvan. Gelin, sizin gözlerinize ihtiyacım var.”

“Benim gözlerime mi?” dedi Paganel, gözlerini ovuştura ovuştura.

“Evet, sizin gözlerinize, bu karanlıkta bizim *Duncan*’ı görmek için. Haydi, gelin.”

“Gündüzkörlüğünün canı cehenneme!” dedi kendi kendine Paganel, yine de Glenarvan’a yararı dokunacağı için sevinçliydi.

Ve ayağa kalkarak, uyuşmuş uzuvlarını sallayarak, uykudan yeni uyanan insanlar gibi “gerinerek”, arkadaşının peşinden sahilde ilerledi.

Glenarvan, denizin karanlık ufkunu incelemesini rica etti ondan. Birkaç dakika boyunca, Paganel ciddi biçimde seyre daldı.

“Evet, hiçbir şey fark etmiyor musunuz?” diye sordu Glenarvan.

“Hiç! Bir kedi bile iki adım ötesini göre-

mez.”

“Kırmızı ya da yeşil bir ışık arayın, yani bir iskele ya da sancak ışığı.”

“Ne yeşil ışık görüyorum ne de kırmızı ışık! Her taraf simsiyah!” cevabını verdi Paganel, gözleri istençdişi kapanıyordu.

Yarım saat boyunca, sabırsız dostunu izledi. Kurulmuş makine gibiydi. Başı kendiliğinden göğsüne düşüyor, sonra aniden kaldırıyordu. Cevap vermiyor, konuşmuyordu artık. Tökezleyen adımlarıyla sarhoş biri gibi yalpalamaktaydı. Glenarvan Paganel’e baktı. Paganel, ayakta uyuyordu.

Bunun üzerine Glenarvan onu kolundan tuttu ve uyandırmadan, deliğine götürdü, rahat edeceği biçimde oraya gömdü.

Şafak söktüğünde, “*Duncan! Duncan!*” çığlığıyla herkes ayağa fırladı.

Sahile koşan arkadaşları, “Yaşasın! Yaşasın!” diye Glenarvan’a cevap verdiler.

Gerçekten de, beş mil açıkta, yat, alt yelkenlerini iyice sarmış, hafif bir yol alarak ilerlemekteydi. Dumanı, sabahın sisleri arasında belli belirsiz yok oluyordu. Deniz dalgalıydı ve bu tonajdaki bir geminin tehlikesizce kum banklarına kadar sokulması mümkün değildi.

Paganel'in dürbününü elinden bırakmayan Glenarvan, *Duncan*'ın hareketlerini takip etmekteydi. John Mangles yolcularını fark etmemiş olmalıydı, çünkü kıyıya doğru gelmiyordu ve rüzgarı iskeleden alarak, alt tarafı camadana¹ vurulmuş gabya yelkeniyle ilerlemeye devam ediyordu.

Tam o sırada, Thalcave, karabinasını iyice doldurarak, yat istikametinde ateşledi.

Etrafı dinlediler. Büyük bir dikkatle yatı incelediler. Yerlinin karabinası, kum tepelerinde yankılar yaparak, üç kez patladı.

Nihayet, yatın yan tarafında beyaz bir duman belirdi.

"Bizi gördüler!" diye haykırdı Glenarvan. "*Duncan*'ın topu bu!"

Ve birkaç saniye sonra, boğuk bir patlama sesi sahile kadar ulaştı. Aynı anda, *Duncan*, gabyasını değiştirerek ve kazanlarının ateşini harlayarak, sahile yaklaşacak şekilde ilerlemeye başladı.

Bir süre sonra, gemiden bir sandalın ayrıldığını gördüler dürbünle.

"Lady Helena gelemez," dedi Tom Austin, "deniz çok dalgalı!"

1 Camadan: Rüzgarın etkisini azaltmak için yelken yüzeyini küçültme. (yhn.)

“John Mangles da gelemes,” cevabını verdi Mac Nabbs, “gemiye terk edemez çünkü.”

“Ablam! Ablam!” diyordu Robert, kollarını, hızla ilerleyen yata doğru uzatarak.

“Bir an önce gemiye varmak için can atıyorum!” diye haykırdı Glenarvan.

“Sabır, Edward. İki saat içinde orada olacaksınız,” cevabını verdi binbaşı.

İki saat! Gerçekten de, altı kürekçisi olan sandal, gidiş ve geliş yolculuğunu bundan daha kısa sürede tamamlayamazdı.

Bu sırada, Glenarvan Thalcave'nin yanına gitti. Kollarını kavuşturmuş olan Thalcave, yanında da Tauka olmak üzere, denizin dalgalı yüzeyine sakince bakıyordu.

Glenarvan onun elini tuttu ve yatı göstererek, “Gel!” dedi.

Yerli, başını yavaşça salladı.

“Gel, dostum,” diye sözüne devam etti Glenarvan.

“Hayır,” cevabını verdi yavaşça Thalcave. “Tauka burada, pampalar da orada!” diye ekledi, engin düzlüğü tutkulu bir hareketle kucaklayarak.

Glenarvan, yerlinin, atalarının kemiklerinin çürüdüğü çayırı asla terk etmek istemedi-

ğini gayet iyi anladı Bu çöl çocuklarının ana vatanlarına dindarca bağlılığını biliyordu. Bunun üzerine Thalcave'nin elini sıktı ve ısrar etmedi. Hizmetlerinin karşılığını ödemek istediğinde gülümseyerek reddedip, "Dostluk için," dediğinde de ısrar etmedi.

Glenarvan ona verecek cevap bulamamıştı. Hiç olmazsa, cesur yerliye Avrupalı dostlarını hatırlatacak bir anı bırakmak istiyordu. Ama neyi vardı ki? Silahlarını, atlarını, her şeyini, su baskını felaketinde yitirmişti. Dostları da kendisinden daha zengin değildi.

Cesur rehberin fedakârlığı karşısında nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu, ama o sırada aklına bir fikir geldi. Cüzdanından değerli bir madalyon çıkardı, madalyonun üzerinde, Lawrence'ın bir başyapıtı olan güzel bir portre vardı ve onu yerliye armağan etti.

"Karım," dedi.

Thalcave portreyi duygulu bir gözle inceledi ve şu sade sözcükleri telaffuz etti:

"İyi ve güzel!"

Sonra Robert, Paganel, binbaşı, Tom Austin ve iki tayfa Patagon'a veda etmek üzere dokunaklı konuşmalar yaptılar. Bu gözüpek ve fedakâr dostu terk etmek, bu cesur insanları

samimi olarak duygulandırmıştı. Thalcave hepsini geniş göğsüne bastırdı. Paganel, ona bir Güney Amerika haritası ile iki okyanusun haritasını vermek istedi ve bunları zorla kabul ettirdi. Yerlinin hep ilgiyle baktığı haritalardı bunlar. Robert'e gelince, sevgisinden başka verecek şeyi yoktu. Kurtarıcısını kucakladı. Tauka da bu paylaşımdan payını aldı elbette.

O sırada, *Duncan*'ın sandalı yaklaşıyordu. Kum bankları arasında oyulmuş dar bir kanal içinde kayıyordu ve kısa bir süre sonra sahile çekilmişti bile.

"Karım?" diye sordu Glenarvan.

"Ablam?" diye haykırdı Robert.

"Lady Helena ve Miss Grant sizi güvertede bekliyorlar," cevabını verdi sandalın reisi. "Hemen yola koyulalım, Saygıdeğer Efendimiz, kaybedecek bir dakikamız bile yok, çünkü sular çekilmeye başlayacak neredeyse."

Yerliyle son kez kucaklaştılar. Thalcave, yeniden denize itilen sandala kadar dostlarına eşlik etti. Robert sandala binerken, yerli onu kollarının arasına aldı ve şefkatle baktı.

"Git artık," dedi, "sen bir erkeksin!"

"Hoşça kal, dostum! Elveda!" dedi bir kez daha Glenarvan.

“Birbirimizi bir daha göremeyecek miyiz?” diye haykırdı Paganel.

“*Quien sabe?*”¹ cevabını verdi Thalcave, kolunu gökyüzüne doğru kaldırarak.

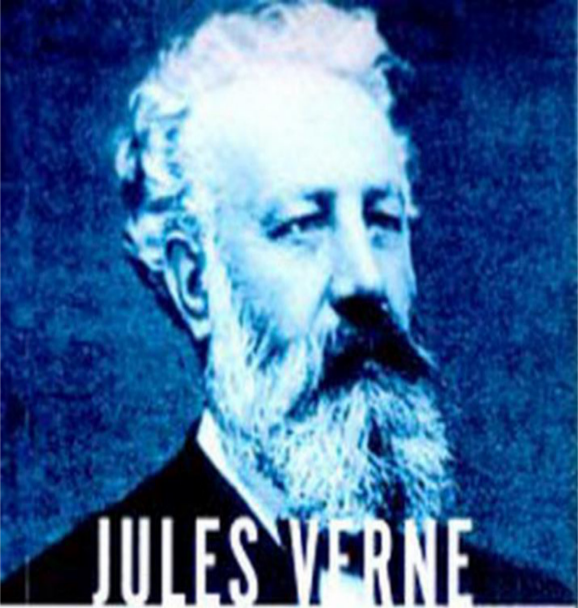
Bunlar, yerlinin son sözleri oldu. Sözcükler rüzgârın uğultusu içinde kaybolup gitmişlerdi. Denize açıldılar. Alçalan suların sürüklediği sandal giderek uzaklaştı.

Thalcave’nin kımıltısız silueti dalgaların köpükleri arasından uzun süre görüldü. Sonra, uzun boyu giderek kısaldı ve bir an geldi, dostları, artık onu göremez oldular. Bir saat sonra, *Duncan*’ın güvertesine ilk çıkan Robert oldu ve Mary Grant’in boynuna atıldı, o sırada yatın mürettebatı sevinç çığlıkları atmaktaydı.

Dümdüz bir hat boyunca sürmüş olan bu Güney Amerika yolculuğu böylece sona ermişti. Ne dağlar, ne ırmaklar, yolcuları, şaşmaz yollarından döndürebilmişti. İnsanların kötü niyetine karşı savaşmamış olsalar da, doğanın, çoğu zaman onlara karşı harekete geçen güçleri, üstün cesaretlerini çetin sınavlara tabi tutmuştu.

BİRİNCİ BÖLÜMÜN SONU

1 Kim bilir? (J.V.)

JULES VERNE

**Kaptan Grant'ın
Çocukları**

CİLT 2

8. BASKI

Jules Verne

1828'de Fransa'da doğdu. Denizcilik geleneği olan bir ailenin çocuğuydu ve bu durum onun yazın hayatını derinden etkiledi. Küçük bir çocukken gemilerde tayfalık yapmak için evden kaçtı ama yakalanıp ailesine teslim edildi.

1847'de hukuk öğrenimi görmesi için Paris'e gönderildi. Ancak Paris'teyken tiyatroya ilgisi derinleşti. 1850'lerin sonlarında ilk oyunu yayımlandı. Babası, hukuk öğrenimini bıraktığını duyduğunda aralarında büyük bir tartışma çıktı ve harcamaları için gönderilen para kesildi. Bu durum Jules Verne'i öykülerini satarak para kazanmaya zorladı.

Paris'in kütüphanelerinde jeoloji, mühendislik ve astronomi okunarak geçirilen uzun saatlerden sonra, Jules Verne ilk kitabı *Balonla Beş Hafta*'yı yayımladı. Bu romanı, *Dünya'nın Merkezine Seyahat*, *Dünya'dan Ay'a* ve *Denizler Altında 20 000 Fersah* gibi romanlar izledi.

Romanlarının büyük beğeni toplaması Jules Verne'i zengin bir adam yaptı. 1876'da büyük bir yat aldı ve Avrupa'nın çevresini yatıyla dolaştı.

1905'te Amiens'te öldü.

Jules Verne
Kaptan Grant'in Çocukları 2. Cilt

Kitabın özgün adı:
Les Enfants Du Capitaine Grant 2

İthaki Yayınları - 112

3. Baskı, Ocak 2013, İstanbul
Sertifika No: 25001

Fransızcadan çeviren © Işık Ergüden

© Bu çevirinin yayın hakları İthaki Yayınları'na aittir.

SELCOEPUB

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok
No:16/15 Kadıköy - İstanbul Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi
No: 403/2 Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 613 30 06 - Faks: 0121 613 51 97

**KAPTAN
GRANT'İN
ÇOCUKLARI
-2. Cilt-**

Jules Verne

Çeviren: Işık Ergüden

Jules Verne Kitaplığı;
Jules Verne kitaplarını yıllar önce
Türkçeye kazandırmış olan
A. İhsan Tokgöz'e' ithaf edilmiştir.

* A. İhsan Tokgöz: Türk yazar, yayıncı ve siyaset adamı. Jules Verne'in romanlarını Türkçe'ye ilk çeviren kişidir. 1890 yılında Âlem Basımevi'ni kurdu ve Edebiyat-ı Cedide akımının yayın organı olan Servet-i Fünun Dergisi'ni yayımlamaya başladı. İkinci Meşrutiyet'ten Birinci Dünya Savaşı sonlarına değin Yüksek Ticaret Mektebi'nde coğrafya öğretmenliği yaptı. 1919'da Avrupa'ya giderek Heyet-i Temsiliye'nin amaç ve fikirlerini batı kamuoyuna duyurmaya çalıştı. Lozan Barış Konferansı sırasında da Türk Basın Bürosu'nun yöneticiliğini yaptı. 1931'de Ordu milletvekili olarak girdiği TBMM'de yasama görevini ölümüne değin sürdürdü. Başlıca yapıtları: Altı Hafta Nil'de Seyahat, Avrupa'da Ne Gördüm, Tuna'da Bir Hafta, Tirol Cephesinde Ateş Hattında, Matbuat Hatıralarım.

GEMİYE DÖNÜŞ

İlk dakikalar, bir araya gelmenin mutluluğuyla geçti. Glenarvan, araştırmalardaki başarısızlığın, dostlarının kalbindeki sevince gölge düşürmesini istememişti. Bu nedenle ilk sözleri şunlar oldu: “Umudunuzu kaybetmeyin, dostlarım! Kaptan Grant bizimle birlikte değil ama onu bulacağımıza eminiz.”

Duncan’ın yolcularına ümit vermek için böyle bir güvence yeterliydi.

Gerçekten de, Lady Helena ve Mary Grant, filika yata yanaşırken, beklemenin bin türlü sıkıntısını yaşamışlardı. Kıç güvertesine çıkmış, gemiye gelenleri saymaya çalışıyorlardı. Genç kız kâh ümitsizliğe kapılıyor, kâh Harry Grant’i gördüğünü hayal ediyordu. Yüreği ağzındaydı; konuşamıyor, güç bela ayakta durabiliyordu. Lady Helena onu kollarının arasına almıştı. Hemen yanı başında durarak durumu

anlamaya çalışan John Mangles hiç konuşmaktaydı. Uzaklardaki cisimleri ayırt etmeye pek alışık denizci gözleri kaptanı göremiyordu.

“Orada! Geliyor! Babam!” diye mınıldanıyordu genç kız.

Ama, filika yavaş yavaş yaklaştıkça, hayali sürdürmek imkânsızlaşıyordu. Yolcular gemiye yüz kulaçtan daha yakına geldiklerinde yalnızca Lady Helena ve John Mangles değil, göz yaşlarını tutamayan Mary de tüm umudunu yitirmişti. Lord Glenarvan’ın gemiye çıkararak sakinleştirici sözler etmesinin tam zamanıydı.

İlk kucaklaşmaların ardından, Lady Helena, Mary Grant ve John Mangles yolculuğun önemli olayları hakkında bilgi edindiler ve Glenarvan, her şeyden önce, Jacques Paganel’in bilgeliği sayesinde yeniden yorumlanan belgeyi anlattı onlara. Robert’i övmeyi de ihmal etmeyince Mary haklı olarak gururlandı. Cesaretini, fedakârlığını, atıldığı tehlikeleri, hepsini tek tek belirtti Glenarvan. Öyle ki ne-reye saklanacağını bilemeyen genç çocuk ablasının kolları arasına sığındı.

“Kızarmana gerek yok, Robert,” dedi John Mangles, “Kaptan Grant’in oğluna yakışır şe-

kilde davranmışsın!”

Kollarını Mary'nin kardeşine doğru uzattı ve genç kızın gözyaşlarıyla ıslanmış olan yanaklarına bastırdı dudaklarını.

Binbaşının ve coğrafyacının her yerde nasıl iyi karşılandığından ve yiğit Thalcave'den de bahsedildi tabii. Lady Helena cesur yerlinin elini sıkamamış olmasına üzüldü. Mac Nabbs, ilk kucaklaşmaların ardından kamarasına girmiş, sakın sakın sakal tıraşı oluyordu. Paganel'e gelince, birinden diğerine anı gibi koşturuyor, iltifatlar ve gülücüklerle besleniyordu. Duncan'ın tüm mürettebatını kucaklamak istemiş ve Lady Helena ile Mary Grant'i de mürettebata dahil kabul ederek önce onlardan başlamış, kapanışı da Bay Olbinett'le yapmıştı.

Kamarot bu nezaket gösterisine ancak yemeğin hazır olduğunu duyurarak teşekkür edebileceği kanısındaydı.

“Yemek!” diye haykırdı Paganel.

“Evet, Bay Paganel,” cevabını verdi Bay Olbinett.

“Gerçek bir yemek değil mi, gerçek bir masanın üzerinde, bir masa örtüsü ve peçetelerle birlikte?”

“Kuşkusuz, Bay Paganel.”

“Hem de ne *charqui*, ne lop yumurta ne de devekuşu filetosu yiyeceğiz, değil mi?”

“Oh! Bayım,” cevabını verdi sanatı aşağılanmış aşçıbaşı.

“Sizi incitmek istemedim, dostum,” dedi bilgin gülümseyerek. “Ama, bir aydan beri bizim gündelik yemeğimiz buydu ve masaya oturarak değil, yere uzanarak yemek yiyorduk, tabii eğer ağaçların üstüne tünememişsek... Haber verdiğiniz bu yemeğin bana bir düş, bir hayal, bir mucize gibi gelmesi çok doğa!”

“O halde, gidip ne kadar gerçek olduğunu görelim, Bay Paganel,” dedi gülmekten kendisini alamayan Lady Helena.

“Koluma girin,” dedi nazik coğrafyacı.

“Saygıdeğer Efendimiz’in *Duncan* konusunda bana vereceği emirler yok mu?” diye sordu John Mangles.

“Yemekten sonra, sevgili John, cevabını verdi Glenarvan, “yeni yolculuğumuzun programını hep beraber tartışınız.”

Yatın yolcuları ve genç kaptan salona indiler. İlk işaretle yola çıkabilecek şekilde kazan basıncının ayarlanması emri verildi mühendi-

se. Sinekkaydı tıraş olmuş binbaşı ve yolcular, kendilerine hızla çekidüzen verdikten sonra masada yerlerini aldılar.

Bay Olbinett'in yemeği karşısında herkes bayram etti. Yemek olağanüstü bulunmuştu, hatta pampalardaki en mükemmel şölenlerden bile üstündü. Paganel, her yemekten ikişer tabak almasını "dalgınlık!" olarak açıkladı.

Bu yersiz sözcüğü işiten Lady Glenarvan, sevimli Fransız'ın o alışılmış günahını ara sıra işleyip işlemediğini sordu. Binbaşı ve Lord Glenarvan gülümseyerek birbirlerine baktılar. Paganel'e gelince, içtenlikle gülmekten kınıldı ve bundan sonra tüm yolculuk boyunca tek bir kez bile dalgınlık yapmayacağına "şerefi üzerine" söz verdi. Ardından da, Camoëns'in eseri üzerine derin incelemelerinin ve düş kırıklığının öyküsünü sevimli bir şekilde anlattı.

"Sonuçta," diye ekledi, sözlerini bitirirken, "her musibette bir yarar vardır, hatamdan pişman değilim."

"Niçin, saygıdeğer dostum?" diye sordu binbaşı.

"Çünkü artık yalnızca İspanyolca'yı değil, Portekizceyi de biliyorum. Bir yerine iki dil

konusuyorum!”

“Doğrusu, bunu düşünmemiştim,” cevabını verdi Mac Nabbs. “Tebrikler Paganel, en içten tebriklerimle!”

Tek bir lokmayı bile ziyan etmeyen Paganel’i hep birlikte alkışladılar. Paganel hem yiyor hem de konuşuyordu. Ama onun gözünden kaçan bir şey Glenarvan’ın dikkatini çekmişti: John Mangles’ın, yanında oturan Mary Grant’e gösterdiği ihtimam. Lady Helena, küçük bir işaretle bunun “böyle” olduğunu anlattı kocasına. Glenarvan iki gence sevgi dolu bir içtenlikle baktı ve John Mangles’a bir soru yöneltti, ama bambaşka bir konuda.

“Ya sizin yolculuğunuz, John,” diye sordu, “nasıl geçti?”

“En iyi koşullarda, cevabını verdi kaptan “Ne var ki, Macellan Boğazı yolundan geçmediğimizi Saygıdeğer Efendimiz’e bildirmeliyim.”

“Yoksa,” diye haykırdı Paganel, “Horn Burnu’nu mu döndünüz ve üstelik ben yanınızda değildim!”

“Asın kendinizi!” dedi binbaşı.

“Bencil! İpimi çekmek için bu öğüdü veriyorsunuz!” karşılığını verdi coğrafyacı.

“Hadi ama, sevgili Paganel,” dedi Glenarvan, “her yerde olamayacağımıza göre... Pampalardaki ovalarda koşarken, aynı anda Horn Burnu’nu dönmeniz imkânsızdı.”

“Yine de bu, üzülmemeye engel değil,” karşılığını verdi bilgin.

Konuyu daha fazla kurcalamadılar ve bu cevap üzerine Paganel’i rahat bıraktılar. Bunun üzerine John Mangles sözü aldı, yolculuklarının hikâyesini anlattı. Amerika sahilinden geçerken batıdaki tüm takımadaları incelemiş, *Britannia*’nın izine hiçbir yerde rastlamamıştı. Boğazın ağzındaki Pilares Burnu’na vardığında rüzgârın tersten estiğini görüp güneye yönelmişti. *Duncan Desolación* Adaları’ndan geçmiş, 67 derece güney enlemine kadar çıkmış, Horn Burnu’nu dönmüş, *Tierra del Fuego* boyunca ilerlemiş ve *Le Maire* Boğazı’ndan geçerek, Patagonya sahillerini izlemişti. Orada, *Corrientes* Burnu civarında korkunç rüzgârlarla karşılaşmış, yolcular şiddetli fırtınaya maruz kalmıştı. Ama yat, durumu iyi idare etmiş ve üç gün boyunca John Mangles sahil açıklarında dümdüz yol almıştı, ta ki karabina atışları ona sabırsızlıkla bekledikleri yolcuların gelişini haber verene kadar. Lady

Glenarvan'a ve Miss Grant'e gelince, Duncan'ın kaptanı onların az bulunur cesaretlerini görmezlikten gelirse haksızlık etmiş olurdu. Fırtına onları korkutamamıştı, elbette kaygılanmışlardı ama bu, o sırada Arjantin Cumhuriyeti'nin düzlüklerinde dolaşan dostlarını düşündükleri içindi.

John Mangles'ın hikâyesi böylece sona erdiğinde Lord Glenarvan onu tebrik etti. Sonra, Mary Grant'e hitap ederek:

"Sevgili bayan, dedi, "görüyorum ki Kaptan John sizin erdemlerinize saygı duyuyor ve sizin de onun gemisinde bulunmaktan hiç rahatsız olmadığınızı düşünmek beni mutlu ediyor!"

"Başka türlü nasıl olabilir?" cevabını verdi Mary, Lady Helena'ya ve belki de genç kaptana bakarak.

"Oh! Ablam sizi çok seviyor Bay John," diye haykırdı Robert, "ben de sizi seviyorum!"

"Ve ben de seni, sevgili oğlum," cevabını verdi John Mangles. Mary Grant'in yüzünü hafifçe kızartan Robert'in sözlerinden dolayı biraz bocalamıştı.

Sonra, konuşmayı daha az tehlikeli bir alana taşıyan John Mangles ekledi:

“Duncan’ın yolculuğunu anlatmayı bitirdiğime göre, şimdi sıra Saygıdeğer Efendimiz’de. Amerika seyahatini ve genç kahramanımızın başarılarını bize ayrıntılı olarak anlatmak ister mi acaba?”

Başka hiçbir hikâye Lady Helena’ya ve Miss Grant’e bundan daha hoş gelemezdi. Bunun üzerine Lord Glenarvan onların merakını bir an önce gidermeye girişti. Bir okyanustan diğerine yaşadıkları yolculuğun her olayını bir bir anlattı. Ant Sıradağları’ndan geçiş, yer sarsıntısı, Robert’in kayboluşu, akbabanın onu havalandırışı, Thalcave’nin ettiği ateş, kızıl kurtların saldırısı, genç çocuğun fedakârlığı, Çavuş Manuel, su baskını, ombu’ya sığınma, yıldırım, yangın, timsahlar, hortum, Atlantik kıyısındaki gece ve neşeli ya da korkunç bu çeşitli ayrıntılar, dinleyenleri sırayla sevince ve dehşete boğdu. Ablasının ve Lady Helena’nın Robert’e sevgi ve şefkat göstermesine yol açan sayısız olay anlatıldı. Çocuk, bu kadar çok sevgi gördüğünü hiç hatırlamıyordu, hele hele bu sevgiyi böyle büyük bir coşkuyla sunan hanım dostları hiç olmamıştı.

Lord Glenarvan hikâyesini bitirdiğinde şunları ekledi:

“Şimdi, dostlarım, şu anı düşünelim; geçmiş geçmiştir, ama gelecek bizimdir; Kaptan Harry Grant’e geri dönelim.”

Yemek bitmişti; konuklar Lady Glenarvan’ın özel salonuna geçtiler; üzeri harita ve planlarla kaplı bir masanın etrafında yerlerini aldılar ve hemen durum değerlendirmesine başlandı.

“Sevgili Helena,” dedi Lord Glenarvan, “ge-miye döndüğümde, *Britannia* kazazedeleri bizimle değildilerse de, onları bulma umudunun son derece güçlü olduğunu bildirmiştim size. Amerika’yı katetmemiz sonucunda şu inanca vardık, daha doğrusu şu kesin kanıya: felaket ne Pasifik kıyılarında ne de Atlantik kıyılarında oldu. Dolayısıyla, belgenin Patagonya’yla ilgili yorumu yanlıştı. Neyse ki, dostumuz Paganel, ani bir esinle, hatayı keşfetti. Yanlış bir yolu izlediğimizi kanıtladı ve belgeyi, zihinlerimizde hiç tereddüde yer vermeyecek şekilde yorumladı. Söz konusu olan Fransızca yazılmış belgedir. Paganel’den onu burada açıklamasını rica ediyorum. Böylece kimse-nin en ufak kuşkusu kalmasın.”

Konuşmak zorunda kalan Paganel hemen anlatmaya girişti. *Gonie* ve *indi* sözcükleri hak-

kında ikna edici açıklamalarda bulundu; *aust-ral* sözcüğünden Avustralya sözcüğünün çıkarnması gerektiğini kesin olarak gösterdi; Kaptan Grant'in, Peru kıyılarından ayrılıp Avrupa'ya dönmek isterken, bozulan gemisi yüzünden, Pasifik'teki güney akıntılarıyla Avustralya sahillerine kadar sürüklenmiş olabileceğini kanıtladı. Sonuçta, titiz varsayımları, en incelikli çıkarsamaları sayesinde, bu tür konularda zorlu bir hakem olan ve ham hayallere kendini kaptırmayan John Mangles'in bile tam onayını alabildi.

Paganel açıklamasını tamamladığında, Glenarvan *Duncan*'ın hemen Avustralya'ya doğru yol alacağını duyurdu.

Bu sırada binbaşı, doğuya doğru yönelme emri verilmeden önce basit bir tespitte bulunmak istediğini söyledi.

"Sizi dinliyoruz, Mac Nabbs," dedi Glenarvan.

"Amacım," dedi binbaşı, "dostum Paganel'in delillerini zayıflatmak değil kesinlikle, onları çürütmekse hiç değil. Bunları ciddi, akla yatkın ve dikkate değer buluyorum ve haklı olarak gelecekteki araştırmalarımızın temelini bunlar oluşturmalıdır. Ama, kuşku götür-

mez ve kesin bir değer ifade etmeleri için, son bir kez daha incelenmeleri yararlı olur diye düşünüyorum.”

Temkinli Mac Nabbs nereye varmak istiyordu, kimse bilmiyordu. Dinleyicileri oldukça kaygılıydı.

“Devam edin, binbaşı, dedi Paganel. “Tüm sorularınıza cevap vermeye hazırım.”

“Çok basit,” dedi binbaşı. “Beş ay önce, Clyde Körfezi’nde o üç belgeyi incelediğimizde, bunların yorumu konusunda öyle emindik ki. Patagonya’nın batı sahillerinden başka hiçbir sahil kazanın geçtiğı yer olamazdı. Bu konuda en ufak bir kuşkuumuz bile yoktu.

“Çok doğru bir düşünce,” dedi Glenarvan.

“Daha sonra,” diye sözüne devam etti binbaşı, “Paganel, Tanrı’nın lütfu olan bir dalgınlık anında gemimize çıktığında belgeler ona sunuldu ve bizim Amerika sahillerindeki araştırmalarımızı hiç tereddütsüz onayladı.”

“Doğru, dedi coğrafyacı.

“Bununla birlikte, biz yanıldık,” dedi binbaşı.

“Biz yanıldık,” diye tekrarladı Paganel. “Ama yanılmak için, Mac Nabbs, insan olmak gerekir, hatasında ayak direyen ise delidir.”

“Durun, Paganel,” cevabını verdi binbaşı, “heyecanlanmayın. Araştırmalarımızı Amerika’da sürdürmeliyiz demiyorum ki.”

“Peki ne istiyorsunuz?” dedi Glenarvan.

“Bir itiraf, sadece; nasıl geçmişte, *Britania*’nın kaza geçirdiği yerin Amerika olduğu kesin gibi görünmüşse, şimdi de bu yerin Avustralya gibi görüldüğünün itirafı, hepsi bu.”

“Bunu seve seve itiraf ederiz,” cevabını verdi Paganel.

“Bunu dikkate alıyorum, diye devam etti binbaşı, “ve bu ardışık ve çelişik gerçekliklerden kurtulmak için hayal gücünüzü harekete geçirme konusunda bundan yararlanıyorum. Avustralya’dan sonra bir başka ülkenin de bize aynı kesinlikleri sunmayacağını ve bu yeni araştırmalar boş yere yapıldığında başka yerden başlamak gerektiğinin de “kesin” gözükmeyeceğini kim bilebilir?”

Glenarvan ve Paganel birbirlerine baktılar. Binbaşının gözlemlerinin doğruluğundan etkilemişlerdi.

“Dolayısıyla, şunu arzuluyorum, diye devam etti Mac Nabbs, “Avustralya’ya doğru yola çıkmadan önce son bir sınama yapılmalıdır.

İşte belgeler, işte haritalar. 37 paralelin geçtiği tüm noktaları sırayla inceleyelim ve belgedeki bilgilere kesin olarak uyacak bir başka ülkeyle karşılaşp karşılaşmayacağımızı görelim.”

“Bundan daha kolay ve daha kısa bir iş olmaz,” dedi Paganel, “çünkü, şansımıza, bu enlem üzerinde çok kara parçası yok.”

“Bakalım,” dedi binbaşı ve Mercator izdüşümüne göre hazırlanmış ve yerküreyi bütün olarak insanın gözü önüne seren bir İngiliz haritasını açtı.

Harita Lady Helena’nın önüne yerleştirildi ve herkes Paganel’in kanıtlarını izleyebilecek şekilde yerini aldı.

“Daha önce de size belirttiğim gibi,” dedi coğrafyacı, “Güney Amerika’yı katettikten sonra, 37 derece enlemi Tristan da Cunha Adaları’na uğruyor. Belgedeki hiçbir sözcüğün bu adalara gönderme yapmadığını savunabilirim.”

Belgeler titizlikle incelendiğinde Paganel’in haklı olduğu kabul edildi. Tristan da Cunha oybirliğiyle bir yana bırakıldı.

“Devam edelim,” dedi coğrafyacı, “Atlantik Okyanusu’ndan çıkarken Ümit Burnu’nun iki

derece altından geçiyoruz ve Hint Denizi'ne giriyoruz. Yolumuz üzerinde tek bir ada grubu bulunmaktadır, o da Amsterdam Adaları grubu. Bunları da Tristan da Cunha'yı incelediğimiz gibi inceleyelim."

Dikkatle inceledikten sonra Amsterdam Adaları da bertaraf edildi. Belgede Hint Okyanusu'ndaki bu adalara denk düşebilecek, Fransızca, İngilizce ya da Almanca, tam ya da eksik tek bir sözcük yoktu.

"Şimdi Avustralya'ya varıyoruz," diye sözüne devam etti Paganel, "37 paralel bu kıtayla Bernouilli Burnu'nda buluşuyor; Twofold Koyu'nda da kıtadan ayrılıyor. İngilizce *stra* sözcüğü ile Fransızcadaki *austral* sözcüğünün Avustralya'ya uygun olduğunu, sanıyorum siz de benim gibi kabul edersiniz, hem de metinleri zorlamadan. Durum, daha fazla üstünde durmayı gerektirmeyecek kadar açık." Paganel'in çözümünü herkes onayladı. Bu yöntem tüm olasılıkları ondan yana kılıyordu.

"Öteye gidelim," dedi binbaşı.

"Gidelim, dedi coğrafyacı, "yolculuk kolaydır. Twofold Koyu'ndan ayrılınca, Avustralya'nın doğusunda uzanan boğazdan geçilir ve Yeni Zelanda'ya gelinir. Öncelikle, size ha-

tırlatmalıyım ki Fransızca belgedeki *contin* sözcüğü kesin olarak 'kıta'yı belirtmektedir. Dolayısıyla, Kaptan Grant, yalnızca bir ada olan Yeni Zelanda'ya çıkmış olamaz. Dilediğiniz gibi inceleyin, karşılaştırın, sözcükleri tersine çevirin ve olacak şey değil ya, bu yeni topraklar kastedilmiş olabilir mi, görün."

"Kesinlikle hayır," cevabını verdi belgeyi ve haritayı titizlikle inceleyen John Mangles.

"Hayır," dedi binbaşı dahil Paganel'in tüm dinleyicileri, "Yeni Zelanda söz konusu olamaz."

"Şimdi," diyerek tekrar sözü aldı coğrafyacı, "bu büyük adayı Amerika sahilinden ayıran tüm bu geniş alan üzerinde, 37 paralel yalnızca çorak ve ıssız bir adadan geçiyor."

"Adı ne?" diye sordu binbaşı.

"Haritaya bakalım. Maria-Theresa, üç belgede de bu adın izine rastlamıyorum."

"Kesinlikle," dedi Glenarvan.

"Bu durumda, dostlarım, kesin demesek de tüm olasılıkların Avustralya kıtasından yana olup olmadığına buyurun siz karar verin."

"Kuşkusuz öyle," cevabını verdi hep bir ağızdan *Duncan* yolcuları ve kaptanı.

"John," dedi bunun üzerine Glenarvan,

“yeterli miktarda yiyecek ve kömür var mı?”

“Evet, Saygıdeğer Efendimiz, Thalcahuano'dan bol miktarda malzeme aldım, zaten Cape şehrinde de kolaylıkla ikmal yapabiliriz.”

“O halde, yola çıkalım...”

“Bir şey daha belirtmek istiyorum,” dedi binbaşı, dostunun sözünü keserek.

“Söyleyin, Mac Nabbs.”

“Avustralya'nın bize sunduğu başarı garantisi ne olursa olsun, bir iki gün de Tristan da Cunha ve Amsterdam adalarında durmamız uygun olmaz mı? Bunlar yolumuzun üstündeler, dolayısıyla rotamızdan ayrılmamız gibi bir durum söz konusu değil. Böylelikle, oralarda, *Britannia*'nın geçirdiği kazadan bir iz kalıp kalmadığını öğrenmiş oluruz.”

“Kuşkucu binbaşı, diye haykırdı Paganel, “vazgeçmek bilmiyor!”

“Özellikle geri dönmek zorunda kalmayalım diye ısrar ediyorum. Olur ya, Avustralya doğurduğu umutları boşa çıkarırsa...

“Önlem bana yerinde görünüyor,” cevabını verdi Glenarvan.

“Sizi bundan caydıracak değilim, karşılığını verdi Paganel. “Tersine!”

“O halde, John,” dedi Glenarvan, “Tristan da Cunha’ya doğru yol verin.”

“Hemen, Saygıdeğer Efendimiz,” cevabını verdi kaptan ve güverteye çıktı. Robert ve Mary Grant ise Lord Glenarvan’a en içten şükran sözcükleri sıralıyorlardı.

Bir süre sonra, Amerika sahilinden uzaklaşan ve doğuya doğru yol alan *Duncan*, Atlantik Okyanusu’nun dalgalarını yarararak, hızla ilerlemekteydi.

TRISTAN DA CUNHA

Yat ekvator çizgisini izlemiş olsaydı, Avustralya'yı Amerika'dan, daha doğrusu Bernouilli Burnu'nu Corrientes Burnu'ndan ayıran 196 derecelik mesafe, on bir bin yedi yüz altmış coğrafi mile denk düşecekti.¹ Ama, 37 paralel üzerinde, bu yüz doksan altı derece, Yerküre'nin biçimi dolayısıyla, ancak dokuz bin dört yüz seksen mil demektir.² Amerika sahiliyle Tristan da Cunha arasındaki mesafe iki bin yüz mildir.³ John Mangles bu mesafeyi on gün içinde katetmeyi umuyordu, tabii eğer doğu rüzgârları yelkenlinin ilerleyişini yavaşlatmazsa... Durumdan memnun olmamak için bir sebep yoktu, çünkü akşama doğru meltem hissedilir biçimde azaldı, sonra yön değiştirdi ve *Duncan* sakin denizde eşsiz özelliklerinin

1 4900 fersah. (J.V.)

2 4000 fersah. (J.V.)

3 875 fersah. (J.V.)

tümünü sergileyebilme olanağına kavuştu.

Yolcular, gemideki alışkanlıklarına hemen o gün dönmüşlerdi. Sanki bir aydan önce gemiyi terk etmeye niyetleri yoktu. Pasifik'in sularından sonra, şimdi de Atlantik'in suları gözlerinin önünde uzanmaktaydı. Ufak tefek kimi ayrıntılar hariç tüm denizlerin birbirine benzediği de bir gerçek. Kendilerini bunca dehşetle hissettirmiş doğa güçleri şimdi yolculuklarını kolaylaştırmak için çaba sarf etmekteydiler. Okyanus sakindi, rüzgâr uygun taraftan esiyordu. Batı meltemleriyle gerilmiş yelkenler, kazanın içinde birikmiş güçlü buhara yardımcı olmaktaydı.

Bu hızlı yolculuk kazasız belasız geçti. Avustralya sahiline güvenle ulaşacaklardı. Olasılıklar kesinliğe dönüşüyordu. Kaptan Grant'ten, sanki belirli bir limanda onu alacaklarmış gibi söz ediyorlardı. Kamarası ve iki arkadaşının ranzaları hazır edilmişti. Mary Grant bunları kendi eliyle hazırlamaktan, süslemekten zevk alıyordu. O sırada Bayan Olbinett'in odasını paylaşan Bay Olbinett bırakmıştı bu kamarayı. Burası, Scotia'nın güvertesinde Jacques Paganel'in ayırttığı ünlü altı numaranın bitişiğindeydi.

Bilgin coğrafyacı kamarasından neredeyse hiç çıkmıyordu. Sabahtan akşama kadar, *Bir Coğrafyacının Arjantin Pampalarındaki Önemli İzlenimleri* adlı bir eser üzerinde çalışıyordu. Şık cümlelerini not defterinin beyaz sayfalarına geçirmeden önce heyecanlı bir sesle tekrarlıyor, üzerlerinde denemeler yapıyordu. Ve birçok kez, tarihin ilham perisi Kleio'ya sadakatsizlik ederek, büyük epik olaylara öncülük eden kutsal tanrıça Kalliope'yi yardıma çağırıyordu.

Paganel zaten bunları saklamıyordu. Apollon'un erdemli kızları, Parnassos'un ya da Helikon'un zirvelerini onun için seve seve terk ediyorlardı. Lady Helena ona en içten iltifatlarını sunuyordu. Binbaşı da onu bu mitolojik ziyaretleri dolayısıyla kutluyordu.

"Aman ha," diye ekliyordu, "dalgınlık yok, sevgili Paganel, olur ya, tesadüfen, Avustralya dilini öğrenme hevesine kapılırsanız, Çince bir dilbilgisi kitabından öğrenmeye kalkmayın sakın!"

Gemide her şey yolundaydı. Lord ve Lady Glenarvan, John Mangles'ı ve Mary Grant'i ilgiyle gözlüyorlardı. Söyleyecek bir şey bulamıyorlardı, çünkü John hiç konuşmuyordu,

üstünde durmamak en iyisiydi.

“Kaptan Grant ne düşünecek?” dedi bir gün Glenarvan Lady Helena’ya.

“John’un Mary’ye layık olduğunu düşünecektir, sevgili Edward ve yanılmış da olmayacak.”

Bu sırada, yat hedefine doğru hızla ilerliyordu. Corrientes Burnu’nu gözden kaybedeli beş gün olmuştu. 16 Kasım’da, batıdan esen tatlı bir meltem hissedildi. Düzenli güneydoğu rüzgârlarına karşı durarak Afrika’nın en uç noktasından dolaşan teknelerin karşılaştığı bir rüzgârdı bu. *Duncan* yelkenleri fora etti ve mizana, randa, gabya, grandi ve pruva babafingoları, yardımcı yelkenler ve kontrababafingoları sayesinde, rüzgârı iskele tarafından alarak büyük bir hızla ilerledi. Sanki pruva bodoslamasının yardığı akıp giden suları uskuruyla kucaklamakta ve o sırada Royal-Thames-Club’ın yatlarıyla yarışmaktaydı.

Ertesi gün, okyanus denizyosunlarıyla tamamen kaplanmıştı. Tıpkı otlarla dolu geniş bir su birikintisine benziyordu. Komşu kıtalardan sökülmüş ağaç ve bitki kalıntılarından oluşan denizyosunlarıyla dolu şu denizlerden birindeydiler sanki. Komutan Maury denizci-

lerin dikkatini özellikle bunlara çekmişti. Duncan, Paganel'in pampalarla kıyasladığı uzun bir çayırılık üzerinde kayıyor gibiydi, hızı biraz düşmüştü.

Yirmi dört saat sonra, gündoğumunda, gözcü tayfanın sesi işitildi.

“Kara!” diye bağırdı.

“Hangi yönde?” diye sordu nöbette olan Tom Austin.

“Rüzgâr yönünde,” dedi tayfa.

Her zaman heyecan veren bu çığlık üzerine yatın güvertesi aniden kalabalıklaştı. Kıç güvertesi tarafında önce bir dürbün görüldü ve hemen ardından da Jacques Paganel çıkageldi.

Bilgin, aletini belirtilen yöne çevirdi ve karraya benzeyen hiçbir şey göremedi.

“Bulutlara bakın, dedi ona John Mangles.

“Gerçekten de, cevabını verdi Paganel, “henüz pek fark edilemeyen bir tür tepe var sanki.”

“Tristan da Cunha bu!” dedi John Mangles.

“O halde, eğer hafızam beni yanıltmıyorsa,” dedi bilgin, “seksen mil mesafede olmalıyız, çünkü yedi bin ayak yükseklikteki Tristan Tepesi ancak bu mesafeden görülür.”

“Çok doğru,” cevabını verdi Kaptan John.

Birkaç saat sonra, çok yüksek ve çok sarp olan adalar grubu ufukta tamamen göründü. Tristan'ın koni biçimindeki doruğu, doğan güneşin ışınlarıyla alacalı bir görünüm sergileyen gökyüzünün parlak zemininden, simsiyah haliyle ayrılıyordu. Bir süre sonra, ana ada, kuzeydoğuya doğru eğilmiş bir üçgenin tepesindeki kayalık kütleden ayrı olarak seçildi.

Tristan da Cunha $37^{\circ} 8'$ güney enlemi ve Greenwich meridyenine göre $10^{\circ} 44'$ batı boylamında yer almaktadır.¹ On sekiz mil güneybatıdaki Inaccessible ve on mil güneydoğudaki Nightingale Adası, Atlantik'in bu bölümünde bulunan bu ıssız küçük ada grubunu tamamlar. Öğleye doğru, denizcilerin yer saptamakta kullandıkları iki ana işaret noktası görüldü. Inaccessible Adası'nın ucundaki, yelkenli bir gemiye tıpatıp benzeyen bir kaya ve Nightingale Adası'nın kuzey ucuydu bunlar. Her iki adacık da harabe halindeki küçük birer tabyayı andırmaktaydı. Saat üçte Duncan Tristan da Cunha'nın Falmouth Koyu'na girmişti bile. Buradaki Help ya da Yardım Burnu batı rüzgârlarına karşı sığınak olarak kullanılıyordu.

¹ Paris meridyeninin $13^{\circ} 4'$ batısında. Bu iki meridyen arasındaki fark $2^{\circ} 20'$ dir. (J.V.)

Bu sahillerde çokça görülen fokları ve diğer deniz hayvanlarını avlamakla uğraşan birkaç balina gemisi orada demir atmıştı.

John Mangles demir atacak iyi bir yer bulmaya çalıştı, çünkü bu uzak koylar kuzeybatı ve kuzey rüzgârları yüzünden çok tehlikelidir. 1829 yılında İngiliz briki¹ *Julia* tam da burada batmıştı. *Duncan* sahile yarım mil kadar yaklaştı ve kayalık zemin üzerinde yirmi kulaç derinliğe demir attı. Bay ve bayan yolcular da hemen büyük filikaya bindiler ve adanın kireçli kayalarının ufalanmasından oluşmuş, ele gelmeyecek kadar ince ve siyah kumlara ayak bastılar.

Tristan da Cunha adalar grubunun başşehri, koyun dibinde, pek gürültülü büyük bir ırmağın üzerinde yer alan küçük bir kasabadan ibarettir. Burada oldukça temiz tutulmuş elli kadar ev vardı. Bunlar, İngiliz mimarisinin son örneği gibi gözüken geometrik düzen içerisinde inşa edilmişlerdi. Bu minyatür şehrin ardında bin beş yüz hektar genişliğinde bir düzlük uzanıyor, lavlardan oluşan geniş bir yığna toprak alan da bu düzlüğü sınırlıyordu. Bu yaylanın üstündeki koni biçimli doruksa yerden yedi bin ayak yükseğe uzanmaktaydı.

1 Briki: İki direkli İngiliz yelkenlisi. (yhn.)

Lord Glenarvan Cape'teki İngiliz kolonisi-
ne bağlı bir vali tarafından karşıldı. Vali he-
men Harry Grant ve *Britannia* hakkında soru-
lar sordu. Bu adları hiç duymamışlardı. Tris-
tan da Cunha Adaları gemilerin rotası dışında-
dır ve dolayısıyla buralara pek az gemi uğrar.
1821 yılında Inaccessible Adası'nın kayalıkla-
rına bindirmiş olan şu ünlü *Blendon-Hall*'ün
geçirdiği deniz kazasından bu yana, ana adada
iki gemi karaya oturmuştu: 1845 yılında *Pri-
mauguet* ve 1857 yılında Amerikan üç direkli-
si *Philadelphia*. Uğursuz deniz kazaları bakı-
mından Cunha istatistiği bu üç felaketle sınır-
lıydı.

Glenarvan daha kesin bilgiler edineceğini
hiç ummuyordu. Adanın valisine sorduğu so-
rular da sadece vicdanını rahatlatmak içindi.
Hatta gemideki sandalları, çevresi en fazla on
yedi mil olan adanın etrafını dolaşmaya gön-
derdi. Bu ada üç kat daha büyük olsaydı bile,
Londra ya da Paris'in yüzölçümüne erişemez-
di.

Bu keşif sırasında *Duncan*'ın yolcuları kasa-
bada ve civar sahillerde gezdiler. Tristan da
Cunha'nın nüfusu yüz elli kişiyi aşmamakta-
dır. Bunlar, çirkinlik konusunda herkesi geri-

de bırakan zenci kadınlar ve Cape'teki Hotan-tolarla evlenmiş İngilizler ve Amerikalılardı. Bu karışık evlilikten doğan çocuklar, Sakson sertliği ile Afrika karalığının pek çirkin bir ka-nışımını sunmaktaydılar.

Ayaklarının altında sağlam toprağı hisset-mekten mutlu bu turistlerin gezintisi, sadece adanın bu kesiminde mevcut olan, ekilmiş büyük düzlüğün sınırdaş olduğu sahil boyun-ca sürdü. Sahilin her yeri sarp ve çorak lav fa-lezlerinden oluşmuştu. Yüz binlerce iri albat-ros ve aptal penguen görülüyordu.

Ziyaretçiler, ateşin etkisiyle oluşmuş bu kayaları inceledikten sonra, düzlüğe doğru ilerlediler. Koni biçimli tepenin hiç bitmeyen karlarından beslenen canlı ve çok sayıda kay-nak orada burada gürüldemekteydi. Çiçek sa-yısı kadar serçenin de görüldüğü yeşil çalılık-lar toprağı şenlendirmekteydi. Yemyeşil otlak-larda yirmi ayak yükseklikte ve bir tür asma olan tek bir ağaç ve odunsu gövdeli dev bir bitki olan "tusseh" görülüyordu. Acı tohumlu bir tür sarmaşık olan bir "aken'", lifleri birbi-rine dolanmış güçlü "lomari"ler, capcanlı bir-kaç odunsu bitki, pelesenkvari kokuları hava-

1 Aken: Olgunlaşınca kendiliğinden çatlamayan tek tek tohum-lu kuru meyve. (yhn.)

yı dolduran “anserin”ler, yosunlar, vahşi kerevizler ve eğreltiotları pek sık olmasa da zengin bir bitki örtüsü oluşturunuyordu. Sonsuz bir ilkbaharın bu ayrıcalıklı adayı yumuşak iklimiyle etkisi altına aldığı hissediliyordu. Fénelon’un şiirini yazdığı şu ünlü Ogygia’nın burası olduğunu Paganel heyecanla ileri sürdü. Bir mağara aramayı, sevgili Calypso’nun peşinden gitmeyi önerdi Lady Glenarvan’a ve “ona hizmet eden şu penlerden biri olmak”tan başka bir şey dilemediğini söyledi.

Böylece aralarında konuşan ve hayran hayran etrafı seyreden gezginler gece olurken yata geri döndüler. Kasabanın yakınlarından öküz ve koyun sürüleri geçiyordu. Buğday, mısır tarlalarının ve kırk yıldan beri ithal edilen sebzelerin zenginlikleri başşehrin sokaklarına kadar taşmıştı.

Lord Glenarvan gemiye binerken *Duncan*’ın sandalları da yata yanaşmaktaydı. Birkaç saat içinde adanın etrafını dolaşmışlardı. Yolları üzerinde *Britannia*’nın izine hiç rastlamamışlardı. Bu yolculuktan çıkan tek sonuç, Tristan Adası’nı kesin olarak araştırma programının dışında bırakmak gerektiği idi.

Duncan artık bu Afrika adaları grubunu

terk edebilir ve doğuya doğru yoluna devam edebilirdi. O gece Glenarvan mürettebatına fok avlama emri verdiğinden yola çıkamadılar. Deniz danası, aslanı, ayısı ve fili adı altında Falmouth Koyu sahillerini dolduran çok sayıda fok vardı. Eskiden, adanın sularında balinalar da oynayırdı; ama onları o kadar çok balıkçı kovalamış ve zıpkınlamıştı ki pek az kalmışlardı. Hem karada hem de denizde yaşayan türlere ise burada sürüler halinde rastlanıyordu. Yatın mürettebatı onları avlamak için geceden yararlanmaya ve gün ağardığında önemli miktarda yağ tedarik etmiş olmaya karar verdi. Böylece *Duncan*'ın yola çıkışı ertesi güne, yani 20 Kasım'a ertelendi.

Akşam yemeği sırasında Paganel Tristan Adaları üzerine dinleyicilerini ilgilendiren birkaç ayrıntı verdi. Albuquerque'in arkadaşlarından biri olan Portekizli Tristan da Cunha tarafından 1506 yılında bulunan bu adalar grubunun bir yüzyılı aşkın bir süre boyunca keşfedilmeden kaldığını öğrendiler. Bu adalar haklı olarak fırtına yatağı diye biliniyordu ve Bermuda Adaları'ndan daha iyi bir üne sahip değildiler. Dolayısıyla, buralara pek sokulunmuyordu, Atlantik'teki kasırgalar, kendi istek-

leri dışında onları kıyıya sürüklemese, gemiler asla yanaşmazdı buraya.

1697 yılında, Hint Kumpanyası'na bağlı üç Hollanda gemisi burada bir süre konaklayarak bu adaların koordinatlarını belirlediler. 1700 yılında hesapları gözden geçirme işi ise büyük astronom Halley'e kaldı. 1712'den 1767'ye kadar birkaç Fransız denizci buraya geldi. Özellikle de La Pérouse'un bilgileri, ünlü 1785 yolculuğu sırasında rotasını buraya yöneltmesine yol açtı.

O zamana kadar pek az ziyaret edilen bu adalar ıssız kalmıştı. 1811 yılında bir Amerikalı olan Jonathan Lambert buraları sömürgeleştirmeye girişti. İki arkadaşıyla birlikte ocak ayında buraya ayak bastılar ve sömürgeleştirme görevlerini cesaretle icra ettiler. Ümit Burnu'nun İngiliz valisi, sömürgelerinin gelişip büyüdüğünü öğrendiğinde, onlara İngiliz himayesi önerdi. Jonathan kabul etti ve kulübesinin üstüne Britanya bayrağı çekti. Yaşlı bir Italyandan ve bir Portekiz melezinden oluşan "halklar"ı üzerinde huzur içinde hüküm sürüyordu ki, günün birinde, imparatorluğunun sahillerini keşif gezisine çıkmışken boğuldu ya da boğduruldu, burası pek bilinmiyor.

1816 yılı geldi. Napoléon Sainte-Hélène Adası'nda hapsedildi ve kaçmasını engellemek için İngiltere Ascension Adası'nda bir garnizon kurdu, bir diğer garnizon da Tristan da Cunha'da kuruldu. Tristan garnizonu Cape'e ait bir topçu birliğinden ve Hotantolardan oluşan bir müfrezeden ibaretti. 1821 yılına kadar orada kaldı ve Sainte-Hélène mahkûmunun ölümü üzerine yeniden Cape'e bağlandı.

"Tek bir Avrupalı," diye ekledi Paganel, "bir onbaşı, bir İskoç..."

"Ah! Bir İskoç ha!" dedi binbaşı, vatandaşları onu her zaman özel olarak ilgilendirirdi.

"Adı William Glass'tı," cevabını verdi Paganel, "adada karısı ve iki Hotanto'yla birlikte kaldı. Bir süre sonra, biri tayfa ve diğeri de Arjantin Ordusu'nun eski dragon süvariliğini yapmış bir balıkçı olan iki İngiliz, İskoç'a katıldılar ve nihayet, 1821 yılında, *Blendon-Hall*'ün kazazedelerinden biri, genç karısıyla birlikte Tristan Adası'na sığındı. Böylece, 1821 yılında adanın nüfusu altı erkek ve iki kadına ulaştı. 1829 yılında, yedi erkek, altı kadın ve on dört çocuğa kadar çıkmıştı. 1835 yılında bu rakam kırkı buldu ve şimdi de üç

katına erişti.

“Milletler böyle olur,” dedi Glenarvan.

“Tristan da Cunha hikâyesini tamamlamak için,” dedi Paganel, “şunu da eklemeliyim ki, bence bu ada, Juan Fernandez Adası kadar Robinson Adası adını hak etmektedir. Gerçekten de, iki denizci nasıl Juan Fernandez’de artarda terk edilmişse, iki bilgin de az kalsın Tristan da Cunha’da unutulacaktı. 1793 yılında, yurttaşlarımdan biri, bitki derleme hevesiyle hareket eden doğacı Aubert Dupetit-Thouars burada kayboldu ve tam kaptan demir alırken gemiye ulaşabildi. 1824 yılında, sizin yurttaşlarınızdan biri, sevgili Glenarvan, yetenekli bir çizimci olan Auguste Earle, sekiz ay boyunca adada terk edilmiş olarak kaldı. Onun karaya çıktığını unutan kaptanı, rotasını Cape’e doğru çevirmişti.”

“İşte, dalgın bir kaptan diye ona denir,” cevabını verdi binbaşı. “Sizin akrabalarınızdan biriydi kuşkusuz, Paganel, öyle mi?”

“Eğer değildiyse bile, binbaşı, akrabam olmayı hak ederdi!”

Coğrafyacının cevabıyla bu konuşma sona erdi.

Gece boyunca, *Duncan*’ın mürettebatı gü-

zel bir av çıkardı ve elli kadar iri fok öldürdü. Ava izin vermiş olan Glenarvan bu avın getireceği kârı engelleyemezdi. Dolayısıyla, ertesi gün yağ toplamakla ve hem denizde hem de karada yaşayan bu kazanç kapısı canlıların derilerini hazırlamakla geçirildi. Yolcular da doğal olarak bu konaklamanın ikinci gününü adada yeni bir gezinti yapmakla geçirdiler. Glenarvan ve binbaşı, Cunha'da av hayvanlarını araştırmak için tüfeklerini de yanlarına aldılar. Bu gezinti sırasında, parçalanmış artıkların, curufların, gözenekli siyah lavların ve tüm volkanik döküntülerin kaplamış olduğu bir arazi üzerinde, dağın eteğine kadar uzandılar. Dağın eteği, sallanan kayalar karmaşasının ortasında yer almaktaydı. Devasa tepenin doğası hakkında yanılmak güçtü. İngiliz kaptan Carmichaël burayı sönmüş bir volkan olarak tanımlamakta haklıydı.

Avcılar birkaç yabandomuzu gördüler. Bunlardan birini binbaşı vurdu. Glenarvan birçok kara keklik çifti vurmakla yetindi. Geminin aşçısı bunlarla mükemmel bir av eti yahnisi yapabilirdi. Yüksek yaylaların zirvelerinde çok sayıda keçi gördüler. Köpeklerin bile korkulu rüyası olan kibirli, cesur ve güçlü

kuvvetli vahşı kedilere gelince, bunların sayısı oldukça fazlaydı ve günün birinde pek seçkin vahşı hayvanlara dönüşecekleri belliydi.

Saat sekizde herkes gemiye dönmüştü ve geceleyin, *Duncan*, bir daha hiç görmeyeceği Tristan da Cunha Adası'nı terk ediyordu.

AMSTERDAM ADASI

John Mangles'ın niyeti Ümit Burnu'nda kömür ikmalı yapmaktı. Bu nedenle 37 paralelden biraz uzaklaşmak ve kuzeye doğru iki derece çıkmak zorunda kaldı. *Duncan* alize rüzgârları bölgesinin altında bulunuyordu ve ilerlemesine pek elverişli büyük batı meltemleriyle karşılaştı.¹ Altı günden az zamanda, Tristan da Cunha'yı Afrika'nın en uç noktasından ayıran bin üç yüz mili² aştı. 24 Kasım'da, saat akşamın üçünde, Masadağı'yla karşılaştılar, biraz sonra John, koyun girişini belirten İşaretler Dağı'nı gördü. Saat sekize doğru oraya vardı ve Cape Town limanına demir attı.

Paganel, Coğrafya Cemiyeti üyesi sıfatıyla, Afrika'nın en güney ucunun ilk kez 1486 yılında Portekizli Amiral Bartholomeu Dias tara-

1 Bunlar, sınırı 30. paralel olarak görülen karşı-alizelerdir. (J.V.)

2 Yaklaşık 600 fersah. (J.V.)

fından görüldüğünü ve 1497 yılında ise ünlü Vasco da Gama tarafından geçildiğini bilmiyor olamazdı. Camões *Lusiadas*'ında büyük geminin şanına şiirler düzdüğüne göre, Paganel nasıl olur da bunu bilmezdi? Ama o bu konuda tuhaf bir gözlemde bulundu: Dias, 1486'da, Kristof Kolomb'un ilk yolculuğundan altı yıl önce Ümit Burnu'nu dönmüş olsaydı Amerika'nın keşfi çok uzun bir süre ertelenmiş olacaktı. Gerçekten de, Ümit Burnu yolu Doğu Hintler'e gitmek için en kısa ve en dolaysız yoldu. Zaten, batıya doğru giden Cenovalı büyük gemici, Baharatlar Ülkesi'ne yolculukları kısaltmak dışında neyin peşindeydi ki? Dolayısıyla, burun bir kez dönülmüş olsaydı, yolculuğu amaçsız kalır ve muhtemelen de bu yolculuğa girişmezdi.

Cape Körfezi'nin dibinde bulunan Cape Tawn, 1652 yılında Hollandalı Van Riebeck tarafından kurulmuştu. Burası önemli bir sömürge'nin başşehriydi ve 1815 anlaşmalarının ardından kesin olarak İngilizlerin eline geçmişti. *Duncan*'ın yolcuları şehri ziyaret etmek için bu konaklamadan istifade ettiler. Gezmeyle geçirecekleri en çok on iki saatleri vardı, çünkü malzeme yüklemek için kendisine

bir gün yetecek olan Kaptan John, 26'sı sabahı erkenden yola çıkmak istiyordu.

Zaten Cape Town denen bu satranç tahtasının düzenli hanelerini arşınlamak için daha fazlası gerekmezdi. Bu hanelerde yaşayan otuz bin kişi, bazıları beyaz diğerleri siyah olmak üzere, şah, vezir, at, piyon, belki de fil rolünü oynanaktaydı. En azından Paganel'in ifade ettiği buydu. Şehrin güneydoğusunda yükselen şatoyu, hükümet binası ve bahçesini, borsayı, müzeyi, Bartolomeu Dias'ın keşfi sırasında diktirdiği taştan haçı gördüklerinde ve Constance şaraplarının ilk ürünü olan bir kadeh Pontai içtiklerinde, geri dönmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Yolcular da, ertesi gün, gün doğarken yola çıktılar. *Duncan* demir aldı, flokunu, trinketasını, mizanaşını, gabya yelkenini açtıktan birkaç saat sonra ünlü Fırtınalar Burnu'nu dönüyordu. Buraya, iyimser Portekiz kralı II. João, pek yersiz olarak Ümit Burnu adını vermişti.

Cape ile Amsterdam Adası arasındaki mesafe, denizin sakin olduğu ve güzel bir meltemin estiği düşünülürse, iki bin dokuz yüz mildir.¹ Bu da aşağı yukarı on günlük bir yolculuk demektir. Pampa yolcularına göre daha

1 Bin iki yüz fersah. (J.V.)

elverişli koşullarda bulunan gemicilerin doğa güçlerinden şikâyetleri olamazdı. Karada onlara karşı işbirliği yapmış olan hava ve su, ilerlemelerine yardımcı olmak için birlikte hareket etmekteydiler şimdi.

“Ah! Deniz! Deniz!” diye tekrarlıyordu Paganel, “insanın güçlerini uygulayabildiği alanların en mükemmeli ve gemi de uygarlığın hakiki aracı! Düşünün, dostlarım. Yerküre devasa bir kıtaysa eğer, ondokuzuncu yüzyılda binde biri bile henüz bilinmiyor! Büyük kara parçalarının içinde olup bitenlere bakın. Sibirya’nın steplerinde, Orta Asya’nın düzlüklerinde, Afrika’nın çöllerinde, Amerika’nın çayırlarında, Avustralya’nın geniş arazilerinde, kutupların buzlu ıssızlığında insan dolaşmaya yeni yeni cesaret ediyor, en atılganı bile kimi zaman geriliyor, en cesurunun başarısızlığa uğradığı oluyor. Buraları aşmak imkânsız gibi, ulaşım araçları yetersiz. Sıcak, hastalıklar, yerli halkın vahşiliği aşılma engeller oluşturur. Yirmi millik çöl, insanları, beş yüz mil okyanustan daha fazla ayırır! Bir kıyı diğerine komşudur; ama bir orman söz konusuysa, insanlar birbirine yabancı demektir. Örneğin İngiltere Avustralya’ya komşudur, Mısır ise Se-

negal'den sanki milyonlarca fersah uzaktadır, Pekin de Sen-Petersburg'un çok uzaklarındadır! Günümüzde deniz en ufak çölden daha kolay aşılmaktadır. Deniz sayesinde, bir Amerikalı bilginin pek yerinde ifade ettiği gibi, dünyanın tüm bölgeleri arasında evrensel bir akrabalık oluşmuştur.”

Paganel ateşli ateşli konuşuyordu. Binbaşı bile, okyanusa bu övgünün tek bir sözcüğünü düzeltme gereği duymadı. Harry Grant'i bulmak için bir kıta boyunca 37 paraleli izlemek gerekseydi bu işe girişilemeyebilirdi. Ama deniz cesur araştırmacıları bir kıtadan ötekine taşımaya hazırdı. 6 Aralık'ta, günün ilk ışıklarıyla birlikte, dalgaların bağrından yeni bir dalgın yükseldiği görüldü.

Bu Amsterdam Adası'ydı. Ada 37° 47' enlemi ve 77° 24' boylamında² yer alır. Yüksek tepesi, açık bir havada elli mil mesafeden görülür. Saat sekizde, henüz belirsiz olan biçimi Tenerife'ninkine neredeyse tıpatıp benzemekteydi.

“Tristan da Cunha'ya benziyor,” dedi Glenarvan.

“Pek zekice varılmış bir sonuç,” dedi Paga-

1 Komutan Maury. (J.V.)

2 Paris'ten geçen meridyenin 75° 4' doğusunda. (J.V.)

nel, “geometri kuralına göre, bir üçüncü adaya benzeyen iki ada da, kendi aralarında benzerler. Şunu da eklemeliyim ki, Tristan da Cunha gibi, Amsterdam Adası da foklar ve Robinson’lar bakımından zengindir.”

“Her yerde Robinson var öyle mi?” diye sordu Lady Helena.

“Bildiğim kadarıyla öyle, bayan, cevabını verdi Paganel, “bu türden maceraların yaşanmadığı pek az ada var ve sizin ölümsüz vatandaşınız Daniel Defoe’dan çok önce onun romanı tesadüfen gerçekleşmişti.”

“Bay Paganel,” dedi Mary Grant, “size bir soru sormama izin verir misiniz?”

“İki tane de sorabilirsiniz, sevgili bayan, cevap vermeye çalışacağım.

“O halde,” diye sözüne devam etti genç kız, “ıssız bir adada tek başınıza kalma fikri sizi çok ürkütür müydü?”

“Beni mi!” diye haykırdı Paganel.

“Hadi ama, dostum, dedi binbaşı, “en büyük arzunuzun bu olduğunu itiraf edecek değilsiniz herhalde!”

“Bunu demek istemedim,” karşılığını verdi coğrafyacı, “ama, sonuçta, maceranın hiç de hoşuma gitmeyeceğini söyleyemem. Kendime

yeni bir yaşam kurardım. Avlanırdım, balık tutardım, kışın bir mağarayı, yazınsa bir ağacın tepesini seçerdim barınmak için; ürünlerimi koyacağım depolarım olurdu; nihayet adamı koloni haline getirirdim.”

“Siz tek başınıza mı?”

“Ben tek başıma, eğer gerekirse. Aslında kimse dünyada tek başına değildir, değil mi? Hayvanlar âleminden dostlar seçemez miyiz, genç bir oğlak, geveze bir papağan, sevimli bir maymun yetiştiremez miyiz? Eğer tesadüfen de sadık Cuma gibi bir yoldaş düşerse yanınıza, mutlu olmak için daha ne istersiniz ki? Bir kayanın üzerinde iki dost, mutluluk budur işte! Varsayın ki binbaşı ile ben...”

“Teşekkür ederim,” karşılığını verdi binbaşı, “benim Robinson rollerine hiç merakım yok, pek kötü oynarım.”

“Sevgili Bay Paganel,” cevabını verdi Lady Helena, “yine hayal gücünüz sizi düş dünyasına sürükledi. Ama sanıyorum gerçek, düştüğünüzden farklı. Siz yalnızca hayali Robinson’ları düşünüyorsunuz, titizlikle seçilmiş bir adaya özenle atılmışlar ve doğa da onlara şımarık çocuk muamelesi yapıyor! Olayların yalnızca iyi tarafını görüyorsunuz!”

“Nasıl olur, bayan, siz ıssız bir adada mutlu olunabileceğini düşünmüyor musunuz?”

“Sanmıyorum. İnsan toplum içindir, tecrit edilmek için değil. Yalnızlık sadece ümitsizlik doğurur. Bu bir zaman sorunu. Dalgalardan henüz kurtulmuş bahtsız kişiyi ilk başlarda maddi yaşam kaygıları, yaşamsal ihtiyaçlar oyalar, şimdiki zamanın ihtiyaçları geleceğin tehditlerini gizler, bu mümkün. Ama sonra, kişi kendini yalnız, hemcinslerinden uzakta, ülkesini ve sevdiklerini yeniden görmek konusunda ümitsiz hissettiğinde ne düşünür, nasıl acı çeker, öyle değil mi? Küçük adacığı tüm dünyadır. Tüm insanlığı kendi içinde barındırmaktadır ve ecel geldiğinde, bu terk edilmişlik içinde korkutucu olan ecel geldiğinde, o, orada, kıyamet günündeki son insan gibidir. İnanın bana, Bay Paganel, o kişi olmak en iyisidir!”

Paganel, Lady Helena'nın kanıtlarını üzülerek kabul etti ve söyleşi tecridin avantajları ve sıkıntılarıyla uzayıp gitti. Ta ki *Duncan* Amsterdam Adası sahilinin bir mil açıklarında demirleyene kadar...

Hint Okyanusu'nda terk edilmiş bu adalar grubu, birbirinden yaklaşık olarak otuz üç mil

mesafede yer alan ve tam da Hint Yarımadası meridyeni üzerindeki iki ayrı adadan oluşur. Kuzeydeki Amsterdam Adası ya da diğer adıyla Saint-Pierre, güneydeki ise Saint-Paul Adası'dır. Fakat bu iki adanın coğrafyacılar ve denizciler tarafından sık sık birbirine karıştırıldığını söylemek gerekir.

Bu adalar 1796 yılında Hollandalı Vlaming tarafından keşfedildi. Daha sonra, La Pérouse'un keşfi için *Espérance* ve *Recherche* gemileriyle yola çıkmış olan Entrecasteaux tarafından ziyaret edildi. İki adanın karıştırılmasının tarihi bu yolculuğa uzanır. Entrecasteaux atlasında Beautemps-Beaupré, denizci Barrow, sonra Horsburg, Pinkerton ve diğer coğrafyacılar sürekli olarak Saint-Pierre Adası'nı Saint-Paul olarak, Saint-Paul'ü de Saint-Pierre olarak gösterdiler. 1859 yılında, Avustralya fırkateyni *Novara*'nın subayları, yaptıkları deniz yolculuğu sırasında, Paganel'in özellikle düzeltmeye çalıştığı bu hatayı işlemekten sakındılar.

Amsterdam Adası'nın güneyinde yer alan Saint-Paul Adası, oturulmayan küçük bir adacıktır. Muhtemelen eski bir volkan olan koni şeklinde bir dağdan oluşur. *Duncan*'ın yolcu-

lanının şalupayla çıktıkları Amsterdam Adası'nın ise çevresi, tersine, on iki mil kadardır. Hüzünlü bir yaşamı kendi istekleriyle seçen birkaç sürgün yaşamaktadır burada. Bunlar, Birlik'in tüccarı olan Bay Otovan adında birinin sahibi olduğu dalyanın bekçileridir. Ada da bu Bay Otovan'a aittir. Büyük Avrupalı güçlerin henüz tanımadıkları bu hükümrân, burada, halk arasında morina balığı adıyla bilinen "cheilodactylus"u avlayarak tuzlayıp ihraç etme karşılığında yetmiş beş ila seksen bin Franklık bir hükümdarlık ödeneği almaktadır.

Aslında bu Amsterdam Adası'nın Fransızlara ait olması ve öyle de kalması düşünülmüştü. Gerçekten de, başlangıçta, ilk iskân hakkı gereği Bourbon'daki Saint-Denis'li bir arınatör olan Bay Camin'e aitti; daha sonra, bir uluslararası anlaşma gereği bir Polonyalıya bırakıldı. O da burayı Madagaskarlı kölelere işletti. Ama Polonyalı demek Fransız demektir, dolayısıyla ada Portekiz'in ken Bay Otovan'ın elinde yeniden Fransa'nın oldu.

Duncan'ın demir attığı 6 Aralık 1864 tarihinde ada nüfusu üç kişiye çıkmıştı: Bir Fransız ve iki melez. Her üçü de mülk sahibi tüc-

carın hizmetindeydiler. Dolayısıyla Paganel, artık çok yaşlı olan saygıdeğer Bay Viot'nun kişiliğinde bir vatandaşıyla el sıkışmış oldu. Bu "yaşlı bilge" adasına gelenleri büyük bir nezaketle karşıladı. Cana yakın yabancıları kabul ettiği o gün mutlu bir gündü. Saint-Pierre'e yalnızca fok avcıları, ender olarak da balina avcıları geliyordu, bunlar da çoğunlukla pek kaba saba ve camgözlere musallat olmakla pek kâr edemeyen insanlardı.

Bay Viot tebaasını oluşturan iki melezi takdim etti. Bunlar, iç kesimlerde yuva yapmış birkaç yabandomuzu ve binlerce saf penguenle birlikte adanın yaşayan nüfusunun tümünü oluşturmaktaydı. Üç adalının yaşadıkları küçük ev, dağın bir bölümünün çökmesinden oluşmuş, güneybatıdaki doğal bir limanın dibinde bulunuyordu.

Saint-Pierre Adası, I. Otovan'ın hükümranlığından çok önce kazazedelere sığınak olarak hizmet etmişti. Paganel, ilk hikâyesine şu sözlerle başlayarak dinleyenlerin ilgisini fazlasıyla çekti: *Amsterdam Adası'na terk edilmiş iki Iskoçyalı'nın hikâyesi.*

Yıl 1827'ydi. İngiliz gemisi *Palmira*, adanın görüş mesafesinden geçerken, havaya doğru

yükselen bir duman fark etti. Kaptan sahile yaklaştı ve bir süre sonra tehlike işaretleri yapan iki adam gördü. Geminin filikasını karaya gönderdi ve filika yirmi iki yaşında bir delikanlı olan Jacques Paine ile kırk sekiz yaşındaki Robert Proudfoot'u gemiye getirdi. Bu iki bahtsız tanınmayacak haldeydiler. On sekiz aydan beri, hemen hemen hiç yiyecek ve hiç tatlı su olmadan, deniz kabuklarıyla yaşıyorlar, kıvrık paslı bir çiviyle balık tutuyorlar, zaman zaman gördükleri yabandomuzu yavrularını avlıyorlardı; ağızlarına bir lokma koymadan üç gün aç kaldıkları oluyor, son kav parçalarıyla yaktıkları bir ateşin dibinde Vesta rahibeleri gibi nöbet bekliyor ve sönmesine asla izin vermiyorlardı, gezerken de kavlarını en değerli nesneleri gibi yanlarından ayırmıyorlardı. Böylece sefalet, yoksulluk, ızdırap içinde yaşamlarını sürdürdüler. Paine ve Proudfoot, fokları avlayan bir yelkenliyle gelmişlerdi adaya. Yelkenlinin geri dönmesini beklerken, balıkçıların alışkanlıklarına uygun olarak, bir ay boyunca hayvan derisi ve yağıyla geçinmek zorunda kalmışlardı. Beklenen yelkenli görünmedi. Beş ay sonra, Van-Diemen'e gitmekte olan *Hope* adaya yanaştı; ama kapta-

nı, hiçbir açıklaması olmayan şu zalimce kaprislerden biriyle, iki Iskoç'u almayı reddetti; onlara ne bir bisküvi, ne bir çakmak bırakmadan çekip gitti ve eğer, Amsterdam Adası'nın görüş mesafesinden geçen *Palmira* onları güvertesine almasaydı, iki bahtsız çok geçmeden ölüp gidecekti.

Amsterdam Adası'nın tarihinde –tabii böyle kayalıkların bir tarihi olabilirse– geçen ikinci macera, bu kez bir Fransız olan Kaptan Péron'un macerasıdır. Zaten bu hikâye de iki Iskoç'un gibi başlar ve aynı şekilde biter: adaya gönüllü çıkış, geri dönmeyen bir tekne ve kırk ay terk edilmiş olarak kaldıktan sonra rüzgârların tesadüfı sonucu bu adalar grubuna yönelmiş yabancı bir tekne. Ne var ki, Kaptan Péron'un adada geçirdiği süre içerisinde kanlı bir felaket yaşandı. Bu olayda da Daniel Defoe'nun kahramanını adasına dönüşünde bekleyen hayali olaylara benzer ilginç noktalar söz konusuydu.

Kaptan Péron ikisi İngiliz, ikisi Fransız olan dört tayfasıyla karaya indirilmişti. On beş ay boyunca denizaslanlarını avlamakla uğraştı. Av güzel geçti; ama on beş ay geçip de gemi görünmediğinde, yiyecekler yavaş yavaş

tükendiğinde, uluslararası ilişkilerde güçlükler başgösterdi. İki İngiliz Kaptan Péron'a karşı isyan etti. Yurttaşlarından yardım göremeyen kaptan onların ellerinde can verdi. O andan itibaren, iki taraf, gece gündüz nöbet tutarak, silahları elden bırakmayarak, sırayla bir biri bir diğerinin galip geldiği, sefalet ve sıkıntı dolu, katlanılmaz bir yaşam sürdürdüler. Eğer bir İngiliz gemisi, zavallı bir milliyet sorununun Hint Okyanusu'nun bir kayası üzerinde ikiye böldüğü bu bahtsızları vatanlarına kavuşturmamış olsaydı, bir taraf diğerinin hakkından gelecekti kuşkusuz.

Bu maceralar böyleydi. Amsterdam Adası iki kez terk edilmiş gemicilerin vatanı olmuş ve Tanrı da onları iki kez sefaletten ve ölümden kurtarmıştı. Ama, o zamandan beri, hiçbir tekne bu sahillerde batmamıştı. Bir deniz kazasında enkazlar sahile vurmuş, kazazedeler de Bay Viot'nun dalyanlarına ulaşmış olurdu. Oysa, yaşlı adam adada yıllardan beri oturuyordu ve deniz kurbanlarına konukseverliğini sunma fırsatı hiç çıkmamıştı karşısına. *Britannia* ve Kaptan Grant hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Ne Amsterdam Adası ne de balina gemilerinin ve balıkçıların sık sık ziyaret

ettiği Saint-Paul adacığı bu felaketin sahnesi olmuştu.

Glenarvan, aldığı cevaba ne şaşırdı, ne de üzüldü. Arkadaşlarıyla birlikte orada burada konaklarken Kaptan Grant'i olduğu yerde değil, olmadığı yerde aramışlardı. Paralelin farklı noktalarında onun yokluğundan emin olmak istemişlerdi, hepsi bu. Dolayısıyla, ertesi gün *Duncan*'ın yola çıkmasına karar verildi.

Akşama kadar, yolcular pek hoş gözüken adayı ziyaret ettiler. Ama hayvan ve bitki örtüsü doğacıların en gevezesinin bir formalık kitabını bile doldurmazdı. Dört ayaklılar, kuşlar, balıklar ve balinagiller, ayrıca da birkaç yabandomuzu, "kar"ların fırtınakuşları, albatroslar, tatlı su levrekleri ve foklar vardı. Termal suları ve demirli kaynak suları siyah lavların orasından burasından sızıyor ve yoğun su buharları volkanik arazinin üzerinde dolaşıyordu. Bu kaynakların bazıları çok yüksek bir ısıdaydı. John Mangles'ın daldırdığı bir termometre yüz yetmiş altı dereceyi gösterdi.¹ Denizde, birkaç adım ötede tutulan balıklar, neredeyse kaynayan bu sularda beş dakika içinde pişiyordu. Bu nedenle Paganel bu sulara girmeme kararı verdi.

1 80 derece santigrat. (J.V.)

Akşama doğru, güzel bir gezintinin ardından, Glenarvan nazik Bay Viot'a veda etti. Herkes onun, ıssız adası üzerinde mümkün olduğunca mutlu yaşamasını diledi. Buna karşılık, yaşlı adam da seferin başarılı geçmesi dileğinde bulundu ve *Duncan*'ın kayığı yolcuları gemiye taşıdı.

JACQUES PAGANEL İLE BİNBAŞI MAC NABBS'IN GİRİŞTİKLERİ BAHİSLER

---

7 Aralık'ta, sabahın saat üçünde, *Duncan*'ın kazanları gürüldemeye başlamıştı bile; bocurgat vira edilerek demir alınmış, küçük limanın kumlu zemini terk edilmiş, çapa metaforaya asılmış, uskur dönmeye başlamıştı; yat artık açık denizdeydi. Saat sekizde yolcular güverteye çıktıklarında, Amsterdam Adası ufkun sisleri arasında kaybolmaktaydı. Bu ada, 37 paralel üzerindeki son etaptı ve Avustralya sahillerinden üç bin mil¹ mesafedeydi. Batı rüzgârı on iki gün daha güzel güzel esmeye devam eder ve deniz müsait olursa *Duncan* yolculuk hedefine varırdı.

Mary Grant ve Robert, *Britannia*'nın, geçirdiği kazadan birkaç gün önce, muhakkak yar-

1 1300 fersah. (J.V.)

miş olduğu bu dalgaları heyecanla izliyorlardı. Belki buralarda, gemisi çoktan kullanılamaz hale gelmiş, mürettebatı yok olmuş Kaptan Grant, Hint Denizi'nin bu korkunç kasırgalarıyla boğuşmuş ve karşı konulmaz bir güçle kıyıya çekildiğini hissetmişti. John Mangles genç kıza geminin haritasında belirtilen akıntıları gösteriyor, onların değişmeyen yönleri hakkında bilgi veriyordu. Bu akıntılardan biri, Hint Okyanusu'nu geçerek Avustralya kıtasına ulaşır ve onun etkisi Atlantik'te olduğu kadar Pasifik'te de batıdan doğuya doğru hissedilir. Böylece, yelken direkleri kırılmış, dümeni kopmuş, yani denizin ve göğün şiddeti karşısında silahsız kalmış *Britannia*, kıyıya doğru sürüklenmiş ve orada parçalanmış olmalıydı.

Bununla birlikte, burada bir güçlük ortaya çıkıyordu. Kaptan Grant'ten son haber, *Mercantile and Shipping Gazette*'e göre, 30 Mayıs 1862'de Callao'dan alınmıştı. 7 Haziran'da, Peru sahillerinden ayrıldıktan sekiz gün sonra, *Britannia* nasıl olur da Hint Denizi'nde olabilirdi ki? Bu konuda fikri alınan Paganel akla yatkın bir cevap verdi ve en kuşkulular bile tatmin olmuş gibiydi.

12 Aralık akşamıydı. Amsterdam Ada-

sı'ndan ayrıldıktan bu yana altı gün geçmişti. Lord ve Lady Glenarvan, Robert ve Mary Grant, Kaptan John, Mac Nabbs ve Paganel kış güvertede konuşuyorlardı. Her zamanki gibi yine *Britannia*'dan söz ediyorlardı, çünkü gemideki herkesin tek düşüncesi oydu. Yukarıda belirttiğimiz sorun bu sırada ortaya atılmıştı ve umuda yapılan bu yolculuk hakkında herkesin aklı karışmıştı.

Paganel, Glenarvan'ın yaptığı bu beklenmedik saptama karşısında, başını heyecanla kaldırdı. Sonra, cevap vermeden, belgeyi aramaya gitti. Geri döndüğünde, omuzlarını silkemekle yetindi, "böyle zavallı bir düşünce" nedeniyle bir an bile olsa tereddüt geçirmiş olmaktan utanç duyan bir insan hali vardı üzerinde.

"Evet, sevgili dostum, dedi Glenarvan, "bize bir cevap verin en azından."

"Hayır," dedi Paganel, "ben bir soru soracağım yalnızca, ve bu sorum Kaptan John'a olacak."

"Sorun, Bay Paganel, dedi John Mangles.

"Sürekli bir gemi Pasifik Okyanusu'nun Amerika ile Avustralya arasındaki bölümünü bir ayda katedebilir mi?"

“Evet, yirmi dört saatte iki yüz mil yapar.”

“Bu olağanüstü bir hız mıdır?”

“Kesinlikle değil. Yelkenli gemiler genellikle bundan daha fazla hız yaparlar.”

“O halde,” dedi Paganel, “belgenin üzerindeki ‘7 Haziran’ tarihinin bir rakamının deniz suyu tarafından silinmiş olduğunu varsayarsak, bu tarihi ‘17 Haziran’ ya da ‘27 Haziran’ diye okursanız her şey açıklanır.”

“Doğru, dedi Lady Helena, “31 Mayıs’tan 27 Haziran’a kadar...”

“Kaptan Grant Pasifik’i geçmiş ve Hint Denizi’ne varmış olabilir!”

Paganel’in bu çözümü büyük bir rahatlama sağladı.

“Bir nokta daha aydınlandı!” dedi Glenarvan, “hem de dostumuz sayesinde. Artık yapmamız gereken tek şey Avustralya’ya varmak ve batı kıyısında *Britannia*’nın izlerini aramak.”

“Ya da doğu kıyısında,” dedi John Mangles.

“Gerçekten de, haklısınız, John. Felaketin doğu kıyıları yerine batı kıyılarında olduğuna işaret eden hiçbir şey yok belgede. Dolayısıyla, araştırmalarımız Avustralya’nın otuzyedini-

ci paralel tarafından kesildiği bu iki noktaya yöneltilmeli.”

“Lordum,” dedi genç kız, “bu konuda kuşku var mı?”

“Yoo, hayır, bayan,” diye atıldı John Mangles, Mary Grant'in bu kaygısını hemen gidermek istiyordu. “Saygıdeğer Efendimiz şunu belirtmek istiyor ki, Kaptan Grant Avustralya'nın doğu sahiline çıkmışsa eğer hemen yardım ve destek bulmuş olmalıdır. Tüm bu sahil İngilizlerindir, yani kolonlar yerleşmiştir buraya. *Britannia* mürettebatının, yurttaşlarına rastlamak için on mil ilerlemesi yeterli gelirdi.”

“Güzel, Kaptan John,” dedi Paganel. “Ben de aynı fikirdeyim. Doğu kıyısında, Twofold Koyu'nda, Eden şehrinde, Harry Grant yalnızca bir İngiliz kolonisine sığınmakla kalmaz, Avrupa'ya dönmek için ulaşım aracı da bulur.”

“Peki,” dedi Lady Helena, “kazazedeler Avustralya'nın *Duncan*'ın bizi götürdüğü tarafında aynı olanakları bulamaz mı?”

“Hayır, bayan, dedi Paganel, “sahil ıssızdır. Bu sahili Melbourne ya da Adelaide'e bağlayan hiçbir yol yoktur. Eğer *Britannia* burayı

çevreleyen kayalıklara çarparak parçalanmışsa hiç yardım alamaz, tıpkı Afrika'nın o ıssız sahillerinde parçalanmış gibi."

"Peki o halde," diye sordu Mary Grant, "iki yıldan beri ne olmuştur babama acába?"

"Sevgili Mary," cevabını verdi Paganel, "Kaptan Grant'in kazadan sonra Avustralya toprağına ayak bastığına kesin gözüyle bakıyorsunuz, değil mi?"

"Evet, Bay Paganel," cevabını verdi genç kız.

"O halde, Kaptan Grant bu kıtaya çıktıktan sonra ne oldu? Burada bir yığın varsayım yok. Sadece üç varsayım söz konusu. Ya Harry Grant ve arkadaşları İngiliz kolonilerine varmışlardır ya yerlilerin eline düşmüşlerdir ya da, son olarak, Avustralya'nın uçsuz bucaksız ıssızlığında kaybolmuşlardır." Paganel sustu ve dinleyicilerinin gözlerinde kendi düşüncelerini onaylayan bir bakış aradı.

"Devam edin," dedi Lord Glenarvan.

"Devam ediyorum," dedi Paganel. "Önce, ilk varsayımı reddediyorum. Harry Grant İngiliz kolonilerine erişmiş olamaz, çünkü o zaman sağlından emin olurduk ve o da çoktan sevgili şehri Dundee'de, çocuklarının yanında

olurdu.”

“Zavallı babam!” diye mırıldandı Mary Grant, “iki yıldan beri bizden ayrı!”

“Bırak da Bay Paganel konuşsun abla,” dedi Robert, “sonunda bize açıklayacak...”

“Heyhat! Hayır, delikanlı! Söyleyebileceğim tek şey, Kaptan Grant'in Avustralyalıların esiri olduğudur, ya da...”

“Ama bu yerliler,” diye sordu Lady Glenarvan, heyecanla, “şey midirler?...”

“Sakin olabilirsiniz, bayan,” cevabını verdi bilgin, Lady Helena'nın düşüncesini anlamıştı. “Buranın yerli halkı vahşidir, aptaldır, insan zekâsının en geri basamağındadır, ama yumuşak huyludur ve Yeni Zelanda'daki komşuları gibi kan dökücü değildir. *Britannia*'nın kazazedelerini esir etmişlerse eğer, yaşamlarına asla kastetmemişlerdir, bana inanabilirsiniz. Avustralyalıların kan dökmekten nefret ettikleri konusunda tüm yolcular hemfikirdir ve kana susamış olan sabıkalı çetelerinin saldırılarını püskürtmede, onlar, defalarca sadık müttefik olmuşlardır.”

“Bay Paganel'in dediğini işittiniz değil mi,” dedi Lady Helena, Mary Grant'e hitap ederek. “Babanız yerli halkın elinde olsa bile, ki belge-

den bu hissediliyor, onu bulacağız.”

“Peki ya bu uçsuz bucaksız ülkede kaybolmuşsa?” karşılığını verdi genç kız, bakışlarıyla Paganel’i sorguluyordu.

“Bu durumda, dedi coğrafyacı ikna edici bir ses tonuyla, “onu yine buluruz! Değil mi, dostlarım?”

“Kuşkusuz,” dedi Glenarvan, konuşmanın gidişatına daha az hüzünlü bir hava vermek istiyordu. “Kaybolmuş olabileceğini sanmıyorum...”

“Ben de sanmıyorum,” karşılığını verdi Paganel.

“Avustralya büyük müdür?” diye sordu Robert.

“Avustralya, delikanlı, aşağı yukarı yedi yüz yetmiş beş milyon hektar, yani Avrupa’nın beşte dördü kadardır.”

“Bu kadar var mı?” dedi binbaşı.

“Evet, Mac Nabbs, bir yarda farkla. Böyle bir ülkenin belgedeki ‘kita’ nitelemesini almayaya hakkı olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi?”

“Kuşkusuz, Paganel.”

“Şunu da eklemeliyim ki, diye sözüne devam etti bilgin, “bu geniş topraklarda pek az

yolcunun kaybolmuş olduğundan söz edilir. Hatta sanıyorum ki, kaderi hakkında bilgi sahibi olunmayan tek kişi Leichardt'tır. Coğrafya Cemiyeti'ndeyken, yola çıkmamdan kısa süre önce, Mac Intyre'in onun izini bulduğunu işitmiştim."

"Avustralya'nın her tarafı katedilmedi mi?" diye sordu Lady Glenarvan.

"Hayır, bayan, cevabını verdi Paganel, "tam tersine! Bu kıta Afrika'nın iç kısımlarından daha iyi biliniyor değildir, yine de, bu, girişimci seyyahların olmadığını göstermez. 1606'dan 1862'ye kadar, elliden fazla insan, kıtanın içinde ve sahillerde, Avustralya'nın keşfi için çalıştılar."

"Oh! Elli ha!" dedi binbaşı, kuşkulu bir ifadeyle.

"Evet! Mac Nabbs, o kadar. Meçhul bir deniz yolculuğunun tehlikelerini göze alarak Avustralya kıyılarının sınırlarını tespit etmiş denizcilerden ve bu uçsuz bucaksız kıtaya gitmiş seyyahlardan söz edildiğini duydum."

"Yine de elli rakamı biraz abartı gibi," karşılığını verdi binbaşı.

"Daha bile fazladır diyebilirim, Mac Nabbs," dedi coğrafyacı. Kendisine karşı çıkıl-

ması her zaman onu tahrik ederdi.

“Deyin bakalım, Paganel.”

“Eğer bana meydan okuyorsanız, bu elli adı size tereddütsüz sayabilirim.

“Oh!” dedi sakince binbaşı. “Bilginler böyledir işte! Hiçbir şeyden kuşkulalmazlar.”

“Binbaşı,” dedi Paganel, “benim Secretan dürbününe karşılık Purdey Moore ve Dickson karabinanızla bahse girer misiniz?”

“Neden olmasın, Paganel, eğer bu sizi mutlu edecekse...” karşılığını verdi Mac Nabbs.

“Güzel! Binbaşı,” diye haykırdı bilgin, “işte artık hiç dağkeçisi ya da tilki öldüremeyeceğiniz bir karabina, tabii ben size ödünç vermezsem... Her zaman zevkle ödünç verebilirim ama!”

“Paganel,” dedi binbaşı ciddiyetle, “benim dürbününe ihtiyaç duyduğunuzda, her zaman emrinizde olacak.”

“Başlayalım o halde,” karşılığını verdi Paganel. “Bayanlar, baylar, sizler bizim hakkımızda karar verecek olan seyircilersiniz. Sen, Robert, puanları yazacaksın.

Tartışmanın eğlendirdiği Lord ve Lady Glenarvan, Mary ve Robert, binbaşı ve John Mangles coğrafyacıyı dinlemeye hazırlandılar.

Zaten söz konusu edilen yer, *Duncan*'ın kendilerini götürdüğü Avustralya'ydı ve onun tarihini dinlemek için bundan daha uygun bir zaman olamazdı. Bu yüzden Paganel, bir an önce, bellek sanatı konusundaki becerisini göstermeye davet edildi.

“Mnemosyne!” diye haykırdı, “bellek tanrıçası, erdemli Musa'ların¹ anası, esin ver sadık ve tutkulu hayranına! İki yüz elli sekiz yıl önce, dostlarım, Avustralya henüz bilinmiyordu. Güneyde büyük bir kıtanın varlığından kuşku duyuluyordu gerçi; sizin Britanya müzenizdeki kütüphanenizde saklanan iki harita, sevgili Glenarvan, ki bunlar 1550 tarihlidir, Asya'nın güneyindeki bir kara parçasından söz ederler ve burayı Büyük Portekiz Cavası olarak adlandırırlar. Ama bu haritaların tamamen aslına uygun olduğu söylenemez. Dolayısıyla, onyedinci yüzyıla geliyorum, 1606 yılına. O yıl, İspanyol bir denizci, Quirós, keşfettiği bir toprağa Australia de Espiritu Santo adını verdi. Bazı yazarlar buranın Avustralya değil, Yeni Hebrid Adaları olduğunu ileri sürdüler. Ben bu konuda tartışmayacağım. Bu Quirós'u kaydet Robert ve bir diğerine geçelim.”

1 Musa: Zeus ile Mnemosyne'nin kızları olan ve yüce sanatların perisi dokuz tanrıçadan her biri. (yhn.)

“Bir,” dedi Robert.

“Aynı yıl, Luis Váez de Torres, Quirós’un ikinci donanmasına komuta ediyordu, yeni toprakların keşfi için daha güneye indi. Ama büyük keşfin onuru Hollandalı Dirk Hartog’a aittir. 25. enlemden Avustralya’nın batı kıyısına vardı ve buraya gemisinin adı olan *Eendracht* adını verdi. Onun ardından gemiciler çoğaldılar. 1618 yılında Zeachen, güney sahilinde Arnheim ve Diemen topraklarını keşfetti. 1619 yılında, Jean Edels batı sahilinin bir bölümüne uzandı ve kendi adını verdi. 1622 yılında Leuwin, adını verdiği burna kadar indi. 1627 yılında, Nuitz ve Witt, biri batıda, diğeri güneyde, öncellerinin keşiflerini tamamladılar. Onların ardından Komutan Carpenter geldi. O da tekneleriyle Carpentarie Körfezi denilen geniş oyuntuya girdi. Nihayet, 1642 yılında, ünlü denizci Tasman, Van-Diemen Adası’nın çevresinde dolaştı. Adanın kıtaya bağlı olduğunu düşünüyordu ve buraya Batavia genel valisinin adını verdi. Daha adil olan sonraki kuşaklar bu adı değiştirerek Tasmanya dediler. Böylece Avustralya kıtası çepeçevre dolaşılmış oldu. Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu’nun kıtayı çevrelediği biliniyordu.

1665 yılında ise, güneydeki bu büyük adaya Yeni-Hollanda adı verildi ama bu ad kalıcı olmayacaktı. Hollandalı denizcilerin rolü bittiğinde ad da değişecekti. Kaça geldik?”

“On etti,” dedi Robert.

“Güzel,” diye sözüne devam etti Paganel, “bir çizgi çekiyorum ve İngilizlere geçiyorum. 1686 yılında, bir korsan şefi, güney denizlerinin en ünlü korsanlarından biri olan William Dampier, zevkle sefaletin iç içe geçtiği sayısız maceranın ardından, *Cygnnet* adlı gemiyle, 16° 50' enleminden Yeni-Hollanda'nın kuzeybatı sahiline vardı. Yerli halkla ilişkiye geçti ve onların geleneklerinin, yoksulluklarının ve zekâlarının eksiksiz bir tasvirini yaptı. 1699 yılında Hartog'un yanaştığı koya geldiğinde artık bir korsan değil, kraliyet donanmasının bir gemisi olan *Roebuck*'un komutanıydı. Yine de, o döneme kadar, Yeni-Hollanda'nın keşfinin coğrafi bir olgu olmanın ötesinde önemi yoktu. Sömürgeleştirme henüz düşünülmüyordu ve üç çeyrek yüzyıl boyunca, 1699'dan 1770'e kadar, hiçbir gemici buraya ayak basmadı. O sırada, dünyadaki tüm denizcilerin en ünlüsü olan Kaptan Cook ortaya çıktı ve çok geçmeden, yeni kıta, Avrupa'dan gelen göçmenlere

kapılarını açtı. James Cook, üç ünlü yolculuğu sırasında, Yeni-Hollanda topraklarına çıktı. Bunlardan ilki 31 Mart 1770 tarihine denk düşmektedir. Otahiti'de, Venüs yıldızının Güneş'in önünden geçişini seyretme şansına eriştikten sonra,¹ Cook, *Endeavour* adlı küçük gemisini Pasifik Okyanusu'nun batısına yöneltti. Yeni-Zelanda'yı gördükten sonra, Avustralya'nın batı sahilindeki bir koya vardı ve burayı yeni bitkiler bakımından öyle zengin buldu ki, Botanik Koyu adını verdi. Burası bugünkü Botany-Bay'dir. Yarı aptal diyebileceğimiz yerlilerle ilişkileri pek ilginç geçmedi. Kuzeye doğru çıktı ve 16° enleminde, Tribulation Burnu yakınında, *Endeavour*, sahilden sekiz fersah uzaktaki bir mercan bankına çarptı. Her an batma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Erzaklar ve toplar denize atıldı. Ama ertesi gece, deniz yükselince, hafiflemiş gemi yüzmeye başladı; batmamasının sebebi, açılan su deliğinin bir mercan parçasıyla tıkanmış olmasıydı. Cook gemisini küçük bir koya götürebildi. *Endeavour* adını verdiği bir ırmak dökölmekteydi buraya. Tamiratların sürdüğü üç ay bo-

¹ Venüs gezegeninin Güneş'in önünden geçişi 1769 yılında gerçekleşmiş olmalıdır. Oldukça ender rastlanan bu olay astronomik açıdan büyük önem taşıyordu. Gerçekten de, yeryüzüyle Güneş arasındaki mesafeyi tam olarak ölçmeyi sağladığı sanılır. (J.V.)

yunca bu koyda konaklayan İngilizler yerli halkla gerekli ilişkiyi kurmaya çalıştılar. Ama pek başarılı olamadılar ve yeniden yelken açtılar. *Endeavour* kuzeye doğru yoluna devam etti. Cook Yeni-Gine ile Yeni-Hollanda arasında bir boğaz olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Yeni tehlikelerin ardından, gemisini binlerce kez kaybetme korkusu yaşadktan sonra, güneybatıya doğru genişçe açılan denizi gördü. Boğaz vardı sahiden. Boğazdan geçtiler. Cook küçük bir adaya indi ve keşfettiği kıyı şeridine İngiltere adına sahip çıkarak, buralara son derece İngilizvari olan Güney Yeni Galleri adını verdi. Üç yıl sonra, cesur gemici *Adventure* ve *Resolution* adlı gemilere komuta etmekteydi. Kaptan Furneaux *Adventure*'un güvertesinde Van-Diemen toprağının sahillerini keşfetmeye gidiyordu. Ve buraların Yeni-Hollanda'nın parçası olduğu varsayımıyla geri döndü. 1777'de, üçüncü yolculuğu sırasında Cook *Resolution* ve *Discovery* adlı gemileriyle Van-Diemen toprağındaki Adventure Koyu'na demir attı. Birkaç ay sonra, Sandwich Adaları'na doğru buradan yola çıkacak ve orada ölecektir.

“Büyük bir adamdı, dedi Glenarvan.

“Bugüne kadar var olmuş denizcilerin en ünlüsü. Botany-Bay’de bir koloni kurma fikrini İngiliz Hükümeti’ne tavsiye eden kişi, arkadaşları Banks’ti. Onun ardından her millettten gemiciler atılıma geçtiler. La Pérouse’un Botany-Bay’de yazdığı 7 Şubat 1787 tarihli son mektubunda, bahtsız denizci Carpentarie Körfezi’ni ve Van-Diemen topraklarına kadar tüm Yeni-Hollanda sahilini ziyaret etme niyetini belirtir. Yola çıkar ve geri dönmez. 1788 yılında Kaptan Philipp, Port-Jakson’da ilk İngiliz kolonisini kurar. 1791 yılında Vancouver yeni kıtanın güney sahillerinde önemli bir deniz gezisine çıkar. 1792 yılında, La Pérouse’u aramak üzere sefere gönderilen Entrecasteaux Yeni-Hollanda’yı batıdan güneye dolaşır, yolu üzerinde o zamana kadar bilinmeyen adaları keşfeder. 1795 ve 1797 yıllarında iki genç adam, Flinders ve Bass, sekiz ayak uzunluğunda bir teknede cesaretle güney sahillerini keşfe girerler ve 1797 yılında Bass, Van-Diemen toprakları ile Yeni-Hollanda arasından, kendi adını taşıyan boğazdan geçer. Aynı yıl, Amsterdam Adası’nın kâşifi Vlaming doğu sahillerinde Swan-River Nehri’ni keşfediyordu. Burada türlerinin en güzeli olan siyah kuğular

oynaşmaktaydı. Flinders'a gelince, 1801 yılında keşiflerine yeniden başladı ve 138° 58' boylamı ve 35° 40' enleminde, Encounter-Bay'de, Kaptan Baudin ile Kaptan Hamelin'in idaresindeki iki Fransız gemisi olan *Géographe* ve *Naturaliste* ile karşılaştı.”

“Ah! Kaptan Baudin mi?” dedi binbaşı.

“Evet! Niçin şaşırdınız?” diye sordu Paganel.

“Yok bir şey. Devam edin, sevgili Paganel.”

“Devam ediyorum. Bu gemicilerin adlarına Kaptan King'inkini de ekliyorum. 1817'den 1822'ye kadar, Yeni-Hollanda'nın tropikal kıyılarının keşfini tamamlamıştır.”

“Yirmi dört isim oldu,” dedi Robert.

“Güzel,” dedi Paganel, “binbaşının karabinasının yarısı şimdiden benim. Denizcileri bitirdiğime göre, seyyahlara geçebilirim.”

“Çok iyi, Bay Paganel,” dedi Lady Helena. “Şaşırtıcı bir belleğiniz olduğunu itiraf etmek gerek.”

“Oldukça da tuhaf bir durum,” diye ekledi Glenarvan, “hele söz konusu adam bu kadar...”

“Bu kadar dalgın olursa, diye ekledi aceleyle Paganel. “Oh! Yalnızca tarihleri ve olay-

ları hatırlarım. Hepsi bu.”

“Yirmi dört,” diye tekrarladı Robert.

“Evet, yirmi beş, Teğmen Daws. 1789 yılında, Port-Jakson’daki koloninin kurulmasından bir yıl sonraydı. Yeni kıta dolaşılmıştı ama içinde neler olduğunu kimse söyleyemezdi. Doğu sahillerine paralel uzun bir dağ sırası içeriye ulaşmayı engelliyor gibiydi. Teğmen Daws, dokuz gün yürüdükten sonra, geri dönmek ve yeniden Port-Jakson’a gelmek zorunda kaldı. Aynı yıl, Yüzbaşı Tench de bu yüksek dağ zincirini aşmaya çalıştı ve başaramadı. Bu iki başarısızlık üç yıl boyunca seyyahların bu güç göreve girişmelerini engelledi. 1792 yılında cesur bir Afrika kâşifi olan Albay Paterson aynı girişimde başarısız kaldı. Ertesi yıl, İngiliz Donanması’nın basit bir deniz onbaşısı, cesur Hawkins öncellerinin aşamadığı hattı yirmi mil aştı. On sekiz yıl boyunca, belirtebileceğim iki isim var yalnızca. Ünlü denizci Bass ve koloninin bir mühendisi olan Bay Bareiller. Bunlar da öncellerinden daha başarılı olamadılar. 1813 yılına geliyorum. Nihayet o yıl Sydney’in batısında bir geçit keşfedildi. Genel Vali Macquarie 1815 yılında buradan geçti ve Mavi Dağlar’ın ötesinde Bat-

hurst şehri kuruldu. O dönemden itibaren, 1819 yılında Throsby, ülkenin üç yüz milini katetmiş olan Oxley, çıkış noktaları tam olarak otuzyedinci paralelin geçtiği Twofold Koyu olan Howel ve Hune ve 1829-1830 yıllarında Darling ile Murray nehirlerinin akış yollarını keşfeden Yüzbaşı Sturt, yeni başarılarla coğrafyayı zenginleştirmiş ve kolonilerin gelişmesine yardımcı olmuşlardır.”

“Otuz altı, dedi Robert.

“Mükemmel! Oldukça ilerledim,” dedi Paganel. “Şimdi sayacağım isimleri anmadan geçemem. 1840 ve 1841 yıllarında Eyre ve Leichhardt; 1845 yılında Sturt, 1846 yılında Gregory ve Helpmann kardeşler Batı Avustralya’da ülkenin bir bölümünü katettiler. Kennedy 1847 yılında Victoria Nehri’nden geçti ve 1848 yılında da Kuzey Avustralya’yı dolaştı. Gregory 1852 yılında, Austin 1854 yılında, Gregory’ler 1855’ten 1858’e kadar kıtanın kuzeybatısında keşif gezileri yaptılar; Babbage da Torrens Gölü’nden Eyre Gölü’ne kadar ilerledi. Nihayet, Avustralya yıllıklarındaki ünlü bir seyyaha geliyorum. Stuart kıta içinde, geçmesi cesaret isteyen güzergâhını üç kez katetti. Kıta içlerine gerçekleştirdiği ilk gezisi 1860 ta-

rihlidir. Avustralya'nın güneyden kuzeye dört kez nasıl katedildiğinin hikâyesini isterseniz daha sonra anlatırım size. Bugün, bu uzun isim listesini tamamlamakla yetineceğim. Bili-min pek cesur öncülerinin adlarına, 1860'tan 1862'ye kadar olan süre için, Şunları da eklemeliyim: Dempster kardeşler, Clarkson ve Harper, Burke ve Wills, Neilson, Walker, Landsborough, Mackinlay, Howit...

“Elli altı!” diye haykırdı Robert.

“Güzel! Binbaşı,” dedi Paganel, “size fazlasını da vereceğim, çünkü ne Duperrey'i, ne Bougainville'i, ne Fitz-Roy'u, ne Wickam'ı, ne de Stokes'u saydım henüz...”

“Yeter!” dedi binbaşı, rakam karşısında bunalmıŐtı.

“Ne P rou'yu, ne Quoy'u,” diye devam etti Paganel, bir ekspres hızıyla, “ne Bennett'i, ne Cuningham'ı, ne Nutchell'i, ne Tiers'i...”

“Lütfen!”

“Ne Dixon'u, ne Strelesky'yi, ne Reid'i, ne Wilkes'i, ne Mitchell'i...”

“Durun, Paganel,” dedi Glenarvan, kahkahalarla gülüyordu. “Őanssız Mac Nabbs'ı bunnaltmayın. Bağışlayıcı olun! Yenildiğini itiraf ediyor.”

“Ya karabinası?” diye sordu coğrafyacı muzaffer bir edayla.

“O sizindir, Paganel,” cevabını verdi binbaşı, “onu çok özleyeceğim. Ama tüm bir topçu müzesini bile kazanacak kadar hafızanız var.”

“Onun Avustralya’sını,” dedi Lady Helena, “daha iyi tanımak imkânsız. Ne en ufak bir adı, ne de en küçük bir olayı...”

“Oh! En ufak olay bile öyle mi!” dedi binbaşı başını sallayarak.

“Yine ne oldu Mac Nabbs?” diye bağırdı Paganel.

“Şunu diyorum ki, Avustralya’nın keşfiyle ilgili olayların hepsini belki de bilmiyor olabilirsiniz.”

“Bakın hele!” dedi Paganel, son derece ki-birli bir havayla.

“Peki ya sizin bilmediğiniz bir olayı anlatırsam, karabinamı bana geri verir misiniz?” diye sordu Mac Nabbs.

“Anında, binbaşı.”

“Anlaştık mı?”

“Anlaştık.”

“Pekâlâ. Biliyor musunuz, Paganel, Avustralya niçin Fransa’ya ait değildir?”

“Bana kalırsa...”

“Ya da, en azından, İngilizlerin bu konudaki gerekçesi nedir?”

“Bilmiyorum, binbaşı, cevabını verdi Paganel, incinmiş bir halde.

“Çok basit, aslında ürkek biri olmayan Yüzbaşı Baudin 1802 yılında Avustralya kurbağalarının vıraklamalarından öyle korktu ki, alelacele demir aldı ve bir daha geri dönmek üzere kaçtı.”

“Ne!” diye haykırdı bilgin, “İngiltere’de böyle mi diyorlar? Ama bu pek kötü bir şaka!”

“Çok kötü, itiraf etmeliyim,” cevabını verdi binbaşı, “ama Birleşik Krallık’ta tarihsel bir vaka olarak geçmektedir.”

“Bu alçakça bir şey!” diye haykırdı vatansever coğrafyacı. “Ciddi olarak mı söyleniyor bu?”

“Bunu kabul etmek zorundayım, sevgili Paganel, dedi Glenarvan, kopan kahkahalar arasında. “Nasıl olur da siz bunu bilmezsiniz?”

“Kesinlikle bilmiyorum. Ama itiraz ediyorum! Ayrıca, İngilizler bize ‘kurbağa yiyicileri’ der. Genellikle de insan yediği şeyden korkmaz.”

“Böyle de denebilir, Paganel, dedi binbaşı mütevazı bir şekilde gülümseyerek.

İşte, böylece, Purdey Moore ve Dickson'ın
ünlü karabinası Binbaşı Mac Nabbs'ın mülki-
yetinde kaldı.

HİNT OKYANUSU'NUN ÖFKESİ

Bu konuşmadan iki gün sonra, öğleyin haritadaki yerlerini saptayan John Mangles; *Duncan*'ın 113° 37' boylamında bulunduğunu bildirdi. Yolcular gemi haritasını incelediler ve Bernouilli Burnu'yla aralarında aşağı yukarı beş derece olduğunu sevinçle gördüler. Bu burun ile Entrecasteaux Burnu arasında Avustralya sahili, 37 paralelin, iki ucunu birleştirdiği bir yay çiziyordu. *Duncan* ekvatora doğru çıkarsa, yüz yirmi mil kuzeyde kalan Chatham Burnu'nu çabucak görürdü. O sırada Avustralya kıtasının siper olduğu Hint Denizi'nin bu bölümünde yol almaktaydı. Dolayısıyla, dört gün içinde Bernouilli Burnu'nun ufukta görüleceği umut edilebilirdi.

Batı rüzgârı o zamana kadar yatın ilerlemesini kolaylaştırmıştı. Ama birkaç günden beri rüzgâr hafiflemeye yüz tutmuştu; giderek iyi-

ce azaldı. 13 Aralık'ta tamamen dindi ve hareketsiz yelkenler direklerden sarktı. Güçlü uskuru olmasaydı *Duncan* okyanusun sakin sularının esiri olurdu.

Havanın bu hali sonsuza dek sürebilirdi. Akşamleyin, *Glenarvan* bu konuda *John Mangles*'la konuşmaktaydı. Kömür ambarının boşalmakta olduğunu gören genç kaptan rüzgârın böyle sakinleşmesine pek sıkılmış gibiydi. Gemisinin tüm yelkenlerini açmıştı, en ufak esintiden bile yararlanmak için yardımcı yelkenlerini ve ıstralya yelkenlerini de çekmişti; ama tayfaların deyişiyle, bir şapka dolduracak kadar bile esinti yoktu.

“Yine de, dedi *Glenarvan*, “çok şikâyet etmeyelim, ters yönden esmesindense rüzgârın yokluğu daha iyidir.”

“Saygıdeğer Efendimiz haklı, dedi *John Mangles*, “ama, özellikle bu ani durgunlukların ardından havada değişiklik meydana gelir. Bundan çekiniyorum; rotamız musonların sınırından geçiyor.¹ Bu rüzgârlar ekimden nisan ayına kadar kuzeydoğudan eserler. Rüzgârı baştan alırsak, ilerleyişimiz oldukça yavaşlar.”

“Ne yapalım, *John*? Eğer bu terslik başımı-

¹ Hint Okyanusu'nda son derece şiddetle esen rüzgârlar. Yönleri sabit değildir, mevsime göre değişir ve yaz musonları genellikle kış musonlarının tersi yöndedir. (J.V)

za gelirse, boyun eğmek zorundayız. Sonuçta gecikmiş oluruz yalnızca.

“Kuşkusuz, eğer buna bir de fırtına eklenmezse tabii.”

“Havanın bozmasından mı çekiniyorsunuz?” dedi Glenarvan, o sırada ufuktan en yüksek noktaya kadar bulutsuz gözüken gökyüzünü inceleyerek.

“Evet,” dedi kaptan, “Saygıdeğer Efendimiz’e bunu söylüyorum ama Lady Glenarvan’ı ve Miss Grant’i korkutmak istemem.”

“Akıllıca davranıyorsunuz. Nedir durum?”

“Fırtına işaretleri var. Gökyüzünün görüntüsüne güvenmeyin, lordum. Bundan daha aldatıcı bir şey olamaz. İki günden beri barometre endişe verici biçimde düşüyor. Şu anda yirmi yedi parmakta.¹ Bu durum, gözardı edemeyeceğim bir uyarıdır. Özellikle Güney denizlerinin öfkesinden çekiniyorum, çünkü daha önce de bununla karşılaştım. Güney Kutbu’nun geniş buzullarında yoğunlaşan buharlar son derece şiddetli bir hava akımına yol açar. Böylece kutup ve ekvator rüzgârları mücadeleye girer ve siklonlar, tornadolar ve çeşitli fırtınalar görülür. Bunlara karşı bir geminin

¹ 73.09 santimetre. Barometre sütununun normal uzunluğu 76 santimetre. (J V.)

mücadele etmesi pek kolay değildir.”

“John,” dedi Glenarvan, “*Duncan* sağlam bir gemidir, kaptanı maharetli bir denizcidir. Fırtına gelse de kendimizi savunmayı biliriz!”

John Mangles, endişelerini ifade ederek denizcilik güdüsüne uygun davranıyordu. Hava durumunu gözleyenler için kullanılan İngilizce deyimle, yetenekli bir “weatherwise”dı. Barometrenin sürekli düşüşü nedeniyle gemisinde tüm önlemleri alıyordu. Gökyüzünden henüz anlaşılmayan şiddetli bir fırtına bekliyordu, şaşmaz aygıtının kendisini yanıltmasına imkân yoktu. Hava akımları, cıva sütununun yüksek olduğu yerlerden düştüğü yerlere doğru akın ederler. Buralara doğru yaklaşıldıkça hava tabakalarının düzeyi de hızla yeniden oluşur ve rüzgâr şiddetlenir.

John tüm gece boyunca güvertede kaldı. Saat on bire doğru gökyüzü güney tarafında kararmaya başladı. John tüm adamlarını yukarıya çıkardı ve küçük yelkenleri indirtti. Yalnızca mizana yelkenini, randa yelkenini, gabya yelkenini ve floklarını bıraktı. Gece yarısı rüzgâr esmeye başladı. Oldukça şiddetliydi, hava molekülleri saniyede altı tuaz hızla sürüklenmekteydiler. Direklerin çatırtısı, ya-

pılan manevraların sarsıntısı, yaka ipiyle tutulan yelkenlerin kimi zaman çıkardığı sert gürültü ve iç bölmelerin gıcırtısı sonucunda yolcular o ana kadar farkında olmadıkları şeyi öğrendiler. Paganel, Glenarvan, binbaşı ve Robert güverteye çıktı. Kimileri merak içinde, kimileri de birşeyler yapmaya hazırdı. Berrak ve yıldızlı bıraktıkları bu gökyüzünde, leopar derisi gibi benekli şeritlerle birbirinden ayrılmış koyu bulutlar dolaşıyordu.

“Kasırğa mı?” diye sordu Glenarvan John Mangles’a.

“Henüz değil, ama yakında,” cevabını verdi kaptan.

O sırada, gabya yelkeninin alt camadana vurulmasını emretti. Tayfalar ip merdivene atıldılar ve kısaltılmış sereni üzerinde güçlkle yuvarlayarak yelkenin yüzeyini küçülttüler. John Mangles, yatı desteklemek ve yalpa hareketlerini yumuşatmak için mümkün olduğunca fazla yelken korumaya çalışıyordu.

Bu önlemler alındıktan sonra, pek yakında zincirlerinden boşanacak olan kasırganın saldırısına hazırlıklı olmak için Austin’e ve mürettebat şefine emirler verdi. Sandalların bağlama halatları ve palamarları çift kat atıldı.

Top tarafındaki palangalar güçlendirildi. Çarmıklar ve patrisalar sağlamlaştırıldı. Ambar ağızları kapatıldı. John, canla başla çarpışan bir subay gibi, rüzgârın karşısına dikilmişti ve kış güvertenin tepesinde durarak, bu fırtınalı göğün sırlarını çekip almaya çalışıyordu.

O sırada, barometre yirmi altı parmağa düşmüştü. Bu düşüş barometre sütununda ender görülürdü ve *storm-glass*¹ fırtınaya işaret ediyordu.

Saat sabahın biriydi. Kamaralarında şiddetle sarsılan Lady Helena ve Miss Grant güverteye çıkarak kendilerini tehlikeye atmışlardı. O sırada rüzgârın hızı saniyede on dört *tuz*'di. Sabit halatlar arasında güçlü ıslık sesleri çıkarmaktaydı. Bu metal ipler, bir enstrümanınkiler gibi, sanki dev bir keman yayı onları hızla titreştiriyormuşçasına çınlıyor, makaralar birbirine çarpıyordu; halatlar, makaraların pürüzlü oluklarında keskin sesler çıkarıyor; yelkenler top patlamasına benzer gürültüler meydana getiriyorlardı; şimdiden korkunç hale gelen dalgalar, köpüklü tepelerinde yuva kurmuş efsanevi kuş gibi suda oynayan yata

¹ Rüzgârın yönüne ve atmosferin elektrik yüküne göre görünüm değiştiren kimyasal bir karışım içeren cam tüpler. Bunların en iyilerini İngiliz Donanması optik uzmanları Bay Negretti ve Bay Zambra imal etmiştir. (J.V.)

saldırmaktaydılar.

Kaptan, bayan yolcuları fark ettiğinde hızla onların yanına gitti ve kamaralarına dönmelerini rica etti; büyük dalgalar şimdiden gelmeye başlamıştı ve güverte her an sular içinde kalabilirdi: Doğa güçlerinin çıkardığı gürültü öyle şiddetliydi ki, Lady Helena genç kaptanı güçlkle işitebiliyordu.

“Hiç tehlike yok değil mi?” diye sorabildi yine de hafif bir yatışma anında.

“Hiç yok, bayan,” cevabını verdi John Mangles, “ama güvertede kalamazsınız, siz de Miss Mary.”

Lady Glenarvan ve Miss Grant, bir ricaya benzeyen emre karşı koymadılar ve tam kamaralarına girmişlerdi ki, arka aynalığın üzerinden aşır gelen bir dalga bulundukları bölmedeki camları titretti. O sırada, rüzgârın şiddeti iki katına çıktı. Direkler yelkenlerin bas-kısı altında büküldüler, yat dalgaların üstünde havalanmış gibiydi.

“Mizanayı topla!” diye bağırdı John Mangles, “gabyayı ve flokları indir!”

Tayfalar halatların başına koştular. Yelken ipleri iyice gevşetildi, floklar göğün gürültüsünü bastıran bir sesle aşağıya çekildi ve baca-

sından siyah dumanlar tüten *Duncan*, uskurunun zaman zaman su yüzeyine çıkan kollarıyla, düzensiz bir biçimde suları dövmekteydi.

Glenarvan, binbaşı, Paganel ve Robert *Duncan*'ın dalgalarla bu mücadelesini korkuyla karışık bir hayranlıkla izliyorlardı. Küpeşte parmaklıklarına güçlü bir şekilde yapışmışlardı, ağızlarını bıçak açmıyordu ve fırtınakuşu sürülerine, zincirinden boşanmış rüzgârlarda oynaşan, şu uğursuz fırtınakuşlarına bakıyorlardı.

O sırada, kasırganın çıkardığı seslerden daha güçlü ve sağır edici bir ıslık işitildi. Buhar, egzoz borusundan değil, kazan supaplarından şiddetle fişkırmaktaydı. Alarm düdüğü olağanüstü bir güçle çaldı. Yat ürkütücü bir şekilde yana yattı ve dümeni elinde tutan Wilson, yatın beklenmedik bir dönüşüyle devrildi. *Duncan* dalgaları yandan alıyor ve dümene hâkim olunamıyordu.

“Ne oldu?” diye haykırdı John Mangles, kaptan köprüsüne koşarak.

“Gemi yan yatıyor!” cevabını verdi Tom Austin.

“Dümenimiz çalışmıyor mu?”

“Makine başına! Makine başına!” diye hay-

kırdı mühendis.

John makineye doğru koştı ve merdivene çöktü. Bir buhar bulutu odayı doldurmuştu: pistonlar silindirlerin içinde hareketsizdi; hareket kollarından yataktaki eksen millerine hiç hareket iletilmiyordu. O sırada, yararsız çabaları gören ve kazanlarından endişe duyan makinist girişi kapadı ve egzoz borusundan buharın çıkmasına izin verdi.

“Ne oldu?” diye sordu kaptan.

“Uskur bozuldu ya da takıldı, cevabını verdi makinist, “çalışmıyor.”

“Ne! Kurtarmak imkânsız mı?”

“İmkânsız.”

Bu kazaya çare bulma zamanı değildi; tartışmasız bir durum vardı ortada: uskur işlemiyordu ve buhar, uskur çalışmadığından supaplardan kaçıyordu. John yelkenlere başvurmak ve en tehlikeli düşmanı olmuş bu rüzgâra karşı onlardan medet ummak zorundaydı.

Yukarı çıktı ve iki kelimeyle durumu Lord Glenarvan’a anlattı. Sonra, diğer yolcularla birlikte içeriye girmesi için ona da baskı yaptı. Glenarvan güvertede kalmak istedi.

“Hayır, Saygıdeğer Efendimiz,” dedi John Mangles kesin bir sesle, “burada müretteba-

tımla yalnız olmalıyım. İçeri girin! Gemi sürüklenebilir ve dalgalar sizi merhametsizce alıp götürür.”

“Ama yardımcı olabiliriz...”

“İçeri girin, girin lordum, öyle gerekiyor! Bazı durumlar vardır ki, geminin efendisi ben olurum! Çekilin, bunu sizden rica ediyorum!”

John Mangles'ın böyle bir otoriteyle konuşuyor olması için durumun son derece tehlikeli olması gerekiyordu. Glenarvan, itaat ederek örnek olması gerektiğini anladı. Bunun üzerine, üç arkadaşıyla birlikte güverteden ayrıldı ve doğa güçleriyle bu mücadelenin sonucunu endişeyle bekleyen iki bayanın yanına vardı.

“Benim yiğit John'um yürekli biri!” dedi Glenarvan salona girerken.

“Evet, dedi Paganel, “sizin büyük Shakespeare'inizin şu kamburunu hatırlatıyor bana. *Fırtına* dramasında, gemisinde taşıdığı krala haykırır:

‘Çıkın dışarı! Sessizlik! Kamaralarınıza! Bu doğa güçlerini susturamıyorsanız, siz susun! Çekilin yolumdan diyorum size!’”

Bu sırada John Mangles gemiyi, takılmış uskurunun yol açtığı tehlikeli durumdan çı-

karmak için bir saniye bile kaybetmemiştir. Yolundan mümkün olduğunca az sapmak için olabildiğince az yelken kullanmaya kararlıydı. Yelkenleri korumak ve fırtınaya yan tarafını verecek şekilde onları eğik olarak brasya etmek önemliydi. Alt camadanlı gabya yelkeniyle grandi yelkeninin payandası üzerindeki bir tür trinketa yelkeni açıldı ve dümen yekesi rüzgâra doğru çevrilmişti.

Gemicilik bakımından üstün yeteneklere sahip yelkenli, mahmuzu hissedilen hızlı bir at gibi atıldı ve saldıran dalgalara yanını verdi. Bu kadar az sayıda yelken dayanabilecek miydi? Dundee'nin en iyi bezinden yapılmışlardı ama bunca şiddete hangi kumaş direnebilirdi?

Olabildiğince az yelken açılması, dalgalara yatın en sağlam tarafını verme ve onu ilk rotasında tutma açısından kolaylık sağlıyordu. Bununla birlikte, tehlikesiz olduğu söylene-
mezdi, çünkü gemi dalgalar arasındaki dev boşluklara düşebilir ve kurtulamayabilirdi. Ama John Mangles'ın manevra yapma şansı yoktu ve direklerle yelkenler aşağıya inmedikçe bu az sayıdaki yelkenlerini korumaya karar verdi. Mürettebatı yanında, gözünün önündeydi, nerede ihtiyaç olursa oraya atıl-

maya hazırdı. Halatlara yapışan John, öfkeli denizi gözlemekteydi.

Gecenin geri kalanı bu koşullarda geçti. Gündoğumunda fırtınanın dineceği umuluyordu. Ama nafile! Sabahın sekizine doğru rüzgâr daha da şiddetlendi ve saniyede on sekiz tuazlık bir hızla kasırgaya dönüştü.

John bir şey söylemese de gemisi ve içindekiler için kaygı duyuyordu. *Duncan* korkunç biçimde yan yatmıştı. Ambar payandaları çatırdıyor ve mizananın ek direği zaman zaman dalgaların tepesinde şaklıyordu. Bir an, tüm mürettebat yatın bir daha doğrulmayacağını sandı. Tayfalar, elde balta, *grandi* direğinin halatlarını kesmeye atıldıkları sırada, yaka iplerinden kurtulan yelkenler devasa albotroslar gibi havalandılar.

Duncan tekrar doğruldu. Ama dalgaların üzerinde desteksiz, yönsüz kalmıştı; öyle korkunç biçimde sallanıyordu ki direkleri dipplerinden kopacak gibiydi. Böyle bir yalpaya uzun süre dayanamazlardı, tepeleri bel veriyordu ve çok geçmeden, açılmış borda kaplamaları, ayrılmış eklem yerleri suların girmesine izin verecekti belli ki.

John Mangles'ın tek çaresi vardı: bir fırtına

yelkeni açıp bu kötü durumdan kurtulmak. Yirmi defa başarısızlığa uğradıktan sonra, saatler süren bir çalışmanın ardından başardı. Trinketa yelkeni mizana payandası üzerine ancak gecenin üçünde çekilebildi ve rüzgâra verildi.

O zaman, bu yelken parçası altında, *Duncan* kendini koyverdi ve hesaplanamayacak bir hızla rüzgârı ardına alarak ilerlemeye başladı. Böylece, fırtınanın onu sürüklediği kuzeydoğuya doğru gidiyordu. Mümkün olduğunca süratli olması gerekiyordu, çünkü güvenliği sadece buna bağlıydı. Kimi zaman, kendisiyle birlikte gelen dalgaları aşarak, onları ince uzun burnuyla yarıyor, devasa bir balina gibi dalgalara gömülüyor ve güvertesinin önden arkaya sular içinde kalmasına yol açıyordu. Kimi zamansa hızı, dalgalarınkine eşit oluyor, dümeni oynamıyor ve kendisini enlemesine bir duruma gelme tehlikesiyle karşı karşıya bırakan ani ve keskin dönüşler yapıyordu. Nihayet, kasırganın gücüyle dalgaların gemiden daha hızlı gittiği de oldu; o zaman dalgalar geminin tepesinden aşıyor ve tüm güverte, karşı konulmaz bir şiddetle, arkadan öne doğru yıkanıyordu.

15 Aralık günü ve o günü izleyen gece boyunca, kâh umut kâh umutsuzluk yaratan tehlikeli durum devam etti. John Mangles görev yerini bir an bile terk etmedi; ağzına tek lokma koymadı; soğukkanlı yüzünün dışa yansıtmadığı endişelerle kıvrandı ve gözleriyle, kuzeyde yığılmış sisleri inatla delmeye çalıştı.

Gerçekten de, her şey endişe vericiydi. Yolunun dışına itilmiş olan *Duncan* Avustralya kıyısına hiçbir şeyin engelleyemeyeceği bir hızla ilerliyordu. John Mangles, içgüdüleriyle –başka türlü değil– geniş yatın yıldırım hızıyla sürüklendiğini hissediyordu. Yelkenliyi her an binlerce parçaya ayırabilecek gizli kayalıklardan çekinmekteydi. Rüzgâr altında kıyının on iki milden daha az bir mesafede olmadığı kanısındaydı. Çünkü kara demek deniz kazası demektir, geminin yitirilmesidir. Öfkesine boyun eğdiğinde bile bir gemi kendini savunabileceğinden, uçsuz bucaksız okyanus yüz kere tercih edilir. Ama fırtına kıyıya fırlattığında gemi yok olup gider.

John Mangles Lord Glenarvan'ı bulmaya gitti. Onunla özel olarak konuştu. Durumun ciddiyetini küçümsemeden, olduğu gibi anlat-

tı. Her şeye hazır bir denizcinin soğukkanlılığıyla yüzüne baktı ve *Duncan*'ı belki kıyıya sokmak zorunda kalacağını söyleyerek sözlerini bitirdi.

“İçindekileri kurtarmak için, eğer mümkünse, lordum.

“Yapın, John, dedi *Glenarvan*.

“Ya *Lady Helena*? *Miss Grant*?”

“Onlara son anda haber veririm, denizde kalma ümidi tamamen yok olduğunda. Siz beni uyarırsınız.”

“Uyaracağım, lordum.

Glenarvan bayanların yanına geri döndü. Tüm tehlikeyi bilmeseler de, eli kulağında olduğunu hissediyorlardı. Büyük bir cesaret gösteriyorlardı, en azından arkadaşları kadar cesurdular. *Paganel*, hiç sırası değilken, hava akımlarının yönü hakkında teorilere girişmişti. Kendisini dinleyen *Robert*'e, tornadolar, siklonlar ve doğrusal fırtınalar arasında ilginç karşılaştırmalar yapıyordu. Binbaşuya gelince, bir Müslümanın kaderciliğiyle sonu beklemekteydi.

Saat on bire doğru, kasırga biraz yavaşlamış gibi gözüktü, sis dağıldı ve ortalık hızla aydınlanırken John, rüzgâr altında altı mil

uzakta duran alçak karayı görebildi. Büyük bir hızla oraya yaklaşmaktaydılar. Dev dalgalar elli ayak ve üstü gibi olağanüstü yüksekliklerde patlıyordu. John, böyle bir yüksekliğe çıktıklarına göre orada bir dayanak noktası bulduklarını anladı.

“Kum bankları var,” dedi Austin’e.

“Bence de,” dedi ikinci kaptan.

“Tanrı’ya emanetiz,” dedi John. “*Duncan*’ın geçebileceği bir yer sunmazsa ve bizi oraya yöneltmezse bittik.”

“Şu anda deniz yükselmiş halde, kaptan, belki de bu bankları aşabiliriz.”

“Şu dalgaların öfkesine bakın, Austin! Hangi gemi bunlara dayanabilir! Tanrı’ya dua edelim de bize yardım etsin, dostum.

Bu sırada, *Duncan*, fırtına yelkeni altında, korkunç bir hızla sahile doğru ilerliyordu. Bir süre sonra, sarp katmanlara iki milden az kalmıştı. Sis yüzünden kara her geçen saniye daha az görünür hale gelmekteydi. Yine de, John bu köpüklü sınırın ötesinde daha sakin bir havuz fark edebildi. Orada, *Duncan* nispeten güvende olabiliyordu. Ama oraya nasıl geçecekti?

John yolcularını güverteye çıkarttı. Kaza

anı geldiğinde içeride kapalı kalmalarını istemiyordu. Glenarvan ve arkadaşları korkunç denize baktılar. Mary Grant'in benzi attı.

"John," dedi alçak sesle Glenarvan genç kaptana, "ben karımı kurtarmaya çalışacağım, ya da onunla birlikte yok olurum. Sen de Miss Grant'le ilgilen.

"Evet, Saygıdeğer Efendimiz," dedi John Mangles, Lord'un elini nemli gözlerine götürürken.

Duncan, bankların dibinden ancak birkaç gomina uzaktaydı. O sırada yükselmiş olan deniz, yatın bu tehlikeli sığılıkları aşmasına yetecek kadar suyu omurgası altında biriktirmişti kuşkusuz. Ama yelkenliyi bir kaldırıp, bir bırakan dev dalgalar, omurgasını kaçınılmaz olarak dibe vurduracaktı. Bu dalgaların hareketini yumuşatmanın, sıvı moleküllerinin kaymasını kolaylaştırmanın, kısacası bu fırtınalı denizi sakinleştirmenin bir yolu var mıydı?

John Mangles'ın aklına son bir fikir geldi.

"Yağ!" diye haykırdı, "çocuklar, yağ akıtın! Yağ akıtın!"

Bu sözler tüm mürettebat tarafından hemen anlaşıldı. Kimi zaman başarılı olan bir

yöntemi kullanacaklardı. Dalgaları bir yağ tabakasıyla örterek öfkelerini yatıştırabilirlerdi. Bu tabaka üstte kalır ve kayganlaştırdığı suların gücünü yok edebilirdi. Etkisi hemen görülür ama çabuk geçerdi. Bu yapay denizden bir tekne geçtiğinde, denizin öfkesi artardı. Arından gelme tehlikesini göze alanın vay haline!¹

Fok yağı yedeklerini taşıyan variller, tehlike karşısında güçleri yüz kat artmış mürettebat tarafından ön kasaraya çekildi. Variller baltalarla delindi ve iskele ile sancak küpeşterleri üstüne yerleştirildi.

Uygun zamanı kollayan John Mangles, “Sıkı tutun!” diye haykırdı.

Yirmi saniye içinde, yat, güröldeyen bir dalganın tıkadığı dar geçidin girişine vardı. Tam anıydı.

“Tanrı’ya emanet olun!” diye haykırdı genç kaptan.

Variller boca edildi, teknenin yanlarından yağ dalgaları akıyordu. O anda, yağlı örtü, deyim yerindeyse, denizin köpüklü yüzeyini aynı düzeye getirdi. *Duncan* durulmuş suların

¹ Bu nedenle denizcilik yönetmelikleri, arkalarından gelen ve aynı geçişi kullanacak bir gemi olduğunda kaptanların bu umutsuz yöntemle başvurmasını yasaklardı. (J.V.)

üzerinde uçtu ve bir süre sonra sakin bir havuzda buldu kendini, korkunç bankların ötesine geçmişti. Okyarius ise, kösteklerinden kurtulmuş gibi, tarifi imkânsız bir öfkeyle onun ardında yükseklere çıkmaktaydı.

BERNOUILLI BURNU

John Mangles'ın ilk işi çift demir atarak gemisini sıkıca bağlamak oldu. Beş kulaç suya demir atmıştı. Dip güzeldi. Sıkıca tutunmayı sağlayan sert çakıllardan oluşmuştu. Dolayısıyla, demirin taraması ya da karaya oturma gibi bir tehlike yoktu. *Duncan*, tehlikelerle geçen onca saatin ardından, açıklardan gelen rüzgârlara karşı değirmi, yüksek bir noktanın koruduğu bir tür küçük koyda bulunuyordu.

Lord Glenarvan, genç kaptanın elini sıkarak, "Teşekkürler, John, demişti.

Ve John bu iki kelimeyle cömertçe ödüllendirildiğini hissetti. Glenarvan, çektiği sıkıntıların sırrını, kendi içinde sakladı ve ne Lady Helena, ne Mary Grant, ne Robert, kurtulmuş oldukları tehlikelerin ciddiyetini anlamadılar.

Önemli bir noktanın aydınlatılması gereki-

yordu. Bu korkunç fırtına *Duncan*'ı sahilin ne-
resine fırlatmıştı? Rotasını belirleyen paralele
tekrar kavuşması nasıl mümkün olacaktı? Gü-
neybatısında kalan Bernouilli Burnu ne kadar
mesafedeydi? John Mangles'a sorulan ilk soru-
lar bunlar oldu. John, hemen, bulundukları
yer konusundaki belirlemelerini yaptı ve göz-
lemlerini gemi haritasında işaretledi.

Kısacası, *Duncan* yolundan fazla sapma-
mıştı: olsa olsa iki derece. $136^{\circ} 12'$ boylamın-
da ve $35^{\circ} 07'$ enleminde, Güney Avustral-
ya'nın dillerinden birini oluşturan ve Berno-
uilli Burnu'na üç yüz mil mesafedeki Catast-
rophe Burnu'ndaydı.

Uğursuz kâhin adıyla anılan Catastrophe
Burnu'nun karşısında Borda Burnu bulunur.
Burası, Kanguru Adası'nın bir çıkıntısıdır. Bu
iki burun arasında Investigator Boğazı açıl-
maktadır. Bu boğaz, oldukça derin olan iki
körfeze götürür. Biri kuzeydeki Spencer Kör-
fezi'dir, öteki güneydeki Saint-Vincent Körfe-
zi. Bu sonuncusunun doğu sahilinde Adelaide
limanı vardır. Burası Güney Avustralya denen
bu bölgenin başşehridir. 1836 yılında kurul-
muş olan bu şehrin nüfusu kırk bindir ve zen-
gin kaynaklara sahiptir. Ama, büyük sanayi iş-

letmeleri kurmak yerine verimli bir toprak üzerinde tarım yapmakla, üzüm ve portakal yetiştirmekle, tarımsal zenginliklerle uğraşır. Nüfusunu, mühendislerden çok çiftçiler oluşturur ve yaygın zihniyet, ticari faaliyetlere ve mekanik ustalıklara pek yönelik değildir.

Duncan hasarlarını tamir edebilecek miydi? Karar verilmesi gereken soru buydu. John Mangles neyle yetinmesi gerektiğini öğrenmek istiyordu. Yatın kıç tarafına bakması için suya adam soktu. Dalgıçlar uskurun bir kolunun bozulduğunu ve kıç bodoslamasına¹ saplandığını bildirdiler: dolayısıyla dönmesi imkânsızdı. Bu hasarın ciddi olduğuna karar verildi. Hatta Adelaide'de bulamayacakları alet edevatı gerektirecek kadar ciddiydi.

Glenarvan ve Kaptan John, iyice düşündükten sonra şu kararı verdiler: *Duncan* Avustralya sahili boyunca yelkenle ilerleyecek, *Britannia*'nın izini arayacaktı. Bernouilli Burnu'nda duracak, son bilgileri buradan alacak ve Melbourne'a kadar, güneydeki yolculuğuna devam edecekti. Melbourne'da hasar kolayca tamir edilebilirdi. Uskur çalışır duruma getirildiğinde, *Duncan* araştırma dizisini tamamlamak için doğu kıyılarında kol gezecekti.

1 Geminin kıç tarafının ucundaki iskelet parçası. (J.V.)

Bu öneri kabul edildi. John Mangles demir almak için ilk uygun rüzgârdan yararlanmaya karar verdi. Uzun süre beklemesi gerekmedi. Akşama doğru kasırga tamamen yatışmıştı. Yumuşak bir meltem güneybatıdan esmeye başladı. Yola çıkmak için hazırlıklar yapıldı. Yeni yelkenler çekildi. Sabahın dördünde tayfalar bocurgatı vira ettiler. Çok geçmeden demir zinciri dik duruma geldi ve demir dipten kurtuldu ve *Duncan* mizana, gabya, babafingo, flok, randa ve kontrababafingo yelkenlerini açmış, yeli sancak tarafından dar bir açıyla alarak Avustralya sahillerinin rüzgârlarıyla ilerlemekteydi.

İki saat sonra Catastrophe Burnu gözden kayboldu, Investigator Boğazı hizasındaydılar. Akşamleyin Borda Burnu ve birkaç gomina uzunluğundaki Kanguru Adası dönüldü. Burası Avustralya'nın küçük adalarının en büyüğüdür ve kaçak sürgünler buraya sığınır. Görünümü büyüleyiciydi. Sahildeki katımanlaşmış kayaları yaygın yeşillikler örtmekteydi. Tıpkı keşfedildiği 1802 yılında olduğu gibi, sayısız kanguru sürüsünün korular ve düzlükler arasında sıçradığı görülüyordu. Ertesi gün, *Duncan* sahil boyunca gidip gelirken, sandal-

ları da, kıyının denize yaptığı çıkıntıları incelemek üzere karaya gönderildi. O sırada 36. paralelde bulunuyorlardı ve Glenarvan 38. paralele kadar araştırılmadık bir yer kalmasını istiyordu.

18 Aralık günü, tamamen foras edilmiş yelkenleriyle gerçek bir uzun yol yelkenlisi gibi borinalarını gererek ilerleyen yat, Encounter Koyu sahilinin yakınından geçti. 1828 yılında, seyyah Sturt, Güney Avustralya'nın en büyük nehri Murray'i keşfettikten sonra buraya varmıştı. Artık Kanguru Adası'nın yemyeşil kıyıları yerine, kimi zaman alçak ve parçalanmış bir sahilin tekdüzeliğini bozan çorak tümsekler vardı, orada burada gri falezler ya da kum çıkıntıları, göze çarpmakta; yani görüntü, bir kutup kıtasının tüm çoraklığını sergilemekteydi.

Bu deniz yolculuğu sırasında sandallara çok iş düştü. Gemiciler bundan yakınmadılar. Hemen hemen her zaman Glenarvan, yanından hiç ayrılmayan Paganel ve genç Robert onlara eşlik etmekteydiler. *Britannia*'nın kalıntılarını kendi gözleriyle araştırmak istiyorlardı. Ama bu titiz araştırmalardan deniz kazası hakkında hiçbir şey elde edilemedi. Avustral-

ya sahilleri bu açıdan Patagonya toprakları kadar suskundu. Bununla birlikte, belgede belirtilen kesin noktaya ulaşınca kadar umudu kesmemek gerekiyordu. Sadece aşırı temkinli olmak ve hiçbir şeyi rastlantıya bırakmamak için bu şekilde hareket etmekteydiler. Geceleyin, *Duncan* mümkün olduğunca aynı yerde duracak şekilde orta alabandada kalıyor ve gündüz, sahil titizlikle araştırılıyordu.

Böylece, 20 Aralık'ta, Lacépède Koyu'nun sonu olan Bernouilli Burnu'na varıldığında en ufak bir kalıntı bile bulunmamıştı. Ama bu başarısızlık *Britannia*'nın kaptanına hiçbir şeyi kanıtlamıyordu. Gerçekten de, felaketin cereyan ettiği iki yıldan beri deniz, üç yelkenli gemiden artakalanları dağıtmış, kemirmiş ve onları kör kayalardan söküp almış olmalıydı. Zaten, bir akbabanın leşi hissetmesi gibi, deniz kazalarını hisseden yerli halk en ufak kalıntıyı bile toplamış olmalıydı. Dahası, dalgalar tarafından sahile atıldıkları anda esir düşmüş olan Harry Grant ve iki arkadaşı, kuşkusuz kıtanın içine sürüklenmişlerdi.

Ama bu durumda Jacques Paganel'in ustalıklı varsayımlarından biri suya düşüyordu. Arjantin toprakları söz konusu olduğunda

coğrafyacı haklı olarak belgedeki rakamların kazanın olduğu yere değil, esir düştükleri yere ait olduğunu ileri sürebilmişti. Gerçekten de, pampalardaki büyük ırmaklar, onların çok sayıdaki kolları, bu değerli belgeyi denize taşımaya hazırdılar. Burada ise, tersine, Avustralya'nın bu bölümünde, otuzyedinci paraleli kesen akarsular az sayıdadır; dahası, Rio-Colorado, Rio-Negro, kimsenin oturmadığı ve barınmanın imkânsız olduğu ıssız kumsallarda denize dökülür. Avustralya'nın belli başlı nehirleri ise, Murray, Yarra, Torrens, Darling, ya birbirlerine kavuşmakta ya da uğrak yeri olmuş koyların, denizciliğin faal olduğu limanın bulunduğu ağızlardan okyanusa akmaktadırlar. Dolayısıyla, trafiğin yoğun olduğu bu akarsular boyunca, dayanıksız bir şişenin yol alma ve Hint Okyanusu'na varma olasılığı ne kadardır?

Kavrayışlı zekâlar bu imkânsızlığı gözardı edemezlerdi. Arjantin'in Patagonya'sında akla yatkın olan Paganel'in varsayımı Avustralya için mantıksızdı. Binbaşı Mac Nabbs'ın bu konuda ortaya attığı bir tartışmada Paganel bu durumu kabul etti. Belgede belirtilmiş derecelerin kazanın olduğu yere ait olduğu, dolayı-

sıyla şişenin denize *Britannia*'nın parçalandığı yerde, Avustralya'nın batı sahillerinde atılmış olduğu aşikârdı.

Bununla birlikte, Glenarvan'ın haklı olarak belirttiği gibi, bu kesin yorum Kaptan Grant'in esir düştüğü varsayımını dışlamıyordu. Zaten Kaptan Grant belgede dikkate alınması gereken şu sözlerle bunu hissettiriyordu: *zalim yerlilere esir düşecekler...* Ama, esirleri bir başka paralelde değil de 37 paralelde aramak için bir neden kalmıyordu.

Uzun süre tartışılan bu soru böylece kesin çözümüne kavuştu ve şu sonuçlara varıldı: eğer *Britannia*'nın izlerine Bernouilli Burnu'nda rastlanmazsa, Lord Glenarvan'ın Avrupa'ya dönmekten başka çaresi kalmayacaktı. Araştırmaları sonuçsuz kalmış, ama görevini cesaret ve özenle yerine getirmiş olurdu.

Bu durum yattaki yolcuları özellikle üzdüğü gibi Mary ile Robert Grant'i de ümitsizliğe boğdu. Lord ve Lady Glenarvan, John Mangles, Mac Nabbs ve Paganel ile birlikte kıyıya çıkmış olan kaptanın iki çocuğu babalarının kurtuluşu sorununun kesin olarak, karara bağlanacağını düşünüyorlardı. Kesin olarak denebilirdi, çünkü Paganel, önceki bir tartış-

mada, eğer gemi doğu sahilindeki kayalıklarda parçalanmışsa kazazedelerin uzun süre önce vatanlarına dönmüş olmaları gerektiğini ustalıkla kanıtlamıştı.

“Ümidinizi kırmayın! Her zaman ümit etmek gerek!” diye tekrarlıyordu Lady Helena genç kıza. Kendilerini karaya götüren sandalda onun yanına oturmuştu. “Tanrı’nın eli üzerimizden eksik olmaz!”

“Evet, Miss Mary,” dedi Kaptan John, “insanlar insani çareleri tükettikleri anda Tanrı işin içine girer ve öngürülemeyecek kimi olaylarla, onlara yeni yollar açar.”

“Tanrı sizi işitsin, Bay John!” dedi Mary Grant.

Sahil birkaç gomina ötedeydi. Denize iki mil kadar uzanan burnun ucu, oldukça yumuşak eğimlerle sona eriyordu. Sandal, oluşum halindeki mercan bankları arasındaki küçük bir doğal koya yanaştı. Bu mercan bankları, zamanın yardımıyla, Avustralya’nın güney bölümünde bir kayalık şeridi oluşturacaktı. Daha şimdiden bir geminin gövdesini parçalamaya yeterliydi ve *Britannia* içindeki her şeyle birlikte yok olmuş olabilirdi.

Duncan’ın yolcuları tamamen ıssız bir sahi-

le kolaylıkla çıktılar. Katmanlar halindeki falezler altmış ila seksen ayak yükseklikte bir kıyı şeridi oluşturuyordu. Merdiven ve kanca olmadan bu doğal hattı tırmanmak güç olurdu. Neyse ki John Mangles yarım mil güneyde, falezin kısmen çökmesinden meydana gelmiş bir yarık fark etti. Deniz, kuşkusuz, büyük ekinoks öfkeleri sırasında, kolay ufalanabilir yumuşak taşların oluşturduğu bu engeli dövmekteydi ve böylece kütlenin üst bölümlerinin düşmesini sağlamıştı.

Glenarvan ve arkadaşları hendeğe girdiler ve oldukça sarp bir yokuştan çıkarak falezin tepesine ulaştılar. Robert, genç bir kedi gibi, sivri bir bayın tırmandı ve zirveye ilk çıkan oldu. Paganel ise, kırk yıllık koca bacaklarının on iki yaşındaki küçük bacaklara yenildiğini görmekten aşağılanmış, ümitsizliğe düşmüştü. Bununla birlikte, sakın sakın çıkan, başka türlü davranmak elinden gelmeyen binbaşını epey geride bırakmıştı.

Bir süre sonra bir araya gelen küçük kabile, gözleri önünde uzanan düzlüğe baktı. Burası çalılık, ekilmemiş geniş bir arazi, verimsiz bir topraktı. Glenarvan burayı Iskoçya'daki alçak toprakların dar vadileriyle, Paganel ise Bretag-

ne'in verimsiz fundalıklarıyla karşılaştırdı. Ama bu topraklar sahil boyunca ıssız gözükse de, uzaktaki güzel görünümlü bazı yapılar sayesinde, vahşi olmayan emekçi insanların yaşadığı anlaşıyordu.

"Bir değirmen!" diye haykırdı Robert.

Gerçekten de, üç mil ötede, bir değirmenin kanatları rüzgârda dönmekteydi.

"Doğru, bir değirmen, dedi Paganel, dürbününü söz konusu nesneye yöneltmişti. "İşte, yararlı olduğu kadar da mütevazı, küçük bir yapı, onu görmek beni mutlu etti.

"Bir çan kulesine benziyor," dedi Lady Helena.

"Evet, bayan, biri bedenini ekmek için öğütürken, diğeri ruhunu ekmek için öğütür. Bu açıdan bakılırsa da birbirlerine benzerler."

"Değirmene gidelim," karşılığını verdi Glenarvan.

Yola koyuldular. Yarım saat yürüdükten sonra, insan elinin işlediği toprağın görünümünü değişti. Verimsiz topraklardan işlenmiş kırlara geçiş ani olmuştu. Çalılarının yerini alan dikenli bitkilerin oluşturduğu çitler yeni tarıma açılmış bir alanı çevrelemekteydi. Birkaç sığır ve yarım düzine kadar at, Kanguru Adası'nın ge-

niş fideliklerinden getirilmiş güçlü akasyalarla çevrili çayırlarda otuyorlardı. Giderek, tahıl kaplı tarlalar, bir iki hektarlık topraklarda boy veren esmer başaklar, büyük kovanlar gibi duran saman yığınları, bitki çitlerinin çevrelediği meyvelikler, göze hoş görünenin yararlıyla iç içe geçtiği, Horacius'a yakışır güzel bir bahçe, sonra sundurmalar, akıllıca paylaştırılmış ortak alanlar, nihayet basit ve rahat bir konut gördüler; sevimli değirmen sivri kalkanıyla bu eve hâkimdi ve büyük kanatlarının hareketli gölgesiyle onu okşamaktaydı.

O sırada, yabancılardan geldiğini duyuran dört büyük köpeğin havlamaları üzerine kibar görünömlü, elli yaşlarında bir adam ana bina-
dan çıktı. Oğulları, yakışıklı ve güçlü beş delikanlı peşinden geldiler, arkalarında da iriyarı ve güçlü bir kadın olan anneleri vardı. Yanılgıya yer yoktu: Sağlıklı ailesinin etrafını aldığı bu adam, henüz yeni olan yapıların ortasında, neredeyse bakir bu kırlık alanda, ülkesinin yoksulluğundan bıkararak denizler ötesinde mutluluk ve servet aramaya çıkmış İrlanda kolonunun tam bir örneğiydi.

Glenarvan ve yanındakiler henüz kendilerini takdim etmemişlerdi, adlarını ve unvanla-

rını ifade edecek zamanı bulamadan, şu içten sözlerle selamlandılar:

“Yabancılar, Paddy O'Moore'un evine hoş geldiniz.”

“İrlandalı'sınız galiba,” dedi Glenarvan çiftçinin uzattığı eli sıkarken.

“Öyleydim,” dedi Paddy O'Moore. “Şimdi, Avustralyalı'yım. İçeri girin, kim olursanız olun, beyler, bu ev sizin.

Bu kadar iyi niyetle yapılmış bir daveti ikiyeletmeden kabul etmek gerekiyordu. Evsahibesi O'Moore'un yol göstericiliğiyle Lady Helena ve Mary Grant eve girerlerken, çiftçinin oğulları da erkek ziyaretçilerin silahlarını çıkarmasına yardımcı oldular.

Yatay olarak yerleştirilmiş sağlam kalaslardan inşa edilmiş evin girişinde, geniş, serin ve aydınlık bir salon vardı. Duvarlara tutturulmuş birkaç tahta sıra iç açıcı renklerle boyanmıştı. On kadar tabure, beyaz bir çömlekle ve parlak kalaydan güğümlerin dizildiği iki meşe dolap, yirmi misafirin rahatlıkla oturabileceği geniş ve uzun bir masa, bu sağlam eve ve güçlü kuvvetli sakinlerine yakışır mobilyalardı.

Öğle yemeği servisi yapıldı. Rozbif ve koyun butunun arasındaki çorba kâsesinden du-

manlar tütüyordu. Ayrıca sofrada zeytin, üzüm ve portakal dolu kocaman tabaklar vardı. Her şey gerekenden çok daha fazlaydı. Ev sahibi ve sahibesinin hali öyle sevimliydi ve iştah açan masa öyle bol ve çeşitli yiyeceklerle donatılmıştı ki, oturmamak yakışıksız kaçardı. Efendileriyle eşit muamele gören çiftlik çalışanları da yemeklerini yemek üzere sofraya gelmişti. Paddy O'Moore yabancılara ayrılmış olan yeri eliyle gösterdi.

"Sizi bekliyordum, dedi sade bir şekilde Lord Glenarvan'a.

"Siz mi?" dedi beriki çok şaşırarak.

"Her zaman gelecek birilerini beklerim, cevabını verdi İrlandalı.

Sonra, ailesi ve hizmetkârları saygılı bir ifadeyle ayakta dururken ciddi bir sesle yemek duasını okudu. Lady Helena bunca sade âdetler karşısında çok heyecanlandığını hissediyordu. Kocasının bir bakışından onun da hayran kaldığını anladı.

Yemek çok neşeli geçti. Sohbet sırasında her konuya değindiler. İskoçya İrlanda'ya elin uzanacağı kadar yakındır. Birkaç tuaz genişliğindeki Tweed'in¹, İskoçya ile İngiltere arasın-

¹ İskoçya'yı İngiltere'den ayıran nehir. (J.V.)

da açtığı çukurun derinliği, eski Kaledonya'yı yeşil Erin'den ayıran İrlanda kanalının yirmi fersahı bulan derinliğinden daha fazladır. Paddy O'Moore kendi hikâyesini anlattı. Sefalet nedeniyle ülkelerinden göç etmiş diğer insanların hikâyesine benziyordu. Uzaklarda servet aramaya gitmiş ve oralarda yalnızca düş kırıklığı ve mutsuzluk bulmuş olan çoğu, kendi zekâ eksikliklerini, tembelliklerini ve ahlak düşkünlüklerini suçlamayı unutarak, kör talihi suçlarlar. Kanaatkâr ve cesur, tutumlu ve namuslu olanlar ise başarıya ulaşırlar

Paddy O'Moore bunlardandı. Açlıktan ölmek üzere olduğu Dundalk'ı terk etmiş, ailesini Avustralya topraklarına getirmiş, Adelaide'de karaya çıkmış, maden ocaklarında çalışmak istemeyerek tarımın daha güvenilir yorgunluklarını tercih etmiş ve iki ay sonra da ekip biçmeye başlamıştı, bugün hali vakti gayet yerindeydi.

Güney Avustralya'nın tüm toprakları, her biri seksen *akr*¹ genişliğindeki parsellere ayrılmıştı. Bu çeşitli paylar hükümet tarafından kolonlara bırakılmıştı ve her bir pay sayesinde, çalışkan bir çiftçi geçimini sağlayabilir ve

1 Akr, 0,404 hektardır (J.V.)

seksen sterlinlik net bir geliri bir köşeye koya-bilirdi.¹

Paddy O'Moore bunu biliyordu. Tarım konusundaki bilgisi çok işine yaramıştı. Yaşamını sürdürmüş, tasarruf yapmış ve ilk kârları sayesinde yeni parseller almıştı. Ailesinin refah düzeyi artmış, işletmesi gelişmişti. Böylece İrlandalı bir köylüken toprak sahibine dönüşmüştü ve işletmesinin ömrü henüz iki yıllık olmasa bile, çabalarıyla canlanmış beş yüz akr'lık bir toprağın ve beş yüz baş hayvanın sahibiydi şimdiden. Avrupalıların kölesi olduktan sonra, artık kendinin efendisiydi ve dünyanın en özgür ülkesinde ne kadar olunabilirse o kadar bağımsızdı.

İrlandalı göçmenin bu hikâyesine konukları samimi ve içten kutlamalarla karşılık verdiler. Paddy O'Moore, kendi hikâyesi bittiğinde, kendi sırları karşılığında konuklarının da sırlarını anlatmalarını bekliyordu kuşkusuz ama onları zorlayacak değildi. "İşte ben buyum, ama siz kimsiniz diye size sormam, diyen ağırbaşlı insanlardandı. Glenarvan için Duncan'dan, Bernouilli Burnu'nda bulunma nedeninden ve yorulmak bilmez bir inatla sürdürdüğü araştırmalarından söz etmek acil

1 İki bin Frank. (J.V.)

bir önem taşıyordu. Ama, hedefe doğrudan giden biri olarak, öncelikle *Britannia*'nın geçirdiği deniz kazası hakkında Paddy O'Moore'u sorguya çekti.

İrlandalı'nın cevabı tatmin edici değildi. Bu gemiden söz edildiğini hiç işitmemişti. İki yıldan beri bu sahillerde hiçbir gemi batmamıştı, ne burnun yukarısında ne de aşağısında. Oysa, felaket ancak iki yıllıktı. Dolayısıyla, kazazedelerin bu batı sahillerine çıkmadığını kesinlikle söyleyebilirdi.

“Şimdi, lordum,” diye ekledi, “bu soruyu bana niçin sorduğunuzu öğrenmek isterim.

Bunun üzerine Glenarvan çiftçiye belgenin hikâyesini, yatın yolculuğunu, Kaptan Grant'i bulmak için girişilen çabaları anlattı. En büyük umutlarının bu kadar kesin savlar karşısında suya düştüğünü ve *Britannia*'nın kazazedelerini bulmaktan umudunu kestiğini gizlemedi.

Bu sözler Glenarvan'ı dinleyenler üzerinde acılı bir etki bırakmış olmalıydı. Robert ve Mary'nin gözleri dolu doluydu. Paganel teselli edici ve umut verici tek bir söz bulamıyordu. John Mangles, bastıramadağı bir acı içindeydi. *Duncan*'ın bu uzak sahillere gereksiz

yere taşıdığı bu yürekli insanların yüreğini umutsuzluk kaplıyordu ki, birden şu sözler işitildi:

“Lordum, Tanrı’ya şükredin. Eğer Kaptan Grant yaşıyorsa, Avustralya topraklarındadır mutlaka!”

AYRTON

Bu sözlerin yarattığı şaşkınlığı tarif etmek imkânsız olurdu. Glenarvan bir sıçrayışta ve iskemlesini iterek doğruldu:

“Kim konuştu?” diye haykırdı.

“Ben,” dedi, masanın ucunda oturan Paddy O’Moore’un hizmetkârlarından biri.

“Sen mi Ayrton!” dedi çiftçi. O da Glenarvan kadar şaşırmıştı.

“Ben, dedi Ayrton heyecanlı ama emin bir sesle. “Ben de sizin gibi İskoç’um, lordum, *Britannia*’nın kazazedelerinden biriyim.

Bu açıklama tarifi imkânsız bir etki yarattı. Heyecandan neredeyse bayılacak ve mutluktan ölecek gibi olan Mary Grant, bu kez, Lady Helena’nın kollarına attı kendini. John Mangles, Robert, Paganel yerlerinden kalkarak Paddy O’Moore’un Ayrton dediği kişinin yanına koştular.

Kırk beş yaşlarında, sert görünümlü biriydi bu adam. Parlak bakışları kalın kaşlarının kemeri altında kayboluyordu. Vücudunun zayıflığına rağmen, alışılmadık bir gücü olmalıydı. Kemikten ve sinirden oluşmuş biriydi ve bir İskoç deyişiyle, yağlanarak zamanını yitirmiyordu. Orta boylu, geniş omuzlu, kararlı görünümlüydü, yüzünden zekâ ve hayat fışkırtıyordu. Sert hatlı olsa da, bu özellikleri iyiliğini ortaya koymaktaydı. Yüzünde izleri okunan, yakın döneme ait bir acının etkisiyle, çevresine yaydığı içtenlik duygusu daha da büyüyordu. Izdıraplara dayanıklı, onlara meydan okuyan, onları alt eden biri gibi gözükse de, çok acı çekmiş olduğu belliydi.

Glenarvan ve dostları bunu ilk bakışta hissetmişti. Ayrton'un kişiliği kendini hemen kabul ettiriyordu. Herkesin tercümanı olan Glenarvan, Ayrton'u soru yağmuruna tuttu, o da cevap verdi. Glenarvan ile Ayrton'un karşılaşması her ikisinde de karşılıklı bir heyecan yaratmıştı.

Bu yüzden, Glenarvan'ın ilk soruları ister istemez düzensizce oldu.

"Siz *Britannia*'nın kazazedelerinden birisiniz, öyle mi?"

“Evet, lordum, Kaptan Grant'in deniz onbaşısı,” dedi Ayrton.

“Kazadan onunla birlikte mi kurtuldu-nuz?”

“Hayır, lordum, hayır. O korkunç anda ben ayrı düşmüştüm, geminin güvertesinden sahile fırlatılmıştım.

“O halde siz belgede sözü geçen iki tayfa-dan biri değilsiniz!”

“Değilim. Bu belgenin varlığından haberim yok. Kaptan onu, artık gemide olmadığım bir zaman denize atmış olmalı.”

“Peki ya kaptan? Kaptan?”

“Onun *Britannia*'nın tüm mürettebatıyla birlikte boğulduğunu, yok olduğunu sanıyordum. Hayatta kalanın bir tek ben olduğumu düşünüyordum.”

“Ama Kaptan Grant'in yaşadığını söylediniz!”

“Hayır. Kaptan eğer yaşıyorsa... dedim.”

“Avustralya kıtasındadır, diye de eklediniz.”

“Başka yerde olamaz, gerçekten de.”

“Nerede olduğunu bilmiyorsunuz, o halde.”

“Hayır, lordum, tekrar ediyorum, denizde

boğulduğunu ya da kayalarda parçalandığını sanıyordum. Belki hâlâ yaşıyor olduğunu sizden öğreniyorum.

“Peki ne biliyorsunuz, o halde?” diye sordu Glenarvan.

“Yalnızca şu. Eğer Kaptan Grant yaşıyorsa Avustralya’dadır.”

“Kaza nerede oldu?” dedi bunun üzerine Binbaşı Mac Nabbs.

Sorulacak ilk soru buydu, ama bu olayın yol açtığı karışıklık içinde, Kaptan Grant’in nerede olduğunu bir an önce öğrenme telaşıyla Glenarvan, *Britannia*’nın battığı yeri sormayı akıl edememişti. O andan itibaren, o zamana kadar muğlak, mantıksız, atlamalarla ilerleyen, konuları derinleştirmeden yüzeysel olarak geçen, olayları birbirine karıştıran, tarihlerin sırasını bozan söyleşi daha akılcı bir gidişata büründü ve çok geçmeden bu karanlık hikâyenin ayrıntıları dinleyenlerin zihninde açık ve kesin olarak şekillendi.

Mac Nabbs’ın sorusuna Ayrton şu sözlerle cevap verdi:

“Flok yelkenini aşağıya çektiğim sırada, fırtına beni ön kasaradan koparıp aldığı anda, *Britannia* Avustralya sahiline doğru ilerliyordu.

Birkaç gomina ya var ya yoktu sahille aramızda. Kaza tam orada oldu.”

“37 derece enleminde mi?” diye sordu John Mangles.

“37 derecede,” dedi Ayrton.

“Batı sahilinde mi?”

“Hayır! Doğu sahilinde,” karşılığını verdi heyecanla deniz onbaşı.

“Hangi tarihte?”

“27 Haziran 1862 gecesi.”

“Çok doğru! Tam tarih bu!” diye haykırdı Glenarvan.

“Görüyorsunuz, lordum, diye ekledi Ayrton, “şunu kesin olarak söyleyebilirim: eğer Kaptan Grant hâlâ yaşıyorsa, onu Avustralya kıtasında aramak gerekir, başka yerde değil.”

“Onu arıyoruz ve bulacağız ve kurtaracağız, dostum!” diye haykırdı Paganel. “Ah! Değerli belge,” diye ekledi saf bir coşkuyla, “basiretli insanların ellerine düştüğünü itiraf etmek gerek!”

Kuşkusuz Paganel’in dalkavukça laflarını kimse işitmedi. Glenarvan ve Lady Helena, Mary ve Robert, Ayrton’un etrafına toplanmışlardı. Ellerini sıkıyorlardı. Sanki bu adamın varlığı Harry Grant’in sağ salim olduğunun

kesin bir güvencesiydi. Madem ki tayfa kazanın tehlikelerinden kaçabilmişti, kaptan bu felaketten niçin sağ salım kurtulmuş olmasındı? Ayrton, Kaptan Grant'in de kendisi gibi sağ olduğuna inandığını tekrarlayıp duruyordu. Nerede olduğunu söyleyemezdi, ama kesinlikle bu kıtadaydı. Sorulan binlerce soruya zekice ve kayda değer bir kesinlikle cevap veriyordu. O konuşurken Miss Mary onun ellerinden birini kendi ellerinin arasına almıştı. Babasının bir arkadaşıydı bu tayfa, *Britannia*'nın denizcilerinden biri! Harry Grant'in yanında yaşamıştı, onunla birlikte denizlerde dolaşmış, aynı tehlikelere göğüs germişti! Mary bu sert görünümlü adamdan bakışlarını alamıyor ve mutluluktan ağlıyordu.

O ana kadar denizci onbaşısının kimliğinden ve doğruyu söylediğinden kimse kuşku lanmamıştı. Yalnızca, inanmaya daha az yatkın olan binbaşı ve John Mangles, Ayrton'un sözlerinin tam bir güveni hak edip etmediğini düşünmekteydiler. Bu beklenmedik karşılaşma bazı kuşkulara neden olabilirdi. Ayrton elbette uyumlu tarihler ve olaylar belirtmiş, çarpıcı özellikler söylemişti. Ama ayrıntılar, ne kadar doğru olursa olsun bir kesinlik oluştur-

maz ve çoğu zaman yalanın, ayrıntıların keskinliğiyle kendini gösterdiği bilinir. Mac Nabbs kendi görüşünü saklı tuttu ve bunu dile getirmekten kaçındı.

John Mangles'a gelince, tayfanın sözleri karşısında kuşkusu giderek yok oldu ve genç kıza babasından söz ettiğini işitince onu Kaptan Grant'in gerçek bir arkadaşı olarak kabul etti. Ayrton Mary ve Robert'i gayet iyi tanıyordu. Glasgow'da, *Britannia* yola çıkarken onları görmüştü. Kaptanın dostlarına gemide verilen veda yemeğinde onların da bulunduğunu hatırlıyordu. Şerif Mac Intyre oradaydı. Robert –on yaşında ya var ya yoktu– mürettebatın şefi olan Dick Turner'e emanet edilmişti, ama babafingo çubuklarına tırmanmak için şefin elinden kaçmayı başarmıştı.

“Doğru, doğru, diyordu Robert Grant.

Ve Ayrton, bunun gibi binlerce küçük olay hatırlıyordu. Bu olaylara John Mangles'ın ondan daha çok önem verdiği belliydi. Sustuğunda Mary tatlı sesiyle ona şöyle dedi:

“Devam edin Bay Ayrton, babamızdan söz edin!”

Denizci onbaşı genç kızın arzularını elinden geldiğince yerine getirdi. Glenarvan onun

sözünü kesmek istemiyordu, yine de, daha yararlı bir yığın soru geliyordu aklına, ama Lady Helena, Mary'nin coşkusunu göstererek onu susturuyordu.

Ayrton bu sohbet içerisinde *Britannia*'nın hikâyesini ve Pasifik denizlerindeki yolculuğunu anlattı. Mary Grant hikâyenin büyük bölümünü biliyordu, çünkü 1862 yılının Mayıs ayına kadar gemiden haber alınabilmişti. Bu bir yıllık süre içerisinde Harry Grant Okyanusya'nın belli başlı topraklarına ayak basmıştı. Hebrid Adaları'na, Yeni Gine'ye, Yeni Zelanda'ya, Yeni Kaledonya'ya uğramış, genellikle pek adil olmayan sömürgeleştirme girişimleriyle karşılaşmış, İngiliz otoritelerinin kötü niyetine maruz kalmıştı, çünkü gemisi, Britanya kolonilerinde mimlenmişti. Bununla birlikte, Papua'nın batı sahilinde önemli bir yer keşfetmişti. Orada bir Iskoç kolonisinin kurulmasının kolay olduğunu düşünüyor, kalkınmasına ise kesin gözüyle bakıyordu. Gerçekten de, Molukka ve Filipinler yolu üzerindeki uygun bir demirleme limanı gemileri çekebilirdi. Özellikle Süveyş Kanalı'nın açılması Ümit Burnu yolunu kullanılmaz hale getirdiğinde. Harry Grant, Bay de Lesseps'in ese-

rini İngiltere'ye tavsiye edenlerden biriydi ve büyük uluslararası çıkarlar söz konusu olduğunda politik düşmanlıkları öne çıkarmazdı.

Papua'nın bu keşfinden sonra, *Britannia* yakıt ikmali için Callao'ya gitti ve Hint Okyanusu ve Cape yoluyla Avrupa'ya geri dönmek üzere 30 Mayıs 1862'de bu limandan ayrıldı. Yola çıkışından üç hafta sonra korkunç bir fırtına gemiyi çalışmaz duruma getirdi. Gemi sürüklenmeye başlayınca yelken direklerini kesmek gerekti. Geminin dibinde açılan bir deliği kapatamadılar. Bir süre sonra tüm mürettebat gücünün son noktasına gelmiş, tükenmişti. Pompalar işe yaramaz haldeydi. Sekiz gün boyunca *Britannia* kasırgaların oyuncağı oldu. Sintinesinde altı ayak su vardı. Yavaş yavaş batıyordu. Fırtına sırasında sandallar denize uçmuştu. Gemide ölüp gideceklerini düşünüyorlardı ki, 22 Haziran gecesi, Paganel'in gayet doğru tespit etmiş olduğu gibi, Avustralya'nın doğu sahilini gördüler. Çok geçmeden gemi karaya oturdu. Şiddetli bir çarpma yaşanmıştı. O sırada, Ayrton, bir dalga tarafından kaldırılarak kör kayaların ortasına fırlatıldı ve bilincini yitirdi. Kendine geldiğinde yerlilerin ellerindeydi. Onu kıtanın içlerine doğ-

ru sürüklüyorlardı. O zamandan beri, *Britannia*'dan söz edildiğini hiç işitmemişti ve haklı olarak Twofold Koyu'nun tehlikeli kayalıkları üzerinde, içindeki herkesle birlikte yok olup gittiğini düşünmüştü. Kaptan Grant'le ilgili hikâye burada sona eriyordu. Dinleyenler defalarca acı dolu çığlıklar atmışlardı. Binbaşının, bu hikâyenin gerçekliğinden kuşkulanasına artık imkân yoktu. Ama, *Britannia*'nın hikâyesinden sonra, Ayrton'un hikâyesi daha güncel bir önem taşıyabilirdi. Gerçekten de, Grant, tıpkı Ayrton gibi, iki tayfasıyla birlikte kazadan sağ kurtulabilmişti. Belge sayesinde, bu konuda şüpheyeye düşmek imkânsızdı. Birinin yazgısından yola çıkarak ötekini yazgısı hakkında mantıklı bir fikir sahibi olunabilirdi. Bunun üzerine Ayrton'dan, kendi maceralarını anlatmasını rica ettiler. Çok basit ve çok kısaydı bu macera.

Kazazede tayfa, yerli kabilelerden birinin esiri olarak, Darling'in suladığı iç bölgelere götürülmüştü, yani otuzyedinci paralelin dört yüz mil kuzeyine. Orada, büyük bir sefalet içinde yaşamıştı, çünkü kabile de çok yoksuldu, ama kötü muamele görmemişti. Bu zorlu esaret yaşamı iki uzun yıl sürmüştü. Bununla

birlikte, özgürlüğe kavuşma umudunu hiç yitirmemişti. Kurtulmak için, ufacık da olsa, bir fırsat kolluyordu. Kaçışı onu sayısız tehlikenin ortasına atacak olsa bile bunu yapacaktı.

1864 Ekim'inin bir gecesi, yerlilerin bir anlık dikkatsizliğinden yararlanarak uçsuz bucaksız ormanların derinliklerinde kayboldu. Bir ay boyunca, köklerle, yenebilir eğreltiotlarıyla, mimoza sakızlarıyla karnını doyurdu, bu geniş ıssız topraklarda dolandı durdu, gündüzleri güneşe, geceleyin yıldızlara bakarak yönünü bulmaya çalışıyor, çoğu zaman da umutsuzluğa kapılıyordu. Böylece bataklıklardan, nehirlerden, dağlardan, pek az cesur seyyahın izini bıraktığı, kıtanın bu ıssız bölgelerinden geçti. Nihayet, bitmiş, tükenmiş bir halde Paddy O'Moore'un konuksever evine vardı, orada emeği karşılığında mutlu bir yaşama kavuştu.

"Ayrton bana şükran borçluysa, dedi İrlandalı çiftçi, hikâye tamamlandığında, "ben de ona şükran borçluyum. Zeki, cesur biri, iyi bir emekçi ve arzu ettiği takdirde, Paddy O'Moore'un evi uzun süre onun olacak."

Ayrton bir hareketiyle İrlandalı'ya teşekkür etti ve yeni soruların sorulmasını bekledi. Yi-

ne de, dinleyenlerin haklı merakının giderilmiş olduğunu düşünüyordu. Yüzlerce kez söylenmiş olan şeylere başka ne ekleyebilirdi ki? Glenarvan, Ayrton'la karşılaşmış olmayı fırsat bilip, bilgilerinden yararlanarak yeni bir plan tasarısını tartışmaya açacaktı ki, binbaşy tayfaya hitap ederek, "Siz *Britannia*'nın denizci onbaşısıydınız değil mi?" dedi.

"Evet," cevabını verdi Ayrton, hiç tereddütsüz.

Ama, belli bir güvensizlik duygusunun, belli belirsiz de olsa bir kuşkunun binbaşının bu soruyu sormasına yol açtığını anlayarak ekledi:

"Kazadan, gemide çalışma belgemi kurtarabildim."

Ve hemen oturma odasından çıkarak bu resmi belgeyi aramaya gitti. Yokluğu bir dakika bile sürmedi ama bu arada Paddy O'Moore şunları söyleme zamanı buldu:

"Lordum, Ayrton'u size namuslu biri olarak takdim etmek isterim. İki aydan beri benim hizmetimde, ondan tek bir şikâyetim bile olmadı. Geçirdiği kazanın ve esaretinin hikâyesini biliyordum. Namuslu, her türlü güveninize layık biri."

Glenarvan, Ayrton'un iyi niyetinden asla kuşku duymadığını ekleyecekti ki, Ayrton içeri girdi ve usule uygun hazırlanmış çalışma belgesini sundu. Bu, *Britannia*'nın arınatörleri ve Kaptan Grant tarafından imzalanmış bir kâğıttı, Mary yazıyı gayet iyi tanıyordu. "Tom Ayrton, birinci sınıf tayfa, Glasgow limanına bağlı üç yelkenli *Britannia*'ya deniz onbaşı olarak alındı." Dolayısıyla artık Ayrton'un kimliği hakkında kuşkuya yer yoktu, çünkü bu çalışma belgesini bir şekilde ele geçirdiğini ve aslında kendisinin olmadığını düşünmek mümkün değildi.

"Şimdi," dedi Glenarvan, "herkesin fikrini soruyorum ve neler yapılması gerektiği hakkında acil bir tartışma açıyorum. Sizin düşünceleriniz, Ayrton, bizim için özellikle değerlidir, onları bizimle paylaşmanızı rica edeceğim sizden."

Ayrton birkaç saniye düşündü, sonra şu sözlerle cevap verdi:

"Lordum, bana gösterdiğiniz güvenden dolayı size teşekkür ederim ve umarım bu güvene layık olurum. Bu ülkeyi, yerlilerin âdetlerini az çok biliyorum ve size yararlı olabilirim..."

“Elbette olursunuz,” dedi Glenarvan.

“Ben de sizin gibi düşünüyorum, dedi Ayrton, “Kaptan Grant ve iki tayfası kazadan kurtulmuşlardır. Ama, madem ki İngiliz sömürgelerine ulaşamadılar, madem ki bir daha görünmediler, onların da yazgısının benimkinden farklı olmadığı kanısındayım, yerli bir kabilenin elinde esir olmalılar.”

“Benim daha önce ileri sürmüş olduğum kanıtları tekrarlıyorsunuz,” dedi Paganel. “Kazazedeler, kendilerinin de endişe duydukları gibi, elbette yerlilerin esiridir. Ama, sizin gibi, otuzyedinci derecenin kuzeyine sürüklendiklerini düşünebilir miyiz?”

“Bu olabilir, bayım, dedi Ayrton. “Düşman kabileler İngilizlere tabi bölgelerin yakınında bulunmazlar pek.”

“Bu durum araştırmalarımızı zorlaştırabilir,” dedi Glenarvan, oldukça hayal kırıklığına uğramıştı. “Bu kadar geniş bir kıtanın içinde esirlerin izlerini nasıl bulacağız?”

Bu gözlemin ardından derin bir sessizlik oldu. Lady Helena bakışlarıyla tek tek arkadaşlarını sorguluyor, bir cevap alamıyordu. Paganel bile, alışkanlığının tersine sessiz durmaktaydı. Her zamanki becerisini gösteremi-

yordu. John Mangles salonu tıpkı gemisinin güvertesindeymiş gibi, kocaman adımlarla arşınlamaktaydı, belli ki kafası kanıştı.

“Ya siz, Bay Ayrton,” dedi bunun üzerine Lady Helena tayfaya, “siz ne yapardınız?”

“Bayan,” dedi Ayrton oldukça canlı bir ses tonuyla, “ben *Duncan*’a biner ve dosdoğru kazanın olduğu yere giderdim. Orada durumu inceler ve tesadüfün sağlayabileceği işaretleri araştırırdım.”

“Güzel, dedi Glenarvan, “ne var ki, *Duncan*’ın tamir edilmesini beklemek gerek.”

“Gemi de hasar mı var?” diye sordu Ayrton.

“Evet,” dedi John Mangles.

“Ciddi mi?”

“Hayır, ama bizde bulunmayan alet edevatlar gerekiyor. Uskurun kollarından biri bozuldu ve ancak Melbourne’da tamir edilebilir.”

“Yelkenle gidemez misiniz?” diye sordu denizci onbaşı.

“Tabii ama rüzgâr azıcık bile ters yönden esecek olursa, *Duncan*’ın Twofold Koyu’na varması fazla zaman alır, her halükârda Melbourne’a gitmek gerekecek.”

“O halde, *Duncan* Melbourne’a gitsin!” diye haykırdı Paganel, “biz de onsuz Twofold Koyu’na gidelim.”

“Nasıl yani?” diye sordu John Mangles.

“37 paraleli izleyerek Amerika’yı nasıl katedebiliriz.”

“Ama *Duncan*?” karşılığını verdi Ayrton, ısrarlı bir tavırla.

“Duruma göre ya *Duncan* bize ulaşır, ya da biz *Duncan*’a kıta içindeki yolculuğumuz sırasında Kaptan Grant’i bulursak, hep birlikte Melbourne’a döneriz. Bulamazsak, araştırmalarımızı sahile kadar sürdürelim, *Duncan* bizi orada bulur. Bu plana itirazı olan var mı? Binbaşı?”

“Hayır,” dedi Mac Nabbs, “eğer Avustralya’dan geçmemiz mümkünse.”

“Hem de o kadar mümkün ki,” dedi Paganel, “Lady Helena ile Miss Grant’e de bizimle gelmelerini öneriyorum.”

“Ciddi misiniz, Paganel?” diye sordu Glenarvan.

“Çok ciddiylim, sevgili lordum. Üç yüz elli millik bir yolculuk bu,¹ fazla değil! Günde on iki milden, en fazla bir ay sürer, yani *Duncan*’ın tamiri için gerekli süre. Avustralya kıta-

1 Yaklaşık 1200 fersah. (J.V.)

sını daha aşağı bir enlemden geçmek söz konusu olsaydı, başka bir deyişle, kıtayı en geniş yerinden katetmek, sıcaklığın kavurucu olduğu şu uçsuz bucaksız çöllerden geçmek, nihayet en cesür seyyahların bile henüz denemedikleri bir işe girişmek gerekseydi, farklı olurdu! Ama bu 37 paralel Victoria eyaletinden geçiyor. Yolları, demiryollarıyla bir İngiliz toprağı burası, ve yolumuzun geçtiğı yerler büyük ölçüde iskân edilmiş halde. Bir gezinti arabasıyla ya da daha güzeli, iki tekerlekli bir yük arabasıyla yapılabilir bu yolculuk. Londra'dan Edinburg'a bir gezinti sadece. Başka bir şey değil.

“Peki ya vahşi hayvanlar?” dedi Glenarvan, edilebilecek tüm itirazları sergilemek niyetindeydi.

“Avustralya'da vahşi hayvan yok.”

“Ya vahşiler?”

“Bu enlemde vahşi de yok, zaten Yeni Zelandalılardaki gaddarlık bunlarda yoktur.”

“Peki ya sabıkalılar?”

“Avustralya'nın güney bölgelerinde sabıkalı yoktur, yalnızca doğudaki sömürgelerde vardır. Victoria eyaleti onları reddetmekle kalmamış, diğer bölgelerin serbest bıraktığı hü-

kümlüleri de topraklarına sokmamak için bir yasa düzenlemiştir. Üstelik Victoria Hükümeti bu yıl, eğer sabıkalıların kabul gördüğü Batı Avustralya'nın limanlarından gemileriyle kömür almaya devam ederse, yarımada şirketini, kendisine yaptığı yardımı geri çekmekle tehdit etmiştir. Nasıl olur da bir İngiliz olarak siz bunu bilmezsiniz?"

"Öncelikle, ben bir İngiliz değilim, cevabını verdi Glenarvan.

"Bay Paganel'in dedikleri kesinlikle doğru," dedi bunun üzerine Paddy O'Moore. "Yalnızca Victoria eyaleti değil, Güney Avustralya, Queensland, hatta Tasmanya bile kendi topraklarından mahkûmları atma konusunda hemfikir. Bu çiftlikte yaşadığımdan beri tek bir sabıkalıdan söz edildiğini işitmedim.

"Bunlardan birine ben de hiç rastlamadım, cevabını verdi Ayrton.

"Görüyorsunuz, dostlarım," diye sözüne devam etti Paganel, "pek az vahşi, olsa da, ne vahşi hayvan ne de sabıkalı var. Avrupa'da bile böyle ülkeler yok denecek kadar az. Şimdi oldu mu?"

Siz ne düşünüyorsunuz, Helena?" diye sordu Glenarvan.

“Hepimizin düşündüğü şeyi, sevgili Edward,” cevabını verdi Lady Helena ve arkadaşlarına doğru dönerek şöyle dedi:

“Bir an önce yola koyulalım!”

YOLA ÇIKIŞ

Glenarvan bir fikrin benimsenmesi ile yerine getirilmesi arasında asla zaman kaybedecek biri değildi. Paganel'in önerisi bir kez kabul gördüğünde, yolculuk hazırlıklarının en kısa sürede tamamlanması için hemen emir verdi. Yola çıkış tarihi, ertesi gün, 22 Aralık olarak saptandı.

Avustralya'yı boydan boya bu geçiş ne gibi sonuçlar verecekti? Harry Grant'ın varlığı tartışma götürmez bir gerçeğe dönüştüğüne göre, bu seferin sonuçları önemli olabilirdi. İyi ihtimaller artmaktaydı. Kesin olarak izlenecek olan bu 37 paralel üzerinde Kaptan Grant'ın bulunacağı hayaline kimse kapılmıyordu. Ama belki de bu paralel, onun izleriyle kesişiyordu ve her halükârda dosdoğru kazanın olduğu yere götürüyordu. Ana nokta orasıydı.

Dahası, eğer Ayrton yolculara katılmayı,

Victoria eyaletinin ormanlarında onlara rehberlik etmeyi, onları doğu sahiline kadar götürmeyi kabul ederse, bu durumda, yeni bir başarı şansı var demekti. Glenarvan bunu gayet iyi hissediyordu; Harry Grant'in dostunun faydalı katılımını sağlamayı özellikle istiyordu ve Ayrton'dan kendilerine eşlik etmesini rica ederse, kendisinin bu öneriden rahatsız olup olmayacağını sordu ev sahibine.

Paddy O'Moore Ayrton'un gitmesine razı oldu ama bu mükemmel hizmetkârı kaybettiğine de üzülüyordu.

"O halde, *Britannia*'nın kazazedelerini aramak üzere yapacağımız yolculuğa bizimle gelecek misiniz, Ayrton?"

Ayrton bu soruya hemen cevap vermedi. Hatta birkaç saniye süren bir tereddüt geçirdi, nihayet iyice düşündükten sonra şöyle dedi:

"Evet, lordum, sizinle geleceğim ve sizi Kaptan Grant'in izine götüremesem bile, en azından geminin kaza geçirdiği yere götürebilirim.

"Teşekkürler, Ayrton, cevabını verdi Glenarvan.

"Ama bir sorum var, lordum."

"Sorun, dostum.

“Siz *Duncan*’la nerede buluşacaksınız?”

“Eğer Avustralya’yı bir sahilinden diğetine katetmemiz gerekmezse Melbourne’da. Eğer araştırmalarımız doğu sahiline kadar sürerse, doğu sahilinde.”

“O halde kaptanı?...”

“Kaptanı Melbourne limanında benim emirlerimi bekleyecek.”

“Tamam, lordum,” dedi Ayrton, “bana güvenebilirsiniz.”

“Güveniyorum, Ayrton, cevabını verdi Glenarvan.

Britannia’nın ikinci lostromosuna *Duncan*’ın yolcuları coşkuyla şükranlarını sundular. Kaptanının çocukları en içten sevgilerini, ondan esirgemediler. Herkes Ayrton’un kararından mutluydu. Zeki ve sadık bir yardımcıyı kaybeden İrlandalı hariç. Ama Paddy, Glenarvan’ın deniz onbaşısının varlığına verdiği önemi anladı ve razı oldu. Glenarvan, Avustralya’daki bu yolculuk için ulaşım araçları sağlamakla onu görevlendirdi ve bu iş halledilir halledilmez, Ayrton’la buluşma zamanını kararlaştıran yolcular gemiye geri döndüler.

Dönerken sevinç içindeydiler. Her şey değişmişti. Tüm tereddütler kayboluyordu. Ce-

sur araştırmacılar bu 37 paralel boyunca körlemesine gitmek zorunda değillerdi artık. Harry Grant'in kıtada sığınacak bir yer bulduğuna hiç kuşku yoktu ve kuşkudan sonra inancın getirdiği bir tatmin duygusu kaplamıştı hepsinin yüreğini.

İki ay içinde eğer koşullar elverirse, *Duncan* Harry Grant'i Iskoçya sahillerine çıkaracaktı!

John Mangles yolcularla birlikte Avustralya'yı katetmeyi deneme önerisini desteklediğinde, bu kez, sefere eşlik edeceğini varsayıyordu. Glenarvan'la bu konuyu görüştü. Kendisinden yana olan tüm kanıtları sundu, Lady Helena'ya, efendisine bağlılığını, kervan düzenleyicisi olarak kendisine ihtiyaç duyacaklarını ve *Duncan*'ın güvertesinde kaptan olarak bir işe yaramayacağını ve bunlar gibi binlerce mükemmel nedeni sıraladı, ama en önemlisini söylemedi, Glenarvan'ın ikna olmak için buna ihtiyacı olmadığını biliyordu.

"Tek bir sorum var, John," dedi Glenarvan. "İkinci kaptanınıza güveniniz tam mı?"

"Kesinlikle, cevabını verdi John Mangles. "Tom Austin iyi bir denizcidir. *Duncan*'ı gideceği yere götürür, ustalıkla tamir eder ve ka-

rarlaştırılan günde olması gereken yere getirir. Tom görev ve disiplin âşığı bir adamdır. Bir emri uygularken, o emri değiştirmeyi ya da geciktirmeyi asla düşünmez. Dolayısıyla, Saygıdeğer Efendimiz bana güvendikleri gibi ona da güvenebilirler.”

“Tamam, John, cevabını verdi Glenarvan, “siz de bize eşlik edeceksiniz. Hem...” diye ekledi gülümseyerek, “Mary Grant’in babasını bulduğumuzda sizin de orada olmanızda yarar var.”

“Oh! Saygıdeğer Efendimiz!... diye mırıldandı John Mangles.

Tüm söyleyebildiği bu kadardı. Bir an yüzü soldu ve Lord Glenarvan’ın uzattığı eli tuttu.

Ertesi gün, John Mangles, doğramacı ustası ve erzak sağlamakla görevli tayfalarla birlikte Paddy O’Moore’un evine geri döndü. Ulaşım araçlarını İrlandalı’yla ikisi ayarlayacaktı.

Tüm aile, emirleri altında çalışmaya hazır olarak onu bekliyordu. Ayrton da oradaydı ve deneyiminin kendisine sağladığı üstünlükle, bol bol akıl vermekten geri durmadı.

Paddy ile bir konuda hemfikirdiler: bayan yolcular öküz arabalarıyla, erkekler ise at üze-

rinde yol almalıydılar. Paddy hayvanları ve aracı sağlayabilirdi.

Araç, yirmi ayak uzunluğunda ve üstü örtülü şu at arabalarından biriydi ve yekpare dört tekerlek üzerine oturtulmuştu; ne parmaklıkları, ne jantları, ne demir çemberleri vardı; tek kelimeyle basit tahta tekerlerdi bunlar. Arka tekerleklerle arasında epey bir mesafe bulunan ön tekerlekler, hızlı dönmelerine olanak tanımayan kaba bir mekanizmayla birbirine bağlanmışlardı. Ön takımlara otuz beş ayak uzunluğunda bir ok tutturulmuştu. Arabaya koşulan altı öküz bu ok boyunca dizilmekteydi. Bu hayvanlar, enselerine geçirilen bir boyunduruk ile demir bir çiviyle bu boyunduruğa sabitlenmiş bir tasmadan oluşan ikili bir düzenek sayesinde, boyun ve başlarıyla çekiyorlardı arabayı. Bu dar, uzun, oynak, çabucak sapma gösteren aleti idare etmek ve koşumlu bu hayvanları üvendire yardımıyla yönetmek için büyük bir maharet gerekiyordu. Ama Ayrton İrlanda çiftliğinde çıraklık yapmıştı ve Paddy onun yeteneğinin kefiliydi. Dolayısıyla sürücülük görevi ona düştü.

Yaydan yoksun olan aracın hiçbir konforu yoktu. Ama onu olduğu gibi kabul etmek ge-

rekiyordu. John Mangles aracın kaba saba yapısında hiçbir değişiklik yapamasa da, içerisini elinden geldiğince uygun bir hale getirdi. Öncelikle, ahşap bir levhayla iki bölmeye ayırdığı iç kısmın arka tarafı, erzakları, bagajları ve Bay Olbinett'in portatif mutfağını alacak şekilde düzenlendi. Ön taraf tamamen yolculara ayrılmıştı. Doğramacı ustasının elinde bu birinci bölme rahat bir oda haline getirildi, kalın bir halıyla kaplandı, Lady Helena'yla Miss Grant'e ait bir tuvalet ve iki küçük yatak yerleştirildi. Kalın deri perdeler, gerek duyulduğunda bu ilk bölmeyi kapatıyor ve gecenin serinliğine karşı koruyordu. Şiddetli yağmurlarda, çok gerekirse, erkekler de oraya sığınabilirdi. Ama kamp yapıldığında, onların asıl barınağı bir çadır olacaktı. John Mangles iki kadına gerekli tüm nesneleri dar bir alana toplamaya çalıştı ve bunu başardı. Lady Helena ve Mary Grant bu tekerlekli odada, *Duncan*'daki rahat kamaralarını pek özlemeyeceklerdi.

Yolculara gelince, iş daha basitti: Güçlü kuvvetli yedi at Lord Glenarvan'a, Paganel'e, Robert Grant'e, Mac Nabbs'a, John Mangles'a ve bu yeni seferde efendilerine eşlik eden iki tayfaya, Wilson ve Mulrady'ye ayrıldı. Ayr-

ton'un yeri doğal olarak arabanın ön koltuğuydu ve ata binmeyi hiç cazip bulmayan Bay Olbinett bagajlara ayrılan bölümde gayet rahatlıkla yolculuk ediyordu.

Atlar ve öküzler konutun çayırlarında otuyorlardı ve yola çıkış anı geldiğinde kolaylıkla bir araya getirilebilirlerdi.

Düzenlemelerini yapmış ve doğramacı ustasına emirlerini vermiş olan John Mangles, Lord Glenarvan'ı ziyaret etmek isteyen İrlandalı aileyle birlikte gemiye geldi. Ayrton onlara katılmayı uygun görmüştü ve saat dörde doğru John ve arkadaşları *Duncan*'ın iskele kapısından geçmekteydiler.

Sevinçle karşılandılar. Glenarvan yemeğe kalmalarını teklif etti. Nezakette geride kalmak istemiyordu ve konukları da, kendi Avustralyalı konukseverliklerinin karşılığında, yatın salonunda verilen bu yemeği memnuniyetle kabul ettiler. Paddy O'Moore büyülenmişti. Kamaraların döşenmesi, duvar kaplamaları, halılar, geminin su üstünde kalan akağaçtan ve pelesenkten bölümü hayranlık duymasına neden oldu. Ayrton ise, tersine, bu pahalı gereksiz şeyleri pek onaylar gibi değildi.

Ama, buna karşılık, *Britannia*'nın deniz onbaşısı, yatı daha çok bir denizci gözüyle inceledi. Ambarın en dip köşesine kadar, her tarafı gezdi. Uskur odasına indi. Makineyi kontrol etti. Fiili gücünü, tükettiği kömür miktarını soruşturdu. Kömür ambarlarını, erzak ambarını, barut mevcudunu inceledi. Özellikle silah deposuyla ve ön kasarada, bu depoya yakın yere monte edilmiş olan topla ilgilendi. Glenarvan'ın karşısında konuya hâkim bir adam vardı. Ayrton'un özel sorularından bunu çok iyi anlıyordu. Nihayet, yelken takımını ve donanısını inceleyerek gezisini tamamladı.

"Güzel bir geminiz var, lordum, dedi.

"Özellikle iyi bir gemi," cevabını verdi Glenarvan.

"Yük hacmi ne kadar?"

"İki yüz on tonilato.

"*Duncan* süratle yol alırsa, rahatlıkla on beş mil yapar desem, fazla yanılmış olur muyum?" diye sordu Ayrton.

"On yedi derseniz, tam üstüne basmış olursunuz," karşılığını verdi John Mangles.

"On yedi mi!" diye haykırdı deniz onbaşısı, "o halde en iyileri bile olsa, hiçbir savaş gemisi ona yetişemez öyle mi?"

“Hiçbiri!” karşılığını verdi John Mangles. “Duncan gerçek bir yarış yatıdır. Nasıl giderse gitsin, hiçbir gemi onu geçemez.”

“Yelkenle gittiği zaman bile mi?” diye sordu Ayrton.

“Yelkenle gittiği zaman bile.”

“O halde, lordum ve siz, kaptan,” dedi Ayrton, “bir geminin nasıl bir değer ifade ettiğini bilen bir denizcinin tebriklerini kabul edin lütfen.”

“Güzel, Ayrton,” cevabını verdi Glenarvan, “bizim gemimizde kalın o halde, bu geminin sizin olması sadece size bağlı.

“Düşüneceğim, lordum,” cevabını verdi kısaca, deniz onbaşı.

O sırada Bay Olbinett gelip yemeğin hazır olduğunu Saygıdeğer Efendisine bildirdi. Glenarvan ve konukları kış güverteye doğru yöneldiler.

“Zeki biri bu Ayrton,” dedi Paganel binbaşıya.

“Çok zeki!” diye mırıldandı Mac Nabbs. Görünürde haklı bir neden olmasa da, deniz onbaşısının yüzü ve davranışları onu rahatsız etmekteydi.

Yemek sırasında Ayrton, gayet iyi bildiği

Avustralya kıtası hakkında ilginç ayrıntılar aktardı. Lord Glenarvan'ın, seferi sırasında yanında götüreceği tayfa sayısı hakkında bilgi aldı. Yalnızca iki tayfanın, Mulrady ve Wilson'un eşlik edeceğini öğrendiğinde şaşırmış göründü. Glenarvan'ı, ekibini *Duncan*'ın en iyi denizcilerinden kurması için iknaya çalıştı. Hatta bu konuda ısrar bile etti, bu ısrar, laf arasında edilmiş bile olsa, binbaşının aklındaki tüm şüpheleri silecek türdendi.

“Ama,” dedi Glenarvan, “güney Avustralya'daki yolculuğumuzun bir tehlikesi yok, değil mi?”

“Yok,” diye aceleyle cevap verdi Ayrton.

“O halde, mümkün olabildiğince çok sayıda insanı gemide bırakalım. *Duncan*'ı yelkenle götürmek ve tamir edebilmek için insan gerekli. En önemlisi kendisine bildirilecek buluşma yerinde tam zamanında bulunması. Bu yüzden mürettebattaki insan sayısını azaltmayalım.”

Ayrton, Lord Glenarvan'ın düşüncesini anlamış gözüktü ve ısrar etmedi.

Akşam olduğunda İskoçyalılar ve İrlandalılar birbirlerinden ayrıldı. Ayrton ve Paddy O'Moore ailesi konutlarına geri döndüler. At-

lar ve araba ertesi gün hazır olacaktı. Yola çıkış saati sabahın sekizi olarak saptandı.

Lady Helena ve Mary Grant son hazırlıklarını yaptılar. İşleri çabuk bitmiş, özellikle Jacques Paganel'den daha az titiz davranmışlardı. Bilgin gecenin bir bölümünü dürbününün merceklerini sökmek, temizlemek, sıkıştırmak ve yeniden sıkıştırmakla geçirdi. Bu yüzden ertesi gün, şafak vaktinde binbaşı onu gürleyen sesiyle uyandırdığında henüz uyuştu.

Bagajlar, John Mangles'ın denetiminde çiftliğe taşınmıştı bile. Yolcuları, kendilerini bekleyen sandala vakit geçirmeden bindiler. Genç kaptan, Tom Austin'e son emirlerini verdi. Özellikle Melbourne'da Lord Glenarvan'ın emirlerini beklemesini ve bu emirler ne olursa olsun, titizlikle bunları yerine getirmesini tembih etti.

Yaşlı denizci, John Mangles'a, kendisine güvenebileceğini söyledi. Mürettebat adına, Saygıdeğer Efendisine seferin başarısı için iyi niyetlerini sundu. Filika gemiden ayrıldığı sırada, ortalık "yaşa" sesleriyle inliyordu.

On dakika içinde kayık sahile yanaştı. Çeyrek saat sonra yolcular İrlandalı'nın çiftli-

ğine varmışlardı.

Her şey hazırды. Lady Helena yerinden gayet memnundu. Basit ve masif ahşaptan tekerlekleri ile kocaman araba özellikle çok hoşuna gitti. İkişer ikişer koşulmuş öküzlerin sade bir yaşamı çağrıştıran görüntüsü, bu arabaya çok uygun düşmüştü. Ayrton, üvendiyesi elinde, yeni efendisinin emirlerini beklemekteydi.

“Bak hele!” dedi Paganel, “işte mükemmel bir araç, dünyanın tüm posta arabalarına bedel. Panayır cambazları gibi dünyayı dolaşmanın bundan daha iyi bir tarzı olamaz. Yer değiştiren, yürüyen, canınızın istediği yerde duran bir ev, daha iyi ne isteyebiliriz ki? Geçmişte Sarmatlar bunu fark etmişlerdi ve başka türlü yolculuk etmiyorlardı.

“Bay Paganel,” dedi Lady Helena, “sizi salonlarımda kabul etme mutluluğuna ereceğimi umabilir miyim?”

“Elbette, bayan,” karşılığını verdi bilgin, “bu benim için bir onur olur! Bir kabul gününüz var mı?”

“Dostlarım için her gün kabul günümdür,” cevabını verdi Lady Helena gülerek, “ve siz...”

“Ve ben, en sadık bendenizim bayan,” karşılığını verdi Paganel kibarca.

Bu karşılıklı nezaket ifadeleri, Paddy'nin oğullarından birinin idare ettiği, koşumlu yedi atın gelişiyle son buldu. Lord Glenarvan satın aldıklarının ücretini İrlandalı'ya ödedi. Cesus çiftçinin para kadar değer verdiği şükran sözcüklerini de ihmal etmedi.

Yola çıkış işareti verildi. Lady Helena ve Miss Grant kendi bölmelerindeki yerlerini aldılar, Ayrton ön koltukta, Olbinett'se arabanın arkasındaydı. Glenarvan, binbaşı, Paganel, Robert, John Mangles, iki tayfa, hepsi de karabinalarını ve tabancalarını kuşanmış bir halde, atlarına bindiler. Paddy O'Moore, "Tanrı yardımcınız olsun!" diye bağırdı, ailesi de koro halinde aynı dileği tekrarladı. Ayrton farklı bir ses çıkardı ve hayvanları dürttü. Araba sarsıldı, tahtaları çatırdadı, tekerleklerin poyrasında dingiller gıcırdadı ve çok geçmeden namuslu İrlandalı'nın konuksever çiftliği yolun dönemecinde kayboldu.

VICTORIA EYALETİ

Günlerden 23 Aralık 1864'tü. Kuzey yarımkürede pek hüzünlü, pek tatsız, pek nemli olan bu aralık ayı, bu kıtada haziran olarak adlandırılmalıydı. Astronomik açıdan iki gün önce yaz mevsimine girilmişti, çünkü ayın 21'inde güneş Oğlak Burcu'na erişmiş ve ufkun üzerindeki varlığı şimdiden birkaç dakika kısalmıştı. Böylece, Lord Glenarvan'ın bu yeni yolculuğu, yılın en sıcak ayında ve neredeyse tropikal bir güneş altında gerçekleşmek zorundaydı.

Pasifik Okyanusu'nun bu bölümündeki İngiliz sömürgelerinin tümüne Avustralasya adı veriliyordu. Yeni Hollanda, Tasmanya, Yeni Zelanda ve çevredeki birkaç adayı kapsamaktaydı. Avustralya kıtasına gelince, büyüklük ve zenginlik açısından hiç de eşit olmayan geniş sömürgelere bölünmüştü. Bay Peter-

mann'ın ya da Bay Preschoell'in hazırladığı yeni haritalara kim göz atarsa atsın, bu bölünmenin düz çizgiler halinde olmasına şaşırırdı öncelikle. Bu büyük bölgeleri birbirinden ayıran anlaşmalı çizgileri İngilizler çok düzgün bir biçimde çekmişlerdi. Ne dağ eğimlerini, ne akarsu yataklarını, ne iklim çeşitliliklerini, ne de farklı ırkları dikkate almışlardı. Bu sömürgeler dikey olarak birbirleriyle sınırdaştılar ve bir marketride¹ olduğu gibi iç içe geçerler. Düz çizgilerin, dik açıların bu düzenlenişine bakıldığında, bunun bir coğrafyacının değil, bir geometricinin işi olduğu anlaşılır. Yalnızca kıyılar, çeşitli kıvrımları, fiyortları, koyları, burunları, haliçlerinin oluşturduğu sevimli düzensizlikleriyle, doğa adına bu durumu protesto ederler.

Bu satranç tahtası görünümü, Jacques Paganel'in ağzını açmasına neden oluyordu haklı olarak. Avustralya Fransızların olsaydı, gönye ve cetvel tutkusunu bu noktaya vardırmazlardı, kuşkusuz.

Okyanustaki bu büyük adanın, günümüzde altı tane sömürgesi vardır: Güney Yeni Galler, başşehri Sidney: Queensland, başşehri

1 Marketri: Değişik renkteki ahşap, metal ya da başka gereçleri, çeşitli desenler oluşturacak biçimde ağaç eşyalar üzerine uygulama sanatı. (yhn.)

Brisbane; Victoria eyaleti, başşehri Melbourne; Güney Avustralya, başşehri Adelaide; Batı Avustralya, başşehri Perth; ve nihayet, Güney Avustralya, henüz başşehri yok. Avrupalı kolonlar sahil kesimlerine yerleşmişlerdi. İki yüz mil kadar içerde, önemli bir şehre pek ender rastlanır. Kitanın iç kısımları, yani aşağı yukarı Avrupa'nın üçte ikisine eşit bir toprak parçası ise hemen hemen hiç bilinmemektedir.

Neyse ki, 37 paralel, bilim uğruna birçok insanın hayatına mal olmuş bu uçsuz bucaksız, تنها yerlerden, bu ulaşılmaz topraklardan geçmez. Glenarvan'ın bu bölgelerle ilgisi olmayacaktı. Onun işi yalnızca Avustralya'nın güney bölgesiyleydi. Bu bölge şunlardan ibaretti: Adelaide eyaletinin dar bir bölümü, tüm genişliğiyle Victoria eyaleti ve nihayet, Güney Yeni Galler'in oluşturduğu ters üçgenin zirve noktası.

Oysa, Bernouilli Burnu'yla Victoria sınırı arasındaki mesafe altmış iki mil¹ ya var ya yoktur. En fazla iki günlük bir yürüyüşü bu ve Ayrton ertesi akşam, Victoria eyaletinin en batı şehri olan Aspley'de gecelemeği hesaplıyordu.

Bir yolculuğun başlangıcında süvariler ve atlar her zaman zindedir. Süvarilerin zindeli-

1 24 fersah. (J.V.)

gine diyecek yoktur ama atların gidişini yavaşlatmak yerinde gözüktür. Uzun yol gitmek isteyen atına sahip çıkmalıdır. Dolayısıyla, her gün, ortalama yirmi beş, otuz milden fazla yolculuk yapmamak gerektiğine karar verildi.

Zaten atların adımları, kuvvet olarak kazandıklarını zaman olarak kaybeden gerçek mekanik aletler olan öküzlerin en ağır adımına göre düzenlenmeliydi. Araba, yolcuları, erzaklarıyla birlikte, kervanın çekirdeği, seyyar tabyaydı âdeta. Süvariler, iki yanındaki yolları kolaçan edebilirlerdi ama asla arabadan uzaklaşmamalıydılar.

Böylece, hiçbir yürüyüş düzeni özel olarak benimsenmediğinden, herkes belli bir sınır içerisinde canının istediğini yapmakta serbestti, avcılar düzlükte avlanabilir, cana yakın insanlar arabanın sakinleriyle sohbet edebilir, filozoflar birlikte felsefe yapabiliirdi. Bu farklı özelliklerin tümüne birden sahip olan Paganel aynı anda her yerde olmak zorundaydı.

Adelaide eyaletinden geçerken ilginç denecek hiçbir şey görmediler. Pek yüksek olmayan ama toz bakımından zengin bir dizi küçük tepe, bu yörelerde bütününe “bush” denen, boş arazilerin oluşturduğu uzun bir alan,

koyunların pek düşkün gözük­tüğü köşeli yapraklı, tuzlu çalı tutamlarıyla kaplı birkaç çayır­lık millerce mesafe boyunca, art arda sıralan­mıştı. Orada burada birkaç “pig’s-face” görü­lüyordu. Bunlar Yeni Hollanda’ya özgü do­muz kafalı koyunlardı ve Adelaide’in sahil bölgesine yeni kurulmuş olan telgraf direkleri arasında ot­luyorlardı.

O zamana kadar bu düzlükler tuhaf bir şekilde Arjantin pampalarının tekdüze düzlüklerini hatırlatıyordu. Çimenli ve dümdüz arazisi bile aynıydı. Hatta gökyüzünden net olarak ayrılmış ufuk bile... Mac Nabbs ülke değiştirilmediğini öne sürüyor; ama Paganel arazinin bir süre sonra değişeceğini savunuyordu. Onun bu güvencesi üzerine, herkes olağanüstü yenilikler beklemeye başladı.

Saat üçe doğru araba ağaçların olmadığı geniş bir alandan geçti. “Sinekli ovalar” adıyla biliniyordu buralar. Bilgin, buranın adını hak ettiğini görmekten, coğrafyacılara özgü bir tat­min duydu. Yolcular ve binek hayvanları bu davetsiz çifte kanatlıların durmadan sokmalarından çok çektiler. Bu sinekleri engellemek imkânsızdı. Seyyar eczanenin amonyak şişele­ri sayesinde sinek sokmalarının yol açtığı yan-

malan dindirmek daha kolay oldu. Paganel, sinirlendirici ısırıklarla koca vücudunun her tarafını delik deşik eden bu kudurmuş sinekleri def etmeyi bir türlü başaramadı.

Akşama doğru, akasyalardan oluşan birkaç canlı çitin ovaya hoş bir hava verdiğini fark ettiler. Orada burada, demet demet beyaz zambakları; daha ötede, yeni açılmış bir tekerlek izi; sonra, Avrupa kökenli ağaçlar, zeytinlikler, limon ağaçları ve yeşil meşeler, nihayet bakımlı çitler gördüler. Saat sekizde, Ayrton'un üvendiresi altında yürüyüşlerini hızlandıran öküzler Red-Gum istasyonuna vardılar.

Bu "istasyon, sözcüğü, Avustralya'nın belli başlı zenginliği olan sürü hayvanlarının yetiştirildiği, iç bölgelerdeki müesseseler için kullanılır. Hayvan yetiştiricilerine, toprakta oturan insanlar¹ anlamına gelen "squatter" denir. Gerçekten de, bu uçsuz bucaksız topraklarda dolaşmaktan yorulmuş her kolonun kendisine uygun gördüğü ilk konum budur.

Red-Gum istasyonu pek önemli olmayan bir müesseseydi. Ama Glenarvan burada pek samimi bir konukseverlikle karşılaştı. Bu münzevi konutların çatısı altında yolcular mükellef bir sofra bulurlar ve bir Avustralya

1 İngilizce "to squat", *oturmak* fiilinden. (J.V.)

kolonunun evinde her zaman kibar bir konu-
ğa rastlamak mümkündür.

Ertesi gün, Ayrton gün doğarken öküzleri-
ni arabaya koştı. Victoria topraklarına o ak-
şam varmak istiyordu. Arazi yavaş yavaş enge-
beli bir hal almaktaydı. Art arda gelen küçük
tepeler, dalga dalga, göz alabildiğine uzayıp
gidiyordu, hepsinin tepesi kızıl kumlarla kap-
lıydı. Sanki ovanın üzerine kocaman bir kırmızı
bayrak atılmıştı da kıvrımları rüzgârın
esintisiyle kabarıyordu. Birkaç “malley”, düz
ve kaygan gövdeli, beyaz lekeli bir tür köknar,
neşeli Arap tavşanlarının koşturup durduğu
verimli çayırlar üzerine koyu yeşil yaprakları-
nı ve dallarını eğmekteydi. Daha sonra, bitki
örtüsü, geniş çalılık alanlar ve genç zamkağaç-
larına dönüştü. Sonra öbekler dağıldı, tek tek
görülen ağaççıklar giderek ağaç haline geldi ve
bu ağaçlar Avustralya ormanlarının ilk örneği-
ni oluşturmaktaydı.

Bununla birlikte, Victoria sınırının yakın-
larında ülkenin görünümü fark edilir biçimde
değişiyordu. Yolcular yeni bir toprağı arşınla-
dıklarını hissediyorlardı. Şaşmaz yönleri her
zaman için dümdüz bir hattı, göl ya da dağ,
hiçbir engel onları yollarını değiştirmeye, eğik

ya da kırık çizgide ilerlemeye zorlayamazdı. Geometrinin ilk teoremini şaşmaz biçimde uygulamaktaydılar ve dolambaçlı yollara sapmadan, bir noktadan diğerine götüren en kısa yolu izliyorlardı. Yorgunluk ve güçlük onları yıldırmıyordu. Yürüyüşlerini öküzlerin yavaş ilerleyişine ayarlamaktaydılar. Bu sakin hayvanlar hızlı olmasa da, en azından hiç durmadan ilerliyorlardı.

Böylece, iki günde alınan altmış millik bir yoldan sonra kervan, 23'ü akşamı, Aspley bucağına vardı. Bu bucak, Wimmera bölgesinde, 141 derece boylamında yer alan, Victoria eyaletinin ilk şehriydi.

Araba, Ayrton'un denetiminde Crown's Inn'e çekildi. Burası, daha iyi bir ad bulunmadığından, *Hôtel de la Couronne* adıyla anılan bir handı. Sadece koyun etinden oluşan yemek, koyun etinin dönüşebileceği her biçimde sunulmuş, masanın üstünde tutmekteydi.

Çok yemek yendi ama daha fazla da sohbet edildi. Herkes Avustralya kıtasının özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak istediğinden, coğrafyacıya durmadan sorular sordular. Paganel hiç naz etmeden Mesut Avustralya denen bu Victoria eyaletini anlatmaya başladı.

“Yanlış bir niteleme!” dedi. “Zengin Avust-
ralya dense daha iyi olurdu, çünkü ülkelerin
hali de bireylerin hali gibidir: parayla saadet
olmaz! Avustralya, altın yatakları sayesinde,
vahşi ve talancı maceracı çetelerine teslim ol-
du. Altın bulunan topraklardan geçtiğinizde
bunu görürsünüz.”

“Victoria kolonisinin tarihi yeni değil mi?”
diye sordu Lady Glenarvan.

“Evet, bayan, henüz otuz yıllık. 6 Haziran
1835’te, bir salı günü...”

“Akşam saat yediyi çeyrek geçe,” diye ekle-
di binbaşı, verdiği tarihlerin kesinliği konu-
sunda Paganel’e takılmayı pek seviyordu.

“Hayır, saat yediyi on geçe,” diye sözüne
devam etti coğrafyacı ciddi bir şekilde, “Bat-
man ve Falckner, Port-Philippe’te bir yerleşim
yeri kurdular. Bugün bu koyda büyük Melbo-
urne şehri yer almakta. On beş yıl boyunca
koloni, Güney Yeni-Galler’in bir parçası oldu
ve başşehri Sidney’di. Ama, 1851 yılında, ba-
ğımsızlığını ilan etti ve Victoria adını aldı.”

“O zamandan beri çok gelişme gösterdi
mi?” diye sordu Glenarvan.

“Buna siz karar verin, saygıdeğer dostum,”
cevabını verdi Paganel. “İşte, son istatistikler-

den elde edilen rakamlar. Mac Nabbs ne düşünürse düşünsün, rakamlardan daha açıklayıcı bir şey bilmiyorum.

“Devam edin,” dedi binbaşı.

“Ediyorum zaten. 1836 yılında, Port-Philippe kolonisinde iki yüz kırk dört kişi yaşıyordu. Bugün Victoria eyaletinin nüfusu beş yüz elli bindir. Yedi milyon ayak uzunluğundaki bağ, yılda yüz yirmi bir bin galon şarap vermektedir. Yüz üç bin at düzlüklerinde koşturmakta ve altı yüz yetmiş beş bin iki yüz yetmiş iki boynuzlu hayvan ise geniş çayırlarında beslenmektedir.”

“Bir miktar da domuz var, değil mi?” diye sordu Mac Nabbs.

“Evet, binbaşı, yetmiş dokuz bin altı yüz yirmi beş tane, söyleyeyim de hatırlınız kalmasın.”

“Peki, kaç tane koyun var, Paganel?”

“Yedi milyon on beş bin dokuz yüz kırk üç, Mac Nabbs.

“Şu an yediğimiz de dahil mi, Paganel?”

“Hayır, o hariç, çünkü dörtte üçü yendi.”

“Bravo! Bay Paganel!” diye haykırdı Lady Helena, kahkahalarla gülerek. “Bu coğrafi konularda çok bilgili olduğunuz kesin, kuzenim Mac Nabbs boş yere uğraşıyor, sizi faka bastır-

ması imkânsız.”

“Bu benim mesleğim, bayan, bu tür şeyleri bilmek ve gerektiğinde sizi bilgilendirmek. Bu yüzden bu tuhaf ülkenin bize mucizeler sakladığını size söylediğimde bana inanabilirsiniz.”

“Şu ana kadar, yine de... cevabını verdi Mac Nabbs, coğrafyacının heyecanını körüklemekten zevk alıyordu.

“Bekleyin o halde, sabırsız binbaşı!” diye haykırdı Paganel. “Sınıra daha yeni vardık sayılır ve siz şimdiden şikâyet etmeye başladınız! O halde, size tekrar tekrar söylüyorum, bu toprakların yeryüzündeki en tuhaf topraklar olduğu konusunda sizi temin ederim. Oluşumu, doğası, ürünleri, iklimi ve gelecekteki yok oluşuna kadar her şeyiyle, dünyanın tüm bilginlerini şaşırttı, şaşırtıyor ve şaşırtacaktır. Düşünün, dostlarım, bir kıta ki, ilk önce merkezi değil, kıyıları dev bir yüzük gibi denizin üzerine çıkmış olsun; belki de merkezinde kısmen buharlaşmış bir iç deniz var; ırmakları günden güne kuruyor; nemlilik yok, ne havada ne toprakta; ağaçları her yıl yaprakları yerine kabuklarını yitiriyor; yapraklar güneşi cepheden değil profilden alıyor ve gölge vermiyor; odun çoğu zaman yanıcı değil; yontma

taşlar yağmur altında eriyor; ormanlar alçak ve otlar devasa boyutlarda; hayvanlar bir tuhaf; dört ayaklıların, kanıncayiyenler ve gagalımemeliler misali gagaları var ve doğacılar yalnızca onları sınıflandırmak için tekdelikliler adı altındaki yeni türü yaratmak zorunda kaldılar; kanguru birbirine eşit olmayan bacakları üzerinde sıçırıyor; koyunlar domuz başına sahip; tilkiler ağaçtan ağaca uçuyorlar; kuğular siyah; fareler ağaçlara yuva yapıyor; “bower bird” salonlarını kanatlı dostlarının ziyaretine açıyor; kuşlar şarkılarının ve yeteneklerinin çeşitliliğiyle insanın hayal gücünü zorluyor; biri saat vazifesi görüyor, diğeri bir sürücü kırbacı şaklatıyor, kimi bileyiciyi taklit ediyor, öteki, bir çalar saat rakkası gibi saniyeleri sayıyor, kimisi güneş doğarken gülüyor, öteki akşamleyin güneş batarken ağlıyor! Oh! Hiç olmadığı kadar tuhaf, mantıkdışı memleket, doğaya karşı oluşmuş, çelişkilerle dolu toprak! Botanik bilgini Grimard haklı olarak şöyle demiştir senin hakkında: ‘İşte bu Avustalya, evrensel yasaların bir tür parodisi, ya da daha ziyade, dünyanın geri kalanın yüzüne fırlatılmış bir meydan okuma!’”¹

Paganel'in son hızla okuduğu tirad sanki

1 *La Plante*. (J.V.)

hiç bitmeyecek gibiydi. Coğrafya Cemiyeti'nin konuşkan sekreteri kendine hâkim olamıyordu. Anlattıkça anlatıyor, her şeyi kırıp dökcek gibi el kol hareketleri yapıyor ve çatalını, masada yanında oturanları tehlikeye atacak şekilde sallıyordu. Ama nihayet gürültülü "bravo!"larla sesi bastırıldı ve susmayı başardı.

Elbette, Avustralya'nın bu tuhaflıklarını sayıp döktükten sonra, ona daha fazla soru sorulması düşünülemezdi. Yine de, binbaşı, sakın sesiyle, şunları söylemekten alamadı kendini:

"Hepsi bu mu, Paganel?"

"Hayır, hepsi bu değil!" karşılığını verdi bilgin yeni bir coşkuyla.

"Ne!" diye sordu Lady Helena, kafası çok karışmıştı, "Avustralya'da bunlardan daha şaşırtıcı başka şeyler de mi var?"

"Evet, bayan, iklimi! Tuhaflığı ürünleri oldukça etkiliyor."

"Bak hele!" diye haykırdılar hep bir ağızdan.

"Avustralya kıtasının oksijen bakımından çok zengin, azot bakımından fakir hijyenik niteliklerinden söz etmiyorum. Nemli rüzgârlar yok, çünkü alizeler kıtanın kıyılarına paralel olarak esiyor, tifüsten tutun da kızamığa ve

kronik hastalıklara kadar, hastalıkların çoğu da bilinmiyor.”

“Yine de önemsiz bir üstünlük değil bu, dedi Glenarvan.

“Kuşkusuz, ama bundan söz etmiyorum, cevabını verdi Paganel. “Burada, iklimin... inanılmaz bir özelliği var.”

“Nedir o?” diye sordu John Mangles.

“Bana asla inanmazsınız.

“İnanırız,” diye haykırdı dinleyenler, kendilerini oyuna kaptırmışlardı.

“Pekâlâ, bu ülkenin iklimi...”

“Ne peki?”

“Ahlakçıdır!”

“Ahlakçı mı?”

“Evet,” cevabını verdi bilgin inançla. “Evet, ahlakçı! Burada metaller havanın etkisiyle oksitlenmez, hele insanlar hiç. Buradaki saf ve kuru hava, çamaşırı ve ruhları hızla beyazlatır! Bu ülkeye insanlar ahlaklı olsunlar diye gönderilmeye karar verildiğinde, bu iklimin erdemleri İngiltere’de gayet iyi fark edilmişti.

“Ne! Bu etki gerçekten hissedilir mi?” diye sordu Lady Glenarvan.

“Evet, bayan, hem hayvanlar hem insanlar üzerinde.”

“Şaka etmiyorsunuz değil mi Bay Paganel?”

“Şaka etmiyorum. Atlar ve sürü hayvanları burada dikkat çekecek biçimde uysaldılar. Siz de göreceksiniz.”

“Mümkün değil!”

“Mümkün! Bu canlandırıcı ve sağlığa yararlı havayla temas eden kötü niyetli kişiler birkaç yıl içinde burada yepyeni bir ruha kavuşurlar. İnsanseverler bu etkiyi bilir. Avustralya’da tüm varlıklar ıslah olur.”

“O halde, siz, Bay Paganel, siz şimdiden bu kadar iyiyseniz, dedi Lady Helena, “bu ayrıcalıklı topraklarda siz ne olacaksınız?”

“Mükemmel olacağım, bayan,” cevabını verdi Paganel, “tek kelimeyle mükemmel!”

WIMERRA RIVER

Ertesi gün, 24 Aralık'ta, şafak vaktinde yola çıktılar. Hava şimdiden çok sıcaktı, ama katlanılır bir haldeydi, yol neredeyse dümdüz ve atların yürümesine elverişliydi. Küçük kafi-
le oldukça seyrek ağaçlı bir koruluğa girdi. Akşamleyin, güzel bir yürüyüş gününün ar-
dından, acı ve içilmez bir suyu olan Beyaz Göl'ün kıyısında kamp kurdular.

Orada, Jacques Paganel Karadeniz ne ka-
dar kara, Kızıldeniz ne kadar kızıl, Sarı Irmak
ne kadar sarı, Mavi Dağlar ne kadar maviyse,
bu gölün de o kadar beyaz olduğunu kabul et-
mek zorunda kaldı. Bununla birlikte, coğraf-
yacının gururu yüzünden epey tartıştı, ama kanıt-
ları yetersiz kaldı.

Bay Olbinett her zamanki dakikliğiyle ak-
şam yemeğini hazırladı. Sonra yolcular, kimisi
arabanın içinde, kimisi çadırda, Avustral-

ya'nın çakalları olan "dingo"ların içler acısı ulumalarına rağmen çok geçmeden uyudular.

Krizantemlerle bezenmiş hayranlık verici bir düzlük Beyaz Göl'ün ötesinde uzanmaktaydı. Ertesi gün, Glenarvan ve arkadaşları, uyandıklarında, gözlerinin önünde serilen olağanüstü manzaraya hayran kaldılar. Yola koyuldular. Uzaklardaki birkaç tümseğin dışında, arazide engebe namına bir şey yoktu. Ufka kadar her taraf, baharla birlikte kızarılmaya başlamış çiçekler ve çayırlarla kaplıydı. İnce yapraklı ketenin mavi yansılarını, bu bölgeye özgü bir kengerin parlak kırmızısına karşıyordu. Çok sayıda bitki çeşidi bu yeşilliği süslüyordu ve tuzla kaplı alanlar, kolay yayılan ıspanakgiller ailesinden, kimileri tirşe rengi, kimileri kırmızı kazayakları, karapazılar, pazıların altında kayboluyordu. Bunlar endüstri için yararlı bitkilerdir, çünkü yakılınmaları ve küllelerinin yıklanması sonucunda mükemmel bir sodyum sağlarlar. Çiçeklerin ortasında botanikçi kesilen Paganel, bu çeşitli bitkilerin adlarını sıralamaktaydı ve her şeyi sayıyla ifade etme saplantısıyla şu ana kadar Avustralya bitki örtüsü içinde yüz yirmi familyaya ayrılmış dört bin iki yüz bitki türü olduğunu söyleme-

yi de ihmal etmedi.

Daha sonra, on millik bir mesafeyi hızla alan araba çok değişik çiçekleri olan akasyalar, mimozalar ve beyaz zamkağaçlarından oluşan koruluklar arasında yoluna devam etti. "Spring plain"ler¹ denen bu topraklarda bitki örtüsü güneş karşısında nankör davranmamıştı. Güneşin ona ışınlar halinde verdiklerini, koku ve renk olarak iade ediyordu.

Hayvanlar âlemine gelince, bitkilere göre daha cimriydi. Düzlükte birkaç devekuşu zıplıyordu ama onlara yaklaşmak mümkün değildi. Bununla birlikte, binbaşı, oldukça ender rastlanan ve neredeyse gözden kaybolmak üzere olan bir hayvanı böğründen vuracak kadar maharetliydi. Bu, İngiliz kolonların dev tuma kuşu "jabiru"ydu. Bu kanatlı hayvanın boyu beş ayaktı ve siyah, geniş, koni biçimli, çok sivri uçlu gagası on sekiz parmak uzunluğundaydı. Başının mor ve erguvan rengi yansılar; boynunun parlak yeşili, boğazının göz alıcı beyazlığı ve uzun bacaklarının canlı kırmızısıyla güçlü bir zıtlık oluşturuyordu. Doğa ana renklerin tümünü ondan yana kullanarak tüketmişti sanki.

Bu kuş herkesin pek hoşuna gitti ve genç

1 Çok sayıda kaynağın suladığı düzlükler. (J.V.)

Robert birkaç mil uzakta, yarı kirpi yarı karıncayiyen, yaratılışın ilk yıllarının hayvanları gibi yarı taslak denebilecek biçimsiz bir hayvana rastlayıp, cesaretle onun hakkından gelmemiş olsaydı, binbaşı günün adamı olma şerefine erişecekti. Elastiki, uzun ve yapışkan bir dil birbirine geçmiş çenesinden sarkıyor ve temel gıdası olan karıncaları avlıyordu.

“Bu bir karıncayiyen!” dedi Paganel, tekdelikli sınıfına mensup bu hayvanı gerçek adıyla anarak. “Hiç böyle bir hayvan gördünüz mü?”

“Korkunç!” dedi Glenarvan.

“Korkunç, ama ilginç,” karşılığını verdi Paganel. “Dahası, Avustralya’ya özgü; dünyanın başka yerlerinde boşuna ararsınız.”

Doğal olarak, Paganel çirkin karıncayiyeni beraberinde götürmek ve bagajların olduğu bölmeye koymak istedi. Ama Bay Olbinett öyle bir hoşnutsuzluk gösterdi ki, bilgin bu tekdelikli örneğini saklamaktan vazgeçti.

O gün, yolcular yüz kırkbirinci derece boylamını otuz dakika geçtiler. O zamana kadar pek az kolon, pek az *squatter* görmüşlerdi. Sanki ıssız bir ülkedeydiler. Yerlilerin gölgesi bile yoktu, çünkü vahşi kabileler daha kuzeyde, Darling ve Murray ırmakları kollarının su-

ladığı uçsuz bucaksız boş topraklarda dolaşmaktaydılar.

Fakat tuhaf bir manzara Glenarvan'ın kaflesinin ilgisini çekti. Gözüpek spekülâtörlerin, doğudaki dağlardan Victoria ve Güney Avusturalya eyaletlerine getirdikleri şu büyük sürülerden biriydi gördükleri.

Saat akşamın dördüne doğru John Mangles, üç mil ilerde, ufuk tarafından yükselen dev bir toz bulutuna dikkat çekti. Bu olay nereden kaynaklanıyordu? Bunu söylemek pek güçtü. Paganel, bir meteor olabileceğini düşünüyor-du, geniş hayal gücü, bu olaya doğal bir neden aramaya başlamıştı bile. Ama Ayrton, bu toz bulutunun ilerlemekte olan bir sürüden kaynaklandığını ileri sürerek, onun, kafasında yürüttüğü tahmin silsilesine bir son verdi.

Deniz onbaşı yanılmıyordu. Yaklaşan kalın bulutla birlikte melemeler, kışnemeler ve böğürtüler kapladı her yanı. Islık, bağırış çağırış biçimindeki insan sesleri bu pastoral senfoniye karışmaktaydı.

Uğultulu bulutun içinden bir adam çıktı. Bu, dört ayaklı ordunun baş sürücüsüydü. Glenarvan ona doğru ilerledi ve aralarında rahat bir ilişki kuruldu. Sürücü ya da gerçek sı-

fatıyla hitap edilecek olursa “stockkeeper,” sürünün bir bölümünün sahibiydi. Adı Sam Machell'dı ve gerçekten de doğu eyaletlerinden geliyor, Portland Koyu'na doğru ilerliyordu.

Sürüsünde, bini öküz, on bir bini koyun ve yetmiş beşi at olmak üzere, on iki bin yetmiş beş baş hayvan vardı. Mavi Dağlar'ın düzlüklerinde cılızken satın alınmış tüm bu hayvanlar, Güney Avustralya'nın sağaltıcı otlaklarında semirmeye gidiyorlardı. Orada büyük bir kârla satılacaklardı. Böylece öküz başına iki lira ve koyun başına yarım lira kazanacak olan Sam Machell, elli bin frank kâr sağlayacaktı. Büyük bir işti bu. Fakat, bu dikkatli sürüyü hedefine götürmek öyle büyük bir çaba gerektiriyor, öyle büyük bir yorgunluğa mal oluyordu ki! Bu çetin mesleğin getirdiği kazanç, ancak büyük zorluklarla elde edilebilmekteydi!

Sürü, mimoza ağaçları arasında ilerlemeye devam ederken, Sam Machell kendi hikâyesini birkaç kelimeyle anlattı. Lady Helena, Mary Grant ve süvariler yere inmişler, koca bir zamkağacının gölgesine oturmuşlar, *stockkeeper*'ın anlattıklarını dinliyorlardı.

Sam Machell yedi ay önce yola çıkmıştı. Günde yaklaşık on mil yapıyordu ve bitmez tükenmez yolculuğu üç ay daha sürecekti. Bu zahmetli girişimde yardımcı olmaları için, yirmi köpek ve otuz adam almıştı yanında. Bu adamlar arasındaki, pek yetenekli beş zenci de yolunu şaşırmış hayvanların izlerini bulmakla görevliydi. Ordunun peşinden altı at arabası geliyordu. *Stockwhipps* denen sapı on sekiz parmak, kayışı dokuz ayak uzunluğunda olan kırbaçlarla donanmış sürücüler, sıralar arasında gidip geliyor, sık sık bozulan düzeni yeniden kurmaya çalışıyorlardı, köpeklerden oluşan hafif süvariler ise iki yanda koşturuyorlardı.

Yolcular sürünün disiplinine hayran kaldılar. Farklı soylar ayrı ayrı yürüyordu, çünkü öküzlerle vahşi koyunlar pek geçinemezler; koyunların geçtiği yerde öküzler asla otlamaz. Dolayısıyla öküzleri başa koymak zorunlu hale gelmişti. İki bölüğe ayrılmış olan öküzler önde gidiyordu. Bunların ardından yirmi sürücünün yönettiği beş koyun alayı geliyordu ve atların mangası da artçı olarak ilerlemekteydi.

Sam Machell ordunun rehberlerinin köpekler ya da insanlar değil, zeki "liderler" olan öküzler olduğunu, hemcinslerinin onların üs-

tünlüğünü kabul ettiğini söyledi dinleyenlerine. Tam bir ciddiyetle en önde yürüyor, içgüdüleriyle doğru yolu buluyorlardı ve ilgiyle muamele gördüklerinden pek emindiler. Gözetildikleri de gerçektir, çünkü sürü onlara itirazsız itaat etmekteydi. Durmayı uygun gördüklerinde, sürü bu keyfi durumu hemen kabullenmekteydi ve mola verdikten sonra eğer onlar yola çıkma işareti vermezlerse, sürünün yola çıkması için uğraşmak boşuna olurdu.

Stockeeper'ın eklediği birkaç ayrıntı bu seferin hikâyesini tamamladı. *Ksenophon* tarafından komuta edilmese de, bizzat onun tarafından kaleme alınmaya layık bir seferdi bu. Ordu düzlükte yürürken her şey yolunda gidiyor, pek az sorun, pek az yorgunluk yaşanıyordu. Hayvanlar yol boyunca otluyor, otlaklardaki çok sayıda çayda susuzluklarını gideriyorlardı, gece uyuyor, gündüz yolculuk ediyorlar ve köpeklerin havlamaları üzerine uysalca bir araya geliyorlardı. Ama kıtanın büyük ormanlarında, okaliptüs ve mimoza korulukları arasında, güçlükler artıyordu. Mangalar, taburlar ve alaylar birbirine karışıyor ya da birbirinden uzaklaşıyordu ve onları bir araya getirmek çok zaman alıyordu. Şanssızlık eseri

bir lider yolunu şaşırdığında, tüm sürünün dağılması ihtimali de olduğundan, ne pahasına olursa olsun onu bulmak gerekiyor ve zenciler, günlerce süren zorlu araştırmalara girişiyorlardı. Şiddetli yağmurlar başladığında, tembel hayvanlar yürümeyi reddediyorlar ve güçlü fırtınalarda ise korkudan deliye dönmüş bu hayvanlar, kargaşalığa yol açan müthiş bir paniğe kapılıyorlardı.

Bununla birlikte, *stockeeper* güç ve çaba harcayarak, birbiri ardınca gelen bu güçlüklerle başa çıkabiliyordu. Durmadan yürüyordu; miller millere ekleniyor; düzlükler, ormanlar, dağlar geride kalıyordu. Ama, bunca özelliğe sabır denen şu üstün niteliğin –her türlü deneyim karşısında sabrın, yalnızca saatlerin, günlerin değil, haftaların bile yok etmemesi gereken bir sabrın– gerekliliği, ırmakları aşarken kendini dayatmaktaydı. *Stockeeper* bir akarsuyun önüne geldiğinde, aşamaz değil ama bir türlü aşılmayan bu akarsuyun kıyılarında çaresiz kalmaktaydı. Engel, geçmeyi reddeden sürünün inatçılığından kaynaklanıyordu sadece. Öküzler, suyu içtikten sonra geri dönüyorlardı. Koyunlar, suyla cebelleşmektense dört bir yana kaçışmayı tercih edi-

yorlardı. Sürüyü ırmağa sokmak için gece bekleniyor, ama bunda da başarılı olunamıyordu. Koçlar zorla suya atılıyor ama, maryalar onları izlemeye yanaşmıyordu. Günlerce susuz bırakarak sürüye hâkim olmak isteniyor, sürü ise su içmekten vazgeçiyor, daha fazla ilerlemiyordu. Kuzular öbür kıyıya taşıyor, onların seslerini duyan annelerinin peşlerinden geleceği umuluyordu; kuzular meliyor, anneleri karşı kıyıda kımıldamıyordu bile. Bu durum kimi zaman tüm bir ay boyunca sürüyordu ve *stockeeper* meleyen, kışneyen ve böğüren ordusuyla nasıl başa çıkacağını bilemiyordu. Sonra, güzel bir gün, nedensizce, niçini nasılı bilinmeden, bir heves sonucu, bir grup nehri aşıyor ve o zaman da sürünün darmadağın olmasını engellemek gibi, başka bir güçlük baş gösteriyordu. Sıralar birbirine kırıyor ve birçok hayvan hızla akan sularda boğuluyordu.

Sam Machell'ın verdiği ayrıntılar bunlardı. O hikâyesini anlatırken, sürünün büyük bir bölümü düzenli bir şekilde geçip gitmişti. Ordusunun başına geçme ve en iyi otlakları seçme vakti gelmişti. Bunun üzerine, Lord Glenarvan'dan izin istedi, adamlarının dizginleri-

ni tuttukları mükemmel bir yerli ata bindi ve içten bir şekilde ellerini sıktıktan sonra herkeşe veda etti. Birkaç dakika sonra, toz bulutu arasında kaybolmuştu.

Araba, bir süre kesintiye uğramış olan ilerleyişine aksi yönde devam etti ve ancak akşamleyin Talbot Dağı'nın eteğine vardığında durdu.

Paganel, o zaman, Noel günü olan 25 Aralık'ta bulunduklarını, bu günün İngiliz ailelerinin kutlamayı pek sevdikleri Christmas olduğunu söyledi, pek yerinde olarak. Ama kamarot da bunu unutmamıştı ve çadırdaki sunduğu lezzetli bir çorba, davetlilerin candan iltifatlarını hak etti. Söylemek gerekir ki Bay Olbinett gerçekten elinden gelenin fazlasını yapmıştı. Yedek erzakları sayesinde Avustralya çöllerinde ender olarak rastlanan Avrupa yemeklerinden oluşan bir menü hazırlayabilmişti. Bir ren geyiği jambonu, tuzlanmış sığır eti parçaları, füme somon, arpa ve yulaftan oluşan bir pasta, herkesin canının istediğince içebileceği çay, bol bol viski, birkaç şişe porto şarabı, bu şaşırtıcı yemeği meydana getirmekteydi. Sanki Iskoçya'da *highlands*'in ortasında, Malcolm-Castle'in yemek salonunda sanırdı

insan kendini.

Kuşkusuz, bu şölende, zencefil çorbasından “minced-pies” tatlısına kadar, hiçbir şey eksik değildi. Bununla birlikte, Paganel dağ eteklerinde büyüyen vahşi bir portakal ağacının meyvelerini de bu şölene katmak gerektiğini düşündü. Yerlilerin “moccaly” dedikleri şeydi bu; portakalları oldukça tatsızdı, ama ezilmiş çekirdekleri ağızda Cayenne biberi tadı bırakıyordu. Coğrafyacı bilim aşkıyla onların bilinçli olarak yemekte ayak direttiğinden boğazı yandı ve binbaşının Avustralya yemeklerinin özellikleri hakkında, ardı arkası gelmeyen sorulara cevap veremedi.

Ertesi gün, 26 Aralık’ta, kayda değer bir olay gerçekleşmedi. Norton Çayı’nın kaynaklarına ve daha sonra da kısmen kurumuş olan Mackensie-river’a rastladılar. Hava, pek katlanılır bir ısıyla, gayet güzel gidiyordu. Rüzgâr güneyden esiyordu ve kuzey yarımkürede kuzey rüzgârının yaptığı gibi havayı serinletmekteydi. Paganel, dostu Robert Grant’e, bu konuda açıklamalarda bulundu.

“Şanslıyız,” diye ekledi, “çünkü ısı ortalaması güney yarımkürede kuzey yarımkürede

1 Minced-pies: Noel’de yenen ve içine elma, kuru üzüm, içyağı, baharat vs. doldurulan bir tür hamur işi. (yhn.)

olduğundan daha yüksektir.”

“Niçin?” diye sordu genç delikanlı.

“Niçin mi, Robert?” cevabını verdi Paganel.
“Yerküre’nin Güneş’e kışın daha yakın olduğunu işitmedin mi hiç?”

“İşittim, Bay Paganel.”

“Ya soğuşun Güneş ışınlarının eğimine bağlı olduğunu?”

“Evet.

“O halde, delikanlı, işte bu nedenle güney yarımküre daha sıcak olur.”

“Anlamıyorum, cevabını verdi Robert, gözlerini iri iri açmıştı.

“Düşün bakalım, diye devam etti Paganel, “biz Avrupa’da kışı yaşarken, burada, bizim tam ters tarafımızdaki, Avustralya’da hangi mevsim hüküm sürer?”

“Yaz,” dedi Robert.

“Evet, çünkü tam da o dönemde yeryüzü Güneş’e daha yakındır... anlıyor musun?”

“Anlıyorum...”

“Bu yakınlık nedeniyle güney bölgelerindeki yaz kuzey bölgelerindeki yazdan daha sıcaktır.”

“Gerçekten de, Bay Paganel.”

“O halde, Güneş’in ‘kışın’ yeryüzüne daha

yakın olduğu söylendiğinde, bu ancak kuzey kutbunda yaşayan bizler için doğrudur.”

“İşte bunu düşünmemiştim, karşılığını verdi Robert.

“Şimdi gidebilirsin, delikanlı, bir daha da bunu unutma.”

Robert, küçük çaplı kozmografi dersini memnuniyetle almakla kalmadı, Victoria eyaletindeki ortalama ısının 74° Fahrenheit (+ 23° 33 santigrad) olduğunu da öğrendi.

Akşamleyin, kabile Lonsdale Gölü’nün beş mil ötesinde, kuzeydeki Drummont Tepesi ile mütevazı zirvesi güney ufkunu kısmen örten Dryden Tepesi arasında kamp yaptı.

Ertesi gün, saat on birde, araba, 143. meridyen üzerindeki Wimerra kıyılarına vardı.

Yarım mil genişlikteki nehrin berrak suları, zamkağaçlarından ve akasyalardan oluşan iki yüksek dizi arasında akıp gitmekteydi. Aralarında “*metrosideros speciosa*”nın da bulunduğu birkaç olağanüstü mersingilin, kırmızı çiçeklerle süslü, uzun ve özuları sızan dalları on beş ayak kadar yükseğe uzanıyordu. Sarıasma kuşları, ispinozlar, altın sarısı kanatlı güvercinler gibi binlerce kuş, –geveze papağanlardan söz bile etmiyoruz– yemyeşil dallar

arasında uçuşuyordu. Aşağıda, suların yüzeyinde, utangaç ve yanına yanaşılmaz bir çift kara kuğu çılginca eğleniyordu. Avustralya nehirlerinin bu “rara avis”i¹ bir süre sonra, bu çekici kırlık bölgeyi kararsızca sulayan Wimmera’nın kıvrımlarında kayboldu.

Bu sırada, araba, hızla akan sulara doğru sarkmış çimenler üzerinde durdu. Ne sal vardı, ne köprü. Yine de geçmek gerekiyordu. Ayrton geçilebilir bir sığlık aramakla uğraştı. Nehir, çeyrek mil yukarıda, daha az derin gözüküyordu ve buradan karşı sahile geçmeye karar verdi. Yaptığı değişik sondajlar sonunda, ancak üç ayak su olduğunu görmüştü.

Araba, büyük risklere girmeden bu sığlık alandan geçebilirdi.

“Bu nehirden geçmenin başka bir yolu yok mu?” diye sordu Glenarvan deniz onbaşısına.

“Hayır, lordum,” cevabını verdi Ayrton, “ama bu geçit bana tehlikeli gelmiyor. Başarırsınız.”

“Lady Glenarvan ve Miss Grant’in arabadan inmeleri gerekiyor mu?”

“Kesinlikle gerekmiyor. Öküzlerim emin adımlarla ilerlerler, ben de onları doğru yolda tutarım.”

1 Rara avis: (Lat.) Yeryüzünde ender görülen kuş türü. (yhn.)

“Haydi, Ayrton,” cevabını verdi Glenarvan, “size güveniyorum.”

Süvariler ağır arabanın etrafını çevirdiler ve kararlı bir şekilde nehre girildi. Genellikle arabalar sığıltan geçmeyi denerken, etraflarına, onları suyun yüzeyinde tutan bir dizi boş fıçı yerleştirilir. Ama burada bu can simidi olmadığı için, temkinli Ayrton'un denetimi altındaki öküzlerin akıllı uslu davranmasına güvenmek gerekiyordu. Ayrton, koşulmuş hayvanları sürücü mevkiinden yönetmekteydi. Binbaşı ve iki tayfa, birkaç tuaz önde, hızla akan suları yarararak ilerliyorlardı. Glenarvan ve John Mangles, arabanın her iki yanında, bayan yolcuların imdadına koşmaya hazırdılar. Paganel ve Robert ise en geriden gelmekteydiler.

Wimerra'nın ortasına kadar her şey iyi gitti. Ama ortaya gelindiğinde sular derinleşti ve tekerlek jantlarının üstüne çıktı. Sığıltın dışına atılan öküzlerin ayakları suyun dibinden kesilebilir ve böylece öküzler, oynak aleti kendileriyle birlikte sürükleyebilirlerdi. Ayrton büyük bir cesaretle kendisini tehlikeye attı. Suyu girdi ve öküzlerin boynuzlarına asılarak onları doğru yola sokmayı başardı.

O sırada, önceden fark edilmesine imkân olmayan bir çarpışma cereyan etti. Bir çatırtı işitildi. Araba tehlikeli bir açıyla eğildi. Bayan yolcuların ayakları sular altında kaldı. Arabanın korkuluklarına asılmış Glenarvan'a ve John Mangles'a rağmen araba yolundan sapmaya başladı. Endişe dolu bir andı.

Neyse ki, büyük bir çabayla araç karşı kıyıya yaklaştı. Öküzlerin ve atların ayakları altında nehir, giderek artan bir eğim kazanmaktaydı. Kısa bir süre sonra insanlar ve hayvanlar, sırlıklam olmuş olsalar da, hallerinden memnun bir şekilde, sağ salim öteki sahile çıktılar.

Ne var ki arabanın ön tarafı çarpmadan dolayı hasar görmüş ve Glenarvan'ın atının ön ayak nalları da düşmüştü.

Bu kaza acilen tamir gerektiriyordu. Herkes sıkıntıyla birbirine bakarken, Ayrton yirmi mil kuzeydeki Black-Point istasyonuna gitmeyi ve oradan bir nalbant getirmeyi önerdi.

"Gidin, cesur Ayrton," dedi Glenarvan. "Oraya gidip kamp yerine geri dönmeniz ne kadar zaman alır?"

"On beş saat belki," dedi Ayrton, "daha fazla değil."

“Gidin o halde, biz de sizin geri dönüşünüzü beklerken Wimerra kıyısında kamp yaparız.”

Birkaç dakika sonra, Wilson'un atına binen deniz onbaşı geniş bir mimoza perdesi arkasında gözden kayboldu.

BURKE VE STUART

Günün geri kalanı sohbet ederek ve gezinerek geçti. Yolcular, konuşa konuşa ve hayran hayran etrafı seyrederek Wimerra kıyılarında dolaştılar. Kül rengi turna kuşları ve karaleylekler, onlar yakınlaştıkça boğuk sesler çıkararak, kaçıyorlardı. Saten kuşu vahşi incir ağacının yüksek dalları arasında saklanıyordu, sarıasmalar, kuyrukkakanlar, “epimachus”¹lar, zambakgillerin kocaman gövdeleri arasında uçuşuyor, yalıçapkınlarıysa her zamanki balık avlarından vazgeçiyordu; ama insana daha alışık olan papağangillerden prizmanın yedi rengine bürünmüş “blue-mountain”, kıpkırmızı kafalı, sarı boyunlu “roschill” ile kırmızı ve mavi tüyeri olan lori, çiçekli zamkağaclarının tepesinde sağır edici gevezeliklerine devam ediyorlardı.

1 Epimachus: Bir tür cennet kuşu. (yhn.)

Böylece, kimi zaman çağlayan suların kıyısındaki çayırların üzerine yatan, kimi zaman mimozalar arasında amaçsızca dolaşan yolcular günbatımına kadar bu güzel doğayı hayran hayran seyrettiler. Kısa süren bir alacakaranlığın hemen ardından gelen gece, kampa yarım mil kala onları yakaladı. Güney yarımkürede Kutupyıldızı görünmediği için, ufukla zenit arasında parıldayan Güney Haçı'na bakarak yönlerini saptadılar.

Bay Olbinett çadırdaki yemeği hazırlamıştı. Sofraya oturdular. Yemeğin gözdesi, Wilson'un ustalıkla öldürdüğü ve kamarotun maharetle hazırladığı bir tür papağan yahnisiydi.

Yemek bitti. Pek güzel olan bu gecenin ilk saatlerinde istirahat çekilmemek için herkes bir bahane aramaya başladı. Lady Helena, herkesin onayını alarak Paganel'den, uzun süre önce anlatmaya söz verdiği Avustralyalı büyük seyyahlarının hikâyesini anlatmasını istedi.

Paganel'in canına minnetti. Dinleyicileri harikulade bir banksia'nın¹ dibine yayıldılar. Sigara dumanları bir süre sonra karanlıkta görülmez olan yapraklara kadar yükseldi ve coğrafyacı, sonsuz belleğine güvenerek, hemen

1 Banksia: İngiliz doğabilimci Banks'ın adından gelen, bir tür süs bitkisi. (yhn.)

söze başladı.

“Hatırlarsınız, dostlarım, binbaşı da kuşkusuz hiç unutmamıştır, *Duncan*’dayken size seyyahları saymıştım. Kitanın iç kısımlarına girmeye çalışan kâşifler arasında sadece dördü, güneyden kuzeye ya da kuzeyden güneye kıtayı katetmeyi başarmıştı. Bunlar, 1860 ve 1861 yılında Burke; 1861 ve 1862 yılında Mac Kinlay; 1862 yılında Landsborough ve yine 1862 yılında Stuart’tır. Mac Kinlay ve Landsborough hakkında size pek az şey söyleyebilirim. Birincisi Adelaide’den Carpentaria Körfezi’ne; ikincisi, Carpentaria Körfezi’nden Melbourne’a kadar gitti. Her ikisi de Avustralya komiteleri tarafından, ortadan kaybolan ve de asla bulunmayacağı sanılan Burke’yi aramak için gönderildiler.

“Burke ve Stuart, size sözünü edeceğim iki cesur kâşif bunlardır ve lafı dolaştırmadan başlıyorum.

“20 Ağustos 1860’ta, Robert O’Hara Burke adlı, Castlemaine eski polis müfettişi, İrlandalı eski bir subay, Melbourne Kraliyet Cemiyeti’nin himayesi altında yola çıktı. On bir kişi ona eşlik ediyordu, genç seçkin astronom William John Wills, Doktor Beckler, bir bota-

nikçi olan Gray, Hint Ordusu'nun genç subayı King, Landells, Brahe ve birçok sipahi. Yirmi beş at ve yirmi beş deve yolcuları, bagajlarını ve on sekiz aylık erzaklarını taşıyordu. Seferin, önce Cooper Nehri'ni izleyerek, kuzey kıyısındaki Carpentaria Körfezi'nde son bulması kararlaştırılmıştı. Murray ve Darling boyunca güçlük çekmeden ilerlediler ve kolonilerin sınırındaki Menindee istasyonuna vardılar.

“Orada, fazla sayıda bagajın çok rahatsızlık verici olduğunu fark ettiler. Bu rahatsızlık ve Burke'nin karakterindeki sertlik kafile içinde anlaşmazlığa yol açtı. Develeri yöneten Landells, peşinde birkaç Hindu hizmetkârla birlikte, seferden ayrıldı ve Darling kıyılarına geri döndü. Burke yoluna devam etti. Kimi zaman bolca sulanan olağanüstü otlaklardan, kimi zaman taşlı ve susuz yollardan geçerek Cooper's Çayı'na doğru indi. 20 Kasım'da, yola çıkışından üç ay sonra, nehrin kıyısında ilk erzak deposunu kurdu.

“Yolcular, kuzeye doğru ilerlemelerine imkân tanıyacak ve susuz kalmayacakları bir yol bulamadıkları için zorunlu olarak bir süre burada konakladılar. Büyük güçlüklerden sonra,

Wills Tabyası adını verdikleri bir kamp yerine vardılar. Melbourne'la Carpentaria Körfezi arasındaki bu alanı kazıklarla çevirip bir konaklama yeri haline getirdiler. Orada Burke kafilesini ikiye ayırdı. Bir bölümü, Brahe'nin komutasında, erzakları tükenmediği takdirde, Wills Tabyası'nda en az üç ay kalmak ve öteki grubun dönüşünü beklemek zorundaydı. İkinci grup ise sadece Burke, King, Gray ve Wills'ten oluşuyordu. Altı deve götürüyorlardı. Üç kental un, elli libre pirinç, elli libre yulaf unu, bir kental kurutulmuş at eti, yüz libre tuzlanmış domuz eti ve yağı ile otuz libre bisküvi almışlardı yanlarına; gidiş dönüş altı yüz fersahlık bir yol için gerekli üç aylık erzaktı bu.

"Bu dört adam yola çıktılar. Taşlık bir çölü güç bela geçtikten sonra, 1845'te Sturt'un uç noktasına ulaşmış olduğu Eyre Nehri'ne vardılar ve mümkün olduğunca yüzkırkıncı meridyeni takip ederek kuzeye doğru yöneldiler.

"7 Ocak'ta, kızgın bir güneşin altında döneneden geçtiler, düş kırıklığı yaratan seraplara aldandılar, çoğu zaman susuz kaldılar, kimi zaman büyük fırtınalarla susuzluklarını giderdiler, sağda solda dolaşan birkaç yerliye

rastlamaktansa hiç şikayet etmediler. Kısacası, ne göllerin, ne nehirlerin, ne de dağların engel olduğu bir yolun güçlüklerinden fazla rahatsız oldukları söylenemezdi.

“12 Ocak’ta, kuzeye doğru kumtaşından oluşmuş birkaç tepe belirdi. Bunlar arasında Forbes Tepesi ve ‘range’ler denen granitten bir dizi dağ zinciri vardı. Buralarda çok yoruldu-
lar. Zorlukla ilerliyorlardı. Hayvanlar ilerle-
meyi reddediyorlardı: ‘Range’lerdeyiz hâlâ!
Develer korkudan terliyor!’ yazar Burke yol-
culuk defterine. Yine de, güçleri sonuna kadar
kullanan kâşifler Turner Nehri’nin kenarına
varırlar. Sonra, Stokes’ın 1841 yılında gördü-
ğü Flinders Nehri’nin yukarı tarafına ulaşırlar.
Bu nehir, palmiye ve okaliptüs ağaçları arasın-
da Carpentaria Körfezi’ne dökülmektedir.

“Art arda gelen bataklık bölgeler okyanu-
sun yaklaştığına işaret etmekteydi. Develerden
biri burada telef oldu. Diğerleri daha öteye git-
meyi reddettiler. King ve Gray onlarla birlikte
kalmak zorunda kaldı. Burke ve Wills kuzeye
doğru yürümeye devam ettiler ve notlarında
oldukça karanlık kalan büyük güçlüklerin ar-
dından, denizin kabardığı zamanlar kapladığı
bataklık bölgelere geldiler, ama okyanusu hiç

görmediler. Tarih 11 Şubat 1861'di."

"Yani," dedi Lady Glenarvan, "bu cesur adamlar daha öteye gidemediler mi?"

"Hayır, bayan, cevabını verdi Paganel. "Adım attıkça bataklığa gömülmekteydiler ve Wills Tabyası'ndaki arkadaşlarının yanına dönmeyi düşündüler. Hüzünlü bir geri dönüş, sizi temin ederim! Burke ve arkadaşı, sürünerek, zayıf ve bitkin bir halde Gray ve King'i buldular. Sonra sefer ekibi, önceden izledikleri yoldan güneye inerek, Cooper Çayı'na doğru yöneldi.

"Bu yolculuğun olaylarını, tehlikelerini, acılarını tam olarak bilmiyoruz, çünkü kâşiflerin defterlerindeki notlar eksik. Ama pek korkunç şeyler yaşanmış olmalı.

"Gerçekten de, nisan ayında Cooper Vadisi'ne vardıklarında üç kişiydiler artık. Gray güçlüğü daha fazla dayanamamıştı. Dört deve telef olmuştu. Yine de Burke, Brahe'nin erzak deposuyla birlikte kendisini beklediği Wills Tabyası'na ulaşmayı başırırsa, hem kendisinin hem de arkadaşlarının kurtulacağını düşünmekteydi. Daha çok çaba sarf ettiler; birkaç gün daha süründüler; 21 Nisan'da tabyanın kazıklardan oluşturulmuş duvarlarını gördü-

ler ve oraya vardılar!... Oysa beş ay süren nafile bir bekleyişin ardından Brahe, o gün yola çıkmıştı.

“Gitmiş mi!” diye haykırdı genç Robert.

“Evet, gitmiş! Hem de o gün, kaderin cilvesi! Brahe’nin bıraktığı notun üzerinden yedi saat bile geçmemişti! Burke ona erişmeyi düşünecek halde değildi. Terk edilmiş bahtsızlar, depodaki erzaklar sayesinde biraz kendilerine geldiler. Ama ulaşım araçları yoktu ve Darling’le aralarında hâlâ yüz elli fersah mesafe vardı.

“Bunun üzerine Burke, Wills’in görüşünün tersine, Wills Tabyası’na altmış fersah mesafede, Hopeless Dağı’nın yakınında bulunan Avustralya yerleşimlerine ulaşmayı düşünür. Yola koyulurlar. Hayatta kalmış olan iki deve-den biri Cooper Çayı’nın bulanık sularında yok olup gider. Diğeri bir adım bile atacak durumda değildir. Onu öldürmek ve etyle beslenmekten başka çare yoktur. Bir süre sonra yiyecekleri tükenir. Üç bahtsız, sporları yenen bir tür su bitkisi olan ‘nardu’yla beslenmek zorunda kalırlar. Suları ve su taşıyacak araçları olmadığından Cooper kıyılarından uzaklaşamazlar. Bir yangında kulübeleri ve kamp

araç gereçleri yanar. İşleri bitiktir! Ölümünden kurtulmaları imkânsızdır.

“Burke King’i yanına çağırır: ‘Ancak birkaç saat daha yaşayabilirim,’ der. ‘İşte saatim ve notlarım. Öldüğümde sağ elime bir tabanca yerleştirmenizi ve nasıl ölmüşsem öyle bırakmanızı istiyorum, sakın beni toprağa gömmeyin!’ Bunları dedikten sonra Burke bir daha konuşmaz ve ertesi sabah saat sekizde son nefesini verir.

“King, korku içinde, aklını yitirmiş bir halde bir Avustralya kabilesi bulmaya çalışır. Geri döndüğünde Wills’in de ölmüş olduğunu görür. King’e gelince, yerlilere esir düşer ve eylül ayında, Mac Kinlay ve Landsborough ile birlikte Burke’yi de aramak üzere gönderilmiş olan Bay Howitt’in seferi sırasında onu bulurlar. Böylece, Avustralya kıtasından bu geçiş sırasında dört kâşiften yalnızca biri hayatta kalmıştır.”

Paganel’in hikâyesi dinleyenlerin ruhunu acıyla doldurmuştu. Herkes Kaptan Grant’i düşünüyordu. Belki o da Burke ve adamları gibi bu uğursuz kıtanın içlerinde dolaşmaktaydı. Kazazedeler, bu cesur öncülerini kınıp geçirmiş olan acılardan kaçabilmişler miydi aca-

ba? Bu karşılaştırma öyle doğaldı ki, Mary Grant'in gözleri yaşardı.

“Babacığım! Zavallı babacığım!” diye mırıldandı.

“Miss Mary! Miss Mary!” diye haykırdı John Mangles, “bu tür sıkıntılar çekmek için, iç bölgelerde mücadele etmek gerekir! Kaptan Grant ise yerlilerin ellerinde, tıpkı King gibi, ve King gibi o da kurtulacak! Asla bu kadar kötü koşullarda bulunmadı o!”

“Asla, diye ekledi Paganel, “tekrar ediyorum, sevgili bayan, Avustralyalılar konukseverdir.”

“İnşallah!” cevabını verdi genç kız.

“Ya Stuart?” diye sordu Glenarvan, konuyu bu üzücü düşüncelerden uzaklaştırmak istiyordu.

“Stuart mı?” dedi Paganel. “Oh! Stuart daha şanslıydı ve Avustralya yıllıklarında adına pek sık rastlanır. 1848 yılında, dostlarım, sizin vatandaşınız olan John Mac Douall Stuart, Adelaide'in kuzeyinde bulunan çöllerde Sturt'a eşlik ederek yolculuklarına başladı. 1860 yılında, yanında yalnızca iki adamla birlikte, Avustralya'nın içlerine girmeyi denedi, ama boşuna. Cesaretini yitirecek biri değildi.

1861 yılının, 1 Ocak'ında, kararlı on arkadaşıyla birlikte Chambers Çayı'ndan ayrıldı ve Carpentaria Körfezi'ne altmış fersah kala durdu ancak. Ama erzağı yetersiz olduğundan, korkunç kıtadan geçmeden Adelaide'e geri dönmek zorunda kaldı. Bununla birlikte, şansını yine zorladı ve üçüncü bir sefer düzenledi ve bu kez, bunca arzuladığı hedefe ulaşacaktı.

“Güney Avustralya parlamentosu bu yeni sefere heyecanla destek verdi ve iki bin sterlinlik bir para yardımını kabul etti. Stuart öncülük deneyiminin gerektirdiği tüm önlemleri aldı. Dostları, doğabilimci Waterhouse, Thring, Kekwick ve eski arkadaşları Woodforde, Auld'la birlikte, toplam olarak on kişi ona katıldı. Her biri yedi galon hacminde, Amerikan derisinden yirmi tulum götürdü yanında. Ve, 5 Nisan 1862'de yolculuk ekibi, 18 derece enleminin ötesinde, Newcastle-Water havzasında toplanmış bulunuyordu. 18 derece enlemi Stuart'ın aşamadığı nokta oldu. Güzergâhının çizgisi aşağı yukarı 131. meridyeni izliyordu ve sonuç olarak, Burke'nin güzergâhının batısına doğru yedi derecelik bir sapma göstermekteydi.

“Newcastle-Water havzası yeni keşiflerin üssü olacaktı. Etrafı sık ormanlarla çevrili olan Stuart, kuzeye ve kuzeydoğuya gitmeye boş yere çalıştı. Aynı şekilde batıdaki Victoria Nehri’ne ulaşmayı da başaramadı. İçlerine girilmesi imkânsız çalılıklar tüm çıkışları kapatıyordu.

“Stuart bunun üzerine kamp yerini değiştirmeye karar verdi ve onu biraz daha kuzeye doğru, Hower bataklıklarına taşımayı başardı. Böylece, doğuya yönelerek, çayırılık düzlüklerin ortasında akan Daily Deresi’ne rastladı ve otuz mil kadar bu dere boyunca ilerledi. Çevre, giderek çok güzel bir görünüm almaktaydı; otlakları, bir *Squatter*’a mutluluk ve servet kazandıracak kadar müthişti; okalıptüsler olağanüstü bir yüksekliğe erişmişlerdi. Hayran kalan Stuart, ilerlemeye devam etti. Strangway Nehri ve Leichardt’ın keşfettiği Roper Çayı’nın kıyılarına ulaştı. Nehirlerin suları, bu tropikal bölgeye yakışan palmiyelerin ortasında ak-maktaydı. Burada yaşayan yerli kabileleri kâşifleri iyi karşıladılar.

“Bu noktadan sonra, yolculuk ekibi kuzey-kuzeybatı yönünde ilerleyerek, çakıltaşları ve demir tuzlarıyla kaplı kayalar arasında, Van

Diemen Körfezi'ne dökülen Adelaide Nehri'nin kaynaklarını aradı. O sırada, palmyelerin, bambuların, çamların ve "pandanus"ların¹ ortasındaki Arnhem topraklarından geçmekteydi. Adelaide genişliyordu; kıyıları bataklık halini almaktaydı; deniz yakındı.

"Salı günü, 22 Temmuz'da, Stuart, Fresh-Water bataklıklarında kamp yaptı, yolunu kesen sayısız akarsudan pek rahatsız olmuştu. Arkadaşlarından üçünü geçilebilecek yollar aramaya gönderdi. Ertesi gün, kimi zaman aşılmaz koyların etrafından dolaşarak, kimi zaman çamurlu topraklara batarak, çimenlerle kaplı yüksek düzlüklere ulaştı. Buralarda, zamkağaçları ve kabukları lifli ağaçlar yetişmekteydi. Kazlar, karaleylekler, son derece vahşi su kuşları sürüler halinde uçuyordu. Yerliler ya hiç yoktu ya da pek azdı. Yalnızca uzaklarda birkaç kamp ateşi görülmekteydi.

"24 Temmuz'da, Adelaide'den hareket edişinden dokuz ay sonra, Stuart, sabahleyin saat sekizi yirmi geçe kuzey istikametinde yola çıkar. O gün denize varmak istemektedir. Yöre yüksekçe sayılır, demir mineralleri ve volkanik kayalarla kaplıdır. Ağaçların boyları küçülmüş-

¹ Pandanus: Asya, Afrika ve Okyanusya'nın sıcak bölgelerinde yetişen ağaç türü. Bazıları süs bitkisi olarak çok makbuldür. (yh11.)

tür; deniz havası almaktadırlar. Alüvyonlu geniş bir vadi, uzaklarda çalılıklardan oluşan bir perdeyle sınırlanmaktadır. Stuart çatlayan dalların gürültüsünü belirgin bir biçimde işitir, ama arkadaşlarına bir şey söylemez. Vahşi asma dallarının tıkadığı bir koruluğa girerler.

“Stuart birkaç adım atar. Hint Okyanusu’nun kıyısındadır! ‘Deniz! Deniz!’ diye haykırır Thring şaşkınlık içinde! Diğerleri de koşarlar ve uzayıp giden ve üç kez tekrarlanan ‘yaşa!’ sesleriyle Hint Okyanusu’nu selamlarlar.

“Böylece kıta dördüncü kez katedilmiş olur.

“Stuart, Vali Sir Richard Macdonnell’e verilmiş söze uygun olarak, ayaklarını suya soktu ve denizde yüzünü ve ellerini yıkadı. Sonra vadiye geri döndü ve bir ağacın üzerine isminin baş harfleri olan. J.M.D.S. harflerini kazıdı. Suları çağıldayan küçük bir dere kenarında kamp kuruldu.

“Ertesi gün, Thring, güneybatıdan Adelaide Nehri’nin ağzına ulaşıp ulaşılmayacağını öğrenmeye gitti. Ama arazi atların ayakları için fazlasıyla bataktı. Vazgeçmek zorunda kaldı.

“Bunun üzerine Stuart boş bir alanda yük-

sek bir ağacı gözüne kestirdi. Alçak dallarını kesti ve tepesine Avustralya bayrağı dikti. Ağacın kabuğuna şu sözler kazındı: *güneye doğru bir ayak mesafede, toprağı kazmalısın.*

“Günün birinde, yolcunun biri belirtilen yerde toprağı kazarsa, teneke bir kutu bulacaktır. Bu kutunun içinde bulunan belgedeki sözcükler belleğime kazınmıştır:

AVUSTRALYA’NIN
GÜNEYDEN KUZEYE
BÜYÜK KEŞFİ VE KATEDİLİŞİ

“John Mac Douall Stuart’ın emrindeki kâşifler, Güney Denizi’nden Hint Okyanusu’nun kıyılarına kadar, kıtanın merkezinden geçerek tüm Avustralya’yı katettikten sonra 25 Temmuz 1862’de buraya vardılar. 26 Ekim 1861’de Adelaide’den ayrıldılar ve 21 Ocak 1862’de kuzey istikametindeki koloninin son istasyonundan çıkmaktaydılar. Bu mutlu olayın anısına, buraya sefer şefinin adıyla birlikte Avustralya bayrağı diktiler. ‘Her şey yolunda. Tanrı kraliçeyi korusun!’

“Ardından Stuart’ın ve arkadaşlarının imzaları gelmektedir.

“Tüm dünyada büyük yankılar uyandıran

bu büyük olayın meydana çıkışı böyle oldu.”

“Bu cesur insanlär Güney’deki dostlarına kavuştular mı?” diye sordu Lady Helena.

“Evet, bayan,” cevabını verdi Paganel. “Hepsi bir araya geldi, ama korkunç güçlükler çektiler. Özellikle Stuart. Adelaide’e doğru yol alırken, iskorbüt hastalığı yüzünden sağlığı ciddi biçimde tehlikeye girdi. Eylül başlarında hastalığı öyle ilerlemişti ki insanların yaşadığı yerleri tekrar görebileceğine inancını yitirdi. Eyerin üzerinde duramıyordu. İki at arasına asılmış bir tahtırevanda yatarak gidiyordu. Ekim ayı sonunda, kan tükürmeleri iyice arttı. Ona et suyu hazırlamak için bir at öldürüldü. 28 Ekim’de, öleceğini düşünürken, hayırlı gelen bir krizin ardından kurtuldu ve 10 Aralık’ta, küçük kabile, hep birlikte, ilk yerleşim yerlerine erişti.

“17 Aralık’ta Stuart, coşkulu bir kalabalığın ortasında Adelaide’e girdi. Ama sağlığı hâlâ bozuktu ve Coğrafya Cemiyeti’nin altın madalyasını aldıktan hemen sonra, vatanına, sevgili İskoçya’sına kavuşmak için *Indus*’a bindi. Dönüşümüzde onu görürüz.”¹

1 Jacques Paganel İskoçya’ya geri dönüşünde Stuart’ı görebildi, ama bu ünlü seyyahın dostluğunun keyfini fazla çıkaramadı. Stuart, 5 Haziran 1866’da, Nottingham-Hill’deki mütevazı bir evde öldü. (J.V.)

“Manevi gücü son derece yüksek biriydi,” dedi Glenarvan, “manevi güç fiziksel güçten daha önemlidir çünkü insanı büyük şeyleri başarmaya yöneltir. Iskoçya, onu, evlatları arasında anmaktan haklı olarak gurur duymaktadır.”

“Peki ya Stuart’tan bu yana,” dedi Lady Helena, “hiçbir seyyah yeni keşiflere girişmedi mi?”

“Girişti, bayan, cevabını verdi Paganel. “Leichardt’tan size sıkça söz ettim. Bu seyyah 1844 yılında Güney Avustralya’da önemli bir keşif gezisine çıkmıştı. 1848 yılında, kuzeydoğuya doğru ikinci bir sefere girişti. On yedi yıldan beridir de ortalıkta yok. Geçen yıl, ünlü botanikçi, Doktor Muller de Melbourne, bir seferin harcamalarını karşılamak üzere yardım parası toplamaya girişti. Bu para kısa sürede tamamlandı ve cesur *squatter*’lardan oluşan bir birlik, zeki ve cesur Mac Intyre’in yönetiminde, 21 Haziran 1864’te Paroo Nehri otlaklarından yola çıktı. Sizinle konuştuğum bu anda, kıtanın içinde Leichardt’ı arama işine kendisini iyice kaptırmış olmalı. Başarılı olur umarım ve biz de, tıpkı onun gibi, bizim için değerli olan dostlarımızı buluruz inşallah!”

Coğrafyacının hikâyesi böylece sona erdi.

Vakit epey geçmişti. Paganel'e teşekkür ettiler ve her biri, bir süre sonra, huzurlu bir uykuya daldı. Beyaz zamkağaçlarının yaprakları arasına saklanmış gugukkuşu ise, bu sakin gecenin saniyelerini düzenli olarak vuruyordu.

MELBOURNE-SANDHURST DEMİRYOLU

Binbaşı, Ayrton'un Wimmera'daki kamp yerini terk edip Black-Point istasyonunda nalbant aramaya gitmesini belli bir kaygıyla izlemişti. Ama kişisel güvensizliğinden kimseye söz etmedi ve nehrin çevresini gözlemekle yetindi. Bu huzurlu kırların sakinliğini bozacak bir şey olmadı ve birkaç saat süren gecenin ardından güneş ufku üzerinde görüldü.

Glenarvan'ın tek kaygısı ise, Ayrton'un tek başına geldiğini görmektir. İşçi bulunamazsa araba yola koyulamazdı. Yolculuk belki de günlerce gecikmiş olurdu ve başarı konusunda sabırsızlanan, hedefine ulaşmayı çok isteyen Glenarvan, hiçbir gecikmeyi kabul etmiyordu.

Ayrton, neyse ki, ne vakit kaybetmiş ne de girişimlerinde başarısız kalmıştı. Ertesi gün,

gün doğarken geldi. Yanında bir adam vardı, kendisinin Black-Point istasyonunun nalbantı olduğunu söylüyordu. Güçlü kuvvetli, iriyarı bir adamdı, ama bayağı ve hayvansı fizyonomisi insanda olumlu bir izlenim bırakmıyordu. Sonuçta, işinin erbabıysa eğer, bu önemli değildi. Konuşkan biri değildi, ağzından gereksiz laf çıkmıyordu.

“Yetenekli bir işçi mi?” diye sordu John Mangles deniz onbaşısına.

“Sizden daha fazla tanımıyorum, kaptan, cevabını verdi Ayrton. “Göreceğiz.

Nalbant çalışmaya koyuldu. İşinin ehli bir adamdı, arabanın ön takımlarını tamir edişinden bu anlaşılmaktaydı. Az rastlanır bir kuvvet ve ustalıkla çalışıyordu. Binbaşı, ciddi bir biçimde tahriş olmuş bileklerinde, sızan kanın yol açtığı siyahımsı bir halkanın bulunduğunu gördü. Bu, kötü bir yün gömleğin kollarının gizlemeyi başaramadığı, yakın döneme ait bir yaranın izleriydi. Mac Nabbs, çok acı verici olması gereken bu yaralar konusunda nalbantı sorguya çekti. Ama nalbant cevap vermedi ve işine devam etti. İki saat sonra, arabanın uğradığı hasar giderilmişti.

Glenarvan'ın atına gelince, kısa sürede nal-

landı. Nalbant, hazır nallar getirmişti yanında. Bu nallar, binbaşının dikkatinden kaçmayan bir özelliğe sahipti. Ön bölümlerinden kabaca kesilmiş bir yoncaya benziyorlardı. Mac Nabbs onu Ayrton'a gösterdi.

“Black-Point’in işareti bu, cevabını verdi deniz onbaşısı. “Bu, istasyondan ayrılan atların izini bulmayı ve onları ötekilerle karıştırmamayı sağlar.”

Bir süre sonra nallar atın ayağına uyduruldu. Sonra, nalbant ücretini istedi ve tek laf etmeden çekip gitti.

Yarım saat sonra, yolcular yola koyulmuştu. Mimoza perdelerinin ötesinde “open plain¹” adını hak eden geniş bir açıklık uzanıyordu. Çok sayıda sürünün bulunduğu çalılıklar, yüksek otlar ve ağaçlar arasında, kuvars ve içinde demir tuzları olan kaya parçaları göze çarpıyordu! Birkaç mil ötede, arabanın tekerleri bataklık arazide oldukça derin izler bırakmaya başlamıştı. Buralarda, dev kamış kümeleri altında kısmen gizlenmiş düzensiz çaylar uğuldamaktaydı. Sonra, buharlaşmakta olan geniş tuzlu lagünler boyunca ilerlediler. Yolculuk zahmetsiz ve eklemek gerekir ki, sıkıntısız geçiyordu.

1 Open plain: Açık alan. (yhn.)

Lady Helena süvarileri sırayla ziyaretine çağırdı, çünkü salonu daracıktı. Ama böylelikle her biri at sırtındaki yorgunluğunu gidiyor ve bu candan kadınla sohbet ederek dinleniyordu. Miss Mary'nin yardımıyla Lady Helena, konuklarını, evinde tam bir nezaketle ağırlamaktaydı. Bu günlük davetlerde John Mangles unutulmamıştı ve onun biraz ciddi sohbeti kesinlikle rahatsızlık vermiyor, tersine hoşlarına gidiyordu.

Crowland'den Horsham'a kadar olan yol böylece bir uçtan diğerine katedildi. Burası, yayaların pek kullanmadığı oldukça tozlu bir yoldu. Talbot Kontluğu'nun bitiminde pek yüksek olmayan birkaç tepenin eteğinden geçtiler ve akşam olunca, kabile Maryborough'un üç mil yukarısına ulaştı. İnce bir yağmur çiseliyordu. Bu yağmur başka hangi ülkede olsa, toprağı sular içinde bırakırdı. Ama burada hava nemi öyle mükemmel emiyordu ki, kamp yerinde bu yağmurdan rahatsızlık duyulmadı.

Ertesi gün, 29 Aralık'ta, minyatür küçük bir İsviçre oluşturan bir dizi tepecik nedeniyle yürüyüş biraz yavaşladı. Çok inişli çıkışlı bir yoldu ve pek hoş denemeyecek çok sayıda

kulübe göze çarpmaktaydı. Yolcular yolun bir bölümünü yaya yürüdüler ve bu durumdan şikâyet etmediler.

Saat on birde, oldukça önemli bir kasaba olan Carlsbrook'a vardılar. Ayrton, zaman kazanmak için şehre girmeden çevresinden dolaşmaktan yanaydı. Glenarvan da onunla aynı fikirdeydi ama ilginç şeylere her zaman düşkün olan Paganel, Carlsbrook'u ziyaret etmek istiyordu. Onun dolaşmasına izin verildi ve araba yavaşça yoluna devam etti.

Paganel, Robert'i de her zamanki gibi yanına almıştı. Kasabayı hızla ziyaret ettiler ama bu ziyaret, Avustralya şehirleri hakkında doğru bir fikir vermeye yetti. Bir banka, bir adalet sarayı, bir pazar, bir okul, bir kilise ve birbirinin tıpatıp aynı yüz kadar da tuğla ev vardı. Tüm bu binalar, İngiliz yöntemine uygun olarak, paralel sokaklar tarafından kesilen düzenli bir dörtgen biçiminde tanzim edilmişti. Bundan daha basit, ama daha yorucu bir şey olamazdı. Şehir büyüdüğünde, büyüyen bir çocuğun pantolonları gibi sokakları uzatılıyor ve başlangıçtaki simetriye asla dokunulmuyordu.

Yeni kurulmuş bu şehirlerin önemli bir

göstergesi olan büyük bir faaliyet hüküm sürüyordu Carlsbrook'ta. Avustralya'da şehirler, güneş ısısı altında boy atan ağaçlar gibiydiler. İşadamları sokaklarda koşturuyor; altın nakliyecileri gelen malların yığıldığı bürolara üşüşüyorlardı; değerli maden, yerel polisin refakatinde, Bendigo fabrikalarından ve Alexandre Dağı'ndan geliyordu. Çıkar güdüsüyle hareket eden tüm bu insanlar yalnızca kendi işlerini düşünmekteydiler. Yabancılar bu çalışkan halkın arasından fark edilmeden geçtiler.

Carlsbrook'u dolaşmakla geçen bir saatin ardından, iki ziyaretçi, özenle ekilmiş kırılık bir arazide arkadaşlarına yetiştiler. Bu kırın bitiminde sayısız koyun sürüleri ve çoban kulübelerinin yer aldığı "Low Level plains" adıyla bilinen uzun çayırlar, birbiri ardınca sıralanmıştı. Sonra, Avustralya doğasına özgü şu ani geçişle, çöl başladı. Simpson tepeleri ve Tarrangower Dağı 144. boylam derecesi üzerinde yer alan Loddo kasabasının, güneydeki uç noktasıydı.

Bununla birlikte, şimdiye kadar, vahşi bir hayat süren şu yerli kabilelerden hiçbirine rastlamamışlardı. Glenarvan, Arjantin pampalarında Amerikan yerlilerinin olmaması gibi,

Avustralya'da da Avustralyalıların yaşıyıp yaşamadığını merak etmekteydi. Ama Paganel, bu enlemde vahşilerin esas olarak yüz mil doğudaki Murray düzlüklerinde bulunduklarını söyledi.

“Altın ülkesine yaklaşıyoruz,” dedi. “İki güne kalmaz şu zengin Alexandre Dağı bölgesinden geçmiş oluruz. 1852 yılında madenciler sürüsü üşüşmüştü buraya. Yerliler ülke içindeki çöllere doğru kaçmak zorunda kaldılar. Bizler, belli olmasa da, uygar bir ülkedeyiz ve yolumuz, bugün sona ermeden, Murray ile denizi birleştiren demiryolu tarafından kesilmiş olacak. Eh, söylemek gerekir ki, dostlarım, Avustralya'da bir demiryolu, işte bu bana şaşırtıcı geliyor!”

“Niçin Paganel?” diye sordu Glenarvan.

“Niçin mi! çünkü uymuyor. Oh! Biliyorum, sizler, uzaklardaki mülkleri sömürgeleştirmeye alışkın olanlar, Yeni Zelanda'da elektrikli telgraflara ve uluslararası ürün sergilerine sahip olanlar, bunu pek basit bulursunuz! Ama bu benim gibi bir Fransız'ı şaşırtır ve Avustralya üzerine tüm fikirlerini altüst eder.”

“Çünkü siz geçmişe bakıyorsunuz, şimdiki zamana değil, cevabını verdi John Mangles.

“Tamam,” dedi Paganel, “ama çöllerden geçerken kışneyen lokomotifler, mimoza ve okalıptüs dallarına dolanan duman kıvrımları, hızlı trenlerin önünden kaçan karıncayiyenler, gagalımemeliler ve devekuşları, Melbourne’den Kyneton’a, Castlemaine’e, Sandhurst’a ya da Echuca’ya gitmek için üç buçuk ekspresine binen yerliler... Bir İngiliz ya da bir Amerikalı dışında herkesi şaşırtır bu. Sizin demiryollarınızla birlikte çölün şiirselliği yok oluyor.”

“İlerleme buralara nüfuz ediyorsa, ne önemi var!” cevabını verdi binbaşı.

Güçlü bir düdük sesi tartışmaya son verdi. Yolcular demiryolundan bir mil mesafede bile değillerdi. Güneyden gelen ve düşük bir hızla ilerleyen bir lokomotif, tam da demiryolu ile arabanın izlediği yolun kesiştiği noktada durdu.

Bu demiryolu, Paganel’in dediği gibi, Victoria’nın başşehrini, Avustralya’nın en büyük ırmağı olan Murray’a bağlıyordu. Stuart’ın 1828 yılında keşfettiği bu dev akarsu, kaynağını Avustralya Alpleri’nden almakta, Lachlan ve Darling ile beslenmekte, Victoria eyaletinin tüm güney sınırını kaplamakta ve Adelaide

yakınlarındaki Encounter Koyu'ndan denize dökülmektedir. Zengin, verimli topraklardan geçmekte ve demiryolunun Melbourne'a sağladığı kolay bağlantı sayesinde güzergâhı üzerinde *squatter* istasyonları çoğalmaktadır.

O dönemde, Kyneton ve Castlemaine'den geçen bu demiryolunun, Melbourne ile Sandhurst arasındaki yüz beş millik bölümü işletilmekteydi. İnşaat halindeki yol, aynı yıl Murray üzerinde kurulmuş olan Riverine kolonisinin başşehri Echuca'ya kadar yetmiş mil boyunca devam etmekteydi.

37 paralel, Castlemaine'in birkaç mil yukarısından, tam olarak Murray'ın çok sayıdaki kollarından biri olan Lutton üzerinde kurulmuş Camden-Bridge Köprüsü'nden geçerek demiryolunu kesmekteydi.

Ayrton arabasını bu noktaya doğru yöneltti. Önde süvariler gidiyordu. Camden-Bridge'e kadar atlarının dört nala gitmesine izin vermişlerdi. Yakıcı bir merak duygusuyla oraya doğru çekiliyor gibiydiler.

Gerçekten de, büyük bir kalabalık demiryolu köprüsüne doğru ilerlemekteydi. Komşu istasyonlarda oturanlar evlerini terk ederek, çobanlar sürülerini bırakarak, yolun çevresini

dolduruyorlardı. “Demiryoluna! Demiryoluna!” çığlıklarının sık sık tekrarlandığı işitiliyordu.

Bu hareketliliğe yol açan ciddi bir olay meydana gelmiş olmalıydı. Büyük bir felaket belki de.

Glenarvan, yanına arkadaşlarını alarak, atını hızlandırdı. Birkaç dakika içinde Camden-Bridge’e vardı ve orada, bu kalabalığın nede-nini anladı.

Korkunç bir kaza meydana gelmişti. Bir tren çarpışması değil, raydan çıkma ve bir devrilme söz konusuydu. Vagon ve lokomotif kalıntılarıyla dolmuştu ortalık. Ya köprü trenin ağırlığı altında çökmüş, ya demiryolu katarı rayların dışına atılmıştı. Lokomotifin ardından altı vagondan beşi Lutton’un yatağına yuvarlanmıştı. Yalnızca son vagon, zinciri koptuğundan mucizevi bir şekilde korunmuş olarak, uçurumun yarın *tuaz* uzağında, yolun üzerinde kalmıştı. Aşağıda, kararmış ve bozulmuş dingiller, kırılmış sandıklar, eğilip bükülmüş raylar, yüksek ısıda erimiş traverslerin uğursuz yığınından başka bir şey görülüyordu. Çarpışmanın şiddetiyle patlayan kazanın metal parçaları çok uzaklara kadar dağılmıştı.

Bu biçimsiz nesneler yığınınından hâlâ alevler ve kara bir dumanla karışan buhar sarmalları çıkmaktaydı. Devrilmenin korkunçluğu bir yana, ardından çıkan yangın daha da korkunçtu. Geniş kan izleri, etrafa saçılmış organlar, kömürleşmiş kadavra parçaları görölüyordu ve bu kalıntıların altında kalan kurban sayısını hesaplamaya kimse cesaret edemiyordu.

Glenarvan, Paganel, binbaşı, Mangles, kalabalığa karışmışlar, sağda solda konuşulanları dinliyorlardı. Herkes felaketin nedenini anlamaya çalışıyor, bir yandan da kurtarmayla uğraşıyordu.

“Köprü çökmüştür,” diyordu birisi.

“Çökmüş mü!” diye cevap veriyordu diğerleri. “Pek çökmüşse benzemiyor, hâlâ böyle sapa sağlam durmazdı yoksa. Tren geçerken kapamayı unutmuşlar. Hepsi bu.

Bu, gerçekten de, mavnalar geçerken açılan hareketli bir köprüydü. Bekçi, bağışlanamaz bir ihmal sonucu, köprüyü kapamayı unutmuştu belki de ve son hızla gelen katar, aniden altındaki yol bitince, Lutton’un yatağına yuvarlanıvermiş olabilirdi. Bu varsayım akla pek yatkın geliyordu, çünkü köprünün bir

bölümü vagonların kalıntıları altında yatıyor olsa bile karşı kıyıya sürüklenmiş olan diğer bölümü, halâ sağlam olan zincirlerine asılı durmaktaydı. Kuşkuya hiç yer yoktu! Bekçinin bir ihmali bu felakete neden olmuştu.

Akşam on bir kırk beşte Melbourne'dan yola çıkan 37 no'lu ekspresin başına gelen bu kaza, gece gerçekleşmişti. Tren, Castlemaine istasyonundan ayrıldıktan yirmi beş dakika sonra, Camden-Bridge Geçidi'ne vardığında ve orada bu felakete uğradığında saat sabahın üçünü çeyrek geçiyor olmalıydı. Son vagonun yolcuları ve memurları hemen yardım istemeye çalışmışlardı. Ama direkleri yıkıldığından telgraf hattı işlemiyordu. Castlemaine'deki yetkililerin olay yerine varmaları üç saat aldı. Koloninin genel müfettişi Bay Mitchell'in ve bir polis memurunun emrindeki polis mangasının yönetiminde kurtarma çalışmaları başladığında saat sabahın altısıydı. Squatter'lar ve adamları onların yardımına koşmuşlardı ve öncelikle bu kalıntı yığınına başa çıkılmaz bir hızla yalayıp yutan yangını söndürmeye çalıştılar. Tanınmaz haldeki birkaç ceset, eğimli toprağa yatırılmıştı. Ama bu cehennem alevleri arasından canlı birini çıkarmayı ummak

yersiz olurdu. Alevler yok etme işini hızla tamamlamıştı. Sayısı bilinmeyen tren yolcularından yalnızca onu, yani son vagondakiler yaşıyordu. Demiryolu idaresi onları Castlema-ine'e getirmek için bir yardım lokomotifi göndermişti.

Bu arada Lord Glenarvan, kendini genel müfettişe tanıtarak onunla ve polis memuruyla konuşuyordu. Polis uzun boylu ve zayıf biriydi, son derece soğukkanlıydı ve yüreğinde herhangi bir duyarlılık olsa da, tasasız yüz hatlarından hiçbir şey belli olmuyordu. Bu facianın karşısında tıpkı bir problem karşısındaki matematikçi gibi davranıyordu. Olayı çözümlemeye ve bilinmeyeni ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Dolayısıyla, Glenarvan'ın, "Büyük bir felaket!" şeklindeki sözlerine sakince cevap verdi:

"Daha beteri var, lordum.

"Daha beteri mi!" diye haykırdı Glenarvan, bu cümle onu sarsmıştı, "bir felaketten daha beter ne olabilir ki?"

"Bir cinayet!" cevabını verdi sakince polis memuru.

Glenarvan ifadenin yersizliği üzerinde durmayarak, Bay Mitchell'e doğru dönüp, bakış-

larıyla onu sorguladı.

“Evet, lordum, cevabını verdi genel müfettiş, “yaptığımız soruşturma, felaketin bir cinayet sonucunda gerçekleştiğini gösterdi bize. Bagajların olduğu son vagon soyulmuş. Hayatta kalan yolcular beş ya da altı kişilik bir haydut çetesinin saldırısına uğramış. Demek ki köprü, ihmal sonucu değil, kasıtlı olarak açılmış ve bekçinin kaybolmasını da bu olayla birleştirtince, bu sefilin de faillerin suç ortağı olduğu sonucuna varmak kaçınılmaz.”

Polis memuru, genel müfettişin çıkardığı bu sonuç karşısında başını salladı.

“Siz benim fikrimi paylaşmıyor musunuz?” diye ona sordu Bay Mitchell.

“Bekçinin suç ortaklığı konusunda hayır.”

“Bununla birlikte, bu suç ortaklığı, dedi genel müfettiş “suçu, Murray kırlarında dolaşan vahşilere mal etmeye imkân tanımaktadır. Bekçi olmadan, bu yerliler mekanizmasını bilmedikleri bu hareketli köprüyü açamazlardı.

“Doğru,” cevabını verdi polis memuru.

“Oysa, diye ekledi Bay Mitchell, “saat akşamın on kırkında Camden-Bridge’in altından geçmiş olan bir geminin tanıklığına göre, köprü onun geçişinin ardından kurallara uygun

olarak kapatılmış.”

“Çok doğru.”

“Böylece, bekçinin suç ortaklığı bence kesin olarak sabit.”

Polis memuru başını sürekli olarak sallamaktaydı.

“Peki, o halde, bayım, diye sordu Glenarvan, “suçun yerliler tarafından işlenmediğini mi düşünüyorsunuz?”

“Kesinlikle.”

“Kim suçlu o halde?”

O sırada, nehrin yarım mil yukarısından büyük bir gürültü geldi. Hızla büyüyen bir kalabalık oluşmuş ve çok geçmeden istasyona ulaşmıştı. Kalabalığın ortasında iki adam bir ceset taşıyordu. Bu, çoktan soğumuş olan bekçinin cesediydi. Bir hançer kalbine saplanmıştı. Katiller, bekçinin cesedini Camden-Bridge'in uzağına sürükleyerek, ilk araştırmalar sırasında polisin kuşkularını başka yöne çekmek istemişlerdi muhakkak. Oysa, açığa çıkan bu durum polis memurunun kuşkularını tamamen doğrulamaktaydı. Vahşilerin bu suçla hiçbir ilişkileri yoktu.

“Hançeri saplayanlar,” dedi, “şu küçük aleti kullanmaya pek alışık kimseler.”

Bunları söylerken bir çift “darbies” gösterdi. Bu, üstünde kilit bulunan ikili demir hal-kadan oluşmuş bir tür kelepçeydi.

“Pek yakında,” diye ekledi, “bu bileziği onlara yeni yıl armağanı olarak sunmaktan zevk duyacağım.

“Bu durumda kuşkulandığınız kişiler...”

‘Majestelerinin gemilerinde bedava yolculuk etmiş olanlar.”

“Ne! Sabıkalılar mı!” diye haykırdı Paganel, Avustralya kolonilerinde kullanılan bu metaforu iyi biliyordu.

“Bildiğim kadarıyla, dedi Glenarvan, “sürgünlerin Victoria eyaletinde kalma hakkı yoktu, değil mi?”

“Pöh!” karşılığını verdi polis memuru, “bu hakları yoksa da edinirler! Kimi zaman gözden kaçır, bu sabıkalılar, eğer yanılmıyorsam, bunlar dosdoğru Perth’ten geliyorlar. Bu durumda, oraya geri döneceklerdir, bana inanabilirsiniz.”

Bay Mitchell polis memurunun sözlerini bir hareketiyle onayladı. O sırada, araba demiryolu hizasındaki geçide varmıştı. Glenarvan, bayan yolcuların Camden-Bridge’deki korkunç sahneyi görmesini istemedi. Genel

müfettişi selamlayarak ondan izin istedi ve dostlarına kendisini izlemeleri için işaret etti.

“Yolculuğumuza ara vermek için bir neden değil bu,” dedi.

Arabaya varan Glenarvan, Lady Helena'ya bir demiryolu kazasından söz etti yalnızca, bu felaketteki cinayetin payından söz etmedi. Ülkede bir sabıkalı çetesinin varlığı hakkındaysa tek kelime etmedi. Sadece Ayrton'u bu konuda bilgilendirmeye karar vermişti. Sonra, küçük kabile köprüünün birkaç tuaz ötesinden demiryolunu geçti ve doğuya doğru her zamanki yoluna devam etti.

COĞRAFYA BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ

Karaltıları ufka düşen birkaç tepe, demiryoluna iki mil mesafede, düzlüğü sona erdirmektedir. Araba, çok geçmeden dar ve kıvrımlı boğazların arasında ilerlemeye başladı. Boğazların bitiminde, orman halini almamış ama kümelenmiş ağaçların, tropikal bölgelere özgü bir bollukla bittiği çarpıcı bir arazi yer almaktaydı. Ağaçların arasında en dikkat çekici olan “casuarina”lar, gövdelerinin sağlamlığını meşeden, kokulu yemişlerini akasyadan ve tirşeye çalan yapraklarının sertliğini çamdan almış gibiydiler. Dallarında, incelikleri son derece zarif bir görüntü sunan “banksia latifolia”nın tuhaf kozalakları birbirine karışıyordu. Dalları sarkan kocaman çalılar, sık ağaçların arasında dolu süs havuzlarının taşkın, yeşil suyu etkisini yaratıyordu. İnsan gözü tüm bu doğal harikalar ortasında neye bakacağına şa-

şınıyor ve hangisinde karar kılacağını bilemiyordu.

Küçük kafil, bir süreliğine yoluna ara vermişti. Ayrton, Lady Helena'nın emri üzerine hayvanlarını durdurmuş, arabanın büyük tekerleri kuvarslı kum üzerinde gıcırdamayı kesmişti. Uzun yeşil örtüler ağaç kümeleri altında uzanmaktaydı. Ne var ki, topraktaki birkaç tümsek, düzenli şişkinlikler, araziye, büyük bir satranç tahtası gibi hâlâ oldukça belirgin hanelere bölmekteydi.

Paganel, ebedi istirahat için pek şiirsel olarak düzenlenmiş bu ıssız yeşillikleri görünce yanılmadı. Bunların, kare düzenindeki mezarlar olduğunu anlamıştı; otlar, bu mezarların son izlerini de silmekteydi şimdi ve bir seyyah Avustralya toprağı üzerinde bunlara pek ender rastlardı.

“Ölüm korulukları, dedi.

Gerçekten de, gözlerinin önünde bir yerli mezarlığı vardı, ama öyle iç açıcı, öyle gölgelik, neşeli kuş sürüleri sayesinde öyle şenlikli ve öyle cazipti ki, insanda hüzüne dair tek bir duygu bile uyandırmıyordu. Ölüm yeryüzünden kovulmuşçasına, cennetin bahçelerinden biri olarak kabul edilebilirdi rahatlıkla. Sanki

canlılar için düşünölmüştü. Vahşi insanın dindarca bir özenle baktığı bu mezarlar, bü-yüyen yeşillikler altında kaybolmaktaydı şim-diden. Fetih Avustralyalıyı atalarının yattığı bu topraklardan kovmuştu ve sömürgeleştir-me, çok geçmeden, bu ölüm tarlalarını hay-van sürülerini dişlerine teslim edecekti. Bu yüzden bu koruluklara pek rastlanmaz olmuş ve yakın geçmişe ait tüm bir kuşağın yattığı bu yerler, daha şimdiden ilgisiz seyyahların ayakları altında çiğnenmişti!

Paganel ve Robert, arkadaşlarının önüne geçerek, gölgelik küçük yolların höyükleri arasında ilerliyorlardı. Konuşuyorlar ve birbir-lerinin bilgilendiriyorlardı, çünkü coğrafyacı genç Grant'le sohbet etmekten çok şey öğren-diğini ileri sürüyordu. Ama, çeyrek mil ilerle-memişlerdi ki, Lord Glenarvan onların dur-duklarını, sonra attan indiklerini ve nihayet yere eğildiklerini gördü. Heyecanlı ifadelerine bakılırsa, çok ilginç bir nesneyi inceliyor gi-biydiler.

Ayrton hayvanlarını dürttü ve araba, çok geçmeden iki dosta ulaştı. Durmalarının ve şaşkınlıklarının nedenini hemen anladılar. Yerli bir çocuk, sekiz yaşında bir oğlan çocu-

ğu, Avrupalı giysileri içinde olağanüstü bir *banksia*'nın gölgesinde huzurlu bir uykuya dalmıştı. Irkının karakteristik özellikleri konusunda yanılmak pek mümkün değildi: kıvrık saçları, neredeyse simsiyah teni, yassı burnu, kalın dudakları, kollarının alışılmadık uzunluğu, onun iç bölgelerdeki yerlilerden olduğunu gösteriyordu. Ama zeki görünüşü, ona seçkin bir hava vermekteydi. Eğitim sayesinde, bu genç vahşinin, geldiği düşük kökenle olan bağını şimdiden koparmış olduğu belliydi.

Çocuğu görür görmez, onunla pek ilgilenen Lady Helena arabadan indi ve çok geçmeden tüm kafile, derin derin uyuyan küçük yerlinin etrafını sardı.

“Zavallı çocuk,” dedi Mary Grant, “bu çölde yolunu mu kaybetmiş acaba?”

“Öyle sanıyorum ki, dedi Lady Helena, “bu ölüm koruluğunu ziyaret etmek için uzaklardan gelmiş! Kuşkusuz sevdikleri yatıyor burada!”

“Ama onu bırakamayız!” dedi Robert. “Tek başına ve...”

Robert'in merhamet dolu cümlesi genç yerlinin bir hareketiyle yanda kaldı. Çocuk

uykusunda dönmüştü. O zaman, sırtında bir yazı gördüler. Bu yazı ve içeriği, hepsini büyük bir şaşkınlığa sürükledi. Yazıda şöyle denmekteydi:

TOLINE

TO BE CONDUCTED TO ECHUCA,
CARE OF JEFFRIES SMITH, RAILWAY
PORTER PREPAID¹

“Tam da İngilizlere göre bir davranış!” diye haykırdı Paganel. “Bir çocuğu koli gibi gönderiyorlar! Bir paket gibi kayda geçiriyorlar! Bana anlatmışlardı da inanmak istememiştim.”

“Zavallı küçük!” dedi Lady Helena. “Camden-Bridge’de raydan çıkan o trende miydi acaba? Belki de ana babası ölmüş ve dünyada yapayalnız kalmıştır!”

“Sanmıyorum, bayan, cevabını verdi John Mangles. “Tam tersine bu yazı tek başına yolculuk ettiğini gösteriyor.”

“Uyanıyor,” dedi Mary Grant.

Gerçekten de çocuk uyanıyordu. Yavaş yavaş gözlerini açtı ve gün ışığından kamaşınca hemen kapadı. Ama Lady Helena onun elini tuttu. Çocuk ayağa kalktı ve yolculara şaşkın

¹ Toline, Echuca’ya götürülmek üzere, demiryolu postacısı Jeffries Smith eliyle. Taşıma ücreti ödenmiştir.(J.V.)

şaşkın baktı. Önce bir endişe duygusuyla yüz hatları gerildi, ama Lady Helena'nın varlığı onu yatıştırmaya yetti.

"İngilizce anlıyor musun, dostum?" diye sordu genç kadın.

"Hem anlıyor, hem de konuşuyorum, cevabını verdi çocuk, yolcuların dilinde. Ama konuşmasında çok belirgin bir vurgu bozukluğu vardı.

Telaffuzu Fransızların İngilizcesini hatırlatıyordu.

"Adın ne?" diye sordu Lady Helena.

"Toline," cevabını verdi küçük yerli.

"Ah! Toline!" diye haykırdı Paganel. "Eğer yanılmıyorsam, bu sözcük Avustralya dilinde 'ağaç kabuğu' anlamına geliyor, öyle değil mi?"

Toline olumlu bir işaret yaptı ve bakışlarını bayan yolculara yöneltti.

"Nereden geliyorsun, dostum?" diye, yeniden söze girdi Lady Helena.

"Melbourne'dan. Sandhurst tren yoluyla."

"Camden köprüsünde raydan çıkan şu trende miydin?" diye sordu Glenarvan.

"Evet, efendim, cevabını verdi Toline, "ama Incil'in Tanrısı beni korudu."

“Tek başına mı yolculuk ediyordun?”

“Tek başıma. Sayın Rahip Paxton beni Jeffries Smith’e emanet etmişti. Ne yazık ki zavalı postacı öldürüldü!”

“Peki o trende kimseyi tanımıyor muydun?”

“Hiç kimseyi efendim, ama Tanrı çocukları korur, onları asla terk etmez!”

Toline, tüm bunları, yüreğe işleyen yumuşak bir sesle söylüyordu. Tanrı’dan söz ettiğinde, sesi ciddileşiyor, gözleri ışıldıyor ve bu genç ruhun içindeki ateş olduğu gibi açığa çıkıyordu.

Bu kadar genç birindeki bu dinsel coşku kolaylıkla açıklanabilirdi. Bu çocuk İngiliz misyonerlerin vaftiz ettiği ve onlar tarafından Anglikan mezhebinin sıkı ibadet kurallarıyla yetiştirilmiş genç yerlilerden biriydi. Sakin cevapları, tertemiz kılığı ve koyu renk giysileri ona şimdiden küçük bir rahip görünümü veriyordu.

Ama, bu ıssız bölgelerde nereye gidiyordu böyle, Camden-Bridge’den niçin ayrılmıştı? Lady Helena bu konuda onu sorguya çekti.

“Lachlan’daki kabileme dönüyordum, cevabını verdi. “Ailemi görmek istiyorum.”

“Avustralyalılar mı?” diye sordu John Mangles.

“Lachlan Avustralyalıları,” diye cevap verdi Toline.

“Annen baban var mı?” dedi Robert Grant.

“Evet, kardeşim, cevabını verdi Toline, elini genç Grant’e uzatarak. Bu “kardeşim” sözcüğü Robert’i pek etkilemişti. Küçük yerliyi kucakladı ve dost olmaları için bu kadarı yetmişti bile.

Bu arada, bu genç vahşinin cevaplarıyla fazlasıyla ilgilenen yolcular, yavaş yavaş onun etrafına oturmuşlar ve konuşmasını dinliyorlardı. Güneş büyük ağaçların ardında batmak üzereydi. Bulundukları yer konaklamaya elverişli gözüktüğünden ve gece bastırmadan birkaç mil daha ilerlemek pek önemli olmadığından, Glenarvan kamp kurmak için hazırlıkların yapılması emrini verdi. Ayrton öküzleri çözdü. Mulrady ve Wilson’un yardımıyla onlara bukağılarını taktı ve keyiflerince otlamaya bıraktı. Çadır kuruldu. Olbinett yemek hazırladı. Toline ise, aç olmasına rağmen, nezaket kuralları gereği biraz nazlansa da, sonunda yemeğe katılmaya razı oldu. Sonunda sofraya oturdular, iki çocuk yan yanaydı. Robert en

iyi parçaları yeni arkadaşına ayırıyor ve Toline de, ürkekçe ama son derece sevimli bir şükran duygusuyla, bunları kabul ediyordu.

Bu arada, sohbet etmekten geri kalınmıyordu. Herkes çocukla ilgileniyor ve ona sorular soruyordu. Onun hikâyesini öğrenmek istiyorlardı. Hikâyesi çok basitti. Geçmiş, koloninin yakınlarındaki kabileler tarafından, ta küçücük yaşlarından itibaren hayır cemiyetlerine emanet edilmiş şu zavallı yerlilerin geçmişiyle aynıydı. Avustralyalılar töreleri gereği yumuşak başlıdırlar. Yeni Zelandalıların ve belki de Güney Avustralya'daki bazı kabilelerin işgalcilere karşı duyduğu o acımasız kını duymazlar. Adelaide, Sidney, Melbourne gibi büyük şehirlere sık sık gittikleri ve hatta oldukça ilkel giysilerle buralarda dolaştıkları görülür. Kendi ürettikleri ufak tefek eşyaları, av ya da balıkçılık aletlerini, silahları satarlar ve bazı kabile şefleri, kuşkusuz tasarruf amacıyla, çocuklarının İngiliz eğitiminden yararlanmasına seve seve razı olurlar.

Murray'ın ötesinde, geniş toprakları kapsayan Lachlan'ın gerçek vahşileri olan Toline'nin ailesi de böyle yapmıştı. Beş yıldan beri Melbourne'da yaşayan çocuk hiçbir yakını-

nı görmemişti. Yine de, ailesine karşı beslediği, tükenmek bilmez bağlılık duygusu yüreğinde hâlâ yaşamaktaydı ve zorlu ıssız yollara, belki dağılmış olan kabilesini, kuşkusuz yok olup gitmiş olan ailesini yeniden görmek için düşmüştü.

“Ailenle kucaklaştıktan sonra Melbourne’a geri dönecek misin, küçüğüm?” diye sordu Lady Glenarvan.

“Evet bayan,” cevabını verdi Toline, genç kadına içten bir sevgi ifadesiyle bakarken.

“Peki ilerde ne yapmak istiyorsun?”

“Kardeşlerimi sefaletten ve cehaletten kurtarmak! Onları eğitmek, Tanrı’yı onlara tanıtmak ve sevdirmek istiyorum! Misyoner olmak istiyorum!”

Sekiz yaşında bir çocuk tarafından heyecanla dile getirilen bu sözler, basit ve alaycı ruhları güldürebilirdi. Ama iyi yürekli buiskoçlar onu anladılar ve saygı duydular. Mücadeleye şimdiden hazır olan bu genç müridin dini cesaretine hayran kaldılar. Paganel yüreğinin derinliklerine kadar işleyen bir duyguyla sarsıldı ve küçük yerliye gerçek bir sevgi duydu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Avrupalı

giysileri içindeki bu vahşi, o ana kadar pek hoşuna gitmemişti. Redingotlu Avustralyalılar görmek için Avustralya'ya gelmemişti o! Basit bir dövmeyle örtünmüş olmalarını tercih ederdi. Bu "mantığa uygun" giysi düşüncelerini saptırıyordu. Ama Toline'nin bunca ateşlilikle konuşması, onun düşüncelerinin değişmesine ve çocuğa duyduğu hayranlığı kendi kendisine itiraf etmesine yol açtı. Zaten bu konuşmanın sonunda, iyi yürekli coğrafyacı küçük Avustralyalı'nın en iyi dostu olacaktı.

Gerçekten de, Lady Helena'nın bir sorusu üzerine Toline, Peder Paxton'un idare ettiği, Melbourne Öğretmen Okulu'nda eğitim gördüğünü açıkladı.

"Bu okulda sana ne öğretiyorlar?" diye sordu Lady Glenarvan.

"İncil'i, matematiği, coğrafyayı..."

"Ah! Coğrafya!" diye haykırdı Paganel, en hassas yerinden vurulmuştu.

"Evet efendim, dedi Toline. "Hatta ocak ayındaki tatilden önce, coğrafya birincilik ödülü bile aldım.

"Coğrafyadan ödül mü aldın delikanlı?"

"İşte efendim, dedi Toline, cebinden bir kitap çıkararak.

Bu, güzelce ciltlenmiş bir İncil'di. İlk sayfanın arkasında şu ithaf okunuyordu: *Melbourne Öğretmen Okulu, coğrafya birincilik ödülü, Lachlan'lı Toline.*

Paganel kendini daha fazla tutamadı! Coğrafyası güçlü bir Avustralyalı! Büyülenmişti ve tıpkı ödül töreninde Peder Paxton'un yaptığı gibi, Toline'yi iki yanağından öptü. Yine de Paganel bu durumun Avustralya okullarında az rastlanır bir durum olmadığını bilmeliydi. Genç vahşiler coğrafya bilmini kavramaya pek yatkındılar. İstekle öğreniyorlar, buna rağmen matematik karşısında isyankâr bir ruh sergiliyorlardı.

Toline ise bilginin aniden gelişen sevgi gösterisinden bir şey anlamamıştı. Lady Helena, Paganel'in ünlü bir coğrafyacı, hatta önemli bir profesör olduğunu ona açıklamak zorunda kaldı.

"Bir coğrafya profesörü mü!" dedi Toline. "Ah! Efendim, soru sorun bana!"

"Sana soru sormak mı, küçüğüm!" dedi Paganel. "Bundan âlâsı can sağlığı! Sen izin vermesen bile soracaktım zaten. Melbourne Öğretmen Okulu'nda coğrafyanın nasıl öğretildiğini görmekten rahatsız olmuş değilim.

“Peki ya Toline sizi geçerse, Paganel!” dedi Mac Nabbs.

“Bakın hele!” diye haykırdı coğrafyacı, “Fransa Coğrafya Cemiyeti Sekreterini mi geçecek!”

Sonra, gözlüklerini burnunun üzerinde düzelterek, uzun vücudunu dikleştirerek ve sesine bir profesöre yakışır ciddi bir hava vererek sorularına başladı.

“Öğrenci Toline, dedi, “ayağa kalkın!”

Zaten ayakta olan Toline daha fazla kalkamazdı. Bu nedenle, coğrafyacının sorularını mütevazı bir edayla bekledi.

“Öğrenci Toline,” diye tekrarladı Paganel, “Dünyayı oluşturan beş bölüm hangileridir?”

“Okyanusya, Asya, Afrika, Amerika ve Avrupa,” cevabını verdi Toline.

“Mükemmel. Madem şu an Okyanusya’dayız önce ordan başlayalım. Başlıca bölümleri nelerdir?”

“Polinezya, Malezya, Mikronezya ve Malezya. En önemli adaları İngilizlere ait olan Avustralya, yine İngilizlere ait olan Yeni Zelanda, Tazmania, Chatham, Auckland, Macquarie, Kermadec, Makin, Maraki vs.’dir ki, bunlar da İngilizlerindir.”

“İyi.” dedi Paganel, “peki ya, Yeni Kaledonya, Sandwich, Mendana ve Pomotu adaları?”

“Bunlar Büyük Britanya’nın himayesindeki adalardır.”

“Nasıl! Büyük Britanya’nın himayesi altında mı!” diye haykırdı Paganel. “Bana kalırsa, tersine, Fransa...”

“Fransa mı!” dedi küçük çocuk şaşkın bir halde.

“Bakın hele!” dedi Paganel, “Melbourne Öğretmen Okulu’nda size bunu mu öğretiyorlar?”

“Evet, sayın profesör. Doğru değil mi yoksa?”

“Evet! Evet! Çok doğru,” cevabını verdi Paganel. “Tüm Okyanusya İngilizlerin! Hemfikiriz bu konuda! Devam edelim!”

Paganel’in yarı incinmiş, yarı şaşkın hali binbaşığı neşelendiriyordu.

Sorular devam etti.

“Asya’ya geçelim, dedi coğrafyacı.

“Asya,” dedi Toline, “geniş bir kıtadır. Başşehri: Kalküta. Başlıca şehirleri: Bombay, Madras, Calicut, Aden, Malacca, Singapur, Pegu, Colombo; Lakdiv Adaları, Maldiv Adaları, Chagos Adaları, vs. hepsi de İngilizlere ait.”

“Aferin! Aferin! Öğrenci Toline. Ya Afrika?”

“Afrika’da esas olarak iki koloni vardır: güneyde, başşehri Cape-town olan Cape kolonisi ve batıda, en önemli şehri Sierra-Leone olan İngiliz yerleşimleri.”

“Gayet iyi cevap verdin!” dedi Paganel. İngiliz keyfiliğiyle düzenlenmiş yapılmış bu coğrafya karşısında geri çekilmeye başlıyordu. “Gayet iyi öğretilmiş! Cezayir’e, Fas’a, Mısır’a gelince... Britanya atlaslarında onlara yer verilmez. Artık biraz da Amerika’dan söz etmek pek hoşuma gidecek!”

“Amerika,” diye devam etti Toline, “Kuzey Amerika ve Güney Amerika olmak üzere ikiye ayrılır. Birincisi, başta Kanada, Yeni Brunswick, Yeni Iskoçya olmak üzere İngilizlere bağlıdır ve Birleşik Devletler ise Vali Johnson’ın idaresindedir!”

“Vali Johnson!” diye haykırdı Paganel, “Kölelik yanlısı bir delinin katlettiği büyük ve iyi yürekli Lincoln’un halefi! Mükemmel! Daha iyisi olamaz! Guyana’sıyla, Malouine’leriyle, Shetland Takımadaları’yla, Georgia’sıyla, Jamaika’sıyla, Trinitad’ıyla vs. Güney Amerika’ya gelince... o da İngilizlere aittir! Bu konuda tartışmak bana düşmez. Ama, örneğin, To-

line, Avrupa üzerine senin, daha doğrusu öğretmenlerinin görüşünü öğrenmeyi çok isterim.”

“Avrupa mı?” diye karşılık verdi Toline. Coğrafyacının heyecanından bir şey anlamamıştı.

“Evet, Avrupa! Avrupa kime ait?”

“Avrupa da İngilizlere aittir tabii ki, cevabını verdi çocuk inançlı bir sesle.

“Bundan kuşkusuz yok, dedi Paganel. “Ama nasıl? İşte bunu öğrenmek istiyorum.

“İngiltere, İskoçya, İrlanda, Malta, Jersey ve Guernesey Adaları, İonia Adaları, Hebridler, Shetland’lar, Orkney’ler...”

“Aferin, aferin, Toline, ama saymayı unuttuğun başka ülkeler de var, çocuğum!”

“Hangileri efendim?” diye sordu çocuk, şaşkınlığa düşmeden.

“İspanya, Rusya, Avusturya, Prusya, Fransa?”

“Onlar eyalet, devlet değil,” dedi Toline.

“Bakın hele!” diye haykırdı Paganel, gözlüklerini gözünden çekip alarak.

“Tabii ki öyle, İspanya, başşehri Cebelita-nık’tır.”

“Harika! Mükemmel! Olağanüstü! Peki ya

Fransa, çünkü ben Fransız'ım ve kime ait olduğumu öğrenmek isterdim doğrusu!"

"Fransa," cevabını verdi sakince Toline, "bir İngiliz eyaleti, yönetim merkezi de Calais."

"Calais!" diye haykırdı Paganel. "Nasıl olur! Calais'nin hâlâ İngiltere'ye ait olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Kuşkusuz."

"Fransa'nın yönetim merkezi orası ha?"

"Evet efendim, Vali Lord Napoléon da orada oturur..."

Bu son sözler üzerine Paganel patladı. Toline ne düşüneceğini bilemiyordu. Ona sorular sorulmuş, o da elinden geldiğince en doğru cevapları vermişti. Ama cevaplarındaki tuhaflığın sorumlusu kendisi olamazdı; bundan kuşku bile duymuyordu. Bununla birlikte hiç keyfi kaçmış gibi durmuyor ve bu anlaşılmaz oyunun sonunu bekliyordu ciddiyetle.

"Görüyorsunuz," dedi binbaşı gülerek Paganel'e. "Öğrenci Toline sizi geçecek derken haksız mıymışım?"

"Kuşkusuz, binbaşı dostum," karşılığını verdi coğrafyacı. "İşte Melbourne'da coğrafya nasıl öğretiliyor görüyorsunuz! Öğretmen

Okulu'nun öğretmenleri doğru yoldalar! Avrupa, Asya, Afrika, Amerika, Okyanusya, tüm dünya, her yer İngilizlerin! Elbette, bu ustalıklı eğitimle yerlilere nasıl boyun eğdirildiğini çok iyi anlıyorum! Baksana! Toline, peki ya Ay, çocuğum, o da İngilizlerin mi?"

"Olacak," cevabını verdi ciddiyetle genç vahşi.

Bunun üzerine Paganel ayağa fırladı. Artık yerinde duramıyordu. Doya doya gülmesi gerekliydi ve gülme krizini atlatabilmek için kamp yerinden çeyrek mil kadar uzaklaştı.

Bu sırada, Glenarvan, küçük yolculuk kütüphanesinde bir kitap aramaya gitmişti. Bu, Samuel Richardson'ın *Coğrafya Elkitabı*'ydı. İngiltere'de değer verilen bir kitaptı ve Melbourne'daki öğretmenlerden daha fazla haberdardı bilimden.

"Bak, küçüğüm, dedi Toline'ye, "bu kitabı al ve iyi muhafaza et. Coğrafyada bazı yanlış fikirlerin var, bunları düzeltmen gerek. Karşılaşmamızın anısına bunu sana veriyorum."

Toline hiçbir şey söylemeden kitabı aldı. Dikkatlice baktı, kuşkulu bir tavırla başını salladı, kitabı cebine koyup koymama konusunda kararsızdı.

Bu sırada, gece tamamen çökmüştü. Saat akşamın onuydu. Sabah erkenden kalkabilmek için dinlenmeye çekilmek gerekiyordu. Robert yatağını dostu Toline'yle paylaşmak istedi. Küçük yerli bunu kabul etti.

Bir süre sonra Lady Helena ve Mary Grant arabaya bindiler ve yolcular da çadırdaki yataklarına uzandılar. Aynı anda, Paganel'in kahkahaları, vahşi saksakanların yumuşak ve alçak sesli şarkılarına karışmaktaydı.

Ama ertesi gün, saat altıda, güneş ışığı uyuyanları uyandırdığında, Avustralyalı çocuğu boş yere aradılar. Toline kaybolmuştu. Lachlan topraklarına bir an önce varmak mı istemişti? Paganel'in kahkahalarından incinmiş miydi? Bilinmez.

Lady Helena uyandığında, göğsünün üzerinde, sade çiçekleri olan taze bir mimoza demeti buldu. Paganel de ceketinin cebinde, Samuel Richardson'ın coğrafya kitabını...

ALEXANDRE DAĞI'NDAKİ MADEN OCAKLARI

1814 yılında, o sıralar Londra Kraliyet Coğrafya Cemiyeti'nin başkanı olan Sir Roderick Impey Murchison, oluşumlarının incelenmesi sonucunda, Ural Dağları ile Avustralya'nın güney kıyılarından uzakta olmayan ve kuzeyden güneye doğru uzanan dağ zinciri arasında önemli benzerlikler buldu.

Ural Dağları'nda altın yatakları olduğundan, jeoloji bilgini, bu değerli madenin Avustralya sıradağlarında da bulunabileceğini düşünmüştü. Yanılmıyordu da.

Gerçekten de, iki yıl sonra, Güney Yeni Galler'den birkaç altın örneği gönderildi kendisine ve Cornwall'deki işçilerin büyük bir bölümünün Yeni-Hollanda'nın altın yatakları bulunan bölgelerine gönderilmelerine karar verdi.

Güney Avustralya'nın ilk maden külçelerini bulan kişi Bay Francis Dutton; Yeni Galler'in ilk altın yataklarını keşfedenler ise Bay Forbes ve Bay Smyth'ti.

İlk atılımın ardından, İngiliz, Amerikalı, İtalyan, Fransız, Alman, Çinli madenciler, dünyanın dört bir yanından akın ettiler... Bununla birlikte, ancak 3 Nisan 1851'de, pek zengin altın damarları keşfeden Bay Hargraves oldu ve Sidney kolonisi valisi Sir Ch. Fitz-Roy'dan beş yüz sterlinlik önemsiz bir bedel karşılığında bu yeri istedi.

Teklifi kabul edilmedi ama keşfin dedikodusu yayılmıştı. Altın arayıcıları Summerhill ve Leni's Pond'a doğru yollandılar. Ofir şehri kuruldu ve işletmelerinin zenginliğiyle, kısa sürede, Incil'den alınma adına layık olduğunu gösterdi.

O zamana kadar adı geçmeyen Victoria eyaleti, maden yataklarının zenginliğiyle bunu çoktan hak etmişti.

Gerçekten de, birkaç ay sonra, 1851 yılının Ağustos ayında, bölgenin ilk maden külçeleri topraktan çıkarıldı ve kısa süre içinde dört bölgede büyük ölçekli işletmeler kuruldu. Bu dört bölge, hepsi de çok zengin olan

Ballarat, Ovens, Bendigo ve Alexandre Dağı'ydı. Ama Ovens Nehri sularının bolluğu çalışmalarını güçleştirmekte; Ballarat'da altının eşit olmayan dağılımını işletmecilerin hesaplarını sık sık bozmaktaydı; Bendigo'da ise toprak, işçilerin taleplerine cevap vermiyordu. Oysa Alexandre Dağı'nda, düzgün bir arazi üzerinde tüm başarı koşulları bir araya gelmişti ve libresi bin dört yüz kırk bir franga varan bu değerli maden, tüm dünya pazarları arasında en yüksek fiyata ulaştı.

Kaptan Harry Grant'i arayanların takip ettiği 37 paralel yolu, tam olarak ölümlere sebep olan çökmelerin yaşandığı ve beklenmedik servetlere gebe bu yerden geçmekteydi.

31 Aralık günü, atları ve öküzleri yoran pek engebeli bir arazi üzerinde tüm gün yürüdükten sonra, Alexandre Dağı'nın yuvarlak zirvelerini fark ettiler. Kamp yeri bu küçük dağ zincirinin dar bir boğazında kuruldu ve hayvanlar, bukağıları ayaklarında, araziye yer yer kaplayan kuvars kütleleri arasında yiyecek birşeyler aramaya gittiler. Burası henüz altın yataklarının işletmeye açılmadığı bir bölgeydi. Ama ertesi gün, 1866 yılının ilk günü, araba bu verimli topraklarda ilerlemeye başladı.

Jacques Paganel ve arkadaşları, Avustralya dilinde Geboor denilen bu ünlü dağı görmekten dolayı çok mutluydular. Hırsızından namuslusuna, astıranından asılanına kadar, tüm maceracı takımı buraya üşüşmüştü. 1851 yılı olan bu altın yılında, büyük keşfin ilk haberleri yayılır yayılmaz, şehirler, tarlalar, gemiler; buraların sakinleri, *squatter*'lar ve denizciler tarafından terk edildi. Altın tutkusu salgın halini aldı, veba gibi bulaşıcıydı ve servete çok yaklaştığını inanan sayısız insan canından oldu! Müsrif doğa, bu büyüğü Avustralya'da 25 derece enleminden itibaren, milyonlarca insanı ortalığa sürmüştü sanki! Hasat zamanıydı ve bu yeni hasat toplayıcılar hasata koşuyorlardı. "Digger"lık, yani tarla belleyicilik mesleği tüm diğerlerine baskın çıkıyordu ve birçok kişinin yorgunluktan bitap düşerek pes ettiği doğru olsa da, bazılarının tek bir kazma darbesiyle zengin olduğu da bir gerçektir. Yıkımlar karşısında susuluyor, yapılan servetler kullaktan kulağa yayılıyordu. Yaver giden talihler dünyanın beş kıtasında yankı bulmaktaydı. Çok geçmeden her sınıftan hırslı insanlar Avustralya sahillerine akın ettiler ve 1852 yılının son dört ayı boyunca yalnızca Melbourne,

elli dört bin göçmen aldı. Bir ordudan, ama şefsiz, disiplinsiz, henüz elde edilmemiş bir zaferin peşinde koşan, tek kelimeyle, en kötü türden elli dört bin soyguncunun bir araya geldiği bir ordudan bahsetmek mümkündü.

Bu çılgın sarhoşluğun ilk yılları boyunca, anlatılmaz bir kargaşa görüldü. Bununla birlikte, İngilizler, alışılmış güçleriyle duruma hâkim oldular. Yerli polis ve jandarmalar hırsızlara sırt çevirip, namuslu insanların yanına geçtiler. Yüz seksen derecelik bir dönüş söz konusuydu. Bu yüzden Glenarvan 1852'nin korkunç sahneleriyle karşılaşmayacaktı. O zamandan bu yana on üç yıl geçmişti ve şimdi altın yataklarının olduğu toprakların işletilmesi, ciddi bir örgütlenmenin kurallarına uygun olarak yöntemli bir biçimde yapılıyordu.

Zaten altın yatakları şimdiden tükenmişti. Kaza kaza, sona ulaşılmıştı. 1852'den 1858'e kadar madenciler Victoria topraklarından altmış üç milyon yüz yedi bin dört yüz yetmiş sekiz sterlin¹ elde ettiklerine göre, doğanın biriktirdiği bu hazinelerin nasıl olur da suyu çekilmezdi? Dolayısıyla göçmenler önemli oranda azalmış ve hâlâ bakir kalan bölgelere gitmişlerdi. Bu yüzden, Yeni Zelanda'daki Otago 1 1 577 686 950 frank. Bir buçuk milyar. (J.V.)

ve Marlborough'da yeni keşfedilen ve "gold fields" denilen altın tarlaları, tüysüz, iki ayaklı beyazkarıncalar tarafından delik deşik edilmekteydi o sıralar.¹

Saat on bire doğru, işletmelerin merkezine vardılar. Burada fabrikaları, bankası, kilisesi, kışlası, kır evleri ve gazete bürolarıyla, gerçek bir şehir kurulmuştu. Oteller, çiftlikler, villalar da eksik değildi. On şiline girilen bir tiyatro bile vardı ve çok rağbet görüyordu. *Francis Obadiag ya da Şanslı Madenci* adlı gerçekçi bir piyes büyük başarıyla oynanmaktaydı. Kahraman, son perdede, umutsuzca son kazma darbesini indiriyor ve inanılmaz ağırlıkta bir "nugget"² buluyordu.

Glenarvan, Alexandre Dağı'ndaki bu büyük işletmeyi ziyaret etme arzusuyla, arabanın Ayrton ve Mulrady'nin idaresinde, önden gitmesini istedi. Birkaç saat sonra onlara yetişecekti. Paganel bu karara memnun oldu ve her zamanki gibi, küçük kafilenin kılavuzluğunu üstlendi.

1 Bununla birlikte, göçmenlerin yanılmış olması da mümkündür. Gerçekten de, altın yatakları büyük ölçüde tükenmiştir. Avustralya'dan gelen son haberlere göre, Victoria ve Yeni Galler'deki yatakların beş milyon hektarlık bir alanı işgal ettiği tahmin edilmektedir. Altın damarları içeren kuvarsın yaklaşık ağırlığı 20 650 milyar kilogram olmalıdır ve günümüzdeki işletme imkânlarıyla bu yatakları tüketmek için üç yüzyıl boyunca yüz bin işçinin çalışması gerekmektedir. Kısacası, Avustralya'nın altın zenginliği 664 milyar 250 milyon frank olarak değerlendirilmektedir. (J.V.)

2 Nugget: (İng.) İşlenmemiş külçe. (yhn.)

Onun öğütleri uyarınca bankaya doğru yö-neldiler. Sokaklar genişti, makadamlanmış ve titizlikle sulanmıştı. *Golden Company (limited)*¹, *Digger's General Office*², *Nugget's Union*'un³ devasa afişleri çok dikkat çekmekteydi. Madencinin tek başına çalışmasının yerini kol emeği ile sermayelerin ortaklığı almıştı. Her yerde, kumları yıkayan ve değerli kuvarsı toz haline getiren makinelerin gürültüsü işitilmektedir.

Yerleşim yerlerinin ötesinde, altın yatakları yani işletmeye açılmış geniş alanlar vardı. Şirketler hesabına çalışan ve büyük ücretler alan madenciler kazma sallıyordu buralarda. Toprağı kalbura çeviren bu deliklerin sayısını insan gözünün hesaplamasına imkân yoktu. Kürek demirleri güneşte parıldıyor ve bitmek bilmez bir ışık yayıyordu. Bu emekçiler arasında her milletten insan vardı. Asla sürtüşmüyor ve ücretli insanlar olarak, görevlerini sessizce yerine getiriyorlardı.

“Yine de, dedi Paganel, “maden oyunlarında servet edinmeye çalışan şu ihtiraslı altın arayıcılarının Avustralya topraklarında bulunmadığını sanmayın. Çoğunun kol emeklerini

1 Limited: Altın Şirketi. (yhn.)

2 Digger's General Office: Madenciler Genel Bürosu. (yhn.)

3 Nugget's Union: Külçe Birliği. (yhn.)

şirketlere kiraladıklarını biliyorum. Böyle olması da gerekli, çünkü altın bulunan arazilerin hepsi hükümet tarafından ya satıldı ya da kiraya verildi. Ama, hiçbir şeyi olmayan, ne kiralayabilen ne de satın alabilen kişinin zenginleşmek için hâlâ bir şansı var.”

“Ne gibi?” diye sordu Lady Helena.

“Jumping’ yapma şansı,” cevabını verdi Paganel. “Böylece, bu altın yatakları üzerinde hiçbir hakkı olmayan bizler de –ne iyi ki– hâlâ servet edinebiliriz.”

“Nasıl ama?” diye sordu binbaşı.

“Size söyleme onuruna eriştiğim gibi, *jumping* yoluyla.”

“*Jumping* de nedir?” diye tekrar sordu binbaşı.

“Madenciler arasında geçerli olan bir anlaşma, çoğu zaman şiddete ve kargaşaya yol açar ama yetkililer asla ortadan kaldıramamıştır.”

“Haydi ama Paganel,” dedi Mac Nabbs, ağzımızı sulandırdınız.”

“Dinleyin o zaman; büyük bayramlar hariç, yirmi dört saat boyunca üzerinde çalışılmayan işletme merkezinin tüm toprakları kamu malı haline gelir. Ele geçiren kim olursa olsun, bu toprağı kazabilir ve zengin olabilir,

tabii Tanrı yardım ederse. Robert, delikanlı, terk edilmiş bu çukurlardan birini bulmaya çalış, senin olsun!”

“Bay Paganel,” dedi Mary Grant, “kardeşimin kafasına böyle fikirler sokmayın.”

“Şaka yapıyorum, sevgili miss,” dedi Paganel, “Robert de bunun farkında. O bir madenci olacak, öyle mi! Asla! Toprağı kazmak, altüst etmek, tohum ekmek, sonra da bu çabaların karşılığında hasat talep etmek, iyi bir şey. Ama birazcık altın uğruna köstebekler misali toprağı eşelemek, bu işi, onlar gibi körlemesine yapmak, işte bu üzücü bir meslek, üstelik bunu yapmak için Tanrı ve insanlar tarafından terk edilmek gerekiyor!”

Maden ocaklarının en önemlisini ziyaret ettikten ve büyük ölçüde kuvarstan, killi şistten ve kaya parçalanmaları sonucu oluşmuş kumlardan meydana gelen bir nakliye yerini dolaştıktan sonra yolcular bankaya vardılar.

Burası çatısında ulusal bayrağın yer aldığı büyük bir yapıydı. Lord Glenarvan kendisini nezaketle kabul eden genel müfettiş tarafından karşılandı.

Şirketler toprağın derinliklerinden çıkardıkları altını bir alındı karşılığında buraya ya-

tınıyorlardı. İlk madencilerin koloni tacirleri tarafından sömürüldükleri günler gerilerde kalmıştı. Bunlar, Melbourne'da onsunu altmış beş şiline sattıkları altın için elli üç şilin ödemekteydiler! Tacirin nakliye riskleriyle karşılaştığı doğrudu ve anayollardaki spekülâtorler hızla çoğaldığından, eskort varması gereken yere her zaman varamıyordu.

Ziyaretçilere ilginç altın örnekleri gösterildi ve müfettiş bu madenin işletilme tarzı hakkında ilginç ayrıntılar verdi.

Altın, külçe altın ve toz altın olmak üzere, genellikle iki biçimde görülür. Alüvyonlu topraklarla karışmış mineral halinde ya da kuvars tabakasıyla kaplı olarak bulunmaktadır. Bu yüzden, altını çıkarmak için, arazinin doğasına göre, ya yüzey araştırmaları ya da derinlik araştırmaları yöntemine başvurulur.

Külçe altın çağılayanların, vadilerin ve koyakların dibinde, büyüklüğüne göre, önce çekirdekler, ardından ince tabakalar ve nihayet altın pulları biçiminde dizilmiş olarak bulunur.

Etrafındaki tabaka havanın etkisiyle dağılmış olan toz altınsa, tersine, bulunduğu yerde birikmiş, yığın halini almıştır. Madenciler bu-

na “kesecik” derler. Bu kesecikler arasında bir servet barındıranlar vardır.

Alexandre Dağı'nda altın özellikle killi tabakalarda ve arduvazlı kayaların arasında toplanmıştır. Külçe yatakları oradadır. Şanslı madenci, altın yataklarının büyük ikramiyesini çoğu zaman orada kazanmıştır.

Ziyaretçiler, çeşitli altın örneklerini inceledikten sonra, bankanın maden müzesini de dolaştılar. Avustralya toprağını oluşturan tüm ürünleri etiketli ve sınıflandırılmış olarak gördüler. Tek zenginliği altın olmayan bu toprakları; doğanın, değerli mücevherlerini sakladığı büyük bir mücevher kutusu gibi düşünmek mümkündü haklı olarak. Brezilya topazlarının rakibi olan beyaz topaz, Almaden grenası, yeşili güzel bir tür silikat olan epidot, lal rengi ve pembenin en güzel tonlarından oluşmuş pembe yakut, Malabar ya da Tibet safirleri kadar rağbette ve korindon gibi açık mavi ve koyu mavi olan safirler ve nihayet, Turon Nehri kıyılarında bulunan küçük bir kristal elmas ışıldamaktaydı camların gerisinde. Bu değerli taşların göz kamaştırıcı koleksiyonunda hiçbir şey eksik değildi ve bunların çerçeveleneceği altını aramak içinde uzağa gitmeye gerek yok-

tu. Tüm taşlarının çerçeveslendiğini görmek yeterliydi, daha fazlası istenemezdi.

Glenarvan, fazlasıyla yararlandığı dostluktan ötürü banka müfettişine teşekkür ettikten sonra, ondan izin istedi. Sonra, altın yatıklarını bir kez daha ziyaret ettiler.

Paganel, bu dünya nimetlerinden olabildiğince elini eteğini çekmiş biri olarak, her adımda toprağı gözleriyle araştırmaktan da geri durmuyordu. Bunu engellemek elinde değildi, arkadaşlarının takılınmaları bile bir işe yaramıyordu. İkide bir eğiliyor, bir çakıtaşını, etrafı toprakla kaplı bir parça taşı, kuvars kalıntısını yerden alıp, dikkatle inceliyor, bir süre sonra da küçümseyerek fırlatıp atıyordu. Bu oyun tüm gezinti boyunca sürdü.

“Ne oldu Paganel,” diye ona sordu binbaşı, “bir şey mi kaybettiniz?”

“Kuşkusuz,” cevabını verdi Paganel, “bu değerli taşlar ve altın ülkesinde bulamadığınız her şey kaybedilmiş demektir. Niçin bilmiyorum ama, birkaç ons hatta yirmi libre kadar gelen bir külçeyi beraberimde götürmek hoşuma giderdi; daha fazlasına gerek yok.”

“Peki onu ne yapardınız, saygıdeğer dostum?” dedi Glenarvan.

“Oh! Yapacak şey bulmakta güçlük çekmezdim,” cevabını verdi Paganel. “Ülkeme sundurdum! Fransa Bankası'na yatırırdım...”

“Kabul eder miydi sizce?”

“Kuşkusuz, demiryolu tahvilleri biçiminde!”

Altın külçesini “ülkesi”ne sunmayı düşündüğü yöntem hakkında Paganel'i kutladılar ve Lady Helena dünyanın en büyük külçesini bulmasını diledi.

Yolcular, aralarında şakalaşarak, işletilen toprakların büyük bölümünü katettiler. Her yerde düzenli, mekanik biçimde ama coşkusuz çalışılıyordu.

İki saatlik gezintinin ardından Paganel oldukça münasip bir han görüverdi ve arabanın gelme vaktini beklerken orada konaklamayı önerdi. Lady Helena bunu kabul etti ve serinletici birşeyler olmadan han bir işe yaramayacağından, Paganel hancıdan ülkenin içeceklerinden birini sunmasını istedi.

Herkese birer “nobler” getirildi. *Nobler*, aslında grogdur¹, ama oranları tersine çevrilmiş bir grog. Büyük bir bardak suya küçük bir bardak rom koymak yerine büyük bir bardak

¹ Grog: Kaynatılmış şekerli suyla rom ya da şarap karışımı içki. (yhn.)

romun içine küçük bir bardak su konur, şeker katılıp içilir. Biraz fazla Avustralya'ya özgü bir içkiydi bu. Büyük bir sürahi suyla soğutulan nobler, yeniden Britanya grogu haline getirilirken, hancının şaşkınlığı son haddine varmıştı.

Sonra, madenler ve madenciler üzerine sohbet ettiler. Şu an bunları konuşmanın tam sırasıydı, bir daha asla konuşamayabilirlerdi. Gördüklerinden pek memnun olan Paganel, eskiden, Alexandre Dağı'nın işletildiği ilk yıllarda durumun daha da ilginç olması gerektiğini söyledi.

"Toprak," dedi, "o zaman delik deşikti ve emekçi karıncalar sürüsünün işgali altındaydı, hem de ne karıncalar! Tüm göçmenler heyecan içindeydi, ama öngörülerini yoktu! Altın tutkusu çılgınlık halini almıştı. Altına içiliyor, altın için oynanıyordu, şu an bulunduğumuz bu han, o dönemin deyişiyle bir "cehen-nem"di. Atılan zarların ardından bıçaklar çekiliyordu. Polis hiçbir şey yapamıyordu, koloninin genel valisi, başkaldıran madencilerin üzerine, düzenli birliklerle defalarca yürümek zorunda kaldı. Bununla birlikte, onları yola getirmeyi başardı, her işletmeciye patent hakkını zorunlu kıldı, bunu kabul ettirmesi kolay

olmasa da, sonunda, buradaki kargaşa Kaliforniya'dakinden daha önemsiz hale geldi."

"Bu madencilik mesleğini, diye sordu Lady Helena, "herkes yapabilir mi?"

"Evet, bayan. Bunun için olgunluk sınavı vermek gerekmiyor. Güçlü kollar yeterli. Sefalet yüzünden vatanlarından olmuş maceracılar çoğunlukla tek kuruşsuz madenlere geliyorlardı; zenginler bir kazmayla, yoksullarsa bir bıçakla. Hepsi de, bu çalışmaya, namuslu insana ait bir meslekte asla göstermeyeceği bir kudurganlıkla atılmaktaydı. Altın yataklarının olduğu bu toprakların görünümü öyle tuhaftı ki! Arazi çadırlar, muşambalar, kulübeler ile topraktan, tahtadan ve yeşil dallardan yapılmış barakalarla kaplıydı. Bunların ortasında, Britanya bayrağının dalgalandığı valilik binası yükselmekte, görevlilerinin mavi çadır bezinden çadırları göze çarpmakta; sarrafların, altın tacirlerinin ve zenginlikle yoksulluğun bir arada bulunduğu bu bütün içerisinde vurgunculuk yapan madrabazların kurumları yer almaktaydı. Bunlar kesin olarak zenginleştiler. Uzun sakallı, kırmızı yün gömlekli, su ve çamur içinde yaşayan bu *digger*'leri görmek gerekirdi. Havayı, kazmaların sürekli gürültüsü

ve toprak üzerinde çürüyen hayvan iskeletlerinden yayılan iğrenç kokular kaplamaktaydı. Boğucu bir toz, ölüm sayısı ortalamasını yükselten bu zavallıları bir bulut gibi sanyordu. Daha az sağlıklı bir ülkede, bu insanların tifüsten kırılması kaçınılmaz olurdu. Bari tüm bu maceracılar başarmış olsalardı! Ama çekilen bunca sefalet, karşılığını görememişti ve iyi hesaplandığında, görülür ki, zenginleşmiş bir madenci karşılığında yüz, iki yüz, belki bin madenci yoksulluk ve umutsuzluk içinde ölmüştür.”

“Bize söyleyebilir misiniz, Paganel,” diye sordu Glenarvan, “altın nasıl çıkarılıyordu?”

“Bundan daha basit bir şey yoktu, cevabını verdi Paganel. “İlk madenciler altın arayıcılığı yapıyordu, bugün Fransa’da, Cévennes’in bazı bölümlerinde hâlâ uygulandığı gibi. Günümüzde şirketler başka türlü çalışıyor; kaynağa kadar iniyorlar, ince tabakaları, altın pulalarını ve külçeleri üreten damara kadar. Ama altın arayıcıları, içinde altın bulunan kumları yıkamakla yetiniyorlardı, hepsi bu. Toprağı kazıyorlar, verimli olduğunu sandıkları toprak tabakalarını topluyorlar ve değerli maden filizini ayırmak için suyla işlemekten geçiriyor-

lardı. Bu yıkama 'craddle' ya da beşik kalemi adı verilen Amerikan kökenli bir alet yardımıyla yapılıyordu. Bu, beş altı ayak uzunluğunda bir kutu, iki bölümden oluşan ve üstü açık bir tür tabuttu. Birinci bölmede kaba bir kalbur vardı, daha küçük delikli başka kalburlara eklenmişti. İkinci bölmenin alt tarafı daha dardı. Kalburun bir tarafına kum konuyor, üstüne su dökülüyor ve elle çalkalanıyor, daha doğrusu sallanıyordu. Taşlar birinci kalburda, maden filizi ve kum iriliklerine göre, diğerlerinde kalıyordu ve ıslanmış toprak suyla birlikte alt uçtan dökülüyordu. Genellikle kullanılan alet işte buydu.

"Yine de gerekli bir aletti, herhalde, dedi John Mangles.

"Zenginleşmiş ya da batmış madencilerden satın alınırdı, duruma göre," cevabını verdi Paganel, "ya da kullanmaktan vazgeçilirdi."

"Peki yeri nasıl dolduruluyordu?" diye sordu Mary Grant.

"Bir tabak yardımıyla, sevgili Mary, demirden basit bir tabak. Buğday eler gibi toprak elenirdi. Ne var ki, has buğday taneleri yerine, kimi zaman altın taneleri toplanıyordu. İlk yıl boyunca, birden çok madenci başka bir mas-

rafa girmeden servet yaptı. Görüyorsunuz, dostlarım, bir çift çizme yüz elli frank tutsa da ve bir bardak limonataya on şilin ödense de güzel zamanlardı! İlk gelenler ne yaptıklarını iyi biliyorlardı. Altın her yerdeydi, boldu, toprağın yüzeyindeydi. Irmaklar bir maden yatağı üzerinde akıyordu. Melbourne sokaklarına kadar her yerde madene rastlanıyordu. Makadamlama işlemi altın tozuyla yapılmaktaydı. Bu yüzden 26 Ocak 1852 ile 24 Şubat 1852 tarihleri arasında Alexandre Dağı'ndan Melbourne'a valilik korumasında taşınan değerli madenin fiyatı sekiz milyon iki yüz otuz sekiz bin yedi yüz elli franga yükseldi. Bu da günde ortalama yüz altmış dört bin yedi yüz yirmi beş frank eder.”

“Aşağı yukarı Rus imparatorunun hassa hazinesi kadar,” dedi Glenarvan.

“Zavallı adam!” karşılığını verdi binbaşı.

“Birdenbire zenginleşme örnekleri sayılabilir mi?” diye sordu Lady Helena.

“Birkaç tane bayan.

“Siz biliyor musunuz?” dedi Glenarvan.

“Bakın hele!” cevabını verdi Paganel.
“1852 yılında, Ballarat bölgesinde beş yüz yetmiş üç ons ağırlığında bir külçe, Gippsland'de

ise yedi yüz seksen iki ons ağırlığında bir diğeri bulundu. Nihayet, yine Ballarat'ta, bir madenci altmış beş kilo ağırlığında bir külçe ele geçirdi. Bu da, libresi bin yedi yüz yirmi iki franktan iki yüz yirmi üç bin sekiz yüz altmış frank demektir! On bir bin Frank rant getiren bir kazma vuruşu, iyi bir vuruştur!”

“Bu maden yataklarının bulunmasından bu yana altın üretimi ne oranda arttı?” diye sordu John Mangles.

“Olağanüstü oranda, sevgili John. Bu üretim yüzyılın başlangıcında yılda kırk yedi milyondur ve bugün, Avrupa, Asya ve Amerika'daki maden yataklarının üretimi de dahil edildiğinde, aşağı yukarı dokuz yüz milyon, hatta bir milyardır.”

“Demek ki Bay Paganel,” dedi genç Robert, “tam da bizim bulunduğumuz yerde bile, ayaklarımızın altında, belki de çok miktarda altın var.”

“Evet delikanlı, milyonlar! Üstünde yürüyoruz! Ama eğer üstünde yürüyorsak onu hor gördüğümüz içindir!”

“O halde Avustralya ayrıcalıklı bir ülke?”

“Hayır Robert,” cevabını verdi coğrafyacı. “Altın yataklarına sahip ülkeler asla ayrıcalıklı

değildir. Ancak tembel insanlar buralarda toplanır, asla güçlü ve çalışkan ırklar değil. Brezilya'ya, Meksika'ya, Kaliforniya'ya, Avustralya'ya bak! Ondokuzuncu yüzyılda neredeydiler? Delikanlı, en üstün ülke altın ülkesi değil, demir ülkesidir!”

AUSTRALIAN AND NEW- ZEALAND GAZETTE

---

2 Ocak'ta, gün doğarken, yolcular, altın yataklarının olduğu bölgelerin ve Talbot Kontluğu'nun sınırlarını aşılar. Atlarının ayakları Dalhousie Kontluğu'nun tozlu patikalarını çiğnemekteydi. Birkaç saat sonra, 144° 35' ve 144° 45' boylamlarını takip ederek, Colban ve Campaspe-rivers sığılıklarından geçmekteydiler. Yolculuğun yarısı tamamlanmıştı. Her şey böyle yolunda giderse, on beş günlük bir yolculuğun ardından, küçük kafiye, Twofold Koyu'nun kıyılarına erişmiş olurdu.

Zaten, herkesin keyfi yerindeydi. Paganel'in bu sağlıklı iklimle ilgili bulunmuş olduğu vaatler, gerçekleşmekteydi. Nem ya az ya da hiç yoktu, katlanılır derecede bir ısı vardı. Atlar ve öküzler hiç şikâyetçi olmuyorlardı.

İnsanlar da hallerinden memnundular.

Camden-Bridge'den bu yana yürüyüş düzeninde tek bir değişiklik yapılmıştı. Demiryolundaki canice faciayı Ayrton öğrendiğinde, o zamana kadar tamamen gereksiz görülen bazı önlemler almak zorunda kalmıştı. Avcılar arabayı asla gözden kaçırmamalıydılar. Kamp saatlerinde içlerinden biri her zaman nöbet tutmuştu. Sabah akşam silahların kapsül fitilleri yenilenmişti. Bir haydut çetesinin kırlarda geziyor olduğu kesindi ve şimdilik endişe yaratacak hiçbir şey görünmese de, her türlü olaya hazır olmak gerekiyordu.

Bu önlemlerin, Glenarvan'ın korkutmak istemediği Lady Helena'nın ve Mary Grant'in haberi olmadan alındığını söylemek gereksiz.

Aslında, öyle davranmakta haklıydılar. Bir tedbirsizlik, hatta küçük bir dikkatsizlik pahalıya mal olabilirdi. Ayrıca bu durumdan tek endişe duyan da Glenarvan değildi. İssız kasabalarda, istasyonlarda oturanlar ve *squatter*'lar her türlü saldırıya ya da sürprize karşı önlem alıyorlardı. Gece olduğunda evlerin kapıları kapatılıyordu. Kazık duvarları içinde serbest bırakılan köpekler en ufak bir yakınlaşma durumunda havlıyorlardı. Akşam dönüşünde

sürülerini toparlayan atlı çobanların hepsi de eyer çatısında bir karabina taşımaktaydı. Camden köprüsünde işlenen cinayet haberi yol açmıştı bu aşırı önlemlere ve o zamana kadar kapı pencere açık uyuyan birçok çiftçi, hava kararırken özenle her tarafı kilitliyordu.

Eyalet yönetimi bile bu konuda çaba gösteriyor ve temkinli davranıyordu. Yerlilerden oluşan jandarma birlikleri kırlık bölgelere gönderilmişti. Telgraf hizmetinin özellikle iyi işlemesine çalışılmaktaydı. O zamana kadar posta arabaları anayollarda, yanında koruma olmadan gidip geliyordu. O gün, tam da Glenarvan'ın kfilesi Kilmore-Heathcote yolundan geçerken, posta arabası tozu dumana katarak, atlarının tüm hızıyla yanlarından geçti. Öyle çabuk gözden kayboldu ki, Glenarvan arabanın ardından dörtmala giden polislerin karabinalarının parıldadığını ancak görebilmişti. İlk altın yatakları keşfinin, Avrupa nüfusunun döküntülerinin Avustralya kıtasına gelmesine yol açtığı o uğursuz döneme geri döndüğünü sanabilirdi insan.

Kilmore yolunu geçtikten bir mil sonra araba kocaman sık ağaçların içine daldı ve Bernouilli Burnu'ndan beri yolcular ilk kez

birkaç derecelik bir yüzeyi kaplayan şu ormanlardan birine girmiş oldular.

Mantarsı kabuğu beş parmak kalınlığında olan iki yüz ayak yüksekliğindeki okaliptüsleri görünce hayranlık çığlıkları attılar. Kokulu bir reçineyle kaplı ve çevresi yirmi ayak gelen gövdeler, toprağın üzerinde yüz elli ayağa kadar yükseliyordu. Görünümelerini bozan tek bir dal, tek bir ince dal, rasgele çıkmış tek bir filiz, hatta tek bir budak yoktu. Bir tornacının elinden bile daha iyisi çıkamazdı. Sayıları yüzlerle ölçülen gayet düzgün sütunlardı bunlar. Uçlarını almaşık yaprakların çevreleyip donattığı dalların oluşturduğu başları, aşırı yükseklere uzanmaktaydı. Bu yaprakların saplarla bittiği yerlerden sarkan tek tek çiçeklerin, çenekleri, ters dönmüş bir kavanozu andırıyordu.

Hep yeşil olan bu kubbenin altında hava serbestçe dolaşıyordu. Sürekli bir havalandırma toprağın nemini içiyordu. Atlar, sığır sürüleri, arabalar; aralarında geniş boşluklar bulunan ve belirli aralıklarla kesilmiş bir koruluğun işaret dikmeleri gibi düzenlenen bu ağaçlar arasından rahatlıkla geçebiliyorlardı. Burası, etrafı böğürtlenlerle dolu sık ağaçların

oluşturduğu bir koruluk olmadığı gibi, birbirine geçmiş sarmaşıklarla kaplı ağaç gövdelerinin engel oluşturduğu ve yalnızca demir ve ateşin öncülere yol açabildiği bakir bir orman da değildi. Ağaçların dibinde çimenden bir halı, tepelerinde yeşil bir örtü, cesurca uzayıp giden gövdelerinin görünümü pek az gölge, dolayısıyla pek az serinlik, ince bir kumaştan süzülen ışınlara benzeyen özel bir aydınlık, düzenli yansılar, toprak üzerinde görülen belirgin harelenmeler; işte tüm bunlar, yeni izlenimler bakımından zengin ve tuhaf bir manzara oluşturuyordu. Okyanusya kıtasının ormanı Yeni Dünya'nın ormanlarına hiçbir açıdan benzemez ve türleri sayılamayacak kadar çok olan bu mersin familyasına dahil olan okaliptüs, yani yerlilerin "Tara"sı, Avustralya bitki örtüsünün en üstün ağacıdır.

Bu yeşillik kubbelerinde gölgenin yoğun ve karanlığın derin olmaması, ağaç yapraklarının doğasındaki ilginç bir anormalliğe bağlıdır. Yaprakların hiçbiri yüzünü güneşe dönmez, ama keskin tarafını döner Bu tuhaf yapraklar arasında insan ancak düşey kesitler görür. Böylece, güneş ışınları, tıpkı bir panjurun aralıklarından sızıyormuş gibi toprağa kadar ulaşır.

Bunu hepsi fark etmişti ve şaşırmış görünmekteydiler. Bu özel durum nasıl açıklanabilirdi? Bu soru doğal olarak Paganel'e yöneltilmekteydi. Paganel, hiçbir şeyin sıkıntıya sokamayacağı bir insan edasıyla cevap verdi.

"Beni burada şaşırtan şey," dedi, "doğanın tuhaflığı değil. Doğa ne yaptığını bilir ama botanikçiler her zaman ne söylediklerini bilmezler. Doğa bu özel yaprakları bu ağaçlara verirken yanılmamıştı ama insanlar onları 'okalıptüs' diye adlandırırken yanıldılar."

"Bu sözcük ne anlama geliyor?" diye sordu Mary Grant.

"Sözcüğün kökeni 'ev kaliptodur ve iyice örtüyorum' anlamına gelir. Daha az hissedilir olsun diye, hatanın Yunanca olmasına dikkat edildi ama okalıptüsün doğru dürüst örtemediği aşikârdır."

"Tamam, sevgili Paganel," dedi Glenarvan, "şimdi yaprakların niçin böyle çıktığını anlatın bize."

"Tamamen fiziksel bir nedenle, dostlarım, cevabını verdi Paganel, "kolayca anlayabilirsiniz. Havaaların kuru gittiği, yağmurun pek ender yağdığı, toprağın nemsiz olduğu bu bölgede ağaçların ne rüzgâra ne de güneşe ihtiyacı

vardır. Nem olmadığından özsu da olmaz. Gün ışığına ve aşırı buharlaşmaya karşı kendilerini korumaya çalışan bu yaprakların darlığı buradan kaynaklanır. İşte bu nedenle güneş ışınlarını cepheden değil de yandan alırlar. Bir yapraktan daha zeki bir şey olamaz.”

“Ve daha bencil!” karşılığını verdi binbaşı. “Onlar yalnızca kendilerini düşünürler, yolcuları değil.

Herkes az da olsa Mac Nabbs'ın fikrindeydi. Paganel hariç. Alnını kurularken gölgesiz ağaçlar altında yürüyor olmaktan dolayı kendisini kutlamaktaydı. Bununla birlikte, yaprakların bu doğası üzüntü vericiydi; bu ormanlardan geçiş genellikle çok uzun sürer ve dolayısıyla zordur, çünkü yolcuyu güneşin yakıcılığından koruyan hiçbir şey yoktu.

Tüm gün boyunca, uzayıp giden okaliptüs sıraları arasında yol aldılar. Ne bir dört ayaklıya rastladılar ne de bir yerliye. Ormanın tepelerinde birkaç papağan tünemişti. Ama o yükseklikten zar zor seçilebiliyorlar ve gevezelikleri anlaşılmasız mırıltılara dönüşüyordu. Kimi zaman, uzaktan, bir muhabbetkuşu sürüsü geçiyor ve geçtiği yerleri, çabucak kaybolan çokrenkli bir parıltıyla hareketlendiriyordu.

Ama, yine de, bu geniş yeşillik tapınağında derin bir sessizlik hüküm sürüyordu ve sadece, atların adımları, gelişigüzel bir sohbet arasında söylenen birkaç laf, arabanın gıcırdayan tekerlekleri ve zaman zaman uyuşuk hayvanlarını canlandıran Ayrton'un çığlığı bozmaktaydı bu uçsuz bucaksız ıssızlıkların sakinliğini.

Akşam olduğunda, pek kısa süre önce yakılmış bir ateşin izini taşıyan okalıptüslerin dibinde kamp yaptılar. Okalıptüsler, büyük fabrika bacalarına benziyorlardı, çünkü alevler içlerini boydan boya oymuştu. Kendilerine kalan sadece kabuklarıydı, bu durumda bile pek kötü sayılmazlardı. Bununla birlikte, *squatter*'ların ya da yerlilerin bu can sıkıcı alışkanlığı, sonunda bu olağanüstü ağaçları yok edecekti; kampçıların beceriksizce yaktıkları ateşin yakıp kül ettiği dört yüzyıllık şu Lübnan sedirleri gibi yok olmaları kaçınılmazdı.

Olbinett, Paganel'in önerisi üzerine, yemek ateşini bu boru biçimli gövdelerden birinin içinde yaktı. Çok geçmeden duman güçlü bir şekilde çekildi ve kararmış yaprak yığını içinde kayboldu. Gece için gerekli önlemler alındı ve Ayrton, Mulrady, Wilson, John Mangles

sırayla sabaha kadar nöbet tuttular.

3 Ocak günü boyunca, sonu gelmez ormanın uzun simetrik yolları çoğaldı. Sanki hiç bitmeyecek gibiydi. Bununla birlikte, akşama doğru, ağaç sıraları seyreldi ve birkaç mil ileride, küçük bir düzlükte, düzenli evlerden oluşan bir yerleşim yeri belirdi.

“Seymour!” diye haykırdı Paganel. “İşte, Victoria eyaletinden ayrılmadan önce rastlamamız gereken son şehir.”

“Önemli bir şehir midir?” diye sordu Lady Helena.

“Bayan, cevabını verdi Paganel, “bir belediye olma yolundaki basit bir bucak yalnızca.”

“Uygun bir otel bulur muyuz?” dedi Glenarvan.

“Umarım,” karşılığını verdi coğrafyacı.

“O halde, şehre girelim, çünkü, yürekli bayan yolcularımızın burada bir gece dinlenmekten şikâyetçi olmayacaklarını sanıyorum.

“Sevgili Edward,” cevabını verdi Lady Helena, “Mary ve ben bunu kabul ederiz, ama ne bir karışıklığa ne de bir gecikmeye yol açmaması koşuluyla.

“Bu konuda hiç kuşkunuz olmasın,” cevabını verdi Lord Glenarvan “hayvanlarımız yo-

ruhdular, zaten yarın gün doğarken yola çıkarız.”

O sırada saat dokuzdu. Ay ufka yaklaşıyor ve sisin içinde kaybolmuş eğik ışınlarını gönderiyordu yalnızca. Karanlık yavaş yavaş artmaktaydı. Tüm katile, asla görmediği şeyleri bile, her zaman en ince noktasına kadar biliyor gibi görünen Paganel’in yönetiminde Seymour’un geniş sokaklarına girdi. Ama içgüdüleri Paganel’i yönlendiriyordu ve dosdoğru Campbell’s North British Oteli’ne vardı.

Atlar ve öküzler ahıra sokuldu, araba garaja çekildi ve yolcular oldukça konforlu odalara götürüldüler. Saat onda konuklar bir masanın etrafında toplanmışlardı. Olbinett bir aşçıbaşı gözüyle sofraya baktı. Paganel, Robert’le birlikte şehri dolaşmıştı ve gece izlenimlerini pek kısa bir biçimde anlattı. Kesinlikle hiçbir şey görmemişti.

Bununla birlikte, daha az dalgın biri Seymour sokaklarındaki bir tür hareketliliği fark ederdi: insanlar orada burada öbekler oluşturmuştu, bu gruplar giderek kalabalıklaşıyordu. Kapı önlerinde konuşuluyor; herkes gerçek bir endişeyle birbirine sorular soruyor; o günün bazı gazeteleri yüksek sesle okunuyor,

yorumlanıyor, tartışılıyordu. Bu emareler en dikkatsiz gözlemcinin bile gözünden kaçacak gibi değildi. Yine de Paganel hiçbir şeyden kuşkulanmamıştı.

Binbaşı ise, bu kadar uzağa gitmeden, hat- ta otelden bile çıkmadan, küçük şehri endişe- lendiren kaygılardan haberdar olmuştu. Çene- si düşük otel sahibi Dickson'la on dakika ko- nuşmanın ardından konunun ne olduğunu öğrenmişti.

Ama tek kelime etmedi. Ne var ki, yemek sona erdiğinde, Lady Glenarvan, Mary ve Ro- bert Grant odalarına çekildiklerinde, binbaşı arkadaşlarını alıkoydu ve onlara şöyle söyledi:

“Sandhurst demiryolu üzerinde işlenen ci- nayetin failleri biliniyor.”

“Tutuklanmışlar mı?” diye sordu Ayrton heyecanla.

“Hayır,” dedi Mac Nabbs, deniz onbaşısı- nın sabırsızlığını fark etmemiş gözükerek. Za- ten bu sabırsızlık bu koşullarda pek haklı sa- yılırdı.

“Ne kötü,” diye ekledi Ayrton.

“O halde, diye sordu Glenarvan, “bu suç kime yükleniyor?”

“Okuyun,” cevabını verdi binbaşı. Glenar-

van'a *Australian and New-Zealand Gazette*'in bir sayısını uzatarak. "Polis müfettişinin yanılmadığını göreceksiniz."

Glenarvan aşağıdaki bölümü yüksek sesle okudu:

"Sydney, 2 Ocak 1866 –Hatırlanacağı üzere geçen 29 Aralık'ı 30 Aralık'a bağlayan gece, Melbourne-Sandhurst demiryolunda, Castle-maine istasyonunun beş mil uzağında, Camden-Bridge'de bir kaza meydana geldi. 11.45 gece ekspresi, son hızla gelirken Lutton Nehri'ne yuvarlandı.

"Camden Köprüsü tren geçerken açık kalmıştı.

"Kazadan sonra meydana gelen çok sayıda hırsızlık olayı, Camden-Bridge'den yarım mil ötede bulunan bekçinin cesedi, bu facianın bir cinayet sonucu olduğunu kanıtlamıştı.

"Gerçekten de, adli görevlinin soruşturmasına göre ortaya çıkan sonuç, bu suçun, Norfolk Adası'na¹ sevk edilecekleri sırada Batı Avustralya'daki Perth hapishanesinden altı ay önce kaçmış sabıkalılar çetesine yüklenebileceğidir.

"Bu sabıkalıların sayısı yirmi dokuzdur.

1 Norfolk Adası Avustralya'nın doğusunda yer alan bir adadır. Hükümet burada sabıkalı ve iflah olmaz suçluları, özel bir gözetim altında tutmaktadır (J.V.)

Başlarında, pek tehlikeli bir haydut olan ve Avustralya'ya birkaç ay önce bilinmeyen bir gemiyle gelen, adaletin elini asla yakasında hissetmemiş Ben Joyce bulunmaktadır.

“Şehir sakinleri, merkezlerdeki kolonlar ve squater’ların temkinli davranmaları ve araştırmaları destekleyecek her türden bilgiyi genel müfettişe iletmeleri rica olunur.

J.P MITCHELL”

Glenarvan bu makaleyi okumayı bitirdiğinde Mac Nabbs coğrafyacıya doğru döndü ve şöyle dedi:

“Görüyorsunuz, Paganel, Avustralya’da da sabıkalılar olabilir.”

“Firariler olduğu doğru!” diye cevap verdi Paganel, “ama, hukuken sürgünlerin kabulü diye bir şey söz konusu değil. Bu adamların burada bulunma hakları yok.”

“Yine de buradalar işte!” dedi Glenarvan, “ama onların varlığının bizim projelerimizi değiştirebileceğini ve yolculuğumuzu engelleyebileceğini sanmıyorum. Sen ne düşünüyorsun, John?”

John Mangles hemen cevap vermedi. Başlanmış olan araştırmalardan vazgeçmenin iki

çocuğa vereceği acı ile yolculuğu tehlikeye atma endişesi arasında bocalıyordu.

“Eğer Lady Glenarvan ve Miss Grant bizimle birlikte olmasalardı,” dedi, “bu sefiller çetesini pek sorun etmezdim.”

Glenarvan onu anladı ve ekledi:

“Hiç kuşku yok ki, görevimizi tamamlamadan geri dönmeyeceğiz, fakat yanımızdaki hanımlar nedeniyle *Duncan*’la Melbourne’da buluşmak ve Harry Grant’in izini doğuda sürmek daha ihtiyatlı olur bilki de. Siz ne düşünüyorsunuz, Mac Nabbs?”

“Ben fikrimi belirtmeden önce,” diye cevap verdi binbaşı, “Ayrton’un görüşünü öğrenmek isterim.

Kendisine doğrudan hitap edildiğini duyan deniz onbaşı Glenarvan’a baktı.

“Sanıyorum ki,” dedi “Melbourne’den iki yüz mil uzaktayız ve tehlike, eğer varsa, güney yolunda da doğu yolunda olduğu kadar büyüktür. Her ikisi de pek az kullanılır, her ikisi de aynı durumdadır. Ayrıca, otuz kadar haydudun iyi silahlı ve kararlı sekiz erkeği korkutabileceğini sanmıyorum. Eğer daha iyi bir fikir yoksa, ben ilerlemekten yanayım.

“Güzel konuştun Ayrton, dedi Paganel.

“Yolumuza devam edersek Kaptan Grant'in izlerine rastlayabiliriz. Güneye geri dönersek, tersine, bu izlerden uzaklaşmış oluruz. Ben de sizin gibi düşünüyorum ve yürekli bir adamın dikkate almayacağı bu Perth firarilerine pek önem vermiyorum!”

Bunun üzerine yolculuk programında hiçbir değişiklik yapınama önerisi oylamaya konuldu ve oybirliğiyle kabul gördü.

“Bir şey daha belirteceğim, lordum, dedi Ayrton tam ayrılacakları sırada.

“Söyleyin, Ayrton.

“*Duncan*'a kıyıya yanaşma emri göndermek uygun olmaz mı?”

“Ne işe yarar ki?” dedi John Mangles. “Biz Twofold Koyu'na vardığımızda bu emri göndermek daha doğru olur. Eğer öngörülmedik bazı olaylar bizi Melbourne'a girmeye zorlarsa, *Duncan*'ı orada bulamamak kötü olur. Zaten gördüğü hasar henüz tamir edilmemiştir. Bu tür nedenlerle beklemenin daha iyi olacağı kanısındayım.”

“İyi o zaman!” dedi Ayrton, ısrar etmedi.

Ertesi gün, silahlı küçük kabile her türlü olaya hazırlıklı olarak, Seymour'dan ayrıldı. Yarım saat sonra, doğu istikametinde yeniden

beliren okalıptüs ormanına giriyorlardı. Glenarvan düzlüklerde yolculuk etmeyi tercih ederdi. Bir düzlük, sık bir koruluğa göre, tuzaklara ve pusulara daha az imkân tanır. Ama tercih şansı yoktu ve araba bütün gün tekdüze koca ağaçlar arasında yol aldı. Akşamleyin, Anglesey Kontluğu'nun güney sınırı boyunca ilerledikten sonra Murray bölgesi sınırında kamp kurdular.

BİNBAŞININ MAYMUN DEDİKLERİ...

Ertesi sabah, 5 Ocak günü, yolcular geniş Murray topraklarına ayak bastılar. Bu uçsuz bucaksız ve kimsenin oturmadığı bölge, Avustralya Alpleri'nin yüksek engeline kadar uzanır. Uygarlık henüz buraları ayrı kontluklar halinde bölmemiştir. Burası bölgenin az bilinen ve az uğranılan bir bölümüdür. Ormanları, günün birinde, Boşiman baltalarının kıyımına uğrayacak, çayırları *squatter* sürülerine teslim edilecektir; ama bugüne kadar arazi, bakir kalmıştır, Hint Okyanusu'ndan nasıl çıktıysa, öyle çöldür.

Bu toprakların bütününün İngiliz haritalarında anlamlı bir adı vardır: "Reserve for the blacks", Siyahlara mahsus toprak. Yerliler kolonlar tarafından zorla bu topraklardan çıkarılmıştır. Uzaklardaki düzlüklerde, balta gir-

memiş ormanlarda belirli bazı yerler bırakılmıştır onlara. Yerli ırk giderek yok olacaktır böylece. Beyaz, kolon, göçmen, *squatter*, Boşiman, herkes bu toprakların sınırlarını aşabilir Ama Siyah adam asla oradan çıkmamalıdır.

Paganel, atıyla ilerlerken, yerli ırkların bu ciddi sorunu üzerinde düşünmekteydi. Bu konuda tek bir görüş hâkimdi, o da, Britanya sisteminin, fethettiği bölgelerdeki yerli halkları yok etmeye, atalarının yaşadığı bölgelerden silmeye çalıştığıydı. Bu ölümcül eğilim her yerde izini bırakmıştı, Avustralya'da ise diğer yerlerden daha belirgindi.

Koloninin ilk dönemlerinde, sürgünler, hatta kolonlar, Siyahları vahşi hayvan olarak kabul ediyordu. Onları avlıyor ve tüfekle öldürüyorlardı. Katlediyorlardı; Avustralyalının, doğa yasalarını tanımadığını ve dolayısıyla bu sefillerin katlinin suç teşkil etmeyeceğini kanıtlamak için hukukçuların yetkisine başvuruluyordu. Hatta Sydney gazeteleri Hunter Gölü kabilelerinden kurtulmak için etkin bir yol sundu: onları kitleler halinde zehirlemek.

İngilizler fetihlerinin başlangıcında öldürmeyi, sömürgeleştirmenin gereklerinden saymışlardı. Acımasız bir vahşet sergilediler. Beş

milyon Hintlinin ortadan yok olduğu Hindistan'da ve bir milyonluk Hotanto nüfusunun yüz bine indiği Cape'te yaptıklarını Avustralya'da da yaptılar. Bu yüzden kötü muamele ve içki yüzünden telef olan yerli halkın da, insan katleden bir uygarlık karşısında kıtadaki soyları tükenip gidecekti sonunda. Bazı valilerin kan dökücü Boşimanlara karşı kararnameler çıkarttıkları doğrudur! Bir Siyahın burnunu ya da kulaklarını ya da "pipo tıkacı yapmak için" küçük parmağını kesen bir Beyazı kırbaçla cezalandırıyorlardı. Nafîle tehditler! Cinayetler giderek yaygınlaşmaktaydı ve bazen tüm bir kabilenin yok olduğu görölüyordu. Yalnızca Van-Diemen Adası ele alındığında, yüzyılın başında beş bin yerliden oluşan ada nüfusu, 1863 yılında yediye düşmüştü! Ve son olarak, *Mercure* Tazmanyalıların sonuncusunun Hobart-Town'a gelişini bildirebilmişti.

Ne Glenarvan, ne binbaşı, ne de John Mangles Paganel'e karşı çıkabildi. İngiliz olmalarına rağmen kendi vatandaşlarını savunamazlardı. Gerçekler apaçık ortadaydı.

"Elli yıl önce, diye ekledi Paganel, "yolumuz üzerinde sayısız yerli kabileye rastlardık,

şu ana kadar ise tek bir yerli bile görünmedi. Bir yüzyıl içinde, bu kıta kendi Siyah ırkından tamamen yoksun kalacak.”

Gerçekten de Siyalara ayrılan bölge tamamen terk edilmiş görünüyordu. Çevrede hiçbir kamp ya da kulübe izi yoktu. Düzlükler ve büyük koruluklar birbirini izliyordu. Bölge yavaş yavaş vahşi bir görünüm aldı. İnsan ya da hayvan olsun, hiçbir canlı varlık sanki bu uzak bölgelere uğramıyordu. O sırada Robert bir okalıptüs korusunun önünde durarak haykırdı:

“Bir maymun! İşte bir maymun!”

Büyük bir siyah gövdeyi gösteriyordu. Şaşırtıcı bir çeviklikle daldan dala atlarken bir ağaç tepesinden diğerine geçiyordu, sanki zarsı bir aygıt havada tutuyordu onu. Bu tuhaf ülkede maymunlar, doğanın yarasa kanadı verdiği bazı tilkiler gibi uçuyor muydu yoksa?

Bu arada araba durmuştu ve herkes okalıptüsün tepesinde yavaş yavaş kaybolan hayvanı gözleriyle izledi. Bir süre sonra, şimşek hızıyla aşağı indiği, binlerce kez eğilip bükülerek ve taklalar atarak toprakta koştuğu, sonra uzun kollarıyla dev gibi bir zamkağacının kaygan gövdesine sarıldığı görüldü. Kucaklaya-

madığı bu dik ve kaygan ağaca nasıl tırmana-
cağını sormaktaydı herkes kendine. Ama
maymun, bir tür balta gibi ağacın gövdesine
vura vura küçük kertikler açtı ve düzenli ara-
lıklara sahip bu dayanak noktaları yardımıyla
zamkağacının çatal ağzına vardı. Birkaç saniye
içinde, sık yapraklar arasında kayboldu.

“Bu maymun da neyin nesi?” diye sordu
binbaşı.

“Bu maymun, dedi Paganel, “saf kan bir
Avustralyalı.

Coğrafyacının arkadaşları henüz omuz
silmeye bile vakit bulamadan, “koo-eh! koo-
eh!” diye hecelenebilecek çığlıklar duyuldu
pek yakın bir mesafeden. Ayrton öküzlerini
dürttü ve yüz adım ötede, karşılarına yerlilere
ait kamp yeri çıktı aniden.

Öyle hüznün verici bir görüntü vardı ki!
Çıplak toprağın üzerinde bir düzine kadar ça-
dır kurulmuştu. Kiremitler gibi dizilmiş ağaç
kabuğu şeritlerinden yapılmış bu “gunyo”lar,
sefalet içindeki sakinlerini ancak bir taraftan
koruyordu. Yoksulluğun perişan ettiği bu in-
sanların hali iğrençti. Erkek, kadın ve çocuk,
otuz kişi kadardılar, paçavra gibi yırtık pırtık
kanguru derileri geçirmişlerdi üstlerine. Ara-

banın yaklaşması üzerine, ilk işleri kaçmak oldu. Ama, Ayrton'un anlaşılmaz bir şiveyle söylediği birkaç sözcük onları sakinleştirmişti sanki. Bunun üzerine, yanı güvenli, yanı endişeli, geri döndüler. Kendilerine bir lokma yiyecek uzatılan hayvanlar gibiydiler.

Beş ayak dört parmak ila beş ayak yedi parmak arası uzunluktaki bu yerlilerin duman renginde bir teni vardı, siyah değillerdi, kalmış kurum rengindeydiler daha çok, saçları yumak gibiydi, kolları uzun, karınları fırlak, vücutları kıllı ve dövme izleri ya da cenaze törenlerinde yapılan kesiklerle doluydu. Canavarca yüzlerinden, kocaman ağızlarından, yassı ve yanaklarına doğru basık burunları, beyaz ama sivri dişlerle dolu çıkık alt çenelerinden daha korkunç bir görünüm olamazdı! İnsan denen mahlûğun, bu kadar hayvansı bir şekle büründüğü asla görülmemişti.

“Robert yanılmıyordu, dedi binbaşı, “maymun bunlar –saf kan, diyebilirsiniz, isterseniz– ama bunlar maymun!”

“Mac Nabbs,” dedi Lady Helena, “onları vahşi hayvan gibi avlayanlara hak mı veriyorsunuz? Bu zavallılar insan.”

“İnsan mı!” diye haykırdı Mac Nabbs. “Ol-

sa olsa insan ile orangutan arasında kalmış varlıklar! Dahası, yüz açılarını ölçebilseydim eğer, bu açının maymununki kadar dar olduğunu görebilirdim!”

Mac Nabbs bu konuda haklıydı. Avustralya yerlisinin yüz açısı çok dardır ve belirgin bir biçimde orangutaninkine eşittir, yani altmış, altmış iki derece kadardır. Dolayısıyla, Bay de Rienzi'nin, bu bahtsızları, maymun biçimli insan anlamına gelen “pitekomorf” adıyla andığı ayrı bir ırk olarak sınıflandırma önerisi haksız değildir.

Ama Lady Helena, insanlığın en alt basamağında yer alan bu yerlileri ruhları olan varlıklar kabul ederken Mac Nabbs'tan daha haklıydı. Hayvan ile Avustralyalı arasında, türleri ayıran aşılmaz uçurum vardır. Pascal, insanın hiçbir yerde hayvan olmadığını söylemişti haklı olarak. Yine aynı bilgelikle, “melek de değil” diye eklediği de doğrudur.

Oysa, Lady Helena ve Mary Grant büyük düşünürün önermesinin tam da bu son bölümüne karşı çıkmaktaydılar. Bu iki merhametli kadın arabadan inmişler, bu zavallı yaratıklara şefkatli ellerini uzatmaktaydılar. Onlara sundukları yiyecekleri bu vahşiler iğrenç bir

oburlukla yalayıp yutuyorlardı. Yerliler Lady Helena'yı bir tanrı olarak görebilirlerdi, çünkü dini inanışlarına göre Beyazlar ölümlerinden sonra beyazlaşmış eski Siyahlardı.

Ama bayan yolcuların acıma duygusu daha çok kadınlara yönelmişti. Avustralyalı kadının durumu hiçbir şeyle kıyaslanmaz! Üvey anne muamelesi yapmış olan doğa, en ufak bir sevimliliği bile ondan esirgemştir. Bir köledir o, kaba kuvvet kullanılarak kaçırılmıştır, efendisinin elinden düşmeyen bir tür sopa olan "waddie" darbelerinden başka düğün hediyesi bilmez. O andan itibaren, vakitsiz ve yıldırım hızıyla gelen bir yaşlılığın pençesinde, göçebe yaşamın tüm yıpratıcı çalışmalarıyla belı bükölür; sazdan bir bohça içine sarıp sarmaladığı çocuklarıyla birlikte, balıkçılık ve avcılık aletlerini, file yapımında kullandığı "phormium tenax"¹larını da hep yanında taşır. Ailesinin erzağını o tedarik etmek zorundadır. Kertenkeleleri, opossumları,² yılanları ağaçların tepesine kadar çıkararak avlar. Ocak için odun keser. Çadır için ağaç kabukları söker. Kısacası, zavallı hayvan, dinlenmek nedir bilmez ve ancak efendisinin istemediğı iğrenç yemek ar-

1 Phormium tenax: Yeni Zelanda kendiri. (yhn.)

2 Opossum: Keseli sıçangillerden bir memeli türü. (yhn.)

tıklarıyla karnını doyurur.

O sırada, belki uzun süreden beri aç kalmış olan bu zavallılardan bazıları kuşlara darı sunarak onları çekmeye çalışıyorlardı.

Kızgın toprağın üzerine serilmişlerdi. Ölü gibi hareketsizdiler, saf bir kuşun ellerinin yakınına gelmesini saatlerce bekleyebilirlerdi! Tuzaktan ibaret hünerleri daha öteye gitmiyordu ve bu tuzığa düşmek için ancak Avusturyalı bir kuş olmak gerekirdi.

Bu arada, yolculara giderek alışan yerliler, onların çevresini sarıyordu. Ama yağmacı içgüdülerine karşı temkinli olmak gerekiyordu. Dil şaklamalarıyla bütünleşen ıslıklı bir dille konuşuyorlardı. Konuşma biçimleri hayvan çığlıklarını andırıyordu. Bununla birlikte, seslerinde çoğu zaman son derece tatlı iniş çıkışlar vardı. "Noki, noki" sözcüğü sık sık tekrarlanıyordu ve hareketler bunun anlamını yeterince açıklıyordu. Yolcuların en önemsiz nesneleri için kullanılan bu sözcük "Bana verin! Bana verin!" demekti. Bay Olbinett bagajların ve özellikle sefer erzaklarının olduğu bölümü savunmaya çabalıyordu. Aç kalmış bu zavallılar arabaya korkunç gözlerle bakıyorlardı ve belki de insan eti parçaları üzerinde denedik-

leri keskin dişlerini gösteriyorlardı. Avustralya kabilelerinin çoğu barış zamanlarında insan eti yemez kuşkusuz, ama alt edilmiş bir düşmanın etini yemeyi reddeden vahşi de pek azdır.

Bununla birlikte, Helena'nın isteği üzerine Glenarvan bazı yiyecekleri dağıtma emri verdi. Yerliler onun niyetini anladı ve en hissiz yüreği bile duygulandıracak gösterilere giriştiler. Vahşi hayvanların, bekçi kendilerine günlük yiyeceklerini verdiğinde çıkardıkları, kükremelere benzer sesler çıkardılar. Binbaşıya hak verilmese de, bu ırkın hayvana yakın olduğu inkâr edilemezdi.

Bay Olbinett, kibar bir insan olarak, öncelikle kadınlara hizmet etmesi gerektiğine inanmıştı. Ama bu zavallı yaratıkların korkutucu efendilerinden önce yemeye cesaretleri yoktu. Efendiler, bir av hayvanına atılır gibi, kurutulmuş ete ve bisküviye saldırdılar.

Mary Grant, babasının da, bu kadar kaba yerlilerin eline esir düşmüş olabileceğini düşünerek, gözlerinin yaşla dolduğunu hissetti. Harry Grant gibi bir adamın, bu göçebe kabilelerin esiri olduğunu, sefalete, açlığa, kötü muameleye maruz kaldığını canlandırıyordu

gözünde. Mary'yi son derece endişeli bir dikkatle gözleyen John Mangles, onun yüreğini saran düşünceleri tahmin etti ve *Britannia*'nın deniz onbaşısını sorgulayarak onu rahatlatmaya çalıştı.

“Ayrton, siz de bunlara benzer vahşilerin elinden mi kurtuldunuz?”

“Evet, kaptan, dedi Ayrton. “İç bölgelerdeki tüm bu kabileler birbirine benzer. Ne var ki siz burada bu zavallıların pek azını görüyorsunuz, Darling kıyılarında ise çok sayıda kabile vardır ve bunlar korkulacak yetkilere sahip şefler tarafından yönetilir.”

“Ama, diye sordu John Mangles, “bir Avrupalı bu yerlilerin arasında ne yapabilir?”

“Benim yaptığım şeyi,” dedi Ayrton, “onlarla birlikte avlanır, balık tutar, onların mücadelesinde yer alır, size daha önce söylediğim gibi, yaptığı hizmetler karşılığında iyi muamele görür, eğer zeki ve cesur bir adam ise kabile içinde önemli bir mevki edinir.”

“Ama esirse?” dedi Mary Grant.

“Ve gözetim altındaysa, diye ekledi Ayrton, “ne gece ne gündüz bir adım bile atamayacak biçimde, üstelik!”

“Bununla birlikte, siz kaçmayı başardınız,

Ayrton,” dedi binbaşı, konuşmaya katılarak.

“Evet, Bay Mac Nabbs, benim kabilem ile komşu halk arasında çıkan bir kavga sayesinde. Ben başardım. Tamam. Bundan pişman değilim. Ama eğer yeniden yapmam gerekirse, sanıyorum, iç bölgelerdeki çöllerden geçerken çektiğim işkencelere, ezeli bir esir olmayı tercih ederim. Tanrı, Kaptan Grant’i, böyle bir kurtuluş şansı denemesinden korusun!”

“Evet, kuşkusuz,” diye cevap verdi John Mangles, “Miss Mary, babanızın yerli bir kabilenin elinde tutulmasını dilememiz gerek. Kıta ormanlarında dolaşıyor olduğundan daha kolaylıkla buluruz izlerini.”

“Hâlâ ümitli misiniz?” diye sordu genç kız.

“Ümitliyim, Miss Mary, Tanrı’nın yardımıyla bir gün mutlu olacaksınız.”

Mary Grant, genç kaptana nemli gözleriyle teşekkür edebildi yalnızca.

Bu konuşma sırasında, vahşiler arasında alışılmamış bir kaynaşma görüldü. Dikkat çeken çığlıklar atıyor, değişik yönlere koşturuyor, silahlarını kavıyorlardı; vahşi bir öfkeye kapılmış gibiydiler.

Glenarvan, ne yapmak istediklerini anlamaya uğraşırken, binbaşı Ayrton’u çağırarak

ona şöyle dedi:

“Avustralyalılar arasında uzun süre yaşadığınıza göre kuşkusuz dillerini anlıyor olmalısınız?”

“Az çok,” dedi deniz onbaşı, “çünkü ne kadar kabile varsa o kadar da dil vardır. Yine de, sanıyorum ki, bu vahşiler, Saygıdeğer Efendimiz’e minnet duygularını göstermek için bir savaş taklidi yapıyorlar.”

Gerçekten de bu kaynaşmanın nedeni buydu. Yerliler, hiçbir ön açıklamaya gerek duymadan, eksiksiz bir taklide dayalı bir öfkeyle birbirlerine saldırdılar, öyle ki, önceden belirtilmediği sürece, insan bu küçük savaşı ciddiye alabilirdi. Ama seyyahların dediklerine bakılırsa Avustralyalılar mükemmel taklitçilerdi ve bu vesileyle önemli bir yetenek sergiliyorlardı.

Saldırı ve savunma aletleri, en kalın kafataslarının bile hakkından gelebilen bir tür ağaç gürz olan bir topuzdan ve yapıştırıcı bir zamkla iki sopa arasına tutturulmuş, pek sert, bilenmiş bir taş olan bir tür “tomahawk”tan oluşmaktaydı. Bu baltanın sapı on ayak uzunluğundadır. Korkunç bir savaş aleti ve yararlı bir barış aracıdır aynı zamanda. Duruma göre,

dalları ya da kafaları kesmeye, gövdeleri ya da ağaçları biçmeye yarayabilir.

Bağırta çağırtaılar arasında tüm bu silahlar taşkın ellerde bir o yana bir bu yana gidiyordu. Savaşçılar birbirlerinin üzerine atlıyordu. Kimileri ölü gibi yere düşüyor, kimileri zafer çığlıkları atıyordu. Kadınlar, özellikle ruhlarnı savaş iblisinin ele geçirmiş olduğu yaşlılar, onları savaşa kıskırtıyor, sahte cesetlerin başına üşüşüyor ve gerçeğı bile daha korkunç olamayacak bir vahşet görüntüsüyle, organlarını parçalar gibi yapıyorlardı. Lady Helena oyunun her an ciddi bir savaş halini almasından çekiniyordu. Zaten, savaşta yer almış olan çocuklar bile hiç duraksamadan savaşın gereklerini yerine getiriyorlardı. Küçük oğlanlar ve özellikle daha öfkeli olan küçük kızlar, vahşi bir coşkuyla sille tokat birbirlerine girmektedirler.

Bu sahte dövüş on dakikadan beri sürüyordu ki, savaşçılar aniden durdular. Silahları ellerinden düştü. Gürültülü kargaşanın ardından derin bir sessizlik geldi. Yerliler tıpkı canlı tablolardeki kişiler gibi, bulundukları son durumda hareketsiz kaldılar. Sanki taş kesmişlerdi.

Bu değişimin nedeni neydi ve aniden gelen bu mermer hareketsizliği nereden ileri geliyordu? Bunu öğrenmekte gecikmediler.

O sırada zamkağaçlarının tepesinde bir papağan sürüsü uçmaktaydı. Gevezelikleriyle göğü dolduruyorlar ve tüylerinin keskin ayrımlarıyla uçan bir gökkuşaaına benziyorlardı. Dövüşe ara verilmesine yol açan şey, bu gürültülü kuş sürüsünün ortaya çıkması olmuştu. Savaştan daha gerekli olan av, onun yerini almaktaydı.

Yerlilerden biri, özel yapıda, kırmızıya boyanmış bir aleti elinde tutarak, kımıltısız durmaya devam eden arkadaşlarından ayrıldı ve ağaçlar ve çalılıklar arasından papağan sürüsüne doğru yöneldi. Sürünerek giderken hiç gürültü çıkarmıyor, ne tek bir yaprağa değiyor, ne de bir çakıltısını yerinden oynatıyordu. Kayıp giden bir gölge gibiydi.

Uygun bir mesafeye gelen vahşı, aletini, toprağın iki ayak üzerinden, yatay bir çizgi izleyecek şekilde fırlattı. Alet, böylece, yaklaşık kırk ayaklık bir mesafeyi katetti. Sonra, aniden, yere değmeden, hızla bir dik açı çizerek havada yüz ayak yükseldi, bir düzine kadar kuşa öldürücü darbeler indirdi ve bir parabol

çizerek avcının ayakları dibine düştü. Glenarvan ve arkadaşları şaşırmıştı, gözlerine inanamıyorlardı.

“Bu ‘bumerang’!” dedi Ayrton.

“Bumerang!” diye haykırdı Paganel, “Avustralya bumerangı!”

Ve bir çocuk gibi, “içinde ne olduğunu görmek için,” harika aleti yerden almaya gitti.

Gerçekten de, içinde bir mekanizma olduğu, aniden gevşeyen bir yayın aletin yönünü değiştirdiği sanılabiliirdi. Aslında hiç de böyle değildi.

Bu bumerang, sert ve kıvrık tek parça bir tahtadan oluşmuştu, otuz ilâ kırk parmak uzunluğundaydı. Ortasındaki kalınlık yaklaşık üç parmak ve iki ucu sivriydi. İçbükey bölümü yarım parmak içeri giriyordu ve dışbükey bölümününse çok keskin iki kenarı vardı. Anlaşılmaz olduğu kadar basitti de.

“İşte şu ünlü bumerang!” dedi Paganel, tuhaf aleti dikkatlice inceledikten sonra. “Bir tahta parçası, hepsi bu. Yatay gidişinin belli bir evresinde, fırlatmış olan kişinin eline geri dönmek için nasıl havaya yükseliyor? Bilginler ve seyyahlar bu olgunun açıklamasını asla yapamadılar.”

“Çemberinkine benzer bir etki olmasın bu? O da belli bir biçimde fırlatılırsa başlangıç noktasına döner,” dedi John Mangles.

“Daha doğrusu, diye ekledi Glenarvan, “tıpkı belirli bir noktadan vurulan bilardo topunun geri dönüşüne benzetilemez mi?”

“Hiç değil,” dedi Paganel, “bu iki durumda tepkiyi belirleyen bir dayanak noktası var: çember için bu nokta yer ve bilardo topu içinse çuhadır. Ama burada dayanak noktası diye bir şey söz konusu değil, alet toprağa değmiyor yine de oldukça yükseğe çıkıyor!”

“O halde siz bu durumu nasıl açıklıyorsunuz, Bay Paganel?” diye sordu Lady Helena.

“Açıklayamıyorum, bayan, bir kez daha gözlemliyorum. Elde edilen sonuç, özellikle bumerangın atılış tarzına ve özel yapısına bağlı. Ama nasıl atıldığına gelince bu da Avustralyalıların sırrı.”

“Her koşulda çok ustalık gerektiren bir atış... maymunlar için,” diye ekledi Lady Helena, binbaşıya bakarak, o da pek ikna olmamış bir havada başını salladı.

Bununla birlikte, zaman akıp gidiyordu ve Glenarvan doğuya doğru ilerleyişini daha fazla geciktirmemesi gerektiğini düşündü. Yolcu-

ların arabalarına binmesini rica edecekti ki, bir vahşi koşarak geldi ve büyük bir heyecanla birşeyler söyledi.

“Ah!” dedi Ayrton, “devekuşları görmüşler!”

“Ne! Bir av mı söz konusu?” dedi Glenarvan.

“Bunu kaçırmamak gerek,” diye haykırdı Paganel. “İlginç olmalı! Belki yine bumerang kullanılacak.”

“Siz ne dersiniz Ayrton?”

“Uzun sürmeyecektir lordum, diye cevap verdi deniz onbaşı.

Yerliler bir an bile yitirmemişlerdi. Devekuşlarını öldürmek onlar için, başlarına talih kuşu konması anlamına geliyordu. Kabilenin birkaç günlük yiyeceği demekti bu. Avcılar da böyle bir avdan yararlanmak için tüm maharetlerini gösteriyorlardı. Ama tüfeksiz nasıl öldürecekler, böyle çevik hayvanları köpeksiz nasıl yakalayacaklardı? Bu, Paganel’in izlemek istediği seyirliğin en ilginç yanıydı.

Yerlilerin “Murök” dediği başlıksız devekuşu ya da “emu, Avustralya düzlüklerinde giderek ender görülen hayvanlardandır. İki buçuk ayak yükseklikteki bu iri kuşun hindi-

yi hatırlatan beyaz bir eti vardır. Başının üzerinde boynuzsu bir leke taşır, gözleri açık kahverengidir, siyah gagası yukarıdan aşağıya doğru kıvrıktır. Parmakları güçlü tırnaklarla donanmıştır. Gerçek birer güdük organ olan kanatları, uçmasına yardım edemez. Postu diyemesek de, kuş tüyleri, boynunda ve göğsünde daha koyu renktedir. Uçamaz ama koşar ve en hızlı atı yarışta geri bırakır. Dolayısıyla ancak hile yoluyla alt edilebilir ve özellikle kurnaz olmak gerekir.

Bu nedenle yerlinin çağrısı üzerine on kadar Avustralyalı bir avcı birliği gibi yayıldılar. Olağanüstü güzel bir düzlükteydiler, burada çivit, kendiliğinden bitmekte ve çiçekleri sayesinde toprağı maviye dönüştürmekteydi. Yolcular bir mimoza korusunun sınırında durdular.

Yerlilerin yaklaşması üzerine, yarım düzine "emu" ayağı kalkarak kaçtı ve bir mil ötede durdu. Kabile avcısı onların konumunu saptayınca, arkadaşlarına durmaları için işaret etti. Adamlar toprağı yattılar, avcı ise, filesinden pek ustalıkla dikilmiş iki devekuşu derisi çıkararak anında giyindi. Sağ kolunu başının üzerinden geçirmiş, yiyecek arayan bir deve-

kuşu yürüyüşünü taklit ediyordu.

Yerli sürüye yaklaştı. Kimi zaman duruyor, yemleniyor gibi taklit yapıyor; kimi zaman da ayaklarıyla toz kaldırıyor ve etrafı bir toz bulutuyla kaplanıyordu. Tüm bu oyun mükemmeldi. “Emu”nun davranışlarının bundan daha sadık bir kopyası olamazdı. Avcının çıkar-
dığı boğuk homurtular kuşun kendisini bile kandırabilirdi. Öyle de oldu zaten. Vahşi, bir süre sonra kaygısız sürünün ortasındaydı. Aniden, topuzunu savurdu ve altı devekuşundan beşi yere devrildi.

Avcı başarmış; av sona ermişti.

Bunun üzerinde Glenarvan, bayan yolcular, tüm küçük kafile, yerlilerden izin istedi. Yerliler bu ayrılığa pek üzülyormuş gibi durmuyorlardı. Belki de devekuşu avında elde ettikleri başarı, yatıştırmış oldukları büyük açlıklarını unutturmuştu onlara. Eğitimsiz insanlar ve hayvanların durumunda, yürek minnettarlığına ağır basan mide minnetterliğini bile duymuyorlardı.

Ne olursa olsun, bazı durumlarda, zekâ ve yeteneklerine hayran olmamak imkânsızdı.

“Artık, sevgili Mac Nabbs,” dedi Lady Helena, “Avustralyalıların maymun olmadıkları-

nı kabul edersiniz herhalde!”

“Bir hayvanın tavrını sadık bir şekilde taklit ettikleri için mi?” karşılığını verdi binbaşı. “Ama, tersine, bu benim doktrinimi doğrular!”

“İşi şakaya dökmek cevap vermek değildir,” dedi Lady Helena. “Fikrinizi değiştirmenizi istiyorum binbaşı.”

“O halde, evet, kuzinim, daha doğrusu hayır. Avustralyalılar maymun değildir, maymunlar Avustralyalıdır.”

“Bakın hele!”

“Zencilerin şu ilginç orangutan soyu için söyledikleri şeyi hatırlıyor musunuz?”

“Ne söylüyorlar?” diye sordu Lady Helena.

“Maymunların da kendileri gibi Siyah olduklarını, ama daha kötü yürekli olduklarını. Efendisinin hiçbir şey yapmaması karşılığında beslediği evcil bir orangutanı kıskanan bir Siyah, ‘Çalışmamak için konuşmamalı’ der.”

MİLYONER HAYVAN YETİŞTİRİCİLERİ

146° 15' boylamında geçen sakin bir gecenin ardından yolcular, 6 Ocak'ta saat sabahın yedisinde geniş bölgede sürdürdükleri yürüyüşlerine, kaldıkları yerden devam ettiler. Sürekli olarak doğan güneşe doğru ilerliyorlardı ve ayak izleri düzlükte dosdoğru bir hat çiziyordu. Kuzeye doğru ilerleyen *squatter*'ların izleriyle iki defa kesiştiler ve Glenarvan'ın atı, iki yoncasıyla tanınan Black-Point'in damga izini tozun üzerinde bırakmasaydı, çeşitli ayak izleri birbirine karışmış olurdu.

Düzlüğün üzerinde, kimi zaman, şimşirlerle çevrili ve suları kalıcılıktan çok geçicilik arz eden kararsız çaylara rastlıyorlardı. Bunlar ilginç hatları ufukta dalgalanan orta boydaki dağ zincirleri olan "Buffalos-Ranges"ların yamaçlarından doğuyorlardı.

O akşam orada kamp yapmaya karar verdiler. Ayrton hayvanlarını hızlandırdı ve otuz beş millik bir yolun sonunda öküzler biraz yorgun olarak mola yerine vardılar. Çadır kocaman ağaçların altında kuruldu. Gece olmuştu, yemek bir çırpıda hazırlandı. Böyle bir yürüyüşün ardından, herkes yemekten çok uymayı düşünüyordu.

İlk nöbet sırası kendisinde olan Paganel yatmadı ve karabinası omuzunda, uykuya daha iyi direnebilmek için bir baştan bir başa dolaşarak kamp yerinde nöbet tuttu.

Ayın yokluğuna rağmen, güney takımyıldızlarının parlaklığı sayesinde gece nerdeyse apaydınlıktı. Bilgin, her zaman açık ve anlamayı bilen için pek ilginç olan gökkubbenin bu büyük kitabını okuyarak eğleniyordu. Uyuklayan doğanın derin sessizliği atların ayaklarındaki kösteklerin gürültüsüyle kesintiye uğruyordu ancak.

Paganel kendi astronomik meditasyonlarına dalmış ve yeryüzü işlerinden çok gökyüzü işleriyle ilgileniyordu ki uzaktan gelen bir ses onu hayallerinden kopardı.

Dikkatle kulak verdi ve büyük bir şaşkınlık içinde, bir piyano sesi duyduğunu sandı.

Geniş aralıklarla arpejlenen birkaç akorun titrek sesi ona kadar geliyordu. Yanılıyor olmazdı.

“Çölün ortasında bir piyano!” dedi Paganel kendi kendine. “İşte bunu kabullenemem!”

Gerçekten de çok şaşırtıcıydı ve Paganel Avustralya’nın tuhaf bir kuşunun bir Pleyel ya da bir Erard’ın sesini taklit etmiş olduğuna inanmak isterdi, tıpkı saat ve bileyici seslerini taklit edenler gibi.

Fakat, o sırada, son derece tınılı bir ses karıştı havaya. Piyaniste bir şarkıcı eşlik etmekteydi. Paganel, inanmak istemeyerek dinledi. Bir süre sonra, kulağına kadar gelen soylu ezgiyi kabullenmek zorunda kaldı. Bu, *Don Juan*’daki *Il mio tesero tanto*’ydü.

“Bakın hele!” diye düşündü coğrafyacı, “Avustralya kuşları ne kadar tuhaf olursa olsun hatta bunlar dünyanın en müzisyen papağanları bile olsalar Mozart’ı okuyamazlar!”

Sonra maestronun bu soylu esinini sonuna kadar dinledi. Berrak bir geceden süzülüp gelen bu pek hoş melodinin etkisini anlatmak mümkün değildi. Paganel uzun bir süre bu tarifsiz büyüünün etkisinde kaldı, sonra ses sustu ve her yer sessizliğe gömüldü.

Wilson Paganel'den nöbeti devralmaya geldiğinde onu derin bir düşe dalmış buldu. Paganel tayfaya bir şey demedi; bu özel durum hakkında ertesi gün Glenarvan'a bilgi vermeyi düşünüyordu ve çadırda dinlenmeye çekildi.

Ertesi gün, tüm kafilе beklenmedik havlamalarla uyanmıştı. Glenarvan hemen yataktan fırladı. Küçük bir korunun sınırında, İngiliz soyundan av köpeklerinin harika örnekleri olan son derece harikulade iki "pointer", arka ayakları üstünde kalkmış, atlayıp zıplıyorlardı. Yolcuların yaklaşması üzerine havlamalarını artırarak ağaçların altına kaçtılar.

"Av köpekleri olduğuna göre," dedi Glenarvan, "bu çölde bir yerleşme merkezi ve avcılar da olmalı.

Paganel geçirmiş olduğu gecenin izlenimlerini anlatmak için tam ağzını açmıştı ki, iki genç ortaya çıktı; gerçek birer avcı atı olan, çok güzel iki safkan ata binmişlerdi.

Şık birer av giysisi giymiş olan iki centilmen çingeneler tarzı kamp kurmuş küçük kafilayı görünce durdu. Burada silahlı insanların varlığının ne anlama geldiğini kendilerine sorar gibiydiler; o sırada arabadan inen bayan yolcuları fark ettiler.

Hemen attan indiler ve şapkalarını ellerine alarak bayanlara doğru ilerlediler.

Lord Glenarvan onları karşılamak üzere ilerledi ve kendisi yabancı olduğundan ismini ve unvanını bildirdi. Genç adamlar eğildiler ve içlerinden yaşça daha büyük olanı şöyle dedi:

“Lordum, bayanlar, arkadaşlarınız ve siz, konutumuzda dinlenme onurunu bize bahşeder misiniz?”

“Beyler?... dedi Glenarvan.

“Michel ve Sandy Patterson, Hottam-station’ın sahipleri. Şu anda konut topraklarındasınız, çeyrek mil ilerlemeniz yeter.”

“Beyler,” cevabını verdi Glenarvan, “Bu kadar nazikçe teklif edilmiş bir konukseverliği kötüye kullanmak istemem...”

“Lordum, dedi Michel Patterson, “teklifimizi kabul ederseniz, biz zavallı sürgünler çölde sizi ağırlamaktan çok mutlu olacağız.”

Glenarvan kabul etme anlamında başını öne eğdi.

“Bayım,” dedi bunun üzerine Paganel, Michel Patterson’a hitap ederek, “tanrısal Mozart’ın ezgisini dün akşam söyleyen siz miydiniz diye size sorsam saygısızlık mı etmiş olurum?”

“Benim bayım,” cevabını verdi centilmen, “kuzenim Sandy de bana eşlik ediyordu.

“O halde bayım, dedi Paganel, “bu müziğin tutkulu bir hayranı olan bir Fransızın en içten iltifatlarını kabul edin.”

Paganel genç centilmene elini uzattı, o da pek sevinerek bu eli sıktı. Sonra, Michel Patterson sağ tarafı göstererek izlenecek yolu işaret etti. Atlar Ayrton’a ve tayfalara emanet edildi. İki genç adamın rehberlik ettiği yolcular, yaya olarak; konuşarak ve hayran hayran etrafı seyrederek, Hottam-station konutuna vardılar.

Burası gerçekten olağanüstü bir yerleşim yeri idi, İngiliz parklarına özgü o katı ağırbaşlılıkla düzenlenmişti. Gri çitlerle çevrili geniş çayırlar göz alabildiğine uzanıyordu. Etrafta binlerce öküz ve milyonlarca koyun otluyordu. Çok sayıda çoban ve onlardan daha kalabalık sayıdaki çoban köpeği bu gürültücü orduya bekçilik ediyordu. Bögürtülere ve melelere buldog köpeklerinin havlamaları ve kamçıların keskin şaklamaları karışıyordu.

Doğuya doğru bakıldığında yedi bin beş yüz ayak kadar yükselen Hottam Dağı’nın görkemli zirvesinin hâkim olduğu zamkağacı

korusu sınırına kadar uzanıyordu insan gözü. Dökülmeyen yapraklı ağaçların iki yanda sıralandığı uzun yollar her yönde uzanmaktaydı. Bodur palmiyelere benzeyen, dar ve uzun yaprakları arasında kaybolmuş on ayak yüksekliğindeki çalılardan oluşan sık “grass-trees” konuları görülüyordu sağda solda. Hava nane kokusuyla doluydu, o sırada açmakta olan beyaz çiçekleri pek hoş kokular yayıyorlardı.

Göz alıcı yerel ağaçlarla Avrupa iklimlerinden getirilmiş olanlar birbirine karşıyordu. Şeftali, armut, elma, incir, portakal, meşe bile, yolcular tarafından sevinç çığlıklarıyla selamlandı. Ve, kendi ülkelerinin ağaçlarının gölgesinde yürümek onları pek şaşırtmamış olsa da, en azından, daldan dala uçan kuşları, ipeksi tüylü “satin-bird”leri ve kısmen altın sarısı ve siyah kadifeyle kaplı ipekböceklerini görmek onları büyüledi.

Başka şeylerin yanı sıra, “karatavuk”la da ilk kez karşılaşma zevkini tattılar. Kuyruk uzantısı Orpheus’un kibar aletini simgeleyen lir kuşudur bu. Ağacımsı eğreltiotları arasında saklanıyordu ve kuyruğu dallara çarptığında, Amphion’un Thebai’nin duvarlarını yeniden inşa etmesi için esin veren o uyumlu akorları

işitmek neredeyse şaşırtıcı olurdu. Paganel o kuyrukla birşeyler çalma isteği duydu.

Lord Glenarvan Avustralya çölündeki bu doğaçlama vahanın peri işi harikuladeliğine hayran kalmakla yetinmeyerek genç centilmenlerin hikâyesini de dinliyordu. İngiltere'nin uygar kırlarında, öncelikle konuk ev sahibine nereden geldiğini ve nereye gittiğini anlatırdı. Ama burada, son derece kabul görmüş bir nezaket kuralı olarak, Michel ve Sandy Patterson konuk kabul ettikleri yolculara kendilerini tanıtmayı görev bildiler. Bunun üzerine kendi hikâyelerini anlattılar.

Zenginliğin çalışmaya engel olmadığına inanan zeki ve hünerli tüm genç İngilizlerin hikâyesiydi bu. Michel ve Sandy Patterson Londralı bir bankacının oğullarıydı. Yirmi yaşlarına geldiklerinde ailelerinin reisi onlara, "işte milyonlar, gençler. Uzaktaki bir koloniye gidin; orada işe yarar bir yerleşim oluşturun. Yaşam tecrübesini çalışarak edinin. Başarırsanız ne âlâ. Başaramazsanız önemli değil. Erkek olmakta kullanacağınız milyonlar için üzüntü duymayacağız," dedi. İki genç itaat ettiler. Babalarının paralarını saçmak için Avustralya'daki Victoria kolonisini seçtiler ve piş-

man da olmadılar. Üç yılın sonunda, oluşturdıkları yapı gelişip büyümüşü bile.

Victoria, Yeni Güney Galler ve Güney Avustralya bölgelerinde üç binden fazla merkez sayılmaktadır. Kimileri hayvan yetiştiricisi *squatter*'ların, kimileri ise temel uğraşları tarım olan *settler*'ların yönetimindedir. İki genç İngiliz gelene kadar bu tür yerleşimlerin en önemlisi Bay Jamieson'unkiydi. Darling'in kollarından biri olan Paroo kıyısı boyunca uzanan yirmi beş kilometrelik sınırıyla, yüz kilometre karelik bir alana yayılmaktaydı.

Şimdi ise Hottam çiftliği alan ve iş bakımından daha öndeydi. İki adam hem *squatter* hem de *settler*'dı. Geniş mülklerini az rastlanır bir yetenekle ve daha da zoru, eşi benzeri olmayan bir azimle idare ediyorlardı.

Bu yerleşim yeri, belli başlı şehirlerin çok uzağında, Murray'ın pek uğramadığı çöllerin ortasında bulunmaktaydı. 146° 48' ile 147° boylamları arasındaki alanı kapsıyordu, yani Buffalos-Ranges ile Hottam Dağı arasında bulunan beş fersah genişliğinde bir araziydi bu. Bu geniş dörtgenin kuzeydeki iki köşesinde, sol tarafta Aberdeen Dağı, sağ tarafta ise High-Barven'in zirveleri bulunuyordu. Kuzeyde

Murray'le birleşen Oven's river'in kolları sayesinde güzel ve kıvrımlı akarsular bakımından zengindi. Dahası, hayvan yetiştiriciliği ve tarım da burada başarılı sonuçlar vermişti. Harikulade biçimde ekilmiş ve düzenlenmiş on bin akrılık toprakta, yerel ürünler egzotik ürünlerle karışmıştı. Milyonlarca hayvan ise yemyeşil çayırlarda semirmekle meşgûldüler. Böylece, Hottam-station'ın ürünleri, Castle-maine ve Melbourne'un pazarlarında yüksek rayiçten satılmaktaydı.

Michel ve Sandy Patterson maharetli yaşamlarının bu ayrıntılarını anlatmayı bitirmek üzerelerken, ağaçlık bir yolun sonunda konut belirdi.

Tahtadan ve kiremitten sevimli bir evdi burası. Her tarafı çiçek öbekleriyle sarılmıştı. Zarif bir köşk biçimindeydi, Çin lambaları asılmış verandası, antik çağlardan kalma bir yağmur havuzu gibi duvarları çevrelemekteydi. Pencereilerin önünde çiçekten yapılma gibi duran çokrenkli gölgelikler uzanıyordu. Bundan daha şık, göze daha hoş gelen, aynı zamanda daha konforlu bir şey olamazdı. Çimenler üzerinde ve çevrede öbeklenmiş ağaçlar arasında tunçtan büyük şamdanlar vardı.

Bunların tepesinde de zarif fenerler yer almaktaydı: Gece olurken tüm bu park, ağacımsı eğreltiotları ve myalls kökleri altına saklanmış küçük bir gazölçerden gelen beyaz gaz ışıklarıyla aydınlanıyordu.

Ortalıkta ne ortak kullanım alanları, ne ahırlar ne de hangarlar görülmekteydi. Bir tarım işletmesine işaret eden hiçbir şey yoktu. Bu yapıların tümü –yirmiden fazla kulübe ve evden oluşan gerçek bir köy– çeyrek mil mesafede; küçük bir vadinin dibinde yer almaktaydı. Elektrik telleri köy ile patronların konutu arasında hızlı bir iletişim sağlıyordu. Böylece patronların konutu, her türlü gürültüden uzakta, egzotik ağaçlardan oluşan bir ormanda kaybolmuş gibiydi.

Çok geçmeden, ağaçlık yol geride kaldı; çağıldayan bir çayın üzerine atılmış son derece zarif küçük demir bir köprü, özel park alanına açılıyordu. Orası da geçildi. Güleryüzlü bir kâhya yolcuları karşılamaya geldi; konutun kapıları açıldı ve Hottam-station'ın konukları, tuğlalardan ve çiçeklerden oluşan bu örtünün altındaki görkemli daireye girdiler.

Sanatçılara özgü ve modaya uygun, hoş görünümlü bir yaşamın tüm lüksü gözlerinin

önüne serilmişti. Binicilik ve av aletlerinden oluşan dekoratif eşyalarla süslü giriş odası beş pencerele geniş bir salona açılıyordu. Orada, üstü eski ve yeni partiyonlarla dolu bir piyano, taslak resimlerin yer aldığı tuvaleri taşıyan şövaleler, mermer heykellerle süslü kaide-ler, duvarlara asılı Flaman üstatlara ait birkaç tablo, kalın bir çimen gibi ayağa yumuşacık gelen gösterişli halılar, sevimli mitolojik sahnelerle bezenmiş halı parçaları, tavana asılı antika bir lamba, değerli çiniler, son derece zevkli ve paha biçilmez biblolar, bir Avustralya konutunda görmenin insanı şaşırttığı pahalı ve zevkli binlerce şey, sanatların ve konforun yüksek bir uyumunu sergilemekteydi. Gönüllü bir sürgünün sıkıntılarını hafifletebilecek, Avrupa alışkanlıklarının hatırasını akla getirebilecek olan her şey bu büyülü salonda mevcuttu. Bir Fransa ya da İngiltere prensliği şatosunda olduğunu sanabilirdi insan.

Beş penceredeki gölgeliklerin ince dokusu arasından verandadaki alacakaranlığın yumuşattığı bir ışık sızılmaktaydı. Lady Helena, pencereye yaklaştığında hayran kaldı. Konutun bu tarafı, doğudaki dağların eteklerine kadar uzanan geniş bir vadiye hâkimdi. Çayırların

ve korulann birbirini izleyişi, orada burada yer alan geniş açıklıklar, hoş bir yuvarlığa sahip tepeler topluluğu, bu engebeli toprağın görüntüsü, her türlü tarifiin ötesinde bir manzara oluşturuyordu. Dünyanın başka hiçbir bölgesi, hatta Norveç sınırındaki Telemarck'ın pek ünlü olan Cennet Vadisi bile burayla karşılaştırılmazdı. Büyük gölge ve ışık katmanlarıyla kesilen bu geniş manzara, güneşin durumuna bağlı olarak her saatte değişiyordu. Hayal gücünün bunun ötesine geçmesi mümkün değildi ve bu büyüleyici görünüm insan gözünün tüm açlığını gidermeye yeterliydi.

Bu arada, Sandy Patterson'un bir emriyle evin aşçıbaşısı bir yemek hazırlamış ve yolcular, konuta varmalarının üzerinden çeyrek saat geçmeden, görkemli bir şekilde hazırlanmış bir masaya oturmışlardı. Yemeklerin ve şarapların kalitesi tartışılmazdı; ama asıl hoşa giden, bu özenli zenginlik içinde çatıları altında bu muhteşem konukseverliği göstermekten mutlu olan iki genç squatter'in sevinciydi.

Zaten, yolculuğun amacını öğrenmekte geikmediler ve Glenarvan'ın araştırmalarıyla pek ilgilendiler. Üstelik kaptanın çocuklarına da umut verdiler.

“Harry Grant,” dedi Michel, “muhakkak yerlilerin elindedir, çünkü sahildeki yerleşim yerlerinde görülmedi. Bulunduğu noktayı gayet iyi biliyordu, belge bunu kanıtlıyor, ve herhangi bir İngiliz kolonisine ulaşamadıysa eğer, karaya ayak bastığı anda vahşilerin esiri olmuş olması gerekir.”

“Tıpkı onun denizci onbaşı Ayrton’un başına geldiği gibi, cevabını verdi John Mangles.

“Ya siz bayım, diye sordu Lady Helena, “*Britannia*’nın geçirdiği felaketten söz edildiğini hiç işitmediniz mi?”

“Hiç duymadım, bayan, cevabını verdi Michel.

“Peki sizce, Avustralyalıların esiri olan Kaptan Grant nasıl bir muameleye maruz kalmıştır?”

“Avustralyalılar zalim değildir, bayan, cevabını verdi genç *squatter*, “Miss Grant’in bu konuda içi rahat edebilir. Mizaçları oldukça yumuşaktır. Bazı Avrupalılar onlar arasında uzun süre yaşamış, kabalıklarından asla şikâyet etmemişlerdir.”

“King,” dedi Paganel, “Burke’nin seferinden tek hayatta kalandır.”

“Yalnızca bu yürekli kâşif değil,” karşılığını verdi Sandy, “1803 yılında Port-Philippe sahilinden kaçan, Buckley adlı bir İngiliz askeri de, yerliler tarafından ele geçirildi ve onlarla birlikte otuz üç yıl yaşadı.

“Ve o zamandan beri,” diye ekledi Michel Patterson, “*Australasian* gazetesinin son sayılarından birinden Morrill diye birinin on altı yıl kölelikten sonra vatandaşlarına iade edildiğini öğrendik. Kaptanın hikâyesi de onunki gibi olmalıdır, çünkü o da tam olarak *Péruvienne*’in kazasının ardından, 1846 yılında, yerliler tarafından esir edildi ve kıtanın iç tarafına götürüldü. Dolayısıyla, sizin de umutlarınızı diri tutmanız gerekir kanısındayım.

Bu sözler, genç *squatter*’ı dinleyenlerde aşırı bir sevince yol açtı. Paganel ve Ayrton’un önceden verdiği bilgileri destekliyordu.

Sonra, bayan yolcular sofradan kalktıklarında sabıkalılardan söz edildi. *Squatter*’lar Camden-Bridge faciasını biliyorlardı, ama firarilerden oluşan bir çetenin varlığı onları hiç kaygılandırmıyordu. Bu haydutlar, çalışan sayısı yüzün üstünde olan bir yerleşim yerine saldırmayı göze alamazlardı. Zaten, bir şey bulamayacakları bu Murray çöllerinde, ya da

yolları sıkı bir denetim altında olan Yeni Gal-
ler'deki kolonilerde maceraya atılmaları düşü-
nülecek şey değildi. Ayrton'un fikri de bu
yönde idi.

Lord Glenarvan nazik ev sahiplerinin tüm
günü Hottam çiftliğinde geçirme davetini red-
dedemedi. On iki saatlik gecikme on iki saat-
lik dinlenme olacaktı aynı zamanda; çiftliğin
konforlu ahırlarında atlar ve öküzler bir güzel
kendilerine gelirdi.

Dolayısıyla kalmaları uygundu. İki genç
adam konuklarına gün için bir program öner-
di ve bu program içtenlikle kabul edildi.

Öğleyin, yedi güçlü kuvvetli avcı konutun
kapısında hazır bekliyordu. Bayanlar için ay-
rılmış ve büyük kılavuz atların çektiği, "four
in hand"¹ denen zarif bir araba, ustaca manev-
ralarla sürücüsünün maharetini göstermesine
imkân sağlıyordu. Peşlerinden atlı uşakların
geldiği, mükemmel av tüfekleriyle silahlanmış
süvariler atlara bindiler. Onlar dörtmala iler-
lerken, İngiliz av köpekleri sürüsü koruluk
boyunca neşeyle havlıyordu.

Dört saat boyunca, atlı grup, küçük bir Al-
man eyaleti büyüklüğündeki parkın iki yanı

1 Four in hand: Dört atın koşulduğu bir arabayı belirtmek için
İngilizlerin kullandığı deyim. (J.V.)

ağaçlı yollarında dolandı. Reus-Schleitz ya da Saxe-Cobourg Gotha ancak burası kadardı. Parkta az insana rastlansa da koyunlar ortalıkta kaynaşıyordu. Av hayvanlarına gelince, bir av sürücü ordusu bile avcılarının tüfeklerinin önüne daha fazlasını süremezdi. Bu yüzden, çok geçmeden korular ve düzlüklerin huzurlu konukları için endişe verici bir dizi silah sesi işitildi. Genç Robert Binbaşı Mac Nabbs'ın yanında harikalar yarattı. Bu yürekli delikanlı, ablasının öğütlerine rağmen, her zaman en öndeydi ve ilk ateş eden o oluyordu. Neyse ki John Mangles ona göz kulak olmayı üstüne aldı da, Mary Grant sakinleşti.

Bu süre avı sırasında, Paganel'in o zamana kadar yalnızca adını bildiği, bu topraklara özgü bazı hayvanlar öldürüldü: bunlar arasında "wombat" ve "bandicoot" da vardı.

Wombat porsuklar gibi yeraltı inleri kazan otçul bir hayvandır. Koyun kadar büyüktür ve eti mükemmeldir.

Bandicoot bir tür keseli hayvandır. Soyu Avrupa tilkisine kadar uzanır ve kümeslerden tavuk çalma konusunda ona ders verebilir. Oldukça iğrenç görünümlü, bir buçuk ayak uzunluktaki bu hayvanı Paganel öldürmüştü

ve avcı gururuyla onu pek güzel bulmuştu. “Hayranlık verici bir hayvan,” diyordu.

Robert, önemli başka hayvanların yanı sıra, bir “dasyure viverrin”i de pek maharetle öldürdü. Bu, bir tür küçük tilkiydi, beyaz benekli siyah tüyleri samur kürkü gibiydi. Büyük ağaçların sık yaprakları arasına saklanmış bir çift opossumu da o öldürdü.

Ama tüm bu önemli olaylar arasında en ilginç hiç kuşkusuz kanguru avı oldu. Saat dörde doğru köpekler bu tuhaf keselilerden oluşan bir sürüyü ürküttüler. Yavrular hemen annelerinin keselerine girdi ve tüm sürü, tek sıra halinde kaçmaya başladı. Kanguruların o tuhaf sıçrayışından daha şaşırtıcı bir şey olamaz. Ön bacaklarından iki misli uzun olan arka bacakları bir yay gibi gerilir.

Kaçmakta olan sürünün başında beş ayak yüksekliğinde bir erkek kanguru vardı. Boşumanların “yaşlı adam” dediği “Macropus giganteus”un mükemmel bir örneği idi bu.

Dört beş mil boyunca, av faal olarak sürdürüldü. Kangurular yorulmak bilmiyordu. Onların sivri bir tırnağa sahip güçlü ayaklarından haklı olarak korkan köpekler yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Nihayet, koşmaktan yo-

ruhan sürü durdu ve “yaşlı adam” kendini savunmaya hazır olarak bir ağaç gövdesine dayandı. Hızlı koştuğu için duramayan av köpeklerinden biri onun yanına kadar sürüklendi. Bir an sonra, zavallı köpek havaya uçmuş ve karnı deşilmiş olarak yere düşmüştü. Kuşkusuz köpek sürüsünün tümü bile bu güçlü keselilerin hakkından gelemezdi. Bu nedenle tüfeklerle işi bitirmek gerekirdi ve koca hayvanı yalnızca kurşunlar haklayabilirdi.

O sırada, Robert, az kalsın tedbirsizliğinin kurbanı olacaktı. İyi nişan alabilmek için kanguruya öyle yaklaştı ki, kanguru bir sıçrayışta üstüne atıldı. Robert düştü, bir çığlık işitildi. Arabanın tepesindeki Mary Grant, dehşet içinde, sesi çıkmadan, neredeyse kör gibi, ellerini kardeşine doğru uzatmaktaydı. Avcılardan hiçbiri hayvana ateş etmeye cesaret edemedi, çünkü çocuğu da vurabilirlerdi.

Aniden John Mangles, av bıçağını çekerek, karnı deşilmek pahasına kanguruya yaklaştı ve hayvanı kalbinden vurdu. Hayvan yere yığıldı, Robert hiçbir yara almadan ayağa kalktı. Bir an sonra, ablasının kolları arasındaydı.

“Teşekkürler Bay John! Teşekkürler!” dedi Mary Grant, genç kaptana elini uzatarak.

“Sorumluluğu bendeydi,” dedi John Mangles, genç kızın titreyen elini tutarak.

Bu olayla av sona erdi. Keseli sürüsü, şefinin ölümünün ardından dağılmıştı. Öldürülen kanguru da konuta götürüldü. O sırada saat akşamın altısıydı. Mükemmel bir yemek avcıları bekliyordu. Diğer yemekler arasında, yerli tarzı hazırlanmış kanguru kuyruğu haşlaması, yemekteki en büyük beğeniyi topladı.

Tatlı olarak sunulan dondurma ve şerbetlerden sonra konuklar salona geçtiler. Akşam müziğe ayrıldı. Çok iyi bir piyanist olan Lady Helena *squatter*’lara yeteneklerini sergiledi. Michel ve Sandy Patterson, Gounod’nun, Victor Massé’nin, Félicien David’in, hatta o anlaşılmaz dâhi Richard Wagner’in son partisyonlarından alınma pasajları mükemmel bir zevkle söylediler.

Saat on birde çay servisi yapıldı. Çay, başka hiçbir halkın ulaşamayacağı şu İngiliz mükemmelliğiyle hazırlanmıştı. Ama Paganel Avustralya çayını tatmak istediğinden, ona mürekkep gibi siyah bir likör sunuldu. Bu, yarım libre çayın dört saat boyunca içinde kaynatıldığı bir litre suydu. Paganel, yüzünü buruşturmasına rağmen, bu içeceği mükemmel

bulduğunu belirtti.

Gece yarısı, çiftliğin konukları serin ve konforlu odalara götürüldüler ve o günün zevklerini düşlerinde de sürdürdüler.

Ertesi gün, şafak söker sökmez, iki genç *squatter*'dan izin istediler. Teşekkürler edildi ve Avrupa'da, Malcolm Şatosu'nda görüşmek üzere vaatlerde bulunuldu. Sonra araba yola koyuldu ve bir süre sonra konut, hızla geçen bir görüntü gibi, gözden kayboldu. Daha beş mil boyunca atlar çiftlik arazisinde ilerlediler.

Saat dokuzda kazıklardan oluşan son çit de geride kalmıştı ve küçük kabile Victoria eyaletinin neredeyse hiç bilinmeyen topraklarına girdi.

AVUSTRALYA ALPLERİ

Güneydoğu tarafında, yolu geniş bir engel kapatıyordu. Bu Avustralya Alpleri zinciriydi. Dolambaçlı etekleri bin beş yüz millik bir uzunluğa yayılan ve dört bin ayak yükseklikte bulutları delen büyük bir kale oluştuyordu bu Alpler.

Kapalı gökyüzü, yoğun buhar bulutları arasından sızacak kadar bir ısıyı toprağa ulaştırıyordu. Dolayısıyla ısı uygundu, ama şimdiden oldukça engebeli bir hal almış arazi üzerinde yürümek güçtü. Düzlükteki tümsekler giderek daha belirginleşiyordu. Yeşil, genç zamka ağaçlarının ekili olduğu birkaç tepelik orada burada kendini gösteriyordu. Daha ötede, iyice ortaya çıkan bu tümsekler büyük Alpler'in ilk basamaklarını oluşturunuyordu. Sürekli olarak tırmanmak gerekiyordu ve ağır arabayı çekerken boyunduruğu çatırdayan

öküzlerin çabasından bu gayet iyi anlaşıl-mak-taydı. Öküzler sesli bir biçimde soluyorlardı, gerilen bacak kasları kopacak gibiydi. Aracın tahtaları, Ayrton'un, pek maharetli olmasına rağmen engelleyemediği beklenmedik çarp-malar yüzünden gıcırdıyordu. Bayan yolcular da neşeyle bundan paylarını alıyorlardı.

John Mangles ve iki tayfası birkaç yüz adım önde gidiyorlardı. Geçilebilir yerleri be-lirlemektedirler çünkü topraktaki tüm bu en-gebeler o kadar tehlikeliydi ki, bunlar arasın-da araba, en iyi geçidi seçiyordu. Bu iş dalgalı bu arazide gerçekleştirilen bir deniz yolculu-ğundan farksızdı.

Güç, çoğu zaman da tehlikeli bir görevdi bu. Wilson sık, kalın ağaçlar arasında geçecek yer açmak için baltasını defalarca kullandı. Killi ve nemli toprak kaymalara neden olmak-taydı. Yüksek granit bloklar, derin koyaklar, güven vermeyen lagünler gibi aşılmaz engeller yüzünden yol, binlerce dolambaçla uzayıp gi-di-yordu. Böylece, akşama doğru, en fazla ya-rının derece ilerlenebilmişti. Alpler'in dibinde, Cobongra Çayı'nın kenarında, açık kırmızı renkteki yaprakları insanın gözünü alan dört ayak yükseklikte ağaççıklarla kaplı küçük bir

düzlüğün sınırında kamp yaptılar.

Glenarvan, silueti akşamın karanlığında şimdiden kaybolmaya başlayan dağ sırasına bakarak, "Geçmekte zorlanacağız," dedi. "Alpler! İşte düşünmeyi gerektiren bir ad!"

"Bu kanıyı değiştirmek gerek, sevgili Glenarvan, dedi Paganel. "Önünüzde geçmeniz gereken tüm bir İsviçre olduğunu sanmayın. Avustralya'da Grampian'lar, Pireneler, Alpler, Mavi Dağlar vardır. Tıpkı Avrupa'da ve Amerika'da olduğu gibi, ama minyatür halde. Bu şunu kanıtlar ki, coğrafyacılardan imgelemi sonsuz değildir ya da özel adlar dağarcığı pek zayıftır."

"O halde, bu Avustralya Alpler'i?... diye sordu Lady Helena.

"Cep dağılandır," cevabını verdi Paganel. "Göz açıp kapayana kadar aşmış olacağız."

"Kendi adınıza konuşun!" dedi binbaşı. "Ancak dalgın biri bir dağ zincirinden farkına varmadan geçebilir."

"Dalgın mı!" diye haykırdı Paganel. "Artık dalgın değilim. Bayanlara güvenerek soruyorum. Kıtaya ayak bastığımdan beri sözümü tutmadım mı? Tek bir dalgınlık yaptım mı? Beni suçlayabileceğiniz bir hatam var mı?"

“Kesinlikle yok, Bay Paganel,” dedi Mary Grant. “Artık siz insanların en mükemmelisiniz.”

“Fazla mükemmel!” diye ekledi Lady Helena gülerek. “Dalgınlıklarınız size yakışıyordu.”

“Doğru değil mi bayan?” diye sordu Paganel. “Eğer hiç hatam olmazsa, ben de herkes gibi biri olurum. Kısa süre içerisinde sizi pek güldürecek birkaç yanlış yapmayı umarım. Görüyor musunuz, hata yapmadığımda kendimi kabiliyetini yitirmiş biri gibi hissediyorum.”

Ertesi gün, 9 Ocak’ta, kendine güvenen coğrafyacının verdiği güvenceye rağmen, küçük kafilе Alpler’deki geçide pek de kolaylıkla giremedi. Rasgele ilerlemek, sonu çıkmaz yollara varabilen dar ve derin boğazlara girmek gerekti.

Bir saatlik yürüyüşün ardından, dağ patikalarından birinde beklenmedik bir anda karşılarına perişan durumda bir “tap”, bir han çıkmasaydı Ayrton kuşkusuz çok güç durumda kalacaktı.

“Bakın hele!” diye haykırdı Paganel, “bu meyhanenin sahibi böyle bir yerde servet ya-

pıyor olamaz! Peki burası ne işe yarar?"

"Yolumuz üzerinde ihtiyacımız olan bilgileri bize vermeye," dedi Glenarvan, "içeri girelim."

Glenarvan, ardından da Ayrton, hanın kapısından içeri girdiler. *Bush-Inn*'in –tabelasında böyle yazıyordu– patronu aksi suratlı kaba biriydi ve meyhanesindeki cinin, brandy'nin ve viskinin baş müşterisi olarak kendini kabul ediyordu. Genellikle yolculuk halindeki birkaç *squatter*'dan ya da birkaç sürü çobanından başka kimseyi pek görmüyordu.

Kendisine yöneltilen sorulara sinirli bir havada cevap verdi. Ama onun cevapları Ayrton'un yolunu belirlemesine yetti. Glenarvan hancının çektiği sıkıntıları birkaç kuronla ödüllendirdi ve tam meyhaneyi terk ederken duvara yapıştırılmış bir afiş dikkatini çekti.

Bu, koloni polisinin bir bildirisiydi. Perth sabıkalılarının firarı duyuruluyor ve Ben Joyce'un başına ödül konuyordu. Onu teslim edecek olana yüz sterlin verilecekti.

"Kesinlikle," dedi Glenarvan denizci onbaşısına, "asılmasında yarar olan sefil biri bu."

"Özellikle de ele geçirilmesinde!" karşılığını verdi Ayrton. "Yüz sterlin! İyi bir meblağ!

Buna değmez bile.”

“Meyhaneciye gelince,” diye ekledi Glenarvan, “astığı ilana rağmen bana pek güven vermiyor.”

“Bana da,” karşılığını verdi Ayrton.

Glenarvan ve deniz onbaşı arabaya döndüler. Kafile, Luknow yolunun bittiği noktaya yöneldi. Dağ zincirini yandan kesen dar bir geçit kıvrıla kıvrıla uzanıyordu. Tırmanmaya başladılar.

Zorlu bir tırmanma oldu. Bayan yolcular ve arkadaşları defalarca yaya yürümek zorunda kaldılar. Ağır aracın yardımına koşmak ve itmek gerekti, tehlikeli inişlerde de arabayı sık sık tuttular, ani dönemeçlerde koşumlu olmaları bir işe yaramayan öküzlerin koşumları çözüldü, geri geri kayma riski karşısında arabaya takoz koydular ve Ayrton, birçok kez, kendilerini çekmekten zaten yorgun düşmüş atların desteğine gerek duydu.

Belki bu uzun sürmüş yorgunluğun sonucu olarak ya da başka bir nedenle atlardan biri o gün öldü. Daha önce, bu kazaya işaret edecek hiçbir belirti göstermediği halde, aniden yığıldı kaldı. Mulrady'nin atıydı bu ve Mulrady atını kaldırmak istediğinde onun öl-

müş olduğunu fark etti.

Ayrton yere serilmiş hayvanı inceledi ve bu ani ölümden hiçbir şey anlamamış gözüktü.

“Bu hayvanın,” dedi Glenarvan, “bir damarı kopmuş olmalı.”

“Kesinlikle,” dedi Ayrton.

“Benim atımı al, Mulrady,” diye ekledi Glenarvan, “ben arabaya, Lady Helena’nın yanına giderim.

Mulrady kabul etti ve küçük kabile, hayvanın cesedini kargalara terk ederek yorucu tırmanışına devam etti.

Avustralya Alpleri zinciri fazla geniş değildir, tabanı sekiz millik bir genişliğe bile ulaşmaz. Dolayısıyla, Ayrton’un seçtiği geçit doğu tarafına varırsa eğer, kırk sekiz saat sonra bu yüksek engel aşılmış olacaktı. O zaman, denize varana kadar ne aşılmaz engeller çıkacaktı karşılarına, ne de zorlu yollar.

Ayın 18’inde, yolcular yaklaşık iki bin ayak olan, geçidin en yüksek noktasına vardılar. Açık bir yaylada buldular kendilerini, görüş mesafesi oldukça fazlaydı. Kuzeye doğru, üzeri su kuşlarıyla benek benek olmuş Omeo Gölü’nün durgun suları balkımakta ve ötede Murray’ın geniş düzlükleri görülmekteydi.

Güneyde, Gippsland'ın yemyeşil örtüleri, altın bakımından zengin toprakları, ilkel bir ülke görünümünü veren yüksek ormanları kendini gösteriyordu. Orada, doğa hâlâ kendi ürünlerinin, akarsularının, balta girmemiş ulu ağaçlarının hâkimiydi ve o zamana kadar ender rastlanan *squatter*'lar bu doğaya karşı mücadele etmeye cesaret edememişti. Alpler'in bu zinciri iki ayrı ülkeyi birbirinden ayırıyor gibiydi ve bunlardan biri vahşiliğini korumuştur. O sırada güneş batmaktaydı ve kızışmış bulutları delen birkaç güneş ışını Murray bölgesinin renklerine canlılık kazandırmaktaydı. Tersine, dağların ardına sığınmış olan Gippsland ise belli belirsiz bir karanlık içinde görünmez oluyordu ve sanki gölge, tüm bu Alpler ötesi bölgesini vakitsiz bir geceye boğmuştu. Birbirinden bıçakla ayrılmış gibi keskin hatlara sahip bu iki bölge arasında bulunan seyirciler bu kontrastı güçlü bir şekilde hissettiler ve Victoria sınırlarına kadar katedecekleri neredeyse meçhul bu ülkeyi görmek onlarda belli bir heyecan yarattı.

Yaylada kamp kurdular ve ertesi gün iniş başladı. Oldukça hızlı iniyorlardı. Son derece şiddetli bir doluya tutulan yolcular, kayaların

altına sığınmak zorunda kaldılar. Bunlar dolu tanesi değil, fırtına bulutlarından dökülen el genişliğinde gerçek buz tabakalarıydı. Bir sapan bile onları daha güçlü fırlatamazdı ve birkaç ciddi yara Paganel ve Robert'e, dolu darbelerinden kaçmaları gerektiğini öğretti. Arabanın birçok yerinde zedelenmeler olmuştu. Bu sivri buz parçalarının düşüşü karşısında pek az çatı dayanabilirdi. Parçalardan birkaçı ağaç gövdelerine saplanmıştı. Doluya tutulma tehlikesi yüzünden, bu olağanüstü sağanağın bitmesini beklemek gerekti. Yaklaşık bir saat sonra kafilе nihayet, bastıran dolu nedeniyle hâlâ kaygan olan meyilli kayaların üzerine yeniden çıkabilmişti.

Akşama doğru, iyice sarsılan, iskeletinin birçok yeri ayrılmış ama tahta tekerleri üzerinde hâlâ sağlam olan araba, tek başlarına duran büyük köknarlar arasından, Alpler'in son basamaklarını iniyordu. Geçit Gippsland düzlüklerinde son bulmaktaydı. Neyse ki Alp zinciri aşılmıştı, akşam molası için her zaman ki hazırlıklar yapıldı.

Ayın 12'sinde, şafak vakti, yolculuk bitmek bilmeyen bir heyecanla yeniden başladı. Herkes bir an önce hedefe, yani Pasifik Okya-

nusu'na, *Britannia*'nın parçalandığı noktaya varmak istiyordu. Kazazedelerin izine Gippsland'in çöllerinde değil, yalnızca orada ulaşılabilirdi. Bu yüzden Ayrton da, tüm araştırma imkânları elinin altında olsun diye *Duncan*'a sahilde hazır bulunma emri vermesi için Lord Glenarvan'ı sıkıştıırıyordu. Ona göre, Melbourne'a giden Luknow yolundan yararlanmak gerekiyordu. Daha sonra zorlukla karşılaşmaları kaçınılmaz olurdu, çünkü başkente doğrudan ulaşım imkânı kesinlikle bulamayacaklardı.

Denizci onbaşısının bu öğütlerine uymak hayırlı gibi gözüküyordu. Paganel bunu dikkate almak gerektiğini salık verdi. Böyle bir durumda yelkenlinin varlığının pek işe yarayacağı kanısındaydı ve Luknow yolu bir kez geride bırakıldığında Melbourne'la bir daha bağ kurulamayacağını ekledi.

Glenarvan kararsızdı. Binbaşı bu karara büyük bir sertlikle karşı çıkmamış olsaydı, özellikle Ayrton'un vermesini ısrarla istediği bu emirleri gönderirdi belki de. Binbaşı, Ayrton'un varlığının sefer için gerekli olduğunu, sahile yaklaştıklarında bölgeyi onun bilebileceğini, eğer şans eseri kervan Harry Grant'in

izine rastlarsa, denizci onbaşısının bu izleri herkesten daha iyi takip edebileceğini, nihayet *Britannia*'nın kaybolduğu noktayı yalnızca onun gösterebileceğini söylüyordu.

Dolayısıyla, Mac Nabbs programda bir değişiklik yapmadan yolculuğa devam etmekten yanaydı. Kendisiyle aynı fikirde olan John Mangles da onu desteklemekteydi. Genç kaptan, Saygıdeğer Efendilerinin emirlerinin, vahşi bir ülkede iki yüz mil gitmek zorunda kalacak bir ulakla gönderilmesi yerine, Twofold Koyu'ndan yollanmasının daha yerinde olacağını, böylece emirlerin *Duncan*'a daha kolaylıkla ulaşabileceğine dikkat çekti. Bu görüş üstün gelmişti. Harekete geçmek için Twofold Koyu'na varmayı beklemek gerektiği kararlaştırıldı. Binbaşı, Ayrton'u gözlemekteydi, onu oldukça düş kırıklığına uğramış buluyordu. Ama hiçbir şey söylemedi ve alışkanlığı olduğu üzere, gözlemlerini kendine sakladı.

Avustralya Alpleri'nin eteklerinde uzanan düzlükler, doğuya doğru hafif bir eğimle, tek düze bir biçimde uzanmaktaydı. Büyük mimiza ve okaliptüs kümeleri, çeşit çeşit kokulara sahip zamkağacları orada burada bu tek düzeliği bozuyordu. Parlak çiçekli bir tür çalı

olan, "gastrolobium grandiflorum" görölmek-
teydi yer yer. Önemsiiz birkaç çay, küçük saz-
larla kaplı ve orkidelerle dolu basit akarsular
sık sık yollarını kesti. Yaylalardan geçtiler.
Uzaklardaki toykuşu ve devekuşu sürüleri
yolcular yaklaştıkça kaçıyorlardı. Ağaççıkların
üzerinde kangurular lastik kuklalar sürüsü gi-
bi sıçrayıp duruyordu. Ama seferdeki avcılar
onları avlamayı hiç düşünmedi, atlarının da
bu fazladan yorgunluğa hiç ihtiyaçları yoktu.

Zaten bölgeye ağır bir sıcaklık bastırmıştı.
Havada şiddetli bir elektrik yükü hissediliyor-
du. Hayvanlar ve insanlar bu havanın etkisi
altındaydılar. Burunlarının doğrultusunda
ilerliyorlar, daha fazlasını düşünmüyorlardı.
Ayrton'un, tükenmiş hayvanlarını canlandıran
çığlıkları bozuyordu yalnızca sessizliği.

Öğleyin saat ikide, daha az yorgun olan in-
sanların hayranlığını çekecek ilginçlikte bir
eğreltiotu ormanından geçildi. Çiçeklerle do-
nanmış ve ağaç biçimindeki bu bitkiler, otuz
ayak yüksekliğe kadar çıkıyordu. Atlar ve sü-
variler sarkan dalların altından kolaylıkla geç-
tiler. Zaman zaman, bir mahmuzun dişli çarkı
onların ağaçsı saplarına çarparak çınlıyordu.
Bu hareketsiz şemsiyelerin altında kimsenin

şikâyet etmeyi düşünmediği bir serinlik hüküm sürüyordu. Her zaman gösterişçi olan Jacques Paganel memnuniyetten birkaç kez iç geçirince, muhabbetkuşu ve papağan sürüleri havalandı. Böylece sağır edici bir gevezelik konseri başladı.

Coğrafyacı neşeli haykırışlarına ve sevinç gösterilerine devam ederken, arkadaşları onun aniden atı üzerinde sendelediğini ve külçe gibi yere düştüğünü gördüler. Bir baş dönmesi, daha vahimi, yüksek ısıнын yol açtığı bir soluk tıkanması nedeniyle mi gelmişti bu durum başına? Yanına koştular.

“Paganel! Paganel! Neyiniz var?” diye haykırdı Glenarvan.

“Artık atının olmaması dışında, bir şeyim yok,” dedi Paganel, üzengilerinden kurtulurken.

“Ne! Atınız mı?”

“Öldü, yıldırım çarpmıştı sanki, tıpkı Mulrady’ninki gibi!”

Glenarvan, John Mangles, Wilson hayvanı incelediler. Paganel yanılmıyordu. Atı aniden ölmüştü.

“İşte, tuhaf bir durum,” dedi John Mangles.

“Çok tuhaf gerçekten de,” diye mırıldandı Binbaşı.

Bu yeni kaza Glenarvan'ın kafasını kurcalamaktaydı. Bu çölde eksikliklerini gidermesine imkân yoktu. Seferdeki atlara bir salgın musallat olmuşsa eğer, yoluna devam etmesi pek güç olacaktı.

Oysa, gün bitmeden, “salgın” sözcüğü doğrulanmış gibi gözüküyordu. Üçüncü bir at, Wilson'un atı da düşüp öldü, ve belki de daha ciddi bir durum olarak, öküzlerden biri de telef oldu. Nakliye ve çekme araçları, üç öküz ve dört attan oluşmaktaydı artık.

Durum ciddileşti. Atlarından inmiş süvariler sonuçta yaya gitmeye karar verdiler. Bu çöllük bölgelerde birçok *squatter* da daha önce bunu yapmıştı. Ama arabayı terk etmek gerekiyorsa eğer bayan yolcuların hali ne olacaktı? Twofold Koyu'na kadar olan yüz yirmi milik mesafeyi aşabilecekler miydi?

John Mangles ve Glenarvan, büyük bir endişe içinde, hayatta kalan atları incelediler. Belki de yeni kazalar önlenebilirdi. İnceleme sonucunda hiçbir hastalık, hatta güçten düşme belirtisi göremediler. Bu hayvanların sağlığı gayet yerindeydi ve yolculuğun yorgunluk-

larına cesaretle göğüs geriyorlardı. Glenarvan bu tuhaf salgının başka kurban almayacağını umdu.

Bu ani ölümlerden hiçbir şey anlamadığını itiraf eden Ayrton'un da fikri buydu.

Yürümeye devam edildi. Araba, yorulan yayalara sırayla taşıma aracı olarak hizmet ediyordu. Akşamleyin, yalnızca on millik bir yürüyüşün ardından mola işareti verildi, kamp hazırlıkları tamamlandı ve geceyi, haklı olarak uçan tilki diye adlandırılan iri yarasaların aralarından geçtiği eğreltiotu ağaççıklarının oluşturduğu korulukta, kazasız belasız geçirdiler.

Ertesi gün, 13 Ocak, güzel geçti. Önceki günün kazaları tekrarlanmadı. Kafilenin sağlık durumu gayet iyiydi. Atlar ve öküzler görevlerini yılmadan yerine getirdiler. Lady Helena'nın salonu, akın eden ziyaretçi sayısı nedeniyle çok hareketliydi. Bay Olbinett, otuz derece ısıнын gerekli kıldığı serinletici içkileri dağıtmakla faal olarak ilgilendi. Yanın varil *scotchale*¹ tamamen bitti. Barclay ve Co.'nun, Büyük Britanya'nın asla böyle iyi bira imal etmemiş olan Wellington'dan bile önce gelen en büyük adamı olduğu ilan edildi. Iskoç gururu!

1 Scotchale: Iskoç birası. (yhn.)

Jacques Paganel çok içti ve *de omni re scibili*¹ üzerine daha çok söylevde bulundu.

Böyle güzel başlayan bir gün güzel bitecek gibi gözüküyordu. On beş mil kadar yol alınmıştı ve oldukça engebeli ve kırmızımtırak topraklı bir bölge başarıyla geçilmişti. O gece, Victoria'nın güneyinden Pasifik'e dökülen önemli bir nehir olan Snowy kıyısında kamp kurmayı ummaları için şartlar uygundu. Bir süre sonra, arabanın tekeri, sık çimen tutamları ile yeni *gastrolobium* tarlaları arasında yer alan, siyah bir alüvyondan oluşma geniş düzlükler üzerinde izlerini bırakmaya başladı. Akşam oldu ve ufukta tamamıyla dağılmış bir sis Snowy'yi gözler önüne seriyordu. Zahmetli bir şekilde birkaç mil daha aldılar. Mütevazı bir yükseltinin ardında, bir yol dönemecinde yüksek ağaçlı bir orman belirdi. Ayrton, gölgeler arasında kaybolmuş büyük ağaç gövdeleri arasında serseme dönmüş hayvanlarını yönlendirmiş ve tam nehre yarım mil mesafedeki ormanın sınırını aşıyordu ki, araba aniden tekerlerinin poyrasına kadar toprağa gömüldü.

"Dikkat!" diye haykırdı peşindeki süvarilere.

"Ne oldu?" diye sordu Glenarvan.

1 "Bilinebilecek her şey" anlamında Latince deyim. (yhn.)

“Çamura battık,” cevabını verdi Ayrton.

Dizlerine kadar çamura battıklarından kılmıdayamayan öküzlerini sesi ve üvendiyesiyle gayrete getirmeye çalıştı.

“Burada kamp yapalım, dedi John Mangles.

“Yapılacak en iyi şey bu, cevabını verdi Ayrton. “Yarın, gündüz, paçamızı kurtarmaya çalışınız.”

“Mola!” diye haykırdı Glenarvan.

Kısa süren bir alacakaranlığın ardından gece hızla geldi, ama ısı ışıkla birlikte yok olmamıştı. Hava boğucu buharlarla doluydu. Uzaktaki bir fırtınanın göz kamaştırıcı yankıları olan birkaç şimşek ufku tutuşturmaktaydı. Yataklar hazırlandı. Çamura batmış araba az çok düzene sokuldu. Yüksek ağaçların oluşturduğu karanlık kubbe yolcuların çadırını korumaktaydı. Eğer yağmur başlamazsa, şikâyet edecek bir şey yoktu.

Ayrton üç öküzünü bataklığa dönüşmüş topraktan çekip çıkarmayı güç bela başardı. Bu cesur hayvanlar böğürlerine kadar çamura batmışlardı. Deniz onbaşısı onları dört atla birlikte ağıla soktu ve onlara yedireceği otları seçme işini de kimseye bırakmadı. Bu hizmeti

incelikle yapıyordu ve o akşam Glenarvan onun fazlasıyla özenli davrandığını fark etti; bunun üzerine ona teşekkür etti, çünkü hayvanlarının korunması çok önemliydi.

Bu sırada, yolcular alelacele yapılmış bir akşam yemeği için yerlerini almışlardı. Yorgunluk ve sıcaklık açlığı yok ettiğinden yiyeceğe değil dinlenmeye ihtiyaçları vardı. Lady Helena ve Miss Grant, arkadaşlarına iyi akşamlar diledikten sonra, her zamanki yataklarına çekildiler. Erkekler ise, kimileri çadırın altına girdi; kimileri de, zevk için, ağaçların dibine, sık çimenlerin üzerine uzandılar, bu temiz yörelerde bu durumun hiçbir sakıncası olamazdı.

Yavaş yavaş, herkes deliksiz bir uykuya daldı. Karanlık, gökyüzünü kaplayan yoğun bulut tabakasının altında giderek artıyordu. En ufak bir esinti yoktu. Gecenin sessizliği “morepork”ların bağırtilarıyla kesintiye uğruyordu. Avrupa’nın hüzünlü gugukkuşları gibi, üç birlik minör sesleri şaşırtıcı bir doğrulukla çıkarıyorlardı.

Binbaşı, saat on bire doğru, kötü, ağır ve yorucu bir uykunun ardından uyandı. Yarı kapalı gözlerine ulu ağaçların altından gelen

belli belirsiz bir ışık çarpmıştı. Sanki bir gölün suyu gibi balkıyan bembeyaz bir örtüydü bu ve Mac Nabbs'ın aklına bir yangının ilk parlaklıklarının gitgide yayıldığı geldi önce.

Ayağa kalktı ve koruya doğru yürüdü. Yalnızca bir doğa olayıyla karşı karşıya olduğunu görünce büyük bir şaşkınlık geçirdi. Gözlerinin önünde fosforlu ışıklar saçan geniş bir mantar tarlası uzanıyordu. Bu çiçeksiz bitkilerin ışıklı sporları karanlıkta belli bir yoğunlukla yansımaktaydı.

Kesinlikle bencil biri olmayan binbaşı, bilginin de bu olayı kendi gözleriyle görmesi için Paganel'i uyandırmaya giderken, bir olay onu durdurdu.

Fosforlu ışık ormanın yarım millik bir alanını aydınlatıyordu ve Mac Nabbs aydınlık sınır çizgisinden gölgelerin hızla geçtiğini gördüğünü sandı. Gözleri mi onu yanıltıyordu? Bir sanrının oyuncağı mı olmuştu?

Mac Nabbs yere yattı ve esaslı bir gözlemden sonra, bir eğilip bir ayağa kalkarak, toprak üzerinde hâlâ taze izler aradıkları duyusu veren birçok adam gördü net bir şekilde.

Bu adamların ne istediklerini bilmek gere-

1 Bu olgu, Avustralya'da Drummond tarafından, *Aguaricus olearicus* familyasına âit sanılan mantarlarla ilgili olarak daha önceden gözlemlenmişti. (J.V.)

kiyordu.

Binbaşı tereddüt etmedi ve arkadaşlarını uyandırmadan, çayırlardaki bir vahşi gibi toprakta sürünerek, yüksek otlar arasında kayboldu.

BEKLENMEDİK BİR DURUM

Korkunç bir gece oldu. Sabahın saat ikisinde, yağmur yağmaya başladı. Fırtına bulutlarından boşanan sağanak şeklinde bir yağmur sabaha kadar sürdü. Çadır bir barınak olarak yetersiz kalmıştı. Glenarvan ve arkadaşları arabanın içine sığındılar. Kimse uymadı. Şundan bundan konuştular. Yalnızca, kısa süreli yokluğunu kimsenin fark etmediği binbaşı tek kelime etmeden dinlemekle yetindi. Korkunç tufan hiç ara vermiyordu. Snowy'nin taşmasından ve yumuşak toprağa gömülmüş olan arabanın çok zor durumda kalmasından endişe ediyorlardı. Bunun üzerine, Mulrady, Ayrton, John Mangles, birçok kez, akarsuyun düzeyini incelemeye gittiler ve baştan ayağa ıslanmış olarak geri döndüler.

Nihayet şafak söktü. Yağmur dindi ama güneş ışınları kalın bulut tabakasını delip ge-

çemedi. Sarımtırak sulardan oluşan geniş su birikintileri, bulanık ve çamurlu gerçek gölcükler araziye berbat hale getirmişti. Su içinde kalmış bu topraktan sıcak bir buğu yükseliyor ve havayı sağlığa zararlı bir nemle dolduruyordu.

Glenarvan öncelikle arabayla ilgilendi. Onun gözünde en önemli şey buydu. Ağır aracı inceledi. Yapışkan bir balçığa saplanmış, derin bir toprak çöküntüsünün ortasında çamura batmıştı. Ön tekerler neredeyse tamamen gömülmüş ve arkadakiler ise dingil hizasına kadar gözden kaybolmuştu. Bu ağır aleti çıkarmak oldukça güç olacağı benziyordu. Tüm erkeklerin, öküzlerin ve atların gücünü bir araya getirmek bile yeterli gelmeyebilirdi.

“Her halükârda acele etmek gerek, dedi John Mangles. “Bu balçık kuruduğunda birşeyler yapmak daha da güçleşecek.”

“Acele edelim,” cevabını verdi Ayrton.

Glenarvan, iki tayfası, John Mangles ve Ayrton, hayvanların geceyi geçirdikleri koruya girdiler.

Burası uzun zamkağaçlarından oluşan uğursuz görünümlü bir ormandı. Geniş aralıklarla dizilmiş, yüzyıllardır kabukları soyulmuş,

daha doğrusu hasat zamanı mantar meşeleri gibi dış tabakaları sıyrılmış ölü ağaçlardan başka bir şey yoktu burada. Çıplak dallarının cılız ağı göğe doğru, iki yüz ayak yükseğe kadar uzanmaktaydı. Havadaki bu iskeletlerin üstünde tek bir kuş yuva yapmamıştı; bir kemik yığını gibi kuru ve tıkırdayan bu dallarda tek bir yaprak oynamıyordu. Avustralya'da oldukça sık rastlanan, bulaşıcı orman ölümlerini hangi felaketle açıklamak gerekir? Bilinmez. Ne en yaşlı yerliler, ne de uzun süre önce ölüm koruluklarına gömülmüş olan onların ataları yeşillikler içinde görmüştü bu ormanları.

Glenarvan, yürürken, gri gökyüzüne bakıyordu, zamkağaçlarının en ufak dalları bile en ince noktasına kadar gökyüzünde açıkça yansımaktaydı. Ayrton, atları ve öküzleri, götürdüğü yerde bulamayınca şaşırdı. Bukağı takılmış bu hayvanlar uzağa gidemezlerdi.

Ormanın içinde onları aradılar ama bulamadılar. Şaşkınlık içindeki Ayrton bunun üzerine, kıyısında olağanüstü mimozaların bittiği Snowy Nehri tarafına geri döndü. Hayvanlarının gayet iyi tanıdığı bir çığlık attı, ama cevap alamadı. Denizci onbaşı pek endişeli gözüküyor ve arkadaşları da ümitsizce birbir-

lerine bakıyorlardı.

Nafile arayışlarla bir saat geçti ve tam Glenarvan bir mil uzaktaki arabaya geri dönecekken kulağına bir kişneme sesi geldi. Hemen ardından da bir böğürme işitildi.

“Oradalar!” diye haykırdı John Mangles. Bir sürüyü saklayacak kadar yüksek olan uzun *gastrolobium* kümeleri arasına daldı.

Glenarvan, Mulrady ve Ayrton onun peşinden koştular ve çok geçmeden aynı onun gibi hayretten donakaldılar.

İki öküz ve üç at toprağın üzerine serilmişlerdi. Ötekiler gibi onlar da bir anda ölmüşlerdi. Cesetleri çoktan soğumuştı ve cılız kargalardan oluşan bir sürü, mimozalar arasında garklayarak bu beklenmedik avı kolluyorlardı. Glenarvan ve arkadaşları birbirlerine baktılar ve Wilson ağzına kadar gelen sövgüyü engelleyemedi.

“Ne istiyorsun, Wilson!” dedi Lord Glenarvan, kendini güçlkle tutuyordu, “hiçbir şey yapamayız. Ayrton, kalan öküz ve atları götürün. Bizi bu durumdan kurtarmaları gerek.”

“Araba çamura saplanmış olmasaydı, dedi John Mangles, “bu iki hayvan, yavaş yavaş ilerleyerek de olsa, arabayı kıyıya kadar götür-

rebilirdi. Bu lanet olası arabayı ne pahasına olursa olsun çekip çıkarmak gerek.”

“Deneyeceğiz, John, cevabını verdi Glenarvan. “Kamp yerine dönelim. Bu kadar süre yok olmamızdan endişe etmiş olmalılar.”

Ayrton öküzün, Mulrady de atın bukağılarını çıkardı ve nehrin kıvrımlı kıyısını izleyerek geri döndüler.

Yarım saat sonra, Paganel ve Mac Nabbs, Lady Helena ve Miss Grant, durumun farkındaydılar.

“Vallahi,” dedi kendini tutamayan binbaşı, “Ayrton, Wimmera’dan geçerken tüm hayvanlarımızı nallatmamış olmanıza kızınamak elde değil.

“Niçin bayım?” diye sordu Ayrton.

“Çünkü tüm atlarımız arasında, yalnızca sizin nalbantın ellerine teslim ettiğiniz at ortak yazgıdan kurtulabildi!”

“Doğru, dedi John Mangles, “tuhaf bir tesadüf!”

“Tesadüf, başka bir şey değil,” cevabını verdi deniz onbaşı, binbaşıya dik dik bakarak.

Mac Nabbs dudaklarını sıktı, sanki ağzından kaçırmak üzere olduğu lafları engellemek ister gibiydi. Glenarvan, Mangles, Lady Hele-

na onun düşüncelerini tamamlamasını bekler gibiydiler, ama binbaşı sustu, Ayrton'un incelediği arabaya doğru yöneldi.

“Ne demek istedi?” diye sordu Glenarvan John Mangles’a.

“Bilmiyorum, cevabını verdi genç kaptan. “Yine de, binbaşı nedensiz konuşacak bir adam değildir.”

“Hayır, John, dedi Lady Helena. “Mac Nabbs’ın Ayrton’la ilgili kuşkuları olmalı.”

“Kuşku mu?” dedi Paganel, omuzlarını silerek.

“Ne kuşkusu?” dedi Glenarvan. “Onun bizim atlarımızı ve öküzlerimizi öldürebileceğini mi düşünüyor? Ne amaçla? Ayrton’un menfaati de bizimkiyle aynı değil mi?”

“Haklısınız, sevgili Edward, dedi Lady Helena, “ve şunu da eklemeliyim ki, denizci onbaşı yolculuğun başından beri bizim için tartışılmaz fedakârlıklarda bulundu.”

“Kuşkusuz,” karşılığını verdi John Mangles. “Ama bu durumda binbaşının gözlemi ne anlama geliyor? Bu konu hakkında tam bir kanıya varınam gerek.”

“Yoksa onun bu sabıkalılarla bir ilişkisi olduğuna mı inanıyor?” diye haykırdı Paganel

ihtiyatsızca.

“Hangi sabıkalılar?” diye sordu Miss Grant.

“Bay Paganel yanılıyor,” diye aceleyle cevap verdi John Mangles. “Victoria eyaletinde sabıkalı olmadığını gayet iyi biliyor.”

“Ah! Elbette doğru!” karşılığını verdi Paganel, bu sözleri söylememiş olmayı dilerdi. “Aklım nereye gitti kim bilir! Sabıkalı mı? Avustralya’da sabıkalılardan söz edildiğini bugüne kadar kim işitmiş ki! Zaten bunlar kara-ya ayak basar basmaz namuslu insanlar olur! İklim! Biliyorsunuz, Miss Mary, ahlakçı iklim...”

Zavallı bilgin, yaptığı gafı düzeltmek isterken, araba gibi iyice çamura batıyordu. Lady Helena, tüm soğukkanlılığını yitirmesine yol açan Paganel’e bakıyordu. Ama onu daha fazla zor durumda bırakmak istemediğinden, Miss Mary’yi çadıra doğru götürdü. Orada, Bay Olbinett sanatın tüm inceliklerine uygun olarak kahvaltı hazırlamaktaydı.

“Asıl sürgüne yollanmayı hak eden benim,” dedi Paganel acınacak bir halde.

“Ben de böyle düşünüyorum,” diye cevap verdi Glenarvan.

Ve saygın coğrafyacıyı altüst eden bir cid-

diyetle verilen bu cevap üzerine, Glenarvan ve John Mangles arabaya doğru ilerlediler.

O sırada Ayrton ve iki tayfa arabanın tekerini gömüldüğü derin yerden çıkarmaya çalışıyorlardı. Yan yana koşulmuş olan öküz ve at, kaslarının tüm gücüyle arabayı çekiyorlardı. Koşum halatları kopacak gibi gerilmişti, boyunduruklar parçalanacak gibiydi. Wilson ve Mulrady tekerleri itiyorlardı, denizci onbaşısı ise çığlık ve üvendire yardımıyla koşumları bozulmuş hayvanlarını gayrete getirmeye çalışıyordu. Ağır araba kımıldamıyordu. Şimdiden kurumuş olan balçık sanki sertleşen çimento içine sımsıkı yerleştirilmiş gibi arabayı tutmaktaydı.

John Mangles yumuşatmak için balçığı suladı. Boşunaydı. Araba hâlâ hareket etmiyordu. Yeni çabaların ardından insanlar ve hayvanlar durdular. Arabayı parça parça sökmedikçe onu toprağın yangından çıkarmaktan vazgeçmek gerekiyordu. Oysa alet edevat eksik olduğundan böyle bir işe girişmelerine imkân yoktu.

Bununla birlikte, bu engeli ne pahasına olursa olsun aşmak isteyen Ayrton yeni bir gayret göstermeye niyetlenirken, Lord Glenar-

van onu durdurdu.

“Yeter, Ayrton, yeter!” dedi. “Elimizde kalan öküz ve ata özen göstermemiz gerek. Eğer yolumuza yaya olarak devam etmek zorundaydık, biri iki bayanı, diğeri de erzaklarımızı taşıyacaktı. Dolayısıyla hâlâ yararlı olabilirler.”

“Evet, lordum, dedi denizci onbaşı, tükenmiş hayvanlarının koşumunu çözerek.

“Şimdi, dostlarım, diye ekledi Glenarvan, “kamp yerine geri dönelim, düşünüp, durumu inceleyelim, iyi ve kötü ihtimalleri görelim ve bir karara varalım.

Bir süre sonra, şöyle böyle bir kahvaltıyla yolcular kötü geçmiş gecelerinin etkisinden kurtulmuşlardı ve tartışma başladı. Herkes görüş bildirmeye davet edildi.

Öncelikle, kamp yerinin bulunduğu noktayı son derece kesin olarak belirlemek gerekiyordu. Bu işle görevlendirilen Paganel, yeri istenen kesinlikle saptadı. Ona göre, yolcular, 37 paralelde, 147° 53' boylamında, Snowy Nehri kıyısında durmuştu.

“Peki, Twofold Koyu kıyısının konumu tam olarak nedir?” diye sordu Glenarvan.

“Yüz elli derece,” cevabını verdi Paganel.

“Bu iki derece yedi dakika ne kadar tutar?”

“Yetmiş beş mil.”¹

“Ya Melbourne?”

“En az iki yüz mil mesafede.”

“Güzel. Konumumuzu böylece saptadığımızı göre,” dedi Glenarvan, “ne yapmak gerek?”

Herkesin cevabı aynıydı: Gecikmeden kıyıya varmak. Lady Helena ve Mary Grant günde beş mil yapmaya söz verdiler. Cesur kadınlar, Snowy Nehri ile Twofold Koyu arasındaki mesafeyi gerekirse yaya olarak aşmaktan korkmuyorlardı.

“Siz seyyahın yürekli arkadaşısınız, sevgili Helena,” dedi Lord Glenarvan. “Ama koya vardığımızda ihtiyacımız olan şeyleri orada bulacağımıza emin miyiz?”

“Hiç kuşkusuz,” dedi Paganel. “Eden, uzun yıllardan beri var olan bir belediyedir. Limanının Melbourne’la sıkı ilişkileri olmalı. Hatta, buradan otuz beş mil uzakta, Victoria sınırı üzerindeki Delegete bucağında, sefer için ikmal yapabilir ve ulaşım araçları bulabiliriz.”

“Ya Duncan?” diye sordu Ayrton, “onu koya çağırmanın yararlı olacağını düşünmüyor musunuz, lordum?”

¹ 37 fersah. (J.V.)

“Siz ne düşünüyorsunuz, John?” diye sordu Glenarvan.

“Saygıdeğer Efendimiz’in bu konuda acele etmesi gerektiğini sanmıyorum,” cevabını verdi genç kaptan, düşündükten sonra. “Tom Austin’e emir verecek ve onu kıyıya çağıracak zamanınız hep olacak.”

“Bu çok aşikâr,” diye ekledi Paganel.

“Unutmayın,” diye sözüne devam etti John Mangles, “dört ya da beş gün içinde Eden’da olacağız.”

“Dört ya da beş gün mü!” diye tekrarladı Ayrton, başını sallayarak, “hatanızdan dolayı daha sonra pişman olmak istemiyorsanız, kaptan, şuna on beş ya da yirmi deyin!”

“Yetmiş beş mil yapmak için on beş ya da yirmi gün ha!” diye haykırdı Glenarvan.

“En azından, lordum. Victoria’nın en güç bölümünden geçeceksiniz, hiçbir şeyin olmadığı bir çöl, der *squatter*’lar, yerleşim yeri kurmanın mümkün olmadığı, çalılıklarla dolu bir düzlük. Elde balta ya da meşaleyle yürümek gerekecek ve inanın bana, hızlı gidemeyeceksiniz.”

Ayrton kesin bir tavırla konuşmuştu. Sorgulayıcı bakışların yöneldiği Paganel, deniz

onbaşısının sözlerini başıyla onayladı.

“Bu güçlükleri kabul ediyorum,” diye sözüne devam etti John Mangles. “Evet, on beş gün içinde Saygıdeğer Efendimiz emirlerini *Duncan*’a gönderecektir.”

“Şunu da ekleyeyim, dedi Ayrton, “esas güçlükler yol sorunlarından kaynaklanmayacaktır. Asıl *Snowy*’den geçmek lazım ve pek muhtemeldir ki suların inmesini beklememiz gerekecek.”

“Beklemek mi!” diye haykırdı genç kaptan. “Bir geçit bulamaz mıyız?”

“Sanmıyorum,” dedi Ayrton. “Bu sabah bir geçit aradım, ama boşuna. Bu dönemde bu kadar güçlü akan bir nehre ender olarak rastlanır ve bu yazgıya karşı ben bir şey yapamam.

“*Snowy* geniş mi?” diye sordu Lady Glenarvan.

“Geniş ve derin bayan,” cevabını verdi Ayrton, “bir mil genişliğinde, şiddetli de bir akıntı var. İyi bir yüzücünün bile tehlikesizce geçmesi imkânsız.”

“O halde bir kano inşa edelim,” diye haykırdı hiçbir şeyden çekinmeyen Robert. “Bir ağaç keser, içini oyar ve bineriz, hepsi bu.

“Kaptan Grant’in oğlu doğru yolda!” cevabını verdi Paganel.

“Haklı,” dedi John Mangles. “Bunu yapmak zorunda kalacağız. Boş yere tartışmalarla zaman kaybetmemizi gereksiz buluyorum.

“Siz ne düşünüyorsunuz, Ayrton?” diye sordu Glenarvan.

“Bence, lordum, bir ay içinde, eğer bir yardım gelmezse, hâlâ Snowy kıyılarında olacağız!”

“Daha iyi bir planınız var mı?” diye sordu John Mangles sabırsızlıkla.

“Evet, eğer Duncan Melbourne’dan ayrılır ve doğu sahiline gelirse...

“Ah! Sürekli Duncan! Koydaki varlığı bizim oraya varmamızı nasıl kolaylaştıracak peki?”

Ayrton cevap vermeden önce bir süre düşündü ve oldukça kaçamak bir cevap verdi:

“Kendi fikirlerimi dayatmak istemiyorum. Yapmak istediğim şey herkesin çıkarıdır ve Saygıdeğer Efendimiz yola çıkma emri verdikleri anda yola çıkmaya hazırım.”

Sonra kollarını kavuşturdu.

“Bu cevap değil, Ayrton,” dedi Glenarvan. “Planınızı anlatın bize ve tartışalım. Ne öneriyorsunuz?”

Ayrton, sakın ve kararlı bir sesle düşüncelerini ifade etti:

“İçinde bulunduğumuz yoksunluk durumunda, Snowy’nin ötesinde maceraya atılmamızı öneriyorum. Burada durup yardım beklemek gerek ve bu yardım da ancak Duncan’dan gelebilir. Burada kamp yapalım, yiyecek var ve içimizden biri Tom Austin’e Two-fold Koyu’na yanaşması emrini götürsün.

Bu beklenmedik öneri belli bir şaşkınlıkla karşılandı ve John Mangles da hoşnutsuzluğunu gizlemeye gerek görmedi.

“Bu arada da,” diye devam etti Ayrton, “ya Snowy’nin suları çekilir, biz de uygun bir geçit bulabiliriz ya da kanoya başvurmamız gerekir ki bunu inşa edecek zamanımız da olmuş olur. İşte, lordum, onayınıza sunduğum plan bu.

“Güzel, Ayrton, dedi Glenarvan. “Fikrini-zi ciddi olarak düşünebiliriz. En önemli sakıncası gecikmeye yol açması, ama ciddi yorgunluklardan ve belki de gerçek tehlikelerden uzak tutuyor bizi. Siz ne düşünüyorsunuz, dostlarım?”

“Siz konuşun sevgili Mac Nabbs,” dedi bunun üzerine Lady Helena. “Tartışmanın başın-

dan beri dinlemekle yetindiniz, sözlerinizi pek sakınıyorsunuz.”

“Madem fikrimi soruyorsunuz,” dedi binbaşı, “açıkça ifade edeyim. Ayrton akli başında, temkinli biri gibi konuştu, onun önerisine katılıyorum.

Kimse bu cevabı beklemiyordu, çünkü o zamana kadar Mac Nabbs Ayrton’un bu konudaki fikirleriyle hep mücadele etmişti. Bu yüzden, şaşırان Ayrton da hızla binbaşıya çevirdi bakışlarını. Paganel, Lady Helena, tayfalar, deniz onbaşısının projesini desteklemeye zaten hazırdılar. Mac Nabbs’ın sözlerinden sonra hiç tereddütleri kalmadı.

Glenarvan, Ayrton’un planının ilkesel olarak benimsendiğini ilan etti.

“Ya şimdi, John, diye ekledi, “ihtiyat gereği böyle davranmanın uygun olduğunu düşünmüyor musunuz. Ulaşım imkânları gelene kadar Snowy kıyısında kamp yapmak yerinde olmaz mı?”

“Evet,” cevabını verdi John Mangles, “ama yine de, habercimiz Snowy’yi geçmeyi başarır-sa, biz de başarırız demektir!”

Herkes deniz onbaşısına baktı. Kendinden emin bir halde gülümsüyordu.

“Haberci nehri geçmeyecek, dedi.

“Ya!” dedi John Mangles.

“Yapacağı tek şey Luknow yoluna ulaşmak olacaktır, o yol dosdoğru Melbourne’a gider.”

“Yürüyerek iki yüz elli mil yol ha!” diye haykırdı genç kaptan.

“Atla, karşılığını verdi Ayrton. “Sağlam durumda tek at kaldı. Dört günlük iş. Buna Duncan’ın koya girmesi için ayrıca iki gün, kamp yerine dönmek için de yirmi dört saat ekleyin; bir hafta içinde, haberci mürettebatla birlikte dönmüş olacak.”

Binbaşının Ayrton’un sözlerini başıyla onaylaması John Mangles’ı hayrete düşürmekteydi. Deniz onbaşısının önerisi herkes tarafından kabul görmüştü ve gerçekten iyi tasarlanmış bu planı uygulamaktan başka yapacak bir şey yoktu.

“Şimdi, dostlarım,” dedi Glenarvan, “habercinin kim olacağını seçmek kaldı. Zahmetli ve tehlikeli bir görev olacak, bunu gizlemek istemiyorum. Kim, arkadaşları için kendini feda edecek ve emirlerimizi Melbourne’a götürecektir?”

Wilson, Mulrady, John Mangles, Paganel, hatta Robert bile hemen öne çıktılar. John, bu

görevin kendisine emanet edilmesinde özellikle ısrar ediyordu. Ama henüz bir şey söylememiş olan Ayrton sözü aldı ve şöyle dedi:

“Eğer Saygıdeğer Efendimiz uygun görürse, ben gideceğim, lordum. Bu yöreleri tanıyorum. Daha zorlu bölgelerden defalarca geçtim. Bir başkasının başaramayacağı yerde ben sıyrılırım. Dolayısıyla, herkesin çıkarı adına Melbourne’a gitme yetkisini talep ediyorum. Tek bir sözcük ikinci kaptanınız nezdinde benim güvenilirliğimi kanıtlayacaktır ve altı gün içinde *Duncan*’ı Twofold Koyu’na getirmeceğim.”

“Güzel konuştunuz,” cevabını verdi Glenarvan. “Zeki ve cesur birisiniz, Ayrton ve başaracaksınız.”

Deniz onbaşı, bu güç görevi yerine getirmeye elbette diğerlerinden daha uygundu. Herkes bunu anladı ve geri çekildi. John Mangles son bir itirazda bulunarak, Ayrton’un varlığının *Britannia*’nın ya da Harry Grant’in izini bulmak için gerekli olduğunu söyledi. Ama binbaşı yolcuların Ayrton’un dönüşüne kadar Snowy kıyılarında kamp yapacağını, Ayrton olmadan bu önemli araştırmalara girişilmesinin söz konusu olmadığını, dolayısıyla onun yokluğunun hiçbir biçimde kaptanın

aleyhine olmayacağını ileri sürdü.

“O halde, yola çıkın, Ayrton,” dedi Glenarvan. “Acele edin ve Snowy’deki kampımıza Eden yoluyla geri dönün.”

Deniz onbaşısının gözlerinde tatminkâr bir ışık parıldadı. Başını çevirdi, ama çok hızlı çevirmiş olsa da John Mangles bu parıltıyı fark etmişti; John, başka türlü açıklayamasa da içgüdüsel olarak Ayrton’a karşı güvensizliğinin arttığını hissetti.

Deniz onbaşısı yola çıkış hazırlıklarını iki tayfanın yardımıyla yaptı. Tayfalardan biri atıyla, diğeri de yanına alacağı şeylerle ilgileniyordu. O sırada Glenarvan Tom Austin’e verilecek mektubu yazmakla meşgûldü.

Duncan’ın ikinci kaptanına gecikmeden Twofold Koyu’nda hazır bulunma emri veriyordu. Deniz onbaşısını her türlü güvene layık biri olarak salık veriyordu. Tom Austin, kıyıya vardığında, yelkenlideki tayfalardan oluşan bir birliği Ayrton’un emrine vermeliydi...

Glenarvan mektubunun bu bölümüne geldiğinde, onu bakışlarıyla izleyen Mac Nabbs tuhaf bir ses tonuyla Ayrton’un adını nasıl yazdığını sordu.

“Tabii ki telaffuz edildiği gibi, dedi Glenarvan.

“Yanlış,” diye devam etti binbaşı sakince. “Ayrton diye telaffuz ediliyor ama Ben Joyce olarak yazılıyor!”

ALAND ZEALAND

Bu Ben Joyce adının beklenmedik biçimde ortaya çıkışı yıldırım etkisi yaptı. Ayrton aniden doğrulmuştu. Elinde bir tabanca tutuyordu. Bir silah sesi işitildi. Glenarvan bir kurşun yiyerek yere yığıldı. Dışardan tüfek sesleri duyuldu.

İlk tepkileri şaşkınlık olan John Mangles ve tayfalar, Ben Joyce'un üstüne atılmak istediler; ama cüretkâr sabıkalı çoktan yok olmuş ve zamkağacı korusunun kenarında bekleyen çetesinin yanına ulaşmıştı.

Çadır kurşunlara karşı yeterli bir sığınak sağlamıyordu. Geri çekilmek gerekiyordu. Hafifçe yaralanmış olan Glenarvan doğrulmuştu.

"Arabaya! Arabaya!" diye haykırdı John Mangles ve Lady Helena ile Mary Grant'i sürükledi. Bir süre sonra bayanlar arabanın kor-

kuluklarının ardında güvendeydiler.

John, binbaşı, Paganel, tayfalar, karabinalarını kavradılar. Sabıkalılara karşılık verneye hazırdılar. Glenarvan ve Robert bayan yolcuların yanına varmışlardı, Olbinett ise herkesi savunmak için koşturup duruyordu.

Tüm bu olaylar şimşek hızıyla gerçekleşmişti. John Mangles ormanın sınırını dikkatle gözlüyordu. Ben Joyce'un oraya varması üzerine patlamalar aniden durmuştu. Bu tüfek cayırtılarının ardından derin bir sessizlik vardı ortalıkta. Zamkağacı dalları arasında beyaz duman kıvrımları dolanıyordu. Uzun *gastrolobium* kümeleri hareketsizdi. Tüm saldırı işaretleri yok olmuştu.

Binbaşı ve John Mangles yüksek ağaçlara kadar keşfe çıktılar. Alan terk edilmişti. Çok sayıda ayak izi görünüyordu ve toprağın üzerinde yan yana yanmış birkaç kapsül fitili tütüyordu. Binbaşı, ihtiyatlı biri olarak, onları söndürdü, çünkü kuru ağaçlardan oluşan bu ormanda bir kıvılcım, korkunç bir yangın çıkarmaya yeterdi.

"Sabıkalılar ortadan kayboldu, dedi John Mangles.

"Evet," cevabını verdi binbaşı, "bu ortadan

kaybolma beni endişelendiriyor. Onlarla yüz yüze gelmeyi tercih ederdim. Çayırların altındaki yilandansa düzlükteki kaplan tercih edilir. Arabanın etrafındaki çalılıkları kolaçan edelim.”

Binbaşı ile John çevredeki kırlık alanda dolaştılar. Ormanın sınırından Snowy kıyılarına kadar tek bir sabıkaliya rastlamadılar. Ben Joyce’un çetesi kötü niyetli bir kuş sürüsü gibi havalanmıştı sanki. Bu ortadan kaybolma, tam bir güvenlik duygusu yaratamayacak kadar tuhaftı. Bu nedenle, tetikte olmaya karar verdiler. Çamura saplamış gerçek bir kale olan araba kampın üssü oldu ve saat başı nöbet değiştiren iki adam, gözcülük görevini üstlendi.

Lady Helena ve Mary Grant’in ilk işleri Glenarvan’ın yarasına pansuman yapmak olmuştu. Kocası Ben Joyce’un kurşunuyla düştüğünde korku içindeki Lady Helena ona doğru koşmuştu. Sonra, acısına hâkim olan bu cesur kadın Glenarvan’ı arabaya taşımıştı. Orada yaralının omzu açılmış ve binbaşı, etleri parçalayan kurşunun içerde hiçbir hasara yol açmadığını saptamıştı. Görüldüğü kadarıyla ne kemik ne de kaslar etkilenmişti. Yara çok kanıyordu ama Glenarvan, parmaklarını kımıl-

datarak, yediğı kurşunun sonuçları hakkında dostlarını rahatlatdı. Pansumanı yapıldıktan sonra artık kendisiyle ilgilenilmesini istemedi ve durum hakkında yorum yapmaya gelmişti sıra.

Dışarda nöbet tutan Mulrady ve Wilson hariç tüm yolcular, arabanın içine iyi kötü yerleşmişlerdi. Binbaşı konuşmaya davet edildi.

Binbaşı hikâyesine başlamadan önce, Lady Helena'yı bilmediğı şeylerden haberdar etti, yani Perth'ten bir mahkûm çetesinin kaçtığını, Victoria topraklarında onlara rastlandığını, demiryolu felaketinde onların parmağı olduğunu anlattı. Seymour'dan satın aldıkları *Australian and New-Zealand Gazette*'in sayısını eline verdi ve polisin, korkunç bir haydut olan, on sekiz aydır işlediğı suçlarla kötü bir üne kavuşmuş bu Ben Joyce'un kellesine ödül koymuş olduğunu ekledi.

Peki ama Mac Nabbs bu deniz onbaşı Ayrton'un Ben Joyce olduğunu 'nasıl anlamıştı? Herkesin aydınlanmasını istediğı sır buydu ve binbaşı açıkladı.

Mac Nabbs, karşılaştığı andan itibaren, içgüdüleriyle Ayrton'dan kuşkulanıyordu. Ne-

redeyse hiç anlamı olmayan iki ya da üç olay, deniz onbaşısı ile Wimmera Nehri'ndeki nalbant arasındaki bakışmalar, Ayrton'un şehir ve kasabalardan geçme konusundaki tereddüdü, Duncan'ın sahile çağrılmasındaki ısrarı, ona emanet edilen hayvanların tuhaf biçimde ölümü, nihayet davranışlarındaki içtenlik eksikliği, yavaş yavaş bir araya getirilen tüm bu ayrıntılar binbaşının kuşkusunu uyandırmıştı.

Bununla birlikte, önceki gece meydana gelen olaylar olmadan doğrudan bir suçlamada bulunamazdı.

Mac Nabbs, ağaççık kümeleri arasına sızarak, kamp yerinin yarım mil uzağında dikkatini çekmiş olan kuşkulu gölgelerin yakınına gelmişti. Fosforlu bitkiler karanlıkta solgun ışıklar saçmaktaydı.

Üç adam toprak üzerindeki izleri, taze ayak izlerini inceliyordu ve Mac Nabbs onlar arasında Black-Point'teki nalbantı tanımıştı. "Onlar, diyordu içlerinden biri. –Evet, diyor-du bir diğeri, işte nallardaki yonca işareti. –Wimmera'dan beri hep aynı. –Bütün atlar öldü. –Zehir uzakta değil. –İşte tüm bir süvari birliğini darmadağın edecek şey Yararlı bir bitki şu *gastrolobium*!"

“Sonra sustular,” diye ekledi Mac Nabbs, “ve uzaklaştılar. Yeterince şey öğrenememiştim. Onları izledim. Bir süre sonra konuşmalar tekrar başladı: ‘Yetenekli biri şu Ben Joyce,’ dedi nalbant, ‘uyduruk deniz kazasıyla, tam bir deniz onbaşı! Eğer projesi başarılı olursa, şans bizden yana demektir! Şeytan gibi adam şu Ayrton! –Ben Joyce de ona, adını hak etti çünkü!’ O sırada, bu namussuzlar zamkağacı korusunu terk ediyorlardı. Öğrenmek istediğim şeyi öğrenmiştim ve kamp yerine geri döndüm. Artık şuna emindim ki, Paganel’in hoşuna gitmese de, Avustralya’ya gelen tüm sabıkalılar ahlaklı insanlara dönüşmüyorlar!”

Binbaşı sustu. Arkadaşları, sessizce düşünüyorlardı.

“Demek ki,” dedi Glenarvan, öfkeden beti benzi atmıştı, “Ayrton bizi buraya kadar soy-mak ve öldürmek için sürükledi!”

“Evet,” dedi binbaşı.

“Ve Wimmera’dan bu yana çetesi bizi takip edip gözetleyerek, uygun bir fırsat mı kolluyordu dersiniz?”

“Evet.”

“Ama bu sefil, *Britannia*’nın bir tayfası değildi o halde. Ayrton adını ve mürettebat kim-

liğini çalmıştı, öyle mi?”

Bakışlar Mac Nabbs’a yöneldi. O da bu soruları kendi kendisine soruyor olmalıydı.

“İşte,” diye cevap verdi her zamanki sakin ses tonuyla, “bu karanlık durumdan çıkartılabilecek kesin sonuçlar şunlardır. Bence, bu adamın adı gerçekten Ayrton. Ben Joyce onun takma adı. Harry Grant’i tanıdığına ve *Britannia*’nın güvertesinde deniz onbaşı olarak görev yaptığına kuşku yok. Ayrton’un bize verdiği kesin ayrıntıların kanıtladığı bu olgular, sabıkalıların size aktardığım sözleriyle de doğrulanmaktadır. Dolayısıyla, boş varsayımlarla oyalanmayalım ve Ben Joyce’un Ayrton olduğuna kesin gözüyle bakalım, tıpkı Ayrton’un da Ben Joyce olması gibi; yani *Britannia*’nın bir tayfası bir sabıkalılar çetesinin başı olmuştur.”

Mac Nabbs’ın açıklamaları tartışmasız kabul edildi.

“Şimdi,” dedi Glenarvan, “Harry Grant’in deniz onbaşıasının niçin Avustralya’da bulunduğunu bana söyleyebilir misiniz?”

“Niçin mi? Bilmiyorum, cevabını verdi Mac Nabbs, “polis de bu konuda benden daha fazla bir şey bilmediğini açıkladı. Niçin? Bunu söylememe imkân yok. İlerde açıklığa

kavuşacak bir sır var ortada.”

“Hatta polis Ayrton’la Ben Joyce’un aynı kişi olduğunu bile bilmiyor,” dedi John Mangles.

“Haklısınız, John,” cevabını verdi binbaşı, “ve böyle bir özellik onların araştırmalarına ışık tutabilir.”

“O halde,” dedi Lady Helena, “bu bedbaht, Paddy O’Moore’un çiftliğine suç işlemek amacıyla mı sızdı sizce?”

“Hiç kuşku yok,” cevabını verdi Mac Nabbs. “Uygun bir fırsat çıktığında İrlanda’ya karşı bir kötülük tezgâhlıyordu. Tesadüf karşısına bizi çıkardı. Glenarvan’ın anlattıklarını, deniz kazasının hikâyesini dinledi ve cüretkâr biri olduğundan bundan yararlanmaya karar verdi hemen. Sefer kararlaştırıldı. Wimmera’da, adamlarından biriyle yani, Black-Point’teki nalbantla ilişkiye geçti ve geçtiğimiz yollarda görülebilir izler bıraktı. Çetesi bizi izledi. Zehirli bir bitki sayesinde atlarımızı ve öküzlerimizi birer birer öldürdü. Sonra, vakit geldiğinde, bizi Snowy bataklarna soktu ve emrindeki sabıkalılar çetesine teslim etti.”

Ben Joyce üzerine her şey söylenmişti. Binbaşı Ben Joyce’un geçmişini yeniden canlan-

dırmış ve sefil adamın gerçeği yani cüretkâr ve korkunç bir katil olduğu gün gibi ortaya çıkmıştı. Açıkça kanıtlanmış olan niyetleri karşısında Glenarvan'ın son derece uyanık olması gerekiyordu. Neyse ki, hain yerine maskesi düşmüş haydut daha az kokutucuydu.

Ama açıkça gözler önüne serilmiş bu durumdan ciddi bir sonuç ortaya çıkıyordu. Henüz kimse bunu düşünmemişti. Yalnızca Mary Grant, tüm bu geçmişi tartışmayı bir yana bırakarak geleceğe bakıyordu. John Mangles onun ne kadar solgun ve ümitsiz olduğunu görünce, aklından geçenleri hemen anladı.

“Miss Mary! Miss Mary!” diye haykırdı, “ağlıyorsunuz!”

“Ağlıyor musun, küçüğüm?” dedi Lady Helena.

“Babam! Bayan, babam!” diye cevap verdi genç kız.

Sözlerine devam edemedi. Ama herkes birdenbire durumu kavradı. Miss Mary'nin acısını, gözlerinden niçin yaşlar boşandığını, yüreğinde sakladığı babasının adının niçin dudaklarından döküldüğünü anladılar.

Ayrton'un ihanetinin anlaşılması tüm umutları ortadan kaldırıyordu. Sabıkalı adam,

Glenarvan'ı yönlendirmek için, bir deniz kazası uydurmuştu. Mac Nabbs'ın duyduğu konuşmalarında, sabıkalıları bunu açıkça söylemişlerdi. *Britannia* Twofold Koyu'nun kör kayalarına asla çarpmamıştı! Harry Grant Avusturalya kıtasına asla ayak basmamıştı!

İkinci kez, belgenin yanlış yorumu *Britannia*'yı arayanları yanlış yola sürüklemişti!

Hepsi, bu durum ve iki çocuğun acısı karşısında tasalı bir sessizliğe gömüldü. Ümit verici birkaç sözcüğü kim bulabilirdi ki? Robert ablasının kollarında ağlıyordu. Paganel kızgın bir sesle mırıldanıyordu:

“Hay lanet belge! Bir düzine yürekli insanın zekâsını çetin bir sınavdan geçirdiğin için kendinle övünebilirsin!”

Kendi kendine gerçekten sinirlenen saygın coğrafyacı kafasını kırmak istercesine alnına vuruyordu.

Bu sırada Glenarvan, dışarda nöbet tutan Mulrady ve Wilson'un yanına gitti. Orman ile nehrin sınırındaki bu düzlükte derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Hareketsiz iri bulutlar gökkubbede birbirinin üzerine binmişti. Derin bir uyuşukluk içinde gevşemiş bu ortamda, en ufak gürültü bile net bir şekilde du-

yulabilirdi. Ama hiçbir şey işitilmiyordu. Ben Joyce ve çetesi oldukça uzak bir mesafeye çekilmiş olmalıydılar, çünkü ağaçların alçak dallarında cıvıldaşan kuş sürüleri, yeni filizleri sakın sakın koparıp yemekle meşgul birkaç kanguru, kafasını güvenle koca ağaççık kümeleri arasından çıkaran bir “eurus” çifti, bu huzurlu ıssız bölgeleri insan varlığının bozmadığının kanıtıydı.

“Bir saatten beri, diye sordu Glenarvan iki tayfasına, “bir şey görüp işitmediniz değil mi?”

“Hiçbir şey, Saygıdeğer Efendimiz,” cevabını verdi Wilson. “Sabıkalılar buradan millerce uzakta olmalı.

“Bize saldıracak güçte değiller herhalde, diye ekledi Mulrady. “Bu Ben Joyce, Alpler’in eteklerindeki serseriler arasından kendi türünde birkaç haydut toplamak istemiş olmalı.

“Muhtemeldir, Mulrady,” cevabını verdi Glenarvan. “Bu namussuzlar korkak. Bizim silahlı, hem de iyice silahlı olduğumuzu biliyorlar. Belki de saldırılarına başlamak için geceyi bekliyorlar. Günbatımında gözetimi iki katına çıkarmamız gerek. Ah! Bu bataklık düzlüğü bir terk edebilsek ve sahile doğru ilerleyebil-

sek! Ama nehrin kabarmış suları geçmemizi engelliyor. Bizi karşı sahile taşıyacak sala ağırlığınca altın verirdim!”

“Saygıdeğer Efendimiz bize niçin bu salı inşa emri vermiyor?” diye sordu Wilson. “Yeteri kadar ağaç var.”

“Hayır, Wilson, cevabını verdi Glenarvan, “bu Snowy bir nehir değil, aşılmaz bir sel suyu.

O sırada, John Mangles, binbaşı ve Paganel Glenarvan'ın yanına geldiler. Snowy'yi incelemekten dönüyorlardı. Son yağmurlarla kabaran sular, suyun çekilmiş haline göre, bir ayak daha yükselmişti. Amerika'daki çağlayanları aratmayacak bir hızla akıyordu nehir. Derin çukurlar açan binlerce anaforun oluşturduğu bu güröldeyen tabakalar ve bu taşkın çığlar üzerinde yol almak imkânsızdı.

John Mangles geçmenin imkânsız olduğunu bildirdi.

“Ama,” diye ekledi, “hiçbir şey denemeden burada durmak da olmaz. Ayrton'un ihanetinden önce yapmak istediğimiz şeyi yapmak şimdi daha da gerekli.”

“Ne diyorsun John?” diye sordu Glenarvan.

“Acil yardım bulmak gerek, ve madem ki Twofold Koyu’na gidemeyeceğiz, Melbourne’a gitmeliyiz, o halde. Bize bir at kaldı. Saygıdeğer Efendimiz onu bana verirse, lordum, ben Melbourne’a giderim.”

“Ama bu tehlikeli bir teşebbüs, John,” dedi Glenarvan. “Bilmediğimiz bir ülkedeki iki yüz millik bu yolculuğun tehlikeleri bir yana, patikalarda ve anayolda Ben Joyce’un suç ortakları nöbet bekliyor olabilir.”

“Biliyorum lordum, ama bu durumun daha fazla süremeyeceğini de biliyorum. Ayrton Duncan’daki adamları buraya getirmek için sekiz gün istemişti. Ben, Snowy kıyısına geri dönmek için altı gün istiyorum. Saygıdeğer Efendimiz ne emrediyor?”

“Glenarvan görüşünü belirtineden önce,” dedi Paganel, “ben bir gözlemde bulunmalıyım. Melbourne’a gidilsin, evet, ama bu tehlikelere John Mangles’ın maruz kalmasına gelince, buna hayır derim. Duncan’ın kaptanı o, dolayısıyla kendini tehlikeye atmamalı. Onun yerine ben gideceğim.”

“Güzel konuştunuz,” dedi binbaşı. “Ama niçin siz gidiyormuşsunuz, Paganel?”

“Biz burada değil miyiz?” diye haykırdı bir

ağızdan Mulrady ve Wilson.

“Atla iki yüz mil gitmekten çekindiğimi mi sanıyorsunuz?” karşılığını verdi Mac Nabbs.

“Dostlarım,” dedi Glenarvan, “eğer içimizden birinin Melbourne’a gitmesi gerekiyorsa buna kurayla karar verilmeli. Paganel, adlarımızı yazın...”

“Sizinkini değil, en azından, lordum,” dedi John Mangles.

“Niçin?” diye sordu Glenarvan.

“Sizi, Lady Helena’dan ayırmak öyle mi! Üstelik henüz yaranız bile kapanmadı.”

“Glenarvan, dedi Paganel, “siz kafileden ayrılamazsınız.”

“Hayır,” dedi binbaşı. “Sizin yeriniz burasıdır, Edward, ayrılamazsınız.”

“Tehlikeler söz konusu,” dedi Glenarvan, “ve ben de payımı başkalarına bırakamam. Yazın, Paganel. Benim adım da arkadaşlarımla adları arasında olmalı ve Tanrı’dan dileğim ilk önce bu adın çıkmasıdır!”

Bu isteğe boyun eğdiler. Glenarvan’ın adı da diğer adların yanına kondu. Kura çekildi ve kader tercihini Mulrady’den yana kullandı. Cesur tayfa sevinç çığlığı attı.

“Lordum, yola çıkmaya hazırım,” dedi.

Glenarvan Mulrady'nin elini sıktı. Sonra, arabaya döndü ve kampın korunmasını binbaşıyla John Mangles'a bıraktı.

Lady Helena, Melbourne'a bir haberci gönderme kararından ve kuranın sonucundan hemen haberdar olmuştu. Mulrady'ye, bu cesur gemicinin yüreğine işleyen sözler söyledi. Onun cesur, zeki, güçlü, her yorgunluğun üstesinden gelen biri olduğu biliniyordu, kurada ondan daha iyisi çıkamazdı.

Mulrady'nin saat sekizde, akşamın kısa süren alacakaranlığının ardından yola çıkması kararlaştırıldı. Wilson atı hazırlamakla görevlendirildi. Sol ayağında taşıdığı alameti farikası olan demiri çıkarma ve onun yerine geceleyin ölmüş atlardan birinin nalını takma fikri geldi aklına. Sabıkalılar Mulrady'nin izini tanıyamayacaklar, atlı olmadıklarından da onu izleyemeyeceklerdi.

Wilson bu ayrıntılarla uğraşırken, Glenarvan Tom Austin'e verilecek mektubu hazırladı; ama yaralı kolu onu rahatsız ediyordu ve kendi adına yazması için Paganel'i görevlendirdi. Sabit fikirli bilgin etrafında olup bitene yabancı gibiydi. Şunu söylemek gerekir ki, Paganel, bu sinir bozucu maceraların art arda

gelişi içinde, yalnızca yanlış yorumlanmış belgeyi düşünüyordu. Yeni bir anlam çıkarabilmek için sözcükleri evirip çeviriyordu, yorumun dipsiz derinliklerine gömülmüş kalmıştı.

Bu nedenle Glenarvan'ın ricasını işitmedi ve Glenarvan da tekrar tekrar seslenmek zorunda kaldı.

“Çok iyi,” dedi Paganel, “hazırım!”

Paganel, bir yandan konuşurken, bir yandan da mekanik bir şekilde defterini hazırlıyordu. Beyaz bir sayfa yırttı, sonra, kurşun kalem eline alarak yazmaya koyuldu. Glenarvan şu emirleri yazdırmaya başladı:

“Tom Austin'e emirdir; gecikmeden denize açılacak ve *Duncan*'ı...”

Paganel bu son sözcüğü bitirmişti ki, gözleri, tesadüfen, *Australian and New-Zealand*'ın yerde duran sayısına yöneldi. Katlanmış gazeteden başlığının yalnızca son iki hecesi görünüyordu. Paganel'in elindeki kalem durdu ve Paganel Glenarvan'ı, mektubunu, yazdırdıklarını tamamen unutmuş gibiydi.

“Ne oldu Paganel?” dedi Glenarvan.

“Ah!” dedi coğrafyacı, bir çığlık atarak.

“Neyiniz var?” diye sordu binbaşı.

“Hiç! Hiç!” diye cevap verdi Paganel.

Sonra, alçak sesle tekrarladı: “*Aland! Aland! Aland!*”

Ayağa kalkmış, gazeteyi eline almıştı. Elinde sallıyor, ağzından çıkmak üzere olan sözcükleri engellemeye çalışıyordu.

Lady Helena, Mary, Robert, Glenarvan bu tuhaf heyecandan bir şey anlamayarak ona bakıyorlardı.

Paganel, ani bir çılgınlığın esiri olmuş birine benziyordu. Ama bu aşırı heyecan hali fazla sürmedi. Yavaş yavaş sakinleşti; bakışlarında parıldayan sevinç söndü; yerine geri döndü ve sakin bir sesle, “Ne zaman isterseniz, lordum, emrinize amadeyim, dedi.

Glenarvan mektubunu yazdırmaya yeniden başladı. Tam olarak şu ifadeyle kaleme alınmıştı:

“Tom Austin’e emirdir: gecikmeden denize açılacak ve *Duncan*’ı 37° enlemi boyunca Avustralya’nın doğu kıyısına getireceksiniz...”

“Avustralya’nın mı?” dedi Paganel. “Ah! Evet! Avustralya’nın!”

Sonra, mektubu bitirdi ve Glenarvan’a imzalaması için sundu. Henüz kapanmamış yarısı rahatsızlık veren Glenarvan, bu formaliteyi iyi kötü yerine getirdi. Mektup kapatıldı ve

mühürlendi. Paganel, heyecandan hâlâ titreyen eliyle, şu adresi yazdı:

Tom Austin,
Duncan yatı ikinci kaptanı.
Melbourne.

Sonra, arabadan indi, el kol hareketleri yapıyor ve şu anlaşılmaz sözleri tekrarlıyordu:

“Aland! Aland! Zealand!”

DÖRT GÜNLÜK SIKINTI

Günün geri kalanı olaysız geçti. Mulrady'nin yola çıkması için gerekli tüm hazırlıklar sonunda tamamlanmıştı. Cesur tayfa, Saygıdeğer Efendisine bu fedakârlık kanıtını sunmaktan mutluydu.

Paganel soğukkanlılığına ve alışılmış davranışlarına kavuşmuştu. Bakışlarında hâlâ canlı bir kaygı okunuyordu, ama bu kaygıyı saklı tutmaya kararlı gözüküyordu. Böyle davranmak için kuşkusuz güçlü nedenleri vardı. Binbaşı, onun kendisiyle mücadele eden biri gibi şu sözleri tekrarladığını işitmişti:

“Hayır! Hayır! Bana inanmayacaklar! Neye yarar ki zaten? Artık çok geç!”

Bu karar alınca, Mulrady'ye, Melbourne yolunda ona gerekecek bilgileri vermekle uğraştı ve haritayı gözünün önüne sererek izleyeceği yolu gösterdi. Tüm “track”lar, yani

çayır patikaları Luknow yoluna çıkıyordu. Bu yol, sahile kadar güneye doğru indikten sonra, ani bir dönemeçle Melbourne yönüne sapıyordu. Bu yoldan ayrılmamak ve pek az bilinen bir ülkede kestirme yol aramamak gerekiyordu. Dolayısıyla pek basit bir işti. Mulrady'nin yolunu şaşırtmasına imkân yoktu.

Tehlikelere gelince, Ben Joyce ve çetesinin pusuya yatmış oldukları sanılan kamp yerinin birkaç mil ötesinden itibaren tehlike söz konusu değildi. Burayı geçtikten sonra, Mulrady sabıkalılarla arayı hızla açar ve önemli görevini başarıyla tamamlamak üzere yoluna devam ederdi.

Saat altıda, hep beraber yemek yendi. Sağanak halinde bir yağmur yağıyordu. Çadır yeterli bir barınak oluşturamadığından herkes arabaya sığınmaya çalışmıştı. Hem zaten burası güvenli bir sığınaktı. Balçık nedeniyle iyice gömülmüş olduğu toprağa, temelleri üzerindeki bir kale gibi yapışmıştı. Cephane, yedi karabina ve yedi tabancadan ibaretti ve kuşatma karşısında uzun süre direnmeye yeterdi, çünkü ne cephane ne de erzak eksikti. Üstelik altı günden önce de *Duncan Twofold Koyu*'na girmiş olacaktı. Yirmi dört saat sonra, müret-

tebatı Snowy'nin karşı yakasına varacak ve geçmenin hâlâ imkânsız olması halinde, en azından sabıkalılar kendilerinden üstün güçler karşısında geri çekilmek zorunda kalacaklardı. Ama, öncelikle, Mulrady'nin tehlikeli girişiminde başarılı olması gerekiyordu.

Saat sekizde, hava iyice karardı. Yola çıkma anı gelmişti. Mulrady için hazırlanmış at getirildi. Aşırı tedbirli davranarak çarşafıya sarılmış olan ayakları toprak üzerinde hiç gürültü çıkarmıyordu. Hayvan yorgun görünüyordu ve bununla beraber, herkesin selameti hayvanın bacaklarının sağlamlığına ve gücüne bağlıydı. Binbaşı Mulrady'ye, sabıkalıların kendisine erişemeyeceği andan itibaren atını hızlı sürmemesini öğütledi. Yanın günlük bir gecikme pahasına da olsa güvenli yolculuk tercih edilmeliydi.

John Mangles tayfasına, büyük bir özenle doldurduğu bir tabanca verdi. Titremeyen bir adamın elindeki böyle bir silahtan çekinmek gerekliydi, çünkü birkaç saniye içinde patlayan altı kurşun haydutların kestiği bir yolu kolaylıkla temizlerdi.

Mulrady eyere oturdu.

"İşte Tom Austin'e vereceğin mektup," de-

di Glenarvan. “Bir saat bile kaybetmesin! Twofold Koyu’na doğru yola çıksın ve eğer bizi orada bulamazsa, eğer biz Snowy’yi geçememişsek, gecikmeden bizim yanımıza gelsin! Artık gidebilirsin cesur tayfam, Tanrı seni korusun!”

Glenarvan, Lady Helena, Mary Grant, hepsi Mulrady’nin elini sıktılar. Karanlık ve yağmurlu bir gecede, tehlikelerle dolu bir yolda, bir çölün meçhul sonsuzluklarına doğru ilerlemek, tayfanınki kadar sağlam olmayan bir yüreği etkilerdi.

“Elveda lordum,” dedi sakın bir sesle, ve bir süre sonra korunun sınırı boyunca uzanan bir patikada gözden kayboldu.

O sırada, bora iyice şiddetlenmişti. Okalip-tüslerin yüksek dalları karanlıkta boğuk bir sesle takırdamaktaydı. Bu kuru dalların su içinde kalmış toprağa düştüğü duyulabiliyordu. Özsuyunu tüketmiş ama o zamana kadar ayakta kalmış birkaç ağaç bu korkunç fırtına sırasında devrildi. Çatırdayan ağaçlar arasında rüzgâr uğulduyor ve uğursuz iniltileri Snowy’nin gürültüsüne karışıyordu. Rüzgârın doğuya doğru sürdüğü alçaktaki iri bulutlar, parça parça buhar kümeleri halinde, yeri sü-

pürmekteydiler. İç karartıcı bir karanlık gecenin dehşetini iyice artırmaktaydı.

Yolcular, Mulrady'nin yola çıkışının ardından arabanın içine sığındılar. Lady Helena ve Mary Grant, Glenarvan ve Paganel sımsıkı kapatılmış olan birinci bölmedeydiler. İkinci bölmede, Olbinett, Wilson ve Robert kendilerine yeterli bir barınak bulmuşlardı. Binbaşı ve John Mangles dışarda nöbet tutuyorlardı. Gerekli tedbir alınmıştı, çünkü sabıkalıların saldırıya geçmeleri kolay, dolayısıyla mümkündü.

Böylece iki sadık gözcü nöbetlerini tutuyorlar ve gecenin yüzlerine kırbaç gibi çarptığı bu fırtınayı bir filozof edasıyla kabulleniyorlardı. Pusuya uygun karanlıkları gözleriyle delmeye çalışıyorlardı, çünkü fırtınanın gürültüsü, rüzgârın uğultusu, dalların çıtırtısı, ağaç gövdelerinin devrilmesi ve bardaktan boşanırcasına dökülen suların gürlemesi arasında insan kulağının bir şey işitmesine imkân yoktu.

Bununla birlikte, fırtına zaman zaman, kısa süreli de olsa durulmaktaydı. Rüzgâr sanki soluklanmak için susuyordu. Kımıltısız sazlar ve zamkağaçlarının karanlık perdesi ortasında

yalnızca Snowy'nın gürüldemesi işitiliyordu. Bu anlık yatışmalarda sessizlik daha derin gözüktüyordu. Binbaşı ve John Mangles o zaman dikkatle kulak kesilmekteydiler.

Bu soluklanmalardan birinde keskin bir ısıklık onlara kadar ulaştı.

John Mangles hızla binbaşının yanına gitti. "İşittiniz mi?" dedi.

"Evet," dedi Mac Nabbs. "İnsan mı yoksa hayvan mı?"

"İnsan," dedi John Mangles.

Sonra, ikisi birden kulak kabarttılar. Tuhaf ısıklık aniden tekrarlandı ve patlama gibi bir şey ona karşılık verdi, ama bu belli belirsiz bir patlamaydı, çünkü o sırada fırtına yeni bir şiddetle kükremeye başlamıştı. Mac Nabbs ve John Mangles birbirlerini işitemiyorlardı. Arabayı kendilerine siper ettiler.

O sırada, deri perdeler kalktı ve Glenarvan iki arkadaşının yanına geldi. O da onlar gibi bu uğursuz ıslığı ve örtünün ardına dek gelen yankısını işitmişti.

"Nereden geldi?" diye sordu.

"Şuradan," dedi John, Mulrady'nin gittiği karanlık tarafı işaret ederek.

"Ne kadar mesafeden?"

“Rüzgâr vardı,” cevabını verdi John Mangles. “En azından üç mil olmalı.

“Gidelim!” dedi Glenarvan karabinasını omzuna alarak.

“Gitmeyelim!” dedi binbaşı. “Bizi arabadan uzaklaştırmak için bir tuzak bu.”

“Ya Mulrady bu sefillerin kurşunlarına hedef olduysa!” dedi Glenarvan, Mac Nabbs’ın elini tutmuştu.

“Bunu yarın öğreniriz,” cevabını verdi soğukkanlılıkla binbaşı, Glenarvan’ın yararsız bir tedbirsizlik yapmasını engellemeye kesinlikle kararlıydı.

“Kamp yerini terk edemezsiniz, lordum, dedi John, “ben yalnız gideceğim.

“Hayır!” dedi Mac Nabbs kararlı bir tonda. “Bizi tek tek öldürmelerini, gücünüzü eksiltmelerini, bu haydutların insafına terk edilmemizi mi istiyorsunuz? Eğer Mulrady onların kurbanı olduysa, bu, bir ikincisiyle tekrarlanmaması gereken bir felakettir. Mulrady gitti, kader onu seçti. Eğer kader onun yerine beni seçmiş olsaydı, ben de onun gibi giderdim ama ne bir yardım talep eder ne de beklerdim.”

Binbaşı Glenarvan ve John Mangles’ı engel-

lemekte her açıdan haklıydı. Tayfaya kadar ulaşmaya çalışmak, bu karanlık gecede herhangi bir koruluğa saklanmış sabıkalıların önüne çıkmak anlamsız ve yararsızdı. Glenarvan'ın küçük kafilesinde daha fazla feda edilecek insan yoktu.

Bununla birlikte, Glenarvan bu gerekçelere kulak asacak gibi gözüküyordu. Eli durmadan karabinasına gidiyordu. Arabanın etrafında gidip geliyordu. En ufak gürültüye kulak kabartmaktaydı. Bu uğursuz karanlığı gözleriyle delmeye çalışıyordu. Adamlarından birinin ölümcül bir darbe aldığı, yardıma muhtaç bir halde olduğu, kendisini uğruna feda ettiği kişileri boş yere çağırdığı düşüncesi onu yiyip bitirmekteydi. Mac Nabbs onu engellemeyi başarıp başaramayacağını, yüreğinin peşinden giden Glenarvan'ın kendini Ben Joyce'un kurşunlarına hedef edip etmeyeceğini bilmiyordu.

“Edward,” dedi, “sakin olun. Bir dosta kulak verin. Lady Helena'yı, Mary Grant'i, geride kalan herkesi düşünün! Ayrıca, nereye gitmek istiyorsunuz? Mulrady'yi nerede bulacaksınız? Buradan iki mil uzakta saldırıya uğradı! Hangi yoldan? Hangi patikadan gideceksiniz?...

O sırada, sanki binbaşuya cevap verilircesine, ümitsiz bir çığlık işitildi.

“Dinleyin!” dedi Glenarvan.

Bu çığlık, silahın patladığı yerden, en azından çeyrek mil öteden geliyordu. Glenarvan, Mac Nabbs'ı iterek, patikaya atılmıştı ki, arabadan üç yüz adım öteden şu sözler işitildi:

“İmdat! İmdat!”

Acılı ve ümitsiz bir sestti bu. John Mangles ve binbaşı o yöne doğru atıldılar.

Bir an sonra, koruluk boyunca sürünen ve acı acı inleyen bir insan karaltısı fark ettiler.

Mulrady oradaydı, yaralıydı, can çekişiyordu. Arkadaşları onu yerden kaldırdıklarında ellerinin kandan sıırılsıklam olduğunu hissettiler.

Yağmur şiddetleniyordu ve rüzgâr “ölü ağaç” dallarından kopup geliyordu. Bora tüm hızıyla sürerken Glenarvan, binbaşı ve John Mangles Mulrady'yi taşıdılar.

Onların gelmesi üzerine herkes ayağa kalktı. Paganel, Robert, Wilson, Olbinett arabadan çıktılar ve Lady Helena kendi bölmesini zavalı Mulrady'ye bıraktı. Binbaşı tayfanın kan ve yağmur suları sızan ceketini çıkardı. Yarasını açtı. Bedbaht tayfa sağ yanından bir hançer

darbesi yemişti.

Mac Nabbs ustaca pansuman yaptı. Silah hayati organlarına isabet etmiş miydi, bunu söylemek güçtü. Kıpırmızı ve kesik kesik bir kan akıyordu; yaralının solgun hali, güçsüzlüğü ciddi bir yarası olduğunu kanıtlıyordu. Binbaşı, temiz suyla önceden yıkadığı yaranın üstüne kalın bir kavi tampon olarak yerleştirdi, sonra da bir bandajla tutturulan kumaş şeritleriyle yarayı sardı. Kan kaybını engellemeyi başarmıştı. Mulrady yaralı olmayan tarafı üzerine yatırıldı, başı ve göğsü yükseltildi ve Lady Helena birkaç damla su içirdi.

Çeyrek saat sonra, o zamana kadar hareketsiz yatan yaralı kımıldadı. Gözleri aralandı. Dudaklarından kesik kesik sözcükler çıktı ve binbaşı, kulağını yaklaştırdığında şunları tekrarladığını işitti:

“Lordum... mektup... Ben Joyce...”

Binbaşı bu sözcükleri tekrarladı ve arkadaşlarına baktı. Mulrady ne demek istiyordu? Ben Joyce mu saldırmıştı tayfaya, ama niçin? Yalnızca onu durdurmak, *Duncan*'a varmasını engellemek amacıyla değil miydi yoksa? Bu mektup...

Glenarvan Mulrady'nin ceplerini karıştırdı.

Tom Austin'e hitaben yazılmış mektup yoktu!

Gece endişeler ve sıkıntılar içinde geçti. Yaralının her an öleceğinden endişe edildi. Yüksek ateş tüm vücudunu kavurmaktaydı. Lady Helena, Mary Grant, bu iki sadık hemşire, başından ayrılmadılar. Hiçbir hasta bunca iyi bakım görmemiş, daha merhametli ellere emanet edilmemişti.

Gün doğdu. Yağmur kesilmişti. Gökyüzünde hâlâ iri bulutlar geziniyordu. Yerler dal parçalarıyla doluydu. Sellerin ıslattığı balçık artık gevşemişti. Arabanın yanına varmak oldukça güç gözükse de daha derine batmasına imkân yoktu.

John Mangles, Paganel ve Glenarvan gün doğar doğmaz kamp yerinin etrafında keşif yapmaya çıktılar. Hâlâ kan lekeleriyle dolu patikada ilerlediler. Ne Ben Joyce'un ne de çetesinin izine rastladılar. Saldırının olduğu yere kadar gittiler. Orada yerde iki ceset yatıyordu, Mulrady'nin kurşunlarıyla vurulmuşlardı. Biri Black-Point'li nalbantın cesediydi. Ölümün bozduğu yüzü korkunçtu.

Glenarvan araştırmalarını daha öteye götürmedi. Temkinlilik gereği daha fazla uzaklaşmamalıydı. Durumun ciddiyetinden iyice

endişeli bir halde arabaya geri döndü.

“Melbourne’a başka bir haberci göndermeyi düşünemeyiz,” dedi.

“Yine de bu gerekli lordum,” dedi John Mangles, “tayfamin bıraktığı yerden ben devam etmek istiyorum.”

“Hayır, John. Bu iki yüz mil boyunca seni taşıyacak bir atın bile yok!”

Gerçekten de, Mulrady’nin atı, yani kendilerine kalan tek at, ortalıkta görünmüyordu. Katillerin saldırısı sırasında ölmüş müydü? Bu çölde yolunu şaşırmış bir halde, başıboş mu geziyordu? Sabıkalılar mı ele geçirmişti onu?

“Ne olursa olsun,” dedi Glenarvan, “birbirimizden ayrılmayacağız. Sekiz gün, on beş gün, ne kadarsa, Snowy’nin sularının normal düzeyine inmesini bekleyelim. O zaman yavaş yavaş ilerleyerek Twofold Koyu’na varınız ve oradan da *Duncan*’a kıyıya yanaşma emrini daha emin bir yoldan göndeririz.”

“Yapılacak tek şey bu,” dedi Paganel.

“Demek ki, dostlarım” diye devam etti Glenarvan, “birbirimizden ayrılmayacağız. Haydut kaynayan bu çölde yalnız bir insanın başına çok bela gelebilir. Şimdi Tanrı zavallı tayfamızı kurtarsın ve bizi korusun!”

Glenarvan iki açıdan da haklıydı: Öncelikle, tek başına girişilecek her teşebbüsü yasaklamak, sonra da Snowy kıyısında belirecek bir geçidi sabırla beklemek konusunda. Twofold Koyu'na ulaşma imkânı bulabilecekleri Yeni Güney Galler'in ilk sınır şehri olan Delegete'le aralarındaki mesafe aşağı yukarı otuz beş mil-di. Oraya vardıklarında, *Duncan*'la ilgili emir-leri Melbourne'a telgrafla bildirebilirlerdi.

Bunlar akli başında önlemlerdi, ama almakta geç kalınmıştı. Glenarvan Mulrady'yi Luknow yoluna göndermiş olmasaydı, tayfaya saldırılması bir yana, diğer felaketler de önle-nebilirdi!

Kamp yerine geri döndüğünde arkadaşlarını daha rahatlamış buldu. Yeniden ümitlenmiş benziyorlardı.

"İyiye gidiyor! İyiye gidiyor!" diye haykırdı Robert, Lord Glenarvan'ı karşılamaya koşarak.

"Mulrady mi?..."

"Evet! Edward, cevabını verdi Lady Helena. "Tepki gösteriyor. Binbaşının içi daha rahat. Tayfamız yaşayacak."

"Mac Nabbs nerede?" diye sordu Glenarvan.

"Onun yanında. Mulrady kendisinin ya-

nında kalmasını istedi. Onları rahatsız etmeyelim.

Gerçekten de, bir saatten beri yaralı baygınlik halinden çıkmıştı ve ateşi düşmüştü. Ama, hafızası yerine gelen ve konuşabilen Mulrady'nin ilk yaptığı iş Lord Glenarvan'ı ya da onun yokluğunda binbaşığı çağırmak oldu. Onun pek güçsüz olduğunu gören Mac Nabbs konuşmasına izin vermek istemedi. Ama Mulrady öyle ısrarlıydı ki binbaşı kabul etmek zorunda kaldı.

Glenarvan geri döndüğünde birkaç dakikadır konuşuyorlardı. Mac Nabbs'ın anlatacaklarını beklemekten başka çare yoktu.

Bir süre sonra, arabanın perdesi kımıldadı ve binbaşı görüldü. Çadırın kurulmuş olduğu zamkağacının dibindeki dostlarının yanına geldi. Genellikle soğukkanlı olan yüzünden ciddi bir endişe okunuyordu. Lady Helena'ya, genç kıza yönelen bakışlarında acılı bir hüznü vardı.

Glenarvan sorular sordu. İşte binbaşının öğrendiği öz olarak şuydu:

Mulrady kamptan ayrılırken Paganel'in belirttiği patikalardan birine girmişti. Gecenin karanlığının imkân tanıdığı ölçüde acele edi-

yordu. Tahminiine göre yaklaşık iki millik bir mesafeyi geride bırakınıştı ki birçok adam –beş kişi olduklarını sanıyordu– atının başına çullandılar. Hayvan şaha kalktı. Mulrady tabancasını doğrulttu ve ateş etti. Saldırganlardan ikisinin devrildiğini sandı. Patlamanın ışığında Ben Joyce’u tanıdı. Ama hepsi bu. Silahını tamamen boşaltmaya zaman bulamadı. Sağ tarafından şiddetli bir darbe yedi ve yere devrildi.

Bununla birlikte, bilincini henüz yitirmemişti. Katiller öldüğüne inanıyorlardı. Ceplerinin karıştırıldığını hissetti. Sonra, şu lafları işitti: “Mektubu buldum,” dedi sabıkalılardan biri. “Ver!” dedi Ben Joyce, “*Duncan* bizim artık!”

Mac Nabbs’ın hikâyesinin bu bölümünde Glenarvan çılgınlığını engelleyemedi.

Mac Nabbs devam etti:

“ ‘Şimdi, sizler,’ diye devam etti Ben Joyce, ‘atı tutun. İki gün içerisinde *Duncan*’ın güvertesinde olacağım, altı gün sonra da Twofold Koyu’nda. Buluşma yeri orası. Lordun kafilesi hâlâ Snowy bataklarında debeleniyor olacak. Kemple-pier Köprüsü’nden nehri geçin, kıyıya varın ve beni bekleyin. Sizi gemiye sokma

imkânı bulacağım. Mürettebatı denize döktüğümüzde, *Duncan* gibi bir gemiyle, Hint Okyanusu'nun efendisi oluruz.' 'Yaşasın Ben Joyce!' diye haykırdı sabıkalılar. Mulrady'nin atını götürdüler ve Ben Joyce Luknow yolundan dörtünela giderek gözden kayboldu, o sırada çete de güneydoğudan Snowy Nehri'ne gidiyordu. Mulrady, ciddi olarak yaralanmış olmasına rağmen, kamp yerine üç yüz metre kalana kadar sürünecek gücü bulmuş, biz de orada neredeyse ölü bir halde bulduk onu. İşte, dedi Mac Nabbs, Mulrady'nin hikâyesi böyle. Cesur tayfanın konuşmak için niçin bu kadar çabaladığını artık anladınız."

Ortaya çıkan durum Glenarvan'ı ve adamlarını korkuttu.

"Korsanlar! Korsanlar!" diye haykırdı Glenarvan. "Mürettebatım katledilecek! *Duncan*'ım bu haydutların ellerine geçecek öyle mi!"

"Evet! Ben Joyce gemiye baskın yapacak," dedi binbaşı, "o zaman da..."

"O halde, o sefillerden önce sahile varmamız gerek!" dedi Paganel.

"İyi de Snowy'yi nasıl aşacağız?" dedi Wilson.

“Onlar gibi,” cevabını verdi Glenarvan. “Onlar Kemple-pier Köprüsü’nden geçecekler, biz de oradan geçeceğiz.”

“Ama Mulrady, o ne olacak?” diye sordu Lady Helena.

“Taşıyacağız! Nöbetleşe taşınız! Mürettebatımı Ben Joyce’un çetesine savunmasız terk mi edeceğim?”

Snowy’yi Kemple-pier Köprüsü’nden geçme fikri uygulamaya konulabilirdi, ama tehlikeliydi. Sabıkalılar bu noktaya yerleşebilirler ve geçmeyi engelleyebilirlerdi. Yedi kişiye karşı en az otuz kişiydiler! Ama hesap kitap yapmadan, dosdoğru yürünmesi gereken anlar da vardır.

“Lordum,” dedi John Mangles, “son şansımızı tehlikeye atmadan ve bu köprüye doğru gitmeden önce, orada keşfe çıkmak ihtiyatlılık olur. Bunu ben üstlenirim.”

“Ben de size eşlik edeceğim,” dedi Paganel.

Bu öneri kabul edildi, John Mangles ve Paganel yola çıkmak için hemen hazırlandılar. Snowy’ye kadar uzanmaları, Ben Joyce’un sözünü ettiği yere rastlayıncaya dek kıyı boyunca ilerlemeleri ve kıyıda bulunabilecek sabıkalılardan özellikle saklanmaları gerekiyordu.

Yanlarına erzak alan ve iyice silahlanan iki cesur arkadaş yola çıktılar ve çok geçmeden nehrin büyük sazları arasına süzülerek gözden kayboldular.

Bütün gün boyunca onların dönmesi beklendi. Akşam olduğunda henüz dönmemişlerdi. Endişeler giderek arttı.

Nihayet, saat on bire doğru Wilson döndüklerini bildirdi. Paganel ve John Mangles on millik bir yürüyüşün verdiği yorgunlukla bitap düşmüşlerdi.

“Şu köprü! Şu köprü var mı sahiden?” diye sordu Glenarvan, onları karşılamak için fırlayarak.

“Evet! Sarmaşıklardan yapılmış bir köprü,” dedi John Mangles. “Sabıkalılar oradan geçmişler gerçekten de. Ama...”

“Geçtikten sonra yakmışlar!” cevabını verdi Paganel.

EDEN

Ümitsizliğe kapılma zamanı değil, harekete geçme zamanıydı. Kemple-pier Köprüsü yok edilmişti, ne pahasına olursa olsun Snowy'den geçmek ve Twofold Koyu sahillerine Ben Joyce'un çetesinden önce varmak gerekiyordu. Böylece boş sözlerle zaman kaybetmediler ve ertesi gün, 16 Ocak'ta, John Mangles ve Glenarvan geçişi düzenlemek için nehri incelemeye gittiler.

Yağmurlar nedeniyle taşmış ve kabarmış sular alçalmıyordu. Tarifsiz bir şiddetle anaforlar oluşmaktaydı. Bunlarla boğuşmaya çalışmak kendini ölüme atmak olurdu. Glenarvan, kollarını kavuşturmuş, başını eğmiş, hareketsiz duruyordu.

"Yüzerek karşı kıyıya geçmeyi denememi ister misiniz?" dedi John Mangles.

"Hayır! John," dedi Glenarvan, genç adamı

eliyle engelleyerek, "bekleyelim!"

Ve ikisi birlikte kamp yerine geri döndüler. Gün büyük sıkıntılarla geçti. Glenarvan, on kez Snowy'ye gitti geldi. Nehri aşmak için bazı cesurca yöntemleri kafasında evirip çeviriyordu. Ama boşuna. Nehrin iki yakası arasında sel gibi aksaydı lavlar ancak bu kadar aşılmaz olurdu.

Kaybedilen bu uzun saatler boyunca, binbaşının öğütleriyle, Lady Helena Mulrady'ye özel bir ihtimam gösteriyordu. Tayfa yaşama geri döndüğünü hissediyordu. Mac Nabbs hiçbir hayati organın tahrip olmadığını rahatlıkla söyleyebiliyordu artık. Hastanın güçsüzlüğü kan kaybından ileri geliyordu belli ki. Yarası kapatılmış ve kan kaybı dindirilmiş olduğundan, tamamen iyileşmesi için yalnızca zaman ve istirahat gerekiyordu. Lady Helena onun arabanın ön bölmesine alınmasını istedi. Mulrady kendini utanç içinde hissediyordu. En büyük kaygısı, durumunun Glenarvan'ı geciktirebileceğiydi ve eğer Snowy'den geçiş mümkün olursa onu kamp yerinde Wilson'un korumasında bırakacaklarına söz vermek gerekti.

Ne yazık ki, bu geçiş ne o gün mümkün

olabildi ne de ertesi gün, 17 Ocak'ta. Bu şekilde engellenmiş olduklarını görmek Glenarvan'ı ümitsizliğe düşürüyordu. Lady Helena ve binbaşı boş yere onu sakinleştirmeye, sabırlı olmaya davet ediyorlardı. Belki de o anda Ben Joyce yatın güvertesine çıkarken sabırlı olmak ha! *Duncan* palamarlarını çözerken, o uğursuz sahile varmak için tam istim yol alırken ve her geçen saat onu oraya yaklaştıırken sabırlı olmak!

John Mangles, Glenarvan'ın tüm sıkıntılarını yüreğinde hissediyordu. Böylece, engeli ne pahasına olursa olsun aşmak amacıyla, zamkağacı kabuklarından uzun parçalarla Avustralya tarzı bir kano yaptı. Çok hafif olan bu tabakalar ağaçtan çubuklarla tutturulmuş ve oldukça dayanıksız bir sandal meydana gelmişti.

18 Ocak günü kaptan ve tayfa bu dayanıksız kanoyu denediler. Uсталık, güç, yetenek ve cesaret adına ne gerekiyorsa yaptılar. Ama akıntının içine girer girmez alabora oldular. Bu cesur deneyimi az kalsın hayatlarıyla ödeyeceklerdi. Anaforda sürüklenen sandal kayboldu. John Mangles ve Wilson, yağmurların ve eriyen karların kabarttığı, genişliği bir mil

olan bu nehirde on kulaç bile ilerleyememişlerdi.

19 ve 20 Ocak günleri de böyle geçip gitti. Binbaşı ve Glenarvan Snowy boyunca beş mil ilerlediler ama tek bir uygun geçit bulamadılar. Her yerde sular aynı taşkınlıkta, akıntı her yerde aynı hızdaydı. Avustralya Alpleri'nin tüm güney yamacı sularının hepsini bu tek nehir yatağına boşaltıyordu.

Duncan'ı kurtarma umûdundan vazgeçmek gerekiyordu. Ben Joyce'un yola çıkışından bu yana beş gün geçmişti. Şu anda yat sahilde ve sabıkalıların ellerinde olmalıydı!

Yine de bu durumun böyle sürmesi imkânsızdı. Mevsimsel su kabarmaları hızla yok olur, özellikle de şiddetleri nedeniyle. Gerçekten de, Paganel 21'i sabahı su seviyesinin düşmeye başladığını fark etti. Gözlemlerinin sonuçlarını Glenarvan'a aktardı.

"Eh! Artık ne önemi var?" cevabını verdi Glenarvan, "çok geç!"

"Kamp yerinde daha fazla kalmamız için bir neden değil," karşılığını verdi binbaşı.

"Gerçekten de," cevabını verdi John Mangles. "Yarın belki de nehri geçmek mümkün olur."

“Bu benim bahtsız mürettebatımı kurtarır mı?” diye haykırdı Glenarvan.

“Saygıdeğer Efendimiz beni dinleyin lütfen,” dedi John Mangles. “Tom Austin’i tanıyırım ben. Sizin emirlerinizi yerine getirir ve yola çıkması mümkün olduğunda yola çıkar. Ama *Duncan*’ın hazır olduğunu, hasarlarının Ben Joyce Melbourne’a varmadan tamir edildiğini kim ileri sürebilir ki? Ya yat denize açılmamışsa, ya bir gün, iki gün gecikmişse!”

“Haklısın, John!” dedi Glenarvan. “Two-fold Koyu’na gitmemiz gerek. Delegete’den yalnızca otuz beş mil uzaktayız!”

“Evet,” dedi Paganel, “o şehirde hızlı ulaşım araçları buluruz. Bir felaketi önlemek için tam zamanında varmayacağımızı kim söyleyebilir?”

“Yola çıkalım!” diye haykırdı Glenarvan.

John Mangles ve Wilson büyük bir sandal inşa etmeye giriştiler hemen. Ağaç kabuklarından oluşma parçaların şiddetli sellere direnemeyeceğini tecrübeyle görmüşlerdi. John zamkağacı gövdelerini kesti, kaba ama sağlam bir sal yaptı. Bu iş uzun sürdü ve gün bittiğinde araç hâlâ tamamlanmamıştı. Ancak ertesi gün bitirildi.

O gün Snowy'nin suları hissedilebilir biçimde inmişti. Taşkın yeniden nehir halini alıyordu, ama hâlâ hızla akıyordu elbette. Bununla birlikte John yanlamasına ilerleyerek ve nehre az çok hâkim olarak karşı sahile varmayı umuyordu.

Öğleyin, saat yarısında, iki günlük bir yolculuk için herkesin yanında götürebileceği kadar erzak sala yüklenmişti. Geri kalanlar araba ve çadırla birlikte bırakıldı. Mulrady taşınabilecek kadar iyileşmişti; durumu hızla düzeliyordu.

Saat birde herkes, hâlâ kıyıya bağlı olan salda yerini almıştı. John Mangles, sancak tarafına yerleştirdiği Wilson'a aracı akıntıya karşı koruyabilmek ve sürüklenmesini aza indirmek için gerekli bir tür kürek vermişti. Kendisi de arkada ayakta duruyor, kaba bir boyana küreğiyle sandalı idare etmeyi hesaplıyordu. Lady Helena ve Mary Grant salın ortasında, Mulrady'nin yanındaydılar. Glenarvan, binbaşı, Paganel ve Robert, yardıma hazır bir durumda, onların etrafını almışlardı.

"Hazır mıyız, Wilson?" diye sordu John Mangles tayfasına.

"Evet, kaptan," cevabını verdi Wilson, kü-

reğini sıkı sıkı tutmuştu.

“Dikkat, akıntıya karşı bizi koru.”

John Mangles salı çözdü ve iterek Snowy'nin sularına bıraktı. On beş tuaz kadar her şey yolunda gitti. Wilson sürüklenmeye karşı direniyordu. Ama bir süre sonra araç anafora kapıldı ve kendi etrafında dönmeye başladı, ne kürek ne de boyana küreği salın düz gitmesini sağlayabiliyordu. Wilson ve John Mangles, tüm çabalarına rağmen, bir süre sonra kendilerini tam ters konumda buldular, küreklerini hareket ettirmeleri imkânsızdı.

Yazgıya boyun eğmek gerekiyordu. Salın kendi etrafındaki bu dönme hareketini önleyecek hiçbir yol yoktu. Baş döndürücü bir hızla dönüyor ve sürükleniyordu. John Mangles, ayakta, yüzü solgun, dişleri sıkılı, anafor halindeki sulara bakmaktaydı.

Bununla birlikte, sal Snoywy'nin ortasına gelmişti. Yola çıkış noktasının yarım mil ilerisinde bulunuyordu. Orada akıntı son derece güçlüydü ve anaforlara çarptığında salın dengesi bozuluyordu.

John ve Wilson küreklerine sarılarak, salı yan doğrultuda götürmeyi başardılar. Manev-

raları sayesinde sol kıyıya biraz daha yaklaşıldılar. Kıydan elli tuaz kadar uzaktaydılar ki, Wilson'un küreği kırıldı. Desteksiz kalan sal sürüklendi. John kendi küreğini kırma pa-hasına direnmek istedi. Wilson, elleri kan içinde, onun yardımına koştu.

Nihayet, başardılar ve sal yarın saatten uzun süren bir yolculuğun ardından sahilin dik bayırına çarptı. Çarpma şiddetli oldu. Ağaç gövdeleri birbirinden ayrıldı, halatlar parçalandı, su köpürerek içeri sızdı. Yolcular, sarkan çalılıklara tutunacak zamanı ancak bulabildiler. Mulrady'yi ve üstleri başları ıslanmış iki kadını çektiler. Kısacası, herkes kurtulmuştu, ama sala yüklenmiş olan erzakların büyük bölümü ve silahlar, binbaşının karabinası hariç, salın kalıntılarıyla birlikte akıntıya kapılıp gitmişti.

Nehir aşılmıştı. Küçük kabile, Victoria sınırının bu meçhul çöllerinin ortasında, Delege-te'e otuz beş mil uzakta, neredeyse hiçbir şeyleri olmadan kalakalmışlardı. Orada ne kolona ne de *squatter*'a rastlamak mümkündür, çünkü bölge meskûn bir yer değildir; olsa olsa acımasız soyguncular kol gezer.

Gecikmeden yola devam etmeye karar ver-

diler. Mulrady onların başına dert olacağını görüyordu. Kalmak istedi, hatta Delegete'den yardım gelene kadar tek başına kalmak için ısrar etti.

Glenarvan reddetti. Delegete'e üç günden önce, sahile de beş günden önce varamazdı, yani 27 Ocak'ta orada olurdu. Oysa, 16'sından itibaren *Duncan Melbourne*'dan ayrılmış olmalıydı. Birkaç saatlik gecikme ne değiştirirdi ki artık?

"Hayır dostum, dedi, "kimseyi bırakmak istemiyorum. Bir sedye yapalım, seni sırayla taşıyız."

Budaklı okalıptüs dallarından bir sedye yapıldı ve Mulrady'yi iyi kötü yerleştirebildiler. Glenarvan tayfasını önce kendisi taşımak istiyordu. Sedyeyi bir ucundan o, öteki ucundan da Wilson tuttu ve yürümeye koyuldular.

Ne hüzünlü bir manzaraydı bu! Ne güzel başlamış bu yolculuk ne kötü bitiyordu! Harry Grant'in peşinde değillerdi artık. Hiç bulunmadığı, asla ayak basmadığı bu kıta, onun izlerini arayanlar için ölümcül olmaya başlıyordu. Ve yürekli yurttaşları Avustralya kıyısına vardıklarında vatanlarına dönmek için *Duncan*'ı bile bulamayacaklardı!

Bu ilk gün sessizce ve zahmetli geçti. Her on dakikada bir sedyeyi taşımak için nöbet değiştirdiler. Tayfanın tüm arkadaşları, yakıcı bir sıcaklıkla iyice artmış olan bu yorgunluğa şikâyet etmeden katlanıyordu.

Akşamleyin, yalnızca beş mil yol aldıktan sonra, zamkağaçları altında kamp yaptılar. Kazadan kurtarılmış erzak akşam yemeği oldu. Ama binbaşının karabinasına avlanmak için artık güvenemezlerdi.

Gece kötü geçti. Yağmur yağmaya başladı. Günün doğması pek uzun sürdü sanki. Yola koyuldular. Binbaşı ateş edecek tek bir fırsat bulamadı. Bu uğursuz bölge çölden de beterdi, çünkü hayvanlar bile buraya uğramıyordu.

Neyse ki, Robert bir toykuşu yuvası keşfetti. Bu yuvadaki bir düzine kadar iri yumurtayı Olbinett sıcak külde pişirdi. Küçük bir koyanın dibinde biten semizotu fideleriyle birlikte bu yumurtalar da 23'ünün yemeğini oluşturdu.

Yol son derece güçleşmişti. Kumlu düzlükler "spinifex"lerle doluydu, bu Melbourne'da "kirpi" denen dikenli bir ottu. Giysileri lime lime ediyor ve bacakları kan içinde bırakıyordu. Cesur kadınlar hiç şikâyet etmediler. Yü-

rekli bir şekilde ilerliyor, örnek oluşturuyor, bir bakış ya da sözcükle birbirlerini teşvik ediyorlardı.

Akşamleyin Bulla-Bulla Dağı'nın eteğinde, Jungalla Çayı'nın kıyılarında durdular. Mac Nabbs nihayet iri bir fare olan ve besleyicilik ünü pek yaygın "mus conditor"u öldürmemiş olsaydı akşam yemeğı pek hafif olacaktı. Olbionnet onu kızarttı. Boyu bir koyun kadar olsaydı ününü aştığı bile düşünülebilirdi. Yine de eldekiyle yetinmek gerekti. İliğine kadar kemirdiler.

24'ünde yolcular yorgun ama hep enerji dolu olarak yola koydular. Dağın tabanının çevresinde dolaştıktan sonra otları balina dişinden yapılmışa benzeyen uzun çayırliklardan geçtiler. Burası bir kargı yığını, keskin süngüler tarlasıydı sanki, yolun kimi zaman baltayla kimi zaman da ateşle açılması gerekti.

O sabah kahvaltı yoktu. Kuvars kalıntıların saçılmış olduğı bu bölge gibi çorak bir yer olamazdı. Yalnızca açlık değil susuzluk da kendini şiddetli bir şekilde hissettirdi. Yakıcı bir hava bu etkiyi artırıyordu. Glenarvan ve adamları saatte yarım mil bile yol alamıyorlardı. Bu su ve yiyecek yokluğu akşama kadar

sürerse, bu yolda bir daha ayağa kalkmamak üzere düşüp kalacaklardı.

Ama insan her şeyden yoksun kaldığında, kendini çaresiz hissettiğinde, düşüp kalmanın geldiğini zannettiğinde, işte o zaman Tanrı'nın müdahalesi kendini gösterir.

Suyu "sefalotlar"ın içinde sundu Tanrı. Bunlar sağaltıcı bir sıvıyla dolu bir tür çanak-tı, mercan biçimli ağaççık dallarından sarkıyorlardı. Herkes susuzluğunu giderdi ve canlandıklarını hissettiler.

Av hayvanı, böcekler, yılanlar olmadığında yerlileri ayakta tutan şeyler vardı. Paganel, Coğrafya Cemiyeti'ndeki meslektaşlarının olağanüstü özelliklerini sık sık anlattıkları bir bitkiyi buldu kurumuş bir çay yatağında.

Bu, "nardou" adında çiçeksiz bir bitkiydi. İç bölgelerdeki çöllerde Burke ve King yaşamlarını buna borçluydular. Yoncaya benzeyen yapraklarının altında kurumuş sporlar bitiyordu. Bir mercimek büyüklüğündeki bu sporüller iki taş arasında ezildiğinde bir tür un sağlıyordu. Bundan kaba bir ekmek yapıldığında açlığı yatıştırırdı. Bu bitki buralarda bolca bulunuyordu. Dolayısıyla Olbinett büyük miktarda toplayabildi, böylece birkaç gün

için yiyecek sağlanmış oldu.

Ertesi gün, ayın 25'inde, Mulrady yolun bir bölümünü yürüyebildi. Yarası tamamen kabuk bağlamıştı. Delegete şehrine on mil kalmıştı ve akşamleyin, Yeni Güney Galler sınırı üzerindeki 149° boylamında kamp yaptılar.

Birkaç saatten beri ince ve içe işleyen bir yağmur yağıyordu. Sığınacak hiçbir yer yoktu. Neyse ki, John Mangles, tesadüfen, terk edilmiş ve yıkık dökük bir hızarıcı kulübesi buldu. Dallardan ve anızlardan yapılma bu sefil kulübeyle yetinmek gerekti. Wilson *nardou* ekmeği hazırlamak için ateş yakmak istedi ve toprağa saçılmış ölü dalları toplamaya gitti. Ama bu dalları yakmayı başaramadı. İçlerinde büyük miktarda bulunan alüminli madde yanmayı engelliyordu. Bu, Paganel'in Avustralya ürünleri üzerine hazırladığı tuhaf katalogunda belirttiği yanıcı olmayan ağaçtı.

Ateşten, dolayısıyla ekmekten vazgeçmek ve nemli giysiler içinde uyumak gerekti. Yüksek dallarda saklanan güleç kuşlar sanki bu talihsiz yolcuları alaya alıyorlardı.

Glenarvan'ın ızdırapları ise son haddine varmıştı. Artık tahammülü kalmamıştı. İki genç kadın kahramanca çabalar sarf ediyordu,

ama güçleri an be an tükeniyordu. Yürüyemiyor, sürükleniyorlardı.

Ertesi gün, şafak vaktinde yola çıktılar. Saat on birde Twofold Koyu'na elli mil uzakta, Wellesley Kontluğu sınırları içindeki Delegete gözüktü.

Orada çabucak ulaşım araçları sağlandı. Kendini sahile çok yakın hissedenden Glenarvan'ın içine yeni bir umut yerleşti. Belki de, pek az bir gecikme olmuştu ve *Duncan*'dan önce koya varabilirdi! Yirmi dört saat içinde oraya ulaşılmış olacaktı!

Öğleyin, güç kazandıran bir yemekten sonra, tüm yolcular bir at arabasına binerek, dörtmala giden beş güçlü atla Delegete'ten uzaklaştılar.

Prenslere yaraşır bir para vaadinin teşvik ettiği sürücüler, güzel bir yolda hızla sürüyorlardı. On milde bir gelen mola yerlerinde on dakika bile kaybetmediler. Sanki Glenarvan içini yakan ateşi onlara aktarmıştı.

Gün boyu, böylece, saatte altı mil yol alındı. Gece de aynı şekilde geçti.

Ertesi gün, güneş doğarken, boğuk bir uğultu Hint Okyanusu'nun yakınlarda olduğunu duyurdu. Tom Austin'in yolcuları bekle-

yeceği, sahilin 37 paralel üzerinde bulunan noktasına ulaşmak için koyun etrafından do-laşmak gerekti.

Deniz görüldüğünde herkesin gözleri açıklara çevrildi, etrafı kolaçan ediyorlardı. Duncan, bir ay önce, Arjantin kıyılarında, Cor-rientes Burnu karşısında kendilerini nasıl bek-liyorduyrsa, şimdi de, bir mucize eseri olarak öyle bekliyor olabilir miydi?

Hiçbir şey göremediler. Gökyüzü ve sular ufukta birbirine karışiyordu. Koskoca okya-nusta tek bir yelken bile kımıldamıyordu.

Hâlâ bir umut vardı. Belki Tom Austin Twofold Koyu'na demir atması gerektiğini dü-şünmüştü, çünkü deniz kötüydü ve bir tekne böyle karaya yakın yerlerde güvende olmazdı.

“Eden'a!” dedi Glenarvan.

Anında, at arabası koy sahili boyunca uza-yan sağdaki değirmi yola girdi ve beş mil me-safedeki Eden şehrine yöneldi.

Sürücüler limanın girişini belirten sabit ışı-ğın yakınında durdular. Birkaç tekne koyda demir atmıştı ama hiçbirinin direğinde Mal-colm'un bandırası dalgalanmıyordu.

Glenarvan, John Mangles, Paganel araba-dan indiler, gümrüğe koştular, memurları sor-

guya çektiler ve son günlerde gelen gemilerin listesini gözden geçirdiler. Koya, son bir haftadır tek bir gemi bile girmemişti.

“Gitmiş olamaz!” diye haykırdı Glenarvan, insan yüreğinde kolayca yön değiştiren duygulara kapılıp, ümidini yitirmek istemiyordu. “Belki de biz ondan önce geldik!”

John Mangles başını salladı. Tom Austin’i tanıyordu. İkinci kaptanı bir emrin yerine getirilmesini asla on gün geciktirmezdi.

“Ne olduğunu öğrenmek istiyorum,” dedi Glenarvan. “Kuşku duymaktansa gerçekte yüzleşmek daha iyi!”

Çeyrek saat sonra, Melbourne’daki gemi simsarları temsilcisine telgraf gönderilmişti. Sonra yolcular Victoria Oteli’ne götürüldüler.

Saat ikide Lord Glenarvan’a bir telgraf ulaştırıldı. Üzerinde şunlar yazılıydı:

“Lord Glenarvan, Eden,
Twofold Koyu.

Duncan içinde bulunduğumuz ayın 18’inde bilinmeyen bir istikamete doğru yola çıktı.
J. Andrew. S.B.”

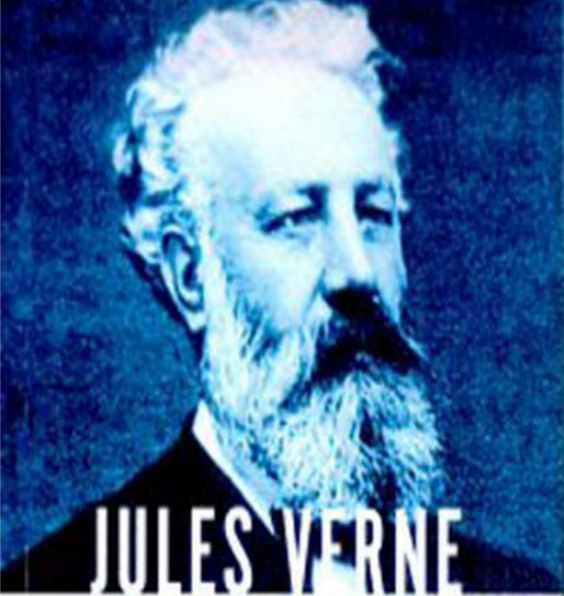
Telgraf Glenarvan’ın elinden yere düştü.

Artık kuşkuya yer yoktu! Şerefli Iskoç yatı Ben Joyce’un ellerinde bir korsan teknesine

dönüşmüştü!

Pek uygun koşullarda başlamış olan Avust-
ralya'daki bu yolculuk böylece sona eriyordu.
Kaptan Grant'in ve kazazedelerin izleri sonsu-
za dek kaybedilmiş gibiydi. Bu başarısızlık
tüm mürettebatın hayatına mal olmuştu. Lord
Glenarvan mücadelede yenik düşmüş ve
komplocu doğa güçlerinin pampalarda durdu-
ramadığı bu cesur araştırmacıyı, Avustralya kı-
tasında insanların ahlak bozukluğu yenmişti.

İKİNCİ BÖLÜMÜN SONU

JULES VERNE

**Kaptan Grant'ın
Çocukları**

CİLT 3

8.5.11.11.11

Jules Verne

1828'de Fransa'da doğdu. Denizcilik geleneği olan bir ailenin çocuğuydu ve bu durum onun yazın hayatını derinden etkiledi. Küçük bir çocukken gemilerde tayfalık yapmak için evden kaçtı ama yakalanıp ailesine teslim edildi.

1847'de hukuk öğrenimi görmesi için Paris'e gönderildi. Ancak Paris'teyken tiyatroya ilgisi derinleşti. 1850'lerin sonlarında ilk oyunu yayımlandı. Babası, hukuk öğrenimini bıraktığını duyduğunda aralarında büyük bir tartışma çıktı ve harcamaları için gönderilen para kesildi. Bu durum Jules Verne'i öykülerini satarak para kazanmaya zorladı.

Paris'in kütüphanelerinde jeoloji, mühendislik ve astronomi okunarak geçirilen uzun saatlerden sonra, Jules Verne ilk kitabı *Balonla Beş Hafta*'yı yayımladı. Bu romanı, *Dünya'nın Merkezine Seyahat*, *Dünya'dan Ay'a* ve *Denizler Altında 20 000 Fersah* gibi romanlar izledi.

Romanlarının büyük beğeni toplaması Jules Verne'i zengin bir adam yaptı. 1876'da büyük bir yat aldı ve Avrupa'nın çevresini yatıyla dolaştı.

1905'te Amiens'te öldü.

Jules Verne

Kaptan Grant'in Çocukları 3. Cilt

Özgün Adı: Les Enfants Du Capitaine Grant 3

Çeviren: Işık Ergüden

Redaksiyon: Alev Özgüner

Düzeltili: Şule Cepcepoglu Koçak

İthaki Yayınları - 127

Edebiyat - 117

2. Baskı Haziran 2007, İstanbul

© Bu çevirinin bütün hakları İthaki Yayınları'na aittir.

Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş

Sanat Yönetmeni: Murat Özgül

**İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin
yan kuruluşudur.**

Kapak, İç Baskı: İdil Matbaacılık

Emintaş Kazım Dinçol Sanayi Sitesi No: 81 / 19

Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 674 66 78

(Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.)

İthaki Yayınları:

Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 34710 Kadıköy İstanbul

Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34

ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Jules Verne

KAPTAN GRANT'IN ÇOCUKLARI

–3. Cilt–

Çeviren: Işık Ergüden

SELCOEPUB

ithaki

Jules Verne Kitaplığı;
Jules Verne kitaplarını yıllar önce
Türkçeye kazandırmış olan
Ahmet İhsan Tokgöz'e ithaf edilmiştir.

MACQUARIE

Kaptan Grant'i arayanlar onu yeniden görme umutlarını o zamana kadar asla yitirmemiş olsalar bile, her şeyi birden yitirdikleri bu anda artık tutunacakları bir dal kalmış olabilir miydi? Yeni bir sefere dünyanın hangi noktasından başlayabilirlerdi? Yeni ülkeleri nasıl araştırabilirlerdi? *Duncan* yoktu artık, hatta ülkelerine hemen geri dönmeleri bile mümkün değildi. Bu gözüpek Iskoçların girişimi suya düşmüştü. Başarısızlık! Hüzün verici bu sözcüğe cesur bir yürekte yer yoktu, yine de, yazgının darbelerini yiyen Glenarvan'ın, bu fedakârca işi sürdürmede başarısız kaldığını kabul etmekten başka çaresi kalmamıştı.

Bu durum karşısında Mary Grant, artık babasının adını anmama cesaretini göstermişti. Yok olup gitmiş olan *Duncan*'ın bahtsız mürettebatını düşünerek kendi ızdırabını bastır-

mişti. Dostluk duygusu karşısında babasız kalmış kız silinip gidiyordu. Lady Glenarvan'dan bunca teselli gördükten sonra şimdi teselli sırası ondaydı! İskoçya'ya geri dönmekten ilk söz eden Mary Grant oldu. Onu bu kadar cesur, bu kadar kararlı görmek John Mangles'ı hayran bıraktı. Kaptan hakkında son bir söz söylemek istediğinde Mary bir bakışıyla onu engelledi ve ardından şöyle dedi:

“Hayır Bay John, düşünmemiz gerekenler kendilerini feda etmiş olanlardır. Lord Glenarvan'ın Avrupa'ya geri dönmesi gerek!”

“Haklısınız Miss Mary,” dedi John Mangles, “geri dönmesi gerek. İngiliz yetkililerin Duncan'ın akıbetinden haberdar olmaları da gerekiyor. Ama tüm ümidinizi yitirmeyin. Başladığımız araştırmalardan vazgeçmektense ben tek başıma sürdürürüm! Ya Kaptan Grant'i bulurum ya da bu görev uğruna hayatımı feda ederim!”

John Mangles ciddi bir sorumluluk alıyordu. Mary kabul etti ve bu anlaşmayı tasdik etmek ister gibi elini genç kaptanın eline uzattı. John Mangles için bu, tüm ömrünü feda etmek demektir; Mary içinse ömür boyu minnet duymaktır.

O gün, yola çıkış kesin olarak kararlaştırıldı. Gecikmeden Melbourne'a varma kararı alındı. Ertesi gün John yola çıkacak gemileri araştırmaya gitti. Eden ile Victoria'nın başşehri arasında çok sayıda sefer yapılıyor olduğunu ummaktaydı.

Ne yazık ki beklentisi boşa çıktı. Çok az gemi vardı. Bölgedeki ticari filo, Twofold Koyu'na demir atmış büyük tonajlı üç dört gemiden ibaretti. Hiçbiri Melbourne ya da Sydney istikametine gitmiyordu, Pointe-de-Galles'e gideni de yoktu. Oysa, Glenarvan, İngiltere'ye gidecek olan gemileri Avustralya'nın yalnızca bu üç limanından bulabilirdi. Gerçekten de, *Peninsular Oriental steam navigation Company* bu limanlar ile metropol arasında düzenli sefer yapmaktaydı.

Bu durumda ne yapılabilirdi? Bir gemi mi beklemeliydiler? Epey gecikebilirlerdi çünkü Twofold Koyu pek işlek değildi. Birçok gemi açıktan geçiyor ve hiç demir atmıyordu!

Uzun uzun düşündükten ve tartıştıktan sonra Glenarvan Sydney'e sahil yollarından ulaşma kararına varmıştı ki Paganel kimsenin beklemediği bir öneri yaptı.

Coğrafyacı, Twofold Koyu'nu dolaşmıştı.

Sydney ve Melbourne'a ulaşım imkânı olmadığını biliyordu. Ama koyda demir atmış bu üç tekneden biri, Yeni Zelanda'nın kuzeydeki adası Ika-na-Maoui'nin başşehri olan Auckland'a yola çıkmaya hazırlanıyordu. Paganel söz konusu gemiyi kiralamayı ve Auckland'a gitmeyi önerdi. Yarımada kumpanyasının gemileriyle oradan Avrupa'ya gitmek kolay olurdu.

Bu öneri ciddi olarak dikkate alındı. Paganel ise genellikle pek sıkça yaptığı şu gerekçeleri sıralama işine bu kez girişmedi. Durumu belirtmekle yetindi ve deniz yolculuğunun beş ya da altı günden uzun sürmeyeceğini ekledi. Avustralya'yı Yeni Zelanda'dan ayıran mesafe gerçekten de bir milin binde biri kadardır.¹

Tuhaf bir tesadüf eseri, Auckland tam olarak arayıcıların Araukanya sahilinden beri inatla izledikleri 37 paralel üzerinde bulunuyordu. Kuşkusuz, coğrafyacı, bu olgudan kendi önerisine uygun bir gerekçe çıkarabilirdi ve kimse de onu tarafsızlıkla suçlamazdı. Gerçekten de, Yeni Zelanda'nın sarp sahillerini ziyaret etmek için tamamen doğal bir fırsattı bu.

---

¹ Yaklaşık 400 fersah. (J.V.)

Bununla birlikte, Paganel bu üstünlüğe te-nezzül etmedi. Art arda iki düş kırıklığından sonra belgenin üçüncü bir yorumuna giriş-mek istemiyordu. Zaten ne sonuç çıkarabilirdi ki? Bir adanın değil, bir "kita"nın Kaptan Grant'e sığınak olarak hizmet etmiş olduğu kesin biçimde ifade edilmişti bu belgede. Yeni Zelanda'nın ise bir adadan başka bir şey olmadığı kesin gözüküyordu. Neyse; Paganel, hangi nedenle olursa olsun, Auckland'a gitme önerisine hiçbir yeni araştırma fikri eklemiyordu. Yalnızca bu nokta ile Büyük Britanya arasında düzenli seferler olduğunu ve bundan kolaylıkla yararlanabileceklerini belirtmekle yetinmişti.

John Mangles Paganel'in önerisini destekledi. Bu önerinin benimsenmesinden yanaydı çünkü Twofold Koyu'na bir geminin gelip gelmeyeceğini bilmeksizin bekleyemezlerdi. Ama kesin karar vermeden önce coğrafyacının sözünü ettiği gemiyi ziyaret etmenin uygun olacağı fikrindeydi. Glenarvan, binbaşı, Paganel, Robert ve John Mangles bir sandala bindiler ve birkaç kürek çekişiyle, rıhtımdan aşağı yukarı iki gomina mesafede demir atmış olan tekneye yanaştılar.

Bu, *Macquarie* adlı, iki yüz elli tonilatoluk bir yelkenliydi. Avustralya'nın ve Yeni Zelanda'nın çeşitli limanları arasında çalışıyordu. Kaptan, daha doğrusu "master" ziyaretçilerini oldukça kaba karşıladı. Eğitimsiz bir adamla karşı karşıyaydılar, davranışları gemisindeki beş tayfadan farklı değildi. Koca bir kırmızı surat, kaba eller, basık bir burun, patlak gözler, piponun ezdiği dudaklar, kaba görünüşüyle birleşince Will Halley'i iç karartıcı biri haline getiriyordu. Ama tercih şansları yoktu ve birkaç günlük bir deniz yolculuğu için bu kadar önemli olmamalıydı bu.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu Will Halley, gemisinin güvertesine ayak basan bu yabancı-lara.

"Kaptan siz misiniz?" karşılığını verdi John Mangles.

"Benim, dedi Halley, "ne var?"

"*Macquarie* Auckland'a mı gidiyor?"

"Evet. Ne olacak?"

"Ne taşıyor?"

"Satılan ve alınan her şeyi. Ne olacak?"

"Ne zaman yola çıkıyor?"

"Yarın, öğleyin deniz çekildiğinde. Ne olacak?"

“Yolcu alacak mısınız?”

“Yolcuya bağlı, gemi karavanasıyla yetinir-
lerse.”

“Kendi erzaklarını getirecekler.”

“Sonra?”

“Sonra?”

“Evet. Kaç kişiler?”

“Dokuz, ikisi kadın.”

“Kamaram yok.”

“Güverte kamarasını onların kullanımına
bırakacak şekilde düzenleriz.”

“Sonra?”

“Kabul ediyor musunuz?” dedi John Mang-
les, kaptanın tavrı onu pek rahatsız etmiyor-
du.

“Bakarız,” karşılığını verdi *Macquarie*’nin
patronu.

Will Halley bir iki volta attı, demir ökçeli
kocaman çizmeleriyle güverteyi çınlattı, sonra
aniden John Mangles’ın yanına geldi.

“Ne ödenecek?” dedi.

“Ne istiyorsunuz?” diye sordu John.

“Elli lira.”

Glenarvan bir işaretiyle onayladığını belirt-
ti.

“Pekâlâ! Elli lira,” cevabını verdi John

Mangles.

“Ama yalnızca yol parası bu,” diye ekledi Will Halley.

“Yalnızca.”

“Yiyecek hariç.”

“Hariç.”

“Anlaştık. Sonra?” dedi Will, elini uzatarak.

“Hı?”

“Kapura?”

“İşte fiyatın yarısı, yirmi beş lira,” dedi John Mangles, miktarı *Master*’ın eline sayarak, o da teşekkür etmeden cebine attı.

“Yarın gemide görüşürüz,” dedi. “Öğleden önce. Burada olsanız da olmasanız da demir alırım.”

“Olacağız.”

Bu cevaptan sonra Glenarvan, binbaşı, Robert, Paganel ve John Mangles gemiden ayrıldı, Will Halley, selamlamak için, dağınık kızıl saçlarına uygun muşamba şapkasına parmağıyla bile dokunmamıştı.

“Ne kaba adam!” dedi John.

“Tam bana göre,” dedi Paganel. “Gerçek bir deniz kurdu.”

“Gerçek bir ayı!” karşılığını verdi binbaşı.

“Bence,” diye ekledi John Mangles, “bu ayı aynı zamanda insan ticareti de yapıyordur.”

“Önemi yok!” dedi Glenarvan, “*Macquarie*’yi idare ettiği sürece ve *Macquarie* de Yeni Zelanda’ya gittiği sürece önemsiz. Twofold Koyu’ndan Auckland’a kadar onu pek az göreceğiz; Auckland’dan sonra da hiç görmeyeceğiz.”

Lady Helena ve Mary Grant ertesi gün yola çıkılacağıının saptanmış olduğunu sevinçle öğrendiler. Glenarvan, *Macquarie*’nin konfor bakımından *Duncan* ayanında olmadığını anlattı onlara. Ama, bunca sınavdan geçtikten sonra, böyle ufak bir şeyden rahatsız olacak kadınlar değillerdi onlar. Bay Olbinett’e erzak tedarigiyle ilgilenmesi söylendi. Zavallı adam, *Duncan*’ın kayboluşundan beri, gemide kalmış olan, dolayısıyla tüm mürettebatla birlikte acımasız sabıkalıların elindeki Bayan Olbinett için durmaksızın ağlamıştı. Bununla birlikte, kamarotluk görevini her zamanki maharetiyle yerine getirdi ve *Macquarie* kaptanının “hariç” dediği yiyecekler, yelkenlinin gündelik öğün listesinde asla yer almayan, seçkin besinlerden oluştu. Birkaç saat içinde erzak tamamlanmıştı.

Bu sırada, binbaşı, Glenarvan’ın Melbour-

ne'daki *Union-Bank*'te duran tahvillerini bir sarrafa kırdırtmakla meşgûldü. Altın, silah ya da cephaneden yoksun kalmak istemediğinden silah mühimmatını yeniledi. Paganel de, Edimbourg'da Johnston'un yayımladığı mükemmel bir Yeni Zelanda haritası edindi.

Mulrady'nin durumu da iyiye gidiyordu. Hayatını tehlikeye sokmuş olan yarasını artık pek hissetmiyordu. Denizde geçecek birkaç saat sonunda tamamen iyileşmiş olacaktı. Pasifik meltemlerinin kendisine iyi geleceğini umuyordu.

Wilson, *Macquarie*'nin güvertesinde yolcuların kalacağı yeri düzenlemekle görevlendirildi. Fırça ve süpürge sayesinde tayfa kamarasının görüntüsü değişti. Will Halley, omuz silerek, tayfanın dilediğini yapmasına izin vermişti. Glenarvan'dan ve ne kadın ne de erkek arkadaşlarından çekindiği bir şey yoktu. Adlarını bile bilmiyordu, ama endişelenmedi. Bu fazladan yük ona elli liraya mal olmuştu, hepsi bu. Teknesini tıka basa doldurduğu tabaklanmış iki yüz tonilatoluk deriden daha az değer veriyordu onlara. Önce deriler, sonra insanlar. O bir tacirdi. Denizcilik vasfına gelince, mercan kayalıklarının pek tehlikeli kıldığı

bu denizlerde yol almakta pek ustaydı.

Günün son saatlerinde Glenarvan sahilin 37. paralel tarafından kesilen şu noktasına geri dönmek istedi. İki gerekçe onu buraya itiyordu.

Deniz kazasının geçtiği varsayılan bu yeri bir kez daha ziyaret etmek istiyordu. Ayrton'un *Britannia*'nın deniz onbaşı olduğu doğrudu ve *Britannia* da gerçekten Avustralya sahilinin bu tarafında kaybolmuş olmalıydı; batı sahilinde değilse doğu sahilinde. Bir daha hiç görmeyecekleri bir sahili kolayca terk etmemeliydiler.

Dahası, *Britannia* orada olmasa da *Duncan* sabıkalıların eline orada geçmişti. Belki de orada dövüşmüşlerdi! Bir mücadelenin, olağanüstü bir direnişin izine sahilde rastlayamaz mıydı? Mürettebat dalgalar arasında can vermişse eğer, birkaç ceset de sahile vurmuş olmaz mıydı?

Glenarvan, sadık adamı John'u yanına alarak keşfe çıktı. *Victoria* Oteli'nin sahibi emirlerine iki at vermişti. Twofold Koyu'nu çevreleyen kuzey yolunda ilerlediler.

Hüzünlü bir keşif oldu. Glenarvan ve Kaptan John hiç konuşmadan at sürmekteydiler.

Ama birbirlerini anlıyorlardı. Aynı düşüncelerle, dolayısıyla aynı ızdıraplarla acı çekiyorlardı. Denizin aşındırdığı kayalara bakıyorlardı. Ne soracakları bir soru ne de verecekleri bir cevap vardı.

John'un gayreti ve zekâsı sayesinde sahilin her noktasının titizlikle gözden geçirildiğine, en ufağına kadar tüm büklerin, eğimli kumsalların ve zayıf Pasifik gelgitlerinin bir enkaz kalıntısını fırlatıp atabileceği kum tepelerinin dikkatle araştırıldığına kuşku yoktu. Bu yörede yeni araştırmalara girişmeyi gerektirecek hiçbir işarete rastlanmadı.

Deniz kazasıyla ilgili yeni bir şey göremediler.

Duncan'a gelince, ondan da iz yoktu. Avustralya'nın okyanus kıyısındaki bu bölümü bomboştu.

Yine de, John Mangles sahil boyunca kamp yapıldığına dair apaçık izler buldu. Tek tük ağaçlar altında yeni yakılmış ateş kalıntıları keşfetti. Göçebe bir yerli kabile oradan mı geçmişti birkaç gün önce? Hayır! Çünkü, Glenarvan'ın gözüne çarpan bir işaret, sabıkalıların sahilin bu bölümüne uğradıklarını tartışmasız bir biçimde kanıtlıyordu.

Bu, gri ve sarı renklerde, kullanılmış, yamalı kısa bir ceket, bir ağacın dibine bırakılmış uğursuz bir kumaş parçasıydı. Perth hapishanesine ait kayıt numarası vardı üzerinde. Kürek mahkûmu artık orada değildi, ama iğrenç pılı pırtısı onun varlığına kefildi. Bu suçlu kıyafeti, sefilin tekine giysi olduktan sonra bu terk edilmiş sahilde çürümekteydi.

“Görüyor musun John,” dedi Glenarvan, “sabıkalılar buraya kadar gelmişler! Ya Duncan’daki bizim zavallı yoldaşlarımız?...”

“Evet!” cevabını verdi John boğuk bir sesle, “gemiden inmedikleri, yok olup gittikleri kesin...”

“Zavallılar!” diye haykırdı Glenarvan. “Ellerime bir düşseler mürettebatımın intikamını nasıl alırdım!...”

Glenarvan’ın yüz hatları acıdan sertleşmişti. Lord bir süre dev dalgalara baktı, belki de uzaklarda kaybolmuş bir tekneyi aramak için son bir kez bakıyordu. Sonra gözlerindeki ışık söndü, kendine geldi ve tek kelime etmeden, tek bir hareket yapmadan, dörtmala giden atının sırtında Eden yolunu tuttu.

Yerine getirilmesi gereken tek bir formalite kalmıştı: vuku bulmuş olayları polise bildir-

mek. O akşam olanlar Thomas Banks'a bildirildi. Memur tutanağı kaleme alırken memnuniyetini güçlükle saklayabildi. Ben Joyce ve çetesinin gitmiş olmasından açıkça sevinç duymuştu. Onun mutluluğunu tüm şehir de paylaşıyordu. Sabıkalılar Avustralya'yı terk etmişlerdi, yeni bir suç işleyerek gitmişlerdi, evet, ama sonuçta çekip gitmişlerdi. Bu önemli haber Melbourne ve Sydney'deki yetkililere anında telgrafla duyuruldu.

Glenarvan bildirimde bulunduktan sonra Victoria Oteli'ne geri döndü. Yolcular bu son geceyi hüzünle geçirdiler. Felaketlerle dolu bu topraklar akıllarından çıkmıyordu. Bernouilli Burnu'ndayken pek haklı olarak hissettikleri, Twofold Koyu'nda ise acımasızca kırılmış umutlarını unutamıyorlardı!

Paganel ise yerinde duramıyordu. Snowy Nehri olayından beri onu gözleyen John Mangles coğrafyacının konuşmayı hem istediğini hem de istemediğini hissetmişti. Defalarca sorular sorarak onu sıkıştırmışsa da bir cevap alamamıştı.

O akşam, coğrafyacıyı odasına götüren John niçin bu kadar sinirli olduğunu sordu.

“Dostum John,” dedi Paganel kaçamak bir

ifadeyle, “ her zamankinden daha sinirli değilim.”

“Bay Paganel,” diye devam etti John, “sizi bunaltan bir sırtınız var!”

“Pekâlâ, ne yapabilirim ki,” diye haykırdı coğrafyacı el kol hareketleri yaparak, “benden daha güçlü!”

“Sizden daha güçlü olan nedir?”

“Bir yandan sevincim, öte yandan umutsuzluğum.”

“Hem sevinçli hem de umutsuz musunuz?”

“Evet, Yeni Zelanda’yı ziyaret edecek olmaktan dolayı hem sevinçliyim hem de umutsuz.”

“Bir iz bulmuş olmayasınız?” diye sordu heyecanla John Mangles. “Kaybettiğimiz izi mi buldunuz yoksa?”

“Hayır, dostum John! Yeni Zelanda’dan geri dönülmez! Ama, yine de... neyse, insan doğasını bilirsiniz! Ümit etmek için nefes almak yeter! Benim sloganım ‘*spiro, spero*’dur,¹ dünyanın en güzel sloganına bedeldir bu!”

---

1) Lat. “*dum spiro, spero*”: Nefes aldığım sürece umut ederim. (yñn.)

GİDİLEN ÜLKENİN GEÇMİŞİ

Ertesi gün, 29 Ocak'ta, *Macquarie*'nin yolcuları yelkenlinin daracık güverte kamarasına yerleşmişlerdi. Will Halley bayan yolculara kendi kamarasını vermemişti. Pek aranmayacak bir nezaket, in ayıya yaraşırdı çünkü.

Öğlen, saat yarımda denizin çekilmesiyle birlikte demir alındı. Demir dikey hale geldi ve dipten güçlkle koparıldı. Güneybatıdan yumuşak bir yel esiyordu. Yelkenler yavaş yavaş gevşetildi. Gemideki beş adam ağır ağır manevra yaptılar. Wilson mürettebata yardım etmek istedi. Ama Halley sakın durmasını ve işi olmayan şeye burnunu sokmamasını rica etti ondan. Bir işten daima tek başına sıyrılır, ne yardım ne de öğüt isterdi.

Bu sözler, bazı manevralardaki beceriksizliğe gülen John Mangles'a yönelikti. John söylenene uydu ve hukuki olmasa da fiili müda-

hale hakkını, mürettebatın beceriksizliğinin geminin güvenliğini tehlikeye atacağı duruma sakladı.

Master'ın küfürleriyle harekete geçen beş tayfanın kol gücü sayesinde ve zaman ilerledikçe yelkenler çekildi. *Macquarie*, alçak yelkenleri, gabyaları, grandi ve pruva babafingoları, randası ve floklarıyla, yan arkadan aldığı rüzgârla, iskele alabanda ilerledi. Daha sonra, yardımcı yelkenleri ve babafingo yelkenleri de çekildi. Ama bu yelken takviyesine rağmen tekne güçlükle ilerliyordu. Baş tarafın şişkin hatları, dip yüzeyinin genişliği, kış tarafının ağırlığı nedeniyle hız yapamıyordu, tam bir "külüstür"dü kısacası!

Buna razı olmak gerekiyordu. *Macquarie* zar zor yol alsa da, beş gün içinde, en fazla altı günde Auckland Koyu'na varırdı neyse ki.

Akşamın saat yedisinde Avustralya sahilleri ve Eden limanının sabit ışığı gözden kayboldu. Oldukça çalkantılı olan deniz tekneyi yoruyordu; dalga boşluklarına tüm cüssesiyle düşüyordu. Yolcuların hissettiği şiddetli darbeler, tayfa kamarasında kalmalarını zorlaştırıyordu. Ama güverteye çıkamazlardı, çünkü şiddetli yağmur yağıyordu. Dolayısıyla mutlak

bir hapse mahkûm olduklarını gördüler.

Her biri kendini, düşüncelerinin akışına kaptırmıştı. Pek az konuştular. Lady Helena ile Mary Grant bile ancak birkaç laf etti. Glenarvan yerinde duramıyor, gidip geliyordu. Binbaşı ise hiç kımıldamadan duruyordu. John Mangles, peşinde Robert olmak üzere, denizi gözlemek üzere zaman zaman güverteye çıkıyordu. Paganel'e gelince, çekildiği köşesinde anlaşılmaz ve ipe sapa gelmez sözler mırıldanmaktaydı.

Saygıdeğer coğrafyacı ne düşünüyordu acaba? Kaderin kendisini götürdüğü şu Yeni Zelanda'yı. Bu ülkenin tüm tarihini aklından geçirdikçe bu uğursuz ülkenin geçmişi gözlerinin önünde canlanıyordu.

Bu tarihte, bu adaların kâşiflerinin burayı bir kıta olarak kabul etmelerine yol açacak bir olgu, bir olay var mıydı? Modern bir coğrafyacı, bir denizci bu adalara kıta adını yakıştırayabilir miydi? Görüldüğü gibi, Paganel dönüp dolaşıp belgeyi yeniden yorumluyordu. Bu bir takıntı, bir sabit fikirdi. Patagonya'dan sonra, Avustralya'dan sonra, bir sözcüğün harekete geçirdiği Paganel'in hayal gücü Yeni Zelanda'ya dört elle sarılıyordu. Ama onun bu yol-

da ilerlemesini engelleyen bir nokta, tek bir nokta vardı.

“Contin... contin...,” diye tekrarlıyordu, bu, elbette ‘kita’ demektir!”

Ve, güney denizlerinin bu iki büyük adasını keşfetmiş olan gemicileri bir bir hatırlamaya çalışarak, belleğini zorluyordu.

13 Aralık 1642’de Hollandalı Tasman, Van-Diemen ülkesini keşfettikten sonra, Yeni Zelanda’nın meçhul sahillerine ayak bastı. Birkaç gün sahil boyunca ilerledi ve ayın 17’sinde gemileri, iki ada arasında açılmış dar bir boğazın bitim noktası olan geniş bir koya vardılar.

Kuzey Adası Ika-na-Mau’ydi, bu sözcükler Zelanda dilinde “Mauwi balığı” anlamına geliyordu. Güney Adası’ysa Mahai-Puna-Mu’ydu, yani “yeşil yeşimtaşı üreten balina.”¹

Abel Tasman’ın karaya gönderdiği kanoların, yanlarında, gürültücü yerlilerden oluşan bir mürettebatı taşıyan iki oyma kayıkla geri geldiler. Bu yerliler orta boylu, esmer ve sarı derili, çıkık kemikliydiler, kulak tırmalayıcı

---

1) Tüm Yeni Zelanda’ya yerlilerin verdiği adın Teika-Maoui olduğu artık bilinmektedir. Twai-Pounamou merkez adadaki bir yerleşimin adıdır yalnızca. (J.V.)

sesleri vardı, siyah saçlarını başlarının üzerinde Japon tarzı bağlamışlar ve tepesine de kocaman bir beyaz tüy dikmişlerdi.

Avrupalılarla yerlilerin bu ilk karşılaşması, uzun süreli dostane ilişkiler vaat ediyor gibiydi. Ama ertesi gün, Tasman'ın kanolarından biri karaya daha yakın bir yerde demir atacak bir yer buldu ve orada, içinde çok sayıda yerli bulunan yedi oyma kayıĝın şiddetli bir saldırısına uĝradı. Kano yan yatarak su aldı.  nce, kanoyu idare eden deniz onbaşısının boĝazına sipsivri bir mızrak saplandı ve onbaşı denize düştü. Altı arkadaşından dördü öldürüldü; diĝer ikisi ve deniz onbaşısı teknelere doĝru y zdz ler, gemiye çıktılar ve kurtuldular..

Bu uĝursuz olayın ardından Tasman demir aldı. İntikam olarak ise muhtemelen hedefe isabet etmemiş birkaç el tüfek atışıyla yetinmişti. Adı Katliam Koyu kalan bu koyu terk ederek batı sahili boyunca ilerledi ve 5 Ocak'ta, kuzeydeki burun yakınlarında demirledi. Burada yalnızca dalga  atlamalarının şiddeti deĝil, yerlilerin vahşi tutumları da geminin su ikmali yapmasını engelledi ve Tasman, Etats G n raux'ya saygı ifadesi olarak

Staten-Land yani Devletler Toprağı adını verdiği bu topraklardan kesin olarak ayrıldı.

Gerçekte, Hollandalı gemici, buraların Amerika'nın güney ucundaki Tierra del Fuego'nun doğusunda keşfedilmiş aynı adlı adalarla sınırdaş olduklarını sanıyordu. "Güney'deki büyük kıta"yı bulduğuna inanıyordu.

"Ama," diyordu kendi kendine Paganel, "onyedinci yüzyılda bir gemicinin 'kıta' olarak adlandırdığı şeye ondokuzuncu yüzyıldaki bir gemici bu adı veremez! Böyle bir hata kabul edilemez! Hayır! Gözden kaçan birşeyler var!"

Tasman'ın keşfi bir yüzyılı aşkın bir süre boyunca unutuldu. Yeni Zelanda sanki yok gibiydi ki Surville adlı bir Fransız gemici, 35° 37' enleminde ilerleyerek burayı keşfetti. Başlangıçta yerlilerden şikâyetçi değildi; ama şiddetli rüzgârlara maruz kaldı ve bir fırtına patlak verdi, bu esnada gemideki hastaları taşıyan şalupa Sığınak Koyu'nun sahiline sürüklendi. Orada, Nagui-Nui adlı bir şef Fransızları gayet iyi karşıladı ve onları kendi kulübesinde misafir etti. Surville'in bir kanosu çalınana kadar her şey yolunda gitti. Surville boşuna kanonun iadesini isteyip durdu ve bu

hırsızlık karşısında bir ceza vermesi gerektiğine inanarak, köyü tümüyle ateşe verdi. Korkunç ve adaletsiz bu intikam, Yeni Zelanda'nın sahne olacağı kanlı misillemelerin başlangıcıydı.

6 Ekim 1769'da ünlü Cook bu sahillerde görüldü. *Endeavour* adlı teknesiyle Taue-Roa Koyu'nda demirledi ve iyi davranarak yerlilerle yakınlaşmaya çalıştı. Ama insanlarla iyi ilişkiler kurmak için onları etkilemekle işe başlamak gerekir. Cook, iki üç yerliyi esir almakta ve onlara zorla iyilik yapmakta tereddüt etmedi. Hediyelere ve şefkate boğulan bu yerliler daha sonra karaya gönderildiler. Bir süre sonra, onların anlattıklarından etkilenen çok sayıda yerli gönüllü olarak gemiye geldi ve Avrupalılarla alışveriş yaptılar. Birkaç gün sonra, Cook, kuzeydeki adanın doğu sahilindeki geniş bir oyuntu olan Hawkes Koyu'na yöneldi. Burada kavgacı, yaygaracı ve savaş tahrikçisi yerliler buldu karşısında. Gösterileri öyle bir hal almıştı ki bir top atışıyla onları sakinleştirmek gerekli olmuştu.

20 Ekim'de *Endeavour* iki yüz kişilik barışçı bir topluluğun yaşadığı Toko-Malou Koyu'na demir attı. Gemideki botanikçiler ülke-

de önemli keşiflerde bulundular. Yerliler kendi oyma kayıklarıyla onları kıyıya taşıdılar. Cook, tabya kurmayı iyi bildiklerini kanıtlayan, kazık duvarlarla, siperlerle ve çifte çukurlarla korunan iki köyü ziyaret etti. Bu tabyaların en önemlisi bir kayanın üzerine yerleştirilmişti. Deniz iyice kabardığında burası gerçek bir ada halini alıyordu; hatta bir adadan bile daha güvenli bir yer oluyordu, çünkü etrafı sularla çevrili olması bir yana, üzerine erişilmez bu “pâh”ın yerleştirildiği, altmış ayak yüksekliğinde doğal bir kemerle korunuyor, dalgalar da bu kemerin etrafında gürüldüyordu. Beş ay boyunca ilginç nesnelerden, yerel bitkilerden, etnografik ve etnolojik vesikalar-dan oluşan geniş bir derleme yaptıktan sonra iki adayı ayıran boğaza kendi adını veren Cook, 31 Mart günü Yeni Zelanda'yı terk etti. Sonraki yolculuklarında buraya tekrar gelecekti.

Gerçekten de büyük denizci 1773 yılında Hawkes Koyu'nda yeniden görüldü ve yamyamlık sahnelerine tanık oldu. Burada, bu yamyamlıklara sebebiyet verdikleri için Cook'un arkadaşlarına kızmak gerekir. Karada genç bir yerlinin parçalanmış uzuvlarını bulan

subaylar bunları gemiye getirdiler, “kızarttılar” ve aç kurtlar gibi üşüşen yerlilere ikram ettiler. İnsan eti yiyenlerin aşçısı olmayı gerçeğe dönüştüren acıklı fantezi!

Cook, üçüncü yolculuğu sırasında, özellikle sevdiği bu toprakları yine ziyaret etti, hidrografik ölçülerini tamamlamaya çalışıyordu. Son kez 25 Şubat 1777’de buralardan ayrıldı.

1791’de, Vancouver, Karanlık Koy’da yirmi gün konakladı, ama doğa bilimleri ya da coğrafi bilimler bu seferden bir yarar sağlamadı. 1793 yılında D’Entrecasteaux, Ika-na-Ma-oui’nin kuzey sahillerinde yirmi beş millik bir bölümün haritasını çıkardı. Ticaret gemisi işleten kaptanlar Hausen ve Dalrympe, ardından da Baden, Richardson ve Moodi burada kısa süreliğine kaldılar. Doktor Savage, beş hafta boyunca Yeni Zelandalıların âdetleri hakkında ilginç ayrıntılar derledi.

O yıl, yani 1805’te, Rangui-Hu şefinin yeğeni, zeki biri olan Dua-Tara, Adalar Koyu’nda demirlemiş olan Kaptan Baden’in idaresindeki Argo teknesine bindi.

Dua-Tara’nın maceraları bir Maori Homeros’una destan konusu sağlamış olmalıdır. Bu maceralar felaketlerle, adaletsizliklerle, kötü

muamelelerle doluydu. Güvensizlik, zorla hapsetme, vurma ve yaralama... işte, zavallı vahşi yaptığı iyi hizmetlerin karşılığında bunları gördü! Kendilerine uygar diyen insanlar hakkında kim bilir neler düşünmüş olmalıdır! Onu Londra'ya götürdüler. En alt düzeyde tayfa yaptılar, mürettebatın günah keçisi oldu. Peder Marsden olmasaydı ölüme mahkûm edilecekti. Bu misyoner, genç vahşiyle ilgilen-di. Onda sağlam bir yargı gücü, cesur bir karakter, yumuşaklık, olağanüstü bir iyilik ve nezaket özelliği gördü. Marsden himayesine aldığı gence birkaç çuval buğday verdi ve ülkesinde kullanması için bazı tarım aletleri sağ-ladı. Yerlinin bu azıcık malını çaldılar. Zavallı Dua-Tara'nın başından felaketler, acılar 1814 yılına kadar eksik olmadı. O yıl nihayet atala-rının ülkesine geri dönebildi. Bu kanlı Zelan-da'yı kökten düzeltmeye giriştiği sırada, yaşa-dığı bunca değişimin meyvesini tam toplaya-cakken yirmi sekiz yaşında ölüm onu buldu. Bu telafisi imkânsız felaket uygarlığı kuşkusuz uzun yıllar geciktirmiş oldu. Yüreğindeki iyi-lik sevgisini vatan aşkıyla birleştiren zeki ve iyi yürekli bir insanın yerini kimse tutamaz!

1816 yılına kadar Yeni Zelanda'ya uğrayan

olmadı. O yıl Thompson, 1817 yılında Lidiard Nicholas, 1819 yılında da Marsden iki adanın çeşitli bölümlerini dolaştılar. 1820 yılında, seksendördüncü piyade alayı yüzbaşı Richard Cruise'un yaptığı on aylık bir yolculuk, yerlilerin gelenekleri hakkında bilime ciddi araştırmalar kazandırdı.

1824 yılında *Coquille* adlı geminin komutanı Duperrey on beş gün boyunca Adalar Koyu'nda konakladı ve yerlilerden pek memnun kaldı.

Ardından, 1827 yılında, İngiliz balina gemisi *Mercury* yağma ve cinayetlere karşı kendini savunmak zorunda kaldı. Aynı yıl, Kapitan Dillon iki kez konakladığında da pek misafirperver bir şekilde karşılandı.

Mart 1827 yılında, *Astrolabe*'ın komutanı ünlü Dumont-d'Urville, karaya çıkarak, yerliler arasında hiç zarar görmeden ve silahsız birkaç gece geçirebildi, hediyeler alıp verdi, birlikte şarkılar söylediler, yerli kulübelerinde yattı ve ilginç ölçüm çalışmalarını, başına bir iş gelmeden sürdürebildi. Bu çalışmalar sayesinde denizcilerin arşivi pek güzel haritalar kazanmış oldu.

Ertesi yıl ise John James'in komutasındaki

İngiliz yelkenlisi Hawes, Adalar Koyu'na geldikten sonra, Doğu Burnu'na doğru yöneldi ve Enararo adlı kalles bir şef başına çok işler açtı. Arkadaşlarından çoğu korkunç şekillerde öldü.

Yumuşak davranışlarla barbarlığın art arda geldiği bu çelişik olaylardan çıkarılması gereken sonuç, Yeni Zelandalıların acımasızlığının çoğu zaman yalnızca misilleme olduğudur. Yerlilerin iyi ya da kötü davranışları iyi ya da kötü kaptanlara bağlıydı. Yerlilerin de haklı görülemeyeceği kimi saldırılar elbette olmuştu ama bunlar özellikle Avrupalıların sebebiyet verdiği intikamlardı. Ne yazık ki, hak etmeyenler cezalandırılmıştı. D'Urville'in ardından, Yeni Zelanda'nın etnografyasını cesur bir kâşif tamamladı. Bu, tüm dünyayı yirmi kere dolaşmış olan bir göçebe, bir bilim gezgini olan, Earle adlı bir İngilizdi. İki adanın da bilinmeyen kısımlarını ziyaret etmiş, yerlilerden kişisel olarak hiç şikâyetle bulunmamış ama yamyamlık sahnelerine sık sık tanık olmuştu. Yeni Zelandalılar tiksinti verici bir şehvetle birbirlerini yiyorlardı.

Kaptan Laplace da 1831 yılında Adalar Koyu'nda kaldığı sırada buna tanık olmuştu. Sa-

vaşlar başka açıdan da korkunçtu, çünkü vahşiler ateşli silahları kayda değer bir isabetle kullanıyordu. Bu yüzden, Ika-na-Mauî'nin eskiden yemyeşil ve kalabalık olan bölgeleri geniş ıssız alanlara dönüşmüştü. Yerli halklar tümüyle ortadan kaybolmuştu, tıpkı kızartılmış ya da yenmiş koyun sürülerinin yok olması gibi.

Misyonerler yerlilerdeki bu kanlı içgüdüleri yenmek için boşuna mücadele ettiler. 1808 yılında *Church Missionary Society* en yetenekli ajanlarını –onlara uygun düşen isim budur– Kuzey Adası'nın bellibaşlı istasyonlarına göndermişti. Ama Yeni Zelandalıların barbarlığı karşısında misyonların kurulması ertelendi. Yalnızca, 1814 yılında, Dua-Tara'nın hamisi Bay Marsden, Hall ve King, Adalar Koyu'na çıktılar ve on iki demir balta fiyatına iki yüz akr'lık bir araziyi yerli şeflerden satın aldılar. Anglikan Cemiyeti'nin merkezi burada kuruldu.

Başlangıç güç oldu. Ama sonunda yerliler misyonerlerin yaşamına saygı gösterdiler. Onların hizmet ve doktrinlerini kabul ettiler. Yırtıcı bazı yerliler yumuşadı. İnsanlıktan uzak bu yüreklerde minnet duygusu uyandı. Hatta,

1824 yılında, Zelandalıların, “ariki” dedikleri pederlerini, hakaretlerde bulunan ve kötü muameleyle tehdit eden vahşi tayfalara karşı korudukları bile görüldü.

Böylece, Port Jackson'dan firar eden ve yerli halkın moralini bozan sabıkalıların varlığına rağmen misyonlar zaman içerisinde gelişti. 1831 yılında, *Hıristiyan Misyonları Gazetesi*'nde, biri Kidi-Kidi'de, Adalar Koyu'nda denize açılan bir kanalın kıyısında, öteki Pai-Hia'da, Kawa-Kawa Nehri kıyısında bulunan iki önemli kurumdan söz ediliyordu. Hıristiyan olmuş yerliler, *ariki*'lerin yönetiminde yollar açmışlar, balta girmemiş ormanlarda ulaşım ağları kurmuşlar, çağlayanların üzerine köprüler inşa etmişlerdi. Her misyoner ücra bölgelerdeki kabilelere uygarlığın dinini yaymaya gidiyor, sazdan ya da ağaç kabuğundan kiliseler dikeyorlar, genç yerliler için okullar kuruyorlardı ve bu mütevazı yapıların çatısında, üstünde İsa'nın haçı ve “Rongo-Pai” sözcükleri bulunan, yani Yeni Zelanda dilinde “İncil” anlamına gelen sözcükleri taşıyan misyon bayrağı dalgalanıyordu.

Ne yazık ki, misyonerlerin etkisi kendi kurumlarının ötesine uzanamadı. Yerli topluluk-

ların göçebe kesimleri misyonierlerin etkisi dışında kaldı. Yamyamlık ancak Hristiyanlar arasında yok oldu. Dahası, bu yeni dönmleri çok büyük sınavlara da sokmamak gerekiyordu. Kan güdüsüyle heyecanlanmaya devam ediyorlardı.

Zaten bu vahşi bölgelerde savaş daima mevcuttur. Zelandalılar, Avrupalıların işgali karşısında kaçan alık Avustralyalılar değildir; direnirler, kendilerini savunurlar, işgalcilerden nefret ederler ve bu sırada da baş edilemez bir kin onları İngiliz göçmenlere saldırtır. Bu büyük adaların geleceği şansa kalmıştır. Ya hemen uygarlaşacaklar ya da daha yüzyıllarca sürecektir derin bir barbarlık içinde kalacaklardır. Buna silahlar karar verecektir.

Beyni sabırsızlıkla çalışan Paganel, Yeni Zelanda'nın tarihini baştan sona tekrarlamıştı. Ama bu tarihteki hiçbir olay iki adadan oluşan bu bölgeyi "kıta" olarak nitelemesine imkân tanımıyordu ve belgedeki bazı sözcükler imgelemine canlandırmış olsa da, bu iki heceli *contin* sözcüğü yeni bir yorum yapmasını inatla engelliyordu.

YENİ ZELANDA KATLIAMLARI

---

31 Ocak tarihinde, yani yola çıkışından dört gün sonra *Macquarie* Avustralya ile Yeni Zelanda arasında sıkışmış bu okyanus parçasının henüz üçte ikisini bile aşamamıştı. Will Halley teknesinin manevralarıyla pek ilgilenmiyordu: işi olurluna bırakmıştı. Ortalıkta ender olarak görünüyordu, ama kimse de bu durumdan şikâyet etmeyi düşünmüyordu. Tüm vaktini kamarasında geçiren kaba *master* her gün cin ya da brandy içerek kafayı bulmasa kimsenin buna bir diyeceği olmazdı. Tayfaları da onu taklit etmekten geri kalmıyorlardı. Dolayısıyla, Twofold Koyu'ndan yola çıkan *Macquarie* gibi, Tanrı'nın yardımıyla yol alan bir gemi görülmemiştir.

Bu bağışlanmaz ihmal nedeniyle John Mangles sürekli etrafı gözlüyordu. Rüzgârın ani bir yön değişikliği yelkenliyi tam yan yatı-

racakken Mulrady ve Wilson defalarca dümeni doğrultmayı başarmışlardı. Çoğu zaman Will Halley müdahale ediyor ve iki tayfaya söverek kötü davranıyordu. Bu duruma pek katlanamayan iki tayfa, bu sarhoş herifi bir güzel bağlamak ve deniz yolculuğunun geri kalanı boyunca orada kalsın diye geminin ambarına atmaktan başka bir şey istemiyorlardı. Ama John Mangles onları engelliyor ve haklı öfke-lerini güçlkle yatıştırıyordu.

Bununla birlikte, geminin bu durumu onu da endişelendiriyordu; ama Glenarvan'ı tedirgin etmemek için yalnızca binbaşıyla ve Paganel'le konuştu. Mac Nabbs, başka sözler kullanarak, Mulrady ve Wilson'la aynı öğütte bulundu.

“Eğer sizce bu önlem size gerekliyse John,” dedi Mac Nabbs, “komutayı ya da daha doğrusu, geminin idaresini ele almakta bir an bile tereddüt etmeyin. Bu sarhoş bizi Auckland'a çıkardıktan sonra yeniden gemisinin kaptanı olur ve eğer istiyorsa da alabora olup batar.”

“Kuşkusuz Bay Mac Nabbs,” dedi John, “kesinlikle gerekiyorsa bunu yaparım. Denizin ortasında olduğumuz sürece biraz dikkat-

li olmak yeter; tayfalarım ve ben güverteden ayrılmıyoruz. Ama sahillere yaklaştığımızda eğer bu Will Halley aklını başına toplamazsa çok zor durumda kalacağımı itiraf etmeliyim.”

“Siz rotayı bulamaz mısınız?” diye sordu Paganel.

“Güç olur,” cevabını verdi John. “Gemide tek bir deniz haritası bile yok dersem bana inanır mısınız?”

“Gerçekten mi?”

“Gerçekten. *Macquarie* yalnızca Eden ile Auckland arasında sefer yapıyor ve bu Will Halley buralara öyle alışkın ki haritaya bakma gereği hiç duymuyor.”

“Gemisinin yolu bildiğini ve kendi kendine yol alacağını hayal ediyor kuşkusuz,” dedi Paganel.

“Yoo!” dedi John Mangles, “kendi başlarına giden gemilere inanmam ben. Eğer Will Halley’in karaya yakın yerlerde de sarhoşluğu devam ederse son derece güç durumda kalırız.”

“Karaya yaklaşırken aklını başına toplayacağını ümit edelim,” dedi Paganel.

“Gerekirse *Macquarie*’yi Auckland’a götüremez misiniz?” diye sordu Mac Nabbs.

“Sahilin bu bölümünün haritası olmadan

bu imkânsız. Son derece tehlikeli sarp kayalıklar var. Burası Norveç fiyordları gibi bir dizi düzensiz ve dolambaçlı küçük fiyorddan ibaret. Çok sayıda kayalık var, bunlardan kurtulmak için büyük bir tecrübe gerekli. Suyun birkaç ayak altına gömülü bu kayalardan birine omurgası çarpan bir gemi, ne kadar sağlam olursa olsun batar.”

“Bu durumda mürettebatın kıyıya çıkmaktan başka çaresi kalmaz, değil mi?”

“Evet Bay Mac Nabbs, eğer vakit olursa.”

“Son derece nazik bir durum,” dedi Paganel, “çünkü Yeni Zelanda sahilleri konuksever değildir ve tehlike kıyının ötesinde de, berisinde olduğu kadar büyüktür.”

“Maorilerden mi söz ediyorsunuz Bay Paganel?” diye sordu John Mangles.

“Evet dostum. Ünleri tüm Hint Okyanusu’na yayılmıştır. Utangaç ya da alık Avustralyalılar yoktur burada, zeki ve kan dökücü bir ırk vardır, insan etine düşkün yamyamlar, hiçbir şekilde merhamet duymayan insan eti yiyicileri.”

“Bu durumda,” dedi binbaşı, “eğer Kaptan Grant Yeni Zelanda sahillerinde kaza geçirmiş olsaydı onu aramaya hiç teşebbüs etmememi-

zi mi önerirdiniz?”

“Kıyılarda aranabilir,” karşılığını verdi coğrafyacı, “çünkü belki *Britannia*’nın izlerine rastlanabilir; ama içerlerde, hayır, çünkü yararsız olur. Bu uğursuz bölgelerde macera aramaya kalkışan her Avrupalı Maorilerin ellerine düşer ve Maorilerin eline esir düşenin de işi bitiktir. Ben dostlarımı pampaları aşmaya, Avustralya’yı bir uçtan diğerine katetmeye zorladım, ama onları Yeni Zelanda patikalarına asla sürüklemeydim. Tanrı’nın eli üstümüzden eksik olmasın ve Tanrı’ya dua edelim ki bu vahşi yerlilerin eline asla düşmeyelim!”

Paganel’in kaygıları pek haklıydı. Yeni Zelanda’nın korkunç bir ünü vardı. Adanın keşfine yol açan her olay kanlı bir tarihe denk düşüyordu.

Şehit denizciler listesine dahil bu kurbanlar saymakla bitmez. Yamyamlığın kanlı tarihi beş tayfası öldürölüp yenen Abel Tasman’la başlar. Onun ardından, Kaptan Tukney ve şalupasındaki tüm mürettebat aynı akıbete maruz kaldı. Sydney-Cove’un beş denizcisi de Foveaux Boğazı’nın doğu bölümünde yerlilerin dişleri arasında can verdi. Molineux limanında katledilen, iki direkli hafif *Brothers* yelken-

lisinin dört adamını, General Gates'in çok sayıdaki askerini ve *Mathilda*'nın üç firarisini de saydıktan sonra, pek üzüntü verici bir olayla ünlenmiş Kaptan Marion Du Frène'e gelebiliriz.

11 Mayıs 1772'de, Cook'un ilk yolculuğunun ardından Fransız Kaptan Marion, *Mascarin* adlı teknesiyle ve Kaptan Crozet de *Castries* adlı teknesiyle Adalar Koyu'na gelip demir attılar. Yeni Zelandalı ikiyüzlüler yeni gelenleri gayet iyi karşıladılar. Hatta çekingen davranışlarından onları gemiye alıştırmak için hediyeler vermek, hizmet etmek, gündelik yaşamda kardeşçe ilişkileri geliştirmek gerekti.

Dumont d'Urville'in dediğine göre, şefleri zeki Takuri, Wangaroa kabilesinden ve Kaptan Marion'un gelişinden iki yıl önce *Surville* tarafından haince kaçırılan yerlinin akrabasıydı.

Maruz kaldıkları kötü davranışların bedelini kanla ödetmenin her Maori için bir şeref ve gurur vesilesi sayıldığı bu ülkede, Takuri de kendi kabilesine yapılmış hakareti unutamazdı. Bir Avrupa gemisinin gelişini sabırla bekledi, alacağı intikamı hayal etti ve bunu acımasız bir soğukkanlılıkla gerçekleştirdi.

Takuri, Fransızlara karşı sahte bir tedirginlik gösterisinden sonra onların aldatıcı bir güvenlik içinde uyumalarını sağlamak için elinden geleni yaptı. Arkadaşlarıyla birlikte geceyi sık sık gemilerin güvertesinde geçirdi. Yanlarında özel olarak seçtikleri balıklardan getiriyorlardı. Kızları ve karıları da onlara eşlik ediyordu. Bir süre sonra subayların adlarını öğrendiler ve onları kendi köylerini ziyaret etmeye davet ettiler. Bu gelişmeler karşısında şaşkına dönen Marion ve Crozet, dört bin kişinin yaşadığı bu sahili katettiler. Yerliler onları silahsız olarak karşılıyor ve tam bir güven telkin ediyorlardı.

Adalar Koyu'nda konaklayan Kaptan Marion'un niyeti, son fırtınalarda pek hasar görmüş olan *Castries*'in direklerini yenilemektir. Bu amaçla iç bölgeleri keşfe çıktı ve 23 Mayıs'ta, kıyıdan iki fersah uzakta sedir ağaçlarından oluşan bir ormanla karşılaştı. Burası, gemilerden bir fersah uzaktaki bir koyun yakınındaydı.

Ormanda bir bina inşa edildi ve mürettebatın üçte ikisi, ellerinde baltalar ve diğer aletler olmak üzere, ağaçları kesmek ve koya giden yolları açmak için burada çalışmaya ko-

yuldular. İki konaklama yeri daha seçildi. Biri, limanın ortasındaki küçük Motu-Aro Adası'ndaydı ve sefer sırasında hasta olanlar, demirciler ve gemilerdeki fıçıcular oraya nakle edildi. Diğer karadaydı, okyanusun kıyısında, gemilere bir buçuk fersah uzaktaydı. Burası, doğramacıların kamp yeriyle ilişki içindeydi. Tüm bu konaklama yerlerinde, güçlü kuvvetli ve kibar yerliler denizcilere çeşitli işlerde yardım ediyordu.

Yine de Kaptan Marion o zamana kadar tedbiri elden bırakmamıştı. Vahşiler gemiye asla silahlı olarak çıkmıyorlardı ve şalupalar da ancak gayet iyi silahlanmış olarak karaya yanaşıyorlardı. Ama yerlilerin davranışları karşısında Marion'un ve en kuşkucu subaylarının bile gözleri kör oldu ve komutan kano-ları silahsızlandırma emri verdi. Kaptan Crozet bu emirden vazgeçmesi için Marion'u ikna etmek istemişse de başaramamıştı.

Bu sırada, Yeni Zelandalılar ihtimam ve fedakârlıklarını kat kat artıyorlardı. Şefler ve subaylar pek samimi bir halde yaşıyorlardı. Takuri oğlunu defalarca gemiye getirmiş, kameralarda yatmasına izin vermişti. 8 Temmuz günü, Marion, karaya yaptığı törensel ziyaret-

lerinden birinde tüm ülkenin “büyük şef”i kabul edildi ve bu onursal sıfatla saçlarına dört beyaz tüy takıldı.

Teknelerin Adalar Koyu'na varmasının üzerinden otuz üç gün geçmişti. Direk yapım çalışmaları ilerliyordu; Su damacaneleri Motu-Aro'daki su kaynaklarından dolduruluyordu. Kaptan Crozet doğramacı atölyelerini bizzat yönetiyordu. İşlerin başarıyla sonuçlanacağı umudu hiç bu kadar güçlü olmamıştı.

12 Haziran günü saat ikide, komutanın kanosu Takouri'nin köyü yakınında olması planlanan bir balık avı için hazırlanmıştı. Marion, yanında iki genç subayı Vaudricourt ve Lehoux, bir gönüllü asker, silah subayı ve on iki tayfasıyla ona bindi. Takouri ve diğer beş şef kanoya eşlik ediyordu. On yedi Avrupalı'nın on altısını bekleyen korkunç felakete dair hiçbir belirti yoktu.

Kano gemiden ayrıldı, karaya doğru ilerledi ve bir süre sonra iki gemi de artık kanoyu göremiyordu.

Akşamleyin Kaptan Marion gemiye yatmaya gelmedi. Kimse onun yokluğundan endişe etmedi. Yelken direkleri şantiyesini ziyaret etmek istemiş ve geceyi orada geçirmiş olabile-

ceğini düşündüler.

Ertesi gün saat beşte, *Castries*'in şalupası, her zaman yaptığı gibi, *Motu-Aro Adası*'ndan su getirmeye gitti ve başına bir şey gelmeden gemiye geri döndü.

Saat dokuzda, *Mascarin*'in nöbetçi tayfası, denizde, teknelere doğru yüzmekte olan neredeyse tükenmiş birini fark etti. Bir kano adamın yardımına koştu ve gemiye çıkardılar.

Bu *Turner*'dı, *Kaptan Marion*'un şalupacılarından biri. Böğründe iki mızrak darbesinin açtığı bir yara vardı ve önceki gün gemiden ayrılmış on yedi kişiden bir tek o geri dönüyordu.

Turner'a olup bitenleri sordular. Bir süre sonra bu korkunç dramın tüm ayrıntıları öğrenilmişti.

Bahtsız *Marion*'un kanosu sabahın saat yedisinde köye varmıştı. Vahşiler ziyaretçileri sevinçle karşılamışlardı. Karaya çıkarken ıslanmasınlar diye subayları ve tayfaları omuzlarında taşımışlardı. Sonra da Fransızlar birbirlerinden ayrılmışlardı.

Tam o anda, ellerinde mızraklar, gürz ve topuzlar bulunan vahşiler, bir kişinin üzerine on kişi birden çullanarak, herkesi katletmiş-

lerdi. İki mızrak darbesi yiyen tayfa Turner düşmanlarından kaçabilmiş ve çalılıkların arasına saklanabilmişti. Bulunduğu yerden korkunç sahnelere tanık olmuştu. Vahşiler ölümlerin giysilerini soymuş, kadınlarını açmış, parça parça doğramışlardı...

O sırada, Turner, fark ettirmeden denize atlamıştı. Mascarin'in kanosu onu denizden çıkardığında ölmek üzereydi.

Bu olay iki geminin mürettebatını da büyük acılara boğdu. İntikam çılgınlıkları atıldılar. Ama, ölümlerin intikamını almadan önce yaşayanları kurtarmak gerekiyordu. Karada üç konaklama istasyonu ve etraflarında kana susamış binlerce vahşi, aç yarınyam vardı.

Geceyi direk yapım şantiyesinde geçirmiş olan Kaptan Crozet'nin yokluğunda, birinci güverte subayı Duclesmeur acil önlemler aldı. Mascarin'in şalupası bir subay ve bir bölük askerle gönderildi. Bu subay, her şeyden önce doğramacılara yardım etmeliydi. Yola koyuldu, kıyı boyunca ilerledi, Komutan Marion'un karaya vurmuş olan boş kanosunu gördü ve kıyıya çıktı.

Daha önce söylediğimiz gibi gemide olmayan Kaptan Crozet, öğleden sonra saat ikiye

doğru bölüğün geldiğini gördüğünde katliamdan habersizdi. Bir felaket olduğunu hissederek bölüğe doğru koştu ve hakikati öğrendi. Morallerini bozmak istemediği arkadaşlarının haberi öğrenmesini ise yasakladı.

Gruplar halinde toplanan vahşiler yüksek tepeleri tutmuşlardı. Kaptan Crozet önemli aletleri yanına aldı, diğerlerini gömdürdü, hangarları yaktırdı ve altmış adamıyla birlikte geri çekilmeye başladı.

Yerliler, "*Takuri mate Marion!*"¹ diye haykırarak onları izliyorlardı. Şeflerinin öldüğünü duyurarak tayfaları korkutmayı umuyorlardı. Öfke içindeki tayfalar ise bu sefillerin üstüne çullanmak istiyordu. Kaptan Crozet onları güçlkle engelleyebiliyordu. Böylece iki fersah yol aldılar. Bölük sahile vardı ve ikinci konak yerindeki adamlarla birlikte şalupalara yerleştiler. Tüm bu süre içerisinde binlerce yerli yere oturarak kımıldamadan durdular. Ama, şalupalar uzaklaşır uzaklaşmaz taşlar havada uçuşmaya başladı. O sırada keskin nişancı dört tayfa, ateşli silahların etkisini bilmeyen yerlilerin şaşkın bakışları altında tüm şefleri art arda öldürdü.

---

1) Takori, Marion'u öldürdü. (J.V.)

Kaptan Crozet Mascarin'e yanaştı ve şalupayı hemen Motu-Aro Adası'na gönderdi. Bir bölük asker geceyi geçirmek üzere adaya çıktı ve hastalar yeniden gemiye bindirildiler.

Ertesi gün, ikinci bir bölük şantiyeyi takviye etmek üzere gönderildi. Adayı, istilacı yerlilerden temizlemek ve su damacanelerini doldurmaya devam etmek gerekiyordu. Motu-Aro köyünde üç yüz kişi yaşıyordu. Fransızlar onlara saldırdılar. Altı şef öldürüldü, geri kalan yerliler süngüden geçirildi, köy ateşe verildi. Castries ise direkleri olmadan denize açılmıyordu ve sedir ormanındaki ağaçlardan vazgeçmek zorunda kalmış olan Crozet, ekleme direkler yapmak zorunda kaldı. Su doldurma çalışmaları devam etti.

Aradan bir ay geçti. Vahşiler Motu-Aro Adası'nı geri almak için birkaç teşebbüste bulundularsa da başaramadılar. Oyma kayıkları gemilere yaklaştığında top atışlarıyla durdurulmaktaydılar.

Nihayet çalışmalar tamamlandı. Katliamın on altı kurbanından sağ kalan olup olmadığını bilmek ve diğerlerinin intikamını almak kalmıştı geriye. Subaylardan ve askerlerden oluşan kalabalık bir bölüğü taşıyan şalupa Ta-

kuri'nin köyüne doğru yollandı. Şalupanın yaklaştığını gören hain ve korkak şef, sırtında Komutan Marion'un paltosuyla kaçtı. Köydeki kulübeler titizlikle arandı. Şefin kulübesinde kısa süre önce pişirilmiş birinin kafatası bulundu. Yamyamın diş izleri hâlâ üzerindeydi. Bir insan kalçası tahta bir çubuğun üzerinde şişe geçirilmişti. Yakası kanlar içinde buldukları bir gömlek Marion'un gömleği idi. Sonra, genç Vaudricourt'un giysilerini, tabancalarını, kanodaki silahları ve parçalanmış hayvanlar buldular. Daha ileride, bir başka köyde, temizlenmiş ve pişirilmiş insan bağırsakları bulundu.

Cinayetin ve insan eti yemenin bu kesin kanıtları toplandı. Cesetlerden kalanlar saygıyla toprağa gömüldü; sonra Takuri'nin köyü ile suç ortağı Piki-Ore'nin köyleri ateşe verildi. 14 Temmuz 1772'de iki tekne bu uğursuz yörelerden ayrıldı.

Yeni Zelanda sahillerine ayak basan hiçbir yolcunun unutamadığı bu felaket işte böyle cereyan etmişti. O zamandan beri bu bilgiler her kaptanın kulağına küpedir. Yeni Zelandalılar her zaman kalleş ve insan yiyicidir. Cook da, 1773'teki ikinci yolculuğu sırasında bunu gayet iyi anlamıştı.

Kaptan Furneaux'nun idaresindeki *Aventure* adlı geminin şalupası, 17 Aralık'ta yabani otlar toplamak amacıyla karaya çıkmış, bir daha da haber alınamamıştı. Şalupada bir *midshipman*¹ ve dokuz gemici vardı. Endişelenen Kaptan Furneaux Teğmen Burney'yi şalupayı aramaya gönderdi. Şalupanın karaya çıktığı yere varan Burney gördüklerini şöyle anlatır: "Dehşete kapılmadan anlatılamayacak bir kan dökme ve barbarlık tablosu; kumun üzerinde adamlarımızın çoğunun kafaları, bağırsakları, akciğerleri parparça bir haldeydi. Hemen yakındaki birkaç köpek bu türden başka artıkları kemiriyordu."

Bu kanlı listeyi tamamlamak için, 1815 yılında Yeni Zelandalıların saldırısına uğrayan *Brother* gemisini ve *Body*'nin tüm mürettebatını, 1820 yılında katledilen Kaptan Thompson'u da eklemek gerekir. Son olarak da, 1 Mart 1829'da, Walkitaa'da, Şef Enararo, Sydney limanına bağlı İngiliz yelkenlisi *Hawes*'i yağmaladı; yamyamlar sürüsü birçok tayfayı katletti, cesetleri kızartıp yediler.

Bir sarhoşun kumandasındaki sersemlerden oluşan bir mürettebatın görev aldığı *Macquarie*'nin yaklaştığı Yeni Zelanda böyle bir ülkedi işte.

---

1) Deniz asteğmeni. (yhn.)

KÖR KAYALAR

Bu zahmetli yolculuk uzadıkça uzuyordu. 2 Şubat'ta, yola çıkışından altı gün sonra, *Macquarie*, Auckland sahillerine henüz varamamıştı. Oysa rüzgâr gayet iyiydi, güneybatı istikametinde esiyordu; ama akıntılar ters yöndeydi, yelkenli zor bela dayanıyordu. Sert ve çalkantılı deniz geminin su üstünde kalan bölümünü oldukça zorluyor, gövde çatırdıyor ve gemi, dalga boşluklarında güçlkle doğruluyordu. Çarmıkları, patrisaları, ıstralyaları kötü gerildiğinden iş direklerine kalmıştı ve şiddetli dalgalarda gemi her yalpa vurduğunda bu direkler sarsılıyordu.

Neyse ki pek aceleci biri olmayan Will Halley yelkenlerini hiç zorlamıyordu, yoksa tüm yelken takımının göçmesi kaçınılmaz olurdu. John Mangles bu derme çatma geminin başına bir felaket gelmeden limana varaca-

ğını umuyor, ama arkadaşlarının yelkenlideki bu rahatsız durumu onu üzüyordu.

Sürekli yağan yağmur yüzünden güverte kamarasından çıkamayan Lady Helena ve Mary Grant yine de hiç yakınmıyorlardı. Havasızlık ve teknenin sarsıntıları onları iyice rahatsız ettiğinde sık sık güverteye gelip gökyüzünün sertliğine meydan okudukları da oluyordu. Ta ki dayanılmaz boralar onları yeniden aşağıya inmeye zorlayana kadar... O zaman, yolcuların, özellikle de bayan yolcuların kalmasındansa eşyaların kalmasına daha elverişli bu daracık alana giriyorlardı.

Bu kez de dostları onları eğlendirmeye çalışıyorlardı. Paganel anlattığı hikâyelerle zaman öldürmeye uğraşsa da pek başarılı olamıyordu. Gerçekten de, dönüş yolunda şaşkına dönmüş bu insanlar morallerini de yitirmişlerdi. Coğrafyacının pampalar ya da Avustralya üzerine açıklamalarını geçmişte ne kadar ilgiyle dinlemişlerse şimdi de Yeni Zelanda üzerine düşüncelerini, saptamalarını o kadar ilgisizlikle ve soğuk karşılıyorlardı. Zaten uğursuz anılarla dolu bu yeni ülkeye neşesiz, inançsız, istemeye istemeye, kaderin zoruyla gitmekteydiler. *Macquarie*'deki yolcular ara-

sında en üzgün olanı Lord Glenarvan'dı. Kamaraya ender olarak geliyordu. Yerinde duramıyordu. Sinirli, aşırı heyecanlı yapısı, daracık dört duvar arasında hapis kalmaya razı olmuyordu. Gündüzleri, hatta geceleyin, ne sağanak halinde yağan yağmurdan ne de geminin üstünden aşan büyük dalgalardan çekinmeyerek, güvertede duruyor, kâh küpeşteye dayanıyor, kâh hummalı bir sıkıntıyla yürüyordu. Hiç durmaksızın çevreyi gözlüyordu. Hava bir an açacak olsa dürbünüyle etrafı inatla tarıyordu. Sanki bu sessiz dalgaları sorgulamaktaydı. Ufku kaplayan bu sisi, bu yoğun su buharını elinin bir hareketiyle parçalamak istiyor gibiydi. İçinde bulundukları duruma katlanamıyor, yüzünden buruk bir acı okunuyordu. Aslında enerjik bir insandı, o ana kadar hep mutlu ve güçlü olmuştu, ama şimdi gücünü ve mutluluğunu aniden yitirmişti.

John Mangles Glenarvan'ın yanından bir an olsun ayrılmıyor, bu berbat havalara onun yanında katlanıyordu. O gün, Glenarvan, sisin içinde en ufak bir delik açılrsa, daha kararlı bir ısrarla ufku araştırıyordu. John yanına yaklaştı:

“Saygıdeğer Efendimiz karayı mı arıyor?” diye sordu. Glenarvan başıyla olumsuz bir işaret yaptı.

“Bu yelkenliden çoktan ayrılmış olmalıydık,” dedi genç kaptan, “otuz altı saat önce Auckland’ın ışıklarını görmüş olmamız gerekirdi.”

Glenarvan cevap vermiyor, hep bakıyordu. Bir dakika boyunca dûrbünü geminin rüzgâraltı yönünde ufka dikili kaldı.

“Kara o tarafta değil,” dedi John Mangles. “Saygıdeğer Efendimiz daha ziyade sancak tarafına bakmalı.”

“Niçin John?” dedi Glenarvan, “Karayı aramıyorum ki!”

“Arzunuz nedir lordum?”

“Benim yatım! *Duncan*’ım!” cevabını verdi Glenarvan öfkeyle. “Oralarda olmalı, bu sular da bu denizleri haraca kesiyor, şu uğursuz korsanlık mesleğini yürütüyor olmalı! Orada, diyorum sana, orada, John, gemilerin şu yolu üzerinde, Avustralya ile Yeni Zelanda arasında! Ona rastlayacağımızı hissediyorum!”

“Tanrı bizi bu karşılaşmadan korusun lordum!”

“Niçin John?”

“Saygıdeğer Efendimiz durumumuzu unuttuyor. *Duncan* üstümüze gelirse bu yelkenlide ne yapabiliriz ki, kaçamayız bile!”

“Kaçmak mı John?”

“Evet lordum! Boşuna denemiş oluruz! Esir düşer, bu sefillerin merhametine terk edilirim. Ben Joyce suç işlemekten çekinmediğini gösterdi. Bizim yaşamımızın önemi yok! Kendimizi ölümüne savunuruz! Olsun! Peki ya sonra? Lady Glenarvan’ı düşünün lordum, Mary Grant’i düşünün!”

“Zavallı kadınlar!” diye mırıldandı Glenarvan. “John, yüreğim paramparça, kimi zaman ümitsizliğe kapıldığımı hissediyorum. Yeni felaketler bizi bekliyor gibi geliyor bana, sanki Tanrı bize karşı! Korkuyorum!”

“Siz mi lordum?”

“Kendim için değil John, sevdiklerim için, senin de sevdiklerin için!”

“Sakin olun lordum!” karşılığını verdi genç kaptan. “Endişeye gerek yok! *Macquarie* zar zor gidiyor, ama gidiyor sonuçta. Will Halley sersemin teki, ama ben buradayım, karaya yaklaşmanın tehlikeli olduğunu sezersem eğer, tekneyi açığa çekerim. Dolayısıyla, pek az tehlikedeyiz, hatta hiç tehlike yok da dene-

bilir. Ama *Duncan*'la karşılaşmaya gelince, Tanrı bizi esirgesin ve eğer Saygıdeğer Efendimiz onu görmeye çalışıyorsa, uzak durmak için, kaçmak için olsun bu!"

John Mangles haklıydı. *Duncan*'la karşılaşmak *Macquarie* için ölüm demekti. Korsanların çekinmeden haraca kestiği bu daracık sularda *Duncan*'dan uzak durmak gerekiyordu. Yine de en azından o gün yat gözükmedi ve *Twofold Koyu*'ndan ayrılmalarının altıncı gecesine de John Mangles'ın kaygıları gerçekleşmeden gelindi.

Ama o gece dehşetli geçecekti. Akşamın saat yedisinde aniden zifiri karanlık çöktü. Gök yüzü çok tehditkârdı. Denizcilik içgüdüsü sarhoşluğun verdiği sersemliğe baskın çıkarak, Will Halley üzerinde etkili oldu. Gözlerini ovuşturarak, koca kızıl kafasını sallaya sallaya kamarasından çıktı. Sonra, tıpkı kendine gelmek isteyen birinin koca bir bardak su içmesi gibi, derin derin nefes aldı ve yelken direklerini inceledi. Rüzgâr şiddetleniyordu, batıya doğru bir çeyrek dönmüş, dosdoğru *Zelanda* sahiline götürüyordu.

Will Halley sunturlu küfürlerle adamlarını çağırdı, *grandi* ve *pruva* babafingolarını top-

lattı ve gece yelkenlerini açtırdı. John Mangles, yaptıklarını sessizce onaylıyordu. Bu kaba denizciyle srtşmekten vazgeçmişti. Ama ne Glenarvan ne de kendisi güverteden ayrıldı. İki saat sonra güçlü bir rüzgâr patladı. Will Halley gabya yelkenlerini alt camadana vurdu. *Macquarie* Amerikan sistemi ikili bir serenle donanmamış olsaydı beş kişi bile bu manevrayı güçlükle yapabilirdi. Aslında gabyanın boyutlarını en ufak hale getirmek için yukarı sereni indirmek yeterliydi.

İki saat geçti. Deniz kabarıyordu. *Macquarie*'nin dip taraflarında öyle darbeler hissediliyordu ki sanki gövdesi kayalara çarpıyor gibiydi. Yine de böyle bir şey yoktu, ama bu ağır gövde kaban dalgaların üstüne yükselmekte zorlanıyordu. Bu yüzden dalgalar gemiye önemli miktarda su girmesine yol açmaktaydı. İskele tarafındaki askılara asılı kanoyu bir dalga alıp götürdü.

John Mangles hâlâ endişeliydi. Aslında pek korkunç olmayan bu dalgalar başka hangi gemiye olsa ocuk oyuncağı gibi gelirdi. Ama bu hantal gemiyle, dibe batmaktan endişe duyulabilirdi, çünkü dalgaların içine her gmlşnde güverte su alıyordu ve lomboz delikle-

rinden yeterince akamayan bu sıvı örtü tekneyi batırabilirdi. Her ihtimale karşı suyun çıkışını kolaylaştırmak amacıyla baltalarla gövdede delikler açmak yerinde olurdu. Ama Will Halley bu önlemi almayı reddetti.

Zaten *Macquarie*'yi daha büyük bir tehlike bekliyordu ve kuşkusuz bunu önceden fark edecek zaman kalmamıştı.

Saat on bir buçuğa doğru, rüzgârın altında güvertede duran John Mangles ve Wilson tuhaf bir gürültüyle sarsıldılar. İkisinin de denizci içgüdülerini uyandı. John tayfanın elini tuttu.

“Dalga çatlaması!” dedi.

“Evet,” dedi Wilson. “Dalga, sualtı kayalarına çarparak kırılıyor.”

“En fazla iki gominada, değil mi?”

“En fazla o kadar! Kara orada!”

John küpeştelerden sarktı, karanlık dalgalara baktı ve haykırdı: “İskandil! Wilson! İskandil!”

Ön tarafta bulunan *master* durumundan endişeli gözüküyordu. Wilson gerdelin içinde kıvrılmış duran iskandil ipini yakaladı ve mizananın halat tutucularına doğru atıldı. Kurşunu denize fırlattı; halat parmakları ara-

sından aktı. Üçüncü düğümde kurşun durdu.

“Üç kulaç!” diye haykırdı Wilson.

“Kaptan,” dedi John, Will Halley’e doğru koşarak, “kör kayaların üzerindeyiz.”

Halley’in omuz silktiğini gördü mü görmedi mi, bunun önemi yoktu. Dosdoğru dümene doğru yöneldi, dümen yekesini aşağıya kırdı. Şiddetle bir kenara itilen dümendeki tayfa, bu ani saldırıdan bir şey anlamamıştı. O sırada, iskandili bırakan Wilson, gemiyi orsalamak için büyük gabya brasyalarını çekmekteydi.

“Rüzgâr brasyalarına! Gevşetin! Gevşetin!” diye bağırان genç kaptan, kayalıklardan kurtulacak şekilde manevra yapıyordu.

Yarım dakika süresince, yelkenlinin sancak kıcı kayalıklar boyunca ilerledi ve gecenin karanlığına rağmen, John teknedен dört kulaç mesafede köpüklenen, güröldeyen bir çizgi fark etti.

O sırada, bu ani tehlikenin farkına varan Will Halley neredeyse aklını yitirecekti. Az da olsa ayılmış tayfaları onun emirlerini anlamıyorlardı. Zaten sözlerinin ipe sapa gelmezliği, çelişik emirleri, bu sersem sarhoşun soğukkanlılığını yitirdiğini gösteriyordu. Kara-

nın bu kadar yakın olması onu şaşırtmıştı, o otuz ya da kırk mil mesafede olduğunu sanırken, bu rüzgârda ancak sekiz mil mesafedeydi. Akıntılar Will Halley'i her zamanki rotasından çıkarmış ve bu zavallı alaylı gafil avlanmıştı.

John Mangles'ın ani manevrası *Macquarie*'yi dip kayalarından uzaklaştırmıştı. Ama John nerede olduğunu bilmiyordu. Bir kaya kemeri içinde sıkışıp kalmış olabilirdi. Rüzgâr doğu tarafından çok sert esmekteydi ve yelkenli, yediği her dalgayla kayalara çarpabiliyordu.

Bir süre sonra, gerçekten de, baş sancaktan işitilen dalga çatlamasının gürültüsü şiddetlendi. Daha fazla orsalamak gerekiyordu. John dümen yekesini aşağıya indirdi ve dosdoğru brasya etti. Yelkenlinin pruva bodoslaması altındaki kör kayalar çoğalıyordu. Açık denize gitmek için ise rüzgârı önden almak gerekiyordu. Yelken sayısı azalmış, dengesiz bir tekneyle bu manevra başarılı olacak mıydı? Bu belli değildi, ama denemek gerekiyordu.

"Yeke aşağıya, tamamen!" diye haykırdı John Mangles Wilson'a.

Macquarie yeni bir kayalık hattına yaklaş-

maya başladı. Sudan çıkan kayalara çarpan deniz köpürüyordu.

Korkunç sıkıntılarla dolu bir andı bu. Dev dalgalar köpüklerden ıslıl ıslıldı. Sanki bir fosfor etkisiyle aniden aydınlanmışlardı. Deniz, pagan mitolojide geçen şu antik kör kayaların sesiyle uğulduyor gibiydi. Dümene yapışmış Wilson ve Mulrady tüm güçleriyle abandılar. Yeke iflas etmişti.

Aniden bir çarpma duyuldu. *Macquarie* bir kayanın üstüne çıkmıştı. Cıvadra bastonu kırıldı, mizana direğinin dengesi tehdit altındaydı. Başka bir hasara uğramadan gemi dönüş yapmayı başarabilecek miydi?

Hayır; çünkü deniz aniden yatıştı ve gemi yeniden rüzgâr almaya başladı. Tekne milim dönmüyordu. Dev bir dalga onu aldı, kayalıkların üzerinden, daha ileriye doğru attı ve tekne büyük bir şiddetle tekrar sulara oturdu. Mizana direği tüm donanımıyla devrilmişti. Yelkenlinin omurgası iki kez dibe vurdu ve sancak tarafından otuz derece yana yatarak hareketsiz kaldı.

Kamara lomboz camları paramparça olmuştu. Yolcular dışarıya fırladılar, ama dalgalar güverteyi bir uçtan diğerine yaladığından

güvertede tehlike altındaydılar. Teknenin kuma iyice gömüldüğünü anlayan John Mangles kamaraya girmelerini rica etti.

“İşin aslı nedir John?” diye sordu serinkanlılıkla Glenarvan.

“İşin aslı, lordum,” diye cevapladı John Mangles, “batmayacağız. Denizin tekneyi parçalamasına gelince, bunu düşünmek için zamanımız var.”

“Gece yarısı oldu mu?”

“Evet lordum, gündüzü beklemek gerek.”

“Kanoyu denize indiremez miyiz?”

“Bu çalkantıda ve bu karanlıkta imkânsız! Hem zaten karaya nereden çıkacağız ki?”

“Peki o halde John, gündüz olana kadar bekleyelim.”

O sırada Will Halley yelkenlisinin güvertesinde deli gibi koşturuyordu. Şaşkınlıktan kurtulmuş tayfaları bir içki varili açmış ve içmeye koyulmuşlardı. John, tayfaların sarhoşluğunun birazdan korkunç sahnelere yol açabileceğini söyleyerek arkadaşlarını uyardı. Kaptanın onları engelleyeceğine güvenemelerdi. Zavallı adam saçlarını yoluyor, kıvranıp duruyordu. Sigortalı olmayan yükünü düşünüyordu yalnızca.

“Mahvoldum! Bittim!” diye haykırıyordu, bir uçtan diğerine koşarken.

John Mangles onu teselli etmeyi hiç düşünmedi. Arkadaşlarını silahlandırdı. Korkunç küfürler savurarak brandy’leri art arda yuvarlayan tayfaları püskürtmeye hazır bekliyorlardı.

“Tayfa kamarasına bu sefillerden ilk yaklaşacak olanı,” dedi sakince binbaşı, “köpek gibi öldürürüm.”

Tayfalar yolcuların kendilerini uzak tutmaya kararlı olduklarını kesin olarak anladıklarından bir iki yağma teşebbüsünden sonra uzaklaştılar.

John Mangles artık bu sarhoşlarla ilgilenmiyordu, sabırsızlıkla günün doğmasını bekledi.

Gemi kesinlikle kımıldamıyordu. Deniz yavaş yavaş sakinleşiyor, rüzgâr dinliyordu. Teknenin gövdesi birkaç saat daha dayanabilirdi. John gün doğarken karayı inceleyecekti. Eğer kara kolayca çıkılabilecek mesafedeyse, artık gemide kalan tek sandal mürettebatı ve yolcuları taşımaya yarayabilirdi. En azından üç sefer yapmalıydılar, çünkü sandalda ancak dört kişiye yer vardı. Kanoya gelince, bir dal-

ga darbesiyle yok olup gittiğini görmüşlerdi.

İçinde bulundukları tehlikeli durumu düşünen John Mangles, küpeşteye dayanmış, kırılan dalgaların sesini dinliyor, bakışlarıyla derin karanlığı delmeye çalışıyordu. Bunca arzuladıkları hem de bunca korktukları bu karanın ne kadar uzakta olduğunu soruyordu kendine. Kör kayalar genellikle sahilden fersahlarca uzakta yer alır. Dayanıksız kano biraz uzun sürecektir bir yolculuğa dayanabilir miydi?

John karanlık gökyüzünün biraz aydınlanmasını dileyerek bunları düşünürken, onun sözüne güvenen bayan yolcular yataklarında dinleniyorlardı. Yelkenlinin hareketsizliği sayesinde sakın birkaç saat geçirebiliyorlardı. Körkütük sarhoş olmuş mürettebatın çılgınlıklarını artık işitmeyen Glenarvan, John ve arkadaşları da çabucak uykuya dalmışlardı. Sabahın saat birinde, kumdan yatağında uyuklayan bu yelkenlide derin bir sessizlik hüküm sürüyordu.

Saat dörde doğru doğu tarafında ilk ışıklar görüldü. Şafağın solgun ışıkları altında bulutlar hafifçe belirmeye başladı. John güverteye çıktı. Ufukta bir sis perdesi vardı. Sabah buğuları içinde belli belirsiz birkaç çizgi dalga-

lanmaktaydı, belli bir yükseklikte. Denizde hafif çalkantılar devam ediyordu. Açıktaki dalgalar hareketsiz kalın bulut yığınlarının ortasında kayboluyordu.

John bekledi. Işık yavaş yavaş arttı, ufuk kızıl renklere bulandı. Uzak görüş alanı üzerinden perde yavaş yavaş kalktı. Siyah kayalar suların dışına doğru uç verdi. Sonra, köpük şeridinin üzerinde bir çizgi belirdi ve doğan güneşin henüz görünmeyen kursuna gölgesi düşen bir doruğun tepesinde, fener gibi ışıklı bir nokta yandı. Kara oradaydı, en az dokuz mil ötede.

“Kara!” diye haykırdı John Mangles.

Onun sesiyle uyanan arkadaşları yelkenlinin güvertesine çıktılar ve ufukta beliren sahile sessizce baktılar. Bu kara ister konuksever olsun, ister düşman, oraya sığınacaklardı.

“Will Halley nerede?” diye sordu Glenarvan.

“Bilmiyorum lordum,” karşılığını verdi John Mangles.

“Ya tayfaları?”

“Onun gibi yok oldular.”

“Ve onun gibi körkütük sarhoşlar kuşkusuz,” diye ekledi Mac Nabbs.

“Arayın!” dedi Glenarvan, “Bu gemide bırakamayız onları.”

Mulrady ve Wilson ön kasaraya indiler ve iki dakika sonra geri geldiler. Bölüm boştu. Bunun üzerine iki güverte arasını ve ambarın en dibine kadar tüm yelkenliyi aradılar. Ne Will Halley’i buldular, ne de tayfalarını.

“Nasıl olur! Kimse yok mu?” dedi Glenarvan.

“Denize mi düştüler?” diye sordu Paganel.

“Her şey mümkün,” cevabını verdi John Mangles, bu kayboluş onu pek endişelendirmişti.

Sonra, kıç tarafa doğru yönelerek, “Kano-ya!” dedi.

Wilson ve Mulrady, sandalı denize indirmek için onun peşinden gittiler. Sandal yok olmuştu.

ACEMİ TAYFALAR

Will Halley ve mürettebatı geceden ve yolcuların uyumasından yararlanarak yelkenlideki tek sandala binip kaçmışlardı. Buna kuşku yoktu. Gemiye en son terk etmesi gereken bu kaptan, ilk terk eden olmuştu.

“Bu namussuzlar kaçmış,” dedi John Mangles. “Neyse, böylesi daha iyi lordum. Sinir bozucu sahnelerden kurtulmuş olduk.”

“Bence de,” cevabını verdi Glenarvan, “zaten gemi kaptansız değil John ve de pek usta sayılmasalar da cesur tayfalar var, senin arkadaşların. Emret, sana itaat etmeye hazırız.”

Binbaşı, Paganel, Robert, Wilson, Mulrady ve Olbinett, Glenarvan’ın sözlerini alkışlarla karşıladılar ve güverteye dizilerek, John Mangles’in emrine amade olduklarını gösterdiler.

“Ne yapmamız gerekiyor?” diye sordu Gle-

narvan.

Genç kaptan bakışlarını denizde dolaştırdı, yelkenlinin eksik direklerini inceledi ve biraz düşündükten sonra şunları söyledi:

“Bu durumdan kurtulmanın iki yolu var lordum: tekneyi doğrultarak yeniden denize açılmak ya da kolaylıkla inşa edilebilecek bir salla kıyıya çıkmak.”

“Eğer gemiyi düzeltebilirsek düzeltelim,” dedi Glenarvan. “En iyi yol bu, değil mi?”

“Evet Saygıdeğer Efendimiz, çünkü karaya vardıktan sonra ulaşım aracımız olmazsa ne yaparız?”

“Kıyıdan uzak duralım,” diye ekledi Paganel. “Yeni Zelanda’ya güvenmemeli.”

“Hele rotadan bunca sapmışken,” diye devam etti John. “Halley’in ihmali bizi güneye savurdu, bu açık. Öğleyin yerimizi saptayacağım ve eğer sandığım gibi Auckland’in aşağısındaysak, Macquarie’yle sahili izleyerek ilerlemeyi deneyeceğim.

“Peki ya yelkenlinin hasarı?” diye sordu Lady Helena.

“Ciddi olduğunu sanmıyorum bayan,” karşılığını verdi John Mangles. “Mizana yelkeninin yerine öne derme çatma bir yelken takar-

şam ilerleriz, yavaş gideriz, doğru, ama istediğimiz yere gideriz. Ama eğer talihsizlik sonucu yelkenli delindiye ve delik kapatılamazsa, o zaman karaya çıkmaya razı olmamız ve Auckland yolunu karadan katetmemiz gerekecek.”

“Geminin durumuna bakalım o halde,” dedi binbaşı. “Her şeyden önce bu önemli.”

Glenarvan, John ve Mulrady büyük ambar kapağını açtılar ve ambara indiler. Yaklaşık iki yüz ton tabaklanmış deri oldukça kötü istiflenmiş halde orada duruyordu. Ambar kapağına dik olarak asılan palangalar yardımıyla kolaylıkla bunların yerini değiştirdiler. John, gemiyi hafifletmek için bu balyaların bir bölümünü de denize attırdı.

Üç saat süren çetin bir çalışmanın ardından yelkenlinin dip taraflarını inceleyebildiler. Borda kaplamasının iskele tarafında, kaplama kuşağı hizasında iki yarık açılmıştı. Sancak tarafına yatmış olan *Macquarie*’nin sol tarafı suyun üstünde olduğundan delikler havadaydı. Dolayısıyla su içeri giremezdi. Wilson da, özenle çivilediği bir deri tabakası ve üstü-pü yardımıyla kaplama açıklığını çabucak onarıverdi.

Yaptıkları sondajın sonucunda geminin ambarında iki ayak bile su olmadığı anlaşıldı. Pompalar bu suyu kolaylıkla atabilir ve teknenin yükünü hafifletebilirdi.

Gövdeyi inceleyen John karaya oturmanın gemiye pek az zarar verdiğini anladı. Geminin uyduruk omurgasının bir bölümünün kuma saplı kalması muhtemeldi, ama bunun fazlaca önemi yoktu.

Wilson, geminin içini inceledikten sonra, sıgık yerdeki durumunu anlamak için suya daldı.

Baş tarafı kuzey-kuzeybatı istikametine dönmüş olan *Macquarie*, çamurlu bir kum katmanına pek sert bir biçimde oturmuştu. Pruva bodoslamasının aşağı ucu ve omurgasının yaklaşık üçte ikisi iyice gömülmüştü. Diğer taraf, kık bodoslamasına kadar, derinliği beş kulaca yaklaşan bir suyun üzerinde yüzüyordu. Demek ki dümen takılmamıştı ve serbestçe hareket ediyordu. John dümeni kurtarmanın gerekmediğine karar verdi. Bu gerçek bir avantajdı, çünkü ilk ihtiyaç duyulduğunda bundan yararlanılabilirdi bile.

Pasifik'te denizin gelgitleri çok güçlü değildir. Bununla birlikte, John Mangles *Macqu-*

arie'yi kaldırmak için deniz kabarmasına bel bağlıyordu. Yelkenli aşağı yukarı denizin yükselmesinden bir saat önce çarpmıştı. Deniz çekilmeye başladığı andan itibaren, sancak tarafından giderek hissedilir şekilde yan yatmıştı. Sabahın saat altısında, suların çekilmiş durumunda, gemi azami eğimine varmış bulunuyor ve payandalar yardımıyla gemiyi desteklemek gereksiz görünüyordu. Böylece John'un baş tarafta bir kare bir yelken direği oluşturmak için düşündüğü serenler ve diğer tahtalar güvertede kalabilecekti.

Geriye, *Macquarie*'yi yeniden yüzdürmek için yapılması gerekenler kalmıştı. Uzun ve çetin bir uğraş olacaktı bu. Öğlen, on ikiyi çeyrek geçe en yüksek noktaya varacak deniz kabarmasına hazır olmak elbette imkânsızdı. Kısmen boşaltılmış olan yelkenlinin dalgaların etkisi altında nasıl davranacağını göreceklardı yalnızca ve esas çaba bir sonraki gelgitte gösterilecekti.

"İşe koyulalım!" diye emretti John Mangles.

Acemi tayfaları emrindeydi.

John önce istinga ipleri üzerinde kalmış yelkenleri toplattı. Binbaşı, Robert ve Paganel,

Wilson'un idaresinde, büyük gabya direğine çıktılar. Rüzgârın etkisiyle gerilmiş olan büyük gabya yelkeni geminin serbest kalmasını engelliyordu. Onu toplamak gerekmekteydi, iyi kötü bu işi de başardılar. Sonra, alışkın olmayan eller için inatçı ve çetin bir çalışmanın ardından, büyük babafingo yelkenini de hallettiler. Bir kedi gibi çevik, bir miço gibi yürekli olan genç Robert, bu güç iş sırasında çok faydalı olmuştu.

Şimdi, geminin arka tarafından ve omurga yönünde bir, belki de iki demir atmak gerekiyordu. *Macquarie*'yi yükselmiş denize doğru çekmek için bu demirlerden yararlanılacaktı. Bir sandal olduğunda bu iş pek kolaydır; atılacak bir demir alınır ve önceden saptanmış olan uygun yerde denize atılır. Ama ellerinde hiç kano olmadığından, yerine geçecek bir şey bulmaları gerekiyordu.

Glenarvan bu işlemlerin gerekliliğini anlayacak kadar deniz bilgisine sahipti. Alçalmış denizde, karaya oturmuş gemiyi kurtarmak için demir atılmalıydı.

"Ama kano olmadan nasıl yaparız?" diye sordu John'a.

"Mizana direğinin parçalarını ve boş varil-

leri kullanacağız,” karşılığını verdi genç kapitan. “Operasyon güç olacak ama imkânsız değil, çünkü *Macquarie*’nin demirleri küçük boyutlu. Bu demirler bir kez atıldılar mı, eğer dibi taramazlarsa, umut var demektir.”

“Pekâlâ, zaman kaybetmeyelim John.”

Herkes, tayfalar ve yolcular, güverteye çağrıldı. Hepsi işin bir ucundan tuttu. Mizana direğinin hâlâ bağlı olduğu gemi donanırını baltalarla parçaladı. Alt direk düşerken kırıldığından gabya kolaylıkla çıkarılabiliirdi. John Mangles bunlardan bir sal yapma niyetindeydi. Boş varillerle gabyayı destekledi ve demirleri taşıyabilecek hale getirdi. Bu araca, onu yönetmeyi sağlayacak bir boyana küreği yerleştirildi. Zaten çekilen deniz salı tam da yelkenlinin arka tarafına doğru sürükleyecekti; sonra, demirler dibi boyladığında gemiden uzatılan çekme halatı yardımıyla gemiye geri dönmek kolay olurdu.

Bu iş yarı yarıya tamamlandığında güneş tepeye yaklaşıyordu. John Mangles, başlanmış işleri izlemesi için Glenarvan’ı bıraktı ve geminin bulunduğu konumu saptamakla uğraştı. Yerlerinin saptanması çok önemliydi. Neyse ki John, Will Halley’in odasında pek pis bir

sekstan¹, yanında da Greenwich Gözlemevi'nin bir yıllığını bulmuştu. Sekstani temizledi ve güverteye getirdi.

Bu alet, bir dizi hareketli ayna yardımıyla, tam öğle vakti, yani güneş en yüksek noktaya varmışken güneşi ufka getirir. Dolayısıyla işlem yapabilmek için sekstanın dürbünüyle gerçek bir ufuk çizgisi, yani gökyüzüyle denizin iç içe geçtiği noktadaki ufku saptamak gerektiği anlaşılmaktadır. Ne var ki kara, tam olarak, geniş bir burun halinde kuzeye doğru uzanıyordu ve gözlemci ile gerçek ufuk arasına girdiğinden gözlem yapmayı imkânsız kılıyordu.

Bu durumda ufuk olmadığında, onun yerine yapay bir ufuk konur. Bu genellikle, içi cıva dolu düz bir küvettir, bunun üzerinde işlem yapılır. Cıva tamamen ufki bir ayna işlevi görür. John gemide cıva bulamamıştı ama sıvı katran dolu tahta bir kovadan yararlanarak bu güçlüğü aştı. Katranın yüzeyi güneşi yeterince yansıtıyordu.

Yeni Zelanda sahilinde olduklarına göre John boylamı zaten biliyordu. Bu çok iyiydi, çünkü kronometre olmadan boylamı hesapla-

---

1) Bir yıldızın ufuk üzerindeki açısını ve geminin bulunduğu noktayı belirlemeye yarayan alet. (yhn.)

yamazdı. Tek bilmediği enlem di ve bunu öğrenmeye çalıştı.

Sekstan yardımıyla ufka göre güneşin yüksekliğini hesapladı. Bu yükseklik $68^{\circ} 30'$ idi. Demek ki güneşle zenit arasındaki mesafesi $21^{\circ} 30'$ ydı, çünkü bu iki rakam toplandığında 90 derece ediyordu. O gün, yani 3 Şubat'ta, yıllığa göre güneşin eğimi $16^{\circ} 30'$ olduğundan, bu mesafeye zenit mesafesi olan $21^{\circ} 30'$ eklendiğinde, 38 derece enlemi bulunuyordu.

Demek ki, aletlerin yetersizliğinden kaynaklanabilecek ve dikkate almaya değmez önemsiz yanılğı payı hariç, *Macquarie*'nin konumu şöyleydi: $171^{\circ} 13'$ boylam, 38° enlem.

Paganel'in Eden'dan satın aldığı Johnson'un haritası incelendiğinde, John Mangles kazanın Auckland bölgesinin sahillerinde, Cahua Burnu'nun üzerindeki Aotea Koyu açığında vuku bulduğunu gördü. Auckland şehri 37. paralelde bulunduğundan *Macquarie* bir derece güneye sürüklenmişti. Demek ki Yeni Zelanda'nın başşehrine varmak için bir derece yukarı çıkması gerekmektedir.

"Bu durumda," dedi Glenarvan, "olsa olsa yirmi beş millik bir yolculuk. Bir şey değil."

"Denizde önemsiz olan şey karada uzun ve

çetin olur,” cevabını verdi Paganel.

“O halde,” karşılığını verdi John Mangles, “*Macquarie*’yi yeniden yüzdürmek için elimizden gelen her şeyi yapmalıyız.”

Bulundukları yer saptandığına göre çalışmalara yeniden koyulabilirdiler. Öğlen, on ikiyi çeyrek geçe deniz iyice yükselmişti. Demirler henüz atılmamış olduğundan John bundan yararlanamadı. Ama yine de *Macquarie*’yi kaygıyla gözlemliyordu. Sular yükselince yüzebilecek miydi? Sorunun cevabı beş dakika içinde belli olacaktı.

Beklediler. Birkaç çatırtı işitildi; yükselme sonucu değilse, karinanın yerinden oynamasından ileri geliyor olmalıydı. John denizin bir sonraki yükselişinden umutluydu, ama sonuçta yelkenli kımıldamadı.

Çalışmalar devam etti. Saat ikide sal hazır-
dı. Atılacak demir sala yüklendi. John ve Wilson, geminin arkasına bir çekme halatı bağladıktan sonra sala bindiler. Denizin çekilmesi sayesinde açıldılar ve yüz metre ötede on kulaç dibe demir attılar.

Durum iyiydi, sal gemiye geri döndü.

Metaforadaki büyük demirdeydi şimdi sıra. Onu da güçlkle indirdiler. Sal yeniden işe

koyuldu ve bir süre sonra bu ikinci demir de birincinin arkasına, on beş kulaç dibe demirlendi. Sonra, halata asılan John ve Wilson Macquarie'ye geri döndüler.

Çekme halatları bocurgata takıldı ve denizin yeniden yükselmesi beklendi. Sabahın saat birinde olması gerekiyordu. O sırada saat akşamın altısıydı.

John Mangles tayfalarına teşekkür etti. Paganel'e de cesareti ve olumlu davranışları sayesinde günün birinde deniz onbaşı olabileceğini söyledi.

Bu sırada, Bay Olbinett, çeşitli manevralara yardım ettikten sonra, mutfığa geri dönmüştü. Tam zamanında gelen kuvvetlendirici bir yemek hazırlamıştı. Mürettebatın midesi kazanmaya başlamıştı bile. Bir güzel doyduktan sonra her biri gelecekteki işlere kendini hazır hissediyordu.

Yemekten sonra John Mangles operasyonun başarısı için şart olan son önlemleri de aldı. Bir gemiyi yüzdürmek söz konusu olduğunda hiçbir şeyi ihmal etmemek gerekiyordu. Çoğu zaman, hareketi kolaylaştırıcı bazı şeyler eksik kaldığından girişim başarısızlıkla sonuçlanıyor ve geminin gövdesi kum yata-

ğından kurtulamıyordu.

John Mangles, yelkenliyi hafifletmek amacıyla malların büyük bölümünü denize attırmıştı. Balyaların geri kalanı da, ağır yelkenler, yedek serenler, safrayı oluşturan birkaç ton dökme kalıp ile birlikte, pruva bodoslamasının bu yükten kurtulmasını kolaylaştırmak için kıç tarafa taşındı. Wilson ve Mulrady suyla doldurdukları bir miktar varili de yelkenlinin burnunu kaldırmak amacıyla oraya yuvarladılar.

Bu son çalışmalar tamamlandığında saatler gece yarısını çaldı. Mürettebat iyice bitkin düşmüştü. Tam da bocurgatı çark etmenin gerekeceği anda bu sıkıntı verici bir durumdu: John Mangles yeni bir karar almak zorunda kaldı.

O sırada meltem hafiflemekteydi. Rüzgâr denizin yüzeyini belli belirsiz kırıstırıyordu. Ufku gözleyen John güneybatıdan kuzeybatıya doğru esmeye başlayacağını saptadı. Bir denizci bulut kümelerinin dizilişine ve rengine bakar ve asla yanılmazdı. Wilson ve Mulrady de kaptanlarının görüşünü paylaşıyorlardı.

John Mangles gözlemlerini Glenarvan'a ilette ve gemiyi yüzdürme işlemini ertesi güne

bırakrnayı önerdi.

“Gerekçelerim şunlar,” dedi. “Öncelikle, hepimiz çok yorulduk, gemiyi kurtarmak içinse gücümüzün yerinde olması gerekir. Sonra, gemiyi kaldırdığımızda, bu tehlikeli kör kayaların ve zifiri karanlığın ortasında nasıl götürürüz? Aydınlıkta harekete geçmek yerinde olur. Ayrıca bir başka neden daha beni beklemeye yöneltiyor. Rüzgâr yardım vaat ediyor, ben de bundan yararlanmak istiyorum; deniz bu yaşlı gövdeyi kaldırırken rüzgâr da siya ettirebilir. Yarın, eğer yanılmıyorsa, meltem kuzeybatıdan esecek. Grandi direği yelkenlerini rüzgâra karşı açtığımızda yelkenliyi kaldırmak için yarışa gireceklerdir.”

Bu gerekçeler önemliydi. Gemideki en sabırsızlar olarak Glenarvan ve Paganel gerekçeleri kabul ettiler ve operasyon ertesi güne ertelendi. Gece güzel geçti. Bir nöbetçi özellikle demirlerin durumunu gözlemekle görevlendirilmişti.

Gün doğdu. John Mangles’ın öngörülleri gerçekleşiyordu. Bir kuzey-kuzeybatı meltemi şiddetlenerek esmeye başlamıştı. Bu çok önemli bir destek güçtü. Mürettebat işe koyuldu. Robert, Wilson, Mulrady grandi direğinin

tepesinde, binbaşı, Glenarvan ve Paganel ise güvertede tam gereken anda yelkenleri açacak şekilde hazırlıklar yaptılar. Büyük gabya sereni iyice kaldırıldı, grandi ve büyük gabya yelkenleri istinga ipleri üzerinde bırakıldı.

Saat sabahın dokuzuydu. Denizin iyice kabarmasına kadar daha dört saat geçmesi gerekiyordu. Bu saatler kayıp değildi. John derme çatma direğini yelkenlinin baş tarafına yerleştirmek için bu süreden yararlandı, böylece mizana direğini yerleştirebileceklerdi. Gemi yüzmeye başladığında da bu tehlikeli sahillerden uzaklaşabileceklerdi. Çalışmalara yeniden çabayla girişildi ve öğleden önce, mizana sereni direğe sıkı sıkıya bağlanmıştı. Lady Helena ile Mary Grant de çok işe yaradılar. Küçük babafingo sereni üstüne yedek yelkeni onlar açtı. Herkesin mutluluğu için çalışmak onlara sevinç veriyordu. Tüm donanımı tamamlandığında, *Macquarie* zerafet açısından hâlâ eksiklikler taşısa da, hiç olmazsa sahilden uzaklaşmamak koşuluyla yol alabilecekti.

Bu arada deniz de yükseliyordu. Yüzeyi çalkantılı küçük dalgalar halinde kabarıyordu. Kör kayaların başları, içinde yaşadıkları sızıya geri dönen deniz canlıları gibi yavaş yavaş yok

oluyordu. Büyük operasyonun deneneceği saat yaklaşıyordu. Heyecan içindeki yürekleri taşkın bir sabırsızlık kaplamıştı. Kimse konuşmuyordu. Herkes John'a bakıyordu. Ondan bir emir bekliyorlardı. Kıç kasara küpeştelerine yaslanmış duran John Mangles denizin yükselmesini gözlüyordu. İyice gerilmiş ve uzamış duran çekme halatlarına endişeyle göz atıyordu. Saat birde deniz en yüksek noktasına erişti. Sular durgundu, yani denizin artık yükselmediği ve henüz inmeye de başlamadığı o kısa an gelmişti. Gecikmeden işleme başlamak gerekiyordu. Grandi ve büyük gabya yelkenleri fora edildi ve rüzgârın yardımıyla direği kapladılar.

“Bocurgata!” diye haykırdı John.

Bu, yangın pompaları gibi, kollarla donanmış bir bocurgattı. Glenarvan, Mulrady, Robert bir yanda, Paganel, binbaşı, Olbinett diğer yanda, hareketi makineye aktaran kollara tüm ağırlıklarıyla abandılar. Aynı anda, kalfat çubuklarını harekete geçiren John ve Wilson da arkadaşlarının çabalarına katıldılar.

“Haydi! Haydi!” diye haykırdı genç kaptan, “hep biriikte!”

Çekme halatları bocurgatın güçlü hareke-

tiyle gerildi. Demirler sağlam bir şekilde tutunmuşlardı, hiç kımıldamadılar. Bir an önce başarmak gerekiyordu. Denizin en kabarık olma hali ancak birkaç dakika sürer. Su düzeyi düşerse hiçbir yardımı olmazdı. Gayretlerini arttırdılar. Rüzgâr şiddetleniyor ve yelkenler direğe yapışıyordu. Geminin gövdesinde biraz hareketlenme hissedildi. Yelkenli oturduğu yerden kalkmak üzereydi sanki. Belki de onu kum tabakasından söküp almak için bir kol gücü daha yeterli olacaktı.

“Helena! Mary!” diye haykırdı Glenarvan.

İki genç kadın arkadaşlarının yanına koştu. Son bir kastanyola tıkırtısı işitildi.

Ama hepsi buydu. Yelkenli kımıldamadı. Operasyon başarısız olmuştu. Deniz çekilmeye başlamıştı bile. Rüzgârın ve denizin yardımıyla da olsa, bu sınırlı mürettebatın gemiyi tekrar yüzdüremeyeceği belli olmuştu.

YAMYAMLIGIN TEORİK OLARAK ELE ALINIŞI

John Mangles'ın denediği ilk kurtuluş yolu başarısız kalmıştı. Gecikmeden ikinci yola başvurmak gerekiyordu. *Macquarie*'yi yerinden kımıldatamayacakları kesin olduğu gibi, verilecek kararın gemiyi terk etmek olduğu da bir o kadar kesindi. Gemide kalıp muhtemel bir yardımı beklemek ihtiyatsızlık ve delilik sayılırdı. Deniz kazasının cereyan ettiği yere bir gemi varana kadar *Macquarie* parçalara ayrılmış olurdu bile! Çıkacak ilk fırtına ya da açık deniz rüzgârlarının etkisiyle biraz sertleşen bir deniz bile onu kumların üzerine yuvarlamaya, parçalayıp bölmeye, un ufak etmeye yeterdi. John, bu kaçınılmaz sondan önce karaya çıkmak istiyordu.

Bunun üzerine bir sal, daha doğrusu, denizcilik diliyle söylersek, yolcuları ve Zelanda

kıyısında yetecek kadar erzağı taşıyacak sağlamlıkta bir “direksiz” inşa etmeyi önerdi.

Tartışacak zaman değildi, bir an önce harekete geçmeliydi. Çalışmaya başladılar. Gece olup işlerine ara verdiklerinde oldukça ilerlemişlerdi.

Akşamın sekizine doğru, yemekten sonra, Lady Helena ile Mary Grant güverte kamarasındaki yataklarında dinlenirlerken Paganel ve dostları, geminin güvertesini arşınlayarak ciddi sorunları konuşuyorlardı. Robert onların yanından ayrılmak istememişti. Bir hizmette bulunmaya, tehlikeli bir işte kendini feda etmeye hazır bu cesur çocuk söylenenleri can kulağıyla dinliyordu.

Paganel, salın, yolcuları karaya çıkarmak yerine Auckland'a kadar sahil boyunca gidip gidemeyeceğini sormuştu John Mangles'a. John bunca yetersiz bir araçla bu yolculuğun imkânsız olduğu cevabını verdi.

“Peki, bir salla deneyemeyeceğimiz şeyi,” dedi Paganel, “yelkenlinin kanosuyla yapabilir miydik?”

“Evet, gerekirse, cevabını verdi John Mangles, “ama gündüz yol alıp gece demir atmak koşuluyla.”

“Eğer bizi terk etmiş olan bu zavallılar...”

“Evet! Onlar sarhoştı ve bizi haince bırakmalarını o zifiri karanlıkta yaşamlarıyla ödemiş olmalarından korkarım,” dedi John Mangles.

“Yazık onlara,” karşılığını verdi Paganel, “bize de yazık, çünkü bu kano bize çok lazımdı.”

“Ne istiyorsunuz Paganel?” dedi Glenarvan. “Sal bizi karaya çıkartacak ya.”

“Benim de engellemek istediğim tam da bu,” karşılığını verdi coğrafyacı.

“Ne! Pampalarda ve tüm Avustralya’da yaptığımız yolculuktan sonra fazladan yirmi millik bir yolculuk, yorgunluğa alışık bu insanları korkutabilir mi?”

“Dostlarım,” cevabını verdi Paganel, “ne cesaretimizden ne de arkadaşlarımızın yürekliliğinden kuşku duymaktayım. Yirmi mil! Yeni Zelanda’dan başka bir ülkede olsa, önemli değil bu. Beni ödlelikle suçlamayın. Birincisi, sizi Amerika’da, Avustralya’da peşimden sürükledim. Ama burada, tekrar ediyorum, bu kallesiz ülkede macera aramayalım da, ne yaparsak yapalım.”

“Batmış bir gemide kesin olarak yok olup

gitmektense her şey tercih edilmeli,” dedi John Mangles.

“Yeni Zelanda’dan bunca korkmamızı gerektiren nedir?” diye sordu Glenarvan.

“Vahşiler,” karşılığını verdi Paganel.

“Vahşiler mi!” dedi Glenarvan. “Sahili izleyerek onlardan kurtulamaz mıyız? Ayrıca, birkaç sefilin saldırısı gayet silahlı ve kendilerini savunmaya kararlı on Avrupalı’yı endişelendirmemeli.”

“Sefil değil,” dedi Paganel başını sallayarak. “Yeni Zelandalılar korkunç kabilelerden oluşmaktadırlar, İngiliz tahakkümüne, işgalcilere karşı mücadele ediyorlar, çoğu zaman da onları yeniyorlar ve her zaman da yiyorlar!”

“Yamyamlar!” diye haykırdı Robert, “yamyamlar!”

Sonra şu iki sözcüğü mırıldandığı işitildi:

“Ablam! Bayan Helena!”

“Korkacak bir şey yok evladım,” karşılığını verdi Glenarvan, genç delikanlıyı sakinleştirmek için. “Dostumuz Paganel abartıyor!”

“Hiçbir şeyi abartmıyorum,” diye devam etti Paganel. “Robert bir erkek olduğunu gösterdi, ben de hakikati gizlemeyerek ona erkek muamelesi yapıyorum. Yeni Zelandalılar için,

insan yiyenlerin en oburu demeyelim de en acımasızı diyelim. Dişlerine uygun her şeyi yiyip yutarlar. Savaş onlar için insan denen bu pek tatlı av hayvanının yakalanmasıdır ve itiraf etmek gerekir ki, tek mantıklı savaş da budur. Avrupalılar düşmanlarını öldürür ve gömerler. Vahşiler ise düşmanlarını öldürür ve yerler. Yurttaşım Toussenel'in gayet haklı olarak dediği gibi, kötülük düşmanını öldüğünde kızartmak değil, ölmek istemezken öldürmektir."

"Paganel," cevabını verdi binbaşı, "tartışacak konular var ama şimdi sırası değil. Yenmek mantıklı olsa da olmasa da, biz yenmek istemiyoruz. Peki ama Hıristiyanlık bu insan yeme alışkanlıklarını nasıl oldu da hâlâ yok etmedi?"

"Tüm Yeni Zelandalıların Hıristiyan olduğunu mu sanıyorsunuz?" karşılığını verdi Paganel. "Hıristiyan olanların sayısı pek azdır ve misyonerler hâlâ bu kaba adamların kurbanı olmaya devam etmektedir. Geçen yıl, Peder Walkner korkunç bir acımasızlıkla katledildi. Maoriler onu astılar. Maori kadınları gözlerini oydular. Kanını içtiler, beynini yediler. Bu cinayet 1864'te, Opotiki'de, Auckland'a birkaç

fersah uzaklıkta, deyim yerindeyse İngiliz yetkililerin gözü önünde işlendi. Dostlarım, bir insan soyunun doğasını değiştirmek için yüzyıllar gerekir. Maoriler daha uzun süre böyle kalacak. Onların tüm hikâyeleri kanlıdır. Tasman'ın tayfalarından, Hawes'in denizcilerine kadar ne çok mürettebatı katlettiler ve yediler! Onların iştahını kabartan beyaz et değildir. Avrupalıların gelmesinden çok önce de Zelandalılar kendi oburluklarını adam öldürerek tatmin etmekteydiler. Zelandalılar arasında yaşamış olan sayısız yolcu yamyamların yemek yiyişine tanık oldu, yemekte hazır bulunanları asıl çeken şey, kadın ya da çocuk eti gibi lezzetli bir yemek yeme arzusuydu!”

“Pöh!” dedi binbaşı, “bu hikâyelerin çoğu seyyahların hayal gücünün ürünü olmasın? Tehlikeli ülkelerden ve insan yiyicilerin midelelerinden söz etmek hoş a gider!”

“Abartının payını hesaba katıyorum,” karşılığını verdi Paganel. “Ama güvenilir insanlar da bundan söz etti, misyoner Kendall ve misyoner Mardsen, Kaptan Dillon, Kaptan d’Urville, Laplace, başkaları, onların anlattıklarına inanıyorum ben, inanmak zorundayım. Zelandalılar doğuştan acımasızdır. Şefleri öldü-

günde insan kurban ederler. Bu kurbanlar sayesinde ölünün öfkesini yatıştırdıklarını sanırlar, yoksa bu öfke yaşayanları rahatsız edecektir, aynı zamanda da bu kurbanları ona öteki yaşamında hizmetkâr olarak sunmuş olurlar! Ama bu ölü hizmetkârları katlettikten sonra yediklerine göre batıl inançtan ziyade midelelerinin sesini dinlediklerine inanabiliriz.”

“Yine de,” dedi John Mangles, “batıl inancın da yamyamlık sahnelerinde bir rolü olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle, eğer din değişirse âdetler de değişir.”

“Pekâlâ dostum,” dedi Paganel, “insan yemenin kökeni gibi ciddi bir sorunu ortaya atmış oluyorsunuz. İnsanları birbirlerini yemeye din mi yöneltir yoksa açlık mı? Bu tartışma şu an için en azından yararsızdır. Yamyamlığın niçin var olduğu sorusu henüz çözülmemiştir; ama yamyamlık vardır, ciddi sorun budur, endişelenmemiz için de haklı gerekçelerimiz var.”

Paganel haklıydı. İnsan yeme olayları Yeni Zelanda’da gündelik olaylar arasındaydı, tıpkı Fiji Adaları’nda ya da Torres Boğazı’nda olduğu gibi. Bu iğrenç alışkanlıklarda elbette batıl inancın da payı vardı, ama av hayvanının en-

der olduğu ve açlığın büyük ölçüde yaşandığı dönemler nedeniyle yamyamların olması kaçınılmazdı. Vahşiler, ender olarak giderebildikleri açlıklarını yatıştırmak için insan eti yemeye başlamışlardı; sonra, kabilelerdeki rahipler bu canavarca alışkanlıkları kurallara bağlamışlar ve kutsamışlardı. Yemek törensel bir hal almıştı, hepsi bu.

Zaten, Maorilerin gözünde birbirlerini yemekten daha doğal bir şey yoktu. Misyonerler, yamyamlık hakkında onları sık sık sorgulamışlardı. Kardeşlerini niçin yediklerini sormuşlardı onlara. Şeflerin cevabı ise, balıkların balıkları yedikleri, köpeklerin insanları yedikleri, insanların köpekleri yedikleri, köpeklerin birbirlerini yedikleri olmuştu. Hatta kendi tanrıdağum söylencelerinde bile bir tanrının diğerini yediği anlatılır. Böyle öncüller varken hemcinsini yemenin zevkine nasıl direnilebilir?

Dahası, Zelandalılar ölmüş bir düşmanı yerken onun manevi yanını yok ettiklerini ileri sürerler. Böylece onun özellikle beyinde saklı duran ruhunu, gücünü, değerini miras almış olurlar. Bu yüzden, insan beyni şöenlerde en çok tercih edilen onur yemeği olur.

Paganel, haklı olarak, nefis düşkûnlüğünün, özellikle de ihtiyacın Zelandalıları insan yemeye yönelttiğini savundu ve yalnızca Okyanusyalıları değil, Avrupa'nın vahşilerini de.

“Evet,” diye ekledi, “yamyamlık en uygar halkların atalarında uzun süre hüküm sürdü ve bunu şahsi bir şey olarak görmeyin ama, özellikle Iskoçyalılarda.”

“Doğru mu bu?” dedi Mac Nabbs.

“Evet, binbaşı,” diye devam etti Paganel. “Aziz Jérôme’un Iskoçya Atticoli’leri üzerine bazı bölümlerini okuduğunuzda atalarınız hakkında neler düşünmek gerektiğini görürsünüz! Tarih zamanları içinde çok gerilere gitmeden, Elizabeth döneminde, Shakespeare’in Shylock’unu hayal ettiği dönemde, Iskoçyalı haydut Sawney Bean yamyamlık suçundan infaz edilmemiş miydi? İnsan eti yemeye onu hangi duygu yöneltmişti? Din mi? Hayır, açlık.”

“Açlık mı?” dedi John Mangles.

“Açlık,” cevabını verdi Paganel, “ama özellikle etoburların hayvansal maddelerde bulunan azot sayesinde etlerini ve kanlarını besleme gereğinden. Bu, yumrulu ve nişastalı bitkiler aracılığıyla ciğerleri çalıştırmak gibidir.

Güçlü ve faal olmak isteyen kişi, kasları onaran elastiki besinler yemelidir. Maoriler Sebzeçiler Cemiyeti'nin üyesi olamayacaklarına göre et yiyeceklerdir, et olarak da insan eti tabii."

"Niçin hayvan eti değil?" dedi Glenarvan.

"Çünkü hayvanları yok," cevabını verdi Paganel. "Bağışlamak için değil, ama onların yamyamlık geleneğini anlamak için bunu bilmek gerek. Pek konuksever olmayan bu ülkede dörtayaklılar, hatta balıklar bile pek azdır. Bu nedenle Maoriler her zaman insan etiyle beslenmişlerdir. Hatta 'insan yeme mevsimleri' bile vardır, tıpkı uygar topraklarda av mevsiminin olması gibi. Bu dönemlerde büyük kıyımlar, yani büyük savaşlar olmuş ve galiplerin sofrasında tüm bir halk sunulmuştur."

"Demek ki," dedi Glenarvan, "sizin fikrinize göre Paganel, insan yemek, ancak koyunların, öküzlerin ve domuzların Yeni Zelanda kırılarında koşturduğu gün yok olacaktır."

"Elbette sevgili lordum, dahası Maorilerin başka her şeye tercih etikleri Zelandalı etinden vazgeçmeleri için de yıllar gerekecektir, babalarının sevmiş olduğu şeyi evlatlar da uzun süre sevecektir. Onların söylediğine göre, bu et

domuz eti tadındadır, ama daha hoş kokuludur. Beyaz ete gelince, buna daha az düşkündürler, çünkü beyazlar yiyeceklerine tuz katarlar, bu da ağzının tadını bilenlerde, pek hoş gitmeyen bir tat bırakır.”

“Pek müşkülpesentlermiş!” dedi binbaşı. “Peki bu eti, beyaz olsun siyah olsun, çiğ mi yiyorlar, kızartarak mı?”

“Niçin merak ettiniz Bay Mac Nabbs?” diye haykırdı Robert.

“Niçin mi, delikanlı,” dedi ciddi ciddi binbaşı, “eğer bir insan yiyenin dişleri arasında sona erecekse ömrüm, kızartılmış olmayı tercih ederim!”

“Niçin?”

“Canlı canlı yenmediğime emin olmak için.”

“Pekâlâ! Binbaşı,” karşılığını verdi Paganel, “ya canlı canlı kızartılmak?”

“Aslında,” dedi binbaşı, “tercih edecek bir şey yok ortada.”

“Neyse Mac Nabbs, eğer hoşunuza gidecekse,” dedi Paganel, “şunu bilin ki Yeni Zelandalılar insan etini ancak kızarmış ya da fûme yerler. Bunlar mutfak konusunu iyi bilen, tecrübeli insanlardır. Ama, bence, yenme duy-

gusu özellikle hoş olmayan bir duygudur! Yaşamın bir vahşinin midesinde son bulması ha, pöh!”

“Pekâlâ,” dedi John Mangles, “tüm bunlardan çıkan sonuç, onların ellerine düşmemek gerektiğidir. Hristiyanlığın, bu canavarca gelenekleri günün birinde yok edeceğini umalım.”

“Evet, bunu ummalıyız,” cevabını verdi Paganel, “ama, inanın bana, insan etinin tadına varmış bir vahşi bundan güç vazgeçer. Size anlatacağım iki olaya bakarak siz karar verin.”

“Olayları dinleyelim Paganel,” dedi Glenarvan.

“İlki, Brezilya'daki Cizvit Cemiyeti'nin gazetelerinde yayımlanmıştır. Portekizli bir misyoner günün birinde çok hasta ve yaşlı, Brezilyalı bir kadına rastlar. Birkaç günlük ömrü kalmıştır kadının. Cizvit ona Hristiyanlığın hakikatlerini öğretir, ölmek üzere olan kadın da itirazsız kabul eder. Ruhunu besledikten sonra, bedeni de beslemek gerektiğini düşünür ve günah çıkaran bu kadına Avrupalılara özgü birkaç şekerleme sunar. ‘Heyhat,’ der yaşlı kadın, ‘midem yiyecek kaldıracak durumda değil. Tatmak istediğim tek bir şey var,

ama, ne yazık ki, burada kimse bana bunu sağlayamaz.' 'Ne?' diye sorar cizvit. 'Ah, oğlum, küçük bir çocuğun eli! Küçük kemiklerini zevkle kemiririm sanıyorum!'"

"Güzelmiş demek ki, öyle mi?" dedi Robert.

"Anlatacağım ikinci hikâye soruna cevap verecektir, delikanlı," diye devam etti Paganel. "Günün birinde, bir misyonere, tanrısal yasalara aykırı ve korkunç bir şey olan bu insan eti yeme geleneği konusunda bir yerliyi eleştiriyordu. 'Hem tadı da kötü olmalı,' diye ekledi. 'Ah, peder,' cevabını verdi vahşi, misyonere açgözlü bir bakış atarak, 'Tanrı'nın yasakladığını söyleyebilirsiniz, ama tadı kötü demeyin! Keşke bir yemiş olsaydınız!...'"

KAÇILMASI GEREKEN BU KARA PARÇASINA ÇIKILIR SONUNDA

Paganel'in aktardığı olaylar tartışmasız doğrudur. Yeni Zelandalıların acımasızlığından kuşku duyulamazdı. Dolayısıyla karaya ayak basmak tehlikeliydi. Ama bu tehlike yüz kez daha büyük olsaydı bile bununla yüz yüze gelmek gerekecekti. John Mangles, pek yakında yok olmaya mahkûm bir tekneyi terk etme gerekliliğini hissediyordu. Biri kesin, diğeri muhtemel iki tehlike arasında tereddüte yer yoktu.

Bir geminin gelip onları alması ihtimali ise, pek akla yatkın değildi. *Macquarie* Yeni Zelanda kıyılarına yanaşacak gemilerin yolu üstünde bulunmuyordu. Gemiler ya daha yukarıda Auckland'a, ya daha aşağıda New-Plymouth'a gidiyorlardı. Oysa, batık tam da bu iki nokta arasında, Ika-na-Maui sahillerinin ıssız bir

bölgesindeydi. Kötü, tehlikeli, tekin olmayan bir sahildi burası. Gemiler buradan uzak durmayı düşünürdü yalnızca; bir de rüzgâr yardım ederse, çabucak uzaklaşmayı.

“Ne zaman yola çıkacağız?” diye sordu Glenarvan.

“Yarın sabah, saat onda,” cevabını verdi John Mangles. “Deniz yükselmeye başlamış olur ve bizi karaya sürükler.”

Ertesi gün, 5 Şubat saat sekizde salın inşası tamamlanmıştı. John, aracın yapımına çok özen göstermişti. Demirlerin atılmasına yarayan mizana gabyası yolcuları ve erzağı taşımaya yetmezdi. İdare edilebilir, sağlam ve dokuz millik bir yolculuk sırasında denize direnebilecek bir araç gerekiyordu. Bunun yapımı için gereken malzemeleri ise yalnızca direkler takımı sağlayabilirdi.

Wilson ve Mulrady çalışmaya koyulmuşlardı. Direk takımı gövde hizasında kesildi. Köküne indirilen balta darbeleriyle grandi direği sancak küpeşterleri üstüne düştü, küpeşterler onun düşüşüyle çatırdadı. *Macquarie* kalafat teknesi gibi tıraş edilmiş bulunuyordu.

Alt direk, gabya ve babafingo direkleri testereyle biçilmiş ve ayrılmıştı. Salın ana parça-

ları denizin üzerinde yüzmekteydi artık. Mizana direğinin artanlarıyla bunlar birleştirildi ve bu uzun tahta parçaları birbirlerine sıkıca bağlandı. John ara boşluklara yarın düzine kadar boş varil yerleştirmeye de özen gösterdi, bunlar sayesinde araç suyun üzerinde kalacaktı.

İyice sağlamlaştırılan bu ilk sıra üzerine Wilson tahta ızgaralardan oluşan bir tür aralıklı döşeme yerleştirmişti. Böylelikle dalgalar sala akın etse bile su salın üzerinde kalmayacak ve yolcular da ıslanmaktan korunmuş olacaklardı. Zaten sıkı sıkıya tutturulmuş su fiçileri salı iri dalgalara karşı koruyan bir tür değirmi kalkan oluşturunuyordu.

O sabah, rüzgârın uygun olduğunu gören John aracın ortasına, yelken direği olarak küçük babafingonun serenini çekti. Seren hatlarla tutturuldu ve bir de kare mizana yelkeni takıldı. Arka tarafa sabitlenen ağzı geniş büyük bir kürek aracı yönetmeyi sağlayacaktı, tabii eğer rüzgâr yeterli bir hız verirse.

Böylece en iyi koşullarda yapılmış bu sal dalgalara direnebilecekti. Ama rüzgâr dönerse idaresi mümkün olacak, kıyıya ulaşabilecek miydi? Sorun buydu. Yükleme işi saat dokuz-

da başladı.

Öncelikle, sala Auckland'a kadar yetecek miktarda erzak koyuldu, çünkü bu verimsiz toprağın ürünlerine bel bağlayamazlardı.

Olbinett'in özel kilerinde *Macquarie*'nin yolculuğu için satın alınmış yiyeceklerden kalma birkaç kutu konserve et vardı. Sonuçta pek az bir şeydi bu. Geminin zevksiz yiyeceklerine sarılmak gerekti: düşük kaliteli peksimetler ve iki varil tuzlanmış balık. Kamarot bu durumdan utanç duyuyordu.

Bu erzak, sıkı sıkıya kapatılmış, deniz suyunun sızamayacağı ve su geçirmez sandıklara yerleştirildi, sonra güçlü bağlama halatlarıyla yelken direğinin dibine indirildi ve bağlandı. Silah ve cephane de güvenli ve kuru bir yere yerleştirilmişti. Neyse ki yolcular karabinalar ve tabancalarla gayet iyi silahlanmışlardı.

Atılmaya hazır bir demir de sala bindirildi. Deniz yükseldiğinde karaya varamazlarsa John açığa demir atmak zorunda kalabilirdi.

Saat onda suların kabarması kendini hissettirmeye başladı. Meltem kuzeybatıdan belli belirsiz esmekteydi. Hafif bir çalkantı denizin yüzeyini kınıştırmaktaydı.

“Hazır mıyız?” diye sordu John Mangles.

“Her şey hazır kaptan,” cevabını verdi Wilson.

“Binelim!” diye bağırdı John.

Lady Helena ve Mary Grant kaba bir ip merdivenden indiler ve yelken direğinin dibine, erzak sandıklarının üzerine yerleştiler, arkadaşları da onların yanına geldi. Wilson dümene geçti. John yelken istinga iplerinin başına yerleşti ve Mulrady salı yelkenin yan tarafına bağlayan palamanı kesti.

Yelken açıldı ve araç, hem yükselen denizin hem de rüzgârın etkisiyle karaya doğru ilerlemeye başladı.

Sahil dokuz mil uzaktaydı, iyi küreklerle donanmış bir kanonun üç saatte katedebileceği ortalama bir mesafeydi bu. Ama, bu salla, hayale kapılmamak gerekiyordu. Eğer rüzgâr desteklerse, tek bir deniz kabarmasında karaya erişilebilirdi. Ama eğer meltem durulur ve deniz çekilmeye başlarsa, bir sonraki kabarmayı beklemek için demir atmak yerinde olurdu. Durum ciddiydi ve John Mangles kaygılanıyordu.

Yine de başarımayı ummaktaydı. Rüzgâr şiddetleniyordu. Deniz saat onda kabarmaya

başladığından saat üçte karaya çıkmış olmaları gerekiyordu, yoksa demir atmak zorunda kalacaklar ya da alçalan deniz onları açıklara sürükleyecekti.

Yolculuğun başlangıcı neşeliydi. Yavaş yavaş kayalıkların siyah başları ve kum banklarının sarı zemini, yükselen dalgaların ve suların altında yok oldu. Suyun altına gömülü bu kör kayalardan kaçabilmek ve dümeni pek duyarlı olmayan, yolundan kolayca sapabilecek bir aracı yönetebilmek için büyük bir dikkat, aşırı bir maharet gerekti.

Öğleyin, sahilden hâlâ beş mil mesafedeydiler. Oldukça açık bir hava arazinin belli başlı kıvrımlarını ayırt etmeyi sağlıyordu. Kuzeydoğuda iki bin beş yüz ayak yüksekliğinde bir tepe vardı. Ufka tuhaf bir biçimde karaltısı düşüyordu ve silueti, ensesi ters dönmüş bir maymun kafasının yüzünü buruşturmuş profile benziyordu. Bu Pirongia'ydı, haritaya göre tam olarak 38. paralel üzerindeydi.

Saat yarında, Paganel, yükselen denizin tüm kör kayaları örttüğüne dikkat çekti.

“Biri hariç,” dedi Lady Helena.

“Hangisi bayan?” diye sordu Paganel.

“Şuradaki,” dedi Lady Helena, bir mil öte-

deki siyah bir noktayı işaret ederek.

“Gerçekten de,” dedi Paganel. “Üstüne doğru gitmeden yerini saptamaya çalışalım, çünkü yükselen deniz birazdan onu da kapatacak.”

“Tam olarak dağın kuzey sırtı hizasında,” dedi John Mangles. “Wilson, açıktan geçmeye çalış.”

“Tamam kaptan,” karşılığını verdi tayfa, arkadaki büyük küreğe tüm gücüyle asılmıştı.

Yarım saat içinde yarım mil ilerlediler. Ama, işin tuhafı, siyah nokta daima dalgaların üstüne çıkıyordu.

John dikkatle ona bakıyordu ve daha iyi inceleyebilmek için Paganel'in dürbününü aldı.

“Bu bir kaya değil,” dedi bir süre inceledikten sonra, “dalgalarla birlikte inip çıkan, yüzen bir cisim.

“Macquarie'nin direklerinden birinin parçası olmasın?” diye sordu Lady Helena.

“Hayır,” dedi Glenarvan, “hiçbir kalıntı tekneden bu kadar uzağa gidemez.”

“Bekleyin!” diye haykırdı John Mangles, “tanıdım onu, kano bu!”

“Yelkenlinin kanosu!” dedi Glenarvan.

“Evet lordum, yelkenlinin kanosu, gövdesi ters dönmüş!”

“Zavallılar!” diye haykırdı Lady Helena, “ölmüşler!”

“Evet bayan,” cevabını verdi John Mangles, “ölmeleri kaçınılmazdı, çünkü bu kör kayaların ortasında, o karanlık gecede kesin bir ölümüne doğru koşuyorlardı.”

“Tanrı onlara merhamet etseydi keşke!” diye mırıldandı Mary Grant.

Yolcular bir süre sessiz kaldılar. Yaklaşmakta olan bu dayanıksız sandala bakıyorlardı. Karaya dört mil mesafede alabora olduğu kesindi ve üstündekilerden teki bile kurtulmamıştı kuşkusuz.

“Bu kano işimize yarayabilir,” dedi Glenarvan.

“Doğru,” dedi John Mangles. “Rotayı oraya kır Wilson.”

Salın istikameti değiştirildi, ama meltem de yavaş yavaş azalmıştı ve sandala varmak iki saati aldı.

Baş tarafta duran Mulrady çarpmayı engelledi ve alabora olmuş kayığa yandan yanaştılar.

“Boş mu?” diye sordu John Mangles.

“Evet kaptan,” cevabını verdi tayfa, “kano boş ve borda kaplamaları açılmış. İşimize yaramaz.”

“Hiç yararlanamaz mıyız?” diye sordu Mac Nabbs.

“Hiç,” cevabını verdi John Mangles. “Ancak yakmaya elverişli bir enkaz.”

“Üzöldüm,” dedi Paganel, “çünkü bu kayık bizi Auckland’a götürebilirdi.”

“Kadere razı olmak gerek Bay Paganel,” dedi John Mangles. “Zaten, bunca hareketli bir denizde bu dayanıksız sandaldansa bizim salı tercih ederim. Onu paramparça etmeye zayıf bir çarpma yetmiş! Lordum, burada işimiz kalmadı artık.”

“Nasıl istersen John,” dedi Glenarvan.

“Yola devam Wilson,” diye devam etti genç kaptan, “dosdoğru sahile!”

Denizin bir saat daha yükselmesi gerekiyordu. İki millik bir mesafe katedildi. Ama o sırada meltem neredeyse tamamen dindi. Karadan esmeye eğilim gösterir gibiydi. Sal hareketsiz kaldı. Hatta bir süre sonra, çekilen denizin hareketiyle, açık denize doğru sürüklenmeye başlamıştı bile. John bir an olsun tereddüt edemezdi.

“Demir at!” diye bağırdı.

Bu emri uygulamaya hazır olan Mulrady demiri beş kulaç dibe fırlattı. İyice gerilen çekme halatı salı iki tuaz kadar geriletti. Kare yelken toplandı, uzun bir konaklama için önlemler alındı.

Sular akşamın dokuzundan önce yön değiştirmeyecekti ve John Mangles geceleyin yol almayı düşünmediğinden sabahın beşine kadar orada demirli kalacaklardı. Kara üç mil-den daha yakında görünüyordu.

Oldukça güçlü bir çalkantıyla kabaran deniz sürekli bir hareketle sanki salı karaya sürükleyecek gibiydi. Glenarvan da, tüm gecenin salda geçirileceğini öğrendiğinde, sahile yaklaşmak için bu dalgalardan niçin yararlanmadığını John'a sordu.

“Saygıdeğer Efendimiz,” cevabını verdi genç kaptan, “optik bir yanılsama içindedirler. Dalgalar hareket ediyor gibi görünse de aslında hareket etmiyor. Bu, sıvı moleküllerin sallantısıdır, hepsi bu. Bu dalgaların ortasına bir tahta parçası fırlatın, denizin çekilmesi kendini hissettirene kadar sabit durduğunu göreceksiniz. Sabırlı olmaktan başka çaremiz yok.”

“Ve yemek yemekten başka,” diye ekledi binbaşı.

Olbinett bir erzak sandığından birkaç parça kurutulmuş et ve bir düzine peksimet çıkardı. Efendilerine bu kadar zayıf bir menü sunduğu için kamarotun yüzü kızarıyordu. Ama yemek memnuniyetle kabul edildi, hatta denizin ani sarsıntılarının iştahlarını kestiği bayan yolcular tarafından bile... Gerçekten de, halatını silkeleyerek dalgalara kafa tutan salın aldığı bu darbeler çok yorucuydu. Kısa ve değişken dalgalar üzerinde sürekli çırpınan araç, deniz altındaki bir kayanın sivri köşelerine bile bundan daha şiddetli çarpamazdı. Kimi zaman bu kayalara çarptığını sandıkları da oluyordu. Çekme halatı iyice geriliyordu ve her yarın saatte bir John onu gevşetmek için bir kulaç koyveriyordu. Bu önlem alınmazsa kopması kaçınılmazdı, o zaman da kendi haline kalan sal açıklarda yok olup giderdi.

John'un kaygıları kolaylıkla anlaşılabilir. Halat kopabilir ya da demir tarayabilirdi, her iki durum da facia demekti.

Gece oluyordu. Işık kırılması etkisiyle genişlemiş olan, kan kırmızısı renkteki güneş kursu ufkun gerisinde kaybolmaktaydı. Son

su çizgileri batıda parlıyordu ve gümüşten sıvı tabakalar halinde ışıldıyordu. Bu tarafta gökyüzünden ve sudan başka bir şey yoktu. Açıkça belirgin bir nokta hariç: denizin sığ yerinde hareketsiz duran *Macquarie*'nin gövdesi.

Ani günbatımı, karanlığı ancak birkaç dakika geciktirdi ve bir süre sonra, doğudaki ve kuzeydeki ulku sınırlandıran kara gecenin içinde eridi.

Karanlığa gömülmüş bu daracık sal üzerindeki kazazedelerin hali ızdırap vericiydi! Kimisi kötü düşler görmeye elverişli ve kaygı dolu bir uykuya daldı, kimisi ise bir saat bile gözünü kırpmadı. Gün doğduğunda hepsi de gecenin yorgunluğundan bitap düşmüştü.

Yükselen denizle birlikte, rüzgâr yeniden açıktan esmeye başladı. Saat sabahın altısıydı. Acele etmek gerekiyordu. John yola çıkmak için hazırlıklarını yaptı. Demir alma emri verdi. Ama, demirin tınakları, halatın hareketleriyle, kuma iyice gömülmüştü. Bocurgat olmadan, hatta Wilson'un kurduğu palangalar yardımıyla bile onu söküp almak imkânsızdı.

Boşa giden çabalarla yarım saat geçti. Yola çıkmak için sabırsızlanan John çekme halatını kestirdi, çapayı dipte bıraktı. Böylece denizin

yükselmesi karaya varmalarına yetmezse acil bir durumda demir atma imkânını da yitirmişti. Ama daha fazla gecikmek istemiyordu ve bir balta darbesiyle salı, saatte iki millik bir akıntının yardımıyla meltemin keyfine terk etti.

Yelken fora edildi. Doğmakta olan güneşin aydınlattığı gökyüzünün oluşturduğu fonda gri kümeler halinde belirmeye başlayan karaya doğru yavaş yavaş yol aldılar. Kayalıkların yanından ustalıkla geçtiler. Ama, açıktan gelen kararsız meltem, salın sahile ulaşmasını sağlayacak gibi gözüküyordu. Ayak basması çok tehlikeli olan bu Yeni Zelanda'ya varmak ne de zahmetliydi!

Yine de saat dokuzda, karaya bir milden az bir mesafe kalmıştı. Kıyı kör kayalarla dolu ve oldukça sarptı. Yanaşacak uygun bir yer bulmak gerekiyordu. Rüzgâr yavaş yavaş sakinleşti, sonunda tamamen durdu. Hareketsiz yelken direğe çarpıyor ve onu sarsıyordu. John yelkeni toplattı. Artık sal yalnızca dalgalar sayesinde kıyıya doğru ilerlemekteydi, salı idare etmekten de vazgeçmek gerekmişti, devasa fukuslar¹ ilerlemesini güçleştiriyordu.

---

1) Fukus: Tulumlu suyosunu. (yhn.)

Saat onda, sahile üç gomina mesafedeydiler ki John neredeyse hiç kımıldamadıklarını fark etti. Atacak demirleri de yoktu. Çekilen deniz onları açığa mı sürükleyecekti şimdi? John, elleri kasılmış, yüreği endişe içinde, bu yaklaşılmaz karaya ürkekçe göz attı.

Neyse ki –bu kez neyse ki– bir çarpma oldu. Sal durdu. Açık denizde, sahilden yirmi beş kulaç uzaktaki kum bir zemin üzerinde karaya oturmuştu.

Glenarvan, Robert, Wilson ve Mulrady suya atladılar. Sal, yakındaki kayaların üzerine halatlarla sıkıca bağlandı. Kucaktan kucağa aktarılan bayan yolcular giysilerinin etekleri bile ıslanmadan kıyıya vardılar ve bir süre sonra, hepsi, silahlar ve erzaklarla birlikte, Yeni Zelanda'nın bu korkunç sahillerine kesin biçimde ayak basmışlardı.

BULUNDUKLARI ÜLKENİN O ZAMANKİ DURUMU

Glenarvan, bir saat bile yitirmeden sahili izlemek ve Auckland'a varmak istemişti. Ama, sabahtan beri, gökyüzü iri bulutlarla kaplıydı ve karaya ayak basmalarından sonra, saat on bire doğru, su buharları şiddetli yağmura dönüştü. Yola çıkmaları imkânsızdı, sığınacak bir yer aramaları gerekiyordu.

Wilson, bazalt kayalıklarda denizin oyduğu bir mağarayı pek uygun buldu. Yolcular silahları ve erzaklarıyla oraya sığındılar. Geçmişte dalgaların yığıldığı kurumuş denizyosunlarıyla doluydu mağara. Bu doğal yatağa hepsi hemen alıştı. Mağaranın girişine yığıldıkları birkaç parça odunu yaktılar ve hep birlikte bir güzel kurudular.

John bu sel gibi yağın yağmurun süresinin, şiddetiyle ters orantılı olacağını umuyor-

du. Umduğu çıkmadı. Saatler geçti ama gökyüzünün durumunda bir değişiklik olmadı. Öğleye doğru rüzgâr arttı ve fırtına iyice şiddetlendi. Bu beklenmedik aksilik en sabırlı insanın bile sabrını taşıırdı. Ama ne yapabilirlerdi ki? Bir araçları olmadan böyle bir fırtınaya meydan okumak delilik olurdu. Aslında Auckland'a varmak için birkaç gün yeterli olmalıydı ve on iki saatlik bir gecikme, eğer yerliler gözükmezse, ciddi bir aksilik değildi.

Bu zorunlu mola sırasında, o sırada Yeni Zelanda'da cereyan eden savaş hakkında söyltiler. Ama, *Macquarie* kazazedelerinin içinde bulundukları durumun ciddiyetini anlamak ve değerlendirebilmek için, o sırada Ika-na-Maui Adası'nı kana bulayan bu savaşın tarihini bilmek gerekiyordu.

Abel Tasman'ın 16 Aralık 1642 yılında Cook Boğazı'na varışından beri Avrupa teknelerinin sık sık ziyaret ettiği Yeni Zelandalılar kendi bağımsız adalarında özgürdüler. Hiçbir Avrupalı güç Pasifik denizlerine hâkim olan bu takımadayı ele geçirmeyi düşünemiyordu. Çeşitli noktalara yerleşmiş bulunan misyonerler bu yeni topraklara Hristiyan uygarlığın faydalarını sunmakla yetiniyorlardı. Bununla birlik-

te, içlerinden bazıları, özellikle de Anglikanlar, Zelandalı şefleri İngiltere'nin boyunduruğuna sokmaya çalıştılar. Ustaca kandırılan bu şefler, Kraliçe Victoria'ya, himayesini talep eden bir mektup gönderdiler. Ama içlerinden en uzak görüşlü olanları bu yöntemin saçmalığının farkındaydı. Bunlardan biri, mektubun üzerine kendi dövmesinin resmini çizdikten sonra, şu kâhince sözleri kaleme almıştı: "Biz ülkemizi kaybettik; bundan böyle burası bize ait değil; bir süre sonra, yabancılar gelip burayı ele geçirecek ve bizler de onların kölesi olacağız."

Gerçekten de, 29 Ocak 1840'ta, *Herald* adlı korvet Ika-na-Maui'nin kuzeyindeki Adalar Koyu'na varmıştı. Geminin kaptanı Hobson, Konora-Reka köyüne çıktı. Köy sakinlerini Protestan Kilisesi'nde genel kurulu oluşturmak üzere çağırdılar. Kurulda, Kaptan Hobson'a İngiltere kraliçesinin bahşettiği sıfatlar okundu.

Ertesi yıl 5 Ocak'ta, Zelanda'nın belli başlı şefleri Paia köyündeki İngiliz konutuna çağırıldılar. Kaptan Hobson onların itaat etmesini istiyordu ve kraliçenin onları korumak için birlikler ve gemiler gönderdiğini, haklarının gü-

vencede olduğunu, özgürlüklerine zarar gelmeyeceğini söyledi. Bununla birlikte, mülkleri Kraliçe Victoria'ya ait olacaktı, bu mülkleri ona satmak zorundaydılar.

Şeflerin çoğunluğu, himayeyi pek pahalı bularak, buna razı olmayı reddetti. Ama vaatler ve hediyelerin bu yerli vahşiler üzerindeki etkisi, Kaptan Hobson'un büyük laflarından daha etkili oldu ve mülklerini bırakmayı kabul ettiler. Bu 1840 yılından *Duncan*'ın Clyde Körfezi'ni terk ettiği güne kadar neler oldu? Jacques Paganel bu konuda bir şey bilmediğinden arkadaşlarına öğretebileceği hiçbir şey yoktu.

“Bayan,” diye cevap verdi Lady Helena'nın sorularına, “daha önce söylemek fırsatını bulduğum şeyleri tekrarlayacağım. Yeni Zelandalılar cesur bir halktır, bir an teslim olmuş görünseler bile, İngiltere'nin işgaline adım adım direnirler. Maori kabileleri eski Iskoç klanları gibi örgütlenmiştir. Bunlar büyük ailelerdir ve saygıda kusur etmedikleri bir şefleri vardır. Bu soydan insanlar gururlu ve cesurdur, kimileri uzun boylu, düz ve parlak saçlıdır, Maltalılara ya da Bağdat Yahudilerine benzerler ve üstün ırktandırlar, diğerleri daha ufak tefek, bodur,

melezlere benzer, ama hepsi güçlü kuvvetlidir, kibirli ve savaşçıdır. Hihi adlı ünlü bir şefleri vardır, gerçek bir Vercingetorix.¹ Ika-na-Maui bölgesinde İngilizlerle savaş sonsuza dek sürerse şaşmayın, çünkü William Thompson'un topraklarını savunmayı öğrettiği ünlü Waikatos kabilesi burada yaşar.”

“Ama İngilizler,” diye sordu John Mangles, “Yeni Zelanda’nın belli başlı noktalarının sahibi onlar değil mi?”

“Kuşkusuz, sevgili John,” cevabını verdi Paganel. “Kaptan Hobson’un mülk edinmesinden sonra, ki adanın valisi olmuştu, 1840 ve 1862 yılları arasında en avantajlı konumlarda dokuz koloni daha kuruldu. Dokuz eyaletten, dördü Kuzey Adası’nda, Auckland, Taranaki, Wellington ve Hawkes-Bay eyaletleri; beşi Güney Adası’ndaki, Nelson, Marlborough, Canterbury, Otago ve Southland eyaletleridir, genel nüfus 30 Haziran 1864 itibariyle yüz seksen bin üç yüz kırk altı kişidir. Her tarafta ticaretle uğraşılan önemli şehirler ortaya çıktı. Auckland’a vardığımızda, güneyin bu Korint’ine kesinlikle hayran kalacaksınız. Tepeden gördüğü kıstağı Pasifik Okyanusu’nun

---

1) I.Ö.I. yüzyılda yaşamış Galyalı lider. (yhn.)

üzerinde bir köprü gibi uzanır ve şimdiden on iki bin kişilik bir nüfusa sahiptir. Batıda New-Plymouth; doğuda Ahuhiri; güneyde Wellington, geliştirmekte olan ve uğrak yeri olmuş şehirlerdir. Tawai-Punamu Adası'na giderseniz, uzaklardaki Montpellier diyebileceğimiz, Yeni Zelanda'nın şu bahçesi Nelson, Cook Boğazı üzerindeki Picton, Christchurch, Invercogill ve tüm dünya altın arayıcılarının akın ettiği bereketli Otago eyaletinde bulunan Dunedin arasında seçim yapmakta zorlanırsınız. Burada birkaç kulübe ya da vahşi ailelerin yaşadığı yerleşim yerleriyle karşılaşacağınızı sanmayın, limanlar, katedraller, bankalar, doklar, botanik bahçeleri, doğal tarih müzeleri, gazeteler, hastaneler, hayırsever cemiyetleri, felsefe enstitüleri, mason locaları, kulüpler, koro kuruluşları, tiyatrolar ve uluslararası sergi sarayları ile gerçek şehirlerle karşılaşacaksınız. Londra ya da Paris'ten ne fazla ne eksik! Ve eğer belleğim beni yanıltmıyorsa, 1865 yılında, tam bu yıl, belki de tam ben sizinle konuşurken, tüm dünyanın endüstriyel ürünleri insan yiyen bir ülkede sergilenmektedir!"

"Ne! Yerli halkla savaşa rağmen mi?" diye sordu Lady Helena.

“İngilizler, bayan, bir savaşla başa çıkmasını iyi bilirler!” karşılığını verdi Paganel, “Hem savaşırılar hem sergilerler. Bu onları rahatsız etmez. Hatta Yeni Zelandalıların silahlarının gölgesinde demiryolu bile inşa ederler. Auckland bölgesinde, Drury ve Mere-Mere demiryolları isyancıların elindeki ana noktalardan geçer. Bahse girerim ki işçiler lokomotiflerin tepesinden ateş etmektedir.”

“Peki bu bitmek bilmeyen savaş hangi evrede?” diye sordu John Mangles.

“Biz Avrupa’dan ayrılalı altı koca ay geçti,” dedi Paganel, “yola çıktığımızdan beri neler olup bittiğini bilemem. Tabii, Avustralya’dan geçerken Maryboroug ve Seymour gazetelelerinden birkaç olay okumuştum, onlar hariç. Ama o dönemde Ika-na-Maui Adası’nda çetin bir mücadele vardı.

“Bu savaş ne zaman başladı?” dedi Mary Grant.

“Ne zaman ‘yeniden başladı’ demek istiyorsunuz herhalde, sevgili bayan,” cevabını verdi Paganel, “çünkü ilk isyan 1845’te oldu. 1863’ün sonuna doğru; ama Maoriler İngiliz sultasını sarsmaya uzun süredir hazırlanıyorlardı. Yerlilerin ulusal partisi bir Maori şefinin

seçimini sağlamak için aktif bir propaganda çalışması sürdürüyordu. Yaşlı Potatau'yu kral ve Waipa ile Waikato nehirleri arasında yer alan köyünü de yeni krallığın başşehri yapmak istiyordu bu parti. Bu Potatau, cesur denemese de çok kurnaz bir yaşlıydı, ama enerjik ve zeki bir başbakanı vardı, yabancı işgalinden önce Auckland kıstağında yaşayan Ngatihahuas kabilesinin soyundan gelen biriydi bu. William Thompson adlı bu bakan, bağımsızlık savaşının ruhu oldu. Maori birliklerini ustalıkla örgütledi. Onun verdiği ilhamla, Taranakilerin bir şefi dağınık kabileleri tek bir düşünce altında bir araya getirdi; bir diğer Waikato şefi 'land league' birliğini kurdu, yerlilerin topraklarını İngiliz Hükümeti'ne satmasını engellemeyi amaçlayan kamu yararına gerçek bir birlik. Devrime hazırlanan uygar bir ülkede olduğu gibi şölenler düzenlendi. Britanya gazeteleri, tehlike işareti olan bu belirtileri yazmaya başladılar ve hükümet 'land league'in çevirdiği dolaplardan ciddi olarak kaygılandı. Kısacası, olaylar tırmanmaya başlamıştı, mayın patlamaya hazırды. Tek eksik kıvılcımdı, daha doğrusu bu kıvılcımı yaratmak için iki çıkarın çatışması."

“Ya bu çatışma?...” diye sordu Glenarvan.

“1860'ta cereyan etti,” cevabını verdi Paganel, “Taranaki bölgesinde, Ika-na-Maui'nin güneybatı kıyısında. Bir yerli New-Plymouth'un yakınında altı yüz *akr*'lık bir toprağa sahipti. Bunları İngiliz valisine sattı. Ama satılan araziye ölçmek için yerölçümcüler geldiğinde, şef Kingi itiraz etti ve Mart ayında uyuşmazlık konusu olan altı yüz *akr*'lık alan üzerinde yüksek kazıklarla savunulan bir kamp inşa etti. Birkaç gün sonra, Albay Gold birliklerinin başında bu kampı ele geçirdi ve aynı gün ulusal savaşın ilk kurşunu sıkıldı.”

“Maoriler kalabalık mıdır?” diye sordu John Mangles.

“Maori nüfusu bir yüzyıldan beri iyice azalmıştır,” cevabını verdi coğrafyacı. “1769 yılında Cook dört yüz bin kişi olarak tahmini ediyordu. 1845 yılında Yerli Protektorası'nın sayımında yüz dokuz bine inmişlerdi. Uygarlığın katliamları, hastalıklar ve ateş suyu onları telef etti; ama iki adada hâlâ doksan bin yerli vardır, ki otuz bin savaşçıyla Avrupalı birlikleri daha uzun süre yenilgiye uğratmaya devam edeceklerdir.”

“İsyan, günümüze kadar başarılı oldu

mu?” dedi Lady Helena.

“Evet bayan, İngilizler bile Yeni Zelandalıların cesaretine hayran kalmışlardır. Bunlar partizan savaşı sürdürmektedirler, çarpışmalara girmekte, küçük müfrezelere saldırmakta, kolonların ikametgâhlarını talan etmektedirler. General Cameron her çalı dibinin araştırılması gereken bu kırlık alanda kendini rahat hissetmemektedir. 1863 yılında, uzun ve kanlı bir savaşın ardından, Maoriler yukarı Waikato’da güçlendirilmiş önemli bir mevziyi koruyorlardı, bir sarp tepe zincirinin ucunda ve üç savunma hattıyla çevrili bir yerdi burası. Kâhinler Maori halkını toprağı savunmaya çağınıyorlardı ve ‘paketa’ların, yani beyazların topraklardan sürüleceğini vaat ediyorlardı. Üç bin insan General Cameron’un emrinde savaşa hazırlanmıştı ve Kaptan Sprent’in barbarca katlinden bu yana Maorilerin canını hiç bağışlamıyorlardı. Kanlı savaşlar oldu. Bazıları on iki saat sürdü, Maoriler Avrupalıların topraklarına teslim olmadılar. Bağımsızlık ordusunun çekirdeğini oluşturan grup, William Thompson’un emrindeki acımasız Waikatos kabilesiydi. Bu yerli general önce iki bin beş yüz savaşçıya komuta etti, sonra da sekiz bin. İki

korkunç şef olan Shongi ve Heki'nin tebaları onun yardımına geldiler. Bu kutsal savaşta kadınlar en güç işleri üstlendi. Ama haklı olan taraf her zaman iyi silahlara sahip değildir. Ölümcül savaşların ardından General Cameron Waikato bölgesini dize getirmeyi başardı, burası boş ve ıssız bir bölgeydi, çünkü Maori-ler dört bir yana kaçmışlardı. Hayranlık verici muharebeler cereyan etti. Orakan kalesinde kapalı kalan dört yüz Maori, genel kıta çavuşu Carey'in emrindeki bin İngiliz'in kuşatması altında, yiyeceksiz, susuz kaldılar, ama teslim olmayı reddettiler. Sonra, günün birinde, öğle vakti, kırıp geçirilmiş 40. Alay'ın arasından kendilerine yol açtılar ve bataklıkların içine dalarak kurtuldular."

"Peki bu Waikato bölgesinin teslimi," diye sordu John Mangles, "bu kanlı savaşı sona erdirdi mi?"

"Hayır dostum," cevabını verdi Paganel. "İngilizler Taranaki bölgesine yürümeye ve Mataitawa'yı, William Thompson'un kalesini kuşatmaya kararlıydılar. Ama burayı önemli kayıplara uğramadan ele geçiremeyeceklerdi. Paris'ten ayrılırken, vali ile generalin Taranga kabilesinin teslim olmasını kabul ettiğini ve

topraklarının dörtte üçünü onlara bıraktıklarını öğrenmiştim. Böylece isyanın elebaşı olan William Thompson'un teslim olmayı düşündüğü söyleniyordu; ama Avustralya gazeteleri bu haberi hiç doğrulamadılar; tersine. Dolayısıyla şu anda direniş yeni bir şiddetle örgütleniyor olabilir.”

“Size göre Paganel,” dedi Glenarvan, “bu savaş Taranaki ve Auckland bölgelerinde mi oluyordur?”

“Sanırım.”

“*Macquarie* kazasının bizi attığı bölgede mi?”

“Tam olarak. Kawhia limanının birkaç mil yukarısında karaya çıktık, Maorilerin ulusal bayrağı hâlâ orada dalgalanıyor olmalı.”

“O halde kuzeye gitmekle akıllılık edeceğiz,” dedi Glenarvan.

“Pek akıllıca olur gerçekten, cevabını verdi Paganel. “Yeni Zelandalılar Avrupalılara karşı öfke içinde, özellikle de İngilizlere karşı. Bu durumda ellerine düşmekten sakınalım.”

“Belki de birkaç Avrupa birliğine rastlarız,” dedi Lady Helena. “Güzel bir tesadüf olur.”

“Belki bayan, karşılığını verdi coğrafyacı, “ama sanmıyorum. Tek başına bölükler kırık

alanda dolaşmak istemezler, çünkü en ufak çalı, en cılız ağaç bile maharetli bir nişancıyı gizliyor olabilir. Dolayısıyla, 40. alayın muhafız birliğini hiç hesaba katmıyorum. Ama bizim izleyeceğimiz batı sahilinde yerleşmiş birkaç misyon vardır ve Auckland'a kadar bunlarda mola vererek kolaylıkla gidebiliriz. Hatta Waikato'nun akışını izleyerek De Hochstetter'in katettiği yolu bulmayı bile umuyorum.”

“Bir seyyah mıydı o, Bay Paganel?” diye sordu Robert Grant.

“Evet delikanlı, 1858'deki dünya gezisi sırasında *La Novara* adlı Avustralya firkateyni ile gelen bilimsel komisyonun bir üyesi.”

“Bay Paganel,” diye devam etti Robert, büyük coğrafi keşiflerin düşüncesi bile gözlerini ışılatıyordu, “Avustralya'ya gelen Burke ve Stuart gibi ünlü seyyahlar Yeni Zelanda'ya da geldiler mi?”

“Bazıları geldi, delikanlı, örneğin Doktor Hooker, Profesör Brizard, doğacı Dieffenbach ve Julius Haast. Ama, içlerinden çoğu macera tutkularını yaşamlarıyla ödediler. Bunlar Avustralya ya da Afrika seyyahlarından daha az sayıdadır...”

“Onların hikâyesini biliyor musunuz?” di-

ye sordu genç Grant.

“Bakın hele! Delikanlı, görüyorum ki sen de benim gibi öğrenmek için yanıp tutuşuyorsun, anlatacağım.

“Teşekkürler Bay Paganel, sizi dinliyorum.

“Biz de sizi dinliyoruz,” dedi Lady Helena. “Kötü hava nedeniyle ilk kez bilgimizi geliştirmek zorunda kalıyor değiliz. Hepimiz için anlatın Bay Paganel.”

“Emredersiniz bayan, karşılığını verdi coğrafyacı, “ama anlatacağım hikâye uzun olmayacak. Avustralya Minotauros’uyla boğaz boğaza dövüşen o yürekli kâşifler yok burada. Yeni Zelanda, insan araştırmalarından kendini koruyacak kadar geniş bir ülke. Ayrıca, benim kahramanlarım kelimenin tam anlamıyla seyyah değil, sıradan turistlerdi, basit kazaların kurbanlarıydılar.”

“Adlarını sayar mısınız? dedi Mary Grant.

“Geometrici Witcombe ve Charlton Howitt. Burke’nin cesedinden artakalanları o bulmuştu, Wimmera kıyılarında konakladığımızda size anlattığım o unutulmaz seferde. Witcombe ve Howitt, Tawai-Pounamu Ada-

sı'ndaki iki keşif gezisine kumandanlık ediyorlardı. Her ikisi de 1863 yılının ilk aylarında Christchurch'ten yola çıktılar, Canterbury eyaletinin kuzey dağlarında geçit bulmayı amaçlıyorlardı. Howitt, bölgenin kuzey sınırındaki sıradağları aşarak, karargâhını Brunner Gölü üzerinde kurdu. Witcombe ise, tersine, Rakaia Vadisi'nde, Tyndall Dağı'nın doğusuna varan bir geçit buldu. Witcombe'un bir yol arkadaşı vardı, Jacob Louper, *Lyttleton-Times*'da yolculuğun ve felaketin hikâyesini o yayımladı. Hatırladığım kadarıyla, 22 Nisan 1863'te iki kâşif Rakaia'nın kaynağını aldığı bir buzulun dibinde bulunuyorlardı. Dağın tepesine kadar çıktılar ve yeni geçitler aramaya koyuldular. Ertesi gün, Witcombe ve Louper, yorgunluktan ve soğuktan tükenmiş bir halde, deniz seviyesinden dört bin ayak yükseklikteki kalın bir kar tabakasında kamp kurmaktaydılar. Yedi gün boyunca dağlarda gezdiler, dik yamaçları geçit vermeyen vadilerin diplerine indiler, çoğu zaman yakacak ateşleri, kimi zamanda yiyecekleri olmadı, şekerleri şurup halini almış, peksimetleri nemli bir hamura dönmüş, giysileri ve örtüleri yağmurdan sıırılsıklam olmuştu, böcekler her taraflarını

yiyip bitirmişti, kim günler üç mil yol alırken kimi günler ancak iki yüz yarda ilerleyebiliyorlardı. Nihayet, 29 Nisan'da, bir Maori kulübesine rastladılar. Bahçesinde birkaç avuç patates vardı. Bu, iki arkadaşın paylaştıkları son yemek oldu. Akşamleyin, deniz kıyısına vardılar, Taramaku'nun denize döküldüğü yere. Sağ yakaya geçecekler ve böylece Grey Nehri'ne doğru kuzeye yönelebileceklerdi. Taramakau derin ve genişti. Louper, bir saat aradıktan sonra hasarlı iki kano buldu ve onları elinden geldiğince tamir ederek birbirine bağladı. İki seyyah akşama doğru denize açıldılar. Ama akıntıların ortasına vardıklarında kanolar su aldı. Witcombe yüzmeye başladı ve soldaki kıyıya doğru yöneldi. Yüzme bilmeyen Jacob Louper ise kanoya tutunarak kaldı. Onu kurtaran bu oldu, ama başına türlü işler geldikten sonra. Zavallı adam kör kayalara doğru sürüklendi. İlk gelen dalga onu denizin dibine batırdı. İkincisi yüzeye çıkardı. Kayalara çarptı. Zifiri karanlık bir gece çöküyordu. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Vücudu kan içinde kalmış ve deniz suyuyla şişmiş olan Louper bu şekilde saatlerce dalgaların elinde oyuncak oldu. Nihayet, kano ka-

raya vurdu ve bilincini yitirmiş olan kazazede sahile fırlatıldı. Ertesi gün, gündoğumunda bir su kaynağına doğru gitti sürünerek ve akıntıyla, nehri geçmeyi denediği yerden bir mil uzağa sürüklendiğini anladı. Ayağa kalktı, sahil boyunca yürüdü ve bir süre sonra talih-siz Witcombe'u buldu, vücudu ve başı kumlara gömülüydü. Ölmüştü. Louper, kendi elle-riyle, kumların ortasında bir çukur açtı ve arkadaşının cesedini gömdü. İki gün sonra, aç-lıktan tükenmiş bir halde, konuksever Maori-ler tarafından bulundu –bazıları böyledir– ve 4 Mayıs'ta, Brunner Gölü'ne ulaştı, Charlton Howitt'in kamp yerine, o da, altı hafta sonra, zavallı Witcombe gibi ölecektir.”

“Evet!” dedi John Mangles, “görülüyor ki bu felaketler birbirini izliyor, karşı konulmaz bir bağ yolcuları birbirlerine bağlamış ve mer-kezde kırılma olunca hepsi ölüyorlar.”

“Haklısınız dostum John,” cevabını verdi Paganel, “ben de çoğu zaman bu saptamayı yaptım. Hangi dayanışma yasası Howitt'i aşağı yukarı aynı koşullarda ölmeye yöneltti? Bu-nu bilemeyiz. Charlton Howitt, hükümet ça-lışmalarının başındaki Bay Wyde tarafından, Hurunui düzlüklerinden Taramakau'nun de-

nize döküldüğü yere kadar atların geçebileceği bir yol bulmakla görevlendirilmişti. 1 Ocak 1863'te, yanına beş kişi alarak yola çıktı. Görevini eşsiz bir zekâyla yerine getirdi ve Taramakau'nun geçit vermez bir noktasına kadar kırk mil uzunluğunda bir yol açılmış oldu. Bunun üzerine Howitt Christchurch'e döndü ve yaklaşımakta olan kışa rağmen, çalışmalarına devam etmek istedi. Bay Wyde bunu kabul etti. Howitt, zorlu kış mevsimini geçirebilmek için kampın erzak ve gereçlerini sağlamak üzere yola çıktı. O sırada Jacob Louper'ı buldu. 27 Haziran'da, Howitt ve adamlarından ikisi, Robert Little ile Henri Mullis, kamp yerinden ayrıldılar. Brunner Gölü'nü geçtiler. O günden sonra bir daha onları gören olmadı. Direksiz ve dayanıksız kanoları, suda karaya vurmuş olarak bulundu. Dokuz hafta boyunca onları aradılarsa da boşuna. Yüzme bilmeyen bu zavallıların gölün sularında boğulmuş olduğu kesindir."

"Niçin sağ salim kurtulmuş ve bir Zelanda kabilesinde yaşamlarını sürdürmekte olmasınlardı ki?" dedi Lady Helena. "En azından ölümleri konusunda kuşkular olabilir."

"Heyhat, hayır bayan, cevabını verdi Pa-

ganel, “çünkü 1864 yılının Ağustos ayında, felaketten bir yıl sonra bile ortada yoklardı... bu Yeni Zelanda ülkesinde insan bir yıl boyunca gözükmezse,” diye mırıldandı alçak sesle, “kesin olarak yok olmuş demektir!”

KUZEYE DOĞRU OTUZ MİL

---

7 Şubat günü, sabahın saat altısında Glenarvan yola çıkış işaretini verdi. Yağmur geceleyin dinmişti. Küçük grimsi bulutlarla delinmiş gökyüzü, güneş ışınlarını toprağın üç mil yukarısında kesmekteydi. Normal ısı gün boyu sürecektir bir yolculuğun yorgunluklarına göğüs germeyi sağlayacaktı.

Paganel haritanın üzerinde Cahua Burnu ile Auckland arasında seksen millik bir mesafe ölçmüştü; bu, yirmi dört saatte on milden, sekiz günlük bir yolculuk demektir. Ama, denizin girintili çıkıntılı kıyılarını izlemektense Ngarnavahia köyünün bulunduğu Waikato ve Waipa nehirlerinin otuz mil mesafedeki koyarına¹ ulaşmak ona daha akıllıca görünmüştü. Oradan “overland mail track” yolu geçiyordu, bu, patika denmesi daha uygun olan, arabala-

---

1) Koyar: Su kavşağı, iki nehrin birleştiği yer. (yhn.)

rın geçebildiği bir yoldu. Arada Hawkes Koyu'nu geçip, Napier'den Auckland'e kadar uzanarak, adanın büyük bir kısmını katetmekteydi. Bu durumda, Drury'ye varmak ve doğacı Hochstetter'in özellikle tavsiye ettiği mükemmel bir otelde dinlenmek kolay olurdu.

Her biri kendi erzak payını taşıyan yolcular Aotea Koyu'nun sahilleri boyunca ilerlemeye başladılar. Temkinli olmak için birbirlerinden asla uzaklaşmıyorlardı ve karabinalarını ellerinden bir an bile bırakmadan, doğudaki engebeli düzlükleri gözlüyorlardı. Paganel, mükemmel haritası elinde, en ufak ayrıntının bile doğruluğunu saptamaktan bir sanatçı hazzı alıyordu.

Günün bir bölümünde, küçük kabile, ikiçenetli denizkabuğu artıklarından, kalamar kemiklerinden oluşan ve büyük ölçüde demir peroksit ve protoksit karışmış bir kumsalı arşınladı. Toprağa yaklaştırılan bir mıknatıs anında parlak kristallerle kaplandı.

Yükselen denizin yaladığı sahilde, kaçmaya niyeti olmayan deniz hayvanları oynaşıyordu. Foklar, yuvarlak kafaları, geniş ve eğik alınları, anlamlı bakışlarıyla, yumuşak, hatta

sevgi dolu görünüyorlardı. Denizlerin bu ilginç sakinlerini kendince şiirleştirmiş fabl'ların, pek armonik olmayan bir homurtu çıkarıyor olsalar da onları niçin büyüleyici deniz-kızları yaptığı anlaşılıyordu. Yeni Zelanda kıyılarında çok sayıda bulunan bu hayvanların ticareti pek yaygındı. Yağları ve kürkleri için avlanıyorlardı.

Bu foklar arasında, mavimsi gri renkte ve yirmi beş otuz ayak uzunluğunda üç ya da dört denizfili de vardı. Hem karada hem suda yaşayabilen bu kocaman canlılar, dev deniz yosunlarından geniş yataklar üzerine tembel tembel yatmış, dik hortumlarını uzatıyorlar, uzun ve eğik, sert bıyıklarını yüzlerini buruştururcasına sallıyorlardı. Bu bıyıklar bir *dandy*'nin¹ sakalı gibi kıvrımlı gerçek tirbuşonlara benziyordu. Bu ilginç dünyayı seyrederek eğlenen Robert birden şaşkınlıkla haykırdı:

“Bakın, bu foklar çakıldaşlarını yiyorlar!”

Gerçekten de bu hayvanların birçoğu sahildeki taşları obur bir açgözlülükle yutuyordu.

“Bakın hele, durum aşikâr!” karşılığını ver-

---

1) (İng.) Şıklık düşkünü, züppe. (yhn.)

di Paganel. "Bu hayvanların sahildeki yassı çakılları otladıkları inkâr edilemez."

"Tuhaf bir yiyecek," dedi Robert, "hazmı da güç!"

"Beslenmek için değil, delikanlı, bu hayvanlar midelerini bir güzel şişirmek için taş yutuyor. Özgül ağırlıklarını artırmanın ve suyun dibine kolayca inmenin bir yolu bu. Karaya çıktıklarında da hiç gösterişe kaçmadan geri çıkarırlar taşları. Taş yutanların denize daldıklarını göreceksin."

Bir süre sonra, gerçekten de, mideleri tıka-basa dolmuş yarım düzine fok sahil boyunca ağır ağır süründüler ve sıvı ortamda kayboldular. Glenarvan, yuttuklarını çıkarma işlemini gözlemlemek için fokların geri dönüşlerini bekleyerek değerli zamanını yitirecek değildi. Paganel'in pek üzülmesine rağmen kesintisiz yürüyüş devam etti.

Saat onda, deniz kıyısındaki Kelt dolmenleri¹ gibi düzenlenmiş büyük bazalt kayaların dibinde yemek molası verdiler. Bir istiridye sürüsünden, büyük miktarda yumuşakça elde ettiler. Bu istiridyeler küçüktü ve tatları da pek güzel değildi. Ama, Paganel'in öğüdüne

---

1) Bir tür taş çağı mezarı. (yhn.)

uyan Olbinett onları közde pişirdi ve bu şekilde hazırlanınca da düzineler düzineleri izledi.

Mola bitmişti. Koy sahilleri boyunca yürümeye devam ettiler. Yalıyarların tepesindeki eğri büğrü kayaların üzerine her türden deniz kuşları sığınmıştı. Kutan kuşları, sümsük kuşları, iri martılar, sivri tepelerin ucunda kımıldamadan duran koca kanatlı albatroslar... Akşamın saat dördünde on mil zahmetsizce ve yorulmadan aşılmıştı bile. Bayan yolcular geceye kadar yürümeye devam etmek istediler. O sırada, yolun yönünü değiştirmek gerekti; kuzeyde beliren bazı dağların eteklerini dolaşarak Waipa Vadisi'ne gitmek gerekiyordu.

Toprak, uzakta, göz alabildiğine uzanan engin çayırliklarla kaplıydı. Kolay bir yürüyüş olacağı benziyordu. Ama, bu yeşillik alanların sınırına varan yolcular hayal kırıklığına uğradılar. Çayırların yerini küçük beyaz çiçekli çalılıklar almıştı. Yeni Zelanda arazilerinde özellikle pek rastlanan yüksek ve sık eğreltiotları vardı aralarında. Bu ağaçsı gövdeler arasında ilerleyebilmek için yol açmak gerekiyordu, bu da ciddi bir güçlüktü. Bununla birlikte, akşamın saat sekizinde, Hakarihoata-Range'lerin ilk yamaçlarını geride bırakmışlardı, artık bir

an önce kamp yapabilirlerdi.

On dört millik bir yürüyüşten sonra dinlenmeyi düşünmeye izin vardı. Zaten ne at arabası ne de çadır olduğundan herkes uyumak için Norfolk'un olağanüstü çamlarının altına yerleşti. Yeterince örtü vardı ve yatak olarak da bunlar kullanıldı.

Glenarvan gece için ciddi önlemler aldı. Arkadaşlarıyla birlikte iyice silahlanarak, gündoğumuna kadar ikişer ikişer nöbet tuttular. Hiç ateş yakılmadı. Bu akkor halindeki engeller vahşi hayvanlara karşı işe yarasa da Yeni Zelanda'da ne kaplan vardır, ne aslan ne de ayı, hiç vahşi hayvan yoktur. Onların yerini ise Yeni Zelandalıların yeterince tuttuğu doğrudur. Bir ateş iki ayaklı bu jaguarları çekmekten başka bir işe yaramaz.

Kısacası gece iyi geçti, ısırığı pek rahatsız edici olan ve yerli dilinde "ngamu" denen kum sinekleriyle erzak çantalarını dişleriyle bir güzel kemiren cesur bir fare ailesi hariç.

Ertesi gün, 8 Şubat'ta, Paganel daha güvenli ve ülkeyle neredeyse barışmış bir halde uyandı. Özellikle çekindiği Maoriler hiç gözükmemiş ve bu vahşi yamyamlar düşlerinde bile onu tehdit etmemişti. Tüm memnuniyeti-

ni Glenarvan'a da aktardı.

“Sanıyorum ki,” dedi, “bu küçük gezinti kazasız belasız tamamlanacak. Bu akşam, Waipa ve Waikato koyarına varmış olacağız. Orası da aşıldığında, Auckland yolu üzerinde yerlilerle karşılaşmaktan korkmak pek gerekmez.”

“Waipa ve Waikato koyarına varmak için katetmemiz gereken mesafe nedir?” diye sordu Glenarvan.

“On beş mil, aşağı yukarı dün yürüdüğümüz yol kadar.”

“Ama bu bitmek bilmeyen çalılıklar patikaları tıkamaya devam ederse çok gecikeceğiz.”

“Hayır,” dedi Paganel, “Waipa kıyısını izleyeceğiz, orada engelle karşılaşmayız, tersine kolay bir yoldur.”

Bayan yolcuların da yola çıkmaya hazır olduklarını gören Glenarvan, “Yola çıkalım, o halde,” karşılığını verdi.

O günün ilk saatlerinde çalılıklar yürümelerini yavaşlatmaya devam etti. Yolcuların geçtikleri yerler ne arabanın ne de atın geçmesine müsaaitti. Avustralya'daki araçlarını az da olsa özlediler. Bu bitki ormanlarında düzgün yollar açılana kadar Yeni Zelanda yalnızca yayala-

ra geçit verecekti. Sayısız türleri olan eğreltiotları, ulusal toprağın savunulmasında Maori-lerle inatçılık konusunda yarışıyorlardı.

Küçük kabile, Hakarihoata tepelerinin yükseldiği düzlükleri aşmakta binlerce güçlkle karşılaştı. Ama öğleden önce Waipa sahillerine vardılar ve nehrin yamaçlarından kuzeye doğru güçlkle çekmeden ilerlediler.

Burası, ağaççıkların altından neşeyle akan, suları serin ve berrak küçük derelerle kesilen sevimli bir vadiydi. Yeni Zelanda'da, botanikçi Hooker'a göre, o güne dek iki bin tür bitki görülmüştür, bunların beş yüzünün keşfi özellikle kendisine aittir. Burada çiçekler pek azdır, pek az farklılık gösterir ve her yıl yeniden yetişen bitkiler konusunda neredeyse tam bir kıtlık söz konusudur, ama eğreltiotları, buğdaygiller ve maydanogiller bolca bulunur.

Koyu yeşilliklerden oluşan ön planın dışında, sağda solda büyük ağaçlar, kıpkırmızı çiçekleri olan "metrosidero"lar, Norfolk çamları, dalları düşey olarak basık mazılar ve "rimu" denen, Avrupalı soydaşları kadar hüzünlü bir tür servi yükseliyordu. Tüm bu ağaç gövdeleri çok sayıda eğreltiotu çeşidinin işga-

li altındaydı.

Büyük ağaçların dalları arasında, ağaççıkların üzerinde birkaç papağan türü, gerdanı kırmızı şeritli yeşil “kakariki”, güzel bir çift siyah favoriyle süslü “taupo”, kızıl tüylü, kanatlarının altları parlak, doğacıların “Güney Nestor”u dedikleri türden ördek kadar büyük bir papağan görülüyordu.

Binbaşı ve Robert, arkadaşlarından ayrılmadan, düzlüklerin alçak uluağaçları altına sığınmış birkaç su çulluğu ve keklik avlayabildiler. Olbinett, zaman kazanabilmek için, onların tüylerini yolda yürürken yoldu.

Av hayvanının besleyici özellikleriyle pek ilgilenmeyen Paganel ise, Yeni Zelanda’ya özgü birkaç kuşu ele geçirmek istiyordu. Onda ki doğacı merakı yolcu iştahını bastırıyordu. Eğer hafızası onu yanıltmıyorsa, yerlilerin “tui”sinin tuhaf biçimlerini hatırlıyordu. Bu hayvana kimi zaman bitmek bilmez alaylı sırtmaları nedeniyle “şakacı” kimi zaman ise, siyah tüyleri üzerinde bir cübbe gibi beyaz bir dik yakalık taşıdığından “rahip” deniyordu.

“Bu ‘tui’,” diyordu Paganel binbaş’ya, “kışın öyle yağlanır ki, bu yağlar onu hasta eder. Uçamaz. Bunun üzerine, kendi yağından kur-

tulmak ve hafiflemek için gagasıyla vura vura göğsünü parçalar. Bu size ilginç gelmiyor mu, Nabbs?”

“Öyle ilginç ki, cevabını verdi binbaşı, “tek bir kelimesine bile inanmıyorum!”

Paganel ise, bu kuşların tek bir örneğini bile ele geçiremediği ve söylediklerine inanmayan binbaşıya, kendi göğüslerini kanlı biçimde hacamat edişlerini gösteremediği için büyük üzüntü duydu.

Ama tuhaf bir başka hayvanı görünce daha da mutlu oldu. Bu hayvan, insan, kedi ve köpek tarafından kovalandıkça kimsenin oturmadığı bölgelere kaçar ve Zelanda faunasından silinmek ister gibidir. Gerçek bir gelincik gibi tavşan avlayan Robert, gerçek bir meraklı gibi etrafı araştırırken, birbirine geçmiş köklerden oluşan bir yuvada bir çift kanatsız ve kuyruksuz tavuk keşfetti, ayaklarında dört parmak vardı, uzun bir çulluk gagası ve tüm gövdesinin üzerinde de beyaz tüyler vardı. Yumurtlayan hayvanlardan memeli hayvanlara geçişe işaret eder gibi görünen tuhaf hayvan.

Bu Zelanda “kivi”siydi, doğacılar “apterix australis” derlerdi ona. Ayrım yapmaksızın

larvalardan, böceklerden, kurt ya da tohumlardan, besleniyordu. Bu kuş bu ülkeye özgüydü. Avrupa'nın zooloji bahçelerine yeni yeni girmekteydi. Henüz taslak halindeymiş gibi olan biçimi, komik hareketleri, seyyahların dikkatini her zaman çekmişti. *Austrolabe*'nin ve *Zélée*'nin Okyanusya'daki büyük keşfi sırasında Dumont-d'Urville, Bilimler Akademisi tarafından esas olarak bu tuhaf kuşlardan bir numune getirmekle görevlendirilmişti. Ama, yerlilere vaat edilen ödüllere rağmen tek bir canlı kivi bile edinememişti.

Böyle bir fırsatın çıkmasından mutlu olan Paganel iki tavuğunu birbirine bağladı ve Paris'teki zooloji bahçesini bunlarla onurlandırmak niyetiyle cesurca taşımaya başladı. "*Bay Jacques Paganel tarafından verilmiştir*" şeklindeki kışkırtıcı yazıyı kurumun en güzel kafesi üzerinde şimdiden okuyordu, inançlı coğrafyacı!

Bu sırada, küçük kafile zahmetsizce, Waipa sahillerinden aşağıya doğru inmekteydi. Bölge ıssızdı; yerlilerin izi yoktu, bu düzlüklerde insan varlığına işaret eden tek bir yol bile açılmamıştı. Nehrin suları ya yüksek çalılıklar arasından akıyordu ya da yüksek kumsal-

lar üzerinden kayıp gidiyordu. Doğuda vadiyi kapayan küçük dağlara kadar her taraf görünüyordu. Bu dağlar, tuhaf biçimleri, göz aldatan bir sise batmış profilleriyle, tufan öncesi dönemlere layık dev gibi hayvanlara benziyorlardı. Aniden taşlaşmış bir dev balinagil sürüsü oldukları söylenebilirdi. Bu engebeli kütlelerden esas olarak volkanik bir özellik yansıyordu. Yeni Zelanda, gerçekte, yakın dönemde soğumuş magmaların ürünüydü. Suların üstünde yükselmesi hâlâ devam ediyordu. Bazı noktalar yirmi yıldan bu yana bir tuaz yükselmişti. Toprağın derinliklerinde hâlâ ateşler yanmakta, adayı sarsmakta, yerinden oynatmakta ve sayısız gayzer ağzından ve volkan kraterinden fışkırmaktadır.

Saat akşamın dördünde, dokuz mili güle oynaya geride bırakmışlardı. Paganel'in hiç durmadan incelediği haritaya göre, Waipa ile Waikato'nun kesiştiği yere beş milden az bir mesafe kalmış olmalıydı. Auckland yolu oradan geçiyordu. Gece için orada kamp kurabilirlerdi. Başşehirden onları ayıran elli mile gelince, bu mesafeyi katetmek için iki ya da üç gün yeterli olurdu ve hele Glenarvan, Auckland ile Hawkes Koyu arasında iki ayda bir se-

fer yapan posta arabasına rastlarsa en fazla sekiz saat...

“Bu durumda,” dedi Glenarvan, “sonraki gece de kamp kurmak zorunda kalacağız.”

“Evet, cevabını verdi Paganel, “ama umarım son kampımız olur.”

“Daha iyi, çünkü bunlar Lady Helena ile Mary Grant için güç sınavlar.”

“Hem de hiç şikâyet etmeden katlanıyorlar,” diye ekledi John Mangles. “Ama, eğer yanılmıyorsam, Bay Paganel, iki nehrin birbirine kavuştuğu yerde bir köyden söz etmiştiniz.”

“Evet, cevabını verdi coğrafyacı, “işte, Johnston’un haritasında yeri belirtilmiş. Ngarnavahia, koyarın aşağı yukarı iki mil aşağısında.

“Geceyi orada geçirebilir miyiz? Lady Helena ile Miss Grant az çok uygun bir otel bulmak için iki mil daha fazla yürümekten çekinmez.”

“Bir otel mi!” diye haykırdı Paganel, “bir Maori köyünde bir otel ha! Bir han, bir meyhaneye bile yoktur! Bu köy yerli kulübelerinin bir araya gelmesinden oluşmuştur, hepsi bu ve bence, orada sığınacak bir yer aramaktansa temkinlice oradan uzak durmak gerek.”

“Yine sizin şu endişeleriniz Paganel!” dedi Glenarvan.

“Sevgili lord, Maorilere güvenmektense güvenmemek yeğdir. İngilizlerle hangi çözüm yolunu bulduklarını bilmiyorum, isyan bastırıldı mı, zafer kazanıldı mı, savaşın tam ortasına mı düşeceğiz, bilmiyorum. Tevazuyu bir yana bırakalım, bizim niteliğimizdeki insanlar iyi birer ganimet olurlar ve Zelandalıların konukseverliğini sınamak zorunda kalmak istemem. Dolayısıyla bu Ngarnavahia köyünden uzak durmayı, onun etrafından dolaşmayı ve yerlilerle her türlü karşılaşmadan sakınmayı akıllıca buluyorum. Drury'ye vardığımızda durum farklı olacaktır, orada yiğit bayan arkadaşlarımız yolculuğun acısını keyiflerince çıkarabilirler.”

Coğrafyacının görüşü baskın çıktı. Lady Helena açık havada son bir gece geçirmeyi ve arkadaşlarını tehlikeye atmamayı tercih etti. Ne Mary Grant ne de o, mola vermek istedi ve nehir boyunca ilerlemeye devam ettiler.

İki saat sonra akşamın ilk gölgeleri dağlardan inmeye başladı. Güneş, batıdaki ufukta yok olmadan önce, son ışınlarından birkaçını göndermek için bulutların bir anlık aralanma-

sından yararlanmıştı. Doğudaki uzak zirvelerde günün son ışıkları kızıllaştı. Sanki yolculara hızla verilen bir selam gibiydi bu.

Glenarvan ve adamları yürüyüşlerini hızlandırdılar. Bu yüksek bölgede alacakaranlığın kısa sürdüğünü ve gecenin aniden bastırıldığını biliyorlardı. Zifiri karanlık çökmeden iki nehrin birleştiği yere varmalıydılar. Ama yerden kalın bir sis yükseldi ve yolun görülmesini çok güçleştirdi.

Neyse ki, işitme organı, karanlıkların gereksiz kıldığı görme duyusunun yerini almıştı. Bir süre sonra suların belirginlik kazanan uğultusu iki ırmağın tek bir yatakta birleştiğine işaret etti. Saat sekizde, küçük kabile Waipa'nın Waikato içinde kaybolduğu yere varmıştı, birbirine çarpan dalgaların uğultusu işitiliyordu.

“Waikato orada, diye haykırdı Paganel, “Auckland yolu da nehrin sağ yakası boyunca çıkıyor.”

“Onu yarın göreceğiz,” cevabını verdi binbaşı. “Burada kamp kuralım. Bana öyle geliyor ki, giderek belirginleşen bu gölgeler, bizim sığınmamız için kasten burada bitmiş sık ağaçlı küçük bir alan. Yemek yiyelim ve uyuyalım.

“Yemek yiyelim, dedi Paganel, “ama peksimet ve kurutulmuş et, ateş yakmayalım. Buraya geldiğimizi kimse fark etmedi, buradan aynı şekilde ayrılmaya çalışalım! Neyse ki bu sis bizi görünmez kılıyor.”

Ağaçlık alana vardılar. Herkes coğrafyacının talimatlarına uydu. Soğuk yemek sessizce yendi ve bir süre sonra, on beş millik yürüyüşten yorulmuş yolcular derin bir uykuya daldılar.

ULUSAL NEHİR

Ertesi gün, gün doğarken, oldukça yoğun bir sis ırmağın sularından yavaş yavaş yükselmekteydi. Havayı dolduran buharın bir bölümü soğuk nedeniyle yoğunlaşmıştı, suların yüzeyini kalın bir bulut tabakası kaplıyordu. Ama güneş ışınları bu kabarcıklı kütleleri delmekte gecikmedi. Kütleler, ışık saçan bu gezegenin bakışı altında eriyorlardı. Puslu kıyıları belirmeye başladı ve Waikato'nun akışı sabahın güzelliği içinde ortaya çıktı.

Ağaççıklarla kaplı, incecik bir dil, iki ırmağın birleştiği yerde uç verip yok oluyordu. Daha taşkın akan Waipa'nın suları, birleşmeden çeyrek mil önce Waikato'nun sularını bastırıyordu; ama bir süre sonra, güçlü ve sakin ırmak, öfkeli nehrin hakkından geliyor ve onu sakince kendi akışına katarak Pasifik'in küçük havuzuna kadar sürüklüyordu.

Sis kalktığında Waikato'nun akıntısı boyunca ilerleyen bir kayık görüldü. Bu, yetmiş ayak uzunluğunda, beş ayak genişliğinde, üç ayak derinliğinde bir kanoydu, ön tarafı bir Venedik gondolu gibi kalkıyordu ve bir Kahikatea köknarının tüm bir gövdesinden yontulmuştu. Dibini, kurutulmuş bir eğreltiotu yatağı süslüyordu. Ön taraftaki sekiz kürekle suyun yüzeyinde uçuyor gibiydi. Arka tarafa oturmuş biri ise kısa bir küreğin hareketleri yardımıyla kayığı yönetiyordu.

Bu adam uzun boylu, aşağı yukarı kırk beş yaşlarında bir yerliydi, geniş göğüslü, kaslı biriydi, güçlü ayakları ve elleri vardı. Bombeli ve derin çizgilerle kırışmış alnı, öfkeli bakışı, uğursuz görünümü, onu korkunç bir kişilik haline getiriyordu.

O bir Maori şefiydi, hem de üst düzeyde. Vücudunu ve yüzünü zebra gibi çizgilere bulaşmış olan sık ve özenli dövmelerden bu anlaşıyordu. Kartalsı burun kanatlarından çıkan iki kara spiral, sarı gözlerini çevreleyerek, alnının üzerinde birleşiyor ve görkemli saçları arasında kayboluyordu. Parlak dişli ağzı ve çenesi bu düzenli renk çeşitliliği altında kayboluyordu, bu renklerin incelikli kıvrımları güç-

l  g  s ne kadar uzanıyordu.

Yeni Zelandalıların “moko” dedikleri dövme önemli bir mertebe işaretidir. Yalnızca birçok savaşta cesaretle yer almış olan kişi bu onurlandırıcı paraflara layık kabul edilir. Köleler, a a ı tabakadan insanlar dövme yaptırma hakkına sahip değildir.  nl   efler, vücutlarına çizilmiş hayvan desenlerinin mükemmel i leni inden, bu resimlerin canlandırılı ındaki belirginlik ve nitelikten tanınır. I lelerinde bu acı verici “moko” işlemini be  kez yaptırmış olanlar bile vardır. Yeni Zelanda ülkesinde kişi ne kadar  nl yse o kadar “resimli”dir.

Dumont-d’Urville bu gelenek hakkında ilginç ayrıntılar aktarmıştır. Mokonun, Avrupa’da bazı ailelerin pek b b rlendikleri arınaların yerini tuttuğu gözlemi doğrudur. Ama bu iki rütbe işareti arasında bir farklılık saptar: Avrupalıların arınaları çoğu zaman bunu ilk almış kişinin değerine işaret eder, çocuklarının değeri hakkında hiçbir şey kanıtlamaz; oysa ki, Yeni Zelandalıların kişisel arınaları, bunları taşıma hakkına sahip olmak için olağanüstü bir kişisel cesaret kanıtlamış olmak gerektiğinin gerçek işaretidir.

Ayrıca, Maori dövmeleeri, saygınlık sağla-
manın yanı sıra son derece yararlıdır da. Deri-
yi kalınlaştırır, böylelikle deri mevsim deği-
şikliklerine ve sineklerin aralıksız ısırıklarına
karşı direnç kazanır.

Sandalı yöneten şefe gelince, onun ünlü ol-
duğuna hiç kuşku yoktu. Maori dövmecileri-
nin iğne olarak kullandıkları sivri albatros ke-
miği, sık ve derin çizgilerle, yüzünden beş kez
geçmişti. Beşinci baskısında olduğu bu kibirli
halinden belli oluyordu.

Köpek derileriyle süslenmiş, “Yeni Zelanda
keneviri”nden yapılma geniş bir örtüye bürü-
lü vücuduna son kavgalarda kana bulanmış
bir peşte mal sarmıştı. Sarkık kulak memeleri-
ne, yeşil yeşimtaşından küpeler asılmıştı ve
boynunun etrafında, Zelandalıların bir batıl
inançla değer verdikleri bir tür kutsal taş olan
“punamu”lardan yapılma kolyeler sallanıyo-
rdu. Yanında İngiliz yapımı bir tüfek ve züm-
rüt yeşili renginde, on sekiz parmak uzunlu-
ğunda “patupatu” denen iki tarafı keskin bir
tür balta duruyordu.

Şefin yanında daha aşağı mertebeden ama
silahlı dokuz savaşçı, vahşi görünümleriyle,
hiç kımıldamadan duruyorlardı. Bazılarının,

henüz taze yaralarının acısını çektikleri belliydi. Yeni Zelanda kenevirinden paltolarına sarınmışlardı. Ayaklarının dibinde vahşi görünümlü üç köpek vardı. Ön taraftaki sekiz kürekçi ise şefin hizmetkârı ya da kölesi olmalıydı. Büyük bir güçle kürek çekiyorlardı. Bu yüzden kayık da zaten pek hızlı akmayan Waikato boyunca oldukça süratle ilerliyordu.

Uzun kanonun ortasında, ayakları bağlı, ama elleri serbest on Avrupalı tutsak birbirlerine sokulmuşlardı.

Bunlar Glenarvan ve Lady Helena, Mary Grant, Robert, Paganel, binbaşı, John Mangles, kamarot ve iki tayfaydı.

Önceki gece, küçük kafile, kalın sisten dolayı yanılarak, kalabalık bir yerli grubunun ortasına gelip kamp kurmuşlardı. Gece yansına doğru uykuları sırasında gafil avlanan yolcular esir alınmış, sonra da kayığa bindirilmişlerdi. O ana kadar kötü muamele görmemişlerdi, ama direnmeleri de boşuna olmuştu. Silahları, cephaneleri vahşilerin ellerindeydi ve kendi kurşunlarıyla çarçabuk yere serilebilirlerdi.

Yerlilerin konuştukları birkaç İngilizce sözcüğü anlayarak, Britanya birlikleri tarafından yenilgiye uğratılmış, kırıp geçirilmiş ol-

duklarını ve Yukarı Waikato bölgelerinde yeniden toparlanmaya çabaladıklarını öğrenmekte gecikmediler. İnatçı bir direnişin ardından, en önemli savaşçıları 42. Alay tarafından katledilmiş olan Maori şefi, ırmak boylarındaki kabilelere son bir çağrı yapmak üzere geri dönüyordu. Fatihlere karşı baş eğmez savaşına devam eden William Thompson'a katılmak istiyordu. Bu şefin adı "Kai-Kumu"ydı, yerli dilinde "düşmanın organlarını yiyen" anlamına gelen, uğursuz bir addi. Cesur, yürekli biriydi, ama bir o kadar da acımasızdı. Ondan hiç merhamet beklenemezdi. İngiliz askerleri arasında nam salmış ve Yeni Zelanda valisi kellesine ödül koymuştu.

Bu korkunç darbe Lord Glenarvan'ı pek arzuladığı Auckland limanına tam ulaşacakken ve Avrupa'ya geri dönecekken yakalamıştı. Bununla birlikte, soğuk ve sakın yüzüne bakan biri çektiği acının büyüklüğünü hissedemezdi. Çünkü Glenarvan, ciddi durumlar karşısında, soğukkanlılığını korumayı bilirdi. Kendisinin güçlü durması, karısına ve arkadaşlarına örnek olması gerektiğini hissediyordu, o bir eş, bir şefi; koşullar gerektirdiğinde herkesin kurtuluşu için ilk önce ölmeye hazır-

dı. Dinine derinden bağılı biri olarak girişiminin kutsallığı karşısında Tanrı'nın adaletinden umut kesmek istemiyordu ve yoluna çıkan tehlikelerin içinde, bu vahşi ülkelere kadar sürüklenmesine yol açmış cömert atılımdan pişman değildi.

Arkadaşları da ona layıktı; onun soylu düşüncelerini paylaşıyorlardı. Sakin ve gururlu görünüşlerine bakılırsa olağanüstü bir felakete doğru sürüklendiklerine kimse inanamazdı. Zaten, Glenarvan'ın öğüdüyle, yerliler karşısında tamamen kayıtsız kalma konusunda hemfikir olmuşlardı. Yabani yaradılışlı bu insanlara baskın çıkmanın tek yolu buydu. Genel olarak vahşilerde ve özellikle Maorilerde belli bir haysiyet duygusu vardır ki bundan asla vazgeçmezler. Soğukkanlılığıyla ve cesaretiyle saygı uyandıranı saygı gösterirler. Glenarvan bu davranışıyla kendisini ve arkadaşlarını gereksiz yere kötü muamele görmekten koruduğunu biliyordu.

Kamp yerinden ayrıldıklarından beri, tüm vahşiler gibi, çeneleri pek düşük olmayan bu yerliler de kendi aralarında pek az konuşmuşlardı. Bununla birlikte, sarf ettikleri birkaç sözcükten, Glenarvan, İngiliz diline aşina ol-

duklarını anlamıştı. Bunun üzerine Zelandalı şefe kendilerine biçtiği yazgıyı sormaya karar verdi. Kai-Kumu'ya hitap ederek her türlü endişeden arınmış bir sesle şöyle dedi:

“Bizi nereye götürüyorsun şef?”

Kai-Kumu cevap vermeden soğukça baktı.

“Bizi ne yapmayı düşünüyorsun?” diye tekrar sordu Glenarvan.

Kai-Kumu'nun gözleri ani bir ışıltıyla parıldadı ve sert bir ses tonuyla cevap verdi:

“Seni değiş tokuş etmek, tabii seninkiler seni isterlerse; eğer reddederlerse, seni öldürmek.”

Glenarvan daha fazlasını sormadı, ama yeniden umutlanmıştı. Demek ki Maori ordusunun bazı şefleri İngilizlerin eline düşmüştü ve yerliler değiş tokuş yoluyla onları geri almayı denemek istiyorlardı. O halde kurtuluş şansı vardı ve durum umutsuz değildi.

Kano ırmak boyunca hızla ilerlemeye devam ediyordu. Değişken karakteriyle bir ruh halinden ötekine kolayca geçen Paganel'in tüm umudu geri gelmişti. Maorilerin onları İngiliz karargâhlarına gitme zahmetinden kurtaracaklarını ve bunun bir kazanım olduğunu kendi kendine söylüyordu. Dolayısıyla, kade-

rine boyun eğerek Waikato'nun bölge vadileri ve düzlükleri arasındaki akışını haritasından izlemeye koyuldu. Korkularını bastıran Lady Helena ve Mary Grant alçak sesle Glenarvan'la konuşuyorlardı. En yetenekli fizyonomist bile yüreklerindeki acıyı yüzlerinde yakalayamazdı.

Waikato Yeni Zelanda'nın ulusal nehridir. Maoriler onunla gurur duyar ve onun üzerine titrerler, tıpkı Almanların Ren ve Slavların Tuna konusunda oldukları gibi. Nehir, iki yüz millik akışı içinde, Wellington bölgesinden Auckland bölgesine kadar Kuzey Adası'nın en güzel topraklarını sulamaktadır. Nehir boyunca yaşayan tüm kabileler onun adını almıştı. Boyun eğmez, eğdirilememiş olan bu kabileler işgalcilere karşı kitlesel halde ayaklanmışlardı.

Bu nehrin sularından henüz yabancı tekneler geçmemektedir. Ancak adalıların oyma kayıklarına açıktır bu sular. Yalnızca birkaç cesur turist bu kutsal kıyılarda maceraya atılabilme imkânı bulmuştur. Yukarı Waikato'ya kutsallığa saygısı olmayan Avrupalıların girmesi yasak gibi gözükmemektedir.

Paganel Zelanda'nın bu büyük atardamarına yerlilerin nasıl saygı duyduğunu biliyordu.

İngiliz ve Alman doğacılarının bu nehrin Waipa ile birleştiği yerden öteye gitmediklerinden de haberdardı. Bakalım Kai-Kumu'nun keyfi bu esirleri nereye kadar sürüklemek isteyecekti? Şef ile savaşçıları arasında sık sık tekrarlanan "Taupo" sözcüğü dikkatini çekmemiş olsaydı bunu asla bilemezdi.

Haritasını inceledi ve bu Taupo adının, Auckland bölgesinin güney ucunda, adanın en dağlık bölümünde oyulmuş ve coğrafya yıllıklarında geçen ünlü bir göle denk düştüğünü saptadı. Waikato bu gölü enlemesine katettikten sonra yoluna devam eder. Gölle koyar arasında nehir yaklaşık yüz yirmi millik bir güzergâhta akmaktadır.

Paganel, vahşiler anlamasın diye John Mangles'a Fransızca hitap ederek, kanonun hızını tahmin etmesini rica etti. John saatte yaklaşık üç mil diye belirtti.

"Bu durumda," dedi coğrafyacı, "eğer geceleyin mola verirsek, göle kadarki yolculuğumuz yaklaşık dört gün sürer."

"Peki ama İngiliz karargâhları nerede?" diye sordu Glenarvan.

"Bunu bilmek güç!" cevabını verdi Paganel. "Yine de savaş Taranaki bölgesine taşın-

miş olmalı ve her ihtimale karşın, birlikler göl tarafında yığılmış olabilir, dağların yamaçlarında, isyan ateşinin yoğunlaştığı yerde.”

“Tanrı bilir!” dedi Lady Helena.

Glenarvan, bu korkunç yerlilerin merhametine kalmış olan ve her türlü insani müdahaleden uzakta, vahşi bir ülkeye götürülen genç karısına, Mary Grant’e hüzünle baktı. Ama Kai-Kumu’nun kendisini gözlediğini fark etti ve ihtiyatlı olmak için, esirlerden birisinin kendi karısı olduğunun anlaşılmasını istemeyerek, düşüncelerini yüreğine gömdü ve tamamen ilgisiz bir ifadeyle ırmak boylarını seyre koyuldu.

Kayık, koyarın yarım mil yukarısında bulunan, Kral Potatau’nun eski ikametgâhının önünden durmaksızın geçti. Nehirde başka bir kano yoktu. Kıyı boyunca geniş aralıklarla dizilmiş birkaç kulübenin harap halinden, kısa bir süre önceki bir savaşın dehşetine tanık oldukları anlaşılmaktaydı. Sahildeki kırık alanlar terk edilmiş gibiydi, nehir boyları boştu. Su kuşları familyasının birkaç temsilcisi bu hüzünlü ıssızlığı canlandıran tek şeydi. Kâh, “taparunga” denen siyah kanatlı, beyaz karınlı, kırmızı gagalı bir kuş uzun bacakları üze-

rinde kaçıyor; kâh, üç tür balıkçıl, kül rengi “matuku”, aptal suratlı bir tür balaban kuşu ve beyaz tüylü, sarı gagalı, ayakları siyah, muhteşem “kotuku”, yerli kayığının geçişine sakın sakın bakıyordu. Eğimli kıyılardan suyun derinleştiği anlaşılan yerlerde, Maorilerin “kota-re”si olan yalıçapkını, Zelanda nehirlerinde milyonlarcası kımıl kımıl oynaşan küçük yılanbalıklarını gözlüyordu. Çalılıkların ırmağın üzerine doğru sarktığı yerlerde, pek kurumlu çavuşkuşları ve sultantavukları güneşin ilk ışınları altında sabah bakımlarını yapıyorlardı. Tüm bu kanatlılar dünyası, savaşın sürdüğü ya da ortadan kaldırdığı insanların yokluğunun verdiği rahatlıktan huzur içinde yararlanmaktaydılar.

Waikato, akışının bu ilk bölümünde, geniş düzlüklerin ortasında rahat rahat akıyordu. Ama yukarıya doğru çıktıkça, tepeler, sonra da dağlar, nehrin yatağını oyduğu vadiyi daraltmaya başlıyordu. Paganel'in haritası koyanın on mil üstünde, sol kıyıda Kirikiriroa sahilinin varlığını gösteriyordu. Sahil gerçekten de oradaydı. Kai-Kumu hiç durmadı. Esirlere, kamp yerini talan ettiklerinde ele geçirdikleri kendi yiyeceklerini verdirdi. Savaşçılarına,

kölelerine ve kendisine gelince, yerli besiniyle yetindiler. Yenebilir eğreltiotları, botanikçilerin “pteris esculanta” dedikleri fırında pişirilmiş kökler ve “kapana”lar, yani iki adada da bol miktarda yetiştirilen patates... Yemeklerinde hayvani hiçbir madde yoktu ve esirlerin taze eti onlarda hiç arzu uyandırmışa benzermiyordu.

Saat üçte, sağ kıyıda birkaç dağ görüldü, yıkık surlara benzeyen Pokaroa-Range’ler. Bazı dik yamaçların tepesine harabeye dönüşmüş “pah”lar oturtulmuştu. Bunlar Maori mühendislerinin zaptedilmesi imkânsız yerlere yerleştirdikleri eski müstahkem mevkilleri. Büyük kartal yuvalarına benziyorlardı.

Güneş ufukta kayboluyordu ki, kano, volkanik dağlardan doğan Waikato’nun, akıntısıyla sürüklediği ponza taşlarıyla dolu bir yamaca çarptı. Orada birkaç ağaç bitmişti, kamp kurmaya müsait gözüküyordu. Kai-Kumu esirlerini indirtti. Erkekler elleri bağlı, kadınlarsa serbest kaldılar; hepsi kamp yerinin ortasına yerleştirildi, yakılan ocaklar ateşten, aşılmaz engeller oluşturdu onlar için.

Kai-Kumu esirlerini değiş tokuş etme niyetinden bahsetmeden önce, Glenarvan ve John

Mangles özgürlüğe kavuşmanın yollarını tartışmışlardı. Kayığın içinde bunu deneyemeyeceklerinden, karada, kamp sırasında, gecenin imkân tanıyacağı tesadüflerden yararlanmayı ummuşlardı.

Ama, Glenarvan ile Zelandalı şefin konuşmasının ardından bundan vazgeçmek akıllıca gözökmüştü. Sabretmek gerekiyordu. En emin yol buydu. Silahlı bir saldırının ya da bu bilinmeyen topraklardaki bir kaçışın sunmadığı kurtuluş şansını, değiş tokuş sunuyordu. Elbette, böyle bir pazarlığı geciktirebilecek ya da engelleyebilecek birçok olay meydana gelebilirdi; ama en iyisi çözümü beklemektir. Gerçekten de, gayet iyi silahlı otuz kadar yerliye karşı silahsız on kadar adam ne yapabilirdi? Glenarvan, ayrıca, Kai-Kumu kabilesinin yüksek mertebedeki birkaç şefini kaybettiğini ve onları geri almaya özellikle önem verdiğini varsayıyor ve bu konuda yanılmıyordu.

Ertesi gün, kayık, yeni bir hızla tekrar nehir boyunca ilerlemeye başladı. Saat onda Pohaiwhenna koyarında bir an durdular. Sağ kıyının düzlüklerinden kıvrıla kıvrıla gelen küçük bir nehirdi bu.

Orada, on kadar yerlinin binmiş olduğu

bir kano Kai-Kumu'nun kayığına yaklaştı. Savaşçılar kısaca geliş selamı verdiler, "aire mai ra" "buraya sağlıklı gel" demekti. İki kano yan yana ilerledi. Yeni gelenler İngiliz birliklerine karşı mücadeleden henüz dönüyorlardı. Paramparça olmuş giysilerinden, kan içindeki silahlarından, üstlerindeki paçavraların altında hâlâ kanayan yaralarından bu anlaşılıyordu. Asık suratlı, sessizdiler. Tüm vahşi halklara özgü doğal ilgisizlikle, Avrupalılara hiç dikkat etmediler.

Öğleyin, batı tarafında Maungatotari'nin zirveleri görüldü. Waikato'nun vadisi daralmaya başlıyordu. İyice daralan nehir, bir çağlayan hızıyla akmaktaydı. Ama, küreklerini ritmik olarak çeken ve şarkılarla tempo tutan yerlilerin gücü sandalı köpüklü suların üzerine çıkardı. İvinti yeri geride bırakıldı ve Waikato, kıyılarının aç yaptığı yerlerde, her milde hızını düşürerek, ağır akışına tekrar kavuştu.

Akşama doğru, Kai-Kumu, ilk yamaçları dosdoğru dar sahile inen dağların eteklerine yanaştı. Orada, kanolarından inen yirmi kadar yerli gece için hazırlıklarını yaptılar. Ağaçların altında iki ateş yakıldı. Kai-Kumu'nun dengi

olan bir başka şef ölçülü adımlarla ilerledi ve burnunu Kai-Kumu'nunkine sürterek ona samimiyet ifade eden "chongui" selamını verdi. Esirler kamp yerinin ortasına yerleştirildiler ve son derece dikkatle muhafaza edildiler.

Ertesi sabah, Waikato boyunca süren uzun ilerleyiş yeniden başladı. Nehrin küçük kollarından başka kayıklar geldi. Son isyandan sağ kalmış olduğu belli olan altmış kadar savaşçı bir araya toplanmıştı. İngiliz kurşunlarına hedef olmuş bu kişiler dağlık bölgelere geri dönüyordu. Kimi zaman, düz hat halinde ilerleyen kanolardan bir şarkı yükseliyordu. Bir yerli, esrarengiz "Pihe"nin vatanseverlik şarkısını söylüyordu:

Papa ra ti wati tidi
I dunga nei...

Maorileri bağımsızlık savaşına sürükleyen ulusal marştı bu. Şarkıyı söyleyenin güçlü ve çınlayan sesi dağlarda yankılanıyordu ve her bir dizenin ardından, yerliler, trampet gibi öten göğüslerine vurarak savaşçılık nakaratını koro halinde tekrarlıyorlardı. Sonra, küreklerin yeniden suya girişiyle kanolar akıntıya baş veriyor ve suların yüzeyinde uçar gibi yol alı-

yorlardı.

O gün, ilginç bir olay nehir yolculuğunu etkiledi. Saat dörde doğru, kayık, hiç tereddütsüz, aynı hızla ilerlemeye devam ederek, şefin kararlı kumandasında, dar bir vadiye doğru atıldı. Kazaya yol açabilecek çok sayıda adacığa çarpan dalgalar, kudurgan bir biçimde kırıliyordu. Waikato'nun bu tuhaf geçidinde asla alabora olmamak gerekiyordu, çünkü kıyılarda sığınacak bir yer yoktu. Kıyıların kaynayan balçığına kim ayak basarsa kesinlikle yok olup giderdi.

Gerçekten de, nehir her zaman turistlere ilginç diye gösterilen bu sıcak kaynaklar arasından akıyordu. Ayak basacak bir tuazlık sağlam bir tûf¹ bile olmayan bu kıyılardaki balçık, demir oksidiyle koyu kırmızı bir renge boyanmıştı. Hava, insanın içine nüfuz eden kükürtlü bir kokuyla doluydu. Yerliler bundan şikâyetçi değildi, ama esirler, toprağın çatlaklarından sızan miyasmalardan² ve yeraltı gazlarının basıncıyla patlayan baloncuklardan ciddi biçimde rahatsız olmuşlardı. Yayılan bu gazların etkisiyle nefes almak güç olsa

---

1) Tûf: Yumuşak, delikli taş. (yhn.)

2) Miyasma: Çürümüş şeylerden çıkan buhar. (yhn.)

da bu görkemli manzara karşısında hayran kalmamak mümkün değildi.

Sandallar, kalın, beyaz buhar bulutları arasından yollarını bulmaya çalıştı. Göz kamaştırıcı buhar kıvrımları nehrin üzerinde birbiri arkasına kümbet gibi dizilmişti. Nehir kıyılarındaki yüz kadar gayzerin kiminden buhar kütleleri yayılıyor, kiminden sıvılar fışkırıyordu yukarıya doğru. Sanki insan elinden çıkma bir havuzun fıskiyeleri ve çağlayanları gibi değişken etkiler bırakıyorlardı insan üzerinde. Bu kaynakların kesik kesik akışını bir makinenin keyfince düzenlediği söylenebilirdi. Havaya karışan sular ve buharlar, güneş ışınları altında rengârenk bir görünüm alıyordu.

Waikato bu bölgede yeraltı ateşlerinin etkisi altında hiç durmadan kaynayan hareketli bir yatak üzerinde akıyordu. Pek uzak denemeyecek bir mesafede, doğuda, Rotorua Gölü tarafında, termal kaynaklar uğulduyordu. Rotomahana'nın ve Tatarata'nın dumanlar çıkaran çağlayanlarını birkaç cesur seyyah şöyle bir görebilmişti. Bu bölge gayzerler, kraterler ve kükürt çıkaran topraklarla delik deşik haldeydi. Yeni Zelanda'nın faal haldeki iki volkanı olan Tongariro'nun ve Wakari'nin yetersiz

kalan subaplarından çıkış yolu bulamamış fazla gazlar buralardan fışkırıyordu.

Yerli kanoları, iki mil boyunca, suların yüzeyinde döne döne çıkan sıcak kıvrımlı bu buhar kümeleri altında ilerlediler. Sonra, kü-kürt dumanları yok oldu ve güçlü hava akımının getirdiği temiz hava, zorlukla soluk alan ciğerleri rahatlattı. Kaynaklar bölgesi geride kalmıştı.

Gün bitiminden önce vahşilerin güçlü kollarıyla çektikleri kürekler sayesinde iki ivinti yeri daha geride bırakıldı: Hipapatua ve Tamatea. Akşamleyin Kai-Kumu, Waipa ile Waikato'nun kesiştiği yerin yüz mil ilerisinde kamp kurdu. Doğuya doğru dönen nehir, tıpkı havuza dökülen dev bir fıskiye gibi güneydeki Taupo Gölü'ne dökülüyordu.

Ertesi gün, haritayı inceleyen Jacques Paganel nehrin sağ kıyısında, üç bin ayak yüksekliğindeki Taubara Tepesi'ni gördü.

Öğlen, tüm kayıklar, nehir ağzının genişlediği yerden Taupo Gölü'ne açılmışlardı ve yerliler, bir kulübenin üzerinde rüzgârda dalgalanan bir kumaş parçasını el kol hareketleriyle selamladılar. Bu ulusal bayraktır.

TAUPO GÖLÜ

Tarih zamanlarından çok önceleri, günün birinde, adanın merkezindeki trakit lavlarının ortasındaki mağaraların çökmesi sonucu yirmi beş mil uzunluğunda, yirmi mil genişliğinde dipsiz bir çukur açılmıştı. Çevredeki dağ zirvelerinden dökülen sular bu dev oyugu doldurmuştu. Çukur göl olmuştu ama dibi hiç bulunamadı. Iskandiller, bu çukurun derinliğini ölçmekte hâlâ yetersiz kalmaktadır.

Deniz seviyesinden bin iki yüz elli ayak yukarıdaki tuhaf Taupo Gölü'dür bu. Etrafı da dört yüz tuaz yükseklikteki dağ zinciriyle çevrilidir. Batı tarafında çok yüksek, sivri kayalar vardır. Kuzeyde, birbirinden uzak ve küçük ormanlarla çevrili zirveler görülür. Doğuda, çalılık yığınları altında ısıldayan ponza taşlarıyla süslü bir yolun açıldığı geniş bir alan; güneyde ise ön plandaki ormanların ardında gö-

rülen volkanik tepeler, şiddetli fırtınaları okyanusun siklonlarına bedel olan bu geniş alanı görkemli bir şekilde çevrelemektedir.

Tüm bu bölge, yeraltı alevlerinin üzerine konmuş dev bir kazan gibi kaynamaktadır. Merkezdeki ateşin okşayışlarıyla toprak titrer. Her taraftan sıcak buğular süzülür. Bulamaç halindeki toprağın yüzeyi, fazla kabarmış bir pasta gibi şiddetli çatlamaalarla yanılır. Sıkışıp kalmış buharlar, on iki mil ötede, Tongariro kraterlerinden çıkış bulamasalardı, bu yayla kaynayan harlı ateş içinde yok olup giderdi hiç kuşkusuz.

Kuzey sahilinde, ateş kusan tepeciklerin üzerinde, dumanlar ve alevler içinde kendini gösteriyordu bu volkan. Tongariro oldukça karmaşık bir dağ sisteminin parçası gibi gözüküyordu. Onun arkasında, düzlüğün içinde tek başına kalmış ve dokuz bin ayak yüksekliğindeki Ruapahu Tepesi'nin doruğu, bulutların arasında kaybolmuştu. Bu tepenin erişilmez zirvesine hiçbir fani ayak basmadığı gibi kraterinin derinlikleri de insan gözüyle asla ölçülememişti. Oysa ki yirmi yıl içerisinde üç kez, Bidwill ve Dyson, yakın zamanda da de Hochstetter Tongariro'nun erişilmesi daha ko-

lay tepelerini ölçmüşlerdi.

Her volkanın kendi efsanesi vardır. Başka zaman olsa Paganel bu efsaneleri arkadaşlarına anlatmayı ihmal etmezdi. Tongariro ile o zamanlar komşusu ve dostu olan Taranaki arasında günün birinde kadın meselesinden doğan tartışmayı anlatırdı. Tüm volkanlar gibi çabucak kafası kızan Tongariro, Taranaki'yi dövecek kadar öfkelenmişti. Dövülen ve aşağılanan Taranaki Whanganni Vadisi'nden kaçmış, kaçarken de yolda iki dağ parçası düşürmüştü. Denizin kıyısına vardığında da Mont-Egmont adını alarak orada tek başına yükselmişti.

Ama Paganel bunları anlatacak durumda değildi; ne de dostları onu dinleyebilecek haldeydiler. Kör talihin onları sürüklediği Taupo'nun kuzeydoğu sahilini sessizce gözlüyorlardı. Peder Grace'in Pukawa'da, gölün batı kıyılarında kurduğu misyon artık yoktu. Savaş nedeniyle peder, isyanın çıktığı ana merkezden uzağa gitmişti. Esirler tek başlarındaydılar, misillemeye susamış Maorilerin insafına kalmışlardı. Özellikle de Hristiyanlığın asla nüfuz etmediği adanın bu vahşi bölümünde...

Kai-Kumu, Waikato'nun sularından çıka-

rak, nehrin döküldüğü huni biçimli küçük çukuru geçti, keskin bir burnun etrafından döndü ve gölün doğu sahiline çıktı. Üç yüz tuaz yükseklikteki koca bir kabartı olan Manga Tepesi'nin ilk kıvrımlarının eteğindeydi. Yeni Zelanda'nın değerli keteni olan, oraya özgü "kenevir" tarlaları uzanıyordu sağda solda. Yerliler "harakeke" derler buna. Bu yararlı bitkinin hiçbir yeri ihmal edilemez. Çiçeği mükemmel bir tür bal sağlar; gövdesi, balrnumunun ya da nişastanın yerini tutan sakızlı bir madde üretir; daha lütufkâr olan yaprağı çok sayıda dönüşüme hazırdır: tazeyken kâğıt olarak kullanılır; kurutulduğunda mükemmel bir kav olur; kesildiğinde halat, ip ve ağ olarak kullanılır; lifleri ayrıldığında ve ayıklandığında örtü ya da palto, hasır ya da peştemal olur ve kırmızıya ya da siyaha boyandığında en şık Maorilere giysi olur.

Bu değerli kenevir iki adanın da her tarafında bulunur. Deniz kıyısında, ırmak boylarında, göl kıyılarında hep kenevire rastlanır. Buradaysa, bu bitkinin yabani çalıları tüm tarlaları kaplıyordu; keskin kenarlı uzun yaprakların arap saçına dönmüş yığını içerisinden koyu kırmızı ve nergisgillere benzeyen çiçek-

leri uzanıyordu. Kenevir tarlalarına alışık olan sevimli kuşlar, balözüemenler, kalabalık sürüler halinde uçuyor ve çiçeklerin ballı özünü emmekten büyük zevk alıyorlardı.

Gölün sularında, gri ve yeşil çizgili, siyah tüylü ve kolaylıkla evcilleştirilebilen ördek sürüleri çırpınıyordu. Çeyrek ınıl mesafedeki dik bir dağ yamacında bir “pah” gördüler. Burası, zaptedilmesi imkânsız bir yere yerleştirilmiş bir Maori müstahkem mevkiiydi. Esirler tek tek, elleri ve ayakları serbest olarak indirildiler ve savaşçılar tarafından buraya götürüldüler. Müstahkem mevkiye varan patika kenevir tarlalarından geçiyordu. Yol boyunca güzel ağaçlar dizilmişti: yapraklarını dökmeyen ve meyve taneleri kırmızı “kaikatea”lar, “dracenas australis”ler, yerlilerin “ti” dedikleri ve yaprakları palmiyenin yerini tutan bir ağaç ve kumaşları siyaha boyamaya yarayan “hi-ui”lar. Yerliler yaklaşıncı, metalik yansılar saçan iri güvercinler ve küçük etçil organları kırmızımtırak bir yığın sığırcık havalandı.

Oldukça dolambaçlı yolların ardından Glenarvan, Lady Helena, Mary Grant ve arkadaşları pah’ın içine girdiler.

Bu kale, on beş ayak yükseklikte sağlam

kazıklı duvarlardan oluşan bir ilk surla korunuyordu; ikinci bir kazıklı hat daha vardı. Ardında da, sorgun ağacından mazgallı bir çit bu ikinci suru, yani pah'ın bulunduğu düzlüğü örtüyordu. Bu düzlük üzerinde Maori yapıları ve simetrik olarak dağılmış kırk kadar kulübe görülüyordu.

Esirler, buraya geldiklerinde, ikinci surun direklerini süsleyen insan kafalarını görünce dehşete düştüler. Lady Helena ve Mary Grant korkudan çok tiksintiyle gözlerini bu manzardan uzaklaştırdılar. Bu kafalar savaşta ölmüş düşman şeflerininindi, cesetleri de galiplere azık olmuştu.

Coğrafyacı, oyuk ve boş göz yuvarlarına bakarak anladı bunu.

Gerçekten de şeflerin gözünü yerler. Kafalar yerli tarzı hazırlanır, beyin boşaltılır, tüm kafatası derisi soyulur, burun küçük tahtalarla tutturulur. Burun deliklerine kenevir tıklılır, ağzı ve gözkapakları dikilmiş olan baş, fırına konur ve otuz saatlik bir tütsülemeye tabi tutulur. Bu işleminden geçirilen baş hiç değişim geçirmeden, kınışmadan sonsuza dek korunabilir ve zafer ganimeti olur.

Çoğu zaman Maoriler kendi şeflerinin ka-

fasını da saklarlar; ama, bu durumda, göz, yuvasında kalır ve bakar. Yeni Zelandalılar bu kalıntıları gururla sergilerler. Genç savaşçıları hayran bırakmak için bunları gösterir ve gösterişli törenlerle onlara saygılarını sunarlar.

Ama, Kai-Kumu'nun pah'ında bu korkunç müzeyi süsleyen yalnızca düşman kafalarıydı. Orada, gözyuvarı boş birçok İngilizin Maori şefinin koleksiyonunu zenginleştirdiğine kuşku yoktu.

Kai-Kumu'nun kulübesi, o kadar önemli olmayan birçok kulübenin arasında, pah'ın dibinde, Avrupalıların "muhabere meydanı" olarak adlandırabilecekleri geniş bir açıklıkta kurulmuştu. Bu kulübe kazıklardan yapılmıştı ve birbirine bağlanmış dallarla da kazıkların araları kapatılmıştı. İçerisine kenevirden örtüler serilmişti. Yirmi ayak uzunlukta, on beş ayak genişlikte, on ayak yükseklikteki Kai-Kumu'nun konutu üç bin ayak küplük bir kulübeydi. Bir Zelanda şefinin yerleşmesi için daha fazlası gerekmiyordu.

Kulübeye tek bir açıklıktan giriliyordu; bitkilerden dokunan kalın bir örtü, açılır kapanır bir tür kapı işlevi görüyordu. Üstündeki çatı yağmur oluğu tarzında uzanıyordu. Çatı

merteğinin ucunda duran yontma heykelcikler kulübeyi süslüyordu. "Wharepuni" ya da kapı ise ziyaretçileri hayran bırakan yapraklar, sembolik figürler, canavarlar, çerçeve içine alınmış burmadal biçiminde bezemelerle doluydu. Bunlar, yerli süslemecilerin yontma kaleminden çıkmış bir yığın ilginç nesneydi.

Kulübenin iç tabanı, yerden yarım ayak yükseltilmiş doldurma topraktı. Sazlarla birlikte, üzerlerine "sukamışı"nın esnek ve uzun yapraklarıyla dokunmuş bir hasır geçirilen kurutulmuş eğreltiotlarından örtüler yatak olarak kullanılıyordu. Ortadaki taştan delik ocaktı, çatıdaki ikinci bir delik ise baca olarak kullanılıyordu. Duman kalın olmadığına bu bacadan çıkabiliyordu, ama çıkarken de elbette konutun duvarlarına en güzelinden siyah bir cila bırakmayı ihmal etmiyordu.

Kulübenin yanında şefin erzaklarının bulunduğu ambarlar yükseliyordu. Kenevir, patates, taro,¹ yenebilir eğreltiotları hasatları buraya yerleştiriliyordu. Bu çeşitli yiyecek maddelerinin sıcak taşlar üzerinde pişirildiği ocaklar da vardı. Daha ötede, küçük çitler içerisinde domuzlar ve keçiler duruyordu. Kaptan

---

1) Tropikal bölgelerde yetişen ve yumruları besin olarak kullanılan bazı bitkilere verilen ad. (yhn.)

Cook'un buraya getirdiği yararlı hayvanların az sayıdaki torunuydu bunlar. Yemek dilenen köpekler koşturuyordu ortalıkta. Maorilere gündelik besin sağlayan bu hayvanlara oldukça kötü bakılıyordu.

Glenarvan ve arkadaşları bir bakışta tüm manzarayı kavramışlardı. Boş bir kulübenin yanında şefin keyfini bekliyorlardı. Yaşlı kadınlardan oluşan bir grubun ise hakaretlerine maruz kalıyorlardı. Bu cadaloz sürüsü etraflarını çevirmiş, yumruklarını göstererek onları tehdit ediyor, uluyor, bağırıp çağırıyordu. Koca dudaklarından dökülen İngilizce birkaç sözcük acilen intikam istediklerini açıkça hissettiriyordu.

Bu gürültü patırtının ve tehditlerin ortasında, sakın görünen Lady Helena muhakkak ki hissetmediği bir sükûnet sergiliyordu. Bu cesur kadın, Lord Glenarvan'ın soğukkanlılığını koruması için, kahramanca çabalıyordu. Zavallı Mary Grant ise oracıkta yığılıp kalacak gibi hissediyordu kendini. John Mangles hayatı pahasına Mary'yi savunmaya hazır, ona destek oluyordu. Glenarvan'ın dostları bu hakaret tufanına farklı biçimlerde göğüs geriyorlardı, binbaşı ilgisizce dururken, Paganel giderek ar-

tan bir öfkenin pençesindeydi.

Glenarvan, bu yaşlı cadıların saldırısından Lady Helena'yı sakınmak isteyerek, Kai-Kumu'ya doğru ilerledi ve gudubetler grubunu göstererek:

“Kov onları!” dedi.

Maori şefi esirine cevap vermeden dik dik baktı; sonra, uluyan sürüyü bir el hareketiyle susturdu. Glenarvan, teşekkür işareti olarak eğildi ve adamlarının arasındaki yerine ağır adımlarla geri döndü.

O sırada, yüz kadar Yeni Zelandalı pah'ın içinde toplanmıştı: yaşlılar, yetişkinler, gençler, kimileri sakın, ama asık suratlı, Kai-Kumu'nun emirlerini beklerken, diğerleri şiddetli bir acının ateşiyle kavruluyorlardı. Bunlar son savaşlarda ölmüş aileleri ya da dostları için ağlıyorlardı.

William Thompson'un çağrısıyla ayaklanan tüm şefler arasında göl bölgesine gelen yalnızca Kai-Kumu'ydu. Öncelikle, Aşağı Waikato düzlüklerinde ulusal isyanın bastırıldığını bildirdi kabilesine. Onun emriyle toprak savunmasına koşmuş iki yüz savaşçıdan yüz ellisi geriye dönememişti. Kimileri işgalcilerin esiri olmuştu, kimileri ise muharebe alanında

düşüp ölmüştü, atalarının ülkesine geri dönmeyeceklerdi bir daha!

Kai-Kumu'nun gelişiyle kabilenin içine düştüğü derin üzüntünün nedeni buydu. Son bozgun hakkında henüz hiçbir şey sızmamış olduğu için, bu uğursuz haber bir anda bomba etkisi yapmıştı.

Vahşiler manevi acıları her zaman fiziksel hareketlerle ifade ederler. O anda da, ölmüş savaşçıların aileleri ve dostları, özellikle kadınlar, keskin deniz kabuklarıyla yüzlerini ve omuzlarını yırtıyorlardı. Fıskıran kan gözyaşlarına karışıyordu. Derin yarıklar büyük umutsuzlukların işaretiydi. Kan içinde ve çıldırmış Zelandalıları görmek korkunçtu.

Yerlilerin gözünde umutsuzluklarını artıran çok ciddi bir başka etken daha vardı. Uğruna gözyaşı döktükleri akrabalarının, dostlarının yok olması bir yana, kemikleri de aile mezarlığında olmayacaktı. Oysa, bu kalıntılara sahip olmak, Maori dininde, gelecek yaşam için mutlaka gerekliydi. Çürüyen et değil ama titizlikle toplanan, temizlenen, ayıklanan, parlatılan, hatta cilalanan ve “udupa”ya, yani “şeref evi”ne yerleştirilen kemikler onlarda olmalıydı. Bu mezarlar ölmüş kişinin dövmelerini

tam bir sadakatle kopya eden tahta heykellerle süslüydü. Ama bugün mezarlar boş kalıyordu, dini tören yapamayacaklardı ve vahşi köpek dişlerinden arta kalacak kemikler savaş alanında mezarsız beyazlayacaklardı.

Bunun üzerine acı belirtileri katlandı. Kadınların tehdidinin ardından bu kez de Avrupalılara erkekler beddua etmeye başlamıştı. Küfürler yağıyor, hareketler giderek şiddetleniyordu. Bağışların ardından kaba tavırlar gelecekti.

Kabilesindeki bağnazların taşkınlaşacağından çekinen Kai-Kumu esirlerini, pah'ın öteki ucundaki, sarp bir yaylanın üzerinde bulunan kutsal bir yere götürttü. Bu kulübe, yayladan yüz ayak kadar yükseklikteki bir kütleye yaslanmıştı. Siperin bu tarafı bu dağ kütlesinin oldukça sarp bayırıyla sona eriyordu. "Ware-Atua" denen bu kutsal evde rahipler ya da ariki'ler Zelandalılara baba, oğul ve kuş ya da ruh şeklinde üç kişilikten oluşan bir tanrıyı öğretiyorlardı. Geniş, iyice kapalı olan kulübenin içinde kutsal ve seçilmiş yiyecekler vardı ve Maui-Ranga-Rangui bunları kendi rahiplerinin ağzı aracılığıyla yiyordu.

Bu kulübede yerlilerin öfkesinden bir anda

kurtulmuş olan esirler kenevir hasırlarının üzerine uzandılar. Gücü tükenen, morali iyice bozulan Lady Helena kocasının kolları arasındaydı.

Glenarvan karısını göğsüne bastırmış, tekrarlıyordu:

“Cesaret sevgili Helena, Tanrı bizi terk etmeyecek!”

Robert, içeri kapatılır kapatılmaz, Wilson'un omuzları üstüne çıktı ve çatı ile duvar arasındaki, dizi dizi muskaların sıralandığı küçük bir aralıktan kafasını çıkarmayı başardı. Oradan, tüm pah alanını, Kai-Kumu'nun kulübesine kadar görüyordu.

“Şefin etrafında toplanmışlar,” dedi alçak sesle... “Kollarını sallıyorlar... Çıglıklar atıyorlar... Kai-Kumu konuşmak istiyor...”

Çocuk birkaç dakika sustu, sonra tekrar devam etti:

“Kai-Kumu konuşuyor... vahşiler sakinleşiyor... Onu dinliyorlar...”

“Elbette,” dedi binbaşı, “bu şefin bizi korumakta kişisel bir çıkarı var. Esirlerini kabilesinin şefleriyle değiş tokuş etmek istiyor! Ama bakalım savaşçıları razı olacak mı?”

“Evet!... Onu dinliyorlar,” diye devam etti

Robert. “Dağılıyorlar... Kimileri kulübelerine giriyor... kimileri siperden ayrılıyor...”

“Doğru mu söylüyorsun?” diye haykırdı binbaşı.

“Evet Bay Mac Nabbs,” karşılığını verdi Robert, “Kai-Kumu kayığındaki savaşçılarıyla yalnız kaldı... Ah! Biri bizim kulübeye doğru geliyor...”

“In Robert,” dedi Glenarvan.

O sırada, doğrulmuş olan Lady Helena kocasının kolunu tuttu.

“Edward,” dedi kesin bir sesle, “ne Mary Grant ne ben, bu vahşilerin ellerine canlı düşmemeliyiz!”

Ve bu sözlerinin hemen ardından Glenarvan’a dolu bir tabanca uzattı.

“Bir silah!” diye haykırdı Glenarvan, gözleri parıldamıştı.

“Evet! Maoriler esir kadınların üstlerini aramazlar! Ama bu silah bizim için Edward, onlar için değil!...”

“Glenarvan,” dedi hızla Mac Nabbs, “saklayın bu tabancayı! Henüz zamanı değil...”

Tabanca lordun giysileri altında kayboldu. Kulübenin girişini örten hasır kalktı. Bir yerli belirdi.

Esirlerin kendisini izlemesini istedi. Glenarvan ve adamları, sıkışık bir grup halinde, pah'ı geçtiler ve Kai-Kumu'nun önünde durdular.

Şefin etrafında kabilesinin önemli savaşçıları toplanmıştı. Pohainhenna'nın Waikato'ya kavuştuğu yerde kayığıyla Kai-Kumu'nun kayığına yanaşan Maori de bu savaşçıların arasındaydı. Kırk yaşlarında, güçlü kuvvetli, korkunç ve acımasız görünüşlü biriydi. Adı Kara-Tete'ydi, Zelanda dilinde "öfkeli" demekti. Kai-Kumu ona karşı saygılı davranıyordu ve vücudundaki dövmelelerin işlenişindeki inceliğe bakılırsa Kara-Tete'nin kabilede önemli bir mevkii vardı. Bununla birlikte, bir gözlemci bu iki şef arasında rekabet olduğunu anlayabiliyordu. Binbaşı, Kara-Tete'nin nüfuzunun Kai-Kumu'ya gölge düşürdüğünü saptadı. Waikato'nun bu önemli kavimlerini her ikisi de eşit bir güçle yönetiyordu. Bu konuşma sırasında Kai-Kumu'nun ağzı gülümser bir biçim almış olsa da, gözlerinde derin bir düşmanlık ifadesi vardı.

Kai-Kumu Glenarvan'a sordu:

"İngiliz misin?"

"Evet," dedi lord hiç tereddüt etmeden,

çünkü bu milliyet daha kolay bir değiş tokuş imkânı sağlayabilirdi.

“Ya arkadaşların?” dedi Kai-Kumu.

“Arkadaşlarım da benim gibi İngiliz. Bizler yolcuyuz, kazazede. Ama eğer öğrenmek istersen, savaşta yer almadık.”

“Önemli değil,” dedi kabaca Kara-Tete. “Her İngiliz bizim düşmanımızdır. Seninkiler bizim adamızı işgal ettiler! Köylerimizi yaktılar!”

“Haksızlar!” cevabını verdi Glenarvan keskin bir sesle. “Böyle düşündüğüm için böyle söylüyorum, yoksa senin elinde olduğum için değil.”

“Dinle,” diye devam etti Kai-Kumu, “Tohonga, yani Nui-Atua’nın¹ büyük rahibi senin kardeşlerinin eline düştü; Pakeka’ların² esiri. Tanrımız bize onun yaşamını kurtarmayı emrediyor. Senin yüreğini söküp almak isterdim, senin kellenin ve arkadaşlarının kellesinin bu çitlerin kazıklarında sonsuza dek asılı kalmasını isterdim! Ama Nui-Atua konuştu.”

O zamana kadar kendisine hâkim olan Kai-Kumu, bunları söylerken öfkeden tir tir titriyor ve yüzü vahşî bir taşkınlığın izlerini ta-

---

1) Zelanda tanrısının adı.

2) Avrupalılar.

şıyordu.

Sonra, bir süre sonra, yeniden soğukkanlılığına kavuştu:

“İngilizlerin bizim Tohonga’mızı seninle değiş tokuş edeceklerini düşünüyor musun?”

Glenarvan cevap verip vermemekte tereddüt etti ve Maori şefini dikkatle inceledi.

“Bilmiyorum,” dedi bir an sessiz kaldıktan sonra.

“Konuş,” diye devam etti Kai-Kumu. “Senin yaşamın bizim Tohonga’mızın yaşamına bedel midir?”

“Hayır,” cevabını verdi Glenarvan. “Ben ne bir şefim ne de soydaşlarım arasında bir rahibim!”

Bu cevap karşısında şaşırان Paganel Glenarvan’a hayretle baktı.

Kai-Kumu da şaşırmıştı.

“Kuşkulusun, yani?” dedi.

“Bilmiyorum,” diye tekrarladı Glenarvan.

“Seninkiler bizim Tohonga karşılığında seni almayı kabul etmezler mi?”

“Yalnızca beni mi? Hayır,” diye tekrarladı Glenarvan. “Hepimiz birlikte, belki.”

“Maorilerde,” dedi Kai-Kumu, “değiş tokuş kelle başına olur.”

“Senin rahip karşılığında önce bu kadınları sun,” dedi Glenarvan, Lady Helena’yı ve Mary Grant’i işaret ederek.

Lady Helena kocasına doğru atılmak istedi. Binbaşı engelledi.

“Bu iki kadın,” diye devam etti Glenarvan, Lady Helena’ya ve Mary Grant’e doğru saygılı bir nezaketle eğilerek, “ülkelerinde üst düzeyde kişiler.”

Savaşçı, esirine soğukça baktı. Dudaklarının ucundan kötü bir gülümseme geçti; ama anında bastırdı ve güçlkle hâkim olabildiği bir sesle cevap verdi:

“Sahte sözlerle Kai-Kumu’yu aldatmayı mı umuyorsun, lanet Avrupalı? Kai-Kumu’nun gözlerinin yürekleri okumayı bilmediğini mi sanıyorsun?”

Ve Lady Helena’yı göstererek:

“İşte senin karın!” dedi.

“Hayır, benimki!” diye haykırdı Kara-Tete.

Sonra, esirleri iten şefin eli Lady Helena’nın omzuna uzandı. Bu temas karşısında Lady Helena’nın benzi attı.

“Edward!” diye haykırdı çılgına dönmüş zavallı kadın.

Glenarvan, tek kelime etmeden kolunu

kaldırdı. Bir el silah patladı. Kara-Tete öldü.

Bu silah sesi üzerine bir sürü yerli kulübe-
lerinden çıktılar. Pah bir anda doldu. Yüzler-
ce kol bahtsızlara doğru uzandı. Glenarvan'ın
silahı elinden alındı.

Kai-Kumu Glenarvan'a tuhaf tuhaf baktı;
sonra, bir eliyle katilin gövdesine sarılarak,
ötekiyle de saldırıya geçen kalabalığı durdur-
du.

Sesi kargaşaya son vermişti nihayet.

“Tabu! Tabu!” diye haykırdı.

Bu söz üzerine kalabalık, Glenarvan ve ar-
kadaşlarının önünde durdu. Doğaüstü bir güç
onları aniden korumuştı.

Bir süre sonra, hapishaneleri olarak kulla-
nılan Ware-Atua'ya yeniden götürüldüler.
Ama Robert Grant ve Jacques Paganel artık
onlarla birlikte değildi.

BİR MAORİ ŞEFİNİN CENAZE TÖRENİ

Kai-Kumu, Yeni Zelanda'da örneği sık görüldüğü gibi, kabile şefi sıfatının yanına ariki sıfatını da ekliyordu. Rahip saygınlığına bürünmüştü artık ve bu şekilde, koruyucu tabu batıl inancını kişiler ya da nesneler üzerinde uygulayabiliyordu.

Polinezya ırkından halkların ortak inancı olan tabu, tabu kılınmış nesne ya da kişiyle her ilişkiyi ya da onlardan yararlanmayı anında yasaklar. Maori dinine göre, kim tabu ilan edilen şeye saygısız elini uzatırsa, öfkelenen Tanrı onu ölümle cezalandırır. Zaten, Tanrı'nın, uğradığı hakaretin intikamını almakta geciktiği durumlarda, rahipler onun öcünü çabucak alırlar.

Tabu, özel yaşamdaki sıradan bir durum sonucunda olmamak koşuluyla, şefler tarafın-

dan politik amaçla uygulanır. Bir yerli çeşitli durumlarda birkaç günlüğüne tabu sayılabilir. Örneğin, saçlarını kestiğinde, dövme yaptırdığında, bir oyma kayık inşa ettiğinde, ev yaptırdığında, ölümcül bir hastalığa yakalandığında ve öldüğünde. Beklenmedik aşırınlıkta bir tüketim sonucu nehirler balıksız kalma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında, tatlı patates plantasyonlarındaki patatesler daha turfan-dayken yok olma tehlikesiyle karşılaştığında, bu nesneler, tasarruf ve koruma amacıyla tabuya çarptırılır. Bir şef haddini bilmez kişilerin evine yaklaşmasını engellemek istediğinde evini tabu kılar; yabancı bir gemiyle ilişkileri kendi tekeline almak istediğinde gemiyi tabu kılar; hoşnutsuz olduğu bir Avrupalı kaçakçıya karantina uygulamak istediğinde onu yine tabulaştırır. Şefin yasağı eskiden kralların uyguladığı “veto”ya benzemektedir.

Bir nesne tabu olduğunda, ona dokunan cezalandırılır. Bir yerli bu yasağa çarptırıldığında belirli bir süre için bazı yiyecekler ona yasaklanır. Bu ciddi diyeteye tabi kılınan kişi eğer zenginse köleleri ona yardımcı olur ve kendi elleriyle dokunmaması gereken yiyecekleri boğazına sokarlar; eğer yoksulsa, bu

yiyecekleri ağzıyla toplamak zorundadır, tabu onu hayvan haline getirir.

Kısacası ve sonuç olarak, bu tuhaf gelenek Yeni Zelandalıların en ufak davranışını bile yönetir ve değiştirir. Bu durum, tanrısallığın toplumsal yaşama sürekli müdahalesidir. Tabu yasa gücüne sahiptir ve tüm yerli yasasının, tartışılmaz ve kesin olan bu yasanın, sıkça tabu uygulamasında ifade bulduğu söylenebilir.

Ware-Atua'ya kapatılmış esirlere gelince, onları kabilenin öfkesinden korumuş olan şefin iradesine bağlı bir tabuydu bu. Yerlilerden bazıları, Kai-Kumu'nun dostları ve yandaşları, şeflerinin sesini duyunca aniden durmuşlar ve esirleri korumuşlardı.

Glenarvan yine de kendi yazgısı hakkında hayale kapılmıyordu. Bir şef öldürmenin bedelini yalnızca kendi ölümüyle ödeyebilirdi. Vahşi halklarda ölüm uzun işkenceler sonucunda gelirdi ancak. Glenarvan, silahı eline almasına yol açmış haklı öfkesinin bedelini korkunç bir biçimde ödeyeceğini düşünüyordu, ama Kai-Kumu'nun öfkesinin yalnızca kendisini hedef alacağını ummaktaydı.

Arkadaşları ile birlikte nasıl bir gece geçir-

diklerini kimse bilemez! Kaygılarını kim tasvir edebilir, ızdıraplarını kim ölçebilirdi ki? Zavallı Robert ile cesur Paganel ortalarda yoktu. Onların akıbetinden şüphe etmek mümkün müydü? Yerlilerin intikamına ilk kurban edilenler onlar değil miydi? Hiç ümitleri yoktu. Kolay kolay ümitsizliğe kapılmayan Mac Nabbs'ın içinde bile ümit kalmamıştı. John Mangles, kardeşinden ayrı kalmış Mary Grant'in içler acısı ümitsizliği karşısında delireceğini hissediyordu. Glenarvan, Lady Helena'nın o korkunç isteğini düşünüyordu. İşkenceye ya da köleliğe maruz kalmaktansa onun eliyle ölmeyi istemişti. Bu korkunç cesareti bulabilecek miydi?

“Ya Mary, onu hangi hakla vurabilirim ki?” diye düşünüyordu John, kalbi paramparçaydı.

Bir kaçma ihtimaline gelince, bu kesinlikle imkânsızdı. Tepeden tırnağa silahlı on savaşçı, Ware-Atua'nın kapısında nöbet tutmaktaydı.

13 Şubat sabahına gelindi. Yerliler ile tabu olarak yasaklanan esirler arasında hiçbir irtibat olmadı. Kulübede bir miktar yiyecek vardı ve zavallılar onlara pek dokunmuyorlardı bile. Çektikleri acı karşısında açlık yok olmuş-

tu. Ne bir değişiklik ne bir umut ışığı olmak-sızın gün geçti. Kuşkusuz, sevgili ölülerinin cenaze tören saati ile işkence saati aynı anda çalacaktı.

Bununla birlikte, Kai-Kumu'nun değiş tokuş etme fikrinden vazgeçmiş olabileceğini Glenarvan açıkça düşünüyor olsa da, binbaşı umudunu korumaktaydı.

“Kim bilir,” diyordu, Kara-Tete'nin ölümünün şef üzerinde yarattığı etkiyi Glenarvan'a hatırlatarak, “Kai-Kumu'nun kendini size minnettar hissetmediğini kim bilebilir?”

Ama, Mac Nabbs'ın gözlemlerine rağmen, Glenarvan artık umut etmek istemiyordu. Ertesi gün de işkence hazırlıkları olmaksızın geçti. Bu gecikmenin nedeni şuydu:

Maoriler ruhun, ölümü izleyen üç gün boyunca ölünün gövdesinde kaldığına inanırlar ve üç yirmi dört saat boyunca ceset gömülmeden kalır. Ölümü erteleyici bu geleneği tüm gerekleri yerine getirildi. 15 Şubat'a kadar, pah bomboş kaldı. Wilson'un omuzlarına çıkan John Mangles dış siperleri sık sık gözledi. Tek bir yerli bile ortalıkta gözüküyordu. Yalnızca gözcülük görevlerini son derece iyi yapan nöbetçiler, Ware-Atua'nın kapısında

nöbet değiştiriyorlardı.

Ama üçüncü gün kulübelerin kapısı açıldı; erkeği, kadını, çocuğuyla vahşiler, yani yüzlerce Maori, sessiz ve sakin bir şekilde pah'ta toplandı.

Kai-Kumu kulübesinden çıktı ve kabilesinin önemli şeflerini etrafında toplayarak, siperin ortasında, birkaç ayak yükseklikteki bir tümseğin üzerinde yerini aldı. Yerliler birkaç tuaz gerisinde yarın daire oluşturmıştu. Topluluğa tam bir sessizlik hâkimdi.

Kai-Kumu'nun bir işaretiyle bir savaşçı Ware-Atua'ya doğru ilerlemeye başladı.

“Unutma,” dedi Lady Helena kocasına.

Glenarvan karısını göğsüne bastırdı. O sırada Mary Grant de John Mangles'a yaklaşmıştı:

“Lord ve Lady Glenarvan, dedi, “bir kadının utanç verici bir yaşamdan kurtulmak için kocasının eliyle ölebileceğini düşündüklerine göre, bu utançtan kurtulmak için nişanlı bir kadının ölümü de nişanlısının elinden olabilir. John, bu yüce anda size şunu söylemeliyim, sizin kalbinizin derinliklerinde ben de uzun zamandır sizin nişanlınız değil miyim? Lady Helena'nın Lord Glenarvan'a güvenmesi

gibi ben de size güvenebilir miyim, sevgili John?”

“Mary!” diye haykırdı çılgına dönen genç kaptan. “Ah! Sevgili Mary!...”

Sözlerini tamamlayamadı; hasır kalktı ve esirler Kai-Kumu’ya doğru götürüldüler; iki kadın kaderlerine razı olmuştu; erkekler ızdıraplarını insanüstü bir gücün kanıtı olan bir sükûnet altında gizliyorlardı.

Zelandalı şefin önüne geldiler. Şef geciktirmeden yargısını söyledi:

“Sen Kara-Tete’yi öldürdün değil mi?” dedi Glenarvan’a.

“Öldürdüm,” cevabını verdi lord.

“Yarın, güneş doğarken öleceksin.”

“Tek başıma mı?” diye sordu Glenarvan, yüreği şiddetle çarpıyordu.

“Ah! Eğer bizim Tohonga’mızın yaşamı sizinkinden daha değerli olmasaydı...” diye haykırdı Kai-Kumu, gözlerinden vahşi bir üzüntü yansıyordu!

O sırada yerliler arasında bir hareketlilik göze çarptı. Glenarvan çevresine çabucak bir göz attı. Bir süre sonra kalabalık açıldı ve bir savaşçı belirdi, kan ter içindeydi, yorgunluktan bitmişti.

Kai-Kumu, onu görür görmez, esirler tarafından anlaşılmaya niyetini açıkça göstererek İngilizce olarak sordu:

“Paketa’ların kampından mı geliyorsun?”

“Evet,” cevabını verdi Maori.

“Esiri, bizim Tohonga’yı gördün mü?”

“Gördüm.

“Sağ mı?”

“Ölü! İngilizler onu kurşuna dizdi!”

Glenarvan ve arkadaşları da haberi öğrenmiş oldular.

“Hepiniz,” diye haykırdı Kai-Kumu, “yarın gündoğumunda öleceksiniz!”

Böylece bu bahtsızlar, hiç ayrılmayıp yapılmadan ortak bir cezaya çarptırılmışlardı. Lady Helena ve Mary Grant derin bir şükran ifadesiyle başlarını göğe kaldırdılar.

Esirler Ware-Atua’ya geri götürülmedi. O gün boyunca şefin cenaze törenine ve buna eşlik eden kanlı törenlere tanık olacaklardı. Bir grup yerli onları birkaç adım ötedeki dev bir ağacın dibine götürdü. Orada, gözlerini bir an bile üzerlerinden ayırmayan bekçileri yanlarında duruyordu. Maori kabilesinin geri kalanı, resmi acılarına gömülmüş, esirleri unutmuş gözüküyordu.

Kara-Tete'nin ölümünün üzerinden, kural-
ların gerektirdiği üç gün geçmişti. Ölünün ru-
hu fani vücudunu kesin olarak terk etmişti.
Tören başladı.

Ceset, siperin ortasındaki küçük bir tüm-
seğin üzerine taşındı. Şatafatlı bir giysi giydi-
rilmiş ve kenevirden muhteşem bir hasıra sa-
rılmıştı. Tüylerle süslü başında yeşil yaprak-
lardan bir taç vardı. Yağlanmış yüzünde, kol-
larında ve göğsünde hiçbir çürüme belirtisi
yoktu.

Akrabalar ve dostlar tümseğin dibine gel-
diler ve aniden, sanki bir orkestra şefi bir ce-
naze marşı işareti vermişçesine ağlama, inleme
ve hıçkırıklardan oluşan büyük bir konser
başladı. İçler acısı ve ağır tempolu bir ritimde
ölü için ağlıyorlardı. Yakınları başlarını dövü-
yordu; akrabaları tırnaklarıyla yüzlerini yırtı-
yor ve gözyaşından çok kan saçıyorlardı. Bu
zavallı kadınlar bu vahşi görevi bilinçli olarak
yerine getiriyorlardı. Ama ölünün ruhunu ya-
tıştırmak için bu gösteriler yetmezdi, yoksa
gazabının kabilenin hayatta kalanlarını vura-
cağına kuşku yoktu. Onu yaşama döndüre-
meyeceklerini bilen savaşçılar, yeryüzündeki
yaşamın mutluluğu için onun öte dünyada as-

la üzüntü çekmemesini istiyorlardı. Bu amaçla, Kara-Tete'nin eşinin mezarda kocasını terk etmemesi gerekiyordu. Zaten, bahtsız kadın onun ardından hayatta kalmayı isteme hakkına sahip değildi. Görevi ve gelenek bunu gerektiriyordu. Bu tür kurban edilme örnekleri Zelanda tarihinde eksik değildi.

Kara-Tete'nin karısı ortaya çıktı. Henüz genç biriydi. Dağınık saçları omuzlarında dalganıyordu. Hıçkırıkları ve çığlıkları göğesini doğru yükseliyordu. Ölünün erdemlerini yücelten anlaşılmasız sözleri, üzüntülü yarım kalan cümlelerle, inlemelerle kesintiye uğruyordu. Acısı doruğa çıktığında tümseğinin dibine uzandı, başıyla toprağa vurmaya başladı.

O sırada, Kai-Kumu ona yaklaştı. Zavallı kurban aniden doğruldu; ama şefin elinde döndürüp durduğu korkunç bir tür gürz olan "mere"yle indirdiği şiddetli bir darbe kadını yere fırlattı. Kadın yıldırımla çarpılmış gibi düştü.

Ardından ürpertici çığlıklar yükseldi. Bu korkunç sahne karşısında dehşete düşmüş esirler, yüzlerce kol tarafından tehdit edildiler. Ama kimse yerinden kıımıldamadı, çünkü cenaze töreni tamamlanmamıştı.

Kara-Tete'nin karısı mezarda eşine kavuşmuştu. İki ceset yan yana yatmaktaydı. Ama, ebedi yaşamda bu ölüye yalnızca sadık eşi yeterli değildi. Onlar bu dünyadan ötekine giderken köleleri de peşlerinden gelmezse, Nui-Atua'nın yanında ikisine kim hizmet edecekti?

Altı bahtsız köle efendilerinin cesedinin önüne getirildi. Bunlar, acımasız savaş yasalarını sonucu köle olmuş hizmetkârlardı. Şefin sağlığında şiddetli yoksulluklar çekmişler, sayısız kötü muameleye maruz kalmışlar, pek az beslenebilmişler, sürekli olarak yük hayvanı gibi kullanılmışlardı ve şimdi de Maori inancına göre, bu kölelik yaşamını ebediyen sürdürecektlerdi.

Bu bahtsızlar kaderlerine boyun eğmiş gözüküyordu. Çoktandır bilinen bu kurban edilme karşısında hiç şaşırmamışlardı. Ellerinde hiçbir bağ olmaması kendilerini savunmadan ölümü kabul edeceklerinin kanıtıydı.

Zaten bu ölüm çabuk geldi, uzun ızdıraplar çekmediler. İşkenceler, cinayetin failleri içindi. Onlar, yirmi adım ötede grup halinde duruyorlardı. Giderek berbatlaşan bu korkunç sahneyi görmemek için başlarını çevirmişlerdi.

Güçlü kuvvetli altı savaşçının indirdiği altı “mere” darbesiyle köle kurbanlar, bir kan gölünün ortasında, yere serildi.

Böylece korkunç bir yamyamlık sahnesi başlamış oldu.

Kölelerin cesetleri efendinin kadavrası gibi tabuyla korunmuyordu. Onlar kabileye aitti. Cenaze töreninin ağıtçılara atılmış bahşiş gibiydiler. Bu yüzden, köleler kurban edilir edilmez tüm yerli kitlesi, şefler, savaşçılar, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, yaş ve cinsiyet ayrımı olmaksızın, hayvansı bir kudurganlıkla, onların cansız kalıntılarına üşüşmüşlerdi. Hızlı bir kalemin tarif edemeyeceği kadar kısa bir zaman içinde, henüz sıcak olan bedenler parçalandı, bölündü, koparıldı, parçalar haline getirilmek şöyle dursun, kırıntılara dönüştürüldü. Kurban töreninde hazır bulunan iki yüz Maori'nin her biri bu insan etinden payını aldı. En ufak parça için bile dövüşüyor, kavga ediyor, çekişiyorlardı. Sıcak kan damlaları bu korkunç davetlilerinin üstüne başına sıçramıştı. Tüm bu iğrenç sürü kızıl bir yağmur altında kaynaşıyordu. Avlarına iştahla saldıran kaplanların taşkınlık ve öfkesine sahiptiler sanki. Vahşi hayvanlara saldıran bir

gladyatörler sirkinde sanabilirdi insan kendini. Sonra, pah'ın değişik noktalarında yirmi ateş yakıldı; yanık et kokusu yüzünden ortalık çok kötü kokmaya başladı. Bu şölenin korkunç gürültü patırtısı ve et dolu bu boğazlardan çıkan çığlıklar olmasaydı, esirler, kurbanların kemiklerinin yamyamların dişleri arasına çıkırdadığını işitebilirdi.

Şaşkınlık içindeki Glenarvan ve arkadaşları, bu iğrenç sahneyi iki zavallı kadının görmemesi için çalışıyorlardı. Ertesi gün, güneş doğarken kendilerini hangi işkencenin beklediğini, benzer bir ölümün öncesinde hangi acımasız işkencelerden geçeceklerini anlıyorlardı. Dehşetten dillerini yutmuşlardı.

Sonra, cenaze dansları başladı. Gerçek bi-ber özü olan “piper excelsum”usaresinden elde edilen güçlü likörler vahşilerin sarhoşluğunu artırdı. İnsani bir yanları kalmamıştı. Taşkınlıklarının zirvesindeyken şefin tabusunu unutarak, çılgınlıklarından ürkmüş esirlere de yönelmesinlerdi sakın? Ama Kai-Kumu, herkese egemen olmuş sarhoşluğun ortasında kendine hâkimdi. Bu kan orjisinin hızını alıp giderek yatışması için bir saatlik bir zaman biçmişti. Cenaze töreninin sonu, her zamanki

törenle tamamlandı.

Kara-Tete'nin ve karısının kadavraları yerden kaldırıldı, Zelanda geleneğine uygun olarak, uzuvları eğilip bükülerek, karın üzerinde bir araya getirildi. Artık bunları gömmek gerekiyordu. Ama sonsuza kadar değil, toprak etleri yutup, geride sadece kemikleri bırakana kadar.

Udupa'nın, yani mezarın mevkii için siperin dışında bir yer seçilmişti. Yaklaşık iki mil mesafede, gölün sağ kıyısında bulunan Maunganamu adlı küçük bir dağın tepesindeydi burası.

Cesetlerin taşınması gereken yer orasıydı. Çok ilkel türde iki tahtırevan, daha doğrusu, iki sedye tümseğin dibine getirildi. İki büküm edilmiş, yatar vaziyette olmaktan çok oturur gibi konmuş ve sarmaşıklarla tutturulmuş, giysileri içindeki kadavralar bu sedyele- re yerleştirildiler. Dört savaşçı sedyeleri omuzladı ve tüm kabile, yeniden ölüm ilahisine başlayarak, gömme yerine kadar tören nizamında artlarından ilerledi.

Daima gözetim altında tutulan esirler, önce konvoyun pah çitlerinin dışına çıktığını gördüler; sonra da, ilahiler ve çığlıklar yavaş

yavaş azaldı.

Vadinin derinliklerinde gözden kaybolmuş bu cenaze konvoyu yaklaşık yarım saat boyunca görünmedi. Sonra, dağ patikalarında kıvrıla kıvrıla ilerlerken yeniden ortaya çıktı. Bu uzun ve kıvrımlı sütunun dolambaçlı hareketi, aradaki mesafe nedeniyle düşsel bir görünüm almıştı.

Kabile, sekiz yüz ayak yükseklikte, yani Maunganamu'nun tepesinde, tam olarak Kara-Tete'nin gömülmesi için hazırlanmış olan yerde durdu.

Sıradan bir Maorinin mezarı ancak bir delik ya da bir taş yığını olabilirdi. Ama güçlü ve korkulan, pek yakında tanrı mertebesine erişeceğinden kuşku duyulmayan bir şefe kabile-sinin uygun gördüğü mezar, başarılarına layık bir yer olmalıydı.

Udupa kazıklı duvarlarla çevrilmişti ve aşı-boyasıyla kırmızıya boyanmış figürlerle süslü kazıklar, kadavraların konacağı çukurun çevresini sarıyordu. Aileler, ölülerin ruhu "Wa-idea"nın, bu fani yaşam sırasında bedenini yaptığı gibi maddi nesnelerle beslendiğini asla unutmamışlardı. Bu nedenle surun içine ölenin silahları ve giysileriyle birlikte yiyecekler

de bırakmışlardı.

Mezarın konforunda bir eksik yoktu. Eşler birbirinin yakınına konuldu, yeniden yükselen feryat figanın ardından mezar toprak ve otlarla örtüldü.

Bunun üzerine konvoy dağdan sessizce indi ve şimdi artık kimse ölümü göze almadan Maunganamu'ya tırmanamazdı, çünkü orası tabuydu, tıpkı 1846 yılında, bir Zelanda depremi sırasında ezilen bir şefin kalıntılarının yer aldığı Tongariro gibi.

SON SAATLER

Güneş Taupo Gölü'nün ötesinde, Tuha-hua'nın ve Puketapu'nun zirveleri arkasında yok olurken, esirler hapishanelerine geri götürüldüler. Wahiti-Range'lerin zirveleri günün ilk ışıklarıyla aydınlanmadan önce burayı terk edemeyeceklerdi.

Ölmeye hazırlanmak için bir geceleri kalmıştı. Dehşetten şaşkına dönmüş ve bitkin hallerine rağmen, hep birlikte yemek yediler.

“Ölüme korkusuzca bakabilecek kadar gücümüz olmayacak,” demişti Glenarvan. “Bu barbarlara Avrupalıların ölüme nasıl gittiklerini göstermemiz gerek.”

Yemek bittiğinde Lady Helena yüksek sesle akşam duasını yaptı. Tüm arkadaşları, başları açık olarak, ona eşlik ettiler.

Ölüm karşısında Tanrı'yı düşünmeyen insan olur mu?

Bu görev yerine getirildiğinde esirler birbirlerine sarıldı.

Kulübenin bir köşesine çekilmiş olan Mary Grant ve Helena bir hasırın üzerine uzandılar. Tüm kötülükleri erteleyen uyku bir süre sonra gözkapaklarına çöktü; yorgunluğa ve uzun uykusuzluklara yenik düşerek, birbirlerinin kolları arasında uyudular. O zaman, arkadaşlarını yanına toplayan Glenarvan onlara şöyle dedi:

“Sevgili arkadaşlarım, bizim ve bu zavallı kadınların yaşamı Tanrı'nın elinde. Yarın ölmemiz Tanrı'nın hükmüyse eğer, eminim ki, yürekli birer Hıristiyan olan bizler, ilahi yargının karşısına çekinmeden çıkmaya hazır olarak ölmeyi bileceğiz. Ruhların derinliğini gören Tanrı şahidimizdir ki soylu bir hedefin peşindeydik. Eğer başarı yerine ölüm bekliyorsa bizi, Tanrı bunu istediği içindir. Onun hükmü ne kadar ağır olsa da, şikâyet etmem. Ama burada ölüm yalnızca ölüm değil, işkence, utanç, belki de... ve işte iki kadın...”

Sözlerinin burasında, o zamana kadar kararlı olan Glenarvan'ın sesi değişti. Duygularına hâkim olmak için sustu. Sonra, bir anlık sessizliğin ardından:

“John,” dedi genç kaptana, “Lady Helena’ya benim verdiğim sözü sen de Mary’ye verdin mi? Kararlı mısınız?”

“Bu vaadi,” dedi John Mangles, “sanıyorum ki, Tanrı huzurunda yerine getirmeye hakkım var.”

“Evet John! Ama silahımız yok.”

“Bir tane var,” karşılığını verdi John, elindeki hançeri göstererek. “Bunu Kara-Tete’nin ellerinden, o vahşi sizin ayaklarınızın dibine düşerken kaptım. Lordum, hangimiz diğerinden sonra sağ kalırsa, Lady Helena’nın ve Mary Grant’in dileğini o yerine getirsin.”

Bu sözlerden sonra kulübenin içinde derin bir sessizlik hüküm sürdü. Nihayet, binbaşı şu sözlerle sessizliği böldü:

“Dostlarım, bu son çareyi son dakikalara saklayın. Ben geri dönüşü olmayan şeylerden yana değilimdir pek.”

“Ben kendimizden söz etmedim,” cevabını verdi Glenarvan. “Ne olursa olsun biz ölüme kafa tutmayı biliriz! Ah, keşke yalnız olsaydık! ‘Dostlarım çıkmayı deneyelim! Bu sefillere saldıralım!’ diye şimdiye dek yirmi kere haykırmış olurdum size. Ama ya onlar! Onlar!...”

John, o sırada hasını kaldırdı ve Ware-

Atua'nın kapısında nöbet bekleyen yirmi beş yerli olduğunu gördü. Büyük bir ateş yakılmıştı. Uğursuz parıltıları pah'ın engebeli zemininde yansiyordu. Yerlilerin bazıları ateşin etrafına uzanmıştı; diğerleri, kımıldamadan, ayakta duruyordu. Siyah renkleriyle alevlerin aydınlık perdesinden kesin bir şekilde ayrılıyorlardı. Ama gözetlemeleri için kendilerine emanet edilmiş kulübeye sık sık bakmayı hiçbiri ihmal etmiyordu.

Nöbet bekleyen zindancı ile kaçmak isteyen esir söz konusu olduğunda, şansın esirden yana olduğu söylenir. Gerçekten de, birinin çıkarı diğerininkinden daha büyüktür. Zindancı bekçilik ettiğini unutabilir, diğeri ise kendisine bekçilik edildiğini asla unutamaz. Esir kaçmayı, gardiyanının onun kaçmasını engellemeyi düşünmesinden daha sık düşünür.

Çok rastlanan ve olağanüstü denebilecek firarların nedeni budur.

Ama burada esirleri gözetleyen kindi, intikamdı, yoksa ilgisiz bir zindancı değil. Esirlerin hiç bağlanmamış olması bağların gereksizliğindendi, çünkü Ware-Atua'nın tek çıkışını yirmi beş kişi gözlüyordu.

Siperin sonundaki kayaya yaslanan bu kulübeye ancak daracık bir yolla erişiliyordu. Bu yol, kulübenin ön tarafını pah'a bağlamaktaydı. Kulübenin diğer iki yanı dik yamaçların üstünde yükseliyordu ve yüz ayaklık derin bir uçurumun tepesindeydi. Oradan inmek imkânsızdı. Dev kayanın dayanıklı kıldığı zeminden kaçma imkânı da yoktu. Tek çıkış, Ware-Atua'nın girişiydi ve Maoriler, bir çekme köprü gibi kulübeyi pah'la birleştiren bu toprak yolu koruyorlardı. Dolayısıyla her türlü kaçış imkânsızdı. Hapishanesinin duvarlarını defalarca araştıran Glenarvan, bu durumu kabullenmek zorunda kalmıştı.

Bu ızdıraplı gecenin saatleri akınaya devam ediyordu. Dağ, koyu bir karanlık içindeydi. Bu karanlığı ne ay ne de yıldızlar delebiliyordu. Pah'ın yamaçlarını sert bir rüzgâr yalıyordu. Kulübenin kazıkları gıcırdamaktaydı. Yerlilerin ateşi bu geçici rüzgârlarla aniden candığında alevlerin yarısı Ware-Atua'nın içini kısa sürelerle aydınlatmaya başladı. Esirler bir an için aydınlıkta kaldı. Bu zavallılar son düşüncelerine gömülmüşlerdi. Kulübede bir ölüm sessizliği hüküm sürüyordu.

Saatler yaklaşık sabahın dördü olmalıydı ki

hafif bir gürültü binbaşının dikkatini çekti. Ses sanki dipteki direklerin arkasından, dev kaya kütlesine yaslanmış kulübenin yüzeyinden geliyordu. Önce bu gürültüye ilgisiz kalan Mac Nabbs, gürültünün devam ettiğini görünce, dinledi; sonra, sesin inatçılığından rahatsız olarak, daha iyi anlayabilmek için kulağını yere dayadı. Sanki dışarıdan tırnaklıyorlar, kazıyorlardı.

Bu durumdan emin olan binbaşı, Glenarvan'ın ve John Mangles'ın yanına süzülerek, onları acılı düşüncelerinden uzaklaştırdı ve kulübenin dip tarafına götürdü.

“Dinleyin,” dedi alçak sesle ve yere eğilmeleri için işaret etti.

Kazıma sesi giderek daha iyi işitiliyordu; sert bir darbenin altında küçük taşların gıcırdağı ve dışa doğru yuvarlandığı anlaşılıyordu.

“Yuvasındaki bir hayvanın sesi olmalı,” dedi John Mangles.

Glenarvan alnına vurdu:

“Bir insan olup olmadığını kim bilebilir ki!” dedi.

“İnsan ya da hayvan,” dedi binbaşı, “ne yapacağımı biliyorum.”

Wilson ve Olbinett de arkadaşlarının yanına geldiler ve hep birlikte duvarı oymaya başladılar. John hançeriyle, diğerleri topraktan kopardıkları taşlarla ya da tırnaklarıyla kazmayı sürdürürken, yere uzanmış Mulrady hasırın aralığından yerli grubunu gözlüyordu.

Ateşin çevresinde hareketsiz duran bu yerliler kendilerinden yirmi adım ötede olup bitenden hiç kuşkulanmıyorlardı.

Toprak, silisli tüfü örten, kolay işlenir ve ufalanabilir bir kumdu. Bu yüzden alet yokluğuna rağmen delik hızla genişledi. Bir süre sonra, pah'ın yamaçlarına yapışmış bir ya da birkaç kişinin dış yüzeyden bir tünel açtığına artık emindiler. Amaçları ne olabilirdi ki? Esirlerin varlığını biliyorlar mıydı, yoksa neredeyse başarıya ulaşacak gibi görünen bu girişim rasgele bir kişisel teşebbüsün ürünü müydü?

Esirler canla başla çabalamaya başladılar. Parçalanan parmakları kanıyor, yine de kazmaya devam ediyorlardı. Yarım saatlik bir çalışmanın ardından açtıkları delik yarım tuaz derinliğe ulaşmıştı. Giderek artan seslerden, iki taraf arasında hemen kurulabilecek bir bağlantıyı yalnızca ince bir toprak tabakasının

engellediğini anlayabiliyorlardı.

Birkaç dakika daha geçti ve binbaşı keskin bir bıçakla kesilen elini aniden geri çekti. Neredeyse haykıracaktı ki kendini tuttu.

John Mangles, hançeriyle, toprağın üstüne çıkan bıçağa müdahale etti ve onu tutan eli yakaladı.

Bu bir kadın ya da çocuk eliydi, bir Avrupa-
palı eli!

Her iki taraf da tek kelime etmedi. Her iki tarafın da susmasında yarar olduğu açıktı.

“Robert mi bu?” diye mırıldandı Glenarvan.

Bu adı ne kadar alçak sesle söylemiş olsa da Mary Grant, kulübenin içindeki hareketlerden uyanarak Glenarvan'ın yanına süzüldü ve toprağa bulanmış bu eli tutarak öpmeye başladı.

“Sensin! Sensin!” diyordu genç kız, yanıltmasına imkân yoktu, “sen, benim Robert'im!”

“Evet, ablacığım,” dedi Robert, “buradayım, hepinizi kurtarmaya geldim! Ama, sessiz olun!”

“Cesur delikanlı!” diye tekrarlıyordu Glenarvan.

“Gözünüz dışardaki vahşilerde olsun,” di-

ye devam etti Robert.

Çocuğun ortaya çıkışıyla bir an dalmış olan Mulrady gözlemeye devam etti.

“Her şey yolunda,” dedi. “Yalnızca dört savaşçı gözetliyor. Diğerleri uyudu.”

“Cesaret!” cevabını verdi Wilson.

Delik hemen büyütüldü ve Robert ablasının kollarından Lady Helena’nın kollarına geçti. Vücudunun etrafına uzun bir kenevir halatı sarmıştı.

“Çocuğum, çocuğum,” diye mırıldanıyordu genç kadın, “bu vahşiler seni öldürmedi mi?”

“Hayır bayan,” cevabını verdi Robert. “Nasıl oldu bilmiyorum, kargaşa sırasında, onların gözlerinden kaçabildim; suru aştım; iki gün boyunca çalılarn arkasında saklandım; geceleri etrafı dolaşıyor, sizi tekrar görmek istiyordum. Tüm kabile şefin cenaze töreniyle meşgulken, hapishanenin yükseldiği siperin bu tarafını incelemeye geldim ve size kadar ulaşabileceğimi anladım. Boş bir kulübeden bu bıçağı ve bu halatı çaldım. Ot tutamları, çalılar bana merdiven oldu; tesadüfen bu kulübenin yaslandığı kayaların içine oyulmuş bir tür mağara da buldum; toprak yumuşaktı, yal-

nızca birkaç ayak kazınam yeterliydi ve işte buradayım!”

Robert'i defalarca sessiz öpücöklere boğdular.

“Gidelim!” dedi kararlı bir sesle.

“Paganel aşağıda mı?” diye sordu Glenarvan.

“Bay Paganel mi?” cevabını verdi çocuk, soru onu şaşırtmıştı.

“Evet, bizi bekliyor, değil mi?”

“Hayır, lordum. Bay Paganel burada değil mi?”

“Değil Robert,” cevabını verdi Mary Grant.

“Ne? Onu görmedin mi?” diye sordu Glenarvan. “O kargaşada birbirinize rastlamadınız mı? Birlikte kaçmadınız mı?”

“Hayır lordum,” cevabını verdi Robert, dostu Paganel'in kaybolduğunu öğrenmek onu şaşırtmıştı.

“Gidelim,” dedi binbaşı, “kaybedecek bir dakikamız bile yok. Paganel nerede olursa olsun, bizden daha kötü bir yerde olamaz. Gidelim!”

Gerçekten de dakikalar değerliydi. Kaçmak gerekiyordu. Firar çok güç gözökmüyordu. Mağaradan çıkınca, neredeyse dimdik

ama yalnızca yirmi ayak kadar uzunluktaki bir yüzeyden inmek tek güçlüktü. Sonra, bayırdan dağın dibine kadar oldukça tatlı bir meyille iniyordu. Bu noktadan da, esirler iç vadilere kolaylıkla varabilirlerdi. Maoriler ise, kaçtıklarını fark ettiklerinde, onlara ulaşmak için çok uzun ve dolambaçlı yollardan ilerlemek zorundaydılar, çünkü Ware-Atua ile dıştaki bayır arasında kazılmış bu tüneli bilmiyorlardı.

Firar başladı. Başarılı olması için tüm önlemler alındı. Esirler dar tünelden bir bir geçerek kendilerini mağarada buldular. John Mangles, kulübeden ayrılmadan önce, tüm molozları ortadan yok etti ve delikten öyle sızdı. Üzerine de kulübedeki hasırları attı. Tünel tamamen gizlenmişti.

Şimdi dik yüzeyden bayıra kadar inmek gerekiyordu. Eğer Robert kenevir halatı getirmemiş olsaydı bu iniş imkânsız olurdu.

Halatı açtılar; bir kayanın çıkıntısına bağlayıp ileriye doğru fırlatılar.

John Mangles dostlarını, bükülerek halat haline getirilmiş bu kenevirden liflerle sallandırmadan önce, sağlamlıklarını kendi denedi. Halat ona pek sağlam gelmedi. İhtiyatsızım

kendilerini tehlikeye atmamalıydılar, çünkü düşüş ölümcül olabilirdi.

“Bu halat,” dedi, “ancak iki kişiyi taşıyabilir; temkinli davranalım. Önce Lord ve Lady Glenarvan insinler; bayıra varır varmaz, halatı üç kere çektiklerinde biz de peşlerinden ineriz.”

“Önce ben ineceğim,” dedi Robert. “Bayının altında bir tür derin oyuk keşfetmiştim, ilk inenler diğerlerini beklemek için oraya saklanabilir.”

“Git delikanlı,” dedi Glenarvan genç çocuğun elini sıkarak.

Robert mağaranın açıklığında kayboldu. Bir dakika sonra halatın üç kez çekilmesiyle çocuğun inişini başarıyla tamamladığını öğrendiler.

Böylece Glenarvan ve Lady Helena mağaradan çıkarak Tanrı'ya sığınıp ilerlediler. Ortalık hâlâ zifiri karanlıktı, ama doğuda yükselen zirvelerde kimi gri renkler görünüyordu.

Sabahın ısıncı soğuğu karşısında genç kadın canlanmıştı. Kendini daha güçlü hissediyordu. Tehlikeli firarına başladı.

Önce Glenarvan, ardından da Lady Helena halat boyunca inmeye başladılar. Dik yüzeyin

bayırın tepesine rastladığı yere varmışlardı. Sonra Glenarvan, karısının önüne geçti ve onu tutarak, tersten inmeye başladı. Tutunabileceği ot demetleri ve ağaççıklar arıyordu; önce onları kendi hissediyor, sonra da Lady Helena'nın ayağını oraya bastırıyordu. Aniden uyanan birkaç kuş küçük çığlıklar atarak havalandı. Yuvasından kopan bir taş dağın dibine kadar yuvarlandığında kaçaklar ürperdi.

Bayıra inişin yarısını tamamlamışlardı ki mağaranın ağzından bir ses işitildi:

“Durun!” diye fısıldıyordu John Mangles.

Glenarvan, bir eliyle bir ıspanak tutamını yakalamış ötekiyle de karısını tutuyordu. Öylece bekledi, güçlkle soluk alıyordu.

Wilson bir tehlike hissetmişti. Ware-Atua'nın dışında gürültüler işittiğinden, kulübeye geri dönmüştü ve hasını kaldırarak Maorileri gözlüyordu. Onun bir işareti üzerine John, Glenarvan'ı durdurmuştu.

Gerçekten de, savaşçılardan biri, tuhaf bir sestten kuşkulanarak doğrulmuş ve Ware-Atua'ya yaklaşmıştı. Ayakta, kulübenin iki adım ötesinde, başını eğmiş dinliyordu. Bir saat gibi gelen uzun bir dakika boyunca, kulak kesilerek, gözünü dört açıp, bu pozisyon-

da kaldı. Sonra, küçük düşmüş bir adam gibi başını sallayarak arkadaşlarının yanına döndü, bir kucak kuru odun aldı ve yarı yarıya sönmüş ateşin içine attı, alevler canlandı. İyi-ce aydınlanan yüzünde artık en ufak bir kaygı belirtisi yoktu. Ufku ağartan şafağın ilk ışınlarını inceledikten sonra, üşümüş uzuvlarını ısıtmak için ateşin yanına çöktü.

“Her şey yolunda,” dedi Wilson.

John, Glenarvan’a inmeye devam edebileceği işaretini verdi.

Glenarvan bayıra doğru yavaşça kaydı; bir süre sonra Lady Helena ile birlikte Robert’in kendilerini beklediği dar patikadaydılar.

Halat üç kez çekildi ve sırası gelen John Mangles, Mary Grant’in önünde tehlikeli yolu izledi. İşlemi başarıyla tamamlayıp, Lord ve Lady Glenarvan’ın yanına, Robert’in işaret ettiği deliğe ulaştılar.

Beş dakika sonra, tüm kaçaklar, Ware-Atua’dan kazasız belasız kurtulmuş, dağların en derinindeki dar patikaları izleyerek geçici barınaklarını terk ederek, gölün meskûn kıyılarından uzak durarak, dar patikalar boyunca, dağların derinliklerine dalmaktaydılar.

Hızla yürüyor, gözle görülür yerlerden

uzak durmaya çalışıyorlardı. Hiç konuşmuyorlar ve ağaççıkların arasından gölge gibi kayıyorlardı. Nereye gidiyorlardı? Maceraya, ama özgürdüler.

Saat beşe doğru gün doğmaya başladı. Mavinin tonları yükseklerdeki bulut tabakalarını harelendirmekteydi. Puslu zirveler sabahın buğuları arasından kendini gösteriyordu. Güneş belirmekte gecikmeyecekti ve bu güneş, işkencenin işaretini vermek yerine, tersine, mahkûmların firarının işaretini olacaktı.

Kaçakların bu uğursuz andan önce, vahşilerin erişemeyeceği yere varmış olmaları gerekiyordu. Aralarındaki mesafeyi artırarak vahşilerin iz sürmesini engelleyebilirlerdi. Ama hızlı yürüyemiyorlardı, çünkü patikalar sarp-tı. Lady Helena yamaçlara, Glenarvan tarafından taşınarak demesek de, desteklenerek tırmanıyordu. Mary Grant de John Mangles'ın koluna yaslanıyordu. Robert, mutlu, muzaffer, kalbi başarısının sevinciyle dolu, onlara yol gösteriyordu. İki tayfa ise kafilenin sonundaydılar.

Yarım saat daha geçti ve güneş ufuktaki puslar arasından doğdu.

Yarım saat boyunca kaçaklar rasgele yürü-

düler. Onları idare edecek Paganel yoktu—başları sıkıştığında başvurdukları ve yokluğu mutluluklarına kara bir gölge gibi inen Paganel. Yine de, mümkün olduğunca doğruya doğru ilerliyorlardı. Karşılarında mükemmel bir şafak sökmekteydi. Bir süre sonra, Taupo Gölü'nün beş yüz ayak üstüne varmış oldular. Bu irtifada iyice artan sabah içlerine işliyordu. Tepelerin ve dağların belirsiz biçimleri birbiri üstüne sıralanmıştı; ama Glenarvan bu tepelerde kaybolmaktan başka bir şey istemiyordu. Daha sonra, bu inişli çıkışlı labirentten çıkmayı başarırdı nasıl olsa.

Nihayet güneş belirdi ve ilk ışıklarını firarileri karşılamak üzere gönderdi.

Aniden, yüzlerce çığlıktan oluşan korkunç bir uluma cınladı havada. Bu ses, Glenarvan'ın yerini tam olarak kestiremediği pah'tan gelmekteydi. Ayrıca ayaklarının altında biriken kalın bir sis tabakası da alçaktaki vadileri ayırt etmesini engelliyordu.

Ama kaçışlarının fark edildiğinden firarilerin hiç kuşkusu yoktu. Yerlilerin takibinden kurtulabilecekler miydi? Fark edilmişler miydi? İzleri onları ele verecek miydi?

O sırada sis yükseldi, nemli bir bulut sardı

bir an için etraflarını ve üç yüz adım tepelerinde kudurmuş yerlileri fark ettiler.

Görüyorlardı ama görünmüşlerdi de. Çok sayıda uluma ortalığı inletti, havlamalar da bunlara eşlik etti ve tüm kabile, Ware-Atua'nın kayalarına tırmanmayı boş yere denedikten sonra surların dışına hücum ederek intikamlarından kaçan esirleri yakalamak için en kısa patikalardan ilerlediler.

TABU DAĞ

Dağın zirvesi hâlâ yüz ayak kadar yukarıdaydı. Kaçaklar Maorilere görünmemek için bu dağın öteki yamacına ulaşmak zorundaydılar. Geçit veren birkaç sırt sayesinde komşu zirvelere erişebileceklerini umuyorlardı, dağbilimsel bir sistem içerisinde bu zirveler birbirine karışıyordu. Zavallı Paganel burada olabilseydi kuşkusuz bu karmaşıklığı çözerdi.

Giderek yaklaşan çığlıkların tehdidi altında hızla tırmanıyorlardı. Saldırgan sürü dağın eteğine varmıştı bile.

“Cesaret! cesaret dostlarım!” diye haykırıyordu Glenarvan, arkadaşlarını sözler ve hareketlerle gayrete getirerek.

Firariler beş dakikadan kısa süre içerisinde dağın tepesine vardılar. Durumu değerlendirebilmek ve Maorileri şaşırtmak için hangi yöne sapmaları gerektiğini anlamak üzere orada

durup geriye baktılar.

O yükseklikten Taupo Gölü'nü görebiliyorlardı. Göl, dağlardan oluşan ilginç çerçevesi içerisinde batıya doğru uzanıyordu. Kuzeyde, Pirongia'nın zirveleri, güneyde Tongariro'nun alevler içindeki krateri vardı. Ama, doğuya doğru baktıklarında Waihiti-Range'lerle birleşen zirveler ve yamaçlar daha öteyi görmelerini engelliyordu. Bu büyük dağ zincirinin kesintisiz halkaları, Cook Boğazı'ndan doğudaki buruna kadar tüm Kuzey Adası'nı katetmektedir. Dolayısıyla karşı yamaçtan tekrar inmek ve dar, belki de çıkışsız boğazlara dalmak gerekiyordu.

Glenarvan etrafına kaygılı bir bakış attı. Güneş ışınları sisi erittiğinden, topraktaki en ufak oyukları bile net bir şekilde görebiliyordu. Maorilerin hiçbir hareketi gözünden kaçmıyordu.

Firariler bu tek başına duran koninin oturduğu düzlüğe vardıklarında yerliler ancak beş yüz adım mesafedeydiler.

Glenarvan, ne kadar kısa olursa olsun, verdikleri bu molayı daha fazla uzatamazdı. Adım atacak halleri kalmamış olsa bile kaçmaları gerekiyordu, yoksa sarılacaklardı.

“İnelim!” diye haykırdı, “yol kesilmeden inelim!”

Ama, zavallı kadınlar insanüstü bir çabayla doğruldukları sırada, Mac Nabbs onları durdurdu ve “Gerek yok Glenarvan. Bakın!” dedi.

Gerçekten de, Maorilerin hareketindeki ani ve açıklaması olmayan değişimi hepsi görmüştü.

Aniden takibe son vermişlerdi. Dağa saldırı zorunlu bir karşı buyrukla kesilmiş gibiydi. Yerli sürüsü ileriye gitmemek için kendini tutmaktaydı, aşılmaz kayalar karşısındaki denizin dalgaları gibi duruvermişti.

Kana susamış bu vahşi sürüsü, şimdi dağın dibine dizilmiş uluyor, el kol hareketleri yapıyor, tüfeklerini ve baltalarını sallıyor, ama bir adım bile ilerlemiyorlardı. Onlar gibi toprağa kök salmış olan köpekleri de öfkeyle havlıyordu.

Neydi olup biten? Hangi görünmez güç tutuyordu yerlileri? Kaçaklar ne olduğunu anlamadan bakıyorlar, Kai-Kumu'nun kabilesini büyüleyen bu etkinin dağılmasından çekiniyorlardı.

Aniden, John Mangles'ın attığı çığlık üzeri-

ne arkadaşları geri döndüler. Eliyle koninin tepesinde yükselen küçük bir suru göstermekteydi.

“Şef Kara-Tete’nin mezarı!” diye haykırdı Robert.

“Doğru mu söylüyorsun Robert?” diye sordu Glenarvan.

“Evet lordum, mezar bu! Biliyorum...”

Robert yanılmıyordu. Elli adım yukarda, dağın uç noktasında, etrafı yeni boyanmış kazıklarla çevrili küçük bir alan vardı. Zelanda şefinin mezarını Glenarvan da tanıdı. Rasgele kaçarlarken tam da Maunganamu’nun zirvesine çıkmışlardı.

Lord, peşinde arkadaşlarıyla, koninin son eğimlerini mezarın dibine kadar tırmandı. Hassırlarla örtülmüş geniş bir açıklıktan içeri giriliyordu. Glenarvan Udupa’nın içine girecekti ki, aniden hızla geriledi:

“Bir vahşi!” dedi.

“Bu mezarda bir vahşi, öyle mi?” diye sordu binbaşı.

“Evet Mac Nabbs.”

“Önemi yok, girelim.”

Glenarvan, binbaşı, Robert ve John Mangles kazıklarla çevrili alana girdiler. Bir Maori

vardı orada, kenevirden kocaman bir palto giymişti; Udupa'nın karanlığı nedeniyle yüz hatları seçilmiyordu. Çok sakın gözüküyordu ve tam bir kayıtsızlıkla yemek yiyordu. Glenarvan ona laf atacaktı ki yerli ondan önce davranarak sevimli bir tonda ve güzel bir İngilizceyle, "Oturun sevgili lordum, yemek sizi bekliyor," dedi.

Paganel'di bu. Onun sesini duyunca hepsi birden Udupa'nın içine üşüştiler. O olağanüstü coğrafyacının güçlü kolları arasından tek tek geçtiler. Paganel'i yeniden bulmuşlardı! Onun bulunması hepsinin selametini simgeliyordu. Ona soracakları sorular vardı, Maunganamu'nun tepesinde nasıl ve niçin bulunduğunu öğrenmek istiyorlardı; ama Glenarvan bu yersiz merakı bir sözülle engelledi.

"Vahşiler!" dedi.

"Vahşiler," karşılığını verdi omuzlarını silerek Paganel. "Hiç önem vermediğim kimse-ler!"

"Ama buraya gelemezler mi?..."

"Onlar mı! O aptallar! Gelin bakın!"

Hep birlikte, Udupa'dan çıkan Paganel'in peşinden gittiler. Zelandalılar yerlerinden kırmıdamamıştı, koninin dibini sarmışlar ve

korkunç seslerle uluyorlardı.

“Çığlık atın! Uluyun! Patlatın boğazınızı, sersem yaratıklar!” dedi Paganel. “Bu dağa tırmanamayacağınıza bahse girerim!”

“Niçin?” diye sordu Glenarvan.

“Çünkü şef burada gömülü, çünkü bu mezar bizi koruyor, çünkü dağ tabu!”

“Tabu mu?”

“Evet dostlarım, işte bu yüzden, tıpkı Ortaçağ'da bahtsızlara açık şu sığınma yerlerinden biriymişçesine, buraya sığındım ben de.”

“Tanrı bizimle!” diye haykırdı Lady Helena, ellerini göğse doğru kaldırmıştı.

Gerçekten de, dağ tabuydu ve kutsanmış olması nedeniyle, batıl inançlı vahşilerin istilasından kurtuluyordu.

Bu henüz firarilerin kurtuluşu anlamına gelmiyordu, ama rahatça soluklanmaları demekti, bundan da yararlanmaya çalışacaklardı. Glenarvan, tarifi imkânsız bir heyecan içinde tek laf etmiyordu. Binbaşı ise tam anlamıyla tatmin olmuş bir havayla başını sallıyordu.

“Ve şimdi dostlarım,” dedi Paganel, “eğer bu hödükler sabırlarının üzerimizde etkili olacağını sanıyorlarsa yanılıyorlar. İki günden

önce bu namussuzların ulaşamayacağı bir yerde olacağız.”

“Kaçacağız!” dedi Glenarvan. “Ama nasıl?”

“Ben de bilmiyorum,” cevabını verdi Paganel, “ama yine de kaçacağız.”

Bunun üzerine, herkes coğrafyacının macerasını öğrenmek istedi. Tuhaf olan şey, bunca geveze bu adamın şaşırtıcı tutumuydu, deyim yerindeyse lafları ağzından zorla almak gerekmişti. Anlatmayı o kadar çok seven Paganel dostlarının sorularına kaçamak cevaplar vermekle yetindi.

“Benim Paganel’imi değiştirmişler,” diye düşünüyordu Mac Nabbs.

Gerçekten de, saygın bilginin görünümü hiç eskisi gibi değildi. Kenevirden geniş şalına ciddiyetle sarınıyordu ve çok meraklı bakışlardan kaçınır gibiydi. Kendisinden söz etmek gerektiğinde zorlanması kimsenin gözünden kaçmadı, ama kibarlık gereği de hiçbirini bunların fark etmiş gibi davranmadı. Zaten Paganel de, konu kendisiyle ilgili olmadığı zaman eski sevimliliğine yeniden kavuşuyordu.

Anılarına gelince, hepsi Udupa’nın kazıkları dibinde yanı başına oturunca, Paganel’in arkadaşlarına anlatmayı uygun buldukları

şunlardı:

Kara-Tete'nin ölümünün ardından, Paganelde, Robert gibi, yerlilerin içinde bulundukları kargaşadan yararlanmış ve kendini pahasurlarının dışına atmıştı. Ama, genç Grant'ten daha az şanslı olarak, dosdoğru bir Maori kampına yollanmıştı. Boylu poslu, zeki görünüşlü, kalibesinin savaşçılarından elbette üstün bir şefin idaresindeydi bu kamp. Bu şef İngilizceyi düzgün olarak konuşuyordu ve burnunun ucunu coğrafyacının burnuna sürterek, hoş geldin demişti.

Paganel kendisinin esir olup olmadığını anlayamamıştı. Ama, şefin kendisine nazikçe eşliği, o olmadan tek adım bile atmadığını görünce, bu ilginin anlamını çok geçmeden kavradı.

Adı "Hihy", yani "güneş ışını" olan bu şef asla kötü bir adam değildi. Gözlükleri ve dürbünü nedeniyle coğrafyacının önemli biri olduğunu sanmış olmalıydı ki Paganel'i yalnızca iyilikleriyle değil, kenevirden güzel halatlarıyla da kendine bağlamıştı. Özellikle de geceleri.

Bu yeni durum üç koca gün sürmüştü. Bu zaman zarfında Paganel'e iyi mi davranmışlar

yoksa kötü mü? “Hem evet hem hayır,” dedi, daha fazlasını açıklamadan Paganel. Kısacası bir esirdi ve gelecekte işkence görmeyecek olması hariç, kendi durumu bahtsız dostlarının durumundan daha arzulanır gelmemiştir kendisine.

Neyse ki, bir gece, iplerini kemirmeyi ve kaçmayı başarmıştı. Şefin gömülme törenine uzaktan tanık olmuştu. Maunganamu'nun zirvesine gömüldüğünü ve bu nedenle dağın tabu haline geldiğini biliyordu. Arkadaşlarının esir tutulduğu toprakları terk etmek istemediğinden oraya sığınmaya karar vermişti. Bu tehlikeli teşebbüsü başarıyla gerçekleştirmişti. Kara-Tete'nin mezarına geçen gece varmıştı ve “yeniden güç toplayarak” Tanrı'nın, dostlarını bir mucize sonucu, kendisine yollamasını beklemişti.

Paganel'in hikâyesi buydu. Yerliler arasında geçirdiği günlerin bazı ayrıntılarını kasıtlı olarak atlamış mıydı? Rahatsız davranışlar, öyle olduğu inancını pekiştiriyordu. Yine de herkes onu kutladı. Geçmiş öğrenildiğine göre mevcut zamana döndüler.

Durumları ciddiyetini korumaya devam ediyordu. Yerliler, Maunganamu'ya tırmana-

rak kendilerini tehlikeye atmıyorlardı ama, esirlerini yeniden ele geçirmek için açlığa ve susuzluğa güvendikleri belliydi. Bu bir zaman meselesiydi ve yerliler çok sabırlıdır.

Glenarvan durumun güçlüğüne bilmiyor değildi, ama uygun koşulları beklemeye ve gerektiğinde bu koşulları yaratmaya karar verdi.

İlk önce Maunganamu'yu, yani doğal kalesini iyice tanımak istedi. Keşifteki amacı orayı nasıl savunacağını öğrenmek değildi, çünkü kuşatmadan çekinecek bir şey yoktu. Oradan nasıl çıkacaklarını bilmek istiyordu. Glenarvan, yanına binbaşısı, John'u, Robert'i ve Paganelli de alarak dağın konumunu tam olarak saptadı. Patikaların yönünü, nereye vardıklarını, eğimlerini incelediler. Maunganamu'yu Wahiti dağ zincirine bağlayan bir mil uzunluğundaki doruk, düzlüğe doğru giderek alçalmaktaydı. Dar ve dolambaçlı olarak yandan görülen dağ sırtı, kaçış mümkün olabildiğinde kullanılabilecek tek yoldu. Firariler gece sayesinde oradan fark edilmeden geçerlerse, belki de Range'lerin derin vadilerine girmeyi ve Maori savaşçılarını şaşırtmayı başarırlardı.

Ama bu yolda da birçok tehlike vardı. Yolum aşağı tarafı, tüfek menzilinden geçiyordu.

Aşağı yamaçlarda mevzilenmiş yerliler orada yaylını ateşi açabilirler ve öyle bir kurşun ağı örebilirlerdi ki zarar görmeden hiçbirinin orayı aşması mümkün olmazdı.

Glenarvan ve dostları, doruğun tehlikeli tarafında dolaşınca, bir kurşun yağmuruyla selamlandılar, ama kurşunlar onlara erişemedi. Yalnızca rüzgârın savurduğu birkaç sıkı parçası geldi onlara kadar. Bunlar yazılı kâğıtlardan oluşmuştu. Yalnızca meraktan bunları toplayan Paganel güçlükle okuyabildi.

“Biliyor musunuz dostlarım,” dedi, “bu hayvanlar tüfeklerini neyle dolduruyorlar?”

“Hayır Paganel,” karşılığını verdi Glenarvan.

“İncil'in sayfalarıyla! Kutsal ayetleri bu iş için kullanıyorlarsa eğer misyonerlerine şikâyet edeceğim onları! Maori kütüphaneleri oluşturmak için zahmete giriyorlar bir de.”

“Peki bu yerliler suratımızın ortasına kutsal kitabın hangi bölümünü fırlatmışlar?” diye sordu Glenarvan.

“Her şeye kadir Tanrı'nın bir sözü,” cevabını verdi John Mangles, patlamanın etkisiyle kapkara olmuş kâğıdı okumayı başarmıştı. “Bu söz, ondan umudu kesmememizi söylü-

yor,” diye ekledi kaptan, sarsılmaz İskoçyalı inancıyla.

“Oku John,” dedi Glenarvan.

Ve John barutun patlamasından zarar görmemiş bu ayeti okudu:

“Mezmun 90. –*Bana umut bağladığı için onu özgürlüğüne kavuşturacağım.*”

“Dostlarım,” dedi Glenarvan, “bu umut dolu sözleri cesur ve sevgili arkadaşlarımıza aktarmalıyız. Yüreklerini canlandıracak bir şey bu.”

Glenarvan ve arkadaşları koninin sarp patikalarına tırmandılar ve incelemek istedikleri mezara doğru yöneldiler.

Yol boyunca ilerlerken, toprağın kısa aralıklarla titreştiğini keşfederek şaşırdılar. Bu, yer sarsıntısı değildi, ama kaynayan suyun itişile bir kazanın çeperlerinde hissedilen sürekli titreme gibiydi. Yeraltındaki ateşlerin hareketinden doğan şiddetli buharların dağın kabuğu altında biriktiği kesindi.

Bu özellik, Waikato’nun sıcak kaynakları arasından geçmiş insanları şaşırtamazdı. İka--Na-Maui’nin bu merkez bölgesinin esasen volkanik olduğunu biliyorlardı. Dokusu, sıcak ve kükürtlü kaynak buharlarının yeryüzüne sız-

masına izin veren gerçek bir elek gibiydi.

Daha önce, incelemede bulunmuş olan Paganel, dağın volkanik yapısına dikkatlerini çekti arkadaşlarının. Maunganamu, adanın orta bölümünde yer alan çok sayıdaki konilerden biriydi, yani müstakbel bir volkandı. En ufak mekanik bir hareketin sonucunda, silisli ve beyazımtırak bir tüften yapılmış çeperleriyle bir krater oluşabilirdi.

“Gerçekten de,” dedi Glenarvan, “ama burada, *Duncan*’ın buhar kazanının yanında olacağımızdan daha fazla tehlikede değiliz. Bu toprak kabuğu sağlam bir kodes!”

“Doğru,” dedi binbaşı, “ama bir kazan, ne kadar sağlam olursa olsun, uzun süreli hizmetinin sonunda daima patlar.”

“Mac Nabbs,” dedi Paganel, “ben bu koninin üstünde kalmamızı söylemiyorum. Tanrı bize geçebileceğimiz bir yol gösterebilir, anında buradan ayrılırım.”

“Ah! Niçin bu Maunganamu’nun kendisi bizi alıp götürmüyor,” diye sordu John Mangles, “madem ki bu kadar mekanik güç var yamaçlarının içinde. Belki de ayaklarımızın altındaki milyonlarca beygir gücü bir işe yaramadan yok olup gitmekte! Bizim *Duncan*’ımı-

za bizi dünyanın bir ucuna götürmek için bu gücün binde biri bile yeterdi!”

John Mangles'ın *Duncan*'ı hatırlatmasıyla Glenarvan'ın aklına çok üzüntülü düşünceler geldi. Kendi durumu ne kadar ümitsiz olsa da, mürettebatının kaderine yanmaktan kendini unutuyordu çoğunlukla.

Maunganamu'nun zirvesinde de bahtsız arkadaşlarını düşünmeyi ihmal etmiyordu.

Lady Helena, bunu fark ettiğinde, yanına geldi.

“Sevgili Edward,” dedi, “konumumuzu saptayabildiniz mi? Ümitli mi olmalıyız yoksa endişeli mi?”

“Ümit etmek gerek sevgili Helena,” cevabını verdi Glenarvan. “Yerliler dağın sınırını asla aşmazlar ve bir kaçış planı hazırlamak için de zamanımız var.”

“Zaten bayan,” dedi John Mangles, “bize ümit etmemizi buyuran bizzat Tanrı’dır.”

John Mangles Lady Helena’ya kutsal ayetin yazılı olduğu İncil’in o sayfasını verdi. Genç kadın ve genç kız, inançlı ruhları ve Tanrı’nın her türlü müdahalesine açık yürekleri ile, kutsal kitabın bu sözlerini kurtuluşlarına dair kesin bir kanıt olarak gördüler.

“Şimdi, Udupa'ya gidelim!” diye haykırdı Paganel sevinçle. “Bizim kalemiz, şatomuz, yemek salonumuz, çalışma odamız orası! Orada bizi kimse rahatsız edemez! Bayanlar izin verin de, bu sevimli konutta sizi ağırlama şerefine nail olayım.”

Sevimli Paganel'in peşinden gittiler. Vahşiler firarilerin bu tabu mezara girerek yeniden saygısızlık yaptığını görünce birçok el ateş ettiler ve bir o kadar korkunç seslerle uludular. Neyse ki, kurşunlar çığlıklar kadar uzağa gitmiyor ve yarı yolda kalıyordu, bağırıp çağır-malar ise havada dağılıp gidiyordu.

Lady Helena, Mary Grant ve arkadaşları, Maorilerin batıl inançlarının öfkelerinden daha güçlü olduğunu görerek tamamen sakinleştiler ve anıt mezara girdiler.

Zelandalı şefin Udupa'sı kırmızıya boyanmış kazıklardan oluşan bir duvardı. Sembolik figürler, ağaç üstüne yapılmış gerçek bir dövmeye, ölünün soyluluğunu ve yaptığı üstün işleri anlatıyordu. Sıra sıra nazarlıklar, deniz kabukları ya da yontulmuş taşlar direkler arasında sallanıyordu. İçeride yeşil yapraklardan oluşan bir halının altında toprak görünmüyordu. Ortadaki hafif bir tümsek yeni açılmış

mezarın yeri idi.

Şefin silahları, doldurulmuş ve fitili takılmış tüfekleri, mızrağı, yeşil yeşimtaşından mükemmel baltası yanındaydı. Ebediyetteki avlar için yeterli miktarda barut ve mermi de vardı.

“İşte tam bir cephanelik,” dedi Paganel, “biz bunları ölüden daha iyi kullanırız. Bu yerlilerin silahlarını öteki dünyaya götürmelerini iyi bir fikir!”

“Eh! Ama bunlar İngiliz fabrikalarının tüfekleri!” dedi binbaşı.

“Kuşkusuz,” cevabını verdi Glenarvan, “vahşilere ateşli silah hediye etmek oldukça aptalca bir gelenek! Daha sonra da onları haklı olarak işgalcilere karşı kullanıyorlar. Neyse, bu tüfekler bize yararlı olabilir!”

“Ama bize daha yararlı olabilecek olan şey,” dedi Paganel, “Kara-Tete için ayrılmış yiyecekler ve su.”

Gerçekten de, ölünün akrabaları ve dostlarının her şeyi düşünmüşlerdi. Oradaki erzak, şefin niteliklerine verdikleri değerin kanıtıydı. On beş gün boyunca on kişiyi besleyebileceği gibi ölüyü de ebediyen beslemeye yeterdi. Bitkisel türdeki bu besin maddeleri eğreltiotla-

rından, yerlilerin “convolvulus batatas” dedikleri tatlı patatesten ve Avrupalıların ülkeye uzun süre önce getirdikleri patatesten oluşuyordu. Zelanda sofrasında bulunan saf su büyük kaplara konmuştu. Sanatkârca örülmüş bir düzine sepette ise tamamen meçhul yeşil bir zamktan tabletler vardı.

Dolayısıyla, kaçaklar birkaç gün boyunca açlığa ve susuzluğa karşı tedarikliydiler. Şefin zararına da olsa, yemeklerini hiç nazlanmadan yediler.

Glenarvan arkadaşlarına gereken yiyecekleri getirdi ve bunları Bay Olbinett'in ellerine emanet etti. Her zaman, en ciddi durumlarda bile kurallara sadık olan kamarot yemeğin mönüsünü biraz cılız buldu. Zaten bu kökleri nasıl hazırlayacağını bilmiyordu, ateş de yoktu.

Ama Paganel, bu eğreltiotlarını ve tatlı patatesleri toprağa gömmesini tavsiye ederek onu zahmetten kurtardı.

Gerçekten de, üst tabakaların ısısı çok yüksekti. Bu toprağa gömülen bir termometre kesinlikle 60-65°'lik bir ısıyı gösterirdi. Olbinett de az kalsın ciddi olarak yanacaktı, çünkü, kökleri yerleştirmek için bir delik aç-

cağı anda, bir su buharı fışkırdı ve ıslık çalarak bir tuaz yüksekliğe ulaştı.

Kamarot korku içinde, sırt üstü yuvarlandı.

“Musluğu kapayın!” diye haykırdı binbaşı, koştı ve iki tayfanın yardımıyla, deliği süngertaşı parçalarıyla tıkadı. O sırada, bu olayı tuhaf bir tavırla izleyen Paganel şöyle mırıldandı:

“Bak hele! Bak hele! Neden olmasın!”

“Yaralanmadınız değil mi?” diye sordu Mac Nabbs Olbinett’e.

“Hayır Bay Mac Nabbs,” cevabını verdi kamarot, “ama hiç beklemiyordum...”

“Tanrı’nın lütfu bitmedi!” diye haykırdı Paganel sevinçle. “Kara-Tete’nin su ve yiyeceklerinden sonra toprağın ateşi! Bu dağ bir cennet! Burada bir koloni kurmayı, burayı ekineyi ve ömrümüzün geri kalanını burada geçirmeyi öneriyorum! Bizler Maunganamu’nun Robinson’ları olacağız! Bu konforlu koninin üzerinde eksigimiz var mı diye bakıyorum, ama göremiyorum!”

“Sağlamsa, hiçbir eksigimiz yok demektir,” dedi John Mangles.

“Dün yapılmış değil ya,” dedi Paganel.

“Uzun süreden beri içindeki ateşlerin hareketine direniyor ve biz yola çıkana kadar sağlam kalacaktır.”

“Yemek hazır,” diye duyurdu Bay Olbinett, öyle ciddi bir hali vardı ki sanki Malcolm Şatosu’nda görevini yapıyordu.

Firariler, kazıklı duvarın yanına oturarak, Tanrı’nın bir süredir onlara en tehlikeli koşullarda bile hep zamanında gönderdiği o yemeklerden birine daha başladılar vakit geçirmeden.

Yiyecek seçiminde müşkülpesent davranmadılar ama, yenebilir eğreltiotu köküyle ilgili düşünceleri farklıydı. Kimileri onda hoş ve tatlı bir lezzet bulurken, diğerleri ise helmeli, tamamen tatsız, oldukça da sert olduğunu düşündü. Kızgın toprakta pişirilen tatlı patatesler mükemmeldi. Coğrafyacıya göre Kara-Tete’nin hiç şikâyet etmemesi gerekiyordu.

Sonra, açlıklarını giderince, Glenarvan hiç gecikmeden bir kaçış planı tasarlamalarını önerdi.

“Şimdiden mi!” dedi Paganel, gerçekten acınacak bir tonda. “Bu nefis şeylerle dolu yeri hemen terk etmek mi istiyorsunuz?”

“Ama Bay Paganel,” cevabını verdi Lady

Helena, "Capuae'da olduğumuzu varsaysak bile, Annibal'ı taklit etmemek gerektiğini biliyorsunuz!"

"Bayan," cevabını verdi Paganel, "size karşı çıkmayı asla istemem, ama madem tartışmak istiyorsunuz, tartışalım."

"Ben öncelikle düşünüyorum ki," dedi Glenarvan, "buradan açlık nedeniyle ayrılmak zorunda kalmadan önce firar etmeyi denemeliyiz. Gerekli olan her şeyimiz var, bu gücümüzü kullanalım. Yarın gece, karanlıktan yararlanarak yerlilerin çemberini aşacak ve doğudaki vadilere ulaşmayı deneyeceğiz."

"Mükemmel bir fikir," cevabını verdi Paganel, "tabii eğer Maoriler geçmemize izin verirse."

"Peki ya bizi engellerlerse?" dedi John Mangles.

"O durumda, esaslı çarelere başvururuz," cevabını verdi Paganel.

"Demek esaslı çareleriniz var, öyle mi?" diye sordu binbaşı.

"Durun bakalım!" karşılığını verdi Paganel daha fazla açıklama yapmadan.

Yerlilerin hattını aşmayı denemek için geceyi beklemek kalıyordu geriye.

Yerliler yerlerinden ayrılmamıştı. Hatta kabilenin geride kalanları da katıldığından sayıları iyice artmışa benziyordu. Orada burada yakılmış ocaklar koninin dibinde ateşten bir kemer oluşturmuştu. Çevredeki vadilere karanlık çöktüğünde Maunganamu geniş bir kordan fışkırıyor gibiydi, zirvesi ise yoğun bir karanlık içinde yok oluyordu. Altı yüz ayak aşağıda düşman kampın hareketliliği, çığlıkları, mırıltısı işitiliyordu.

Saat dokuzda, zifiri karanlık bir gecede, Glenarvan ve John Mangles, arkadaşlarını bu tehlikeli yola sürüklemekten önce bir keşif gezisi yapmaya karar verdiler, yaklaşık on dakika boyunca gürültü çıkarmadan aşağıya indiler ve kamp yerinin elli ayak üstünde, yerlilerin hattından geçen dar dağ sırtına vardılar.

Oraya kadar her şey iyi gidiyordu. Yaktıkları ateşlerin yanına uzanmış olan Maoriler iki firariyi fark etmemiş gözüküyorlardı. Birkaç adım daha attılar. Ama aniden, doruğun sağından ve solundan bir yayılım ateş başladı.

“Geriye!” dedi Glenarvan, “bu haydutların kedi gibi gözleri ve uzun namlulu tüfekleri var!”

John Mangles ile birlikte çabucak tepenin

sarp bayırını tırmandılar ve silah patlamalarından korkmuş dostlarını sakinleştirmek için yanlarına koştular. Glenarvan'ın şapkasını iki kurşun delmişti. Demek ki, bu iki sıra nişancının arasında yer alan uçsuz bucaksız dorukta maceraya atılmak imkânsızdı.

“Yarın görüşürüz,” dedi Paganel, “madem ki bu yerliler aldatamayacağımız kadar uyanık, izin verin onlara kendi tarzımda bir yemek sunayım!”

Hava oldukça soğuktu. Neyse ki Kara-Tete mezarına en iyi gece giysilerini, sıcak tutan kenevirden örtüleri getirmişti. Hepsi de tereddüt etmeden bunlara sarındılar. Bir süre sonra, yerlilerin batıl inancının koruduğu firariler, kazıklı duvarın sığınağında, bu ılık ve içten kaynayan toprak üzerinde sakin sakin uyumaktaydılar.

PAGANEL'İN ESASLI ÇARELERİ

Ertesi gün, 17 Şubat'ta, doğan güneşin ilk ışıklarıyla birlikte Maunganamu'da uyuyanlar uyandı. Maoriler, uzun süreden beri, koninin dibinde, gözetleme hatlarından uzaklaşmadan gidip geliyorlardı. Avrupalıların kutsallığı çiğnenmiş surdan dışarı çıkışı öfke haykırılarıyla selamlandı.

Firarilerin her biri, çevredeki dağlara, hâlâ sis içindeki derin vadilere, sabah rüzgârının hafifçe kınıştırdığı Taupo Gölü'nün yüzeyine bir göz attı.

Sonra hep birlikte, Paganel'in yeni planlarını öğrenmeye can atarak, onun etrafında toplandılar, gözleriyle onu sorguya çekiyorlardı.

Paganel, arkadaşlarının endişeli merakına hemen cevap verdi.

“Dostlarım,” dedi, “benim planım öyle mü-

kemmel ki, eğer beklediğim sonucu tamamen elde edemesek, hatta başarısızlığa uğrasak bile durumumuz daha kötü olmayacak. Ama planın başarıya ulaşması gerekir, başarılı olacak.”

“Peki nedir bu plan?” diye sordu Mac Nabbs.

“Şu,” dedi Paganel. “Yerlilerin batıl inancı bu dağı bize sığınak yaptığına göre bu batıl inancın buradan çıkmamıza da yardım etmesi gerekir. Kai-Kumu, kutsallığa hakaret ettiğimiz için kurban olduğumuza inanırsa, onu inandırmayı başarırısam, Tanrı’nın gazabına uğradığımıza, tek kelimeyle, öldüğümüze, hem de korkunç bir ölümün bizi bulduğuna onu inandırabilirsem, bu Maunganamu yaylasını terk edip köyüne geri döneceğine inanır mısınız?”

“Bundan kuşku yok,” dedi Glenarvan.

“Peki bizi hangi korkunç ölümle tehdit ediyorsunuz?” diye sordu Lady Helena.

“Kutsallığa hakarete bulunanların hak ettikleri ölümle dostlarım,” cevabını verdi Paganel. “İntikamcı alevler ayaklarımızın altında. Onlara geçecekleri bir delik açalım!”

“Ne! Bir volkan mı yaratmak istiyorsunuz!”

diye haykırdı John Mangles.

“Evet, yapay bir volkan, hemencecik cıuşacak bir volkan, öfkesini biz yönlendireceğiz! Tek talepleri dışarı çıkmak olan buharlar ve yeraltı ateşleri var burada! Kendi yararımıza yapay bir patlama düzenleyelim!”

“Fikir güzel,” dedi binbaşı. “İyi tasarlanmış, Paganel!”

“Anlıyorsunuz değil mi,” diye devam etti coğrafyacı, “Zelandalı Pluton'un¹ alevleriyle yutulmuş ve Kara-Tete'nin mezarında ruhumuz da yok olmuş gibi yapacağız...”

“Orada üç gün, dört gün, beş gün, ne kadar gerekirse kalacağız, yani öldüğümüze ikna olan vahşiler çekilip gidene kadar.”

“Peki ya ceza çektiğimizi görmek isterlerse,” dedi Miss Grant, “ya dağa tırmanırlarsa?”

“Hayır sevgili Mary,” cevabını verdi Paganel, “bunu yapmazlar. Dağ tabudur ve kendisine saygısızlık edenleri yiyip yuttuğunda tabu daha da kuvvetlenecektir!”

“Bu plan gerçekten iyi tasarlanmış,” dedi Glenarvan. “Tek karşı ihtimal, vahşilerin Maunganamu'nun eteğinde uzun süre kalmakta ısrar etmeleri ve yiyeceklerimizin tükenmesi-

---

1) Cehennem ve ölüm tanrısı. (yhn.)

dir. Ama bu pek mümkün değil, özellikle eğer biz rolümüzü ustaca yerine getirirsek.”

“Peki bu son şansı ne zaman deneyeceğiz?” diye sordu Lady Helena.

“Hemen bu akşam,” cevabını verdi Paganel, “karanlığın en yoğun olduğu saatte.”

“Anlaştık,” dedi Mac Nabbs, “Paganel, siz bir dhisiniz. Aslında hiç heyecan duyma alışkanlığı olmayan ben bile başarınızdan eminim. Ah, şu keratalar! Onlara küçük bir mucize göstereceğiz, din değiştirmeleri tam bir yüzyıl gecikir artık! Misyonerler bizi bağışlasın!”

Paganel’in planı benimsenmişti ve geręekten de, Maorilerin batıl inançları sayesinde bunu başarabilirlerdi, başarmalıydılar. Geriye uygulaması kalmıştı. Fikir güzeldi, ama uygulamaya geçirmek güçtü. Bu volkan bir krater açacak olan bu yürekli insanları yutmaz mıydı? Buharları, alevleri ve lavları boşandığında, bu püskürmeye hâkim olabilecekler, onu ynlendirebilecekler miydi? Tüm koni bir ateş çukurunda yok olup gitmez miydi? Mutlak tekeleli doğada olan bu tür olaylara müdahalede bulunmak demekti bu.

Paganel bu güçlüklerin farkındaydı, ama

temkinli davranmaya ve olayları abartmamaya dikkat ediyordu. Maorileri kandırmak için bir görüntü yeterdi, bir patlamanın müthiş gerçekliğine gerek yoktu.

O gün ne kadar da uzun gelmişti! Herkes, bitmek bilmeyen saatleri sayıyordu. Kaçış için her şey hazırlanmıştı. Udupa'nın yiyecekleri paylaştırılmış ve taşınması kolay paketler haline getirilmişti. Birkaç hasır ve ateşli silahlar, şefin mezarından alınma bu hafif eşyayı tamamlıyordu. Bu hazırlıkların tümünün kazıklı surların içinde yapıldığını ve vahşilerin ruhunun bile duymadığını söylemeye gerek yok elbette.

Saat altıda kamarot güçlü bir yemek hazırladı. Bölgedeki vadilerde bir daha ne zaman ve nerede yemek yiyeceklerdi, kim bilir. Dolayısıyla, gelecek günleri de düşünerek yediler. Ortaya konan yemek, Wilson'un yakaladığı ve haşlanarak pişirilen yarım düzine kadar iri fareden ibaretti. Lady Helena ve Mary Grant Yeni Zelanda'da pek değerli bu av hayvanından tatmayı inatla reddettiler, ama erkekler gerçek Maoriler gibi kendilerine ziyafet çektiler. Bu et gerçekten mükemmeldi, hatta çok lezzetliydi ve altı kemirgen kemiklerine kadar kemirildi.

Akşamın alacakaranlığı çökmüştü. Güneş, iri fırtına bulutlarının ardında kayboldu. Birkaç şimşek ufku aydınlatıyordu. Uzaklarda, göğün derinliklerinde gök gürlemektedir.

Paganel, kendisine yardıma gelen ve senaryoyu tamamlayan fırtınayı selamladı. Vahşilerin, doğanın bu büyük olaylarıyla ilgili batıl inançları vardır. Yeni Zelandalılar gök gürültüsünü Noui-Atua'larının öfkeli sesi olarak kabul ederler. Şimşek de onun gözlerinin öfkeli parıltısından başka bir şey değildir. Demek ki Tanrı, tabuya hakareti bizzat cezalandırmaya gelmişti. Saat sekizde Maunganamu'nun zirvesi uğursuz bir karanlığa gömüldü. Paganel'in eliyle oluşturulacak alevlere siyah bir fon sunmaktaydı gökyüzü. Maoriler esirlerini artık göremiyorlardı. Harekete geçme anı gelmişti.

Hızlı davranmak gerekiyordu. Glenarvan, Paganel, Mac Nabbs, Robert, kamarot, iki tayfa aynı anda işe koyuldular.

Kraterin yeri Kara-Tete'nin mezarının otuz adım ötesi olarak saptandı. Gerçekten de, Udupa'nın püskürmeden korunması önemliydi, yoksa onunla birlikte dağın tabusu da yok olurdu. Paganel dev bir kaya parçası fark etti.

Bunun etrafından buharlar yoğun olarak çıkıyordu. Bu kaya, koninin içinde açılmış küçük bir doğal krateri örtmekte ve yeraltı alevlerinin çıkmasını yalnızca kendi ağırlığıyla engellemekteydi. Eğer onu içine yerleştiği yuvadan çıkarmayı başarırlarsa, ortaya çıkan delikten anında buharlar ve lavlar fışkıracaktı.

Hep birlikte, Udupa'nın içinden söktükleri kazıklardan, levyeler yaptılar ve kaya kütle sine tüm güçleriyle saldırdılar. Ortak çabaları sonucu kaya yerinden oynamakta gecikmedi. Dağın eğimi boyunca küçük bir tür hendek açtılar, böylelikle bu eğimli düzlem üzerinden kayabilecekti. Kayayı kaldırdıkça toprağın sarsıntılarını daha şiddetle hissediyorlardı.

Alevlerin boğuk uğultuları ve harlı ateşlerden çıkan ısıklık sesleri gelmekteydi, incelmış kabuğun altından. Cesur işçiler, topraktan çıkan ateşi yöneten gerçek mitolojik devler, sessizce çalışıyorlardı. Bir süre sonra, birkaç çatlaktan fışkıran yakıcı sular, yerin giderek tehlikeli bir hal aldığıının habercisiydi. Son bir çabayla kaya bloku söküldü, dağın eğiminden kaydı ve gözden kayboldu.

İncelmış tabakanın direnci hemen kırıldı. Akkor halinde bir sütun, şiddetli patlamalarla

göge doğru fışkırdı, kaynar su ve lav selleri yerlilerin kamp yerlerine ve aşağı vadilere doğru akıyordu.

Tüm koni sarsıldı. Sanki dipsiz bir uçurumda yok olup gidecekti. Glenarvan ve arkadaşları püskürmenin hedefi olmaktan kurtulacak zamanı zor bela bulabildiler; Udupa'nın içine sığındılar, ama yine de ısısı 94°'ye varan bir suyun birkaç damlasının üstlerine sıçramasından kurtulamadılar. Bu sudan önce hafif bir kaynar su kokusu yayıldı, ardından çok belirgin bir kükürt kokusuna dönüştü.

Dip çamurları, lavlar, volkanik artıklar tek bir kor halinde birbirine karışmıştı. Ateşten seller Maunganamu'nun yamaçları üzerinden aktı. Yakındaki dağlar püskürmenin ateşiyle aydınlandı; derin vadiler yansıyan yoğun ışılla ışıllı oldu.

Tüm vahşiler ayağa fırlamıştı, kamplarının ortasında kaynayan bu lavlar vücutlarında yanıklar oluşturduğu için, uluyorlardı. Ateşten ırmağın isabet etmediği vahşiler kaçıyor, çevredeki tepelere çıkıyorlardı; sonra korku içinde geri dönüyorlar ve bu korkunç olayı, Tanrıların öfkesinin kutsal dağa hakaret edenleri içinde yok ettiği bu volkanı inceliyorlardı.

Ve, püskürmenin gürültü patırtısının hafiflediği kimi anlarda törensel çığlıklarıyla ulukları işitiliyordu:

“Tabu! Tabu! Tabu!”

Bu arada, Maunganamu'nun bu kraterinden yoğun miktarda buhar, alevler içindeki taş ve lav, fışkırmaya devam etmekteydi. İzlanda'daki Hekla Dağı'nın yakınında bulunan basit gayzerlere benzemiyordu bu, Hekla Dağı'nın ta kendisiydi. Tüm bu volkanik akıntı, Tongariro'nun subapları yayılmasına yeterli olduğu için, o zamana kadar koninin kabuğu altında kalmış; ama yeni bir çıkış açıldığında, son derece şiddetle fışkırmıştı. O gece, denge yasası gereği, adanın püsküren diğer kraterleri her zamanki yoğunluklarını kaybetmiş olmalıdır.

Bu volkanın dünya sahnesinde belirişinden bir saat sonra, akkor halindeki geniş lav ırmakları yamaçlardan akmaktaydı. Bir sürü farenin her zamanki deliklerinden çıktıkları ve kavrulan topraktan kaçtıkları görüldü.

Göğün yükseklerinden sökün eden fırtına altında koni, tüm gece boyunca Glenarvan'a endişe veren bir şiddetle faaliyetine devam etti. Püskürme kraterin kenarlarını kemiriyor-

du.

Kazıklı duvarın arkasına saklanan esirler, olayın korkunç gelişimini izlediler.

Sabah oldu. Volkanın öfkesi yatışmıyordu. Sarımtırak kalın buharlar alevlere karışıyor; lav selleri her tarafta yılan gibi kıvrılıyordu.

Glenarvan, gözünü dört açmış, yüreği çarparak, kazıklı duvarın aralıklarından, yerlilerin kamp yerini gözlüyordu.

Maoriler, volkanın erişemeyeceği komşu yaylalara kaçmışlardı. Koninin dibinde yatan birkaç ceset ateşin etkisiyle kömüre dönmüştü. Daha ötede, pah'a doğru, lavlar yirmi kadar kulübeyi sarmıştı, hâlâ dumanlar tütüyordu. Orada burada öbeklenmiş Zelandalılar Maunganamu'nun taçlanmış zirvesine dini bir korkuyla bakıyorlardı.

Kai-Kumu savaşçılarının arasına girdi, Glenarvan onu tanıdı. Şef koninin dibine kadar ilerledi, lavların istila etmediği tarafa doğru yürüdü, ama ilk kademeye bile çıkmadı.

Orada, kollarını şeytan kovan bir büyücü gibi uzatarak bazı yüz hareketleri yaptı, bunun anlamını esirler gayet iyi anlamışlardı. Paganel'in öngörmüş olduğu gibi, Kai-Kumu intikamcı dağı daha güçlü bir tabu haline getiri-

yordu.

Bir süre sonra, yerlilerin pah'a doğru inen kıvrımlı patikalardan konvoy halinde geri döndükleri görüldü.

“Gidiyorlar!” diye haykırdı Glenarvan. “Bulundukları yeri terk ediyorlar! Tanrı'ya şükür! Hilemizi yuttular! Sevgili Helena, cesur arkadaşlarım, ölüyüz artık, gömüldük! Ama bu akşam, geceleyin, dirilecek, mezarımızı terk edecek ve bu barbar kabilelerden kaçacağız!”

Udupa'da tarifi imkânsız bir sevinç hüküm sürmekteydi. Tüm yüreklerde yeniden ümit doğmuştu. Cesur yolcular geçmişini unutuyorlar, geleceği unutuyorlar, yalnızca o anı düşünüyorlardı! Yine de, bu meçhul toprakların ortasında Avrupalılara ait bir yerleşim yerine varmak kolay değildi. Ama Kai-Kumu'yu şaşırtarak Yeni Zelanda'nın tüm vahşilerinden kurtulduklarına inanıyorlardı!

Binbaşı, kendi hesabına, Maorilerin kendisinde yaratmış olduğu son derece olumsuz etkiyi saklamıyor ve sözlerle bunu ifade etmekten geri durmuyordu. Paganel ile o, bu konuda birbirleriyle yarışıyorlardı. Onları, affedilmez kaba insanlar, aptal eşekler, Pasifik'in sa-

lakları, Bedlam vahşileri, uzak diyarların alıkları vs. diye adlandırıyorlardı. Habire sayıp döküyorlardı.

Kesin firardan önce tam bir günün daha geçmesi gerekiyordu. Bu günü kaçış planını tartışmak için değerlendirdiler. Paganel Yeni Zelanda haritasını özenle korumuştı, en emin yolları bu haritada arayabilirdi.

Tartışmalardan sonra firariler doğuya, Plenty Koyu'na doğru gitmeye karar verdiler. Bu karar, meçhul bölgelerden geçmek anlamına geliyordu, ama buralar boş gözüküyordu. Doğanın güçlüklerinden sıyrılmaya, fiziksel engelleri aşmaya alışmış yolcuların tek çekincesi Maorilerle karşılaşmaktı. Dolayısıyla ne pahasına olursa olsun onlardan uzak durmak ve doğu sahiline varmak istiyorlardı. Orada misyonerlerin kurduğu yerler vardı. Ayrıca adanın o bölümü bugüne kadar savaşın yıkımından korunmuş ve yerliler oraya sokulamamışlardı.

Taupo Gölü'nü Plenty Koyu'ndan ayıran mesafeye gelince, bu yaklaşık yüz mil kadardı. Günde on milden on günlük bir yürüyüş demekti bu. Bu yürüyüş elbette yorucu olacaktı; ama, bu cesur kafiide, hiç kimse adımlarının

hesabını tutmuyordu. Misyonlara vardıklarında yolcular, Auckland'a ulaşmanın uygun bir fırsatını beklerken dinlenebileceklerdi. Varmak istedikleri şehir hâlâ Auckland'dı.

Bu noktaları saptadıktan sonra, akşama kadar yerlileri gözlemeye devam ettiler. Dağın dibinde tek bir yerli bile kalmamıştı. Taupo vadilerini gölgeler sarmaya başladığında, koninin dibinde Maorilerin varlığına işaret eden hiçbir ateş yoktu. Yol serbestti.

Saat dokuzda, kapkaranlık bir gecede, Glenarvan yola çıkma işaretini verdi. Arkadaşları ve o, Kara-Tete sayesinde silahlanmış ve donanmış olarak, Maunganamu'nun rampalarından temkinle inmeye başladılar. John Mangles ve Wilson, dikkat kesilmiş, kulakları kırışte, gözlerini dört açmış ilerlemekteydiler. En ufak gürültüde duruyor, en ufak ışığı anlamaya çalışıyorlardı. Her biri, bayırla iyice bütünleşebilmek için neredeyse kayarak iniyordu.

Zirvenin iki yüz adım yukarısında, John Mangles ve tayfası yerlilerin inatla savundukları tehlikeli dağ sırtına vardılar. Eğer firarilerden daha kurnaz olan Maoriler onları kendilerine çekmek için geri çekilme taklidi yapmışlarsa, volkan patlamasına kanmamışlarsa, bu nokta-

da kendilerini göstermeleri gerekirdi. Glenarvan, tüm inancına ve Paganel'in şakalarına rağmen, titremesine engel olamıyordu. Adamlarının kurtuluşu, bu tepeyi aşmak için gerekli on dakikaya bağlıydı. Koluna asılmış olan Lady Helena'nın kalp çarpıntılarını hissediyordu.

Ayrıca, geri çekilmeyi de düşünmüyordu. John da düşünmüyordu. Genç kaptan, peşinde tüm arkadaşları, zifiri karanlık tarafından korunarak, dar sırta tırmandı. Kopan birkaç taş parçası yaylanın dibine kadar yuvarlandığında duruyordu. Eğer vahşiler hâlâ aşağıda pusuya yatmışlarsa, bu alışılmadık gürültüler her iki yandan yükselcek korkunç tüfek atışlarına yol açabilirdi.

Bununla birlikte, bu eğimli tepe üzerinde bir yılan gibi kayan firariler hızlı gidemiyordu. John Mangles en alçak noktaya vardığında, önceki gün yerlilerin kamp kurdukları yaylayla arasında ancak yirmi beş ayak vardı. Sonra, dağın sırtı oldukça sarp bir eğimle yeniden yükseliyor ve çeyrek millik bir mesafe boyunca bir koruluğa doğru çıkıyordu.

Bu alçak bölüm kazasız belasız aşıldı. Yolcular sessizce yükselmeye başladılar. Ağaç görünmüyordu, ama orada olduğunu biliyorlardı. Eğer bir pusula kurulmamışsa Glenarvan emin

bir yerde olacaklarını ummaktaydı. Yine de artık o andan itibaren tabu tarafından korunmadıklarını düşündü. Yükselen zirve Maunganamu'ya ait değildi, Taupo Gölü'nün doğu tarafında bulunan dağ silsilesine aitti. Demek ki, yalnızca yerlilerin tüfek atışından değil, yüz yüze bir saldırıdan da çekinmeleri gerekiyordu.

On dakika boyunca, küçük birlik fark edilmez bir hareketle yukarı yaylalara doğru yükseldi. John karanlık koruluğu henüz göremiyordu, ama iki yüz ayaktan daha az bir mesafede olmalıydı.

Aniden durdu, neredeyse geri çekildi. Karanlıkta bir gürültü işittiğini sanmıştı. Onun tereddüdü karşısında arkadaşları da durdular.

John kımıldamadan duruyordu. Bu hali ardından gelenleri endişelendirmişti. Herkes bekledi. Tarifi imkânsız kaygılar içindeydiler. Geri dönmek yeniden ve Maunganamu'nun tepesine çıkmak zorunda mı kalacaklardı?

Ama John, gürültünün tekrarlanmadığını görerek, dar sırt yolunda tırmanmaya devam etti.

Bir süre sonra, karanlığın içinde koruluk belli belirsiz kendini gösterdi. Birkaç adımda oraya vardılar ve kaçaklar ağaçların sık yaprakları arasına gizlendiler.

İKİ ATEŞ ARASINDA

Gecenin karanlığı bu kaçışı kolaylaştırmaktaydı. Taupo Gölü'nün bu uğursuz yöresini terk etmek için bundan yararlanmak gerekiyordu. Paganel küçük kafilenin yönetimini ele aldı ve onun olağanüstü seyyah sezgisi, dağlardaki bu zorlu yürüyüş sırasında yeniden kendini gösterdi. Karanlıkların ortasında şaşırtıcı bir maharetle hareket ediyordu, neredeyse hiç görünmeyen patikaları tereddütsüz seçiyor, sabit bir yön tutup hiç sapmıyordu. Gündüzkörlüğü, doğrusu çok işine yarıyordu. Kedi gözleri bu zifiri karanlıktaki en küçük nesneleri seçmesini sağlıyordu.

Üç saat boyunca hiç mola vermeden doğu yamacının çok uzun rampalarında yürüdüler. Paganel hafifçe güneydoğuya yöneldi, böylece Kaimanawa ile Wahiti-Range'ler arasında oyulmuş dar bir geçide varacaktı. Haukes Ko-

yu'na giden Auckland yolu buradan geçiyordu. Bu boğaz aşıldığında, yolun dışına çıkmayı düşünüyordu, böylece yüksek dağ zincirleriyle korunarak, bölgedeki insansız yerlerde yürüyeceklerdi.

Sabahın saat dokuzunda, on iki saat içinde on iki mil yürümüş bulunmaktaydılar. Cesur kadınlardan bundan daha fazlası istenemezdi. Zaten, bulundukları yer kamp kurmaya elverişli gözüküyordu. Firariler iki dağ zincirini ayıran geçide varmışlardı. Oberland yolu sağ tarafta kalıyor ve güneye doğru uzanıyordu. Paganel, haritası elinde, kuzeydoğuya doğru yön değiştirdi ve saat onda küçük kabile, sarp bir dağ çıkıntısına vardı. Yiyecekler çantalarından çıkarıldı ve afiyetle yenildi. O zamana kadar eğretilerinin pek tatmin etmediği Mary Grant ve binbaşı o gün bayram ettiler. Mola öğleden sonra saat ikiye kadar uzadı, sonra doğu yolunu tuttular ve yolcular akşamleyin dağlara sekiz mil mesafede durdular. Açık havada uyuma konusunda hiç nazlanmadılar.

Ertesi gün, yolda oldukça ciddi güçlükler çıktı. Volkanik göllerden, gayzerlerden ve Wahiti-Range'lerin doğusunda uzanan kükürtatarlardan oluşan tuhaf bir bölgeden geçme-

leri gerekti. Bacakları yorgun düşerken gözleri bu seyirden çok memnun kaldı. Her çeyrek milde karşılarına çıkan dönemeçler, engeller, kıvrımlar kesinlikle çok yorucuydu; ama doğanın görkemli tablosunda öyle tuhaf bir manzara ve öyle sonsuz çeşitlilik vardı ki!

Yirmi mil karelik bu geniş alanda, yeraltı kuvvetleri her yönde akıyordu. Böcek sürülerinin kaynaştığı, tuhaf bir şeffaflıktaki tuzla kaynakları, yerli çay ağacı koruluklarından çıkıyordu. İnsanın içine işleyen yanık bir barut kokusu salıyorlar ve toprağın üzerinde, göz kamaştırıcı, kar gibi beyaz bir tortu bırakıyorlardı. Bunların berrak suları kaynama noktasına kadar varmışken yakınlardaki diğer kaynaklar buzdan tabakalar halinde dökülüyordu. Bunların kıyısında, silüryen dönem bitki örtüsünününe benzer dev eğreltiotları bitmişti.

Buharlı fışkıran sular, bir parktaki fıskiye-ler gibi toprağın her yanından yükselmekteydi. Kimileri kesintisiz fışkırırken, kimileri de kaprisli bir Pluton'un keyfine kalmış gibi kesik kesik fışkınıyordu. Modern süs havuzları tarzında üst üste binmiş doğal şekillerden bir amfiteatrdan dökülürcesine akıyorlardı; sula-

rı, beyaz dumanların kıvrımları altında yavaş yavaş birbirine karışıyordu ve bu devasa merdivenlerin yarı saydam basamaklarını kemirerek, kaynayan çağlayanlarıyla tüm gölleri besliyorlardı. Daha ötede, sıcak kaynakların ve gürültülü gayzerlerin yerini sülfüratarlar aldı. Toprak kocaman kabarcıklarla delik deşik gözüküyordu. Bunlar kısmen sönmüş ve çok sayıda çatlağı bulunan kraterlerdi, bu çatlaklardan çeşitli gazlar çıkıyordu. Hava, kükürtlü asitlerin yakıcı kokusuyla doluydu. Kristalli kabuklar ve kireçtaşı yumruları oluşturan kükürt, toprağı kaplamıştı. Burada yüzyıllardır, hesaplanamayacak miktarda ve bir işe yaramayan zenginlikler birikmişti ve günün birinde Sicilya'nın kükürt yatakları tükenirse, endüstri Yeni Zelanda'nın henüz pek bilinmeyen bu bölgesinden beslenecekti. •

Engellerle dolu bu bölgelerden geçerken yolcuların nasıl güçlüklerle karşılaştığı anlaşılır. Kamp kurmak zordu ve avcılarının karabinası Bay Olbinett'in elleriyle yolunmaya layık tek bir kuşa rastlamadı. Bu nedenle de uzun süre boyunca eğreltiotlarıyla ve tatlı patateslerle yetinmek zorunda kaldılar. Bu zayıf yemek küçük kafilenin tükenmiş gücünü pek

telafl etmiyordu. Herkesin tek arzusu bu kurak ve ıssız toprakların bir an önce geride kalmasıydı.

Bununla birlikte, bu geçit vermez topraklardan kurtulmak için en az dört gün daha gerekiyordu. 23 Şubat'ta, Maunganamu'dan elli mil mesafede, Glenarvan, Paganel'in haritasında belirtilmiş adsız bir dağın eteğinde kamp kurdu. Ağaççıklarla kaplı düzlükler göz alabildiğine uzanıyor ve ufukta büyük ormanlar gözüküyordu.

Hayra alametti bu. Tabii yine de bu bölgelerin iskân edilebilirliğinin buraya çok sayıda insan çekmemiş olması koşuluyla. Şu ana kadar yolcular tek bir yerlinin bile gölgesine rastlamamışlardı.

O gün, Mac Nabbs ve Robert üç kivi öldürdüler, bunlar da kamp sofrasındaki yerlerini şerefle aldılar. Ama bu durum uzun sürmedi doğrusu, çünkü birkaç dakika içinde gagasından ayaklarına kadar yenilip yutulmuşlardı.

Sonra, yemeğın bitimine doğru, tatlı patates ile patates arasında, Paganel bir öneride bulundu ve önerisi heyecanla benimsendi.

Bulutlar arasında üç bin ayak yükseklikte kaybolan bu adsız dağa Glenarvan'ın adını

vermeyi öneren Paganel haritasına İskoç lordun adını özenle kaydetti.

Yolculuğun geri kalanına damgasını vuran oldukça monoton ve hiç ilginç olmayan olaylar üzerinde durmak gereksiz. Yalnızca az çok önem taşıyan iki ya da üç olay göller yöresinden Pasifik Okyanusu'na bu geçişe damgasını vurdu.

Ormanlar ve düzlükler arasında, gün boyunca yürüyorlardı. John ya güneşe ya da yıldızlara bakarak yönünü belirliyordu. Oldukça ılık olan hava, sıcaklık ve yağış konusunda zorluk çıkarmıyordu. Yine de, giderek artan bir yorgunluk zaten çok çekmiş bu yolcuları geciktiriyor, onlar ise misyonlara bir an önce varmak istiyorlardı. Yine de sohbet ediyorlar, birbirleriyle konuşuyorlardı, ama toplu bir biçimde gerçekleşmiyordu bu. Küçük kafile, gruplara ayrılmıştı. Sevgiye dayalı değil, ama kişisel fikir birliğinden kaynaklanan gruplar oluşmuştu.

Glenarvan genellikle tek başına gidiyor, sahile yaklaştıkça *Duncan* ve mürettebatı hiç aklından çıkmıyordu. Auckland'a kadar kendilerini hâlâ tehdit eden tehlikeleri unutuyor ve katledilmiş mürettebatını düşünüyordu. Bu

korkunç görüntüyü kafasından atamıyordu bir türlü.

Harry Grant'ten artık söz etmiyorlardı. Onun için hiçbir yeni teşebbüste bulunamayacaklarına göre ne işe yarardı ki? Kaptanın adı yalnızca kızıyla John Mangles arasındaki söyleşilerde geçiyordu.

John, Ware-Atua'daki son gecede Mary'nin söylediklerini genç kıza hiç hatırlatmamıştı. Ağırbaşlı John, umutsuzluğun doruk noktasında dile getirilmiş bir sözü ciddiye almak istemiyordu.

John, Harry Grant'ten söz ettiğinde hâlâ gelecek için araştırma planları yapıyordu. Lord Glenarvan'ın bu başarısız kalmış girişime yeniden kalkışacağını iddia ediyordu Mary'ye. Belgenin sahiciliğinden kuşku duyulamayacak olmasından hareket ediyordu. Buna göre, Harry Grant bir yerlerde yaşıyor olmalıydı. Dolayısıyla, tüm dünyayı karış karış aramak gerekse de onu bulmalıydılar. Mary bu sözlerle kendinden geçiyordu. John ve o, aynı düşüncelerle birleşerek, aynı umut içinde kaynaşmışlardı. Çoğu zaman Lady Helena onların konuşmalarına katılıyordu. O, kendini bunca hayale kaptırmasa da, bu gençleri üzücü ger-

çekliğe geri döndürmeye de çalışmıyordu.

Bu sırada, Mac Nabbs, Robert, Wilson ve Mulrady küçük kafileden çok uzaklaşmadan avlanıyorlar ve her biri kendine düşen av payıyla geri dönüyordu. Paganel ise, daima ke-nevirden paltosuna sarınmış, uzakta, sessiz ve düşünceli duruyordu.

Bununla birlikte –kulağa hoş geliyor– çetin sınavların, tehlikelerin, yorgunlukların, yoksunlukların ortasında en sağlam karakterleri bile örseleyen ve sertleştiren bu doğa yasasına rağmen, bu bahtsız dostlar hâlâ fedakârdılar, birbirleri için ölmeye hazır, bir aradaydılar.

25 Şubat'ta, Paganel'in haritasına göre Wa-ikari olması gereken bir nehir yollarını kesti. Sıglık yerinden nehri geçebildiler.

İki gün boyunca, çalılarla kaplı düzlükler aralıksız birbirini izledi. Taupo Gölü'nü kıyıdan ayıran yolun yansı, yorgunluk bir yana, kötü bir durumla karşılaşmadan aşılmıştı.

Çok geçmeden, Avustralya ormanlarını hatırlatan geniş ve uçsuz bucaksız ormanlar görülmeye başlandı; ama burada okaliptüslerin yerini kauri'ler almıştı. Dört aylık yolculuk boyunca gördükleri manzaralar karşısında hayranlıklarını çoktan tüketmiş olmalarına

rağmen, Glenarvan ve dostları bu dev çamları görünce yine büyülendiler. Bunlar, Lübnan servilerinin ve Kaliforniya'nın "mammouh trees"lerinin saygıdeğer rakipleriydi. Bu kauri'lerin, botanikçi diliyle "abietaceae damarin"ların boyları, dallara ayrılmadan önce yüz ayak uzunluğundaydı. Birbirinden ayrı öbekler halindeydiler ve orman ağaçlardan değil, yeşil yapraklı şemsiyelerini havada iki yüz ayak yükseklikte açan sayısız ağaç kümesinden oluşuyordu.

Yaklaşık yüz yıllık olan ve henüz genç denebilecek bu çamların bazıları Avrupa bölgelerindeki kırmızı köknarlara benziyordu. Tepelerinde, sivri bir koniyle biten koyu renkli bir taç taşıyorlardı. Beş, altı yüzyıllık olan büyükleri ise, tersine, dallarının iç içe geçmiş kolları üzerinde yemyeşil kocaman tenteler taşımaktaydılar. Zelanda ormanlarının atası olan bu ağaçların çevreleri elli ayağı buluyordu ve tüm yolcular kollarını birleştirseler gövdelerinin etrafını saramazlardı.

Üç gün boyunca, küçük kabile bu geniş kemerler altında ve insan ayağının asla değmediği killi bir toprak üzerinde yol aldı. Bu kauri'lerin dibinde görülen öbekler halinde yı-

ğılmış reçineli sakızdan anlaşılıyordu. Bunlar uzun yıllar yerel ihracata yeterli olacak miktardaydı.

Avcılar, Maorilerin bulundukları bölgelerde pek ender rastlanan kivileri kalabalık sürüler halinde gördüler. Zelanda köpeklerinin kovaladıkları bu ilginç kuşlar, balta girmemiş bu ormanlara sığınmışlardı. Kiviler, yolcuların yemekleri için bol ve sağlıklı bir besin sağladılar.

Hatta Paganel, uzaktan, sık tüyleri olan bir çift kocaman kuş fark etmişti. Doğacı içgüdü-sü uyandı. Arkadaşlarını çağırdı ve tüm yorgunluklarına rağmen, yanına binbaşı ve Robert'i de alarak bu hayvanların peşine düştü.

Coğrafyacının ateşli merakı anlaşılır bir şeydi, çünkü bu kuşların "dinornis" soyuna ait "moa"lar olduklarını anlamıştı ya da sanmıştı. Birçok bilgin bunları yok olmuş türler arasında sınıflandırıyordu. Oysa, bu karşılaşma, Bay de Hochstetter'in ve diğer gezginlerin Yeni Zelanda'nın bu kanatsız devlerinin bugün de var olduğuna dair görüşlerini onaylıyordu.

Paganel'in peşine düştüğü ve megatherium'ların ve pterodactylus'ların çağdaşı olan bu moa'ların boyu on sekiz ayak olmalıydı.

Bunlar çok kocaman ve pek cesur olmayan devekuşlarıydı, çünkü son derece hızlı bir şekilde kaçıyorlardı. Koşarlarken hiçbir kurşun onlara yetişemezdi! Birkaç dakikalık kovalamacadan sonra ele avuca sığmaz bu moa'lar büyük ağaçların ardında yok oldular, avcılar da harcadıkları barutla ve çabalarıyla kaldılar.

O gece, 1 Mart'ta, Glenarvan ve arkadaşları, nihayet kauri'lerin engin ormanını artlarında bırakarak, İkirangi Dağı'nın eteğinde kamp kurdular. Dağın yüksekliği beş bin beş yüz ayaktı.

Maunganamu'dan bu yana yaklaşık yüz mil yol katetmişlerdi ve sahile hâlâ otuz mil vardı. John Mangles bu yolculuğu on gün içinde yapmayı ummuştı, ama bölgedeki güçlüklerin farkında değildi.

Gerçekten de, kıvrımlar, yolun güçlükleri, yer saptamadaki imkânsızlıklar, yolculuğu beşte bir oranında uzatmıştı ve ne yazık ki yolcular, İkirangi Dağı'na vardıklarında tamamen tükenmiş bir haldeydiler.

Oysa, sahile varmak için daha iki uzun gün yürümeleri gerekiyordu ve şimdi, yeniden gayretli ve aşırı uyanık olmaları gerekiyordu, çünkü yerlilerin sık sık dolaştıkları bir bölge-

ye giriyorlardı.

Yine de, yorgunluklarını mümkün olduğunca gideren küçük kabile, ertesi gün, gündoğumunda yola koyuldu.

Sağ tarafta kalmış olan İkirangi Dağı'yla solda, üç bin yedi yüz ayak yüksekliğindeki Hardy Dağı arasında yolculuk çok zahmetliydi. Orada, on mil boyunca uzanan ve adı haklı olarak "boğucu sarmaşık" olan esnek bir tür bitkiyle, "supple-jack"lerle kaplı bir düzlük vardı. Her adımda kollar ve bacaklar bunlara takılıyordu ve gerçek birer yılan olan bu sarmaşıklar kıvrımlarıyla bedene dolanmaktaydılar. İki gün boyunca, elde baltayla ilerlemek ve yüz bin başlı bu ejderhayla, Paganel'in bitkimsi hayvanlar arasında sınıflandırdığı bu inatçı ve tedirgin edici bitkilerle savaşmak gerektili.

Bu düzlüklerde avlanmak imkânsızdı ve avcılar her zamanki nafakalarını çıkaramadılar. Erzakları tükeniyordu, onları yenileyemiyorlardı; su kalmamıştı, yorgunluklarıyla iki katına çıkmış olan susuzluklarını gidermeleri mümkün değildi.

Glenarvan'ın ve adamlarının ızdırabı korkunçtu ve ilk kez manevi güçleri de neredey-

se onları terk etmek üzereydi.

Nihayet, yürüyerek değil de, âdeta cansız bir cisim gibi sürünerek, yalnızca tüm diğer duyulardan sonra bile varlığını sürdüren hayatta kalma içgüdüsüyle sürüklenerek, Pasifik kıyılarındaki Lottin Burnu'na vardılar.

Burada ıssız birkaç kulübe, savaşın kısa sü- re önce yakıp yıktığı bir köyün kalıntıları, terk edilmiş tarlalar vardı, her yerde talanın, yangının izleri görülüyordu. Kader bahtsız yolcular için burada yeni ve korkunç bir sınav hazırlamıştı.

Sahil boyunca yürüyorlardı ki sahilden bir mil uzakta bir yerli birliği belirdi. Yerliler silahlarını sallayarak onlara doğru atıldılar. Denizle yerliler arasında sıkışmış olan Glenarvan kaçamıyordu ve son gücünü toplayarak savaşmak için hazırlanıyordu ki John Mangles haykırdı:

“Bir kano, bir kano!”

Gerçekten de, yirmi adım ötede, altı kürekli bir oyma kayık kumsala çekilmişti. Göz açıp kapayınca kadar onu denize indirip, hemen içine doluşarak bu tehlikeli sahilden kaçtılar. John Mangles, Mac Nabbs, Wilson ve Mulrady küreklere sarılmışlardı; Glenarvan

dümene geçmiş; iki kadın, Olbinett ve Robert ise onun yakınına yerleşmişlerdi.

On dakika içinde oyma sandal çeyrek mil açılmıştı. Deniz sakindi. Firariler derin bir sessizlik içindeydiler.

Bununla birlikte, John, sahilden çok uzaklaşmayı istemediğinden, sahil boyunca ilerleme emri verecekti ki küreği elinde, kalakaldı.

Lottin Burnu'ndan üç sandalın açıldığını görmüştü, kendilerini yakalamak niyetinde oldukları açıktı.

“Denize! Denize!” diye haykırdı, “dalgalar içinde yok olmamız daha iyidir!”

Dört kürekçisinin çektiği küreklerle kayık açıklara doğru ilerledi. Yarım saat boyunca aradaki mesafeyi koruyabildi; ama yorgunluktan bitmiş zavallılar güçsüz düşmekte gecikmediler. Diğer üç kayık ise hissedilir biçimde onlara yaklaşıyordu. Aralarında ancak iki mil mesafe vardı. Dolayısıyla, yerlilerin saldırısından kurtulmanın hiç imkânı yoktu, uzun tüfeklerle silahlanmış bu yerliler ateş açmaya hazırldılar.

Glenarvan ne yapıyordu o sırada? Ayakta, kanonun arkasında, ufukta herhangi bir mucizevi yardım aramakla meşgüldü. Ne bekli-

yordu? Ne istiyordu? Bir şey mi hissetmişti?

Aniden Glenarvan'ın bakışları canlandı, eli ufuktaki bir noktaya doğru uzandı.

“Bir gemi!” diye haykırdı, “Dostlarım, bir gemi! Çekin kürekleri! Güçlü çekin!”

Dört kürekçiden biri bile bu beklenmedik gemiyi görmek için arkasını dönmedi, çünkü tek bir kürek çekişlik zaman bile yitirilmemeliydi. Yalnızca Paganel, ayağa kalkarak, dürbününü belirtilen yöne doğrulttu.

“Evet!” dedi, “Bir gemi! Bir yelkenli! Tam istim halinde! Üzerimize doğru geliyor! Cesaret dostlarım!”

Firarilere yeni bir güç gelmişti ve bir yarım saat daha mesafeyi koruyarak, hızlı kürek darbeleriyle sandalı sürüklediler. Yelkenli giderek belirginleşiyordu. Yelkensiz iki direği ve siyah dumanının koca boğumları görünüyordu. Glenarvan, dümeni Robert'e bırakarak coğrafyacının dürbününü almıştı, geminin tek bir hareketini bile gözden kaçırmıyordu.

Ama, lordun yüz hatlarının kasıldığını, benzinin attığını ve dürbünün ellerinden düşüğünü gören John Mangles ve arkadaşları ne düşünmeliydiler! Tek bir sözcük bu ani ümitsizliği açıklamaya yetti.

“Duncan!” diye haykırdı Glenarvan, “Duncan ve sabıkalılar!”

“Duncan!” diye haykırdı John, küreğini bırakmış ve hemen ayağa fırlamıştı.

“Evet! İki taraftan da ölüm!” diye mırıldandı Glenarvan, bunca ızdırap karşısında yenik düşmüştü.

Gerçekten de yattı bu, yanılmak mümkün değildi, haydutlardan oluşan mürettebatıyla yat! Binbaşı kadere lanet etmekten kendini alamadı. Bu kadarı da fazlaydı artık!

Bu sırada, oyma kayığı kendi haline bırakmışlardı. Nereye yöneltmeliydiler onu? Nereye kaçmalıydılar? Vahşilerle sabıkalılar arasında seçim yapmaları mümkün müydü?

En yakın yerli sandalından bir el tüfek atıldı ve kurşun Wilson’un küreğini deldi. Bunun üzerine birkaç kürek darbesi kayığı Duncan’a doğru yöneltti.

Yat tam istim yaklaşıyordu, yarım mil kadar uzaktaydı. Her taraftan yolu kesilen John Mangles ne yapacağını, hangi yöne kaçacağını bilemiyordu. Zavallı iki kadın, diz çökmüş, çılgına dönmüş, dua ediyorlardı.

Vahşiler yaylım ateş açtılar, sandalın etrafına kurşunlar yağıyordu. Bu sırada, güçlü bir

patlama duyuldu ve yatın topundan fırlatılan bir gülle firarilerin başının üzerinden geçti. İki ateş arasında kalan firariler *Duncan* ile yerli kanoları arasında kımıldamadan kaldılar.

Umutsuzluktan çılgına dönen John Mangles baltasını kavradı, sandalı delecek, bahtsız arkadaşlarıyla birlikte batıracaktı ki Robert'in bir çığlığı onu durdurdu.

"Tom Austin! Tom Austin!" diyordu çocuk. "Gemide! Onu görüyorum! Bizi tanıdı! Şapkasını sallıyor!"

Balta John'un elinde, havada asılı kaldı.

İkinci bir gülle başının üzerinden ıslık çalarak geçti ve üç sandaldan en yakındakini ikiye bölerken *Duncan*'ın güvertesinden de bir "Yaşasın!" çığlığı işitildi.

Korku içindeki vahşiler kaçıyor ve kıyıya ulaşmaya çalışıyorlardı.

"Yardım et! Yardım et Tom!" diye haykırdı John Mangles avazı çıktığı kadar.

Ve kısa süre sonra, on firari, nasıl olduğunu bilemeden, hiçbir şey anlamadan, *Duncan*'ın güvertesinde emniyettediler.

DUNCAN YENİ ZELANDA'NIN DOĞU SAHİLİNDE NE ARIYORDU

Eski İskoçya şarkıları kulaklarında çınladığında Glenarvan ve dostlarının duygularını tarif etmenin imkânı yoktur. Onlar *Duncan*'ın güvertesine ayak bastıklarında, gaydasını şişiren *piper-bag*, Malcolm aşiretinin ulusal *pibroch*'unu çalmaya başlamıştı. Göğe yükselen “Yaşasın!” sesleri *laird*'in gemiye dönüşünü selamlıyordu.

Glenarvan, John Mangles, Paganel, Robert, hatta binbaşı bile, hepsi ağlıyor ve birbirlerine sarılıyordu. Öncelikle sevinçten, taşkınlıktan ağlıyordu herkes. Coğrafyacı tam bir çılgın gibiydi; atlayıp zıplıyor ve yanından ayırmadığı dürbünüyle sahile varan son sandallara doğru nişan alıyordu.

Ama mürettebat, Glenarvan ve arkadaşlarının, lime lime olmuş giysilerini, dehşetli ızdı-

rapların izlerini taşıyan solgun yüzlerini görünce sevinç gösterilerine ara verdi. Gemiye geri dönenler, üç ay önce kazazedelerin izleri peşinden ümitle gitmiş cesur ve parlak yolcular değil, birer hortlaktı sanki. Bir daha asla göremeyeceklerini düşündükleri bu gemiye tesadüf sonucu geri dönebilmişlerdi! Hem de öyle tükenmiş, öyle zayıflamışlardı ki!

Ama, yorgunluğu, şiddetli açlık ve susuzluk ihtiyacını düşünmekten önce, Glenarvan Tom Austin'e bu yörelerde bulunma nedenini sordu.

Duncan Yeni Zelanda'nın doğu sahilinde ne arıyordu? Nasıl oluyordu da gemi Ben Joyce'un elinde değildi? Tanrı'nın lütfu olarak firarilerin karşısına nasıl çıkmıştı?

Niçin? Nasıl? Hangi amaçla? Tom Austin'e bir ağızdan yöneltilen ardı arkası gelmez sorular böyle başlıyordu. Yaşlı denizci hangisine cevap vereceğini bilemiyordu. Bunun üzerine yalnızca Lord Glenarvan'ı dinleme ve ona cevap verme kararı aldı.

"Ya sabıkalılar?" diye sordu Glenarvan, "sabıkalıları ne yaptınız?"

"Sabıkalılar mı?... karşılığını verdi Tom Austin sorudan hiçbir şey anlamamış birinin

ses tonuyla.

“Evet! Yata saldıran sefiller?”

“Hangi yata?” dedi Tom Austin, “Saygıdeğer Efendimiz’in yatına mı?”

“Elbette Tom! *Duncan*’a... gemiye gelen şu Ben Joyce?”

“Ben Joyce diye birini hiç tanımıyorum, hiç görmedim,” karşılığını verdi Austin.

“Hiç mi!” diye haykırdı Glenarvan, yaşlı denizcinin cevaplarından şaşkına dönmüştü.

“O halde, söyleyin bana Tom, niçin *Duncan* şu anda Yeni Zelanda sahillerinde dolaşıyor?”

Glenarvan, Lady Helena, Miss Grant, Paganel, binbaşı, Robert, John Mangles, Olbinett, Mulrady ve Wilson yaşlı denizcinin şaşkınlığından bir şey anlamamışlardı, Tom Austin’in sakin bir sesle verdiği cevapla hayretler içinde kaldılar:

“Ama *Duncan* Saygıdeğer Efendimiz’in emirleriyle burada ilerliyor.”

“Benim emirlerimle mi!” diye haykırdı Glenarvan.

“Evet lordum. 14 Ocak tarihli mektubunuzda belirtilen emirlere uydum yalnızca.”

“Benim mektubum! Benim mektubum!” diye haykırdı Glenarvan.

O sırada on yolcu Tom Austin'in etrafını çevirmiş, bakışlarıyla onu yiyip bitiriyorlardı. Snowy Nehri'nden gönderilmiş olan mektup demek ki *Duncan*'a ulaşmıştı?

“Bakalım,” diye devam etti Glenarvan, “açıklamaya çalışalım, çünkü rüya gördüğümü sanıyorum. Siz bir mektup aldınız, öyle mi Tom?”

“Evet, Saygıdeğer Efendimiz'den gelen bir mektup.”

“Melbourne'da mı?”

“Melbourne'da, geminin hasarlarını tamir ettirirken.”

“Peki o mektup?”

“Sizin yazınız değildi, ama siz imzalamıştınız lordum.”

“Evet o mektup. Mektubum size Ben Joyce adlı bir sabıkalı tarafından getirildi.”

“Hayır, Ayrton adlı bir tayfa tarafından, *Britannia*'nın deniz onbaşı.”

“Evet! Ayrton, Ben Joyce, aynı kişi. Peki o mektupta ne yazıyordu?”

“Gecikmeden Melbourne'dan ayrılınam ve doğu sahilleri boyunca yol alınam emrediliyordu...”

“Avustralya'nın değil mi?” diye haykırdı

Glenarvan, yaşlı denizciyi şaşırtan bir ateşlilikle.

“Avustralya mı!” diye tekrarladı Tom gözlerini açarak, “hayır! Yeni Zelanda’nın!”

“Avustralya’nın! Tom! Avustralya’nın!” cevabını verdi hep bir ağızdan Glenarvan’ın dostları.

Austin, tam bir şaşkınlık içerisindeydi. Glenarvan öyle emin konuşuyordu ki, o mektubu okurken yanılmış olmaktan korktu. O ki, sadık ve güvenilir denizciydi, böyle bir hata işlemiş olabilir miydi? Kızardı, aklı karıştı.

“Kendinize gelin Tom,” dedi Lady Helena, “Tanrı böyle istemiş...”

“Hayır bayan, affedin beni,” karşılığını verdi yaşlı Tom. “Hayır! Mümkün değil bu! Yanılmadım ben! Ayrton da mektubu benim gibi okudu ve o, tersine o, beni Avustralya sahiline götürmek istedi.”

“Ayrton mu?” diye haykırdı Glenarvan.

“Ta kendisi! Bunun bir hata olduğunu, bana Twofold Koyu’nda randevu verdiğinizi iddia etti!”

“Mektup yanınızda mı Tom?” diye sordu binbaşı, iyice kafası karışmıştı.

“Evet bay Mac Nabbs,” cevabını verdi Aus-

tin. "Bulup getireyim."

Austin ön kasaradaki kamarasına koştı. Kısa süren yokluğu sırasında herkes birbirine bakıp susuyordu, binbaşı hariç. O, gözlerini Paganel'e dikip, kollarını kavuşturarak şöyle dedi:

"Haydi bakalım Paganel, itiraf etmeli ki bu biraz daha zorlu olacak!"

"Ne!" dedi coğrafyacı. Kamburlaşmış sırtı ve alnındaki gözlükleriyle dev bir soru işareti-ne benziyordu.

Austin geri geldi. Elinde Paganel'in yazdığı ve Glenarvan'ın imzaladığı mektup vardı.

"Okuyunuz Saygıdeğer Efendimiz," dedi yaşlı denizci.

Glenarvan mektubu eline aldı ve okudu:

"Tom Austin'e emirdir: Gecikmeden denize açılacak ve *Duncan*'ı 37° enlemi boyunca Yeni Zelanda'nın doğu kıyısına getireceksiniz!...

"Yeni Zelanda!" diye haykırdı Paganel sıçrayarak.

Mektubu Glenarvan'ın elinden kaptı, gözlerini ovuşturdu, gözlüklerini burnunun üzerine yerleştirdi ve bir de kendisi okudu.

"Yeni Zelanda!" dedi gerçekleştirilmesi güç bir vurguyla. Mektup parmaklarının arasından

yere düştü.

O sırada omzuna bir elin dokunduğunu hissetti. Doğruldu ve binbaşıyla yüz yüze geldi.

“Haydi cesur Paganel,” dedi Mac Nabbs ciddi bir edayla, “yine de *Duncan*’ı Cochinchine’e göndermemiş olmanıza şükretmeliyiz!”

Bu şaka zavallı coğrafyacının işini bitirdi. Herkes makaraları koyverdi, yatın tüm mürettebatı kahkahalarla gülüyordu. Paganel, deli gibi, gidip geliyor, başını iki elinin arasına alıyor, saçlarını yoluyordu. Ne yaptığını bilmiyordu; ne de ne yapmak istediğini! Kıç güvertesinin merdivenlerinden gayri ihtiyari indi; güverteyi arşınladı, ayakları birbirine dolandı, burnunun doğrultusunda gitti, amaçsızca ve ön kasaraya çıktı. Orada, ayakları bir halat yığınınına takıldı. Sendeledi. Elleri tesadüfen bir ipi yakaladı.

Aniden, korkunç bir patlama duyuldu. Ön kasaradaki top ateş aldı, sakın suları mermi yağmuruna tuttu. İşleri ters giden Paganel hâlâ dolu olan topun ipine asılmıştı ve topun horozu patlayıcı kapsül fitilinin üstüne inivermişti. Bu gümbürtü bundan kaynaklanmıştı. Coğrafyacı kasara merdivenine devrildi ve ka-

putla birlikte mürettebat kamarasına kadar yuvarlanarak gözden kayboldu.

Patlamanın yarattığı şaşkınlığın ardından bir korku çılgılığı işitildi. Bir felaket oldu sandılar. On tayfa ambara koştu ve iki büküm haldeki Paganel'i çıkardılar. Coğrafyacı hiç konuşmuyordu.

Bu uzun gövdeyi kış güverteye taşıdılar. Cesur Fransız'ın dostları ümitsizdi. Acil durumlarda her zaman doktorluğunu gösteren binbaşı, yaralarına pansuman yapmak için bahtsız Paganel'in giysilerini çıkarmaya hazırlanıyordu. Ama can çekişen adamın üzerine elini henüz uzatmıştı ki, Paganel, sanki bir elektrik bobiniyle temas etmiş gibi doğruldu.

"Asla! Asla!" diye haykırdı ve giysi parçalarını cılız gövdesine yeniden sararak, tuhaf bir canlılıkla düğmelerini ilikledi.

"Ama Paganel!" dedi binbaşı.

"Hayır diyorum size!"

"Muayene etmek gerek..."

"Muayene etmeyeceksiniz!"

"Belki bir tarafınız kırıldı..." karşılığını verdi Mac Nabbs.

"Evet," cevabını verdi Paganel, uzun bacakları üzerinde sağlamca doğrularak, "ama kırıldı-

ğım yeri doğramacı onaracak!”

“Nereyi?”

“Ambar desteğini. Ben düşerken kırıldı da!”

Bu karşılık üzerine, kahkahalar yeniden başladı. Bu cevap, ön kasaradaki topla olan macerasından sağ salim kurtulmuş olan saygı-değer Paganel'in tüm dostlarını rahatlatmıştı.

“Neyse,” diye düşündü binbaşı, “şu coğrafyacının tuhaf bir utangaçlığı var!”

Aşırı heyecanı geçmiş olan Paganel, kaçamayacağı bir soruya cevap vermek durumundaydı artık.

“Şimdi Paganel,” dedi Glenarvan, “açıkça cevap verin. Dalgınlığınızı Tanrı'nın bahşettiğini biliyorum. Elbette, siz olmasaydınız Duncan sabıkalıların ellerine geçmiş olacaktı; siz olmasaydınız Maoriler bizi yeniden yakalamış olacaktı! Ama, Tanrı aşkına, söyleyin bana, hangi tuhaf fikir çağrışımlarıyla, hangi inanılmaz zihin karışıklıklarıyla Avustralya adı yerine Yeni Zelanda'nınkini yazdınız?”

“Eh! Öyle ya!” diye haykırdı Paganel, “bu...”

Ama aynı anda gözleri Robert'e, Mary Grant'e çevrildi ve aniden sustu; sonra cevap

verdi:

“Ne diyeyim, sevgili Glenarvan, ben bir ka-
çığım, bir deli, iflah olmaz biri ve dalgınların
en ünlüsü olarak öleceğim.”

“Tabii eğer derinizi yüzmezlerse,” diye ek-
ledi binbaşı.

“Derimi yüzmek mi!” diye haykırdı Paganel
pek öfkeli bir halde. “Bu bir ima mı?...”

“Ne iması Paganel?” diye sordu Mac Nabbs
sakin sesiyle.

Olayın devamı gelmedi. Duncan’ın varlığı-
nın esrarı aydınlanmıştı; mucizevi şekilde kur-
tulmuş olan yolcular gemideki konforlu kama-
ralarına kavuşmak ve yemek yemekten başka
bir şey düşünmüyorlardı.

Bu sırada, Lady Helena, Mary Grant, bin-
başı, Paganel ve Robert’e kış güverteye gitme-
leri için izin veren Glenarvan ve John Mangles,
Tom Austin’i alıkoydular. Ona sorular sormak
istiyorlardı.

“Şimdi, dostum Tom,” dedi Glenarvan,
“cevap verin bana. Bu Yeni Zelanda kıyıları
boyunca ilerleme emri size tuhaf gelmedi mi?”

“Evet Saygıdeğer Efendimiz,” karşılığını
verdi Austin, “şaşırdım, ama aldığım emirleri
tartışma alışkanlığım yoktur ve itaat ettim.

Başka türlü davranabilir miydim? Sizin emirlerinize harfiyen itaat etmemekten dolayı bir felaket meydana gelse suçlu olmaz mıydım? Siz başka türlü davranabilir miydiniz kaptan?”

“Hayır Tom,” cevabını verdi John Mangles.

“Peki ne düşündünüz?” diye sordu Glenarvan.

“Saygıdeğer Efendimiz, Harry Grant'in çıkışı açısından nereye gitmemi söylerseniz oraya gitmek gerektiğini düşündüm. Düşündüm ki, yeni çözüm yolları gereğince, bir gemi sizi Yeni Zelanda'ya taşıyacak ve ben de sizi ada- nın doğu sahilinde bekleyeceğim. Zaten, Melbourne'dan ayrılırken, rotamı saklı tuttum ve mürettebat ancak biz açık denizdeyken anladı, Avustralya toprakları gözden kaybolunca. Ama o sırada beni çok şaşırtan bir olay cereyan etti gemide.”

“Ne demek istiyorsunuz Tom?” diye sordu Glenarvan.

“Demek istediğim,” dedi Tom Austin, “yola çıkışımızın ertesi günü deniz onbaşı Ayrton Duncan'ın istikametini öğrendiğinde...”

“Ayrton,” diye haykırdı Genarvan. “O da gemide, öyle mi?”

“Evet Saygıdeğer Efendimiz.”

“Ayrton burada!” diye tekrarladı Glenarvan, John Mangles’a bakarak.

“Tanrı’nın takdiri!” cevabını verdi genç kaptan.

Bir an içinde, şimşek hızıyla, Ayrton’un davranışı, uzun uzun hazırladığı ihaneti, Glenarvan’ın yaralanması, Mulrady’ye saldırı, Snowy bataklıklarında durmak zorunda kalan yolcuların çektikleri, sefil yaratığın tüm geçmişi, bu iki adamın gözlerinin önünden geçti. Ve şimdi, kaderin tuhaf cilvesiyle, sabıkalı onların elindeydi.

“Nerede?” diye sordu Glenarvan heyecanla.

“Ön kasaradaki bir kamarada,” cevabını verdi Tom Austin, “gözaltında.”

“Niçin hapsedildi?”

“Çünkü, Ayrton yatın Yeni Zelanda’ya doğru yelken açtığını gördüğünde öfkeleni ve geminin rota değiştirmesi için beni zorlamaya kalktı, beni tehdit etti, sonunda da adamlarımı isyana teşvik etti. Özellikle tehlikeli biri olduğunu anladım ve ona karşı önlemler almak zorunda kaldım.”

“Peki o zamandan beri?”

“O zamandan beri kamarasında kaldı, çıkmaya çalışmadı.”

“Güzel Tom.

O sırada, Glenarvan ve John Mangles kış güverteye çağrıldılar. Büyük ihtiyaç duydukları yemek hazırlanmıştı. Salon masasında yerlerini aldılar ve Ayrton'dan hiç söz etmediler.

Ama yemek bitip de kendilerine gelen ve güç toplayan konuklar güvertede toplandıklarında Glenarvan deniz onbaşısının gemide olduğunu bildirdi. Onunla yüzleşmek niyetinde olduğunu da duyurdu.

“Bu sorguya ben katılmasam olur mu?” diye sordu Lady Helena. “Size itiraf etmeliyim ki sevgili Edward, bu sefili görmek benim için çok güç olacak.”

“Bu bir yüzleşme Helena,” cevabını verdi Lord Glenarvan. “Rica ederim siz de kalın. Ben Joyce’un tüm kurbanlarıyla yüz yüze gelmesi gerek!”

Lady Helena bu düşünceye katıldı. Mary Grant ile birlikte Lord Glenarvan’ın yanında kaldılar. Binbaşı, Paganel, John Mangles, Robert, Wilson, Mulrady, Olbinett de yerlerini aldılar. Hepsi de sabıkalının ihanetinden ciddi biçimde zarar görmüştü. Yatın mürettebatı, bu sahnenin ciddiliğini henüz anlamaksızın, derin bir sessizlik içindeydi.

“Ayrton’u getirin,” dedi Glenarvan.

AYRTON MU, BEN JOYCE MU?

Ayrton göründü. Kendinden emin adımlarla güverteyi geçti ve kış güvertesinin merdivenlerini tırmandı. Bakışları karanlıktı, dişlerini sıkmıştı, elleri ise öfkeli bir tarzda yumruk halindeydi. Yüzünün ifadesinde ne bir ki-bir ne de alçakgönüllülük vardı. Lord Glenarvan'ın huzuruna çıktığında, kollarını kavuşturdu, sessiz ve sakin bir halde, sorgulanmayı bekledi.

“Ayrton,” dedi Glenarvan, “işte karşı karşıyayız, siz ve biz, Ben Joyce'un sabıkalılarına teslim etmek istediğiniz şu *Duncan*'da!”

Bu sözler karşısında deniz onbaşısının dudakları hafifçe titredi. Soğukkanlı görüldüğü halde, bir an yüzü kızardı. Vicdan azabından değil, başarısızlığın utancındandı bu. Efendi olarak sahip olmayı düşündüğü bu yatta mahkûmdu artık ve kısa süre içinde de kaderi

hakkında karar verilecekti.

Yine de, cevap vermedi. Glenarvan sabırla bekledi. Ama Ayrton mutlak bir sessizliği korumakta inat diyordu.

“Konuşun Ayrton, ne söyleyeceksiniz, bakalım?” diye devam etti Glenarvan.

Ayrton tereddüt etti; alnındaki kınışıklıklar derinleşti; sonra, sakın bir sesle:

“Söyleyecek bir şeyim yok lordum,” diye karşılık verdi. “Yakalanma aptallığında bulundum. Dilediğinizi yapabilirsiniz.”

Cevap verdikten sonra deniz onbaşı bakişlarını batıda uzanan kıyıya yöneltti ve çevresinde olup biten her şeye karşı derin bir ilgisizliğe büründü. Onu gören bu ciddi durumla alakası olmadığını sanırdı. Ama Glenarvan sabrını korumaya kararlıydı. Güçlü bir ilgiyle, Ayrton’un esrarengiz yaşamının ayrıntılarını bilmek istiyordu, özellikle Harry Grant ve *Britannia*’yla ilgili kısmını. Bunun üzerine sorgusuna başladı, son derece yumuşak bir dille konuşuyor ve yüreğindeki güçlü öfkeyi tam bir sükûnetle bastırıyordu.

“Sanırım Ayrton,” diye devam etti, “size sormak istediğim bazı sorulara cevap vermeyi reddetmezsiniz. Öncelikle size Ayrton mu de-

meliyim, yoksa Ben Joyce mu? Siz *Britannia*'nın deniz onbaşı mısınız, değil misiniz?"

Ayrton soğukkanlılığını korudu. Sahile bakıyordu, soruları duymuyor gibiydi.

Gözlerinde şimşekler çakan Glenarvan deniz onbaşısını sorgulamaya devam etti.

"*Britannia*'yı nasıl terk ettiğinizi bana anlatır mısınız, niçin Avustralya'daydınız?"

Aynı sessizlik, aynı soğukkanlılık.

"Beni iyi dinleyin Ayrton," diye devam etti Glenarvan. "Konuşmak sizin yararınıza olur. Son çareniz olan açıkyüreklilik, sizin durumunuzda dikkate alınabilir. Son kez soruyorum, sorularıma cevap verecek misiniz?"

Ayrton başını Glenarvan'a doğru çevirdi ve gözlerinin içine baktı:

"Lordum," dedi, "size cevap vermeyeceğim. Kendime karşı kanıt göstermek benim değil, adaletin işidir."

"Kanıt bulmak kolay olacaktır!" dedi Glenarvan.

"Kolay mı lordum?" karşılığını verdi Ayrton, alaycı bir ses tonuyla. "Bana kalırsa, Saygıdeğer Efendimiz fazla ileri gitmekte. İddia ederim ki Temple-Bar'ın en iyi yargıcının bile benim kimliğim karşısında kafası karışır! Kap-

tan Grant burada olmadığına göre niçin Avustralya'ya geldiğimi kim söyleyecek? Polisin eline hiç düşmediğime göre ve arkadaşlarım da serbest olduğuna göre, polisin aradığı Ben Joyce'un ben olduğumu kim kanıtlayacak? Siz hariç, bana tek bir suç, kınanılacak tek bir davranış mal edecek kim var? Bu gemiyi ele geçirmek istediğimi ve onu sabıkalılara teslim etmek istediğimi kim iddia edebilir? Hiç kimse, işitiyor musunuz, hiç kimse! Sizin kuşkularınız var, tamam, ama birini mahkûm etmek için kesinlik gerek, sizde de bu yok. Tersini kanıtlanamadıkça ben Ayrton'um, *Britannia*'nın deniz onbaşı.”

Ayrton konuşurken heyecanlanmıştı, ama bir süre sonra başlangıçtaki kayıtsız tavrına geri döndü. Kuşkusuz açıklamalarının sorguyu sonlandıracağını hayal ediyordu; ama Glenarvan tekrar söz aldı:

“Ayrton, ben size karşı soruşturma yürütmekle görevli yargıç değilim. Benim işim değil bu. Karşılıklı konumlarımızın net olarak belirlenmesi önem taşıyor. Sizi tehlikeye atacak hiçbir şey istemiyorum sizden. Bu adaletin işi. Ama neyi araştırdığımı biliyorsunuz ve tek bir sözünüzle yitirdiğim izi bulmamı sağlayabilir-

siniz. Konuşmak ister misiniz?”

Ayrton susmakta kararlı biri tavrıyla başını salladı.

“Kaptan Grant’in nerede olduğunu bana söyler misiniz?” diye sordu Glenarvan.

“Hayır lordum,” cevabını verdi Ayrton.

“*Britannia*’nın battığı yeri belirtebilir misiniz?”

“Hayır.”

“Ayrton,” karşılığını verdi Glenarvan neredeyse yalvaran bir tonda, “eğer Harry Grant’in nerede olduğunu biliyorsanız, bu zavallı çocuklara en azından onu söyleyebilir misiniz, sizin ağzınızdan yalnızca tek bir kelime bekliyorlar?”

Ayrton tereddüt etti. Yüzü gerildi, alçak bir sesle:

“Yapamam lordum,” diye mırıldandı.

Ve, sanki bir anlık zayıflığından dolayı kendini suçlayarak öfkeyle ekledi:

“Hayır! Konuşmayacağım! İsterseniz beni astırın!”

“Astırmak mı!” diye haykırdı Glenarvan, aniden öfkeye kapılmıştı.

Sonra, kendine hâkim olarak, ciddi bir sesle cevap verdi:

“Ayrton, burada ne yargıç var ne de cellat. İlk molada İngiliz yetkililerine teslim edileceksiniz.”

“Benim de istediğim bu!” karşılığını verdi deniz onbaşı.

Sonra, sakince yürüyerek hapishanesi olan kamaraya geri döndü. Kapısının önüne iki tayfa yerleştirildi, en ufak hareketini gözlemleri emri verildi. Bu sahneye tanık olanlar kızgın ve ümitsiz olarak dağıldılar.

Glenarvan, Ayrton'un inadı karşısında yenik düştüğüne göre yapacak ne kalmıştı? Başarısız kalmış bu girişimi daha sonra tekrarlamak koşuluyla, Eden'da, uygulama kararı almış oldukları Avrupa'ya dönüş planını uygulayacaklardı, çünkü *Britannia*'nın izi kesin olarak yitirilmiş gözüküyordu, belge hiçbir yeni yoruma imkân tanımıyordu, otuzyedinci paralelin yolu üzerinde başka hiçbir ülke kalmamıştı, *Duncan*'ın geri dönmekten başka çaresi yoktu.

Glenarvan, dostlarının fikrini aldıktan sonra, geri dönüş sorunuyla ilgili olarak John Mangles'la özel bir görüşme yaptı. John ambarları teftiş etti; kömür stoku en fazla on beş günlüktü. Dolayısıyla, bir sonra demir atacak-

ları yerde yakacak tedarik etmeleri gerekiyordu.

John, Glenarvan'a rotayı Talcahuano Koyu'na çevirmeyi önerdi. Kıta etrafındaki yolculuğuna başlamadan önce *Duncan* yine burada ikmal yapmıştı. Bu düz bir güzergâhtı ve tam da 37 paralel üzerindeydi. Sonra, iyice ikmal yapmış olan yat güneye gidip Horn Burnu'ndan dolaşacak ve Atlantik üzerinden İskoçya'ya varacaktı.

Bu plan benimsendi, mühendise basıncı artırma emri verildi. Yarım saat sonra rotaları, Pasifik adına layık bir denizde, Talcahuano'ya doğru yol almaktaydılar. Akşamın saat altısında, Yeni Zelanda'nın son dağları da ufkun sıcak pusları arasında kayboluyordu.

Geri dönüş yolculuğu artık başlamıştı. Yanlarında Harry Grant olmaksızın limana geri dönecek bu cesur araştırmacılar için hüzünlü bir yolculuk! Yola çıkarken pek sevinçli, başlangıçta pek kendine güvenli olan mürettebat da şimdi yenik ve cesaretini yitirmiş bir halde, Avrupa'nın yolunu tutmuştu. Bu cesur tayfaların teki bile ülkelerini tekrar görecektik olmaktan heyecan duymuyordu ve hep birlikte, daha uzun süre, Kaptan Grant'i bulmak

için denizin tehlikelerine göğüs gerebilirlerdi.

Bu yüzden, Glenarvan'ın *Duncan*'a geri dönüşünde onu karşılayan "Yaşasın!" çığlıkları da bir süre sonra yerini hayal kırıklığına bırakmıştı. Yolcuların birbirleriyle iletişimi kalmamıştı, eskiden yolculuğa neşe katan sohbetler yoktu. Her biri bir köşeye çekilmiş, kendi kamarasının yalnızlığına bürünmüştü, *Duncan*'ın güvertesine ender olarak çıkıyorlardı.

İster acı, ister neşe olsun, her duyguyu abartılı yaşayan ve gerektiğinde ümit saçan Paganel, tasalı ve sessizdi. Ortalıkta pek az görünüyordu. Gevezeliği, Fransız canlılığı yerini suskunluğa ve bitkinliğe bırakmıştı. Hatta arkadaşlarından bile daha fazla cesaretini yitirmiş gibiydi. Glenarvan ne zaman araştırmalara yeniden başlamaktan söz etse, Paganel hiç umudu kalmamış biri gibi başını sallıyordu. *Britannia* kazazedelerinin kaderi hakkındaki düşüncesi iyice kesinleşmişe benziyordu. Onların tamamen yitirildiklerine inandığı hissediliyordu.

Bununla birlikte, gemide bu felaket hakkında son sözü söyleyebilecek ama sessizliğini sürdüren biri varsa, o da Ayrton'du. Bu sefilin,

kaptanın şu an bulunduğu yeri olmasa da, en azından kaza yerini bildiğine hiç kuşku yoktu. Ama elbette, Grant yeniden bulunduğunda, onun aleyhinde bir tanık olacaktı. Bu yüzden inatla susuyordu. Bu nedenle, özellikle tayfalar, şiddetli bir öfke içindeydiler, onun canına okumak istiyorlardı.

Glenarvan deniz onbaşısıyla ilgili olarak defalarca teşebbüste bulundu. Vaatler ve tehditler bir işe yaramadı. Ayrton dikkafalılığını öyle ileri götürmüştü, bu durum da öyle açıklanamazdı ki, sonunda binbaşı onun bir şey bilmediğine inandı. Bu görüşü coğrafyacı da paylaşıyordu ve bu görüş onun Harry Grant hakkındaki kişisel fikirlerini destekliyordu.

Ama eğer Ayrton hiçbir şey bilmiyorsa, bilmediğini niçin itiraf etmiyordu? Bu itirafın ona bir zararı olmazdı. Ayrton'un sessizliği yeni bir plan hazırlamayı iyice güçleştiriyordu. Deniz onbaşısına Avustralya'da rastlamış olduklarına göre Harry Grant'in bu kıtada olduğu sonucunu mu çıkarmak gerekiyordu? Ne pahasına olursa olsun Ayrton'u bu konuda açıklamada bulunmaya ikna etmeliydiler.

Kocasının başarısızlığını gören Lady Helena, deniz onbaşısının inatçılığıyla mücadele

etmek için izin istedi. Bir erkeğin başarısız kaldığı yerde belki bir kadın yumuşaklığıyla başarılı olabilirdi. Masalda geçen şu kasırganın ezeli hikâyesinde, kasırga yolcunun omuzlarından paltoyu çekip alamazken, en ufak bir güneş ışını anında çıkartabilmişti o paltoyu. Genç karısının zekâsını bilen Glenarvan ona dilediğince davranma iznini verdi.

O gün, 5 Mart günü Ayrton Lady Helena'nın dairesine getirildi. Mary Grant görüşmede hazır bulunacaktı, çünkü genç kızın etkisi büyük olabilirdi ve Lady Helena hiçbir başarı ihtimalini gözardı etmek istemiyordu.

Bir saat boyunca iki kadın *Britannia*'nın deniz onbaşıyla kapalı kaldılar, ama ne konuştuklarını kimse bilmiyordu. Kadınların neler söyledikleri, sabıkalının ağzından sırrını almak için kullandıkları gerekçeler, bu sorgunun tüm ayrıntıları gizli kaldı. Ayrton'un yanından ayrıldıklarında ise başarmış gibi gözüküyorlardı ve yüzlerinden gerçek bir cesaret kınkılgı okunuyordu.

Deniz onbaşı kamarasına götürülürken tayfalar şiddetli tehditlerde bulundular. O ise omuzlarını silkmekle yetinince mürettebatın öfkesi iyice arttı ve bu öfkeye hâkim olmak

için John Mangles ile Glenarvan'ın müdahalesi gerekti.

Ama Lady Helena kendini yenilmiş kabul etmedi. Bu acımasız ruha karşı sonuna kadar mücadele etmek istiyordu. Ertesi gün yatın güvertesinden geçişinin yarattığı sahneleri engellemek amacıyla Ayrton'un kamarasına kendisi gitti.

İki uzun saat boyunca, iyi kalpli ve yumuşak İskoçyalı kadın, sabıkalıların şefiyle yüz yüze, tek başına kaldı. Glenarvan, sinirli sinirli, kamaranın yanında dolanıp duruyordu. Kâh başarı şansını sonuna kadar denemeye karar veriyor, kâh karısının bu sıkıntılı görüşmesine son vermeye niyetleniyordu.

Ama bu kez, Lady Helena kamaradan çıktığında, yüz hatlarından güven yansiyordu. Yoksa o sırrı almış ve bu sefilin kalbinde kalmış olan son merhamet kırıntısını ortaya çıkarabilmiş miydi?

Lady Helena'yı ilk fark eden Mac Nabbs inanmazlık belirten doğal bir hareket yapmaktan alamadı kendini.

Ne var ki, deniz onbaşısının, Lady Helena'nın ısrarları karşısında nihayet teslim olduğu dedikodusu mürettebat arasında yayıldı.

Bu söylenti şok etkisi yarattı. Tüm tayfalar güverteye toplandı. Tom Austin'in onları menavraya çağıran düdüğü bile bu kadar çabuk gelmelerini sağlayamazdı.

Glenarvan hemen karısını karşıladı.

“Konuştu mu?” diye sordu.

“Hayır,” cevabını verdi Lady Helena. “Ama benim ricalarıma dayanamayan Ayrton sizi görmek istiyor.”

“Ah! Sevgili Helena, başardınız!”

“Umanım Edward.”

“Onaylamam gereken bir vaatte bulundunuz mu?”

“Tek bir vaat, dostum, bu zavallıyı bekleyen kaderi yumuşatmak için tüm kredinizi kullanacağınıza dair söz verdim.”

“Tamam sevgili Helena. Ayrton'u getirsinler hemen!”

Lady Helena, yanında Mary Grant olmak üzere odasına çekildi ve deniz onbaşı, Lord Glenarvan'ın kendisini beklediği salona getirildi.

ANLAŞMA

Deniz onbaşı lordun huzuruna getirildiğinde gardiyanları dışarı çıktılar.

“Benimle konuşmayı mı arzuladınız Ayrton?” dedi Glenarvan.

“Evet lordum,” cevabını verdi deniz onbaşı.

“Yalnız benimle mi?”

“Evet, ama eğer Binbaşı Mac Nabbs ve Bay Paganel de konuşmaya tanık olurlarsa daha iyi olur sanırım.”

“Kimin için iyi olur?”

“Benim için.”

Ayrton sakın sakın konuşuyordu. Glenarvan ona dikkatle baktı; sonra Mac Nabbs’a ve Paganel’e haber gönderdi, onlar da çağrıyı alır almaz geldiler.

Glenarvan, iki dostu da salon masasında yerlerini aldığı anda, “Sizi dinliyoruz,” dedi.

Ayrton birkaç saniye derin derin düşündü ve şöyle dedi:

“Lordum, iki taraf arasında yapılan bir anlaşmada tanıkların yer alması âdettendir. İşte bu nedenle Bay Paganel ile Bay Mac Nabbs’ın hazır bulunmasını istedim. Çünkü, açıkçası size bir iş önereceğim.”

Ayrton’un numaralarına alışkın olan Glenarvan, bu adamla kendisi arasında nasıl bir iş olabileceğini anlayamasa da, istifini bozmadı.

“Nedir bu iş?” dedi.

“Şu,” dedi Ayrton. “Size yararlı olabilecek bazı ayrıntıları benden öğrenmek istiyorsunuz. Ben de sizden benim için önemli olacak bazı menfaatler elde etmek istiyorum. Karşılıklı alışveriş lordum. Bu sizin için uygun mudur?”

“Nedir bu ayrıntılar?” diye heyecanla sordu Paganel.

“Hayır,” karşılığını verdi Glenarvan, “nedir bu menfaatler?”

Ayrton, başını eğerek, Glenarvan’ın dikkat çektiği nüansı anladığını gösterdi.

“İşte,” dedi, “talep ettiğim menfaatler. Beni İngiliz yetkililere teslim etme niyetiniz hâlâ var değil mi?”

“Evet Ayrton, adaletin gereği bu.”

“Öyle olmadığını söylemiyorum,” cevabını verdi deniz onbaşı sakince. “Yani, beni özgür bırakmaya hiç düşünmez misiniz?”

Glenarvan bu kadar açıkça sorulmuş bir soruya cevap vermeden önce tereddüt etti. Harry Grant’in kaderi belki de söyleyeceği şeye bağlıydı!

Bununla birlikte, adalet karşısındaki görev duygusu da ağır basıyordu ve şöyle dedi:

“Hayır Ayrton, sizi özgür bırakamam.”

“Bunu istemiyorum,” cevabını verdi gururla deniz onbaşı.

“Peki, ne istiyorsunuz?”

“Beni bekleyen idam cezası ile bana bahşedemeyeceğiniz özgürlük arasında bir durum.”

“Ya bu nedir?...”

“Acil ihtiyaçlarımı karşılayacak malzemelerle birlikte, beni Pasifik’in ıssız adalarından birinde terk etmeniz. Elimden geldiğince başımın çaresine bakarın, pişman olurum, eğer zamanım olursa!”

Konuşmanın bu şekilde açılışına pek hazırlıklı olmayan Glenarvan, sessiz kalan iki dostuna baktı. Bir süre düşündükten sonra cevap verdi:

“Ayrton, eğer dilediğiniz şeyi yerine getirirsem, öğrenmemde yarar olan her şeyi bana anlatacak mısınız?”

“Evet lordum, yani Kaptan Grant ve *Britania* hakkında bildiğim her şeyi.”

“Tüm hakikati ama?”

“Tümünü.”

“Ama bana kim güvence verecek?...”

“Oh! Sizi endişelendiren şeyi anlıyorum lordum. Bana güvenmeniz gerekiyor, bir caninin sözüne! Doğru! Ama ne çare, durum böyle. İster kabul edersiniz, ister etmezsiniz.”

“Size güveneceğim Ayrton,” dedi yalnızca Glenarvan.

“Doğru yaparsınız lordum. Zaten eğer sizi aldatırsam intikam alma imkânınız hep olacaktır!”

“Nasıl?”

“Kaçamayacağım adaya gelip beni alırsınız!”

Ayrton'un her şeye cevabı vardı. Güçlüklerin üstüne yürüyor, kendisi aleyhinde kullanılabilecek karşı çıkılınası zor kanıtlar bulup çıkıyordu. “İş”ini tartışmasız bir iyi niyetle ele aldığı görülüyordu. Bundan daha eksiksiz bir güvenle kendini teslim etmesi imkânsızdı. Yi-

ne de, bu çıkar gütmememe konusunda daha da öteye gitmenin yolunu buldu.

“Lordum ve beyler,” diye ekledi, “bu konuda emin olmanızı istediğimden kartları açık oynuyorum. Sizi aldatmayı asla düşünmüyorum ve bu işteki samimiyetimin yeni bir kanıtını vereceğim size. Açık yüreklilikle davranıyorum, çünkü ben de sizin dürüstlüğünüze güveniyorum.”

“Konuşun Ayrton,” dedi Glenarvan.

“Lordum, önerime katılmış olmanıza rağmen sizden henüz söz alamadım, yine de, Harry Grant hakkında pek az şey bildiğimi size söylemeliyim.”

“Pek az şey mi!” diye haykırdı Glenarvan.

“Evet lordum, size ileteceğim ayrıntılar benimle ilgili; kişisel şeyler ve sizin yitirdiğiniz izi yeniden bulmanıza pek az katkıda bulunurlar.”

Glenarvan’ın ve binbaşının yüzlerinden yaşadıkları düş kırıklığı açıkça okunuyordu. Deniz onbaşısının önemli bir sırra vakfı olduğunu sanıyorlardı, o ise açıklamalarının neredeyse bir işe yaramayacağını itiraf ediyordu. Paganel’e gelince soğukkanlı duruyordu.

Ne olursa olsun, kendini, deyim yerindey-

se hiç güvencesiz teslim eden Ayrton dinleyicilerini çok etkilemişti. Deniz onbaşısının eklediği son sözler bu etkiyi daha da arttırdı:

“Böylece, sizi uyarmış oldum lordum; bu iş sizin için, benim için olduğundan daha az avantajlı.”

“Önemi yok,” cevabını verdi Glenarvan. “Önerinizi kabul ediyorum Ayrton. Pasifik Okyanusu'nun adalarından birinde indirileceğinize söz veriyorum.”

“Tamam lordum,” cevabını verdi deniz onbaşısı.

Bu tuhaf adam bu karara sevinmiş miydi? Buna emin olunamazdı, çünkü soğukkanlı dış görünüşünde hiçbir duygu emaresi yoktu. Sanki kendi için değil bir başkası için anlaşma yapıyordu.

“Cevap vermeye hazırım,” dedi.

“Size soracağımız soru yok Ayrton,” dedi Glenarvan. “Ne biliyorsanız anlatın bize, kim olduğunuzu açıklayarak işe başlayın.”

“Beyler,” cevabını verdi Ayrton, “ben gerçekten Tom Ayrton'um, *Britannia*'nın deniz onbaşısı Harry Grant'in gemisiyle, 12 Mart 1861'de Glasgow'dan ayrıldım. On dört ay boyunca, birlikte Pasifik denizlerinde yol al-

dık, orada bir lskoç kolonisi kurmak için uygun bir yer anyorduk. Harry Grant büyük işlerin adamıydı, ama aramızda çoğu zaman ciddi tartışmalar çıkıyordu. Karakteri bana uygun değildi. Ben boyun eğmeyi bilmem; oysa Harry Grant bir kez karar aldığında, direnmek bir işe yaramaz lordum. Bu adam kendisi ve başkaları için son derece katı biridir. Yine de isyan etmeye cesaret ettim. Mürettebatı da isyanıma katmayı ve gemiyi ele geçirmeyi denedim. Haksız olup olmadığının önemi yok. Sonuçta, Harry Grant tereddüt etmedi ve 8 Nisan 1862'de beni Avustralya'nın batı kıyısında gemiden indirdi."

"Avustralya'nın," dedi binbaşı, Ayrton'un sözünü keserek, "sonuç olarak siz *Britannia*'yı, son haberlerinin geldiği Callao'ya uğramasından önce terk ettiniz, öyle mi?"

"Evet," cevabını verdi deniz onbaşı, "çünkü *Britannia* ben gemideyken Callao'ya hiç uğramadı. Paddy O'Moore'un çiftliğinde size Callao'dan söz etmemin nedeni bu ayrıntıyı sizin hikâyenizden öğrenmiş olmamdır."

"Devam edin Ayrton," dedi Glenarvan.

"Neredeyse bomboş bir sahilde terk edilmiştim, ama Batı Avustralya'nın başşehri

Perth hapishanelerinden yalnızca yirmi mil uzaktaydım. Sahilde gezerken, firar etmiş olan bir sabıkalı çetesine rastladım. Onlara katıldım. İki buçuk yıl boyunca süren yaşamımı size anlatmayacağım için beni bağışlayın lordum. Yalnızca şunu bilin ki, Ben Joyce adı altında bu firarilerin reisi oldum. Eylül 1864'te İrlandalı'nın çiftliğine gittim. Gerçek adım olan Ayrton adıyla buraya uşak olarak alındım. Bir gemi ele geçirme fırsatının doğmasını bekliyordum. En büyük hedefim buydu. İki ay sonra, *Duncan* geldi. Siz, çiftliği ziyaretiniz sırasında, lordum, Kaptan Grant'in tüm hikâyesini anlattınız. Bilmediğim şeyleri o zaman öğrendim. *Britannia*'nın Callao'ya uğradığını, benim karaya çıkmamdan iki ay sonraki Haziran 1864 tarihli son haberleri, belge olayını, 37 paralel noktasında geminin kaybolmasını ve nihayet Kaptan Grant'i Avustralya kıtasında aramak için sahip olduğunuz haklı nedenleri... Hiç tereddüt etmedim. *Duncan*'a, Britanya gemiciliğinin en hızlı teknelerini geride bırakan bu harikulade gemiye sahip olmaya karar verdim. Ama tamir edilmesi gereken ciddi hasarları vardı. Bunun üzerine onun Melbourne'a gitmesine izin verdim ve gerçek

deniz onbaşı kimliğiyle kendimi size takdim ettim. Hayali olarak Avustralya'nın doğu sahilinde olduğunu söylediğim bir deniz kazasının geçtiği yere kadar size rehberlik edebileceğimi söyledim Böylece, benim sabıkalılar çetesi kâh arkamızdan gelir kâh önümüze geçerken, sizin yolcuları Victoria bölgesinden geçirdim. Adamlarım Camden-Bridge'de gereksiz bir suç işlediler, çünkü *Duncan* kıyıya vardığında artık elimden kurtulamazdı ve ben de bu yelkenliyle birlikte okyanusun efendisi olacaktım. Böylece sizde güvensizlik uyandırmadan Snowy Nehri'ne kadar geldik. Atlar ve öküzler gastrolobiyumla yavaş yavaş zehirlendiler. At arabasını Snowy bataklıklarına soktum. Benim ısrarlarımla... Gerisini biliyorsunuz lordum ve emin olabilirsiniz ki, Bay Paganel'in dalgınlığı olmasaydı, *Duncan*'ın güvertesinde şimdi ben emrediyor olacaktım. Benim hikâyem bu beyler; açıklamalarım ne yazık ki size Harry Grant'in izini bulduramaz ve görüyorsunuz ki benimle anlaşma yaparak kötü bir iş yaptınız."

Deniz onbaşı sustu, her zamanki gibi kollarını kavuşturdu ve bekledi. Glenarvan ve dostları sessizliklerini korudular. Bu tuhaf

haydutun tüm hakikati söylediğini hissediyorlardı. *Duncan*'ın ele geçirilmesi onun iradesi dışında bir nedenle engellenmişti. Suç ortakları *Twofold Koyu* kıyılarına gelmişlerdi, *Glenarvan*'ın bulduğu sabıkalı ceketini bunu kanıtlıyordu. Orada, şeflerinin emirlerine sadık kalarak yelkenliyi gözlemişler, sonunda, beklemekten sıkılarak, *Yeni Güney Galler*'in kırlarında talan ve kundakçılık işlerine dönmüşlerdi kuşkusuz. Binbaşı, *Britannia* ile ilgili tarihleri netleştirmek için sorular sormaya başladı.

“Avustralya'nın batı sahiline 8 Nisan 1862'de ayak bastınız değil mi?” diye sordu deniz onbaşısına.

“Kesinlikle,” cevabını verdi *Ayrton*.

“Peki o sırada *Harry Grant*'in planları nelerdi biliyor musunuz?”

“Şöyle böyle.”

“Konuşmaya devam edin *Ayrton*,” dedi *Glenarvan*. “En ufak ipucu bile bize yol gösterebilir.”

“Size söyleyebileceğim şu lordum,” cevabını verdi deniz onbaşısı. “*Kaptan Grant*'in niyeti *Yeni Zelanda*'yı ziyaret etmektir. Oysa, programının bu bölümü benim gemide olduğum süre içinde yerine getirilmemişti. Dolayısıyla,

Britannia'nın *Callao*'dan ayrılarak Yeni Zelandada topraklarına gelmiş olması imkânsız değildir. Bunun, üç direklinin kazasına ilişkin belgedeki 27 Haziran 1862 tarihiyle çakışması rahatlıkla mümkün."

"Elbette," dedi Paganel.

"Ama," diye sözü aldı Glenarvan, "belgedeki eksik sözcüklerin hiçbirisinden Yeni Zelandada sözcüğü çıkmıyor."

"Bu konuda size bir şey diyemem," dedi deniz onbaşı.

"Pekâlâ Ayrton," dedi bunun üzerine Glenarvan. "Siz sözünüzü tuttunuz, ben de benimkini tutacağım. Sizi Pasifik Okyanusu'ndaki hangi adaya bırakacağımıza karar vereceğiz."

"Ah, önemli değil lordum," dedi deniz onbaşı.

"Kamaranıza geri dönün," dedi Glenarvan, "ve kararımızı bekleyin."

Deniz onbaşı iki tayfanın gözetiminde çıktı.

"Bu hergele bir gün adam olabilir," dedi binbaşı.

"Evet," cevabını verdi Glenarvan. "Güçlü ve zeki biri! Yeteneklerini niçin kötüye kul-

lanması gereksin ki!”

“Ya Harry Grant?”

“Tamamen kaybolmuş olmasından endişe ederim! Zavallı çocuklar, babalarının nerede olduğunu onlara kim söyleyebilir?”

“Ben!” cevabını verdi Paganel, “Evet! Ben!”

Genellikle pek geveze, pek sabırsız biri olan coğrafyacının Ayrton'un sorgusu sırasında pek az konuştuğu fark edilmişti. Ağzını açmadan dinlemişti. Ama bu son sözü tüm söylemediklerine bedeldi ve Glenarvan'ı yerinden sıçrattı.

“Siz ha!” diye haykırdı, “siz, Paganel, Kaptan Grant'in nerede olduğunu biliyorsunuz!”

“Evet. Ne kadar bilinebilirse tabii!” cevabını verdi coğrafyacı.

“Nereden biliyorsunuz bunu?”

“Şu ezeli belgeden.”

“Ah!” dedi binbaşı hiç inanmaz bir tonda.

“Dinleyin önce, Mac Nabbs,” dedi Paganel, “sonra omuz silkersiniz. Daha önce konuşmadım, çünkü bana inanmazdınız. Sonra, gereksizdi. Ama bugün buna karar vermişsem, Ayrton'un görüşü benimkini desteklediği içindir.”

“Demek Yeni Zelanda, öyle mi?” diye sordu Glenarvan.

“Dinleyin ve karar verin,” cevabını verdi Paganel. “Bizi kurtarmış olan hatayı nedensiz ya da ‘bir neden’ olmadan işlemiş değilim. Bu mektubu Glenarvan yazdırır, ben de yazar-ken, ‘Zelanda’ sözcüğü beynimi kemiriyordu. İşte nedeni bu. Hatırlarsınız, arabadaydık. Mac Nabbs Lady Helena’ya sabıkalıların hikâyesini anlatıyordu; Camden-Bridge felaketini anlatan *Australian and New-Zealand Gazette*’in sayısını vermişti. Ben mektubu yazdığım sırada, gazete yerde sürünüyordu ve öyle katlanmıştı ki başlığının iki hecesi görünüyordu yalnızca. Bu iki hece *aland* idi. Zihnim birden aydınlandı! *Aland* İngilizce belgede yer alan bir sözcüktü, o zamana kadar onu *karaya* diye tercüme etmiştik ama *Zealand* özel isminin son heceleri idi bunlar.”

“Hıım!” dedi Glenarvan.

“Evet,” diye devam etti Paganel derin bir inançla, “bu yorum gözümünden kaçmıştı, nedenini de biliyor musunuz? Çünkü araştırmalarımı doğal olarak Fransızca belge üzerinde yapmıştım, o diğerlerine göre daha tamdı, ama bu önemli sözcük orada yoktu.”

“Oh, oh!” dedi binbaşı, “biraz fazla hayale kapılıyorsunuz Paganel. Daha önce çıkardığı-

nız sonuçları ne çabuk unutuyorsunuz.”

“Haydi binbaşı, size cevap vermeye hazırım.”

“Pekâlâ,” diye devam etti Mac Nabbs, “*austra* sözcüğü ne oldu?”

“Başlangıçtaki gibi kaldı. Yalnızca, ‘güney’¹ bölgelerini belirtiyor.”

“Güzel. Peki bu *indi* hecesi, ilk yorumda *indiens*, sözcüğünün kökü olduğunu, ikincisinde de *indigènes*’in, kökü olduğunu düşünmüştünüz!”

“O da, üçüncü ve son bir yorum olarak,” dedi Paganel, “*indigence*² sözcüğünün, ilk hecesidir.”

“Peki ya *contin*!” diye haykırdı Mac Nabbs, “Hâlâ *continent* anlamına mı geliyor?”

“Hayır, çünkü Yeni Zelanda yalnızca bir adadır.”

“O halde?...” diye sordu Glenarvan.

“Sevgili lordum,” cevabını verdi Paganel, “belgeyi size üçüncü yorumuma göre tercüme edeceğim, siz de değerlendirin. İki saptamada bulunmak istiyorum: 1. Önceki yorumları mümkün olduğunca unutun ve kafanızdaki önyargılardan kurtulun; 2. Bazı bölümler size

---

1) Australes: Güneye ait. (yhn.)

2) Yoksunluk. (yhn.)

zorlama gelecektir, bunları yanlış tercüme etmem de mümkün, ama bunların hiç önemi yok. Bunlar arasında *agonie* sözcüğü beni şaşırtıyor, ama başka türlü açıklayamıyorum. Zaten, benim yorumuma temel oluşturan Fransızca belgedir ve bunun da bir İngiliz tarafından yazıldığını unutmayın, Fransız dilinin deyimlerine alışkın olmayabilir. Bunları söyledikten sonra, şimdi başlıyorum.”

Ve Paganel, her heceyi yavaş yavaş birbirine ekleyerek şu cümleleri okudu:

“27 Haziran 1862’de, Glasgow limanına bağlı üç direkli *Britannia*, Güney denizlerinde uzun süre boğuştuktan sonra, Yeni Zelanda–İngilizcesi *Zealand*– sahillerinde battı. İki tayfa ve Kaptan Grant karaya çıkabildiler. Orada, sürekli olarak, amansız bir yoksunluğun pençesinde olacaklardır. Bu belgeyi ...boylamında ve 37° 11’ enleminde denize atırlar. Onlara yardım edin, yoksa ölüp giderler.”

Paganel sustu. Yorumu kabul edilebilirdi. Ama öncekiler kadar gerçeğe yakın gözüküyşünden bir o kadar hatalı da olabilirdi. *Glenarvan* ve binbaşı tartışmaya kalkmadılar. Yine de, *Britannia*’nın izlerine Patagonya sahille-

rinde de Avustralya sahillerinde de, 37 paralelin bu iki ülkeyi kestiği noktada rastlanmadığına göre, şans Yeni Zelanda'dan yanaydı.

Paganel'in bu saptaması özellikle dostlarını etkiledi.

"Şimdi Paganel," dedi Glenarvan, "bana söyler misiniz, iki aydan beri bu yorumu niçin gizli tuttunuz?"

"Çünkü size yine boş umutlar vermek istemiyordum. Zaten Auckland'a gidiyorduk, tam da belgede belirtilen noktaya."

"Ama o zamandan beri, bu yolun dışına sürüklendiğimizde niçin bundan söz etmediniz?"

"Çünkü, bu yorum doğru olsa bile, kaptanın kurtuluşuna yarayamazdı."

"Hangi nedenle Paganel?"

"Çünkü, Kaptan Harry Grant'in Yeni Zelanda'da karaya oturduğu varsayımı kabul edilirse, o zamandan beri iki yıl geçtiğine ve hâla ortaya çıkmadığına göre, ya deniz kazasının ya da Zelandalıların kurbanı olmuş demektir."

"O halde sizin görüşünüz?... diye sordu Glenarvan.

"Kazanın bazı kalıntıları belki bulunabilir

ama *Britannia*'nın kazazedeleri ebediyen kayıptır!"

"Bu konu üstünde konuşmayalım, dostlarım," dedi Glenarvan, "ve izin verin Kaptan Grant'in çocuklarının bu üzücü haberi öğrenecekleri zamana ben karar vereyim!"

GEÇENİN İÇİNDE BİR ÇIĞLIK

Ayrton'un açıklamalarıyla Kaptan Grant'in esrarengiz durumunun aydınlığa kavuşmadığını mürettebat bir süre sonra öğrendi. Gemi-deki hayal kırıklığı büyüktü, çünkü deniz onbaşısına güvenmişlerdi, oysa deniz onbaşı *Duncan'ı Britannia'nın izine yönlendirebilecek hiçbir şey bilmiyordu!*

Yat rotasını korudu. Geriye, Ayrton'un bırakılacağı adayı seçmek kalmıştı.

Paganel ve John Mangles gemide haritaları incelediler. Özellikle, bu 37 paralel üzerinde, Maria-Theresa adıyla bilinen tek bir ıssız ada vardı. Pasifik Okyanusu'nun ortasında kaybolmuş bir kayalıktı burası, Amerika sahiline üç bin beş yüz mil ve Yeni Zelanda'ya da bin beş yüz mil uzaklıktaydı. Kuzeyde, adaya en yakın topraklar Fransız himayesi altındaki Pomotou Takımadası'ydı. Güneyde, güney kut-

bunun ezelden beridir buz tutmuş bankizine kadar bir şey yoktu. Bu ıssız adayı hiçbir gemi bilmiyordu. Dünyayla ilgili hiçbir bilginin buraya ulaşması mümkün değildi. Yalnızca fırtına kuşları, uzun yolculukları sırasında burada dinleniyorlardı ve birçok harita Pasifik dalgalarının dövdüğü bu kayayı belirtmiyordu bile.

Eğer yeryüzünde mutlak tecrit diye bir şey varsa, insanların yolları dışında kalan bu adadan başka bir yerde olamazdı bu. Durum, Ayrton'a bildirildi. Ayrton hemcinslerinden uzakta orada yaşamayı kabul etti ve rota Maria-Theresa'ya doğru çevrildi. O sırada, Talcahuano Adası ve Koyu'nun, dümdüz bir hat çizebileseydi, *Duncan*'ın tam karşısına düştüğü görülürdü.

İki gün sonra, saat ikide, gözcü ufukta kara göründüğünü belirtti. Burası Maria-Theresa'ydı. Alçak, uzun, denizin yüzeyine pek az çıkmış alan ada, dev bir balınaya benziyordu. Dalgaları saatte on altı mil yaran yatla aralarında henüz otuz mil vardı.

Küçük adanın kesiti yavaş yavaş ufukta belirdi. Batıya doğru alçalan güneş adacığının ışıklar içinde değişken silüetini yansıtmaktaydı. Orada burada pek yüksek olmayan, güneşin

ışınlarına batmış birkaç tepe fark ediliyordu.

Saat beşte, John Mangles göğe doğru yükselen hafif bir duman görür gibi oldu.

“Bu bir volkan mı?” diye sordu Paganel’e. Paganel gözünde dürbünü, bu yeni toprakları inceliyordu.

“Ne diyeceğimi bilemiyorum,” cevabını verdi coğrafyacı. “Maria-Theresa az bilinen bir yerdir. Bununla birlikte, oluşumu denizaltındaki kimi kabarmalara bağlı ise, yani volkanikse, buna şaşmamak gerekir.”

“O halde,” dedi Glenarvan, “eğer bir püskürme sonucu meydana gelmişse, yine bir püskürmeyle yok olacağı düşünülemez mi?”

“Bu pek mümkün değil,” cevabını verdi Paganel. “Yüzyıllardan beri var olduğu biliniyor, bu da bir güvencedir. Akdeniz’de Julia Adası ortaya çıktığında denizin yüzeyinde uzun süre kalmadı ve oluşumundan birkaç ay sonra yok oldu.”

“Pekâlâ,” dedi Glenarvan, “John, geceden önce demir atabilir miyiz?”

“Hayır Saygıdeğer Efendimiz. Bilmediğim bir sahilde, karanlıkların ortasında *Duncan*’ı riske atamam. Ağır ağır yol alarak düşük istimde kalacağım. Yarın, gün doğarken, karaya

bir kayık göndeririz.”

Akşamın saat sekizinde, beş mil mesafedeki Maria-Theresa uzun bir gölge gibi, kısmen gözüküyordu. Duncan yaklaşmaya devam ediyordu.

Saat dokuzda, oldukça canlı bir ışık, bir ateş parladı karanlıkta. Hareketsiz ve sürekliydi.

“İşte volkan olduğunun kanıtı,” dedi Paganel, dikkatle inceleyerek.

“Yine de,” karşılığını verdi John Mangles, “bu mesafeden, püskürmeyle birlikte duyulması gereken patlama seslerini işitmeliydik, oysa doğu rüzgârı kulağımıza hiç ses getirmiyor.”

“Gerçekten de,” dedi Paganel, “bu volkan parılıyor, ama ses çıkarmıyor. Dahası, bir deniz feneri gibi, aralıklarla faaliyete geçtiği söylenebilir.”

“Haklısınız,” karşılığını verdi John Mangles, “yine de, aydınlık bir sahilde değiliz. Aaa!” diye haykırdı, “bir başka ışık! Bu kez sahilde! Bakın! Hareket ediyor! Yer değiştiriyor!”

John yanılmıyordu. Yeni bir ışık görünmüştü, zaman zaman sönüyor ve aniden canlanıyor gibiydi.

“Adada oturan var demek ki,” dedi Glenarvan.

“Vahşilerdir muhakkak,” karşılığını verdi Paganel.

“O halde deniz onbaşısını oraya bırakamayız.”

“Hayır,” cevabını verdi binbaşı, “bu çok kötü bir hediye olur, vahşilere bile olsa.”

“Başka bir ıssız ada arayacağız,” dedi Glenarvan, Mac Nabbs’ın “inceliği” karşısında gülümsemekten kendini alamamıştı. “Ayrton’a sağ salım bir yaşam vaat ettim ve sözümü tutmak istiyorum.”

“Her halükârda dikkatli olalım,” diye ekledi Paganel. “Zelandalıların hareketli ateşlerle gemileri aldatmak gibi barbarca bir alışkanlıkları vardır, tıpkı eskiden Cornwall sakinlerinin yaptığı gibi. Oysa, Maria-Theresa’nın yerlileri bu usulü bilemez.”

“Çok yaklaşmayalım,” diye bağırdı John dümendeki tayfaya. “Yarın, güneş doğarken, ne yapacağımıza karar veririz.”

Saat on birde, yolcular ve John Mangles kamaralarına çekilmişlerdi. Ön tarafta, nöbetteki borda tayfası yatın güvertesinde dolaşıyordu. Kıç tarafta, dümenci tek başınaydı. O

sırada Mary Grant ile Robert kış güvertesine çıktılar.

Kaptanın iki çocuğu, küpeşteye dayanarak, yakamozlar içindeki denize ve *Duncan*'ın ısıltılı izine hüzünle bakıyorlardı. Mary, Robert'in geleceğini düşünüyordu; Robert ablasının geleceğini. Her ikisi de babalarını düşünüyordu. Pek çok sevdikleri babaları hâlâ yaşıyor muydu? Yoksa bu umuttan vazgeçmek mi gerekiyordu? Hayır, onsuz yaşam ne olurdu? O olmadan ne yaparlardı? Lord Glenarvan olmasaydı, Lady Helena olmasaydı halleri nasıl olurdu?

Acının olgunlaştırdığı genç çocuk ablasını huzursuz eden düşünceleri tahmin ediyordu. Mary'nin elini avcuna aldı.

"Mary," dedi ona, "asla ümitsizliğe kapılmamalı. Babamızın bize verdiği dersi hatırla: 'Cesaret bu dünyadaki her şeyin yerini tutar.' Biz de bu inatçı cesarete sahip olalım, onu her şeyden üstün kılan buydu. Şimdiye kadar sen benim için çalıştın abla, artık ben de senin için çalışmak istiyorum."

"Sevgili Robert!" karşılığını verdi genç kız.

"Sana bir şey söylemeliyim," diye devam etti Robert. "Kızmazsın değil mi Mary?"

“Niçin kızayım küçüğüm?”

“Yapmama izin verecek misin?”

“Ne demek istiyorsun?” diye sordu Mary, endişeyle.

“Abla, denizci olacağım ben...”

“Beni terk mi edeceksin?” diye haykırdı genç kız, kardeşinin elini sıkarak.

“Evet abla! Babam gibi, Kaptan John gibi denizci olacağım ben de! Mary, sevgili Mary! Kaptan John tüm ümidini yitirmedi! Benim gibi sen de onun fedakârlığına güveneceksin! Bana söz verdi, beni iyi, büyük bir denizci yapacak ve bundan böyle babamızı birlikte arayacağız! Bunu istediğini söyle abla! Babamızda aynı şeyi bizim için yapardı, bu bizim görevimiz, en azından benim! Yaşamımın tamamen bağlı olduğu tek bir hedef var: bizi, ikimizi de asla terk etmemiş olan insanı aramak, hep aramak! Sevgili Mary, babamız ne kadar iyiydi!”

“Ve ne kadar soylu, ne kadar cömert!” karşılığını verdi Mary. “Biliyor musun, Robert, ülkemizin yüz aklarından biriydi o ve önemli insanları arasında sayılacaktı, eğer talih onu yarı yolda durdurmasaydı!”

“Biliyorum!” dedi Robert.

Mary Grant Robert'i göğsüne bastırdı.

Genç çocuk alnına gözyaşlarının aktığını hissetti.

“Mary! Mary!” diye haykırdı, “dostlarımız istedikleri kadar konuşsunlar, istedikleri kadar sussunlar, benim hâlâ ümidim var ve hep ümit edeceğim! Babam gibi biri görevini yerine getirmeden ölmez!”

Mary Grant cevap veremedi. Hıçkırıklara boğulmuştu. Harry Grant'i bulmak için yeni teşebbüslerde bulunacaklarını ve genç kaptanın fedakârlığının sınırsız olduğunu düşündükçe, ruhunda binlerce duygu çarpışıyordu.

“Bay John'un hâlâ ümidi var mı?” diye sordu Mary.

“Evet,” cevabını verdi Robert. “O bizi asla terk etmeyecek bir ağabey. Ben denizci olacağım, değil mi abla, onunla birlikte babamı aramak için denizci olacağım! İstiyorsun değil mi?”

“Evet istiyorum,” karşılığını verdi Mary. “Ama ayrılacak olmamız...” diye mırıldandı genç kız.

“Tek başına olmayacaksın Mary. Bunu biliyorum! Dostum John bana söyledi. Bayan Helena ondan ayrılmana izin vermeyecek. Sen bir kadınsın, onun iyiliklerini kabul edebilir-

sin, etmelisin. Bunları reddetmek nankörlük olur! Ama bir erkek, babam bana bunu yüzlerce kez söyledi, bir erkek kaderini tek başına çizmeli!”

“Dundee’deki onca anıyla dolu güzel evimiz ne olacak?”

“Onu koruyacağız, ablacığım! Dostumuz John ile Lord Glenarvan her şeyi ayarladılar, hem de gayet iyi ayarladılar. Lord seni Malcolm Şatosu’nda kızı gibi koruyacak! Lord bunu dostum John’a söyledi, John da bana tekrarladı! Orada evinde olacaksın, günün birinde John ile birlikte sana babamızı getirmemizi beklerken ondan söz edeceğin insanlar olacak yanında! Ah! O ne güzel bir gün olacak!” diye haykırdı Robert, alnı heyecandan parıltıyordu.

“Kardeşim, çocuğum!” dedi Mary, “Babamız seni işitebilseydi mutlu olurdu! Ona nasıl da benziyorsun sevgili Robert, o çok sevgili babamıza! Bir erkek olduğunda onun tıpatıp aynısı olacaksın!”

“İnşallah Mary,” dedi Robert, evlatlara özgü kutsal bir gururla yüzü kızarmıştı.

“Lord ve Lady Glenarvan’a borcumuzu nasıl ödeyeceğiz?” karşılığını verdi Mary Grant.

“Ah! Güç olmayacak bu!” diye haykırdı Robert, gençlere özgü güveniyle. “Onları sever, onlara saygı duyar, bunu onlara gösteririz, onlara sıkıca sarılır ve bir gün, ilk fırsatta, onlar için ölürüz!”

“Tersine, onlar için yaşaman gerek!” diye haykırdı genç kız, kardeşinin alnını öpücüklerle boğarak. “Bundan daha çok hoşlanacaklardır. Ben de...”

Sonra, sonsuz düşlere kendilerini kaptıran kaptanın çocukları gecenin uçsuz bucaksız karanlığında birbirlerine baktılar. Düşünceleleriyle birbirleriyle konuşuyorlar, birbirlerine sorular soruyorlar, cevap veriyorlardı. Sakin deniz usul usul oynuyor, uskur karanlığın içinde ışıklı bir çalkantı yaratıyordu. O sırada tuhaf ve gerçekten olağanüstü bir olay meydana geldi. Abla kardeş, ruhları esrarengiz bir bağla birbirine bağlayan manyetik bir iletişimle, aynı anda aynı sanrının etkisinde kaldılar. Bir parıldayan bir kararan bu suların ortasında Mary ve Robert bir sesin kendilerine kadar ulaştığını sandılar. Derinden gelen ve acıklı bu ses yüreklerini titretti.

“İmdat! İmdat!” diye bağıyordu bu ses.

“Mary,” dedi Robert, “işittin mi? İşittin

mi?”

Ve, ikisi birden aniden küpeştenin üstünden sarkarak gecenin derinliklerine kulak verdiler.

Ama, önlerinde sonsuzca uzanan karanlıktan başka bir şey görmediler.

“Robert,” dedi Mary, heyecandan benzi atmıştı, “ben de... evet, ben de senin gibi sandım ki... İkimizin de ateşi var, Robert'im!...

Ama yeni bir çağrı onlara kadar ulaştı ve bu kez sanrı öyle güçlüydü ki aynı anda ikisi birden feryat ettiler:

“Babam! Babam!...”

Mary Grant için bu kadarı fazlaydı. Heyecandan altüst olarak bayıldı ve Robert'in kollarına yığıldı.

“İmdat!” diye haykırdı Robert. “Ablam! Babam! İmdat!”

Dümenci genç kızı kaldırmak için koştu.

Nöbettteki tayfalar, sonra John Mangles, Lady Helena, Glenarvan anında uyanarak yetiştirtiler.

“Ablam ölüyor ve babamız orada!” diye haykırıyordu Robert denizi göstererek. Sözlerinden bir şey anlaşılmıyordu.

“Evet,” diye tekrarladı. “Babam orada! Ba-

bamın sesini işittim! Mary de benim gibi işitti!”

O sırada, kendine gelen Mary Grant de çılgın gibi, haykırmaktaydı:

“Babam! Babam orada!”

Zavallı genç kız, doğrularak ve küpeşte demirlerinden sarkarak denize atlamak istiyordu.

“Lordum! Bayan Helena!” diye tekrarlıyordu ellerini kavuşturarak, “Babam orada diyorum size! Sesinin bir inilti gibi, son bir veda gibi denizden geldiğini işittim diyorum size!”

Bunun üzerine, zavallı çocuk yeniden kasılmaya, titremeye başladı. Onu kamarasına taşımak gerekti. Lady Helena onu iyileştirmek için peşinden giderken Robert hâlâ tekrarlıyordu:

“Babam! Babam orada! Eminim lordum!”

Bu acıklı sahnenin tanıkları, kaptanın iki çocuğunun bir sanrının oyuncağı olduğunu sonunda anladılar. Ama bu sanrıya öyle inanıyorlardı ki, onları yanılgıdan kurtarmak nasıl mümkün olacaktı?

Glenarvan yine de denedi. Robert’in ellerinden tuttu ve “Babanın sesini mi işittin sevgili çocuğum?” dedi.

“Evet lordum. Orada, denizin ortasında, ‘İmdat! İmdat!’ diye haykırıyordu.”

“Ve bu sesi tanıdın, öyle mi?”

“Evet sesini tanıdım lordum! Ah! Evet! Yemin ederim! Ablam da işitti, o da benim gibi tanıdı! İkimizin de yanıldığını nasıl kabul edebilirsiniz? Lordum, babamın yardımına koşalım! Bir kano! Bir kano!”

Glenarvan zavallı çocuğu yanılgıdan kurtaramayacağını görüyordu. Yine de, son bir teşebbüste daha bulundu ve dümenciyi çağırdı.

“Hawkins,” diye sordu, “Miss Mary bayıldığı sırada siz dümendeydiniz değil mi?”

“Evet Saygıdeğer Efendimiz,” cevabını verdi Hawkins.

“Bir şey işittiniz mi, bir şey gördünüz mü?”

“Hayır.”

“Görüyorsun işte Robert.”

“Eğer o Hawkins’in babası olsaydı,” karşılığını verdi genç çocuk vahşi bir canlılıkla, “Hawkins bir şey işitmedim demezdi. O benim babamdı lordum! Babam! Babam!...

Robert’in sesi hıçkırıklar içinde kesildi. Solgun ve sessiz, o da bilincini yitirdi. Glenarvan Robert’i yatağına taşıttı ve heyecandan bitkin düşen çocuk derin bir uykuya daldı.

“Zavallı yetimler!” dedi John Mangles, “Tanrı onları korkunç biçimde sınıyor!”

“Evet, dedi Glenarvan, “aşırı ızdırıp her ikisinde de aynı anda benzer bir sanrı yaratmış olmalı.”

“Her ikisinde de!” diye mırıldandı Paganel, “Tuhaf! Müsbet bilim bunu kabul etmez.”

Sonra, denize doğru uzanan, kulak kabartan Paganel, herkese susmaları için işaret ederek dinlemeye koyuldu. Her yerde derin bir seşsizlik hüküm sürüyordu. Paganel avazı çıktığı kadar seslendi. Cevap veren olmadı.

“Tuhaf!” diye tekrarlıyordu coğrafyacı, kamerasına geri dönerken. “Düşünce ve acılarda tam bir bütünleşme bile böyle bir olayı açıklamaya yetmez!”

Ertesi gün, 8 Mart'ta, sabahın saat beşinde, şafak vakti, yolcular, aralarında Robert ve Mary de olmak üzere –çünkü onları engellemek imkânsızdı– Duncan'ın güvertesinde toplanmışlardı. Önceki gün belli belirsiz görünen bu kara parçasını herkes incelemek istiyordu.

Dürbünler adanın belli başlı noktaları üzerinde birşeyler bulma umuduyla geziniyordu. Yat kıyıya bir mil mesafede seyretmekteydi. En ufak ayrıntı bile görülebilirdi. Aniden Ro-

bert'in ılığı yükseldi. ocuk, koşup duran ve el kol hareketleri yapan iki adam ve bir bayrak sallayan üçüncü birini gördüğünü ileri sürüyordu.

“İngiltere bayrağı!” diye haykırdı, onun dürbününü kapmış olan John Mangles.

“Doğru!” diye haykırdı Paganel, heyecanla Robert'e doğru dönmüştü.

“Lordum,” dedi Robert heyecandan titreyerek, “adaya yüzerek gitmemi istemiyorsanız denize bir sandal indirtin. Ah, lordum! Karaya ilk çıkan olmak için yalvarıyorum size!”

Gemide kimse konuşmaya cesaret edemiyordu. 37 paralelin geçtiği bu küçük adacıkta üç adam, kazazedeler, İngilizler, yle mi! Ve herkes, önceki geceki olayları hatırlayarak, gecenin içinde Robert ile Mary'nin işittikleri sesi düşünüyordu!... Çocuklar belki tek bir noktada aldanmışlardı: Bir ses onlara kadar gelebilirdi, ama bu ses babalarının sesi olabilir miydi? Hayır, ne yazık ki binlerce kez hayır! Ve her biri, onları bekleyen korkunç hayal kırıklığını düşünerek, bu yeni sınavın onların güçlerini aşabileceğinden korkuyordu! Ama onları nasıl durduracaklardı? Lord Glenarvan'da cesaret kalmamıştı.

“Kanoya!” diye haykırdı.

Bir dakika içinde sandal denize indirildi. Kaptanın iki çocuğu, Glenarvan, John Mangles, Paganel hemen bindiler ve hırsla kürek çeken altı tayfanın çabasıyla kayık hızla gemiden uzaklaştı.

Sahile on tuaz kala Mary iç paralayan bir çığlık attı.

“Babam!”

Kıyıda bir adam duruyordu, diğer iki adamın ortasında idi. Uzun boylu ve güçlü biriydi, hem yumuşak hem de cesur görünüşlü yüzü, Mary ve Robert Grant’in hatlarının anlamı bir karışımıydı. O, iki çocuğun sık sık tarif ettikleri adamdı. Yürekleri onları aldatmamıştı. Babalarıydı o, Kaptan Grant’ti!

Kaptan, Mary’nin çığlığını işitti, kollarını açtı ve yıldırımla vurulmuş gibi kumların üzerine düştü.

TABOR ADASI

Sevinçten kimse ölmez. Baba ve çocuklar da daha yata getirilmeden önce yaşama geri dönmüşlerdi. Bu sahneyi nasıl tasvir etmeli? Sözcükler yetersiz kalır. Bu üç varlığın sessiz bir kucaklaşma içinde kaynaştıklarını gören tüm mürettebat ağlıyordu. Güverteye çıkan Harry Grant diz çöktü. Dindar İskoçyalı, kendisi için vatan toprağı demek olan yere ayak bastığında, onu kurtardığı için öncelikle Tanrı'ya şükretmek istedi.

Sonra Lady Helena'ya, Lord Glenarvan'a ve arkadaşlarına doğru dönerek, heyecandan zor çıkan bir sesle teşekkür etti. Yat adacık etrafında kısa bir gezinti yaparken çocukları da birkaç kelimeyle *Duncan*'ın tüm hikâyesini anlatıverdiler.

Bu soylu kadına ve arkadaşlarına ne kadar çok şey borçluydu! Lord Glenarvan'dan en alt

düzeydeki tayfasına kadar herkes onun için mücadele etmiş, ızdırap çekmişti. Harry Grant yüreğinde büyük bir saflık ve soylulukla ifade bulan minnet duygularını dile getirdi. Erkeksi çehresi öyle saf ve öyle yumuşak bir heyecanla ışıdı ki, tüm mürettebat, çekilen acıların ötesinde kendilerinin ödüllendirildiğini hissettiler. Soğukkanlı binbaşının bile gözleri engelleyemediği yaşlarla nemlenmişti. Saygın Paganel'e gelince, gözyaşlarını saklamaya gerek görmeyen bir çocuk gibi ağlıyordu.

Harry Grant kızına bakmaktan bıkmıyordu. Onu güzel, sevimli buluyordu! Bunu ona tekrar tekrar, yüksek sesle söylüyor, sanki babalık sevgisinin kendisini yanıltmadığını doğrulatmak ister gibi Lady Helena'yı tanık gösteriyordu. Sonra oğluna doğru dönerek:

“Ne kadar büyümüş! Bir erkek olmuş!” diye haykırıyordu hayranlıkla.

Ve, iki yıllık yokluğu sırasında yüreğinde birikmiş binlerce öpücüğü bu iki değerli varlığa harcıyordu.

Robert tüm dostlarını ona sırayla takdim etti ve herkes için aynı şeyi söylemek zorunda kalsa da sözlerini çeşitlendirmenin yolunu buldu! Çünkü bu iki yetime herkes mükem-

mel davranmıştı. Takdim edilme sırası John Mangles'a geldiğinde kaptan genç bir kız gibi kızardı ve Mary'nin babasına cevap verirken sesi tiredi.

Lady Helena da yolculuğun hikâyesini Kaptan Grant'e anlattı ve onun oğlu ve kızıyla gurur duymasını sağladı.

Harry Grant genç kahramanın başarılarını, bu çocuğunun, babasının Lord Glenarvan'a olan borçlarının bir bölümünü nasıl ödediğini öğrendi. Sonra, sırası geldiğinde, John Mangles da Mary'den öyle sözcüklerle bahsetti ki, Lady Helena'nın birkaç lafıyla zaten bilgi sahibi olmuş olan Harry Grant, kızının elini genç kaptanın güçlü eline koyarak Lord ve Lady Glenarvan'a doğru döndü:

“Lordum ve siz bayan,” dedi, “çocuklarımızı kutsayalım!”

Her şey defalarca konuşulduktan sonra Glenarvan, Ayrton'un durumu hakkında Harry Grant'i bilgilendirdi. Grant, deniz onbaşısının Avustralya sahiline çıkarılması konusundaki itiraflarını doğruladı.

“Zeki, cesur bir adam,” diye ekledi, “tutkuları onu kötülüğe sevk etti. Düşünerek ve pişmanlık duyarak daha iyi duygulara yönelece-

ğini ummalıyız!"

Ama Ayrton Tabor Adası'na nakledilmeden önce Harry Grant yeni dostlarını kayasına davet etmek istedi. Ağaç evini ziyaret etmelerini ve Okyanus Robinson'unun masasına oturmalarını rica etti. Glenarvan ve konuklar seve seve kabul ettiler. Robert ve Mary Grant, kaptanın yaşadığı ve kendileri için o kadar gözyaşı döktüğü bu ıssız yerleri görme arzusuyla yanıp tutuşuyorlardı.

Bir sandal hazırlandı ve baba, iki çocuk, Lord ve Lady Glenarvan, binbaşı, John Mangles ve Paganel bir süre sonra adanın sahillerine ayak bastılar.

Harry Grant'in arazisini dolaşmaya birkaç saat yetti. Burası, aslında bir denizaltı dağının zirvesiydi. Bazalt kayalıklarının volkanik artıklarıyla birlikte bol bol bulunduğu bir yaylaydı. Yeryüzünün jeolojik dönemlerinde bu dağ, yeraltı ateşlerinin etkisiyle yavaş yavaş Pasifik Okyanusu'nun derinliklerinden çıkmıştı; ama, yüzyıllar içerisinde volkan sakin bir dağ halini almış ve krateri kapanmış, denizde küçük bir adacık haline gelmişti. Sonra toprak oluşmuştu; bu yeni karada bitkiler yetişmiş; oradan geçen birkaç balina gemisi de evcil

hayvanlar bırakmıştı; bu keçiler ve domuzlar vahşi yaşam koşullarında çoğaldılar ve okyanusun ortasında kaybolmuş bu adada doğa üç âlemiyle kendini göstermiş oldu.

Britannia'nın kazazedeleri buraya sığındıktan sonra insan eli doğanın gücünü düzene koydu. İki buçuk yıl içerisinde Harry Grant ve tayfaları küçük adalarını değişime uğrattılar. Titizlikle ekilmiş birkaç *akr*'lık toprakta mükemmel sebzeler yetişiyordu.

Ziyaretçiler, yemyeşil zamkağaclarının gölgesindeki eve geldiler. Evin pencerelerinin önünde, güneş ışınları altında parıldayan harikulade bir deniz uzanıyordu. Harry Grant masasını güzel ağaçların gölgesine kurdurdu ve herkes yerini aldı. Arkadya çobanlarına layık ve sade bu yemek, bir oğlak budu, *nardou* ekmeği, birkaç tas süt, iki ya da üç sap vahşi hindiba, saf ve soğuk bir sudan ibaretti.

Paganel çok hoşlanmıştı. Robinson'la ilgili eski fikirleri aklına geliyordu.

“Şu Ayrton keratası halinden şikâyet etmeyecek!” diye haykırdı heyecanla. “Bu adacık bir cennet!”

“Evet,” karşılığını verdi Harry Grant, “Tanrı'nın koruduğu üç zavallı kazazede için bir

cennet! Ama Maria-Theresa'nın geniş ve verimli bir ada olmamasına üzülüyorum, bir dere yerine bir ırmak ve açık deniz dalgalarının dövdüğü küçük bir koy yerine bir liman olsaydı keşke."

"Niçin kaptan?" diye sordu Glenarvan.

"Çünkü Pasifik'te Iskoçya'ya adamak istediğim koloninin temellerini burada atardım."

"Ah, Kaptan Grant," dedi Glenarvan, "demek ki bizim yaşlı vatanımızda sizi pek ünlü kılmış fikrinizi hiç terk etmediniz?"

"Hayır lordum ve Tanrı bu görevi yerine getirebilmem için sizin ellerinizle beni kurtardı. Eski Kaledonya'daki zavallı kardeşlerimizin, tüm acı çekenlerin, yeni bir kara parçasında sığınacağı bir yer olmalı! Sevgili vatanımız bu denizlerde kendine ait bir koloniye sahip olmalı, yalnızca kendine ait, Avrupa'da bulamadığı bağımsızlığı ve refahı birazcık tadabileceği bir yer!"

"Ah! Güzel söylediniz Kaptan Grant," karşılığını verdi Lady Helena. "İyi bir proje ve büyük yüreklere yakışır! Ama bu adacık?..."

"Hayır bayan, bu en fazla birkaç çiftçiyi beslemeye yetecek bir kaya, oysa ki bize ilk çağların tüm zenginlikleriyle dolu ve geniş bir

kara parçası lazım.

“O halde kaptan,” diye haykırdı Glenarvan, “gelecek bizim, bu toprağı birlikte aranız!”

Harry Grant ile Glenarvan, bu vaadi tasdik etmek ister gibi ateşli bir şekilde el sıkıştılar.

Sonra, yine bu adada, bu mütevazı evde, bu upuzun iki yıllık yalnızlık boyunca *Britannia* kazazedelerinin neler yaşadığını öğrenmek istedi herkes. Harry Grant yeni dostlarının arzusunu hemen yerine getirdi:

“Benim hikâyem,” dedi, “bir adaya düşen ve yalnızca Tanrı'ya ve kendilerine güvenen, yaşamlarını doğayla mücadele ederek sürdürmek zorunda kalan tüm Robinson'ların hikâyesi!

“1862 yılının 26 Haziran'ını 27'sine bağlayan gece *Britannia*, altı gün fırtınayla boğuştuktan sonra, Maria-Theresa'nın kayalıklarında parçalandı. Deniz dalgalıydı, gemiyi kurtarmak imkânsızdı, zavallı mürettebatım tümüyle yok olmuştu. Yalnızca, Bob Learce ve Joe Bell adlı iki tayfamla ben, yirmi kadar başarısız teşebbüsten sonra karaya çıkmayı başardık!

“Bizi kabul eden kara, iki mil genişliğinde,

beş mil uzunluğunda, içinde otuz kadar ağaç, birkaç çayırılık ve neyse ki hiç kurumayan bir soğuk su kaynağı olan ıssız bir adacıktı. İki tayfomla yapayalnız kaldığımız dünyanın bu köşesinde, ümidimi hiç yitirmedim. Tanrı'ya güvendim ve kararlı bir şekilde mücadeleye giriştim. Bob ve Joe, cesur kader arkadaşlarım, dostlarım, bana canla başla yardımcı oldular.

“Daniel Defoe'nin ideal Robinson'unu örnek alarak, geminin enkazından kalan parçaları, aletleri, biraz barutu, silahları, bir çuval değerli tohumu alarak işe başladık. İlk günler çetin geçti, ama bir süre sonra av ve balık bize yeterli bir besin sağladı, çünkü vahşi keçiler adanın içinde hızla üreyip çoğalıyordu ve deniz hayvanları da sahillerde çok boldu. Yavaş yavaş yaşamımız düzene girdi.

“Kazadan kurtardığım aletler sayesinde adacığın yerini tam olarak biliyordum. Gemi-lerin seyir yolunun dışındaydık ve ilahi bir tesadüf olmadıkça kimse bizi kurtaramazdı. Bir daha asla göremeyeceğimi sandığım sevdiklerimi düşünerek bu sınava cesaretle kabul ettim. İki çocuğumun adı her gün dualarıma kanşıyordu.

“Bununla birlikte, inatla çalışıyorduk. Bir

süre sonra, birkaç *akr*'lık toprağa *Britannia*'nın tohumları ekilmişti; patates, hindiba, kuzukulağı sayesinde gündelik besinimizi sağladık; sonra başka sebzeler de. Kolay beslenen birkaç oğlak sahibi olduk. Sütümüz, yağımız oldu. Kurumuş derelerde biten *nardou* bize oldukça besleyici bir tür ekmek sağladı, maddi yaşam konusunda hiç endişemiz kalmamıştı.

“*Britannia*'nın enkazıyla tahtadan bir ev inşa ettik; titizlikle katranlanmış yelkenlerle kapladık ve bu sağlam barınağın altında yağmur mevsimi mutlu bir şekilde geçti. Burada sayısız plan, hayal üzerinde tartıştık ve bunların en iyisi gerçek oldu!

“Önce, geminin enkazından yapılma bir kanoyla denize meydan okumayı düşündüm, ama en yakın karayla, yani Pomotou Takımadaları'yla aramızda bin beş yüz mil vardı. Bu kadar uzun bir deniz yolculuğuna hiçbir sandal dayanamazdı. Bunun üzerine vazgeçtim ve kurtuluşumu ancak ilahi bir müdahaleden bekler oldum.

“Ah! Zavallı çocuklarım! Defalarca, sahildeki kayaların tepesinde, uzaklardaki gemileri gözledik! Sürgünümüz sürdüğü müddetçe ufukta yalnızca iki ya da üç yelkenli görüldü

ama hemen yok oldular! İki buçuk yıl böyle geçti. Bir şey ummuyorduk, ama henüz ümitsizliğe de kapılmamıştık.

“Nihayet, önceki gün, adanın en yüksek tepesine çıkmıştım ki batıda hafif bir duman fark ettim. Duman çoğaldı. Bir süre sonra bir gemi gözle görünür bir hal aldı. Bize doğru ilerliyordu. Ama yanaşacak hiçbir yeri olmayan bu küçük adaya uğramazdı kesinlikle.

“Ah! Ne sıkıntılı bir gündü o, kalbim göğsümün içinde nasıl oldu da sağlam kalabildi! Arkadaşlarım Maria-Theresa’nın tepelerinden birinde ateş yaktılar. Gece oldu, ama yelkenliden tanıdık hiçbir işaret gelmiyordu! Yine de kurtuluş oradaydı! Bunun kaçıp gittiğini de mi görecektik!

“Hiç tereddüt etmedim. Karanlık bastırıyordu. Gemi geceleyin adanın yanından geçip gidebilirdi. Denize atladım ve gemiye doğru yüzdüm. Umut, gücümü üç misli artırmıştı. İnsanüstü bir güçle dalgaları yarıyordum. Yata yaklaştım ve aramızda ancak otuz kulaç kalmıştı ki, yat yön değiştirdi!

“O zaman ancak iki çocuğumun işittiği ümitsiz çığlıklar attım, bir sanrı değildi bu.

“Sonra sahile geri döndüm, tükenmişim,

heyecandan ve yorgunluktan yenik düşmüştüm. İki tayfam beni yanı ölü bir halde buldular. Adada geçirdiğimiz bu son gece korkunçtu, sonsuza dek terk edildiğimize artık inancaktık ki, gündoğumunda yatın hafif hafif yol aldığını fark ettim. Kanonuz denize indirildi... Kurtulmuştuk ve Tanrı'nın şu ilahi iyiliğine bakın ki çocuklarım, sevgili çocuklarım oradaydı, kolları bana doğru uzanmıştı!"

Harry Grant'in hikâyesi Mary ve Robert'in öpücükleri ve okşayışları arasında tamamlandı. Ve o zaman kaptan kurtuluşunu oldukça kapalı o belgeye borçlu olduğunu öğrendi. Kazadan sekiz gün sonra bir şişenin içine koymuş ve denizin keyfine terk etmişti. Peki ya Jacques Paganel, Kaptan Grant'in hikâyesi sırasında ne düşünüyordu? Saygıdeğer coğrafyacı belgenin sözcüklerini kafasının içinde bininci kez evirip çeviriyordu! Üçü de yanlış olan bu üç yorumu tekrar tekrar düşünüyordu! Denizin kemirdiği bu belgede Maria-Theresa Adası nasıl belirtilmişti? Paganel daha fazla dayanamadı ve Harry Grant'in elini tutarak:

"Kaptan," diye haykırdı, "şu deşifre edilemeyen belgenizin içeriğini söyler misiniz?"

Coğrafyacının bu talebi üzerine herkes me-

raklandı, çünkü dokuz aydan beri aranan bulmacanın çözümü nihayet ortaya çıkacaktı!

“Evet kaptan,” dedi Paganel, “belgenin tam sözcüklerini hatırlıyor musunuz?”

“Tamamen,” karşılığını verdi Harry Grant, “tek ümidimizi bağladığımız bu sözcükleri hatırlamadığım tek bir gün bile geçmedi.”

“Nedir bu sözükler kaptan?” diye sordu Glenarvan. “Söyleyin, çünkü açıkçası kendimize güvenimizi yitirdik.”

“Merakınızı gidermeye hazırım, cevabını verdi Harry Grant, “ama biliyorsunuz, kurtuluş ihtimalini çoğaltmak için şişenin içine üç dilde yazılmış üç ayrı belge koymuştum. Hangisini bilmek istersiniz?”

“Aynı değiller miydi?” diye haykırdı Paganel.

“Aynı. Bir isim hariç.”

“O halde, Fransızca metni söyleyin,” karşılığını verdi Glenarvan, “denizin en az zarar verdiği belge oydu, bizim yorumlarımıza da esas olarak o temel oldu.”

“Lordum, işte, sözcüğü sözcüğüne söyledim,” karşılığını verdi Harry Grant.

“27 Haziran 1862, tarihinde, Glasgow limanına bağlı üç direkli *Britannia*, Patagon-

ya'dan bin beş yüz fersah uzaklıkta, güney yarımkürede battı. Karaya sürüklenen iki tayfa ve Kaptan Grant Tabor Adası'na çıktılar..."

"Ne!" dedi Paganel.

"Orada," diye devam etti Harry Grant, "sürekli olarak, amansız bir yoksunluğun pençesinde olacaklardır. Bu belgeyi 153° boylamında ve 37° 11' enleminde denize attılar. Yardımlarına gelin, yoksa yok olacaklardır."

Tabor adını işiten Paganel aniden doğruldu; sonra, kendine hâkim olamayarak, haykırdı: "Nasıl, Tabor Adası mı, Maria-Theresa Adası burası?"

"Kuşkusuz Bay Paganel," cevabını verdi Harry Grant, "İngiliz ve Alman haritalarında Maria-Theresa, ama Fransız haritalarında Tabor!"

O sırada Paganel'in omzuna korkunç bir yumruk indi ve Paganel yumruğun şiddetiyle iki büklüm oldu. Gerçek şu ki bu yumruğu görgü kurallarına sıkı sıkıya bağlılığını ilk kez ihlal etmiş olan binbaşı atmıştı.

"Coğrafyacı!" dedi Mac Nabbs, derin bir küçümseme içeren ses tonuyla.

Ama Paganel binbaşının elini hissetmemişti bile. Onun belini büken coğrafi darbenin

yanında bu neydi ki?

Böylece, Kaptan Grant'ten bunu öğrenince, hakikate yavaş yavaş yaklaşmıştı! Deşifre edilemez belgenin neredeyse tümünü deşifre etmişti! Sırayla, Patagonya, Avustralya, Yeni Zelanda adları ona tartışmasız bir kesinlik olarak gözüküyordu. *Contin*, önce "kita" olmuş, yavaş yavaş gerçek anlamı olan "sürekli"ye kavuşmuştu. *Indi*, sırayla "Amerikan yerlileri," "yerli halk" anlamlarına gelmiş, sonunda gerçek anlamı olan "yoksunluk" olarak anlaşılmıştı. Yalnızca, denizin kemirdiği "abor" sözcüğü coğrafyacının basiretini bağlamıştı! Paganel bunu inatla, "karaya çıkmak" fiilinin kökü olarak düşünüyordu, oysa o bir özel isimdi, Tabor Adası'nın, *Britannia*'nın kazazedelerinin sığındığı adanın Fransızca adıydı! Yine de kaçınılması güç bir hataydı bu, çünkü *Duncan*'ın haritalarında bu adacığın adı Maria-Theresa'ydı.

"Hiç önemi yok!" diye haykırıyordu Paganel, saçlarını yolarak, "bu ikili adlandırmayı unuttumam gerekirdi! Affedilmez bir hata bu, Coğrafya Cemiyeti Sekreteri'ne yakışmayan bir hata! Onurum kırıldı!"

"Ama Bay Paganel," dedi Lady Helena, "o

kadar üzülmeyin!”

“Hayır! Bayan, hayır! Ben bir eşeğim!”

“Hatta bilge bir eşek bile değil!” cevabını verdi binbaşı, teselli niyetine.

Yemek sona erdiğinde Harry Grant evindeki her şeyi düzene koydu. Namuslu adam, zenginliklerinin suçluya miras kalmasını istediğinden yanında hiçbir şey götürmüyordu.

Gemiye geri döndüler. Glenarvan hemen o gün yola çıkmak istediğinden deniz onbaşısının karaya çıkarılması için emirlerini verdi. Ayrton kış güverteye getirildi ve Harry Grant'in karşısında buldu kendini.

“Benim, Ayrton,” dedi Grant.

“Sizsiniz kaptan,” karşılığını verdi Ayrton, Harry Grant'i karşısında gördüğü için hiç şaşırmamış gibiydi. “Sizi tekrar sağ salim görmek beni üzmedi.”

“Öyle görünüyor ki Ayrton, sizi insanların olduğu bir sahile indirerek hata işlemişim.”

“Öyle görünüyor kaptan.”

“Bu ıssız adada benim yerimi siz alacaksınız. Tanrı size pişmanlık esinlesin!”

“Öyle olsun!” cevabını verdi Ayrton sakin bir sesle.

Sonra Glenarvan, deniz onbaşısına seslene-

rek, "Terk edilme kararınızda ısrar ediyor musunuz Ayrton?" diye sordu.

"Evet lordum."

"Tabor Adası sizce uygun mudur?"

"Tamamen uygun."

"Şimdi son sözlerimi dinleyin Ayrton. Burada karadan tamamen uzak olacaksınız, hemcinslerinizle hiçbir irtibatınız olmayacak. Mucizeler ender olur. *Duncan*'ın sizi bıraktığı bu adacıktan kaçamayacaksınız. Tek başınıza olacaksınız, yüreklerin en derinini okuyan Tanrı'nın gözü önünde, ama siz Kaptan Grant gibi kayıp ya da yeri bilinmeyen biri olmayacaksınız. Siz insanların hatırasına hiç layık olmasanız da insanlar sizi hatırlayacaktır. Sizin nerede olduğunuzu ben biliyorum Ayrton, nerede bulacağını biliyorum, bunu asla unutmayacağım."

"Tanrı Saygıdeğer Efendimizi korusun!" karşılığını verdi Ayrton yalnızca.

Glenarvan ile deniz onbaşı arasında geçen son sözler bunlar oldu. Kano hazırды. Ayrton kanoya indi.

John Mangles önceden adaya birkaç sandık konserve yiyecek, alet edevat, silah, barut ve kurşun tedariki taşıtmıştı. Dolayısıyla deniz

onbaşı çalışarak kendini başka bir insana dönüştürebilirdi: hiç eksigi yoktu, kitap bile vardı, İngilizler için çok kıymetli olan İncil de bu kitaplardan biriydi.

Ayrılık saati gelip çatmıştı. Mürettebat ve yolcular güvertede toplanmıştı. Hepsinin yüreği sıkışmıştı. Mary Grant ve Lady Helena duygularını saklayamadılar.

“Bu gerçekten gerekli mi?” diye sordu genç kadın kocasına, “bu zavallıyı terk etmeli miyiz?”

“Gerekli Helena,” karşılığını verdi Lord Glenarvan. “Kefareti bu!”

O sırada John Mangles'ın komutasındaki kano gemiden ayrıldı. Ayrton, ayakta, daima soğukkanlı olarak şapkasını çıkardı ve ciddiyle selam verdi.

Glenarvan tüm mürettebatla birlikte; tıpkı ölmek üzere olan bir adam karşısında yapıldığı gibi, şapkasını çıkardı ve sandal derin bir sessizlik içinde gemiden uzaklaştı.

Ayrton, karaya vardığında, kuma atladı ve kano da gemiye geri döndü. Saat akşamın dördüydü, kış güvertesinin üzerinde yolcular deniz onbaşısını görebiliyorlardı. Ayrton kollarını kavuşturmuş, bir kayanın üzerindeki

heykel gibi hareketsiz gemiye bakıyordu.

“Gidiyor muyuz lordum?” diye sordu John Mangles.

“Evet John,” cevabını verdi Glenarvan çabucak, belli etmek istediğinden daha heyecanlıydı.

“Go head!”¹ diye haykırdı John mühendise.

Buhar borularının içinde ısıklık çaldı, uskur denizi dövdü ve saat sekizde, Tabor Adası'nın son zirveleri de gecenin karanlığı içinde yok oluyordu.

---

1) (İng.) İleri! (yhn.)

JACQUES PAGANEL'İN SON DALGINLIĞI

Duncan, adayı terk ettikten on bir gün sonra, 18 Mart'ta, Amerika sahiline vardı ve ertesi gün Talcahuano Koyu'nda demirledi.

Beş aylık bir yolculuktan sonra buraya geri dönmüştü. Bu yolculuk sırasında, 37. paralel çizgisini inatla izleyerek dünya turu yapmıştı. *Traveller's club*'ın yıllıklarında daha önce hiç yer almamış bu unutulmaz seferin yolcuları Şili'den, pampalardan, Arjantin Cumhuriyeti'nden, Atlantik'ten, Cunha Adaları'ndan, Amsterdam Adaları'ndan, Avustralya'dan, Yeni Zelanda'dan, Tabor Adası'ndan ve Pasifik'ten geçmişlerdi. Çabaları kesinlikle sonuçsuz kalmamıştı, *Britania*'nın kazazedelerini vatanlarına geri getiriyorlardı.

Laird'lerinin sesiyle yola çıkmış bu cesur iskoçların bir teki bile çağrıya katılmamazlık etmemişti. Şimdi hepsi iskoçya'larına geri dönü-

yordu. Bu sefer kadim tarihin “gözyaşsız” savaşını hatırlatıyordu.

Gerekli malzeme tedarigini tamamlayan *Duncan* Patagonya kıyıları boyunca yol aldı, Horn Burnu'ndan geçti ve Atlantik Okyanusu'nda ilerledi.

Hiçbir yolculuk bundan daha az güçlük çıkarmazdı. Yat, beraberinde bir mutluluk yükü taşımaktaydı. Gemide artık sır yoktu, John Mangles'ın Mary Grant'e duyduğu hisler bile ortadaydı.

Yine de bir şey vardı. Bir esrar Mac Nabbs'ın kafasını kurcalamaya devam ediyordu hâlâ. Paganel niçin giysilerine sıkıca sarınmış duruyordu hep, neden kulaklarına kadar örtündüğü bir atkı dolamıştı boynuna? Binbaşı, bu tuhaf takıntının nedenini öğrenmek için yanıp tutuşuyordu. Ama Mac Nabbs'ın sorularına, imalarına, kuşklarına rağmen Paganel düğmelerini açmıyordu.

Hayır! *Duncan* ekvatorдан geçerken ve güverte 50° derecelik bir ısının altında erirken bile üstünden çıkarmıyordu.

Coğrafyacıyı geniş bir kaftana sarınmış gördüğünde binbaşı, “Öyle dalgın ki kendini Saint-Petersburg'da sanıyor,” diyordu.

Nihayet, 9 Mayıs günü, Talcahuano'dan ay-

rıldıktan elli üç gün sonra, John Mangles Clear Burnu'nun ışıklarını gördü. Yelkenli Saint-George Kanalı'na girdi, İrlanda Denizi'nden geçti ve 10 Mayıs günü Clyde Körfezi'ndeydi. Saat on birde Dumbarton'da demirledi. Akşamın saat ikisinde yolcular, Highlands'lilerin sevinç çığlıkları arasında Malcolm-Castle'a giriyordu.

Demek ki kaderde, Harry Grant'in ve iki arkadaşının kurtarılması, John Mangles'in Mary Grant'le eski Saint-Mungo Katedrali'nde evlenmesi, Peder Paxton'un, dokuz ay önce babanın kurtuluşu için dua ettikten sonra, kızının ve kurtarıcısının evliliğini kutsaması vardı! Robert'in alnında da Harry Grant gibi, John Mangles gibi denizci olmak ve Lord Glenarvan'ın soylu himayesi altında onlarla birlikte kaptanın büyük projelerini üstlenmek yazılıydı demek ki!

Ama Jacques Paganel'in bekâr ölmeyeceği de yazılı mıydı acaba? Muhtemelen.

Gerçekten de bilgin coğrafyacı, kahramanca başarılarından sonra, şöhret sahibi olmaktan kaçamadı. Onun dalgınlıkları İskoçya sosyetesinin pek hoşuna gitti. Onu kaptırmıyorlardı, gördüğü ilgi karşısında yetersiz kalıyordu.

Bu sırada otuz yaşlarında sevimli bir bayan coğrafyacıya ve ona evlenme teklif etti. Kendisi de biraz ilginç, ama iyi yürekli ve sempatik biri

olan bu bayan Binbaşı Mac Nabbs'ın kuzininden başkası değildi. Üstelik, bir milyonluk bir servete sahipti, ama bundan söz etmeye değmez.

Paganel Miss Arabella'nın duygularına karşı ilgisiz değildi; yine de karar vermeye cesaret edemiyordu.

Birbirleri için yaratılmış bu iki yüreği binbaşı bir araya getirdi. Hatta Paganel'e yapabileceği "son dalgınlık"ın evlilik olacağını bile söyledi.

Büyük karmaşa yaşayan Paganel, tuhaf bir halde, son sözü bir türlü söylemeye yanaşmıyordu.

"Miss Arabella hoşunuza gitmiyor mu?" diye tekrar tekrar soruyordu Mac Nabbs.

"Yoo, binbaşı, pek sevimli!" diye haykırdı Paganel, "son derece sevimli, hatta size itiraf etmek gerekirse, daha az sevimli olsa daha çok hoşuma gidecek! Bir kusuru olsun isterdim."

"Sakin olun," cevabını verdi binbaşı, "kusuru var, hem de birden çok. En kusursuz kadının bile kendine göre bir kusuru vardır. Tamam mı Paganel, kararlaştırdık mı?"

"Cesaret edemiyorum," diyordu Paganel.

"Hele hele, benim bilge dostum, niçin tereddüt ediyorsunuz?"

"Miss Arabella'ya layık biri değilim ben!" cevabını veriyordu sürekli olarak coğrafyacı.

Ve bu görüşünde ısrarlıydı.

Nihayet bir gün dikkatli binbaşı onu köşeye sıkıştırdığında, gizli tutulması koşuluyla, polis peşine düşerse eşgalinin belirlenmesini kolaylaştıracak bir özelliğini itiraf etti.

“Pöh!” diye haykırdı binbaşı.

“Size dediğim gibi,” karşılığını verdi Paganel.

“Ne önemi var, saygıdeğer dostum.”

“Öyle mi sanıyorsunuz?”

“Tersine, böylelikle daha da ilginç oluyorsunuz. Bu durum sizin kişisel yeteneklerinize ekleniyor! Bu da sizi, Arabella'nın düşlediği eşsiz erkek haline getiriyor.”

Ve binbaşı, değişmez ciddiyetini koruyarak, Paganel'i endişeleriyle baş başa bıraktı.

Mac Nabbs ile Miss Arabella arasında kısa bir konuşma cereyan etti.

On beş gün sonra, Malcolm-Castle Kilisesi'nde büyük gürültü koparan bir evlilik kutlanıyordu. Paganel çok hoştu, ama sıkı sıkıya örtünmüştü. Miss Arabella ise göz kamaştırıcıydı.

Ve coğrafyacının bu sırrı bilinmeyenin derinliklerinde daima gömülü kalacaktı, tabii eğer binbaşı Glenarvan'a söylememiş olsaydı. O da Lady Helena'dan hiçbir şey saklamazdı. O da Mistress¹ Mangles'a tek bir kelime söyledi. Kısa-

---

1) Evli kadınlara seslenme sanı. (Mrs.) (yhn.)

cası bu sır Mistress Olbinett'e kadar geldi ve sır olmaktan çıkmıştı.

Jacques Paganel'e, Maoriler arasındaki üç günlük esirliği sırasında, dövme yapılmıştı, hem de ayaklarından omuzlarına kadar dövmeyle kaplıydı. Göğsünün üzerinde, kanatlarını açmış, kalbini ısırarak arınamsı bir kivi resmi vardı.

Paganel'in büyük yolculuğunun tek macerası buydu. Bu durum onu hep rahatsız etmiş ve Yeni Zelanda'yı bir türlü bağışlayamamıştı. İsteğine ve özlemine rağmen Fransa'ya dönmesini engelleyen de buydu. Vücudunda taptaze dövmeleriyle bir sekreter olarak geri dönerek, şahsında tüm Coğrafya Cemiyeti'ni karikatüristlerin ve küçük gazetelerin alaylarına maruz bırakmaktan çekinmişti.

Kaptanın İskoçya'ya dönüşü ulusal bir olay olarak kutlandı ve Harry Grant Eski Kaledonya'nın en sevilen insanı haline geldi. Oğlu Robert de onun gibi, Kaptan John gibi denizci oldu ve Lord Glenarvan'ın himayesi altında Pasifik denizlerinde bir İskoçya kolonisi kurma projesini bu kez de o üstlendi.

ÜÇÜNCÜ VE SON BÖLÜMÜN SONU